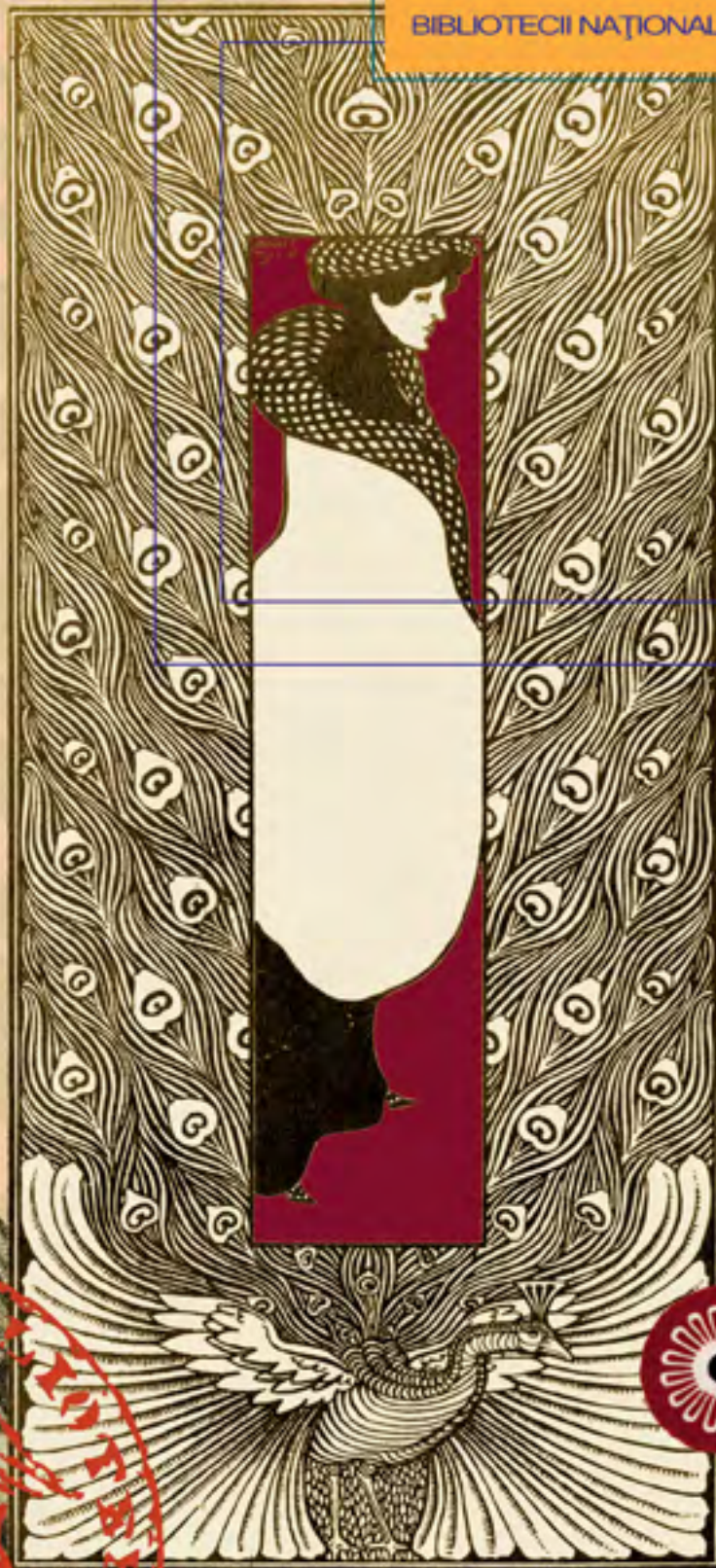

REVISTA

BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

CENTENARUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA. 1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922: tradiție, simboluri,
amenințări, măsuri de siguranță și împlinirea idealului național
Elena Cojuhari..... 3

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa
românească
Mihaela Manolache..... 55

PORTRET COMPUS: COLECȚIILE SPECIALE ALE BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele
„creatorului sufletului italian”

Andreea Răsboiu..... 92

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc
oglundite în presa vremii păstrată în Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a României

Mihaela Manolache..... 151

ART NOUVEAU / MODERN STYLE / JUGENDSTIL /
SECESSION. Noul suflu în arta legăturii și a ilustrației de carte
la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea

Andreea Răsboiu..... 210

Art Nouveau. Cărți din colecțiile Bibliotecii Naționale a
României (bibliografie)

Angela Bilcea..... 242

*Cernăuți – arhitectură europeană, arhitectură românească =
Chernivtsi – European architecture, Romanian architecture:
(1860-1940)* / Octavian Carabela, Mihaela Criticos, Aurelia
Carpov, Irina Korotun, Dragoș Olaru; [trad. în lb. engleză:
Michael Artaki; prefață: Rudolf Graef]. București: Simetria,
2018. 200 p.: facs., fotogr. în parte color, il., h., pl., portr. Ed.
bilingvă română-engleză. Antetitlu: 2018. Anul european al
patrimoniului cultural #EuropeForCulture; HÂRCĂ, Rodica.
*Oradea. Forme ornamentale și simboluri în arhitectura Art
Nouveau = Les Formes ornamentales et les symboles dans
l'architecture de l'art nouveau = Ornamental Shapes and
Symbols in Art Nouveau Architecture* / prefață de Aurel Chiriac.
Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2014. 102 p.: il. în
parte color. Ed. trilingvă română-franceză-engleză; MINOIU
PRELIPCEANU, Rodica; CONDURĂȚEANU, Simona.

Mișcarea artistică Art Nouveau. București: Mayon, 2018. 93 p.;
PAȘCA, Mircea. *Oradea 1900: un ghid de arhitectură*. Oradea:
Primus, 2012. 221 p.: il. (Arhitectură și locuire în Oradea la
începutul secolului al XX-lea) (Recenzii – Cronici – Semnalări)
Angela Bilcea..... 256

COMEMORĂRI CULTURALE

In memoriam Ion Dan Erceanu (1943-2021)

Editoriale. *PRO DOMO* (1 / 1997). *BIBLIOTHECA* (2 / 2000).
Despre vocație (2 / 2008)

Ion Dan Erceanu..... 262

Ion Dan Erceanu – viața în slujba unui vis

Codruța de Hillerin..... 266

In memoriam

Rodica Maiorescu..... 270

Dan Erceanu – un om special

Elena Tîrziman..... 271

AGENDA CULTURALĂ ȘI PROFESIONALĂ

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și
programe educative organizate în anul 2021
Angela Bilcea..... 273

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și
programe educative organizate în anul 2022
Angela Bilcea..... 278

ABSTRACTS/RÉSUMÉS..... 289

Adresă:

B-dul Unirii, nr. 22, sector 3, cod poștal 030833, București
Telefon: 021.3135751, 021.3142434/1095
e-mail: anca.moraru@bibnat.ro

Colegiu editorial: prof. univ. dr. ELENA TÎRZIMAN,
dr. TABITA CHIRIȚĂ, dr. ADRIANA DUMITRAN,
dr. DOINA HENDRE-BIRO, dr. CLAUDIA LUNGU,
dr. DINA PALADI, dr. NICOLETA RAHME

Redacție: ANGELA BILCEA, ANCA MORARU, FLORIN
NISTOR, CONSTANTIN POPOVICI, EMIL TUDOR

Responsabil de număr: ANCA MORARU

Traducere rezumate: ANCA MORARU (engleză),
EMIL TUDOR (franceză)

DTP: FLORIN NISTOR

Copertă: CONSTANTIN POPOVICI

Revista Bibliotecii Naționale a României
An XXVII-XXVIII Nr. 47-48 (2021-2022)

Numărul dublu 47-48 (2021-2022) din **Revista Bibliotecii
Naționale a României** include, printre altele, două articole
dedicate aniversării a 100 de ani de la Încoronarea Suveranilor
României, la Alba-Iulia, în octombrie 1922, precum și un studiu
realizat cu ocazia comemorării a 700 de ani de la moartea lui
Dante Alighieri (1265-1321), în cadrul rubricii *Portret compus:
Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României*.

CENTENARY OF THE CORONATION OF ALBA IULIA. 1922-2022

- The Royal Coronation from 1922: tradition, symbols, threats, security measures and the fulfillment of the national ideal
Elena Cojuhari..... 3
- The Coronation Celebrations of October 1922 reflected in the Romanian press
Mihaela Manolache 55

COMPOSITE PORTRAIT: THE SPECIAL COLLECTIONS OF THE NATIONAL LIBRARY OF ROMANIA

- Dante's nostalgia. Documentary and iconographic tour following the footsteps of the "creator of the Italian soul"
Andreea Răsboiu..... 92

- Significant moments in the history of the Romanian railway reflected in the press of the time preserved in the Special Collections of the National Library of Romania
Mihaela Manolache 151

- ART NOUVEAU / MODERN STYLE / JUGENDSTIL / SECESSION. The new breath in the art of book binding and book illustration at the end of the 19th and the beginning of the 20th century
Andreea Răsboiu..... 210

- Art Nouveau. Books from the collections of the National Library of Romania (bibliography)
Angela Bilcea..... 242

- Cernăuți – arhitectură europeană, arhitectură românească = Chernivtsi – European architecture, Romanian architecture: (1860-1940)* / Octavian Carabela, Mihaela Criticos, Aurelia Carpov, Irina Korotun, Dragoș Olaru; [trad. în lb. engleză: Michael Artaki; prefață: Rudolf Graef]. București: Simetria, 2018. 200 p.: facs., fotogr. în parte color, il., h., pl., portr. Ed. bilingvă română-engleză. Antetitlu: 2018. Anul european al patrimoniului cultural #EuropeForCulture; HÂRCĂ, Rodica. *Oradea. Forme ornamentale și simboluri în arhitectura Art Nouveau = Les Formes ornamentales et les symboles dans l'architecture de l'art nouveau = Ornamental Shapes and Symbols in Art Nouveau Architecture* / prefață de Aurel Chiriac. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2014. 102 p.: il. în parte color. Ed. trilingvă română-franceză-engleză; MINOIU PRELIPCEANU, Rodica; CONDURĂȚEANU, Simona. *Mișcarea artistică Art Nouveau*. București: Mayon, 2018. 93 p.; PAȘCA, Mircea. *Oradea 1900: un ghid de arhitectură*. Oradea: Primus, 2012. 221 p.: il. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) (Reviews – News)
Angela Bilcea..... 256

CULTURAL COMMEMORATIONS

- In memoriam* Ion Dan Erceanu (1943-2021)
Editorials. *PRO DOMO* (1 / 1997). *BIBLIOTHECA* (2 / 2000). Despre vocație (About vocation) (2 / 2008)
Ion Dan Erceanu..... 262
- Ion Dan Erceanu – a life in the service of a dream
Codruța de Hillerin..... 266

CENTENAIRE DU COURONNEMENT D'ALBA IULIA. 1922-2022

- Le couronnement royal de 1922: tradition, symboles, menaces, mesures de sécurité et réalisation de l'idéal national
Elena Cojuhari..... 3
- Les célébrations du Couronnement d'octobre 1922 évoquées dans la presse roumaine
Mihaela Manolache 55

PORTRAIT COMPOSITE: LES COLLECTIONS SPÉCIALES DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE ROUMANIE

- Des nostalgies dantesque. Voyage documentaire et iconographique sur les traces du "créateur de l'âme italienne"
Andreea Răsboiu..... 92

- Moments significatifs de l'histoire du chemin de fer roumain reflétés dans la presse de l'époque conservée dans les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie
Mihaela Manolache 151

- ART NOUVEAU / STYLE MODERNE / JUGENDSTIL / SÉCESSION. Le nouveau souffle dans l'art de la reliure et de l'illustration du livre au tournant des XIXème et XXème siècles
Andreea Răsboiu..... 210

- Art Nouveau. Livres des collections de la Bibliothèque nationale de Roumanie (bibliographie)
Angela Bilcea..... 242

- Cernăuți – arhitectură europeană, arhitectură românească = Chernivtsi – European architecture, Romanian architecture: (1860-1940)* / Octavian Carabela, Mihaela Criticos, Aurelia Carpov, Irina Korotun, Dragoș Olaru; [trad. în lb. engleză: Michael Artaki; prefață: Rudolf Graef]. București: Simetria, 2018. 200 p.: facs., fotogr. în parte color, il., h., pl., portr. Ed. bilingvă română-engleză. Antetitlu: 2018. Anul european al patrimoniului cultural #EuropeForCulture; HÂRCĂ, Rodica. *Oradea. Forme ornamentale și simboluri în arhitectura Art Nouveau = Les Formes ornamentales et les symboles dans l'architecture de l'art nouveau = Ornamental Shapes and Symbols in Art Nouveau Architecture* / prefață de Aurel Chiriac. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2014. 102 p.: il. în parte color. Ed. trilingvă română-franceză-engleză; MINOIU PRELIPCEANU, Rodica; CONDURĂȚEANU, Simona. *Mișcarea artistică Art Nouveau*. București: Mayon, 2018. 93 p.; PAȘCA, Mircea. *Oradea 1900: un ghid de arhitectură*. Oradea: Primus, 2012. 221 p.: il. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés)
Angela Bilcea..... 256

COMMÉMORATIONS CULTURELLES

- In memoriam* Ion Dan Erceanu (1943-2021)
Éditoriaux. *PRO DOMO* (1 / 1997). *BIBLIOTHECA* (2 / 2000). Despre vocație (Sur la vocation) (2 / 2008)
Ion Dan Erceanu..... 262
- Ion Dan Erceanu – une vie au service d'un rêve
Codruța de Hillerin..... 266

<i>In memoriam</i>		<i>In memoriam</i>	
<i>Rodica Măiorescu</i>	270	<i>Rodica Măiorescu</i>	270
Dan Erceanu – a special man		Dan Erceanu – un homme spécial	
<i>Elena Țîrziman</i>	271	<i>Elena Țîrziman</i>	271
CULTURAL AND PROFESSIONAL AGENDA		AGENDA CULTUREL ET PROFESSIONNEL	
National Library of Romania. Cultural events and educational programs organized in 2021		La Bibliothèque nationale de Roumanie. Événements culturels et programmes éducatifs organisés en 2021	
<i>Angela Bilcea</i>	273	<i>Angela Bilcea</i>	273
National Library of Romania. Cultural events and educational programs organized in 2022		La Bibliothèque nationale de Roumanie. Événements culturels et programmes éducatifs organisés en 2022	
<i>Angela Bilcea</i>	278	<i>Angela Bilcea</i>	278
ABSTRACTS/RÉSUMÉS	289	ABSTRACTS/RÉSUMÉS	289

Elena Cojuhari

Încoronarea regală din anul 1922: tradiție, simboluri, amenințări, măsuri de siguranță și împlinirea idealului național

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

În urmă cu 100 de ani, în data de 15 octombrie 1922, avea loc la Alba-Iulia, un eveniment fascinant, așteptat de întreaga națiune română, ca o încununare firească a eforturilor și năzuințelor de generații a locuitorilor tuturor provinciilor românești – Încoronarea Suveranilor României ca Rege și Regină a Tuturor Românilor. Era următorul pas firesc, după cel făcut la 1 decembrie 1918, prin Marea Unire.

Evenimentul din anul 1922 avea loc după patru ani de la încheierea Marelui Război și unirea provinciilor istorice românești Basarabia, Transilvania și Bucovina cu Regatul României, într-un singur stat numit România Mare, în anul de glorie 1918. Încoronarea regilor, din anul 1922, aparent tardivă pentru noi, a devenit posibilă, legal vorbind, abia după încheierea tratatelor de pace, care au consfințit noile frontiere românești și noua stare de fapt din acest teritoriu.

Contele de Saint-Aulaire, ministru plenipotențiar al Franței la București între anii 1916-1920, a descris în modul următor noua configurație a României Mari: „*Ca forma sa definitivă de circumferință dată de tratate și care înlocuiește avantajos din punct de vedere strategic forma de echer a fostului regat, România apare ca un cerc magic la adăpostul atmosferelor malefice sau ca o placă turnantă capabilă să direcționeze țările vecine pe calea cea bună și să evite schimbările în rău*”¹.

În acest sens, Regina Maria spunea că „*Lung a fost drumul ce a dus la această zi, lung, anevoios, și lung și anevoios ne mai stă încă drumul înaintea noastră, învelit în taina zilelor ce au să mai vină*”².

Între 1 decembrie 1918 și 15 octombrie 1922, Regina Maria ajunge să fie „*soacra Balcanilor*” și „*în fruntea intelectuală a țării. Pentru că era soția lui Ferdinand și pentru că îi influența decisiv hotărârile*”³, până la moartea Regelui Ferdinand în anul 1927.

Elena Cojuhari, bibliotecar
Biblioteca Națională a României
Serviciul Colecții Speciale
Bd. Unirii, nr. 22, Sector 3, București
E-mail: elena.cojuhari@bibnat.ro

1 GAUTHIER, Guy. *Missy Regina României*. București: Humanitas, 2000, p. 253.

2 REGINA MARIA. Clopotele sună. În: *Neamul Românesc*, anul XVII, nr. festiv, 15 octombrie 1922, p. 2.

3 MUZEUL NAȚIONAL PELEȘ. *Maria a României – portretul unei mari regine*, vol. 1. Sinaia: Muzeul Național Peleş, 2018, p. 121.

Ideea unei ceremonii de Încoronare a Regilor României a apărut în anul 1920 și i-a aparținut Reginei Maria⁴, care conștientiza faptul că „*eu se pare că sunt întotdeauna sursa de unde pornesc și sfârșesc toate lucrurile*”⁵. Pentru Regina Maria, evenimentul ținea de continuitatea tradiției și era, în primul rând, unul simbolic⁶, pentru ea ca regină și pentru soțul său în calitate de rege. Prin intermediul încoronării regale se putea demonstra loialitatea poporului român față de Suveranii României și Familia Regală în general, iar „*organizarea unei ceremonii fastuoase și puternic mediatizată pentru încoronarea „regelui Ferdinand cel Loial și a Reginei Maria cea Mare” ar fi marcat, de această dată, simbolic, unirea istorică a teritoriilor românești sub un singur sceptru asigurând țării, în același timp, creșterea prestigiului la nivel internațional*”⁷.

În ceea ce privește creșterea prestigiului internațional, România era absolut îndreptățită să ceară și să-și dorească acest lucru deoarece, „*din 1920 și până aproximativ în 1930, România sau România Mare este cel mai puternic stat din Balcani, cel mai activ pe plan diplomatic, cel mai respectat*”⁸.

Necesitatea ceremoniei Încoronării a fost aprobată și susținută de partidele politice, evident, după un proces de dezbatere, pro și contra: „*deși a generat unele dispute între partidele politice ale vremii [...], a fost rapid preluată și susținută [...], fiind privită ca un simbol necesar pentru o Românie reunificată pentru prima oară după patru secole*”⁹. Iată și o altă viziune, o prezentare puțin mai malițioasă a stării de fapt din acea perioadă, „*după lungi tocmeli, prelungite până după miez de noapte în fumul acru al cluburilor. S-a îngăduit Regelui să porceadă la încoronare. Țara de trei ani mâhnită de spectacolul pe care, necerut, i l-au oferit partidele politice, va primi porunca să îmbrace haine de sărbătoare ...*”¹⁰. După destule discuții, atât Puterea cât și Opoziția au ajuns la un numitor comun, și anume că Încoronarea Suveranilor însemna tradiția, respectarea ei, și, evident, continuarea acesteia.

Au existat și câteva probleme mari, de ordin politic, legate de organizarea în sine a evenimentului. Una dintre ele era „*patronarea sa de către un partid*”¹¹, inițial cel al guvernului Averescu, apoi cel al lui Ion I. C. Brătianu; discuțiile au dus chiar la boicotarea participării la eveniment, de către partidele din opoziție: Partidul Național Român și Partidul Țărănesc.

A mai existat o problemă majoră, soluționată într-un final, care ținea de ceremonia încoronării în sine. Regele Ferdinand, catolic fiind, nu primise din partea Papei aprobarea de a se încorona într-o biserică ortodoxă „*cu slujbă oficiată de un preot ortodox. În caz contrar, Vaticanul amenința cu anatimizarea regelui*”¹². În cele din urmă, Regina Maria găsește o soluție pentru această situație imposibilă: „*La sfat cu Regele Ferdinand și Barbu Știrbey, ea propune ca încoronarea să se facă*

4 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 212.

5 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV. București: Albatros, 2005, p. 311.

6 MUZEUL NAȚIONAL PELEȘ. *Op. cit.*, p. 109.

7 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 212.

8 GAUTHIER, Guy. *Op. cit.*, p. 253.

9 Ibidem.

10 Încoronarea. În: *Hiena*, anul III, nr. 1, 15 octombrie 1922, p. 3.

11 MUZEUL NAȚIONAL PELEȘ. *Op. cit.*, p. 109.

12 Ibidem.

în afara bisericii¹³, sub pretextul că „aceasta se făcea în fața întregului popor. Regele a fost de acord. Mai mult, el e de acord și să-și așeze singur coroana pe cap¹⁴. Încoronarea propriu-zisă s-a desfășurat astfel, sub un baldachin, în afara catedralei ortodoxe de la Alba-Iulia.

S-a stabilit inițial ca încoronarea să aibă loc la sfârșitul lunii septembrie 1921, însă a avut loc cu o întârziere de un an, în luna octombrie 1922, după terminarea catedralei încoronării din Alba-Iulia și venirea la putere a guvernului Brătianu, care l-a schimbat pe cel al lui Averescu.

Ziarul „Universul” prezenta, în data de 16 octombrie 1922, beneficiile, pentru țară și popor, pe care le aducea ceremonia Încoronării Suveranilor români de la Alba-Iulia. Ceremonia însemna următoarele:

- Încoronarea de la Alba-Iulia, în fosta capitală a lui Mihai Viteazul, în care acesta intrase cu 323 de ani înainte, ca „Domn al Munteniei, Ardealului și a toată țara Moldovei” (cum se stipula într-un document din 6 iulie 1600) și în care acum „se încoronează Regele Ferdinand I și Regina Maria, cei dintâi Suverani ai Românilor de pretutindeni¹⁵;

- un eveniment care „nu este doar o ceremonie de încoronare a unor suverani, spre a fi investiți cu toate semnele exterioare și tradiționale ale puterii regale, ci o solemnitate națională cu un înțeles mai adânc și cu un caracter mai înalt¹⁶;

- Încoronarea de la Alba-Iulia prin care „se va confirma unirea pe veci a tuturor țărilor române¹⁷ și „se va manifesta, iarăși, voința nestrămutată a țării de a propăși în limitele ei firești, de la Tisa până la Nistru, prin întărirea românismului și prin aplicarea principiilor nobile ce călăuzesc popoarele sănătoase în libera lor dezvoltare¹⁸;

- manifestarea sentimentului de dragoste și devotament față de regele loial cauzei Unirii: „se va pecetlui legământul sfânt între Țară și Dinastia care a prezidat cel mai însemnat eveniment din istoria neamului românesc”;

- urarea românilor de pretutindeni pentru Suverani, de domnie lungă, pașnică și fericită și speranțele poporului român, într-o lungă eră de pace „spre a-și putea îndeplini rolul lui însemnat de factor civilizator în aceste părți ale lumii¹⁹;

- momentul în care Suveranii deveneau Regele și Regina Tuturor Românilor;

- un îndemn pentru toți „fiii buni ai acestei țări ca ei să lucreze din răspuneri și în armonie, pentru consolidarea României Mari²⁰.

Ceremonia în sine a Încoronării, ca punct culminant al unui proces istoric, este văzută și asemănată ieșirii din robia egipteană a poporului evreu: „ca și oarecând izraelitenii din Biblie așa și neamul nostru a trecut prin Egiptul robiilor, prin iobăgia Faraonilor, prin deșerturi de suferințe și mări roșite de sânge²¹.

13 Ibidem.

14 Ibidem.

15 La Alba-Iulia – 15 octombrie 1922. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 1.

16 Ibidem.

17 Ibidem.

18 Ibidem.

19 Ibidem.

20 Ibidem.

21 Încoronarea. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 1.

Percepția mentalului colectiv al maselor și asocierea „încoronării Împăratului românesc”²² de la Alba-Iulia cu evenimentele descrise în Biblie oferă destule exemple. Într-unul din cazurile descrise de presă, un membru al unei delegații țărănești, printre puținele admise în preajma Suveranilor, din motive de siguranță, moare fără a mai apuca să se-ntoarcă acasă, într-un sat de lângă Zlatna. Cei care-l însoțeau relateau „că îndată ce a plecat din locul unde văzuse marea minune a încoronării Împăratului românesc, bătrânul s-a oprit în loc și a zis: „Mulțumescu-ți ție Doamne, că m-ai învrednicit să văz cândva” ... Acestea grăind, bătrânul a început a se clătina și într-o clipă a căzut mort la pământ”²³, el fiind asemuit biblicului Simeon: „cu adevărat acest Român a fost la Alba Iulia Bătrânul Simeon al neamului nostru”²⁴.

Alegerea orașului Alba-Iulia pentru ceremonia propriu-zisă a Încoronării nu a fost întâmplătoare, „pentru că acolo, în anul 1600, Mihai Viteazul proclamase unirea Țării Românești, Ardealului și a Moldovei formând prima Românie Mare în istorie...”²⁵. Pentru organizatori, Încoronarea din 1922 de la Alba-Iulia era o urmare directă, firească a Unirii de la 1600, o continuare îmbunătățită a acesteia deoarece „datorită unirii celor trei provincii, Basarabia, Bucovina și Transilvania, România și-a mărit teritoriul de două ori și numărul populației de patru ori comparativ cu momentul intrării în război a armatei române, pe 28 august 1916”²⁶.

Totodată, Alba-Iulia era, pentru românii din Transilvania, și un loc sacru, „de închisoare și loc de execuție pe roată a lui Horea și Cloșca”²⁷, cel dintâi denumit în documentele vremii „*Rex Daciae*”. Împreună cu Crișan, cei doi au fost conducătorii marii răscoale românești de la sfârșitul secolului XVIII, care a cuprins întreaga populație românească din Transilvania. Iar „între zidurile cetății din Alba-Iulia și astăzi se vede temnița strâmtă și neagră în care a stat Horia și Cloșca ferecați în lanțuri grele. Tot în această temniță a fost închis și Iancu și palmuit de temnițarul Hoen. Jertfele lor vor fi acum Duminică răzbunate și răsplătite”²⁸.

Așa cum afirma Alexe Anastasiu, unul dintre generalii Armatei Române, a cărui opinie era împărtășită de toți la acea vreme: „Românii întruniți supt un singur sceptru, nu puteau serba încoronarea Regelui lor decât acolo unde a fost reședința puterii romane în Dacia, acolo unde a fost reședința Voievodului Mihai, când a făcut unirea Ardealului și Moldovei cu Țara Românească, precum și acolo unde martirii revoluției Ardealului au însemnat cu sângele lor și trupurile lor mutilate și hăcuite locul catedralei de încoronare de astăzi”²⁹. De asemenea, și într-un articol apărut în „*Lumina satelor*”, în data de 8 octombrie 1922, se vorbea despre importanța simbolică a orașului românesc Alba-Iulia, despre legătura sa cu momentele cheie ale istoriei românești și cu „încoronarea celui dintâi Împărat al tuturor Românilor”³⁰: „Alba-Iulia era cetatea noastră pentru că adăpostea osemintele martiriului Horia și era cetatea nădejdelor noastre pentru că prin porțile ei intrase întâia

22 Din cele ce nu ne-au plăcut la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 5.

23 Ibidem.

24 Ibidem.

25 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 212.

26 Ibidem.

27 De ce se face încoronarea la Alba-Iulia. În: *Neamul Românesc*, anul XVII, nr. festiv, 17 octombrie 1922, p. 4.

28 Comentariu la imaginea „Horia și Cloșca în temnița cetății din Alba-Iulia”. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 4.

29 De ce se face încoronarea la Alba-Iulia. În: *Neamul Românesc*, anul XVII, nr. festiv, 17 octombrie 1922, p. 4.

30 La Alba-Iulia. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 39, 8 octombrie 1922, p. 1.

dată Mihai Viteazul ca Domn al tuturor Românilor. Acum Alba-Iulia s-a făcut cetatea cea sfântă a mării noastre și nădejilor noastre împlinite...³¹.

În acest context, Regele Ferdinand era văzut nu doar ca un rege al țaranilor, un urmaș de drept al lui *Rex Daciae*, de la 1784, ci și ca un rege al țaranilor de la 1922, în legătură directă cu angajamentul făcut în 1917 și cu reforma agrară postbelică: „în mijlocul luptelor a făcut ostașilor sârbătoreasca făgăduință că le va împărți pământ îndată după sfârșitul războiului. Și Regele și-a ținut cuvântul dat. Îndată după sfârșitul războiului, el a fost cel dintâi care și-a împărțit moșia țaranilor”³². Aici este vorba de împărțirea moșiei primite de familia regală după Războiul de Independență, ca „Domeniul Coroanei”³³, pentru a da exemplu latifundiarilor și „pilda sa a făcut apoi irugă prin care se scurg astăzi moșiile în mâna țaranilor”³⁴, iar „pentru toate acestea Regele nostru se numește cu dreptul și Regele țaranilor [...]”³⁵.

Mai mult decât atât, în imaginarul colectiv, el devine împărat: „Ferdinand I, carele se va încorona acum Duminică Împărat al tuturor românilor. Acest împărat „ne va așeza iarăși în volnicia și puterea de mai înainte” pentru că neamul nostru a fost din începuturile sale de viță împărătească a Împăratului Traian”³⁶.

Unul din principalele puncte ale organizării celor trei zile ale *Serbărilor Încoronării*, care au fost de mare amploare și s-au desfășurat în locații diferite, atât la Alba-Iulia și în București, cât și în toate județele țării, cu participarea unor personalități importante din țară și din străinătate și în prezența unui public foarte numeros, a vizat asigurarea ordinii și a siguranței participanților, prin intermediul așa-ziselor „măsuri de ordine”. Presa vremii afirma că: „între Rege și țara care voia să-l aclame s-a interpus cordonul Siguranței”³⁷, „protocolul interzicea participarea la încoronare fără frac și anexe”³⁸, „nimeni nu a avut dreptul să iasă în calea regelui spre a i-se închina, fără un bilet de intrare”³⁹, „publicul doritor să asiste la trecerea cortegiului regal în ziua de 16 octombrie a.c. poate obține bilete de trotuar de la ministere, școli secundare, prefectura poliției, primăria Capitalei, administrațiile financiare, percepții, circumscripții de poliție și alte autorități publice”⁴⁰, „poarta cetății [din Alba-Iulia (n.n.)] era păzită ca să nu se poată strecura sus în locul praznicului atare om rău, cu planuri rele”⁴¹, „poporul a fost așezat prea departe de locul încoronării și [i-au] stat prea multe porți închise de Siguranță”⁴². Măsurile luate de forțele de ordine au fost considerate prea aspre: „[și] n-au plăcut nici Regelui și Reginei, care doreau să se vadă în mijlocul poporului”⁴³, iar la defilarea cea din urmă, la care au participat și regele și regina,

31 Ibidem.

32 Regele nostru Ferdinand I – cu ce și-a câștigat dragostea poporului. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 3.

33 Ibidem.

34 Ibidem.

35 Ibidem.

36 Încoronarea. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 13 octombrie 1922, p. 1.

37 Bilete de entuziasm. În: *Hiena*, anul III, nr. 2, 22 octombrie 1922, p. 13.

38 Ibidem.

39 Ibidem.

40 Încoronarea. În: *Albina*, anul II, nr. 218, 15 octombrie 1922, p. 2.

41 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 1.

42 Din cele ce nu ne-au plăcut la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 4.

43 Ibidem.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

cu toată suita lor, cordonul de jandarmi a fost rupt. O altă măsură care a deranjat foarte mult a fost cea prin care câteva zeci de mii de persoane au fost expulzate din localități sau arestate pentru păstrarea siguranței și evitarea aglomerației⁴⁴.

Dezbaterea privind necesitatea măsurilor luate de către autorități a împărțit societatea în susținători și contestatari. Iată, spre exemplu, o prezentare a stării de lucruri din București, în preajma Serbărilor Încoronării: „*trebuie să curmate aceste încercări prin aflarea criminalilor și distrugerea cuiburilor ce s-au creat în țară. În special Bucureștii au devenit azilul tuturor răufăcătorilor internaționali, numărându-se cu miile străinii ce nu-și pot explica rostul șederii lor la noi. O razie generală și un triaj al acestor străini se impune azi de urgență. [...] Numai prin o curățire radicală a Bucureștilor vom putea distruge cuiburile străinilor ce își fac o profesie din atentate și vom putea obține liniștea și siguranța necesară*”⁴⁵.

Printre măsurile de ordine care s-au luat a fost și distribuția, începând cu data 13 octombrie 1922, a biletelor de trotuar pentru Serbările Încoronării din București. Biletele permiteau accesul către cortegiul Suveranilor, al familiei regale, al oficialităților statului român și invitaților. Biletele erau personale, permanente, aveau numere de ordine și trebuiau să fie iscălite de posesorii care aveau obligația să le aibă fiecare la el „*pentru control și acte de legitimație (bilet de identitate, carnet de călătorie pe C.F.R., etc.)*”⁴⁶. Absolut toate persoanele care doreau să participe la „*trezirea cortegiilor, fie de la ferestre, sau balcoane, fie pe trotuare vor trebui să aibă un bilet de trotuar*”⁴⁷. Cei care distribuiau biletele de trotuar erau „*răspunzători personal față de autorități, în cazul în care vre-un deținător al biletului s-ar fi făcut vinovat de vre-o infracțiune în timpul serbării sau al defilării*”⁴⁸. Mai mult decât atât, fiecare consilier comunal primea din partea Primăriei Capitalei câte 1.000 de bilete, „*pe care le vor distribui pe a lor răspundere*”⁴⁹. De asemenea, de distribuția acestor bilete s-au ocupat atât ministerul de interne cât și Prefectura Poliției București⁵⁰.

Fotografierea evenimentelor din cadrul Serbărilor Încoronării se putea face „*numai de la trotuar, fiind interzisă așezarea în mijlocul străzii sau împiedicarea circulației*”⁵¹ și doar cu „*autorizarea Prefecturii Poliției Capitalei care le va elibera cărți speciale pe care se află aplicată fotografia persoanei ce fotografiază*”⁵².

Măsurile de ordine luate de autorități pentru Serbările Încoronării de la Alba-Iulia și București erau valabile pentru întreaga țară și fuseseră instituite de generalul Arthur Văitoianu⁵³, în mod special, de teama unor posibile atentate. Autoritățile au fost chiar acuzate de faptul că „*au făcut să pătrundă teroarea în lume [...], pe cine întrebai îți spunea că ... e teamă ... teamă la București, teamă la Alba-Iulia [...]*”⁵⁴.

44 În contra presei. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.837, 18 octombrie 1922, p. 1.

45 Guvernul atacă pe prefectul Poliției. În: ziarul *Epoca*, anul XXVII, nr. 217, 21 septembrie 1922, p. 1.

46 Cum se va circula în Capitală în cele trei zile de încoronare. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.832, 13 octombrie 1922, p. 3.

47 Ibidem.

48 Distribuția biletelor de trotuar. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.833, 14 octombrie 1922, p. 4.

49 Ibidem.

50 Ibidem.

51 Cum se va circula în Capitală în cele trei zile de încoronare. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.832, 13 octombrie 1922, p. 3.

52 Ibidem.

53 Ibidem.

54 Gura lumii. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 1.

Cu două zile înainte de începerea evenimentelor, generalul Văitoianu, în calitate de ministru de interne, sosea la Alba-Iulia pentru a „supraveghea de aproape toate lucrările, de pregătire, luând măsurile necesare”⁵⁵.

Și la nivelul Marelui Stat Major al Armatei Române au fost luate măsuri excepționale, în eventualitatea unor atacuri. Astfel, în data de 14 octombrie 1922, Serviciul de Stat Major al Corpului II Armată aducea la cunoștința Grupului II Aviație, ordinul nr. 153, prin care stipula, că în conformitate cu ordinul nr. 1.505 din 13.X.1922 al Marelui Stat Major, se luau măsuri „pentru paza Capitalei contra unor eventuale atacuri aeriene (bombardament cu avionul) în zilele cât vor dura Serbările Încoronării”⁵⁶, cu instrucțiuni în acest sens: „1/ Apărarea Capitalei contra unor astfel de atacuri se va face de către Regimentul Artilerie Antiaeriană și Grupul II Aviație. 2/ Artileria Antiaeriană va instala toate Posturile de care dispune în jurul Capitalei, la limita Orașului, pe direcțiunile principale așa fel ca, ori-de unde s-ar ivi vreun aeroplan strein să poată concentra focul a cel puțin 3 Posturi”⁵⁷. Conform aceluiași ordin „misiunea de apărare a Capitalei începe în dimineața de 15 octombrie ora 7 și se termină în seara de 17 octombrie ora 19. Pe timpul nopților misiunea nu încetează și atmosfera va fi explorată cu proiectoarele Artileriei Antiaeriene”⁵⁸.

După terminarea Serbărilor Încoronării, în data de 21 octombrie 1922, colonelul Rujinski, în calitate de inspector tehnic și director superior al Aeronauticii, în raportul cu nr. 94 adresat Cabinetului Secretarului General al Ministerului de Război, oferea detalii privind apărarea antiaeriană de care au beneficiat Alba-Iulia și Bucureștiul:

„Am onoare a raporta că în conformitate cu ordinele primite, s-a organizat Apărarea antiaeriană atât la Alba-Iulia în ziua de 15 octombrie de către Grupul 5 Aviație, cât și în zilele de 16 și 17 oct. la București de către Gr. II Aviație în legătură cu Regimentul de Artilerie Antiaeriană.

Paza s-a efectuat în foarte bune condițiuni, având disponibile la Alba-Iulia 18 avioane și la București 14, fără niciun incident semnalat”⁵⁹.

În afară de apărarea antiaeriană, armata a participat alături de jandarmi și de polițiști, al căror număr s-a dovedit a fi neîndestulător, la paza gărilor și a liniilor de cale ferată din întreaga țară, care duceau spre Alba-Iulia și București, anterior și pe perioada Serbărilor Încoronării, începând cu data de 12 octombrie 1922, în conformitate cu ordinele emise de Ministrul de Război⁶⁰. Instrucțiunile primite impuneau, spre exemplu, ca paza gărilor principale să se facă cu un efectiv compus dintr-un ofițer sau plutonier, un sergent și 16 oameni, iar în celelalte gări, dintr-un subofițer și opt oameni din cadrul Corpului VII Armată (pe linia de cale ferată Râul Vadului – Copșa Mică și Sibiu – Vințul de Jos)⁶¹. De asemenea, tot Corpul VII Armată a trimis în același scop, la Sibiu, o campanie de 120 de oameni. Câte o campanie a 120 de oameni fiecare a trimis și Corpul II Armată, la Pitești și Corpul I

55 Încoronarea de la Alba-Iulia – Cum s-au desfășurat serbările. Aspecte generale. În: *Lupta*, anul II, nr. 250, 17 octombrie 1922, p. 2.

56 GIURCĂ, Ion; CORCIU, Liviu coord. *Participarea structurilor armatei române la serbările încoronării de la Alba-Iulia și București – 15-17 octombrie 1922*. București: Editura Militară, 2022, p. 281.

57 Ibidem.

58 Idem, p. 282.

59 GIURCĂ, Ion; CORCIU, Liviu coord. *Op. cit.*, p. 297.

60 Idem, p. 253-255.

61 Idem, p. 254.

Armată, la Râmnicu Vâlcea⁶². Liniile de cale ferată erau împărțite în mai multe secțiuni, pentru o pază mai eficientă, iar găurile erau păzite prin patrulare „*până la 2 km de ambele părți ale gării sau lucrării de artă*”⁶³.

Per ansamblu, măsurile au provocat destulă nemulțumire la nivelul întregii națiuni, însă în rândurile care urmează vom vedea dacă aceste măsuri au fost sau nu justificate.

Cu zece zile înainte de începerea Serbărilor Încoronării, Ministerul Afacerilor Străine din România a dat un comunicat oficial în care informa că membrii Societății „Ungurii care se deșteaptă” au organizat un atentat împotriva Familiei Regale: „*Presa ungară vrea, de câțva timp, să se creadă că atentatul contra Familiei regale române, descoperit în ultimul timp, ar fi invenția siguranței generale române. Pentru moment ne mulțumim a spune că atentatul în chestiune a fost organizat de către societatea “Magyar ébredő egyesület” [sic] (ungurii care se deșteaptă) și că probele de culpabilitate adunate, aruncă o lumină edificatoare asupra celor ce se petrec în Ungaria*”⁶⁴.

Atentatul care o viza în mod special pe Regina Maria a fost descoperit de organele de siguranță românești, iar amănuntele au fost prezentate în presă, cea mai importantă sursă de informare din acea epocă.

Astfel, la începutul lunii iunie 1922, Direcția Siguranței Generale a primit „*de la informatorii săi din străinătate, diferite rapoarte cu privire la unele atentate ce urmau să fie săvârșite de către societatea „Ungurilor care se deșteaptă” contra familiei regale române și a altor personalități politice din țară, precum și contra conducătorilor statelor din Mica Antantă, adică regele Alexandru al Serbiei, Mazarik președintele republicii Cehoslovace și Beneș, ministrul de externe al acestui stat*”⁶⁵.

Atentatul trebuia „*să fie săvârșit la hipodrom*”⁶⁶ și anume: explozibilele⁶⁷ cu mașina infernală urmau să fie îngropate la dreapta lojei Regale, iar ceasornicul mașinei să fie așezat la ora când trebuia să se alerge „*premiul Bicz*”, respectiv „*premiul încoronării*”⁶⁸.

În cursul cercetărilor efectuate de organele abilitate, unul dintre cercetați, contele Belmont, a atras serios atenția autorităților române asupra pericolului permanent în care se află Regina Maria: „*„Ungurii care se deșteaptă” au o ură neîmpăcată contra Reginei, care prin legăturile ce le are cu Mica Înțelegere – spun ei – a contribuit la dezmembrarea Ungariei. Ei cred că prin îndepărtarea pe căi mișelești a M. Sale Regina, vor putea redobândi o parte din teritoriile pierdute. Arestările și cercetările celor suspecți continuă la siguranță*”⁶⁹.

Chiar dacă partea maghiară a declarat că atentatul nu este altceva decât o invenție a guvernului român, iar partea română a luat măsuri extraordinare de siguranță, în data de 11 octombrie 1922, de la Cluj sosea știrea că „*Baronul Josika, președintele Uniunii maghiare a fost invitat la încoronare în*

62 Ibidem.

63 Ibidem.

64 Atentatul contra familiei regale – Un comunicat al ministerului de extern. În: *Universul*, anul XL, nr. 225, 5 octombrie 1922, p. 1.

65 Iridenta maghiară organizează atentate – Descoperirea unui vast complot contra Suveranilor – Declarațiile teroriștilor arestați – Rolul guvernului Horthy. În: *Universul*, anul XL, nr. 200, 6 septembrie 1922, p. 3.

66 Hipodromul de la Băneasa (n.n.).

67 Adică 15 kg de explozibil (n.n.).

68 Iridenta maghiară organizează atentate – Descoperirea unui vast complot contra Suveranilor – Declarațiile teroriștilor arestați – Rolul guvernului Horthy. În: *Universul*, anul XL, nr. 200, 6 septembrie 1922, p. 3.

69 Complotul contra familiei regale – Noi amănunte. În: *Universul*, anul XL, nr. 201, 7 septembrie 1922, p. 1.

calitate de senator, și nu ca președinte al unui partid⁷⁰. Alături de alte 300 de persoane, Suveranii României, Familia Regală, „capii misiunilor străine, miniștrii, foști miniștrii, I. P. S. Sa Mitropolitul Miron Cristea, mitropoliții Pimen, Bălan, episcopii ortodocși din țară, episcopul romano-catolic Maylath⁷¹ participă la ceremonia religioasă din Catedrala din Alba-Iulia.

Cu ocazia Încoronării, Regele Ferdinand, în virtutea articolului 93 din Constituție, dă un decret de amnistie și grațiere, publicat în „Monitorul Oficial” în data de 16 octombrie 1922. Punctul 2 al decretului amnistia „Crimele și delictele săvârșite sau încercate de cetele sedicioase în anul 1918 în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, înainte de organizarea definitivă a statului unitar român⁷².

Referitor la acest punct al decretului regal de amnistiere și grațiere, ziarul „Adevărul” sublinia într-un articol din 17 octombrie 1922: „Amnistierea insurecțiilor comise în Ardeal în 1918 privește în special minoritățile etnice și pe renegații care în acea perioadă de agitație revoluționară și de dezorientare s-au opus autorităților române. Iertarea acestor fapte se impune astăzi, când frământările unirii sunt încheiate sau uitate⁷³. Și, într-adevăr, într-unul din discursurile sale, din timpul Serbărilor Încoronării, Regele Ferdinand vorbește și despre iertare, într-un moment atât de mareț pentru țară.

M. S. Regina Maria a României. Fotografiată în ziua Încoronării cu Coroană și Mantia Regală. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 47.

În afară de această încercare de atentat, situația din interiorul țării, dar și din afara granițelor imediate era complicată, îngrijorătoare chiar, și ridica problema imperativă a aplicării unor măsuri severe de securitate, înainte și pe întreaga perioadă a celor trei zile în care se desfășurau Serbările Încoronării, dar și după încheierea întregului eveniment.

De exemplu, pentru cea de-a doua zi a Serbărilor Încoronării s-au organizat două trasee: unul de la gara Mogoșoaia spre Mitropolie și celălalt de la Mitropolie spre statuia lui Mihai Viteazul, iar pe ambele, „la bordura trotuarelor a fost așezată armata⁷⁴. Traseul de la Gara din Mogoșoaia la

70 Baronul Josika invitat la Încoronare. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 3.

71 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 1.

72 Decretul de amnistie și grațieri. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 5.

73 Amnistia de azi. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 1.

74 Sărbătoarea Țării – Intrarea solemnă a Regelui Românilor în capitală – în uralele poporului M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria își fac intrarea solemnă pe sub arc de triumf – Ziua a II-a. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 3.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

Mitropolie a fost împărțit în cinci sectoare, iar trupele au fost așezate în modul următor: „Sectorul I, sub comanda d-lui colonel Cb. Crivăț, așezat între gara Mogoșoaia și str. Dumitru Ghica, era format din regimentul 2 jandarmi rurali. Sectorul II, sub comanda colonelului Iordăchescu C., comandantul brigăzii a 7-a de infanterie, așezat între str. Dumitru Ghica și piața Amzei, era format din următoarele trupe: reg. 7 vânători „Regina Elisabeta”: câte un batalion din regimentele 22-30-4 și 28 infanterie. Sectorul III, sub comanda d-lui colonel Seimescu Radu, comandantul brigăzii a 8-a de infanterie, era așezat între piața Amzei și b-dul Elisabeta, fiind format din câte un batalion din regimentele 5-20-6-21 infanterie și 6 vânători. Sectorul IV, sub comanda colonelului Gh. Jitianu, comandantul brigăzii I-a de artilerie grea, a luat loc între b-dul Elisabeta și Mitropolie, fiind format din următoarele trupe: 2 batalioane din reg. 1 grăniceri, câte o baterie din reg. 1 și 2 artilerie grea, 1 divizion a 2 baterii din regimentul anti-aeriane și câte un batalion din regimentul 2 pioneri, 1 infanterie și specialități. Sectorul 5, sub comanda colonelului N. Bolintineanu, a fost așezat între str. Colței și str. Parlamentului, având următoarele unități: câte o companie din regimentele 46, 45, 44, 62”⁷⁵.

Cu două zile înainte de Încoronare, în data de 13 octombrie 1922, Prefectura Poliției Capitalei aducea la cunoștința publicului, reguli stricte privind circulația în București, în perioada Încoronării: 15-17 octombrie 1922⁷⁶.

În aceeași zi de joi, pe 13 octombrie, Poliția Capitalei, împreună cu Siguranța locală, efectua o razie de proporții în vederea asigurării securității în Capitală pe perioada serbărilor: „la orele 11, poliția Capitalei însoțită de comisarii siguranței statului și de agenții comendurii pieței a făcut o razie prin întreaga Capitală. Cu această ocazie au fost arestați numeroși străini găsiți fără acte în regulă, precum și mulți urmăriți de poliție”⁷⁷.

Direcțiunea Siguranței Statului anunța „că toate persoanele care merg cu anumite însărcinări la Alba-Iulia trebuie să aibă acte de identitate asupra lor, care înainte de plecare trebuie vizate la Direcțiunea Siguranței Generale din București, Inspectoratul Brigăzilor Centrale”⁷⁸.

Pentru a asigura necesarul de pâine, pentru București, pe cele trei zile ale evenimentului și pentru a evita nemulțumirea populară, Ministerul de Industrie și Comerț informa că: „s-a asigurat un stoc de rezervă de 300 de vagoane de făină peste consumul obișnuit al Capitalei, iar acum sunt în curs de transport alte rezerve de făină, astfel că primejdia lipsei de pâine în Capitală să fie cu desăvârșire înlăturată, atât pentru locuitorii Bucureștilor, cât și pentru oaspeții încoronării”⁷⁹.

Basarabia se confrunta cu atacuri bolșevice constante, unul dintre aceste incidente desfășurându-se la începutul lunii septembrie 1922, la Hotin, când nu doar populația civilă a fost atacată, ci și armata română, staționată acolo: „Două bande numeroase, una civilă și una în uniforme militare, înarmate cu puști și revolve, au atacat noaptea trecută comuna Dăncăuți din județul Hotin. Tot satul a fost îngrozit de împușcături. Sătenii terorizați de bandiți și atacați din două părți n-au putut opune nicio rezistență. Bandiții au jefuit pe săteni și au devastat postul pichetului de vânători din acea comună, după care au dispărut”⁸⁰.

75 Ibidem.

76 Serbările Încoronării – Măsurile de ordine. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 5.

77 Capitala – Razia de astă-noapte. În: *Universul*, anul XL, nr. 234, 15 octombrie 1922, p. 7.

78 Serbările Încoronării Suveranilor – Programul definitiv al serbărilor – Cortegiul istoric care va defila în Capitală – Cum va defila cortegiul istoric. În: *Universul*, anul XL, nr. 226, 6 octombrie 1922, p. [3].

79 Capitala va avea pâine. În: *Universul*, anul XL, nr. 231, 12 octombrie 1922, p. 7.

80 Atacurile bandelor din Basarabia. În: *Universul*, anul XL, nr. 197, 2 septembrie 1922, p. 3.

O știre venită de la Tighina informa că în noaptea de 2 octombrie 1922 a avut loc un atac bolșevic în oraș, urmat de o luptă cu grenade și mitraliere: „Astă noapte o barcă cu vreo 20 de bolșevici a trecut Nistrul în dreptul orașului la pichetul zis „Port”. Fiind observați de patrurile noastre, care i-au somat să se retragă, bolșevicii au aruncat cu grenade asupra lor trăgând focuri de armă, iar de pe malul ucrainean s-au deschis focuri de mitralieră pentru susținerea retragerii bolșevicilor. În ajutorul patrurilor noastre au alergat grănicerii de la pichetele din apropiere care i-au respins peste Nistru. S-au trimis patrile de infanterie și grăniceri să cerceteze dacă n-au rămas informatori bolșevici pe teritoriul nostru. Detunăturile grenadelor și focurile de mitralieră au produs panică în oraș”⁸¹.

Un alt atac despre care relatează presa, în data de 6 octombrie 1922, adică doar cu o săptămână înainte de Serbările Încoronării, a fost cel de la Orhei, când „o bandă de bolșevici de dincolo a trecut la postul nr. [...] în dreptul satului Jora de mijloc, unde au rănit grav pe soldatul Filip Anton, din reg. 33 infanterie”⁸².

În data de 14 octombrie 1922, de la Tighina sosea informația că „În noaptea de 13 oct. Pe la ora 3,40, patrurile noastre de grăniceri, au observat între pichetele Lipscani Varnița, o barcă cu 3 bolșevici. Lăsând-o să se apropie, au deschis foc de armă asupra bărcii. Din barcă s-a răspuns deasemenea cu împușcături de revolver, iar de pe malul opus le-a susținut retragerea cu focuri de mitraliere. În întunericul nopții s-au auzit un vaiet în barcă, probabil că vreunul dintre bolșevici a fost rănit. Barca a dispărut pe malul bolșevic. Se crede că aceștia ar fi fost agenți bolșevici „teroriști” și ar avea găzduitori în Varnița, deoarece în nenumrate rânduri s-au atacat patrurile găsindu-se cantități de explozibile, în acea comună”⁸³.

Din Silistra, în data de 12 octombrie, sosea știrea referitoare la „trecerea unor noi bande de comitagi din Bulgaria în Cadrilater”⁸⁴, în condițiile în care mijloacele de pază ale frontierei nu erau suficiente.

În cea de-a doua zi a Serbărilor Încoronării, pe 16 octombrie 1922, organele Siguranței Statului din Cadrilater informau că „siguranța noastră a reușit să prindă doi comuniști, strecurați în orașul nostru...”⁸⁵.

Tot în data de 16 octombrie, o informație venită de la Bazargic arăta că „în noaptea de 14-15 Octombrie patru bandiți înarmați au jefuit pe Hagi Halim din comuna Orman [...], și fiind urmăriți de jandarmi s-a încins o luptă între ei, cu care ocazie a fost rănit jand. Caporal Scapău C-tin prin șapte focuri de revolver automat...”⁸⁶.

În 25 octombrie 1922 se publica informația sosită de la Silistra, în data de 23 octombrie, că „soldații din plutonul Echișcea comp. 9 grăniceri, în unire cu puterile administrative au reușit să aresteze pe banditul Arif Ibran, din banda de comitagi Viălefcu sediul în com. Chioselenlis (Bulgaria). Au mai fost prinși bandiții Gurcia din banda Pinlin, Solomon, de fel din Carpați, precum și Rașid Ismail din banda Denir Hechir. S-a găsit asupra lor o armă „manlicher”, 30 de cărtușe; 1 topor

81 Atac bolșevic la Nistru – Luptă cu grenade și mitraliere la Tighina. În: *Universul*, anul XL, nr. 225, 5 octombrie 1922, p. 5.

82 Ibidem.

83 Idem, p. 3.

84 Comitagiile revin. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.711, 12 octombrie 1922, p. 1.

85 Din Silistra – Comuniști arestați. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 9.

86 Noua ispravă a comitagiilor bulgari. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 5.

și un hârleț. Cercetările sunt conduse de comand comp. 8 grăniceri. Arestații au făcut mărturisiri complete arătând că aveau complici în mai multe sate din jud. Caliacra și Durostor. S-au făcut mai multe arestări între care și a ajutorului de primar Regep Ibrahim, din com. Echișcea (Caliacra)⁸⁷. Ministrul de interne, în informarea adresată guvernul român, privind situația din Cadrilater, afirma că „au fost prinse și arestate acolo numeroase cete de comitagi bulgari, care apăreau în satele din România, dar aveau sediul în Bulgaria”⁸⁸.

Atacurile bandelor înarmate venite de peste frontieră, în zona Dobrogei, în Basarabia și Transilvania, în fapt, de-a lungul tuturor frontierelor românești, aveau legătură cu activitatea diverselor organizații clandestine întreținute în secret de statele vecine. Jafurile armate, atentatele, asasinatele organizate și operate de acestea nu erau altceva decât un „război mărunț atât de dăunător pentru populația [...] și pentru siguranța internă”⁸⁹, „pentru a semăna anarhia și dezorganizarea”⁹⁰ în România.

În afară de acțiunile subversive ale statelor vecine României, nici situația internă nu era foarte bună, existau bande care atacau și jefuiau populația civilă și autoritățile statului.

Spre exemplu, la începutul lunii septembrie 1922, publicul era informat despre acțiunile unei bande în zona Huedinului. Ca urmare „a fost formată o poteră de 100 de oameni, care să înconjoare pădurea Huedinului și să-i prindă pe tâlhari. Bandiții atacă din mai multe părți deodată și se fac nevăzuți. Ei sunt vopsiți cu negru spre a nu fi cunoscuți. Toată regiunea e în fierbere”⁹¹.

La câteva zile de la încheierea Serbărilor Încoronării, în județul Hotin, comuna Lomacineț „a fost atacată de 20 de bandiți înarmați cu puști militare și revolvere. Bandiții s-au năpustit asupra primăriei acelei comune, unde au găsit numai pe primarul și servitorul. Bandiții au cerut cheile de la casa cu bani a primăriei [...] Legând apoi pe primarul și servitorul, bandiții s-au îndreptat spre școala din localitate, unde, amețind cu o lovitură puternică pe învățătorul, i-au luat salariul [...] De aici s-au îndreptat la o prăvălie [...]. Încercând toate obiectele furate într-o căruță, luată de la un țăran, bandiții au dispărut”⁹².

În data de 18 octombrie 1922 devenea publică știrea că, pe ruta Cernăuți-Ghica-Vodă, un tren a fost atacat de bandiți. Atacul armat s-a soldat cu asasinarea casierului plătit și rănirea unui inginer⁹³.

Și mișcarea comunistă din România se afla în atenția Poliției și a Siguranței Statului.

Direcția de Siguranță din Ploiești aducea la cunoștința publicului, în data de 12 octombrie 1922, informații referitoare la activitatea membrilor Partidului Comunist Român îndreptate împotriva statului român: „la siguranța locală se cercetează, cazul unor membri ai partidului comunist, care într-o adunare ce au ținut-o clandestin, se zice că ar fi ținut cuvântări contra siguranței publice”⁹⁴.

La o diferență de o zi, în data de 13 octombrie, aceeași prefectură anunța continuarea cercetărilor în privința comuniștilor arestați, iar „Parchetul de Prahova a dispus menținerea comuniștilor în arest, până la completarea cercetărilor. Ei sunt zilnic confrunțați cu alți comuniști”⁹⁵.

87 Arestarea unor comitagi. În: *Universul*, anul XL, nr. 243, 25 octombrie 1922, p. 5.

88 Patru bande de comitagi arestate în Cadrilater. În: *Universul*, anul XL, nr. 247, 29 octombrie 1922, p. 3.

89 Comitagi revin. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.711, 12 octombrie 1922, p. 1.

90 Ibidem.

91 Un ținut întreg sub teroare – Nenumărate crime și prădăciuni. În: *Universul*, anul XL, nr. 197, 2 septembrie 1922, p. 2.

92 Tâlhăriile din jud. Hotin. În: *Universul*, anul XL, nr. 243, 25 octombrie 1923, p. 5.

93 Un tren atacat de bandiți – asasinarea casierului plătit și rănirea unui inginer. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 5.

94 Ploiești – inundații. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 7.

95 În jurul arestării comuniștilor. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.714, 15 octombrie 1922, p. 3.

În data de 16 octombrie 1922, în cea de-a doua zi a Serbărilor Încoronării, organele abilitate arestau doi membri ai Partidului Comunist Român, la Siliștra: „*Siguranța noastră a reușit să prindă doi comuniști, strecurați în orașul nostru ...*”⁹⁶, în condițiile în care mișcare comunistă părea să ia avânt în lume, iar în data de 17 octombrie 1922, revoluționara Clara Zetkin devenea candidatul Partidului Comunist German, la alegerile pentru președintele Germaniei⁹⁷.

Activitatea comunistă subversivă, dirijată și întreținută material și ideologic de vecinul din răsărit, se va accentua tot mai mult pe parcursul următorilor doi ani, culminând cu revolta armată antiromânească de la Tatarbunar din 15-18 septembrie 1924, când autoritățile române se văd obligate să riposteze și să ia măsuri drastice, pe moment și pentru viitor. Ca urmare, activitatea Partidului Comunist este interzisă prin Legea Mârzescu din anul 1924 și rămâne în afara legii până în anul 1944, când armata sovietică ocupă România (la fel cum s-a întâmplat în toate țările din Europa de Est, cu consecințe individuale și colective dramatice și de lungă durată).

Ziarul „*Universul*” prelua din ziarul francez „*Le Figaro*” o informare din data de 10 septembrie 1922, prin care o depeșă sosită de la Stockholm „*anunța că sovietele ar avea 700 mii oameni strânși pe frontiera occidentală; că ele au constituit trei armate; că armata de nord va merge în Lituania; că armata de la centru va despărți pe polonezi de români; că armata de la sud va porni împotriva României*”⁹⁸. Ziarul comenta această știre în modul următor: „*E permis să nu credem un cuvânt din această istorie. Sau, ar trebui să credem că sovietele au dublu joc, ceea ce nu pare neadmisibil, de oarece ele au propus acelorași români un proiect de dezarmare colectiv*”⁹⁹. Chiar dacă la nivelul anului 1922, știrea pare a fi un zvon menit să creeze panică, în anul 1924, evenimentele de la Tatarbunar erau reale și menite să atragă intervenția directă a Armatei Roșii în România, cu extinderea acțiunilor sale ofensive până în Bulgaria¹⁰⁰. Informarea sosea la două săptămâni distanță de la declarația ministrului român de externe Gh. Duca oferită ziarului „*Echo de Paris*”: „*suntem gata să semnăm, cu sovietele, un pact de neagresiune, după cum suntem gata să discutăm cu Moscova chestiile pendinte [...], dar cu condiția ca chestia Basarabiei – pe care o considerăm ca definitiv regulată – să nu mai fie ridicată cu sovietele*”¹⁰¹.

În momentul desfășurării Serbărilor Încoronării, relațiile româno-ruse erau tensionate, la fel de tensionate ca și după eșuarea tratatelor dintre cele două țări din anul precedent, 1921. România condiționa participarea la conferința de dezarmare organizată de sovietici la Moscova, cu recunoașterea de către Moscova a dreptului de suveranitate românească asupra Basarabiei. Această solicitare a României a provocat furie la Moscova, care a transmis o notă oficială „*cabinetelor din Londra, Paris, Roma, Belgrad, Atena, Sofia și Cairo*”¹⁰². Nota diplomatică sovietică dădea un răspuns clar și lipsit de iluzii, referitor la cererea României de a i se recunoaște dreptul de suveranitate asupra Basarabiei românești: „*Cine poate crede serios că Rusia va gratifica un stat străin pentru*

96 Din Siliștra – Comuniști arestați. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 9.

97 Clara Zetkin va candida la președinția republicii germane. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 239, 19 octombrie 1922, p. 1.

98 Dublul joc al sovietelor față de România. În: *Universul*, anul XL, nr. 225, 5 octombrie 1922, p. 1.

99 Ibidem.

100 TRONCOTĂ Cristian. *Istoria serviciilor secrete românești de la Cuza la Ceaușescu*. București: Ion Cristoiu, 1999, p. 94.

101 România și Sovietele. În: *Albina*, anul II, nr. 202, 26 septembrie 1922, p. 1.

102 O notă a Rusiei cu privire la România – Sovietele fac răspunzătoare România de eșuarea conferinței de dezarmării. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.833, 14 octombrie 1922, p. 4.

*participarea lui la conferința dezarmării, cu întinse teritorii rusești?*¹⁰³. Documentul aducea acuze României, transformând-o într-un stat agresor, idee pe care propaganda sovietică o va utiliza permanent pe parcursul secolului XX și până în prezent, într-o măsură mai mare sau mai mică, în funcție de circumstanțe: „Refuzul României să participe la conferința pentru dezarmare, din cauză că nu i se admit compensațiuni teritoriale, îndrituiește pe guvernul rus să constate că România e unul dintre statele vecine care nu dorește pacea cu Rusia și caută să-și dețină libertatea absolută pentru mărituri viitoare și înarmări militare”¹⁰⁴.

Ca urmare, în lumea diplomatică, se considera că România a făcut o declarație politică invitându-l la prânzul de gală de la Palat, din cadrul Serbărilor Încoronării, pe fostul ministru al al Imperiului Rus la București, Poklevskiy-Kozyell, care la acel moment nu mai avea nicio calitate oficială în Rusia Sovietică¹⁰⁵.

Opinia publică din România, reprezentată fie de Putere, fie de Opoziție, era unanimă și, cum s-a dovedit, la o distanță de două decenii, una profetică, privind „colosul moscovito-sovietist”¹⁰⁶: „o ură și sigur o tendință periculoasă: Ura pentru reintegrarea noastră teritorială, care împiedică, respinge chiar, tendința slavă de scurgere spre Balcani. [...] Noi, Românii, avem cel dintâi nevoie de o tihnită refacere a tot ce ne-a distrus războiul, de o netulburată plămădeală a elementelor care compun azi organismul nostru de Stat unitar; avem imperioasă nevoie de un cât mai larg antract pe arena disputelor cu vecinii”¹⁰⁷.

Situația politică din Bulgaria nu era stabilă, țara fiind frământată de lupte politice, sociale și revoluționare: „Lupta deschisă între partidul lui Stambolski și partidele din opoziție a depășit în ultimele zile acțiunea de principii”¹⁰⁸. Situația din Bulgaria era îngrijorătoare într-o asemenea măsură, încât informațiile venite de acolo afirmau că „în ultimul timp opoziția bulgară a hotărât să ceară intervenția unui stat vecin spre a pacifica Bulgaria”¹⁰⁹, fără a se menționa eventuala țară la care se putea apela.

În Grecia, ca urmare a dezastrului suferit de armata greacă în fața turcilor kemaliști, Regele Constantin I, tatăl Princesei Moștenitoare a României, Elena, abdicase, tronul revenind fiului său, George (Gheorghe) al II-lea, căsătorit în anul 1921 cu principesa Elisabeta a României. În preajma încoronării, în cercurile diplomatice internaționale, circula cu insistență un zvon referitor la o încercare eșuată de asasinare, atât a Regelui Constantin, cât și a miniștrilor săi, considerați responsabili pentru dezastrul grec¹¹⁰. Din fiica regelui Greciei, Princesesa moștenitoare a României devenise sora regelui Greciei, iar în timpul serbărilor era permanent cu gândul „la trista soartă a tatălui său, fiind tot timpul gata să plângă”¹¹¹. Fostul Rege Constantin I a plecat în exil în Italia, unde se va stinge din viață un an mai târziu.

103 Ibidem.

104 Ibidem.

105 Știri diverse. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.839, 20 octombrie 1922, p. 4.

106 Discuții – România și problema dezarmării. În: *Epoca*, anul XXVII, nr. 217, 21 septembrie 1922, p. 1.

107 Ibidem.

108 Cercul sovietic se întinde – Dictatura țărănească în Bulgaria – Legăturile dintre ruși și turci – Situația externă impune un guvern de concentrare la noi. În: *Albina*, anul II, nr. 208, 4 octombrie 1922, p. 1.

109 Ibidem.

110 Ex-regele Constantin era să fie asasinat. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.710, 11 octombrie 1922, p. 1.

111 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV. București: Albatros, 2005, p. 318.

Cu zece zile înainte de Serbările Încoronării de la Alba-Iulia, în data de 5 octombrie 1922, se făcea publică lista trădătorilor greci, în fruntea căreia se afla chiar fostul Rege Constantin: „[...]. I. Familia regală: (regele), prințul Nicolae, prințul Andrei. [...]”¹¹², iar manifestul comitetului revoluționar care preluase puterea în Grecia cerea imperativ „Pedepsirea exemplară a acestor inamici ai patriei, care au fost vinovați de prăbușirea frontului din Asia Mică și de pierderea Traciei, precum și moartea morală și politică a principalilor autori ai catastrofei se impune”¹¹³.

Astfel, problema grecească afecta atât în mod direct cât și indirect Familia Regală a României. Cu toate acestea, la Atena, cu ocazia Încoronării Suveranilor români, la catedrala metropolitană a avut loc o slujbă de „Te Deum”, la care au luat parte „regele, guvernul și autoritățile superioare”¹¹⁴.

Nici informațiile de ordin epidemiologic nu erau în măsură să liniștească populația în memoria căreia erau încă vii ravagiile făcute de febra tifoidă și gripa spaniolă din perioada Marelui Război.

O notă publicată la rubrica „Informațiuni” a ziarului „Universul” din data de 5 octombrie 1922 prezenta situația epidemiologică în București: „iată ultima situațiune a epidemiilor din Capitală: Scarlatină 104 cazuri, difterie 4, febră tifoidă 37, holeră 1, pustula maligna 1, paratifos 4, erisipel 5 și meningită cerebro-spinală 1”¹¹⁵.

Într-un articol apărut în aceeași publicație se face apel la autorități pentru a lua măsuri sanitare urgente deoarece „din cauza evenimentelor din Orient foarte mulți refugiați au sosit la Constanța; o parte din aceștia au venit din regiuni bântuite de ciumă. În portul Constanța au sosit corăbii și diverse vase din aceleași regiuni primejdioase”¹¹⁶.

Invitație la ceremonia Încoronării. Catedrala Încoronării de la Alba-Iulia. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

În astfel de circumstanțe, de ordin intern și extern, după mai multe ședințe, discuții și tergiversări, se decide în sfârșit Programul definitiv al serbărilor încoronării atât la Alba-Iulia cât și în Capitală¹¹⁷, care prevedea cu exactitate, pe zile și ore, fiecare manifestare și mișcare din cadrul evenimentului foarte mare și extrem de complex, numit „Serbările Încoronării”, cu o durată totală de trei zile, în două orașe diferite – fără a pune la socoteală toate manifestările din fiecare județ –

112 Lista Trădătorilor greci. În: *Universul*, anul XL, nr. 225, 5 octombrie 1922, p. 5.

113 Situația în Grecia – Manifestul comitetului revoluționar. În: *Universul*, anul XL, nr. 239, 20 octombrie 1923, p. 7.

114 Tedeum la Atena pentru încoronarea Suveranilor români. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 2.

115 Informațiuni. În: *Universul*, anul XL, nr. 225, 5 octombrie 1922, p. 3.

116 Constanța amenințată de ciumă – Guvernul e dator să ia măsuri. În: *Universul*, anul XL, nr. 240, 21 octombrie 1923, p. 1.

117 Serbările Încoronării Suveranilor – Programul definitiv al serbărilor – Cortegiul istoric care va defila în Capitală – Cum va defila cortegiul istoric. În: *Universul*, anul XL, nr. 226, 6 octombrie 1922, p. [3].

aflate la mare distanță unul de celălalt, în două regiuni diferite, cu invitații din țară și străinătate, cu implicarea a sute de mii de oameni cărora trebuia să le fie garantată siguranța.

De asemenea, s-au făcut invitații la ceremonia de la Alba-Iulia și, pe lângă programul în sine, s-au decis și următoarele chestiuni generale¹¹⁸:

- Focuri de artificii, iluminatii și retragere cu torțe în Capitală și în toate orașele din țară în cele trei zile ale Încoronării.

- În ajunul Încoronării se vor oficia slujbe de „Te Deum”, la aceeași oră, în toate orașele din țară și la toate bisericile de orice confesiune.

- Duminica, la orele 10:30 dimineața când M. M. L. L. Regele și Regina vor fi încoronate la Alba-Iulia, în toate bisericile din țară vor suna toate clopotele.

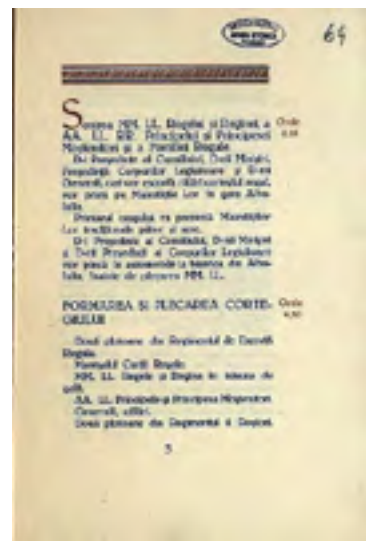
- La București se vor trage 101 lovituri de tun și în ziua a doua, în momentul când M. M. L. L. Regele și Regina vor trece pe sub Arcul de Triumf. În același moment vor suna toate clopotele de la toate bisericile din Capitală.

- În ziua întâi a încoronării se vor ține în toate școlile și în toate cazărmile cuvântări ocazionale.

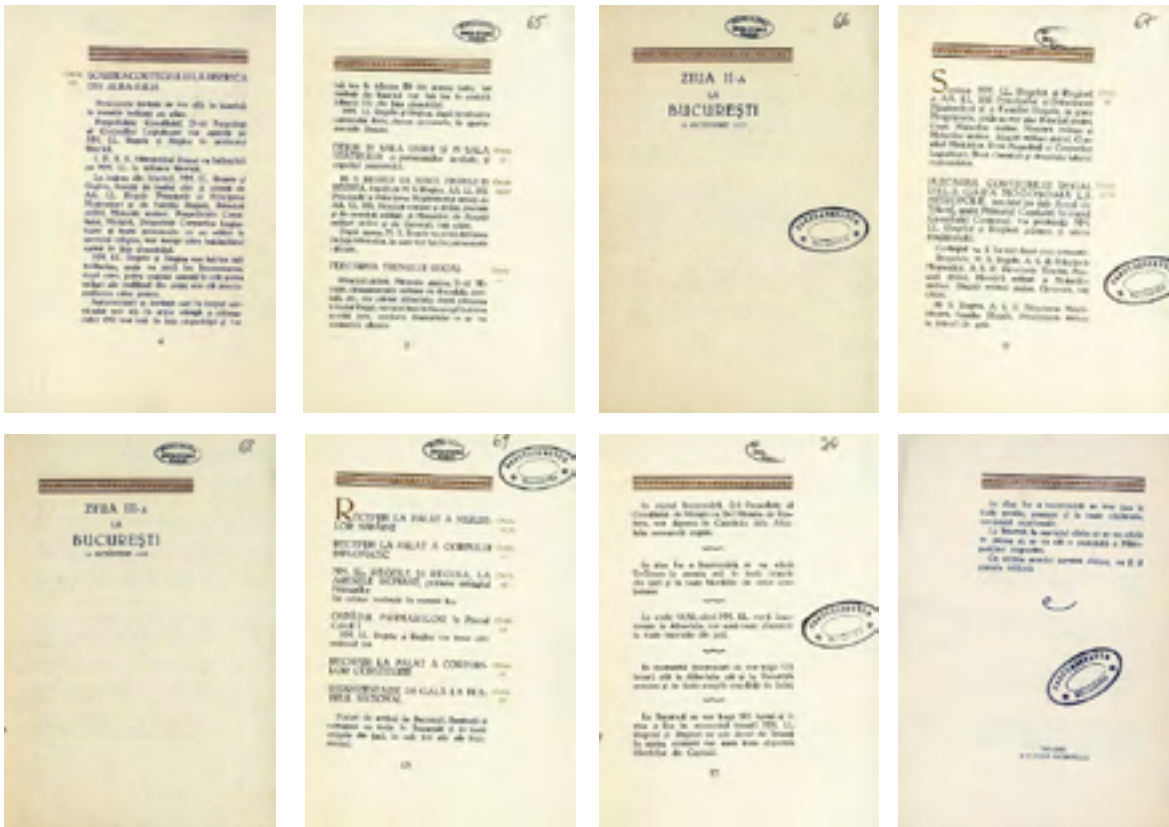
- În Biserici, cu ocazia serviciului divin care se va oficia în prima zi, se va citi și o pastorală a mitropoliților, când vor avea loc și parade militare.

- Toate cele trei zile de încoronare vor fi zile de sărbătoare. Școlile și magazinele vor fi închise, iar fabricile nu vor lucra.

Evenimentele din cadrul Serbărilor Încoronării s-au desfășurat în conformitate cu cele prevăzute în program, fără incidente. Iată și întregul program al manifestațiilor din zilele de 15-17 octombrie 1922:

Programul Serbărilor Încoronării M. M. L. L. Regelui și Reginei României. Broșură. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Programul Serbărilor Încoronării M. M. L. L. Regelui și Reginei României. Broșură. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

Din lipsă de spațiu vom prezenta, în acest studiu, doar unele momente centrale ale Serbărilor Încoronării, desfășurarea lor putând fi găsită, prezentată pas cu pas și cu lux de amănunte, în presa vremii și în studiile de specialitate ulterioare.

România Mare – Tablou istoric. Carte poștală emisă cu ocazia „Serbărilor Încoronării de la Alba Iulia”. 15-17 octombrie 1922. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

Catedrala Încoronării din Alba-Iulia, denumită a Reîntregirii, a fost un loc important al desfășurării evenimentelor în cadrul Încoronării Suveranilor. Era ridicată la Alba-Iulia pe locul vechii biserici de pe vremea lui Mihai Viteazul, „în cetatea lui Mihai Viteazul pentru încoronarea Suveranilor noștri”¹¹⁹ și „trebuia să amintească de fosta ctitorie din cetatea Bălgradului (Albei), de la 1597, a lui Mihai Viteazul, primul domn unificator al românilor; și de încoronarea, patru secole mai târziu, a suveranilor României Mari, regele Ferdinand I și regina Maria”¹²⁰.

În apropiere de locul în care urma să se ridice Catedrala Încoronării era locul execuției lui Horea și Cloșca, martirii care „au însemnat cu sângele lor și trupurile lor mutilate și hăcuite locul catedralei de încoronare de astăzi”¹²¹. „În zidurile cetății de la Alba-Iulia este îngropată jertfa mucenicilor: Horia, Iancu, Cloșca și Crișan. În pământul pe care s-a ridicat biserica încoronării sunt îngropate toate jertfele trecutului nostru. Toate suferințele, durerile și suspinările neamului nostru”¹²².

Cum biserica de pe vremea lui Mihai Viteazul era distrusă și nu existau planuri după care ar fi putut fi reconstruită, drept model s-a luat „biserica domnească din Târgoviște, în care s-a închinat și s-a sfințit Mihai Viteazul și alți domni români”¹²³ și acesta este motivul pentru care Catedrala Încoronării din Alba-Iulia era de doar 300 de locuri, adică de mici dimensiuni.

Construcția a fost finalizată în timpul guvernelor Averescu și Brătianu, după planurile arhitectului Victor Gh. Ștefănescu, executanți fiind inginerul Tiberiu Eremia și Societatea întreprinderii tehnice din București¹²⁴. „[...] pictura a fost realizată de Costin Petrescu în conformitate cu iconografia tradițională ortodoxă”¹²⁵, care „a încercat și a reușit să transpună principiile stilului neoromânesc până și în forma literelor și a simbolurilor, redând personajele într-o manieră care să reflecte specificul național românesc”¹²⁶.

Catedrala a primit hramul „Sfintei Treimi și al Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil”¹²⁷ și întregul ansamblu arhitectonic al clădirii „simboliza de fapt actul unirii tuturor românilor sub conducerea aceluiași monarh”¹²⁸.

După terminarea construcției Catedralei Încoronării, Mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan, „a hotărât ca sfințirea bisericii să se facă Duminica viitoare 8 curent. Sâmbătă seara, 7 curent, va fi privegherea, conform ritului ortodox. Serviciul divin al sfințirii va fi oficializat de mitropolitul Bălan, înconjurat de un numeros cler. Răspunsurile vor fi date de corul catedralei din Sibiu”¹²⁹. La această ceremonie au asistat „numeroși invitați și numeroși credincioși din Sibiu și din localitățile de lângă

119 În ajunul Serbărilor Încoronării – Sfințirea Catedralei din Alba Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 230, 11 octombrie 1922, p. 7.

120 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 216.

121 De ce se face încoronarea la Alba-Iulia? În: *Neamul Românesc*, anul XVII, nr. festiv, 17 octombrie 1922, p. 4.

122 Jertfele trecutului la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 5.

123 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 217.

124 Idem, p. 214.

125 Idem, p. 215.

126 Ibidem.

127 Idem, p. 216.

128 Idem, p. 213.

129 Sfințirea Catedralei de la Alba Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 225, 5 octombrie 1922, p. 5.

Catedrala Încoronării de la Alba-Iulia. Sursa imaginii:
 MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen Sylva, 1923, p. 31.

Serviciul divin al sfințirii Catedralei Încoronării a fost oficiat de I. P. S. Mitropolitul Bălan, I. P. S. Arhiepiscopul Gurie, P. S. S. Episcopul Bartolomeu al Râmnicului și Episcopul Nicolae Ivan al Clujului, înconjuțați de 30 de arhimandriți, protopopi, preoți și diaconi¹³⁴.

Pe clopotnița bisericii au fost așezate trei clopote, dintre care clopotul cel mare a fost „turnat la Sibiu din țevi de tun, care are următoarea inscripție: „Făcutu-s-au acest clopot pentru biserica românească din nou ridicată pe locul clădirii lui Mihai Viteazul în zilele Regelui Ferdinand I-iu întregitor de țară și Domn al tuturor Românilor în 1922, anul încoronării sale la Alba-Iulia”¹³⁵.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Ibidem.

¹³² În ajunul Serbărilor Încoronării – Sfințirea Catedralei din Alba Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 230, 11 octombrie 1922, p. 7.

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Ibidem.

*Alba Iulia*¹³⁰, „reprezentanții înaltului cler din vechiul regat, Ardeal, Bucovina și Basarabia”¹³¹.

Sfințirea Catedralei Încoronării s-a făcut în prezența autorităților centrale și locale, a domnilor miniștri Văitoianu, Constantinescu, Moșoiu și Banu, a numeroșilor membri ai comisiei încoronării în frunte cu locțiitorul de președinte, dl. Popescu, a secretarului general al ministerului lucrărilor publice, a prefectului de Alba-Iulia. Au participat școlile primare și liceul din Alba-Iulia, o companie de onoare din regimentul 91, generalii Vlădescu și Stavri, precum și ofițeri superiori și inferiori¹³².

În acea zi de duminică, serviciul religios a fost oficiat la biserica ortodoxă, după care s-a format un cortegiu care a parcursul drumul „de la biserica ortodoxă, trecând prin „Cetate”, [și] a ajuns, după o oră de mers, la Catedrală”¹³³. În fruntea cortegiului se aflau Mitropolitul Bălan al Sibiului și Pimen al Moldovei, Episcopul Gurie al Basarabiei, Episcopii Bartolomeu al Argeșului și Nicolae Ivan al Clujului și peste 100 de preoți din Sibiu, Alba-Iulia și împrejurimi.

CENTENARUL
 ÎNCORONĂRII DE
 LA ALBA IULIA,
 1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
 Elena Cojuhari

După slujba de sfințire Mitropolitul Bălan a ținut următorul discurs:

„Aceasta este biserica mântuirii noastre, ridicată prin jertfa unui neam întreg, care și-a văzut împlinit idealul unității sale naționale. Această cetate Alba-Iulia, așezată în inima Ardealului, a fost menită să aibă un rol hotărâtor în soarta neamului nostru care, în valul nesfârșit al prigonirilor, și-a păstrat neștirbită ființa.

Când prin fulgerarea sabiei eroului de la Călugăreni neamul și-a întrezărit unitatea, tot de aici a pornit nădejdea înfăptuirii acestei unități. Dușmanii au înțeles ce înseamnă pentru noi Alba-Iulia, de aceea au căutat să dezbină neamul românesc și să-l distrugă. Ei au putut să distrugă însă numai partea materială, căci ideea de unitate a fost păstrată în sufletul nostru. Țărâna aceasta a trebuit udată cu sângele eroilor neamului. Alba-Iulia, prin suferințele îndurate și prin sângele ce s-a vărsat a ajuns un simbol al neamului nostru.

A fost grație a Providenței că atunci când ceasul a bătut, se găsea un regat al fraților noștri, care și-a pus în cumpănă întreaga existență și a trecut Carpații pentru unirea noastră. Prin lungi jertfe ale prezentului am dobândit libertatea și am înfăptuit idealul nostru,

Doamne, cum să-ți mulțumim în clipa asta pentru ceea ce ne-ai dat?”¹³⁶.

Mitropolitul Bălan a subliniat importanța simbolică a sfințirii Catedralei Încoronării, această importanță însemnând „o mare sentință a istoriei și a dreptății lui Dumnezeu”¹³⁷. El a mai spus că Alba-Iulia „e cetatea simbolică a tuturor suferințelor și drepturilor românești”¹³⁸.

Ceremonia Încoronării a avut două momente cheie: slujba religioasă de la Catedrala Încoronării de la Alba-Iulia în cadrul căreia s-au sfințit coroanele și încoronarea regală propriu-zisă care s-a desfășurat sub baldachinul amenajat în fața Catedralei Încoronării.

Cele două coroane cu care urmau să se încoroneze Suveranii erau: „coroana de oțel a Regelui, simplă și aspră ca o zi de luptă, coroana de aur cu pietre scumpe a Reginei, croită după foarte vechi forme tradiționale culese pe păreții bisericilor”¹³⁹. Regina Maria și-a exprimat dorința să aibă la ceremonia Încoronării „o coroană în stilul întrebuițat de împărătesele imperiului bizantin”¹⁴⁰.

Dacă despre coroana Regelui Ferdinand s-au scris destule, informațiile despre coroana Reginei Maria sunt mai puțin cunoscute. Trebuie să oferim câteva detalii interesante în acest sens, și anume că ea cântărea „aproape 2 kilograme”¹⁴¹. Aurul lipsă la facerea ei l-a dăruit un Român bogat din părțile Sătmarului (A. Pocol) care are băi de aur”¹⁴².

Coroana din aur masiv a Reginei Maria a fost opera casei de bijutieri Falize din Paris, „compusă din pietre din care fiecare este un talisman, iar ansamblul ia semnificația unui simbol”¹⁴³, „turcoaze, opale, rubine și ametiste”¹⁴⁴. Schița coroanei a fost realizată de pictorul Costin Petrescu în

136 Ibidem.

137 Sfințirea bisericii de la Alba-Iulia. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.710, 11 octombrie 1922, p. 3.

138 Ibidem.

139 Dumineca Încoronării. În: *Calendarul Ligei Culturale*, 1923, p. 30.

140 Coroana reginei. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 3.

141 Altă sursă oferă informații despre greutatea exactă a coroanei reginei și anume 1,8 kg de aur. În plus, aceeași sursă afirmă că aurul a fost oferit de către societatea „Mica”. Vezi în acest sens articolul „Coroana reginei”. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 3.

142 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 3.

143 Ibidem.

144 Coroana reginei. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 3.

conformitate cu indicațiile exacte ale Reginei Maria și a fost adusă de la Paris de colonelul Drossu¹⁴⁵. Pe lângă toate considerentele cunoscute, referitoare la coroana de încoronare a Reginei Maria, ea era un simbol al belșugului, pe când coroana Regelui Ferdinand era un simbol al curajului. Totodată această coroană foarte bogat ornamentată a reprezentat pentru Regina Maria o compensație pentru lipsa totală de bijuterii de la ceremoniile istorice cruciale ale sfârșitului de an 1918: intrarea în Bucureștiul eliberat și unirea de la 1 decembrie 1918. În acest sens, Regina Maria scria în jurnalul său, în data de 1 decembrie 1918, următoarele: „*M-am îmbrăcat cât mai elegant, dar neavând niciun fel de bijuterii nu-mi pot da acele ultime tușe care sporesc, fără îndoială, demnitatea unei ținute regale. Toate bijuteriile mele sunt – sau nu mai sunt! – tot la Moscova, s-ar putea să nu le mai revăd*”¹⁴⁶.

Coroana Regelui Ferdinand era coroana Independenței României și regele a ales în mod voluntar să o poarte: „*Înțelegând să păstreze tradiția, regele Ferdinand a convenit să se încoroneze cu simbolul independenței României și astfel pune pe cap, la rândul său, coroana oferită de țară regelui Carol*”¹⁴⁷.

Coroanele au fost aduse la Alba-Iulia, apoi la catedrală, „*cu trăsură*”¹⁴⁸, de prim-ministrul Ion I. C. Brătianu și ministrul de război generalul Gh. Mărdărescu, în ziua de 14 octombrie 1922.

Aducerea Coroanelor Regale. D-l I. I. C. Brătianu, primul ministru al țării și D-l General Mărdărescu, ministru de război, ducând spre Catedrala Încoronării Coroanele Regale. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 11.

145 Ibidem.

146 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Jurnal de război – 1918*, vol. III. București: Humanitas, 2015, p. 432.

147 Coroana regelui. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 3.

148 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Prolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 222.

Până la ceremonia încoronării, cele două coroane regale au fost ținute în altarul catedralei, sub pază militară¹⁴⁹. Atât coroanele cât și hainele purtate de rege și regină au fost „așezate”¹⁵⁰ pe covorul donat Catedralei Încoronării de Aurelia Hossu din Deva¹⁵¹.

Prim ministrul Ion I. C. Brătianu, ministrul de interne generalul Arthur Văitoianu și ministrul de război Gh. Mărdărescu au asistat la ceremonia sfințirii coroanelor regale¹⁵².

Coroana de oțel a Regelui României. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 6.

Coroana celei dintâi Regine a României-Mari. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 8.

Sfințirea coroanelor regale este un fel de a spune, pentru că, de fapt, au fost sfințite doar coroana și mantia reginei, deoarece „*coroana și mantia Regelui fiind cele purtate de Regele Carol, nu mai trebuie sfințite a doua oară*”¹⁵³.

Slujba religioasă de încoronare de la Alba-Iulia din data de 15 octombrie 1922 a reprezentat și ea un eveniment excepțional, deoarece „*mitropoliții a patru ținuturi românești, Vladimir al Bucovinei fiind oprit de boală, fac serviciul*”¹⁵⁴ și martorul evenimentului continuă cu uimire entuziastă: „*În toată istoria neamului nostru nu s-au văzut vreodată ierarhii Țării-Românești și Moldovei, Ardealului și*

149 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 1.

150 Clipele de la Alba-Iulia. În: *Cosânzeana*, anul VI, nr. 20, 31 octombrie 1922, p. 298.

151 Ibidem.

152 Încoronarea. În: *Albina*, anul II, nr. 218, 15 octombrie 1922, p. 2.

153 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

154 Dumineca Încoronării. În: *Calendarul Ligei Culturale*, 1923, p. 29.

Basarabiei liturgisind împreună. Vlădicii de Roman, de Huși, de Rădăuți, de Argeș și de Râmnic, locțiitorii Dunării-de-Jos și Buzăului, îi înconjură¹⁵⁵. „Serviciul religios a fost oficiat de Mitropolitul Neculae Bălan¹⁵⁶, „care a citit evanghelia¹⁵⁷.

În timpul slujbei, „mitropolitul primat a citit o rugăciune pentru prosperitatea Tronului și a țării și a sfințit coroanele regale¹⁵⁸, „corul a cântat Imnul Regal și „Imnul Încoronării¹⁵⁹ făcut anumit pentru acest praznic de maestrul Vidu din Banat¹⁶⁰.

La finalul slujbei, Mitropolitul Primat a predat coroanele. În una dintre variante le-a predat regelui și reginei¹⁶¹ și ei le-au predau mai departe președintelui Senatului și președintelui Camerei Deputaților, într-o altă variantă: „Î. P. S. Sa Mitropolitul Primat a înmănat apoi d-lui președinte al Senatului, Mihail Ferechide, coroana Regelui, iar d-lui președinte al Camerei, M. Orleanu, coroana Reginei. D. general Lupescu a luat mantia Regelui, iar d. general Popovici mantia Reginei¹⁶².

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Înaltul cler al Țării. Î. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea, înconjurat de ceilalți Mitropoliți ai țării și de Înaltul Cler, care au oficiat serviciul religios al Încoronării. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 11.

155 Ibidem.

156 Festivitățile Încoronării la Alba Iulia. În: *Argus*, anul XIII, nr. 2.849, 18 octombrie 1922, p. 3.

157 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 1.

158 Ibidem.

159 „Imnul Încoronării” sau „Imnul de Slavă” a fost „întocmit după imnul de încoronare a împăraților din Bizanț și cântat la încoronarea Regelui și Reginei”. Vezi în acest sens și articolul „Imnul de slavă”. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 4.

160 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

161 Ibidem.

162 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 1.

După slujba de sfințire a coroanelor regale și înmânarea lor, Mitropolitul Primat Miron Cristea i-a condus pe rege și regină pe amvonul din mijlocul bisericii, unde „citește în genunchi rugăciunea de încoronare, iar diaconii și arhierii au citit ecteniile la sfârșitul căreia rostește cu glas înalt: „Vrednic este!, iar corul răspunde de 3 ori: „Vrednic este”. După ectenia de mulțumire, Mitropolitul Primat rostește stihul de la cununie: „Doamne Dumnezeul nostru de glorie și cu cinste încoronează-i pe dâșii [...] și după policroanele pentru îndelunga sănătate și stăpânire a Regelui și Reginei corul cântă Imnul de slavă al încoronării”¹⁶³, al cărui conținut îl reproducem în următoarele rânduri:

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Înaltul cler care a oficiat Încoronarea. Î. P. S. S. Mitropolitul țării, Miron Cristea, înconjurat de ceilalți mitropoliți și de episcopii României. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 21.

„IMNUL DE SLAVĂ

1. Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace; întru oameni bună 'nvoire. – Că a miluit Domnul pe poporul Său.
2. Aceasta este ziua cea mare de bucurie a Românilor, în care coroana regală se așează – după vrednicie – pe capul Tău.
3. Slavă Domnului, stăpânul tuturor, Cel ce Te încoronează pe Tine, Ferdinand, rege, cu mâna Sa. Să te păzească întru mulți ani, spre gloria și înălțarea Românilor.
4. Slavă Maicii Domnului, care ne-a dăruit o aleasă Regină, Slavă Maicii Domnului care a umplut casa Lor de fii și de domnițe. Să audă Domnul pe poporul Său.
5. Mulți ani Ție, Ferdinand, Rege al Românilor! Mulți ani Ție, Regină a României! Mulți ani Vouă, mlădițe regale! Glorie Țării!¹⁶⁴.

163 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

164 Imnul de slavă. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 4.

Mantia de încoronare a Reginei Maria. Sursa imaginii: Mantia de încoronare a M. S. Regina – Darul țării primei Regine a României Mari prin subscripție publică a ziarului *Universul*. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 5.

Cehoslovacia, alături de reprezentanți ai culturilor religioase, altele decât cel ortodox. „Se aflau într-o tribună nunțiul papal monseniorul Marmaggi, mitropolitul greco-catolic Suci, episcopul greco-catolic Hossu, înconjurați de membrii clerului respectiv, muftiul, dr. Niemerover, prim-rabin Schar ...”¹⁶⁷, însă „episcopii uniți nu au intrat în catedrală în timpul slujbei religioase, ci au rămas afară, împreună cu nunțiul papal Marmaggi”¹⁶⁸, cu toate că „la Alba-Iulia au intrat în catedrală reprezentanții tuturor celorlalte confesiuni, ca de pildă rabinii și preoții mahomedani”¹⁶⁹.

Din partea bisericii ortodoxe au fost prezenți cinci mitropoliți, 20 de episcopi, cu însoțitorii lor, iar „Patriarhul de la Constantinopol încă și-a avut trimisul lui la praznicul încoronării”¹⁷⁰.

Suveranii României „suie treptele baldachinului, muzicile cântă imnul regal și uralele poporului umplu văzduhul”¹⁷¹, „doi generali aduc mantiile regale și le pun pe umerii Regelui și Reginei”¹⁷². În momentul Încoronării „Regele și Regina s-au întors cu fața spre popor ca și când ar zice iată ai voștri suntem și voi sunteți ai noștri”¹⁷³.

165 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 1.

166 Ibidem.

167 Ibidem.

168 Informațiuni. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 5.

169 Ibidem.

170 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui – Sosesc păstorii sufletești. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 1.

171 Idem, p. 2.

172 Ibidem.

173 Clipa cea mai măreață de la serbările Încoronării. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 44, 12 noiembrie 1922, p. 2.

Ceremonia încoronării propriu-zisă s-a făcut în afara catedralei. Grupul a ieșit din biserică, s-a îndreptat spre un baldachin și era format din „Casa militară a M. M. L. L. Regele și Regina, M. S. Regele, M. S. Regina, președintele Senatului d. Ferechide, care purta coroana regelui, încadrat de doi episcopi, care purtau coroana M. S. Reginei, urmau apoi mitropoliții, episcopii, membrii misiunilor străine și toți invitații”¹⁶⁵.

Baldachinul „era instalat pe un pedestal, drept în fața clopotniței. La dreapta baldachinului au luat loc membrii misiunilor străine”¹⁶⁶. Aici a avut loc încoronarea propriu-zisă, în prezența invitațiilor oficiale, a mulțimii numeroase, a misiunilor străine care au participat la eveniment, reprezentând următoarele țări: Franța, Germania, Austria, Belgia, Bulgaria, Danemarca, Spania (infantele Don Alfonso de Orleans Borbón, cumnat al regelui), SUA, Finlanda, Anglia, Grecia, Italia, Japonia, Letonia, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, Suedia, Elveția, Iugoslavia,

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

Mihail Pherekyde, președintele Senatului, oferă coroana Regelui Carol I cu elemente noi pe ea: însemnele Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei¹⁷⁴. Regele Ferdinand și-o pune singur pe cap și „în această clipă muzicile militare intonează *Imnul Regal*, răsună clopotele, bubuie tunurile, se închină cele 140 de steaguri ale țării și din toate părțile se ridică ca o furtună uralele poporului: „*Trăiască Regele*”. Dar deodată, ca la un semn dat furtuna uralelor încetează”¹⁷⁵.

Regele așează coroana pe fruntea reginei, care a îngenuncheat în fața lui, „ia apoi de mână pe Regină, îi ajută să se ridice și o sărută. În clipa aceasta muzicile încep să răsună din nou, tunurile bubuie, clopotele sună iar uralele poporului încep mai tare: „*Trăiască Regele*”, „*Trăiască Regina*”, „*Trăiască împăratul nostru*” și „*Împărăteasa noastră cea bună*”. Poporul striga acum cu atâta tărie încât părea ca îndărătul celor 30 de mii de Români care erau de față, striga tot Ardealul, strigau toți Românii din toate văile, câmpiile și munții Ardealului”¹⁷⁶, „mulțimea adânc mișcată de această priveliște rară, unică, ce i-a fost să vadă, aclamă îndelung și cu însuflețire pe rege și pe regină”¹⁷⁷.

Sincronizarea bubuiturilor tunurilor a fost reglementată de comandantul Corpului VII Armată, generalul Cihoski, în ordinul nr. 6.352 din data de 14 octombrie 1922: „*Pentru parada din dimineața zilei de 15 octombrie*” remis trupelor, din care cităm instrucțiunile date pentru momentul Încoronării Suveranilor: „*Când M. S. Regele își pune coroana pe cap, muzicile vor cânta „Imnul Regal”, toată lumea militară va striga „Ura” prelung, iar bateria 36 Obuziere va trage 101 lovituri. Această baterie va trage din locul indicat deja (platoul de revistă). Colonelul Țuhaș va indica începerea tragerii prin semnalizare cu fanionul din turnul bisericii*”¹⁷⁸.

M. S. Regele Ferdinand I, al tuturor românilor, sub baldachin încoronând pe M. S. Regina Maria, Alba Iulia, 15 octombrie 1922. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 3.

174 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 223.

175 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

176 Ibidem.

177 Încoronarea de la Alba-Iulia – Cum s-au desfășurat serbările. Aspecte generale. În: *Lupta*, anul II, nr. 250, 17 octombrie 1922, p. 2.

178 GIURCĂ, Ion; CORCIU, Liviu coord. *Op. cit.*, p. 285.

Imediat după ceremonia Încoronării de sub baldachin, Mihail Pherekyde a ținut un discurs scurt, „salutul țării adresat Regelui”¹⁷⁹, în care a subliniat următoarele: „Coroana primului rege al României independente [...] este astăzi coroana primului rege al României întregite cu hotarele de la Tisa la Nistru și Marea Neagră”¹⁸⁰, iar „coroana de oțel va aminti pururea românilor exemplele de iubire de țară, de devotament absolut, de energie niciodată clătinită, dată de regele lor, atât de inimos secundat de M. S. Regina ...”¹⁸¹.

Sub baldachin, după Încoronare. Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 7.

În scurta sa cuvântare de răspuns, Regele Ferdinand I afirma: „Adânc mișcat primesc în chip sărbătoresc această Coroană moștenită de la neuitatul și înțeleptul Meu Unchiu ca un simbol al vitejiei Românești, și al unirii între Domn și Țară”¹⁸², fără a uita s-o menționeze, în acest moment solemn și glorios, pe Regina Maria „[...] această Coroană împreună cu a scumpei Mele Soții și vrednică tovarășă de muncă și suferință pentru binele obștesc ...”¹⁸³.

Ceremonia Încoronării s-a încheiat, „era ceasul 10,40 [...] În acest moment solemn toate muzicile militare au intonat imnul regal; clopotele tuturor bisericilor au început să sune îndelung, bateriile din reg. 30 de obuziere au tras salve”¹⁸⁴.

179 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

180 Încoronarea Primului Rege al Românilor – Solemnitatea de la Alba-Iulia. În: *Actualitatea*, anul X, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1922, p. 1.

181 Idem, p. 1-2.

182 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

183 Ibidem.

184 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 2.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

În timpul ceremoniei de încoronare, pe cuprinsul întregii țări, potrivit deciziei organizatorilor, au bătut clopotele. Regina Maria explică sensul:

„Auzi cum sună clopotele, și sună, sună, sună!”

Multe clopote am auzit eu sunând în feluritele clipe ale vieții mele: clopote vesele și jalnice, clopote de sărbătoare și clopote prevestitoare, dar clopotele ce astăzi sună au un sunet deosebit.

Cam multe glasuri laolaltă, ele vestesc că o țință a fost atinsă, că un scop a fost îndeplinit, că un vis s-a împlinit; ele se înalță ca o rugăciune fierbinte, doar ca, în această singură zi, toate inimile să bată la fel, căci îngădui-a Domnul ca această zi să vină”¹⁸⁵. Regina Maria continuă: „Așa de puternice și de stăruitoare sunt glasurile lor, pare că ar fi chiar bătăile inimii mele, care pătrund prin toată țara și umplu toate colțurile ei ...”¹⁸⁶.

În timp ce bat clopotele, „o escadrilă de aeroplane, compusă din șapte unități, zboară de asupra tribunelor”¹⁸⁷, iar „aviatorii români, străbătând înălțimile văzduhului, aruncă flori albe asupra Regelui și reginei României, flori cari ca niște solii bune cad peste baldachinul regal ...”¹⁸⁸, „muzicile militare intonează imnul național”¹⁸⁹.

La terminarea ceremoniei încoronării, trena mantiei Reginei Maria a fost purtată de „domnul comandant al Regimentului I Vânători (RF) și cel mai tânăr ofițer din acest Regiment”¹⁹⁰.

Presa afirma că cel mai emoționant moment al ceremoniei a fost cel al încoronării Reginei Maria: „Suverana sta în picioare, impunătoare, frumoasă, vădit emoționată. Când regalul ei soț a luat-o în fața Lui. Atunci Regele i-a așezat coroana pe cap. În acest moment solemn au izbucnit puternice și repetate urale. După aceea M. S. s-a ridicat și Suveranii copleșiți de emoțiune s-au sărutat. Iarși toate muzicile militare au intonat imnul regal; clopotele au sunat prelung și întreaga asistență cuprinsă de un entuziasm delirant, a strigat de repetate ori: URA! TRĂIASCĂ REGELE TUTUROR ROMÂNILOR! Trăiască Regina tuturor românilor! Trăiască România întregită, unită și mare!”

Țăranii din toate ținuturile alipite au strigat: Să ne trăiască iubitul și marele nostru rege!¹⁹¹, „a fost această clipă atât de măreață încât cei care au văzut-o mai de aproape spun că ochii Regelui și a Reginei erau plini de lacrimi”¹⁹².

„Cerule era acoperit de nori. O ploaie mărunță a început să cadă. În tot timpul ceremoniei încoronării publicul a stat descoperit”¹⁹³.

Steagurile, în număr foarte mare, erau prezente în rândul mulțimii adunate, pe clădirile purtătoare de „lungi steaguri tricolor, cu pajurea țării, multe, nesfârșite, foșnesc în ușorul vânt.”¹⁹⁴, în rândul trupelor care defilează cu „[...] nesfârșitele steaguri, atâtea din ele rupte, arse,

185 REGINA MARIA. Clopotele sună. În: *Neamul Românesc*, anul XVII, nr. festiv, 15 octombrie 1922, p. 2.

186 Ibidem.

187 Încoronarea Primului Rege al Românilor – Solemnitatea de la Alba-Iulia. În: *Actualitatea*, anul X, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1922, p. 1.

188 Încoronarea M. M. L. L. Regelui și Reginei României. În: *Calendarul „Glasul Bucovinei”*, 1923, p. 79.

189 Ibidem.

190 GIURCĂ, Ion; CORCIU, Liviu coord. *Op. cit.*, p. 285.

191 Ibidem.

192 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

193 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 2.

194 Dumineca Încoronării. În: *Calendarul Ligei Culturale*, 1923, p. 32.

M. S. Regele Ferdinand I, regele tuturor românilor.
Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, [...].

M. S. Regina Maria. Sursa imaginii:
MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 37.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

sângerate...”¹⁹⁵, „glorioasele drapele ale Armatei Române, înșiruite în lung careu, se închină în fața comandantului suprem al oștirii noastre și a strălucitoarei majestăți a Reginei Maria”¹⁹⁶.

Încoronarea din anul 1922 era strâns legată de cultul lui Mihai Viteazul, extrem de popular în acea perioadă. Pentru a exemplifica această afirmație, putem aminti de evenimentul din data de 8 noiembrie 1917 de la Iași, când autoritățile române, aflate într-o situație extrem de gravă, în exil, au organizat un „Te Deum”, în prezența reprezentanților misiunilor diplomatice străine. În cadrul evenimentului de atunci, craniul lui Mihai Viteazul a fost expus în catedrala metropolitană din Iași, momentul indicând punctul suprem al speranțelor românești din acel moment.

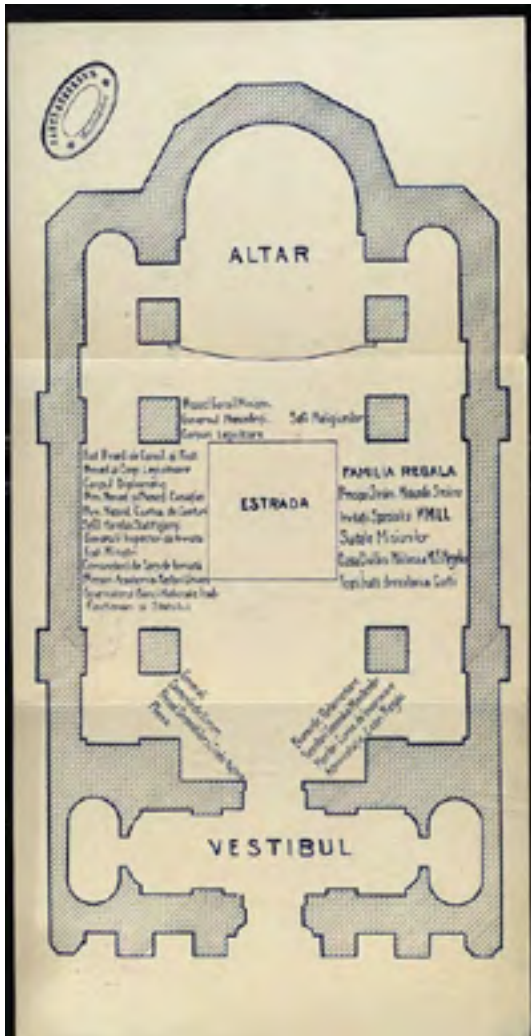
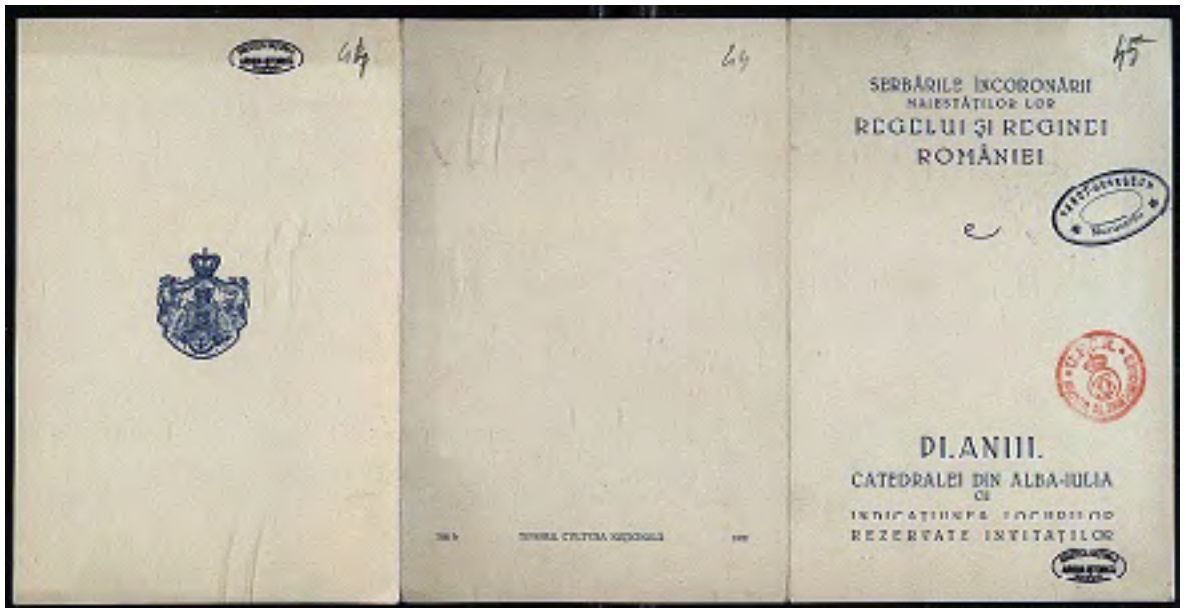
Despre ceremonia religioasă a încoronării, istoricul Nicolae Iorga spunea: „Ceremonia mistică prin care trebuie să treacă pentru a fi regi încoronați, purtând și altfel decât în titlu „mila lui Dumnezeu” îi impresionează vădit”¹⁹⁷. Nicolae Iorga clarifică, desfășurând ideea și simbolistica ideii încoronării regale de la Alba-Iulia: „Încoronarea unui Suveran, chiar pentru acela care n-ar vedea harul dumnezeiesc coborându-se asupra-i pentru a întări hotărârea voinței naționale, are prețul incomparabil de a face să intre realitatea abia ieșită din silințele și jertfele unui neam în domeniul sacru și pentru dușmani, al transmisiunii istorice.

195 Idem, p. 33.

196 Încoronarea M. M. L. L. Regelui și Reginei României. În: *Calendarul „Glasul Bucovinei”*, 1923, p. 78.

197 Dumineca Încoronării. În: *Calendarul Ligei Culturale*, 1923, p. 29.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Planul Catedralei din Alba-Iulia cu indicațiunea locurilor rezervate invitațiilor. Pliant. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

Când în fața întregului său popor și în vederea lumii întregi, Ferdinand I-ii va pune pe fruntea lui, în umbra bisericii de la Alba-Iulia, clădită pe locul prinosului adus de Mihai-Viteazul el însuși și la doi pași de temnița de unde țărani ardeleni din 1784 au mâncat pâine neagră udată cu lacrimi în așteptarea chinurilor roatei, coroana de oțel din tunurile de la 1877, ceva se va mișca,

nu numai [în] sufletele tuturor Românilor, dar și în mormintele unde atâția luptători și suferitori pentru același ideal și-au ascuns înfrângerea, dar nu deznădejdea. Și aclamațiunile sau refuzurile partidelor, va arăta și conlocuitorilor noștri că unde suntem, rămânem ...”¹⁹⁸.

Încoronarea Regelui și a Reginei României din data de 15 octombrie 1922 nu a însemnat doar împlinirea unui ideal, ci și împlinirea contractului „încheiat” de cei doi cu poporul român și reînnoirea lui, în noile condiții geo-politice. Regina Maria a lăsat însemnări referitoare la eveniment, astfel încât ne putem raporta la ea cu certitudine, la emoțiile și gândurile Suveranilor României în acel moment. În memoriile Reginei Maria regăsim ideea foarte clar exprimată că, în sine, Încoronarea era considerată a fi și un contract încheiat cu poporul român, pentru viitorul ce urma să vină, în care rolul regilor era văzut și ca o slujire a acestui popor.

În documentul comemorativ al Încoronării, Regele Ferdinand afirma că „un rege trebuie să fie întâiul servitor al Statului și de aceea poporul poate cere ca el să fie pildă în îndeplinirea datoriilor sale”¹⁹⁹, continuând cu cuvinte care s-au adeverit a fi profetice: „un exemplu rău dat de sus, poate să ducă un Stat la peire. Mai lesne se pierde de cât se câștigă iubirea și încrederea unui popor”²⁰⁰.

Iată și afirmația făcută de Regina Maria: „Din neam în neam, creșcuți în credința că Domnitorii au o sfântă chemare de îndeplinit, ziua încoronării noastre, în ochii întregului popor, nu poate fi pentru noi decât o zi de rugăciune și mulțumire către Cer, o zi în care cu umilință îngenunchem, amintindu-mi de făgăduiala noastră, nu numai de a domni, dar și de a sluji”²⁰¹, apoi continuă: „Am slujit după luminile noastre, am slujit cu inimile pline de dragoste; nădejdea ne-a susținut, și credința în poporul nostru a fost temelul pe care ne-am sprijinit”²⁰².

În același timp, Încoronarea din anul 1922 era și punct de legătură dintre prezent, trecutul glorios și viitorul frumos ce urma să vină pentru țara reîntregită: „Întreg trecutul nostru, din cele mai îndepărtate vremi și până în zilele atât de apropiate de aceste clipe, veghează asupra Coroanei române. Regele nostru prin sufletul său înfrățit cu al nostru, este urmașul lui Ștefan cel Mare și îndeplinitorul năzuinței lui Mihai Viteazul. Regele nostru ne înfățișează trecutul nostru național. Conștiința trecutului nostru ne va întări puterile pentru viitor. Și deopotrivă ne închinăm trecutului nostru și ne jurăm viitorului nostru când în aceste zile de bucurie strigăm cu toții, recunoscători pentru trecut și încrezători în viitor: *Trăiască Regele!*”²⁰³.

Cu ocazia Încoronării, Regele Ferdinand I a dat o proclamație, citită de patru crainici în Alba-Iulia și întreaga Țară; textul a fost „răspândit în sute de mii de exemplare în toată țara”²⁰⁴. În proclamație, regele României arăta, printre altele, poporului român, voința sa în calitate de rege și își lua angajamentul în fața lui, recunoscător, „spre a se vedea de câtă cuminenie, ce spirit de jertfă și de ce instinct fără de greș poporul român a dat dovadă în tot cursul renașterii sale”²⁰⁵.

198 Încoronarea. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 1.

199 Documentul comemorativ al Încoronării. În: *Actualitatea*, anul X, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1922, p. 3.

200 Ibidem.

201 Idem, p. 2.

202 REGINA MARIA. Clopotele sună. În: *Neamul Românesc*, anul XVII, nr. festiv, 15 octombrie 1922, p. 2.

203 Încoronarea de la Alba-Iulia. În: *Calendarul „Glasul Bucovinei”*, 1923, p. 14.

204 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la A-I. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 2.

205 Evoluția României – Etape determinante în istoria poporului nostru. În: *Argus*, anul XIII, nr. 2.848, 16 august 1922, p. 1.

„Vreau ca, în hotarele României-Mari, toți fiii buni ai țării, fără deosebire de religie și de naționalitate, să se folosească de drepturi egale cu ale tuturor Românilor, ca să ajute cu toate puterile Statului, în care Cel-de-Sus a rânduit să trăiască împreună cu noi.

Vreau ca Românii din toate straturile sociale, însuflețiți de năzuința unei depline înfrățiri naționale, să se folosească toți de legitima ocrotire a Statului.

Vreau ca în timpul domniei Mele, printr-o întinsă și înaltă dezvoltare culturală, patria noastră să-și îndeplinească menirea de civilizație ce-i revine în renașterea Orientului european după atâtea veacuri de cumplite zbuciumări”²⁰⁶.

Din păcate, proclamația nu a putut fi o surpriză pentru populație, deoarece textul ei a fost publicat cu câteva zile înainte, într-un ziar bucureștean, ceea ce stârnit furia multora, inclusiv supărarea regelui: „Manifestul către popor, pe care regele trebuie să-l citească la Alba Iulia, a apărut cu trei zile înainte într-un ziar din Capitală”²⁰⁷.

Proclamația Regelui Ferdinand cu prilejul Încoronării. Sursa imaginii: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 1.

206 Proclamația M. S. Regelui cu prilejul Încoronării. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 1.
 207 Ultime informațiuni. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.832, 13 octombrie 1922, p. 3.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

În discursul ținut imediat după încoronare, Regele Ferdinand spunea că „*Atotputernicul ne-a învrednicit s-o vedem azi [coroana Regelui Carol I – simbol al vitejiei românești și al unirii dintre Domn și Țară – (n.n.)] mai strălucitoare, azi [...] în urma grelelor lupte purtate de întreaga suflare românească, ce simbolizează îndeplinirea aceluia mare și sfânt dor secular: Unirea tuturor țărilor locuite de români.*”²⁰⁸, continuând cu cuvintele: „*Dea Domnul ca această coroană, împreună cu aceea a scumpei Mele Soții și vrednică tovarășă de muncă și suferințe pentru binele obștesc, să încununeze din neam în neam pe iubiții noștri urmași într-o Românie pururea glorioasă și fericită*”²⁰⁹.

Un moment fabulos, care a provocat o emoție puternică regelui, a fost atunci când „*un țăran bătrân din Ardeal a strigat cu glas tare și răspicat: SĂ TRĂIEȘTI ANI MULȚI, TU, REGELE NOSTRU DRĂGUȚ, PENTRU MULȚUMIREA NORODULUI NOSTRU CARE TE SLĂVEȘTE!*”²¹⁰. Și într-adevăr, încrederea, dragostea, recunoștința poporului era mare și pe măsura faptelor Regelui Tuturor Românilor, pentru că și faptele sale erau mărețe. Cu ocazia Încoronării acestui rege al României Mari, Vasile Pârvan, un alt mare istoric român, povestește o legendă: „*A fost de mult un Rege, părinte bun al Poporului nostru. Și cu voia Celui de Sus a unit Țara, cea totdeauna până la el ruptă în bucăți de vecinii hrăpăreți. Și au vrut ai lui atunci să-i facă încoronare de rege peste țara unită. Și au făcut ceea ce pot face oamenii: biserici și porți de biruință și coroane de aur și cântece de slavă. [...] căci cum strânge Ileana Cosânzeana trupul tăiat în bucăți al lui Făt-Frumos și, stropindu-l cu apă vie și cu apă moartă, îl cheamă iară la viață, așa adunase Regele acela trupul tăiat în bucăți al țării sale și stropindu-l cu sângele vieții și lacrimile morții, îl trezise iară la viață întregă ...*”²¹¹.

„Măriei Sale Reginei României Mari”. Carte poștală cu o poezie dedicată Reginei Maria. Autor Margareta Miller-Vergheș. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

208 Idem, p. 2.

209 Încoronarea M. M. L. L. Regelui și Reginei României. În: *Calendarul „Glasul Bucovinei”*, 1923, p. 80.

210 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 2.

211 Încoronarea. În: *Argus*, anul XIII, nr. 2.848, 16 octombrie 1922, p. 1.

Aflați în pavilionul regal, Suveranii au semnat pe pergament – Actul comemorativ al încoronării.

Actul Comemorativ al Încoronării – text. Sursa imaginii: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 2.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Potrivit tradiției românești, ospățul, masa servită invitaților după o ceremonie de orice fel reprezintă „un moment al solidarității sociale a întregii colectivități”²¹². De asemenea, banchetul, masa „cu caracter festiv, ospățul ritual, masa comună la care se consumă alimente și băuturi”²¹³ este „o ceremonie de comuniune, de participare colectivă la o fericire supratereastră, totală; e un rit augural menit să asigure belșugul casei în care se ține banchetul”²¹⁴ și „un simbol al alianței”²¹⁵ dintre oameni și Dumnezeu, „al armonizării bucuriilor trupești cu cele spirituale”²¹⁶.

Astfel, și în timpul Serbărilor Încoronării, participanții au fost invitați la masă, atât la Alba-Iulia, cât și la București. Mese pentru invitați au fost organizate în toată țara.

După ceremonia Încoronării a avut loc Prânzul de Gală, desfășurat în același timp în trei locații diferite: primul era „un mare banchet de gală în sala Unirii de 80 de tacâmuri”²¹⁷, unde „la

212 ANTONESCU, Romulus. *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, 2009; varianta digitală 2016, disponibilă pe Internet la adresa <https://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Dictionar-de-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti-l-o.html>, accesat în 10.05.2023.

213 EVSEEV, Ivan. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Amarcord, 1994, p. 20.

214 Ibidem.

215 Ibidem.

216 Ibidem.

217 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 2.

masa lungă din Mijloc, au luat loc M. S. Regele care avea la dreapta Sa pe Mitropolitul primat, ducele de York, infantele Spaniei, primul ministru I. Brătianu, etc, etc.; în stânga M. S. Reginei luaseră loc ducele de Genova, regina Mărioara a Serbiei, infanta Spaniei, principesa moștenitoare a României Elena, mareșalul Foch, generalul Berthelot, etc.”²¹⁸.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Invitație la Prânzul din Sala Unirii – Alba-Iulia – 15 octombrie. Meniul a fost oferit de Casa Capșa din București. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

Meniu prânzului de Gală
de la Alba-Iulia, 15 octombrie 1922.
Sursa imaginii: *Universul*,
anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922.

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

218 Ibidem.

Cea de-a doua masă servită concomitent cu cea regală a fost cea „de câteva sute de tacâmuri pentru parlamentari, invitați, ziariști, etc., în sala Teatrului Caragiale din parcul din Alba-Iulia. Cea de-a treia masă a fost oferită lângă curtea catedralei și a reprezentat un mare ospăț popular”²¹⁹. Potrivit unor informații, la prima masă au fost 390 de invitați, la cea de-a doua, 490 de invitați, iar la cea de-a treia, de pe Câmpul lui Horea, peste 40.000 de oameni²²⁰.

La ospățul de pe Câmpul lui Horea, participanții au fost serviți cu următoarele: „câteva sute de viței și boi au fost fripiți acolo în mijlocul câmpului. Doi boi mari și bine hrăniți au fost fripiți așa întregi cu niște frigări uriașe de fier. Fiecare om și-a luat mâncare cât i-a trebuit și-a căpătat și un ulcior de vin”²²¹, iar „vasele din care au mâncat: tăierul și cana de pământ pe care sunt săpate chipurile Regelui și a Coroanei”²²², le-au luat ca amintire.

Un alt moment important al Serbărilor Încoronării a fost defilarea trupelor la Alba-Iulia.

Parada militară s-a desfășurat pe o lungime de peste un kilometru și a avut loc pe câmpia de lângă cetatea Alba-Iulia, unde în decembrie 1918 s-a proclamat Marea Unire. A fost cea mai mare²²³ paradă militară românească de până în acel moment: „peste douăzeci de generali, douăzeci și cinci de regimente, opt școli militare, optsprezece²²⁴ aeroplane”²²⁵, „peste 20 de mii de ostași din toate felurile au defilat”²²⁶ și „așa se vedeau armatele de gândeai că-s păduri întregi mai aproape sau mai depărtare, mai mici sau mai mari”²²⁷.

Defilarea a început la orele 14:00, când regele și regina au ajuns la paradă „în ținută călare”²²⁸ și au ocupat locul ce le era rezervat; „nouă muzici unite au deschis marșul triumfal”²²⁹. În număr de 300 de persoane, muzicanții au cântat *Marșul lui Iancu*, „ca o răsplată pentru jertfele marelui erou”²³⁰, „și în sunetele acestui marș a defilat armata în fața celui dintâi Rege încoronat al României-Mari”²³¹. „Generalul Foch salută pe Suverani. Defilarea e deschisă de micii dorobanți, băieți și fete ...”²³², „o ceată mică și foarte drăgălașă, alcătuită din vreo 20 de copilași și 20 de fetișoare îmbrăcați în port curat românesc: cu opincuțe, cușme și ițari”²³³. Apoi au urmat legiunile cercetașilor, „defilarea drapelor regimentelor sub comanda generalului Cihoski”²³⁴, urmate de școlile militare de cavalerie, artilerie, infanterie, marină, „divizia de vânători de munte, condusă de prințul Carol și colonelul Racoviceanu”²³⁵,

219 Ibidem.

220 Încoronarea M. M. L. L. Regelui și Reginei României. În: *Calendarul „Glasul Bucovinei”*, 1923, p. 81.

221 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

222 Ibidem.

223 Încoronarea. În: *Albina*, anul II, nr. 218, 15 octombrie 1922, p. 2.

224 Potrivit altor surse au participat 20 de aeroplane sau o escadrilă (n.n).

225 Încoronarea. În: *Albina*, anul II, nr. 218, 15 octombrie 1922, p. 2.

226 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

227 Ibidem.

228 Ibidem.

229 Ibidem.

230 Idem, p. 3.

231 Ibidem.

232 Ibidem.

233 Ibidem.

234 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 2.

235 Ibidem.

vânătorii de munte, „*alături de prințul Nicolae ca locotenent*”²³⁶, divizia Mihai Viteazul, comandată de generalul Scărișoreanu, Regina Maria „*în fruntea reg. 4 roșiori, mateloții, escorta regală, defilarea încheindu-se cu trecerea tancurilor*”²³⁷.

Cu ocazia trecerii în revistă a trupelor, la întoarcere, Regina Maria a rupt cordonul, „*drumul ce-l păzeau jandarmii prin mijlocul poporului ca să poată defila armata. Regina a trecut cu calul peste acest cordon și a intrat în mijlocul poporului, însoțită de Rege și suita generalilor și oaspeților străini*”²³⁸, pentru a arăta „*dragostea ce o are față de ei*”²³⁹. Reacția poporului a fost fabuloasă. Iată relatarea martorilor: „*cât ai bate în palme poporul a stricat cordoanele și a sărit cu mic cu mare în calea Reginei, care îi salută mereu cu mâna și cu zâmbetul ei cel plin de lumină și bunătate*”²⁴⁰. Acest eveniment a reprezentat al doilea cel mai impresionant moment al încoronării²⁴¹.

Interesantă este descrierea defilării Reg. 4 roșiori sub conducerea Reginei Maria, care „*a dat onorurile cu cravașa. Regina purta pe cap o minunată căciulă gris închis cu insignele de colonel*”²⁴².

La momentul defilării, ploaia a încetat, „*cea ce a făcut ca asistența să fie enormă. Populația și invitații au ovaționat tot timpul trupele care defilau*”²⁴³, iar „*în tot timpul defilării peste 20 de avioane au zburat deasupra câmpului*”²⁴⁴.

Atât mareșalul Foch cât și membrii celorlalte misiuni militare participante la eveniment și-au exprimat admirația față de armata română.

Parada militară s-a încheiat după trei ore, iar la finalul ei, „*15 tancuri au băgat groaza în popor că se cutremura pământul de gândea că a sosit prăpădul lumii*”²⁴⁵.

Bilet de intrare la defilarea trupelor la Alba-Iulia. Tribuna D-1.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

236 Ibidem.

237 Ibidem.

238 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 3.

239 Ibidem.

240 Ibidem.

241 Ibidem.

242 Ibidem.

243 Ibidem.

244 Ibidem.

245 Ibidem.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

Ceremonia încoronării regilor a fost primită cu multă bucurie și entuziasm la nivelul întregii populații a țării.

La inițiativa ziarului „*Universul*” se organizează o subscripție publică prin care reginei i se oferă mantia regală pe care o poartă la ceremonia Încoronării: „*Ziarul nostru, socotind că ar fi bine ca de ocazia Încoronării să se ofere M. S. R. Regina Maria o mantie făcută de poporul Român, a deschis o listă de subscripție, care a fost onorată de public cu toată dragostea*”²⁴⁶, iar Costin Petrescu „*a fost însărcinat cu concepția ei artistică*”²⁴⁷. El a realizat-o „*în stilul vechilor mantii de origine bizantină, cunoscut sub numele de Dalmatică*”²⁴⁸, inspirându-se „*din ornamentalistica veche românească a bisericilor și documentelor religioase*”²⁴⁹. Mantia a fost realizată de doamna „*Elena Niculescu Frunzeanu, directoarea școlii de sericultură și țesătorie din București*”²⁵⁰.

Și buzduganul (sceptrul) M. S. Regelui Ferdinand s-a realizat prin subscripție publică: „*buzduganul construit la Paris cu banii adunați [ai] poporului, prin subscripție publică, pentru a prea-mări glorioasele fapte ale marelui și mult iubitului nostru suveran*”²⁵¹. Generalul Rășcanu i l-a înmânat Regelui Ferdinand, în data de 10 mai 1920, cu ocazia „*Solemnității de predare a buzduganului M. S. Regelui*”, cu cuvintele: „*portretul Măriei tale, purtând buzduganul biruinței, a nădejdelor împlinite și a recunoștinței întregului neam românesc, va fi la locul de cinste pretutindeni*”²⁵².

Imediat după ceremonia de Încoronare, în cuvântarea sa, ținută din partea Camerei Deputaților, M. G. Orleanu, spunea, printre altele, adresându-se Reginei Maria: „*Majestate! Cu ce mândrie românii vă încoronează și câte urări nu se fac azi în cele mai depărtate unghiuri ale țării pentru fericirea Voastră și a Familiei Voastre ...*”²⁵³. Într-adevăr, telegramele de felicitări și urări venite din toate colțurile țării pe numele Suveranilor români demonstrează din plin acest lucru: „*Fiți fericiți, Ilustră Pereche și să trăiți ani îndelungați pentru a domni peste Viteazul și bunul popor Românesc*”²⁵⁴.

Căsătoria celor doi viitori Suverani ai Tuturor Românilor în anul 1893 era văzută ca o „*garanție neîndoioasă pentru un viitor încă și mai fericit și glorios*”²⁵⁵, „*un contract între România și Britania*”²⁵⁶, „*pentru mai mare bine al României*”²⁵⁷, așteptarea continuării „*de regenerare a țării începută de primul Rege Român Ilustrul Carol I*”²⁵⁸, „*o puternică cheazășie pentru consolidarea statului Român și realizând una din dorințele cele mai mari ale Țării ...*”²⁵⁹. „*Providența să vă inspire și să vă ajute ca împreună cu Augustul Vostru Soț să conduceți România pe calea binelui a*

246 Mantia de Încoronare a M. S. Regina Maria – Darul țării primei Regine a României Mari prin subscripția publică a ziarului „*Universul*”. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 5.

247 Ibidem.

248 Ibidem.

249 Ibidem.

250 Ibidem.

251 Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

252 Ibidem.

253 Încoronarea Primului Rege al Românilor – Solemnitatea de la Alba-Iulia. În: *Actualitatea*, anul X, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1922, p. 2.

254 Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

255 Ibidem.

256 Ibidem.

257 Ibidem.

258 Ibidem.

259 Ibidem.

prosperității și măririi naționale²⁶⁰, „o garanție mai mult pentru viitorul, prosperitatea și fericirea acestei țări...”²⁶¹, „mărirea națiunii române”²⁶².

Cu ocazia căsătoriei viitorilor regi ai României, Ferdinand și Maria, Silvestru, Episcopul Hușilor, în telegrama sa de felicitare, adresându-se Principesei Maria, spunea că „[...] *provedența Divină v-a destinat a fi Doamna și Regina unui popor ortodox*”, „cu mult respect vă depune umilele sale urări rugând pe Dumnezeu ani mulți fericți împreună cu Augustul Vostru Soț, spre bucuria și propășirea trainică a României și susținerea puternică a bisericii ei ortodoxe”²⁶³. Și, iată că, prin Încoronare, a venit momentul împlinirii tuturor acestor speranțe exprimate de întregul popor român.

La Alba-Iulia veneau, din toate colțurile țării, țărani „*conduși de preoții și învățătorii delegați din mai toate județele, în haine de sărbătoare, studenții din București și Cluj, un mare număr de profesori, elevii de la școlile primare și licee și numeroase familii*”²⁶⁴.

La Încoronarea de la Alba-Iulia au sosit, din toate colțurile țării, zeci de mii de oameni: „*30 de mii de ostași și altele 20-30 de mii de oameni veniți la praznic*”²⁶⁵, din care jumătate n-a dormit, în noaptea premergătoare ceremoniei, pentru că nu avea unde, pe când cealaltă, „*de bucuria praznicului ce se apropia*”²⁶⁶.

Martorii la eveniment oferă informații despre marea de oameni care veneau în dimineața Încoronării de la marginea orașului și din satele alăturate spre centru: „*Fiecare sat era cu steagul său și cu tabla ce-i spunea numele. Mulți își aduseră și muzica din satul lor și astfel au intrat în Alba-Iulia în marș de muzică și cântece de însuflețire. Și de data asta preoții și învățătorii erau în fruntea turmei [...] piața cea mare din Bălgrad era o mare de capete și steaguri, și în cel puțin 10 locuri poporul s-a apucat să cânte și să joace hora*”²⁶⁷. „*Pe la orele 10 un freamăt străbate și clatină pădurea poporului. „Sosește Împăratul” sunt vorbele care aleargă în toate părțile*”²⁶⁸, iar „*zecile de mii de Români strigă fără de încetare: Trăiască Regele, Trăiască Împăratul și Împărăteasa*”²⁶⁹.

La rândul său, Regina Maria recunoaște valoarea acestui popor mult încercat: „*Istoria țării noastre a fost scrisă cu sânge; de-a lungul veacurilor am suferit mult: pământul acesta a fost de multe ori cotropit, căminurile au fost distruse, femeile și copiii au cunoscut foamea și teama și nenorocire; dar țara a rămas neînvinsă, neamul a rămas întreg, căci la tine, poporul meu, este o putere pe care nu o poate birui, nici fierul, nici focul*”²⁷⁰.

260 Ibidem.

261 Ibidem.

262 Ibidem.

263 Ibidem.

264 Încoronarea de la Alba-Iulia – Cum s-au desfășurat serbările. Aspecte generale. În: *Lupta*, anul II, nr. 250, 17 octombrie 1922, p. 2.

265 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia – Dare de seamă amănunțită despre întreg mersul lui. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

266 Ibidem.

267 Ibidem.

268 Ibidem.

269 Ibidem.

270 Imagine cu titlul „15 octombrie 1922”. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 1.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Suveranii României
15 octombrie 1922. Sursa imaginii: *Universul*,
anul XL, nr. 235, 15 octombrie 1922, p. 1.

Regina Maria, care a fost unul dintre principalii organizatori ai ceremoniei Încoronării, chiar piesa principală a motorului care a pus în mișcare tot ceea ce ținea de organizare, susținea că „*având în vedere că în țara noastră toate marile ceremonii sunt greu de organizat, din mai multe motive, principalul fiind că nu există tradiție, totul trebuia inventat de cei care știu prea puțin. Întreaga ceremonie însă a fost pitorească, sobră și, în același timp, nepretențioasă*”²⁷¹.

Regina Maria. Carte poștală emisă cu ocazia „Serbărilor Încoronării de la Alba Iulia”. 15-17 octombrie 1922. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

Regele Ferdinand I. Carte poștală emisă cu ocazia „Serbărilor Încoronării de la Alba Iulia”. 15-17 octombrie 1922. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

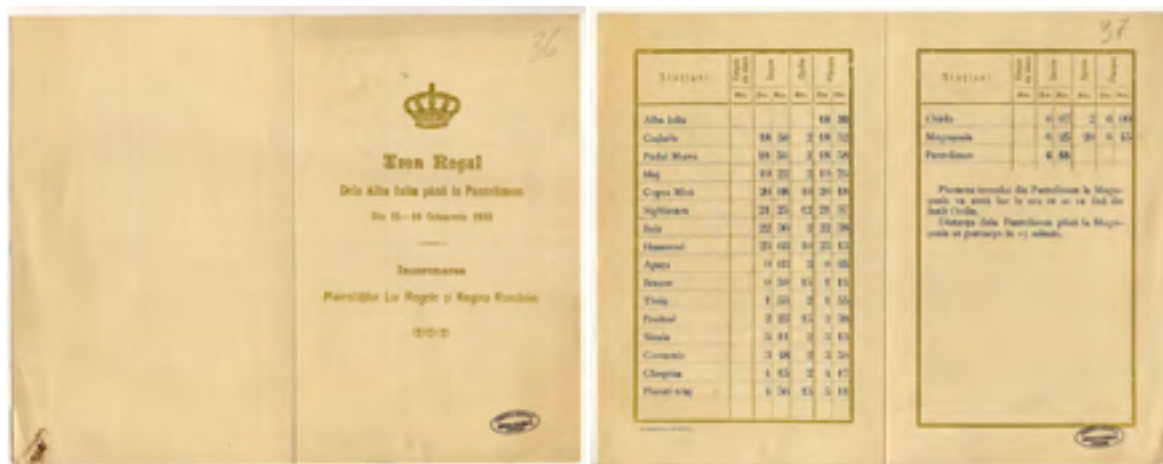
Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

271 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV. București: Albatros, 2005, p. 316

Regina Maria își încheia ziua de 15 octombrie 1922, în care a fost încoronată ca Regină a Tuturor Românilor, o zi în care a fost în culmea gloriei lumești, după o ceremonie de încoronare sublimă, adulată, admirată și cinstită de o țară întregă, într-o postură în care „*nimeni nu se poate măsura cu ea. Este Regina-Soare*”²⁷², într-o dimensiune nebănuită pentru mulți: „*Întreaga zi m-am gândit la Mircea al meu, care ar fi trebuit să fie acolo, cel mai tânăr din falnica mea familie. [...] Acum ar fi putut fi un băiat mare. Poate că mi-ar fi ținut trena. Micule Mircea, unde ești – mica mea viață – care nu ai înflorit*”²⁷³.

Un al moment important s-a desfășurat în București, capitala României.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Programul Trenului Regal de la Alba Iulia până la Pantelimon din 15-16 octombrie 1922 – Încoronarea Majestăților Lor Regele și Regina României. Pliant. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

În a doua zi a Serbărilor Încoronării, la ora 11:30, Suveranii români sosesc cu trenul în gara Mogoșoaia, întâmpinați de prim-ministrul Brătianu și miniștrii, membrii misiunilor militare, invitați etc. Se intonează Imnul Regal. Se formează un cortegiu care parcurge traseul Gara Mogoșoaia – Calea Victoriei – de-a lungul șoselei Kiseleff.

Regele încalecă pe un cal alb, ținând buzduganul în mâna dreaptă, urmat de mareșalul Foch, principii români, alți oaspeți importanți, în special militari, urmați de trăsuri. În prima trăsură se afla Regina Maria, flancată de militari²⁷⁴.

Un popas important și simbolic a fost cel de la Arcul de Triumf.

272 GAUTHIER, Guy. *Missy Regina României*. București: Humanitas, 2000, p. 271.

273 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV. București: Albatros, 2005, p. 318.

274 Sărbătoarea Țării – Intrarea solemnă a Regelui Românilor în capitală – în uralele poporului M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria își fac intrarea solemnă pe sub arcul de triumf – Ziua a II-a. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 3.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Arcul de Triumf.

Sursa imaginii: MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 31.

Cu aproximativ 50 de metri înainte de Arcul de Triumf, primarul capitalei, d. G. Corbescu, l-a întâmpinat pe rege cu pâine și sare și cuvinte de bun venit, în ovațiile frenetice ale publicului.

Arcul de Triumf a fost construit pentru Serbările Încoronării. Monumentul a fost adulat, dar și criticat, după gustul și înțelegerea fiecăruia. Operă a renumitului arhitect Petre Antonescu, el a fost gândit, chiar și de organizatori, ca un simbol. Conține o suită de simboluri, precum poarta jertfirii – „duce în nemurire”²⁷⁵, poarta durerii – „duce în mântuire”²⁷⁶, iar inscripțiile „au fost inspirate de dascălul neamului, d. Prof. Nicolae Iorga și de către d-nii profesori D. Onciul și Vasile Pârvan”²⁷⁷.

La finalul acestui traseu, întregul alai ajunge la Mitropolie. Aici, regele descalcă de pe cal, regina coboară din trăsură, în uralele mulțimii și intonarea imnului regal, și sunt întâmpinați de „mitropoliții și episcopii țării”²⁷⁸, iar „M. M. L. L. Sărută Sfânta Cruce și Evanghelia”²⁷⁹.

La intrarea în catedrală, regele este însoțit de Mitropolitul Primat, regina – de Mitropolitul Pimen al Moldovei. După ei, intră membrii familiei regale și restul invitaților. În biserică, regele se așează în fața tronului regal din dreapta, regina – din stânga, „la dreapta Suveranului Principii Carol și Nicolae, Principii străini, Mareșalul Foch și generalul Berthelot”²⁸⁰, reprezentanții caselor domitoare străine, miniștrii străini, membrii corpurilor legiuitoare”. În biserică iau loc restul invitaților. „În fața altarului se așează Mitropoliții și episcopii înconjuțați de membrii Sinodului”²⁸¹, iar „slujba religioasă a fost oficiată de însuși mitropolitul primat Miron Cristea înconjuțat de întregul Sinod. Răspunsurile au fost date de corul arhiepiscopiei din Chișinău”²⁸², care a intonat și mărețul imn al încoronării²⁸³. Suveranii au ascultat cu adâncă evlavie slujba religioasă, înălțătoare prin măreția importantului eveniment și prin prezența atâtor principii și înalți demnitari, veniți de la mari depărtări, ca să ia parte la cea mai mare sărbătoare a românismului²⁸⁴.

275 Ibidem.

276 Ibidem.

277 Ibidem.

278 Ibidem.

279 Ibidem.

280 Ibidem.

281 Ibidem.

282 Serbările Încoronării în capitală – Defilarea Cortegiului istoric. În: *Actualitatea*, anul X, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1922, p. 13.

283 Sărbătoarea Țării – Intrarea solemnă a Regelui Românilor în capitală – în uralele poporului M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria își fac intrarea solemnă pe sub arcul de triumf – Ziua a II-a. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 3.

284 Ibidem.

La terminarea slujbei, Suveranii au trecut în saloanele Camerei Deputaților, „unde li s-a servit un lunch”²⁸⁵, „amenajat ca pentru un adevărat ospăț domnesc”²⁸⁶, la care au participat „membrii familiei regale și reprezentanții caselor domnitoare. La o masă aparte doamnele de onoare”²⁸⁷. „În salonul din fața intrării au fost serviți miniștrii, diplomații, atașaii străini, ofițerii generali, și parlamentarii”²⁸⁸. După lunch, „membrii familiei regale au trecut în saloanele Palatului Metropolitan unde s-au întreținut mai multă vreme”²⁸⁹.

După această scurtă pauză, toți s-au îndreptat spre statuia lui Mihai Viteazul, unde la ora 13:30, începea următoarea etapă a Serbărilor Încoronării: defilarea trupelor, urmată de defilarea primarilor și a cortegiului istoric. Suita regală a plecat escortată de militari. Plecarea celor trei regine și a membrilor cortegiului s-a făcut cu trăsuri à la Daumont: Regina Maria, regina Greciei, regina Iugoslaviei; asistența a plecat cu automobile²⁹⁰. În fața statuii lui Mihai Viteazul a fost amenajată o tribună, în care au luat locul Suveranii, membrii familiei Regale și restul cortegiului. La defilarea trupelor, primele au trecut „muzicele regimentelor de garnizoană, sub comanda maiorului Vlăduț, care au luat loc în fața trotuarului din fața Universității”²⁹¹, urmate de „drapelele regimentelor din țară și ale marinei cu gărzile lor”²⁹², apoi de „gorniștii regimentului de escortă regală”²⁹³ și de cortegiul istoric și etnografic, „gândit de pictorul Arthur Verona”²⁹⁴. Cortegiul era alcătuit din grupuri de figuranți reprezentând cele mai importante epoci din istoria Românilor, de la Epoca daco-romană până la Triumful final – întregirea neamului – grupul care încheia cortegiul și reprezenta realizarea visului național: „Unirea întregului neam românesc prin bravura și virtutea soldatului nostru”²⁹⁵.

Cortegiul istoric a fost impresionant. Menționăm aici carul alegoric al „Unirii tuturor românilor”, „reprezentând un adăpost blindat către care se desfășoară niște tranșee ce înconjoară de trei părți adăpostul”²⁹⁶, „între sârme ghimpate „patru țărance îmbrățișate”, reprezentând „Ținuturile românești unite (România Veche, Ardealul, Bucovina și Basarabia)” se detașează pe un disc, pe care se vede reprezentată Stema actuală a țării”²⁹⁷.

După acest car al Unirii, veneau cinci grupuri de țărani „călări în portul ținuturilor românești”²⁹⁸, „cu steagul-prapur al ținuturilor respective”²⁹⁹: Muntenia – Vulturul, Moldova –

285 Ibidem.

286 Ibidem.

287 Ibidem.

288 Ibidem.

289 Ibidem.

290 Ibidem.

291 Ibidem.

292 Sărbătoarea Țării – Intrarea solemnă a Regelui Românilor în capitală – în uralele poporului M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria își fac intrarea solemnă pe sub arcu de triumf – Ziua a II-a. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 3.

293 Ibidem.

294 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 219.

295 Serbările Încoronării Suveranilor – Programul definitiv al serbărilor – Cortegiul istoric care va defila în Capitală – Cum va defila cortegiul istoric. În: *Universul*, anul XL, nr. 226, 6 octombrie 1922, p. [3].

296 Serbările Încoronării Suveranilor – Ziua de ieri în București. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 238, 18 octombrie 1922, p. 3.

297 Ibidem.

298 Ibidem.

299 Ibidem.

Zimbrul, Ardealul – stema celor șapte cetăți, Banatul – Leul, Dobrogea – Delfinii³⁰⁰. Mersul lor în cortegiul a fost „în chipul colăceilor unei frumoase nunți”³⁰¹.

După terminarea cortegiului istoric „a urmat defilarea celor 10 mii de primari”³⁰²: „în capul cortegiului se aflau primarii din jud. Ilfov, în frunte cu d. G. Corbescu, primarul capitalei”³⁰³, „însoțit de dr. Scupievsky prim ajutor de primar. Ei au fost urmați de grupuri compacte de primari din restul județelor României.” „La trecerea prin fața tribunei regale, primarii au izbucnit în strigăte de urale”³⁰⁴. În fruntea câtorva grupuri ale primarilor din Ardeal se aflau femei îmbrăcate în costume naționale.

Defilarea primarilor veniți din toată țara întregită a fost impresionantă și inedită. La ea au participat atât primari urbani și rurali cât și prefecți și membri ai consiliilor județene³⁰⁵. Au mai defilat și primari din 9.670 de comune „reprezentând populațiunea de toate credințele a satelor și orașelor României întregite și unite”³⁰⁶.

Participarea primarilor în număr atât de mare, la Serbările Încoronării, venind din toate provinciile românești, în calitate de reprezentanți ai autorităților locale, avea ca scop de a arăta susținerea față de Suverani și Familia Regală a României, în calitate de conducători ai României Mari reîntregite. În fruntea unora dintre grupurile de primari din Ardeal se aflau femei îmbrăcate în costume naționale.

Defilarea primarilor și a cortegiului istoric a fost primit de Suverani în Pavilionul construit în fața statuii lui Mihai Viteazul. Într-o estradă alăturată se aflau membrii corpului diplomatic, spre stânga – generalii și parlamentarii.

„Cu toată ploaia mărunță și deasă ce cade de sus, lumea imensă, adunată la marea sărbătoare a neamului, stă nepăsătoare în picurile ploaiei și așteaptă cu însuflețire alaiul regesc”³⁰⁷. Mulți cu umbrele deschise, iar cei veniți fără umbre protestează în numele egalității tuturor în fața darului de sus – ploaia semn de belșug”.

La ora 15:15, regele, regina și capetele încoronate străine, „au plecat în automobile la palat”³⁰⁸, „iar enormul public ce a asistat la această solemnitate s-a împrăștiat”³⁰⁹.

În cea de-a treia zi a Serbărilor Încoronării, de dimineață, Suveranii au avut „recepții (primiri) la palatul regal”³¹⁰.

Regele și regina au oferit celor zece mii de primari veniți din toată țara, o masă, în cadrul Serbărilor din Parcul Carol – „Masa Primarilor”, la care au participat și Suveranii României Mari.

300 Ibidem.

301 Ibidem.

302 Serbările Încoronării Suveranilor – Programul definitiv al serbărilor – Cortegiul istoric care va defila în Capitală – Cum va defila cortegiul istoric. În: *Universul*, anul XL, nr. 226, 6 octombrie 1922, p. [3]

303 Ibidem.

304 Ibidem.

305 Pregătirea încoronării. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.794, 5 septembrie 1922, p. 4.

306 Sfârșitul Serbărilor Încoronării. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.838, 19 octombrie 1922, p. 2.

307 Ibidem.

308 Sărbătoarea Țării – Intrarea solemnă a Regelui Românilor în capitală – în uralele poporului M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria își fac intrarea solemnă pe sub arc de triumf – Ziua a II-a. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 3.

309 Ibidem.

310 Programul (mersul) amănunțit al sărbătorilor Încoronării – Ziua III-a. Marți la București. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 2.

Regina Maria, în memoriile sale, descrie primirea pe care le-a făcut-o „poporul nostru unit”³¹¹: „[...] și ce primire! [...] Entuziasmul era delirant, tumultos, răsunător – o primire magnifică și emoționantă, în timp ce coruri imense cântau imnul național, care a fost în întregime acoperit de urale”³¹², „toți țărani au rupt florile de pe mesele lor și le-au aruncat în fața mea și peste mine, în timp ce aclamau cu o absolută încântare entuziastă și din tot sufletul. Noi ne-am bucurat imens și firește că am mers mai mulți kilometri în acest fel”³¹³.

Pe lângă primari, la această masă trebuiau să ia parte membrii corurilor și cercetașii³¹⁴, iar masa urma să fie servită de „300 de soldați și 100 de chelneri”³¹⁵ și era „aranjată pe județe, grupurile de primari [fiind] conduși la masă de cercetași”³¹⁶.

Banchetul a început la ora 10, când „delegațiile primarilor din întreaga țară au luat loc la Arenele Romane, [împreună cu] corul societății „Carmen”³¹⁷, condus de D. G. Kiriac pe scena Arenei în fața tribunei regale”³¹⁸. Peste o oră, la 11, soseau cele zece mii de delegați, împreună cu membrii comisiei interimare a capitalei, în frunte cu G. Corbescu. „Mesele sunt așezate dealungul aleelor principale ale parcului, de la poartă până la marginea lacului”. „[...] sunt mese și pe aleele secundare. Mesele și băncile așezate sunt făcute din lemn de brad”³¹⁹. Ele se aflau sub un acoperiș „din pânză de cort furnizată de armată”³²⁰, iar „mesele și împodobirea s-a făcut de către soldați, sub conducerea d-lui ing. Budișteanu. [...] Ele se întind pe o lungime de aproape 3 km”³²¹. După alte surse, masa primarilor avea o lungime de 5.000 de metri liniari și ocupa „trei alei ce se deschid către poarta principală și până la lacul central din acest parc”³²².

Presa informa că primarilor urma să li se servească o singură masă, „încolo fiecare cu straița lui”³²³. Meniu consta din „țuică bătrână cu măsline și mezeluri (îmbucături de carne și pâine). Friptură de vițel cu murături și oțet, cașcaval (brânză) și câte o jumătate de litră de vin la fiecare”³²⁴. Ziarul „Adevărul” oferea mai multe detalii referitoare la meniu: „100 grame de măsline Volo, 100 grame mezeluri asortate, 280 de grame friptură rece de vițel garnisită cu murături, cașcaval și mere creștești iar ca băutură: 80 de grame țuică și o jumătate de litru de vin. Costul mesei este de 40 de lei”³²⁵.

Ca fapt divers, organizatoarea mesei, o comisie alcătuită din consilieri comunali, s-a confruntat cu o problemă neașteptată. Comisia a „luat contact cu diferiți restauratori în vederea găsirii celei

311 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV. București: Albatros, 2005, p. 321.

312 Ibidem.

313 Ibidem.

314 Ospățul celor 10 mii de primari – O masă lungă de aproape 4 kilometri – Pregătirile din Parcul Carol. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 7.

315 Ibidem

316 Ibidem.

317 Serbările Încoronării – Ziua II-a – Dineul de sală la palat. În: *Universul*, anul XL, nr. 238, 19 octombrie 1922, p. 3.

318 Ibidem.

319 Ibidem.

320 Ibidem.

321 Ibidem.

322 Serbările Încoronării. În: *Albina*, anul II, nr. 216, 14 octombrie 1922, p. 1.

323 În jurul Încoronării – Știri și amănunte – Ce vor mânca primarii din București? În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 7.

324 Ibidem.

325 Ospățul celor 10 mii de primari – O masă lungă de aproape 4 kilometri – Pregătirile din Parcul Carol. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 7.

mai lesnicioase modalități pentru aranjarea acestei mese grandioase. [...]. Din demersurile făcute până acum³²⁶, nu s-a putut ajunge la nicio soluțiune, întrucât restauratorii au declarat, că nu posedă vesela necesară³²⁷. În cele din urmă, problema a fost soluționată, când s-a decis ca toate vasele să fie „din pământ smălțuit, împodobite cu chipurile Coroanei și a Regelui, și [participanții] le vor primi ca dar și amintire de încoronare (1 ceașcă de țuică, o cană, 2 farfurii și un urciur)³²⁸.

Serbările Încoronării s-au desfășurat în întreaga țară, nu doar la Alba-Iulia și București. În provincie s-au făcut pregătiri intense pentru sărbătorirea Încoronării Suveranilor români. Iată câteva exemple:

La Cluj³²⁹ au avut loc servicii religioase, o paradă militară, cu retrageri cu torțe ale trupelor și reprezentații festive și populare la Teatrul Național. La serbări a participat și Partidul Național Maghiar cu un memoriu adresat regelui conținând doleanțele maghiarilor.

La Craiova s-au tras 100 de lovituri de tun, a avut loc o defilare a trupelor, în piața Palatului Administrativ, precum și o recepție la prefectură. După amiază, la hipodromul „Bibescu” au fost „producțiuni sportive și match de foot-ball, oferindu-se o cupă de prefectura județului”³³⁰, s-au ținut cuvântări ocazionale, la toate școlile, „iar după amiază [...] o producție generală școlară la liceul „Carol”. Seara un nou festival la Teatrul Național cu program executat de elevii școlilor”³³¹. Evenimente s-au desfășurat și în ziua de 17 octombrie. În toate cele trei zile, la orele opt seara au avut loc retrageri cu torțe, executate de trupele locale. Autoritățile locale, școlile, instituțiile au fost închise timp de trei zile și doar fabricile și atelierile au funcționat³³².

La Caracal³³³, toate instituțiile publice, școlile, magazinele și fabricile au fost închise. Orașul a fost pavoazat și s-au arborat drapele naționale; toate bisericile au ținut slujbe, indiferent de confesiune, la ele participând și autoritățile civile și militare, școlile și societățile. Au bătut clopotele tuturor bisericilor și, în momentul încoronării, s-au tras 101 salve de tun. Defilarea trupelor s-a desfășurat în fața hotelului Minerva. În a doua zi a serbărilor, pe 16 octombrie, a avut loc o serbare ocazională la cercul cultural „Înfrățirea”. În cea de-a treia zi, pe 17 octombrie, o altă serbare ocazională a școlilor secundare a avut loc la Teatrul Național. În toate cele trei zile, a cântat muzica militară de la ora cinci la șapte, iar seara s-au organizat retrageri cu torțe și lumânări³³⁴.

La nivelul asociațiilor și societăților, pregătirile și organizarea serbărilor pot fi exemplificate prin următoarele: „Asociația „Belle Arte” de sub președenția Reginei Elisabeta a Greciei, sărbătorește evenimentul încoronării printr-un spectacol festiv dat de secțiunea de artă în localul asociației din Calea Griviței. [...] Se va juca poemul eroic Străjerii Neamului, după care spectacolul se va încheia cu producții muzicale”³³⁵.

326 Data de 8 septembrie 1922 (n.n.)

327 Programul serbărilor la Alba-Iulia – Convocarea Parlamentului în sesiunea extraordinară. În: *Universul*, anul XL, nr. 202, 8 septembrie 1922, p. 1.

328 În jurul Încoronării - Știri și amănunte - Ce vor mânca primarii din București? În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 7.

329 Pregătiri în provincie. În: *Universul*, anul XL, nr. 234, 15 octombrie 1922, p. 3.

330 Ibidem.

331 Ibidem.

332 Ibidem.

333 Ibidem.

334 Ibidem.

335 Serbările încoronării – Uniunea maghiară nu participă la încoronare. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 9.

„Societatea „Mărășești”, a foștilor luptători din Capitală, invită pe toți membrii, care doresc a lua parte la serbarea încoronării, a veni Luni, 16 octombrie a.c., ora 8 dimineața, la sediul societății [...] de unde vor porni în corpore cu drapelul ...”³³⁶.

„Primăria Capitalei face cunoscut că, în onoarea celor 10 mii de primari ai țării, aflați în Capitală cu prilejul serbărilor încoronării, le conferă trei reprezentațiuni gratuite, la Cinematograful Colos, din Calea Victoriei nr. 29, în zilele de 16, 17 și 18 Oct., între orele 6-12 seara. Spectacolul se compune din reprezentarea filmului național al României, arătând vederi și diferite faze din războiul nostru de la Mărășești și Tisa, ocuparea Budapestei, vizita suveranilor în Ardeal, bogățiile solului și subsolului, etc.”³³⁷.

Desfășurarea Serbărilor Încoronării au fost însoțită de sunetul și efectul ploii care în acea perioadă pusese stăpânire pe România și nu s-a oprit timp de săptămâni. Astfel, la o lună de la evenimentul de la Alba-Iulia ploua neîncetat: „De săptămâni de zile plouă mereu în toată țara ...”³³⁸ și „niciodată barometrul n-a cunoscut o atențiune oficială mai încordată de cât acum, cu prilejul serbărilor încoronării”³³⁹.

Simbolic ploaia a fost percepută ca un semn al viitorului belșug, al prosperității și al speranței, însă a reușit să provoace destule pagube, dintre care unele foarte serioase. Astfel o știre, din data de 13 octombrie 1922, cu două zile înainte de Încoronare, aducea la cunoștința publicului că „ploaia torențială din noaptea de 10 spre 11 a.c. a umflat apele Ialomiței, care a stricat terasamentul liniei pe o distanță de 12 metri, în dreptul kilometrului 107-500, la ieșirea din stația Fieni spre Petroșița. Până la restabilirea liniei, trenurile 101 și 104 vor transborda la punctul de întrerupere. Trenurile de marfă nu mai circulă între Pucioasa și Petroșița până la noi dispozițiuni”³⁴⁰.

La Câmpulung Muscel, mai multe case erau luate de ape, deoarece râul Târgului se revărsase, iar podurile au fost rupte de ape: „În urma ploilor, râul Târgului prefăcut în torent, a rupt toate podurile, izolând complet restul orașului de pe malul stâng. Mai multe case au fost luate de torent. Pagubele sunt considerabile”³⁴¹.

O altă știre venită de la Ploiești, în data de 12 octombrie 1922, anunța că noaptea „a căzut o ploaie torențială asupra orașului și județului, din care cauză partea de jos a orașului a fost inundată. Râul Teleajen venind mare a inundat o mare întindere de semănături”.

În data de 13 octombrie 1922 se afla că podul de la Valea Largă, Prahova a fost luat de ape „din cauza ploilor torențiale de pe valea Prahovei. Din această cauză nu se știe dacă circulația trenurilor spre Alba-Iulia se va putea face pe această cale. [...] Tancred Constantinescu, directorul general al CFR, a declarat că: În urma ploilor ce cad de câteva zile, apele Prahovei au crescut mult. Ca măsură de precauție am suspendat trecerea trenurilor peste podul reparat. [...] Circulația pe această rută se face prin transbordare pe o distanță de 600 metri ...”³⁴².

336 Ibidem.

337 Ibidem.

338 Ploile vor împrușca și scumpi pâinea. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 45, 19 noiembrie 1922, p. 2.

339 Gura lunei. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 1.

340 Întreruperea liniei Pucioasa-Petroșița. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 7.

341 Case pe ape la Câmpulung. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 7.

342 Podul de la Valea Largă slăbit de ape – Circulația se face prin transbordare. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 7.

În prima zi a Serbărilor Încoronării, în data de 15 octombrie 1922, de la Cernăuți sosea știrea „că apele râului Prut venind mari, podul provizoriu este slăbit, din care cauză circulația trenurilor [...] pe linia Grigore Ghica Vodă – Vișnița se va face prin transbordare, pe acest pod”³⁴³.

Cu toate acestea, chiar dacă ploaia a provocat mari neplăceri și mari pagube materiale, participanții și martorii la eveniment au perceput-o ca pe un fenomen pozitiv și un semn de belșug: „ploaia ce începe să picure e semn de rodnicie și belșug”³⁴⁴ „e parcă un simbol fericit al mersului nostru înainte, pe calea civilizațiunii ca stat și ca neam”³⁴⁵. Mulțimea aștepta cu mult interes să-i vadă pe primii regi încoronați ai tuturor românilor: „Cu toată ploaia mărunță și deasă ce cade de sus, lumea imensă, adunată la marea sărbătoare a neamului, stă nepăsătoare în picurile ploaiei și așteaptă cu însuflețire alaiul regesc. Mulți cu umbrele deschise, iar cei veniți fără umbrele protestează în numele egalității tuturor în fața darului de sus – ploaia semn de belșug”³⁴⁶.

În dimineața încoronării, deși semnele păreau să arate o vreme bună pentru acea perioadă, „timpul era mohorât și rece”³⁴⁷, iar „pe la 9 ore a început și la Alba Iulia a cerne o ploaie mărunță”³⁴⁸ care a reînceput „pe la 10 și jumătate, adică tocmai când ieșise Regele și Regina la locul de încoronare”. Poporul a observat această coincidență, între reînceperea ploii și începutul ceremoniei încoronării, spunând că „picură lacrimile strămoșilor, care plâng și ei de bucuria praznicului”³⁴⁹, că „aceasta nu-i ploaie, dragii mei, striga un bătrân, ci acum plâng strămoșii noștri de bucurie”³⁵⁰. Ca urmare „niciunul dintre țărani noștri nu s-a apărut de ploaie și n-a cârtit împotriva ei, ci s-au descoperit capetele ca să picure lacrimile părinților și moșilor”³⁵¹.

La București, vremea rea a continuat: „Frig, nor, vânt. Totuși se spera ca cel puțin nu va ploua”³⁵². La gara Mogoșoaia, la coborârea din tren a regelui și a reginei, „o ploaie fină și deasă, care a mers întefindu-se, a început să cadă”³⁵³.

Regina Maria afirmă în memoriile sale că și organizatorii serbărilor, în special pentru cea de-a doua zi de la București, se gândeau, la un moment dat, să anuleze manifestațiile, însă până la urmă au renunțat la această idee: „au fost mari discuții dacă trebuie sau nu amânată pentru a doua zi marea paradă populară [...]. Tot poporul, mii și mii de țărani așteptau parada și ar fi fost aproape imposibil să-i înștiințăm, și, în plus, toți erau uzi și era mai bine să-i lăsăm să se încălzească cu propriul lor entuziasm, defilând”³⁵⁴.

După ce am văzut toate aceste descrieri din perioada Încoronării Suveranilor Români, revenim la simbolismul ploii, de regenerare, spiritualizare și garanție a unui viitor nou: „ploaia cerească e și

343 Cum circulă trenurile în timpul încoronării. În: *Universul*, anul XL, nr. 234, 15 octombrie 1922, p. 3.

344 Sărbătoarea Țării – Intrarea solemnă a Regelui Românilor în capitală – în uralele poporului M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria își fac intrarea solemnă pe sub arc de triumf – Ziua a II-a. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 3.

345 Ibidem.

346 Ibidem.

347 Impresii de la Încoronare. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.839, 20 octombrie 1922, p. 4.

348 Din cele văzute și auzite la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 5.

349 Ibidem.

350 Ibidem.

351 Ibidem.

352 Încoronarea în Capitală. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 4.

353 Ibidem.

354 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV. București: Albatros, 2005, p. 319-320.

simbolul spiritualizării; ea reprezintă efortul pentru reconstituirea valorilor banalizate, căci apa nu e numai haos și dezordine, ci și stihia regenerării, garanția reapariției unei noi lumi”³⁵⁵.

Pentru perioada Serbărilor Încoronării, între 13 și 17 octombrie 1922, autoritățile au stabilit un program special al mersului tenurilor: „toate trenurile spre Alba-Iulia vor trece prin Predeal, s-a decis definitiv că toate trenurile cu invitații spre Alba-Iulia vor trece pe această cale”³⁵⁶, adică linia Ploiești-Predeal.

Cu ocazia Încoronării, pentru transporturile către și dinspre Alba-Iulia, Direcțiunea C.F.R. a adus la cunoștința publicului că „va pune în circulație 14 trenuri speciale de la București la Alba Iulia și 12 trenuri speciale de la Alba Iulia la București [...] La ducere toate aceste trenuri vor pleca din diferite gări din jurul Capitalei și vor fi îndrumate prin Ploiești-Triaj, Predeal și Coșelariu-Triaj. Itinerariul acesta este provizoriu, fiind susceptibil de schimbări, după împrejurări”³⁵⁷.

Plecarea primarului de Iași la Alba-Iulia s-a făcut, conform instrucțiunilor primite, împreună cu primarul Chișinăului. În acest scop s-a pus la dispoziție un tren special³⁵⁸.

De la Cluj pornea un tren special pentru Alba-Iulia, cu „autoritățile universitare, notabilitățile, studenții, în total 1300 de persoane”³⁵⁹.

Mersul trenurilor pentru 14-15 octombrie 1922. Permis emis pe numele lui Alexandru Marghiloman și al soției sale. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

Sâmbătă, 14 octombrie 1922, în ajunul Încoronării Suveranilor români, la gara din Alba-Iulia au sosit trenuri numeroase, din toată țara. În noaptea și zorii zilei de 15 octombrie 1922 au continuat să sosească trenuri „din spre Banat (linia Arad-Alba-Iulia), din spre Cluj, Sibiu și București”³⁶⁰. Toate trenurile erau „neobișnuit de lungi”³⁶¹.

355 EVSEEV, Ivan. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Amarcord, 1994, p. 149.

356 Cum circulă trenurile în timpul încoronării În: *Universul*, anul XL, nr. 234, 15 octombrie 1922, p. 3.

357 Trenurile speciale pentru încoronare. În: *Universul*, anul XL, nr. 225, 5 octombrie 1922, p. 6.

358 Programul Încoronării la Brăila. În: *Universul*, anul XL, nr. 232, 13 octombrie 1922, p. 5.

359 Pregătiri în provincie. În: *Universul*, anul XL, nr. 234, 15 octombrie 1922, p. 3.

360 Încoronarea de la Alba-Iulia – Cum s-au desfășurat serbările. Aspecte generale. În: *Lupta*, anul II, nr. 250, 17 octombrie 1922, p. 2.

361 Ibidem.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Încoronarea regală din anul 1922
Elena Cojuhari

În perioada Serbărilor Încoronării au avut loc câteva accidente feroviare soldate cu victime. Unul dintre acestea a fost accidentul de la Murfatlar, în urma căruia au murit 15 pasageri, iar alții 50 au fost răniți³⁶². Groaznicul accident a avut loc în momentul în care „*e de presupus că direcțiunea căilor ferate a luat tocmai pentru aceste zile, cele mai întinse măsuri de prevedere. Și totuși fiecare zi a adus și un accident. Cea de-a doua [zi,] o catastrofă chiar*”³⁶³.

Un alt accident a fost cel de la Mărășești, din stația Pufești, din data de 16 octombrie 1922, când s-au ciocnit două trenuri de marfă și unde, din fericire, nu au fost victime³⁶⁴.

În noaptea de 16 octombrie 1922, în stația Adjud, a avut un alt accident soldat cu patru morți și 15 răniți³⁶⁵.

În data de 17 octombrie 1922, în stația Rebricea, a avut loc un alt accident, soldat cu pagube materiale foarte mari, ca urmare a ciocnirii unui „*tren de marfă cu un vagon izolat pe linie. Numeroase vagoane au sărit de pe linie, cauzând mari stricăciuni*”³⁶⁶.

La aceeași dată s-au produs alte două deraieri în Basarabia, fără victime. Una lângă stația Răuțeni, unde „*a sărit de pe linie un tren de marfă, deteriorând linia*”³⁶⁷ și cealaltă la Cătrânic, unde trenul a deteriorat, de asemenea, linia de cale ferată³⁶⁸.

S-au produs și alte accidente feroviare în acele zile. „Gurile rele” ale opoziției l-au denumit pe șeful din acel moment al C.F.R.-ului, Tancred Constantinescu, „*Domnul Deraiere*”³⁶⁹, iar autoritățile au dispus cercetări și verificări. Evident, starea căilor ferate române după război lăsa de dorit, dar se cerceta și posibilitatea unor acte de sabotaj ale unor persoane sau grupuri rău-intenționate ori a unor evenimente produse de condițiile meteorologice extrem de nefavorabile.

Cu toate acestea, potrivit participanților și martorilor invitați oficial la Serbările Încoronării, principala problemă, care îi preocupa pe toți, viza mersul trenurilor, dar, spre „*cea mai mare mulțumire a tuturor*”³⁷⁰, „*o ordine perfectă a domnit atât la plecarea cât și la sosirea foarte regulată, a convoiurilor. Ne-a uimit respectarea precisă a orarului*”³⁷¹. Dacă pentru invitații oficiali lucrurile au fost perfecte, pentru ceilalți ele nu au stat la fel. Iată o mărturie a vremii, cu mențiunea că a fost publicată într-un ziar al opoziției: „*Veniți în trenurile Tancred, claie peste grămadă. După o noapte de voiaj în picioare, după ce și-au cărat singuri bagajele de la gară, fiind că mai mult ca oricând acum nu era chip de găsit o trăsură, găzduiți în cine știe ce mansardă, în cine știe ce pat improvizat, mâncând ca vai de lume, aceștia toți în ruptul capului n-au vrut să renunțe la paradă*”³⁷².

Cu ocazia Serbărilor Încoronării a fost realizat un film documentar³⁷³ de 5.000 de metri lungime. Pelicula documenta toate momentele esențiale ale Încoronării „*începând cu târnosirea*

362 Groaznica ciocnire de trenuri – peste 15 morți și 50 de răniți. În: *Albina*, anul II, nr. 218, 15 octombrie 1922, p. 3.

363 Catastrofa de la Murfatlar. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.838, 19 octombrie 1922, p. 1

364 Altă ciocnire la Mărășești. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 238, 18 octombrie 1922, p. 3.

365 Ciocnirea din stația Adjud. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 238, 18 octombrie 1922, p. 3.

366 Deraierea de la Rebricea. În: *Lupta*, anul II, nr. 252, 19 octombrie 1922, p. 2.

367 Două deraieri în Basarabia. În: *Lupta*, anul II, nr. 252, 19 octombrie 1922, p. 2.

368 Ibidem.

369 Catastrofele lui Tancred. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 238, 18 octombrie 1922, p. 3.

370 Impresii de la Încoronare. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.839, 20 octombrie 1922, p. 4.

371 Ibidem.

372 Cronica zilei. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 236, 15 octombrie 1922, p. 1.

373 Secvențe din acest film pot fi vizualizate accesând adresa de Internet <https://www.youtube.com/watch?v=5EymnjXKeAM>.

catedralei de la Alba-Iulia și sfârșind cu plecarea misiunilor străine din București³⁷⁴. Pelicula era filmată de cei mai buni operatori ai Casei Gaumont din Paris: „Roger, Decaux, Paul Martelliere, Lucian Hayer, Charles Lemoine, care au fost sub conducerea d-lui Director Paul Perrin și a lui T. Posmatir, Șeful Serviciului cinematografic al Fundației culturale Principele Carol³⁷⁵.”

Chiar dacă au existat discuții în societate, unele aprinse, privind dreptul de concesiune exclusivă și exploatare, într-un final acest drept l-a primit Fundația Culturală Principele Carol³⁷⁶. După ce a fost dezvoltat la Paris, filmul s-a întors în țară, urmând ca două copii să fie „păstrate ca documente istorice ale României, una la Academia Română, iar alta în Muzeul Țării³⁷⁷”, pentru a fi „fi o pagină autentică de istorie³⁷⁸.”

Invitație. Filmul Încoronării. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică, Fondul „Al. Saint-Georges”.

Cu ocazia Serbărilor încoronării Direcțiunea Generală a Poștelor a tipărit timbre jubiliare în număr de 8.700.000 de bucăți de patru feluri: 1) cu efigia M. S. Regelui cu cască pe cap; 2) cu efigia Regelui și efigia lui Mihai-Viteazul la un loc; 3) cu efigia M. S. Reginei, în costum de soră de caritate și 4) Regina cu coroană pe cap, în costumul Doamnei Chiajna, ținând în mână catedrala de la Alba-Iulia³⁷⁹.

Tot cu ocazia încoronării, Regele Ferdinand a acordat decorații³⁸⁰ mai multor personalități românești și străine, reprezentanți ai misiunilor extraordinare venite în țară la Serbările Încoronării, reprezentanți ai statelor străine în București: Coroana României în grad de mare cruce, Steaua României în grad de mare cruce, Marele ordin al Ordinului Coroanei României și Marele ordin al Stelei României în grad de ofițer/ comandor.

374 Filmul Încoronării. În: *Universul*, anul XL, nr. 243, 25 octombrie 1923, p. 3.

375 Informațiuni. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.839, 20 octombrie 1922, p. 2.

376 Ibidem.

377 Filmul Încoronării. În: *Universul*, anul XL, nr. 243, 25 octombrie 1923, p. 3.

378 Ibidem.

379 Timbrele poștale festive pentru încoronare. În: *Universul*, anul XXXIX, nr. 209, 16 septembrie 1922, p. 7.

380 Decorări cu prilejul încoronării. În: *Universul*, anul XL, nr. 239, 20 octombrie 1923, p. 7.

În afară acordării de decorații, regele a semnat și un decret de grațiere și de reducere a pedepselor, iar ziarele au publicat condițiile aplicării acestui decret dat cu prilejul încoronării³⁸¹.

Serbările Încoronării au fost atât apreciate, cât și criticate de spectatorii, martorii și participanții la eveniment, reprezentanți ai Puterii sau ai opoziției în egală măsură. Unii le-au asemănat cu filmele hollywoodiene: „*scenariu de film hollywoodian*”³⁸², cunoscut fiind faptul că de organizare s-a ocupat Regina Maria: „*Regina Maria concepute totul în scopul de a impresiona și, de aici, accentele teatrale ale sărbătorii. Bizanțul i-a inspirat pe organizatori, iar regina Maria [era] asemănată cu împărăteasa Teodora, dar o Teodoră îmbrăcată după moda pariziană ...*”³⁸³. Alții vorbeau despre costurile nejustificate ale acestor serbări fastuoase: „*fastul inutil și costisitor de la Alba-Iulia*”³⁸⁴.

Organizatorii celor trei zile ale Serbărilor Încoronării au trebuit să îmbine continuitatea și tradiția cu amenințări diverse, interne și externe, simbolurile cu măsurile de siguranță, toate împreună, în același timp. La trecerea unui veac de atunci, credem că au reușit, lăsându-ne moștenire memoria acestui unic și fabulos eveniment al istoriei românești: Încoronarea Suveranilor Tuturor Românilor – Regele Ferdinand cel Loial și Regina Maria cea Mare, moment pentru care „*700000 de mucenici au murit numai în acești ultimi 6 ani pentru această singură zi*”³⁸⁵, „*a lor a fost sărbătoarea, și numai în rândul din urmă și a noastră, a puștinilor de azi*”³⁸⁶.

Regina Maria adăuga cu speranță, privind în viitor: „*Sufletele eroilor noștri morți și-au făcut drum spre faimă; izbânda pământească n-are înțeles decât numai dacă cinstea țării stă înaltă ca o culme. Mai sunt încă destule ceasuri ce ne despart de biruință, dar jertfe așa de mari și suferinți așa de grele nu pot fi toate în zadar. Țara și poporul meu au trecut prin focul jertfelor și aceste jertfe vor aduce învierea neamului meu*”³⁸⁷. Iar pentru poporul român, Încoronarea Suveranilor români la Alba-Iulia, din anul 1922, a fost percepută drept o mare și frumoasă minune: „*din starea noastră umilă și batjocorită ne-a ridicat la Împărăție. Să nu uităm, Românilor, că pe noi ne-a ridicat credința cea tare și purtările cele bune ale părinților noștri și numai aceste vor putea face statornică și Împărăția noastră de acum*”³⁸⁸.

Nota bene. Toate imaginile au ca surs[fondurile Colecțiilor Speciale din Biblioteca Națională a României.

381 Grațieri și reduceri de pedepse cu prilejul Încoronării. În: *Dimineata*, anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 4.

382 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 224.

383 Ibidem.

384 Încoronarea. În: *Hiena*, anul III, nr. 1, 15 octombrie 1922, p. 3.

385 MIRCEA, Ionela Simona. Biserica de Încoronare – istorie și har. 15 octombrie 1922 – încoronarea Suveranilor României Mari, Regele Ferdinand și Regina Maria. În: *Acta Musei Porolissensis*, nr. XXXIX, Zalău, 2017, p. 225.

386 Ibidem.

387 REGINA MARIA. Țara mea. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 5.

388 Din cele văzute și auzite la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor*, anul I, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 5.

Mihaela Manolache

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească

În anul în care se împlinesc 100 de ani de la evenimentele care au marcat încoronarea Regelui Ferdinand I și a Reginei Maria ca Regi ai României Mari, Biblioteca Națională a României și-a propus să facă o incursiune în paginile ziarelor și ale revistelor din aceea perioadă, pe care le deține în colecțiile ei speciale, pentru a prezenta câteva mărturii privind desfășurarea serbărilor organizate cu acel prilej.

„România întregită sărbătorește un mare eveniment național și un act istoric definitiv: Încoronarea primului ei Rege la Alba Iulia.

Desprinși de pasiunile politice efemere, vedem, ca români, în sărbătoarea dela Alba-Iulia și în recepțiunea pe care Capitala se pregătește să o facă Suveranilor, pecetluirea aspirațiunilor milenare ale neamului și consacrarea solemnă a Unirei sub un singur sceptru.

Participațiunea Statelor europene, reprezentate în chip așa de strălucit la această sărbătoare națională, demonstrează rolul important pe care România îl are în concertul european și încrederea pe care o inspiră națiunilor civilizate poporul românesc, ale cărui virtuți au contribuit în timp de război la obținerea victoriei și contribuiesc acum la consolidarea ei prin pace.

Se vor desfășura cortegii impunătoare, vor defila trupe în sunete de muzici, vor bubui tunurile și clopotele din întreg regatul vor chema bine-cuvântarea divină peste această sărbătoare.

Printre vicisitudinile istorice, printre lacrimile și durerile trecutului, a răsărit o idee sfântă, aceia a unității naționale, pentru a cărei împlinire, generațiuni dearândul au adus prinos de suferință și de sacrificii.

Dimineața, Anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 1.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Mihaela Manolache, bibliotecar
Biblioteca Națională a României
Serviciul Colecții Speciale
Bd. Unirii, nr. 22, Sector 3, București
E-mail: mihaela.manolache@bibnat.ro

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

Acum, când titlurile de posesiune ale tuturor ținuturilor românești, odinioară furate, zmulse cu forța sau cu viclenia, sunt în stăpânirea națiunii române, noi nu avem decât custodia acestui depozit sacru, pe care trebuie să-l trecem generațiilor următoare.

În numele și prin voința națiunii române, Regele se încoronează la Alba-Iulia, în cetatea istorică, în care acum trei secole și mai bine un Voevod român a înfipt drapelul biruinței naționale. Coroana regală este pentru noi simbolul autorității stabile și al legăturii dintre toți fi neamului. Regele care o va purta este un soldat victorios, care și-a făcut datoria, împărțind destinele dinastiei Sale, cu acelea ale patriei. Regina care primește Coroana a cules totdeauna omagiile de recunoștință și de admirațiune a poporului. În conștiința colectivă, care are intuiția lucrurilor mari, umblă credința că încoronarea se ridică prin importanța ei, deasupra celor vii ... Oare drumul spre Alba-Iulia n'a fost croit de moartea a opt sute de mii de eroi, care au adormit în somnul de veci, cu viziunea sublimă a României întregite? Onorăm sacrificiul lor suprem, participând la marea sărbătoare națională, în care poporul aclamând pe Suverani, se aclamă pe sine însuși, întru atât sunt de împletite gloria și soarta lor.”¹

Astfel era descrisă înălțătoarea sărbătoare a încoronării Regelui și a Reginei României Mari, din octombrie 1922. Manifestările desfășurate între 15-17 octombrie 1922 la Alba Iulia și București, dedicate Încoronării Regilor României ca suverani ai tuturor românilor, au reprezentat momentul de confirmare a națiunii române și a statutului ei ca țară suverană și independentă. La înălțătorul moment au asistat, alături de un număr mare de români veniți din toate provinciile românești, numeroși invitați ai clerului și armatei, precum și oaspeți ai misiunilor diplomatice străine din peste douăzeci de țări, împreună cu numeroși invitați speciali. Pentru a întări importanța acestui mare eveniment, a fost ales orașul Alba Iulia, ca loc de desfășurare a ceremoniei de încoronare, aducând astfel un omagiu meritului deosebit al domnitorului Mihai Viteazul, care, în urmă cu peste trei sute de ani, decisese unirea tuturor țărilor române sub autoritatea unui singur conducător, Alba Iulia fiind și locul unde, la 1 decembrie 1918, a fost proclamată Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România.

La evenimentul de acum 100 de ani s-au abținut să participe unele partide politice, ai căror lideri nu au fost prezenți la ceremonie, nemulțumiți de faptul că cel care a finalizat organizarea manifestărilor fusese guvernul condus de Ion I. C. Brătianu. Deși s-a dorit ca momentul încoronării să fie unul de unitate națională și de consens între toate partidele politice, acest lucru nu a fost posibil. Inițial, s-a propus ca încoronarea să fie organizată în toamna anului 1921, dar din cauza situației politice și economice, presa a ajuns la concluzia că, în timpul guvernului condus de Alexandru Averescu, nu putea avea loc acest eveniment. Vinovat de această situație ar fi fost Take Ionescu, președinte interimar al Consiliului de Miniștri. În luna septembrie 1921, presa anunța, prin intermediul câtorva articole, că Serbările Încoronării vor fi amânate pentru data de 10 mai 1922, invocându-se diverse motive, adevăratul motiv fiind de fapt de natură politică. În această situație, opoziția parlamentară, prin vocea lui Iuliu Maniu și a celorlalți lideri ai Partidului Național Român (PNR), a susținut imposibilitatea încoronării suveranilor în lipsa unei Constituții a României Întregite, pe care Regele Ferdinand să depună jurământul față de țară. În vara anului 1922, se propune 15 august 1922, ca zi dedicată încoronării, ceea ce duce la un nou scandal între PNR și partidul de guvernământ și la o nouă amânare a evenimentului. Regele Ferdinand se vede astfel nevoit să intervină și să încerce împăcarea clasei politice pentru realizarea încoronării, susținând că acest moment important trebuie să se sprijine pe voința și participarea tuturor partidelor, stărilor și confesiunilor.

1 Încoronarea. În: *Îndreptarea*, anul V, nr. 236, 15 octombrie 1922, p. 1.

Într-un final, cu toată opoziția PNR, Regele Ferdinand acceptă programul serbărilor stabilit de către Consiliul de Miniștri, în frunte cu Ion I. C. Brătianu, pentru zilele de 15-16 octombrie 1922. Astfel, duminică, pe 15 octombrie urma să aibă loc ceremonia încoronării la Alba Iulia, iar pe 16 octombrie, serbările de la București. Motivând că totul se transformă într-o „afacere de partid” a lui Ion I. C. Brătianu, Iuliu Maniu, președintele PNR, anunță că nu va participa la Serbările Încoronării, demers susținut și de alți lideri ai partidului țărănesc din Vechiul Regat și din Basarabia, motivând că nu vrea să sprijine guvernul liberal și că nu este potrivit Coroanei.

Iosif Nădejde, redactor la ziarul „Adevărul”, într-un articol publicat cu ocazia încoronării scria: „Abținerea partidului național ca și aceea a partidului țărănesc aruncă o pată de umbră pe strălucirea serbărilor încoronării. Dar tocmai aceste acte de protestare politică constituiesc garanția unei vajnice lupte democratice care să dea poporului posibilitatea ca, în cadrul unității pecethuite astăzi în mod definitiv, să-și cucerească drepturile ce i se tăgăduiesc.”²

În schimb, partidul condus de Nicolae Iorga, aripa takistă și Partidul Poporului, sub conducerea lui Alexandru Averescu au participat la încoronare. Printre personalitățile politice importante care au participat la solemnitatea încoronării s-au numărat Ion I. C. Brătianu, Nicolae Iorga și Alexandru Averescu.

Datorită importanței deosebite acordate acestui eveniment, s-a decis ca serbările să aibă loc pe parcursul a trei zile. Potrivit Programului oficial al Încoronării, stabilit de Comitetul de organizare a Serbărilor și adus la cunoștința publicului la începutul lunii septembrie 1922, în data de 15 octombrie, urma să se desfășoare ceremonia de încoronare la Catedrala din orașul Unirii, Alba Iulia, iar în zilele de 16-17 octombrie, manifestările continuau la București, capitala țării, cu o impunătoare defilare istorică și cu o defilare etnografică, precum și cu un grandios banchet, în Parcul Carol, pentru cei peste zece mii de primari și invitați sosiți special din toate colțurile țării.

Prin intermediul articolelor și al scurtelor știrilor raportate zilnic de către trimișii speciali ai marilor trusturi de presă, prin intermediul telegrafului și al telefonului, dar și al fotografiilor, publicul a fost permanent la curent cu desfășurarea evenimentelor petrecute în cele trei zile de sărbătoare, iar ecourile din presa străină referitoare la încoronarea regilor României au fost preluate timp de multe zile în paginile ziarelor românești, demonstrând interesul străinătății pentru acest eveniment de însemnătate pentru poporul român.

Prima pagină a ziarelor din ziua Încoronării. Tablou prezentat în cadrul expoziției „Un drum. Un destin. O poveste”, Biblioteca Națională a României (perioada 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023).

2 NĂDEJDE, Iosif. Bucurie și amărăciune. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.835, 16 octombrie 1922, p. 1.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Organizarea acestui moment important al istoriei naționale a însemnat un imens efort financiar și uman, fiind implicați, pe lângă Comitetul de organizare al Serbărilor, numeroși funcționari publici, alături de mii de comitete de inițiativă cetățenească locală. Primele demersuri de organizare a unei ceremonii de încoronare au fost inițiate încă din anul 1920, în timpul guvernării generalului Alexandru Averescu. A fost constituită o comisie, la care au fost invitate să participe numeroase personalități: generalul Constantin Coandă, fost președinte al Consiliului de Miniștri, pe atunci Președintele Senatului, ministrul plenipotențiar Nicolae Mișu, ministrul Casei Regale, Nicolae Iorga, pe atunci deputat, primarul orașului Alba Iulia, Octavian Goga, ministrul Cultelor și Artelor, Nicolae Titulescu, ministrul de Finanțe, generalul Paul Angelescu, mareșalul Curții Regale, Alexandru Lapedatu, profesor la Universitatea din Cluj, George Enescu, pictorul Arthur Verona, Miron Cristea, mitropolitul primat. La 8 iulie 1920, generalul Constantin Coandă prelua funcția de președinte al „Comisiunii speciale pentru coordonarea organizării serbărilor încoronării” de pe lângă Ministerul Lucrărilor Publice.

Pentru că România nu avea o tradiție în ceea ce privea astfel de evenimente, președintele Comisiei a luat drept model de protocol pentru încoronare, „Regulamentul tipărit de la încoronarea Regelui Eduard al VII-lea”, material oferit de Departamentul ceremonialului Curții Britanice³. Chiar dacă în cursul anului 1920, principalele obiective nu au fost atinse, s-a stabilit, într-o primă fază, ca încoronarea să aibă loc în septembrie 1921. Printre lucrările ce trebuiau realizate la Alba Iulia se numărau: amenajarea gării pentru primirea trenurilor, construirea unei porți pe zidurile de vest ale orașului, amenajarea unui altar pentru slujba religioasă, ridicarea tribunelor și a decorațiunilor platoului de defilare, decorarea orașului și a zonelor unde urmau să fie organizate banchetele oficiale etc. La acestea se adăugau și lucrările care trebuiau realizate în București, pentru Arcul de Triumf, care fusese stabilit să fie ridicat pe rondul de pe Șoseaua Kiseleff, dar și pentru structurile carelor alegorice și pentru costumele istorice ale celor peste douăzeci de mii de figuranți. Din dorința de a spori importanța acestui eveniment, se decide construirea unui monument de arhitectură impresionant – Catedrala de la Alba Iulia, împreună cu reședința regală care o înconjoară.

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manoache

Pregătirea Serbărilor Încoronării reflectată în articole din presa românească. Tablou prezentat în cadrul expoziției „Un drum. Un destin. O poveste”, Biblioteca Națională a României (perioada 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023).

3 90 de ani de la încoronarea de la Alba Iulia: Muzeul Național de Istorie a României, București, septembrie-octombrie 2012. [Târgoviște]: Cetatea de Scaun, 2012, p. 10.

În toamna anului 1921, Regele Ferdinand decide amânarea manifestărilor, iar în însemnările sale, Regina Maria afirmă că a fost luată această hotărâre „dându-ne seama că nu este momentul; îndeosebi cheltuiala este cea care ne îngrozește și, mai ales, în momentul în care țara are dificultăți bănești”⁴.

La începutul anului 1922, sub conducerea lui Ion I. C. Brătianu, noul președinte ales al Consiliului de Miniștri, guvernul liberal și Comisia de încoronare reiau pregătirile pentru Serbările Încoronării, ocazie cu care se modifică și componența Comisiei, care trece sub coordonarea lui Anghel Saligny ca președinte; alături de el sunt inginerii Gheorghe Popescu și Nicolae Ștefănescu, arhitectul Petre Antonescu, Miron Cristea, mitropolitul primat, Octavian Goga, fost ministru al Cultelor și Artelor, Nicolae Iorga, Nicolae Mișu, generalul Paul Angelescu, profesorul universitar Alexandru Lapedatu, Aurel Sava, primarul orașului Alba Iulia, George Enescu, Ion Jalea, arhitectul V. Gh. Ștefănescu, arhitectul Cezar Popovici, pictorul Costin Petrescu, academicianul Ion Bianu și Virgil Cioflec, directorul general al Artelor în Ministerul Cultelor și Artelor. Se decide ca, pentru desfășurarea cât mai eficientă a activităților, să fie înființate subcomisii speciale: o subcomisie pentru rezolvarea problemelor legate de „chestiunea bisericească și de organizarea corurilor”; o subcomisie pentru organizarea activității în conformitate cu protocolul Palatului; o subcomisie pentru elaborarea „Proclamației Regale”, a cărților și revistelor care trebuiau distribuite poporului în ziua încoronării; o subcomisie pentru verificarea finisajelor construcțiilor și decorațiunile stradale, la Alba Iulia (coordonator V. Gh. Ștefănescu) și București (coordonator Petre Antonescu); o subcomisie alcătuită din pictorii desemnați cu organizarea cortegiilor: Arthur Verona, pentru cel etnografic la București și Costin Petrescu, pentru cel istoric la Alba Iulia; o subcomisie condusă de George Enescu, pentru partea muzicală: imnul, organizarea orchestrelor etc.⁵

În paginile ziarelor, atât din capitală cât și din provincie, erau publicate periodic articole și scurte informări asupra stadiului lucrărilor necesare bunei desfășurări a Serbărilor Încoronării. Conform unui bilanț neoficial, totalul cheltuielilor pentru încoronare era, la sfârșitul anului 1922, de 120.000.000 de lei.

Încoronarea nu a însemnat doar un ceremonial oficial fastuos, ci și un moment de bucurie și mândrie națională, în care organizatorii, după modelul altor ceremonii de încoronare, au dorit să îmbine tradițiile românești și europene, cu o mare serbare populară, la care să participe mii de oameni, pe străzile din Alba Iulia și București, iar prin intermediul aceleiași prese, alte milioane de români din toate colțurile țării.

Viitorul, anul XIV, nr. 4.378, 15 octombrie 1922, p. 1.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

4 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV. București: Albatros, 2005, p. 270.

5 *90 de ani de la încoronarea de la Alba Iulia: Muzeul Național de Istorie a României, București, septembrie-octombrie 2012*. [Târgoviște]: Cetatea de Scaun, 2012, p. 13.

Atmosfera serbărilor de la Alba Iulia și de la București, precum și pregătirile făcute de autoritățile locale pentru acest eveniment au fost descrise în detaliu în presa vremii, acordându-se fiecărei etape din program, importanța cuvenită.

Serbările Încoronării Suveranilor Români din 15 octombrie de la Alba Iulia a implicat și primăria orașului, care a avut în vedere decorarea străzilor și a clădirilor, astfel că „*preparațiunile în vederea Încoronării dau orașului un aspect neobișnuit. Decorațiuni de verdeață, de flori și drapele tricolore se înmulțesc și înfrumusețează pe măsură ce se apropie ziua serbărilor. Din loc în loc stâlpii albi cu drapelul național, legați între ei cu ghirlande de verdeață; case decorate cu flori și culorile naționale – și lume, lume neobicinuit de multă. Sunt delegațiunile județelor din Ardeal, țărani din toate colțurile țării, soldați și ofițeri cu regimentele aduse pentru parada militară.*”⁶

Atrăgeau atenția, pe stâlpii înalți de 10-12 metri, steagurile de cinci-șase metri lungime și de doi-trei, lățime, care aveau în vârf „*chipuri mari de vulturi cioplite în lemn, iar pe steaguri era zugrăvită coroana țării.*”⁷. Tot pentru buna desfășurare a evenimentului, s-au mai avut în vedere⁸ repararea uzinei electrice a orașului, construirea „*unei săli boltite și tencuite cu ipsos*” pentru masa celor 400 de invitați, finalizarea picturilor din Sala Unirii, amenajarea și mobilarea reședinței regale, decorarea și plantarea interiorului curții catedralei, construirea tribunelor din fața locului unde urma să aibă loc încoronarea, construirea unor tribune în zona de defilare a armatei și a unui număr însemnat de barăci pentru masa populară. Străzile și balcoanele caselor urmau să fie împodobite cu ghirlande de flori și verdeață, dând impresia că drumul parcurs trece printr-o ploaie neîntreruptă de flori. De asemenea, au fost luate măsuri foarte stricte de pază și siguranță, astfel că poliția a concentrat un contingent important de oameni pentru asigurarea ordinii în timpul manifestărilor.

Astfel, suntem purtați cu ochii minții, la sfințirea Catedralei Încoronării, din data de 8 octombrie 1922, primul eveniment important din cadrul Serbărilor Încoronării.

Știm, din paginile ziarelor, că biserica nou clădită a cărei construcție a durat mai bine de un an „*e ridicată tocmai pe locul bisericii vechi, zidite de Viteazul Voevod Mihai. În mijlocul cetății Bălgradului (Alba-Iulia). E zugrăvită frumos și împodobită cu flori și figuri scobite în zid – de-ți iau ochii, nu altceva. Cam la mijlocul bisericii, de-a dreapta și de-a stânga, lângă câte-un stâlp de marmură, sunt așezate*

Proclamația M. S. Regelui cu prilejul Încoronării. Tablou prezentat în cadrul expoziției „*Un drum. Un destin. O poveste*”, Biblioteca Națională a României (perioada 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023).

6 Serbările încoronării la Alba-Iulia și București. În: *Îndreptarea*, anul V, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 4.

7 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 1.

8 În jurul serbărilor încoronării. Pregătirile în capitală și în Alba-Iulia. În: *Viitorul*, anul XIV, nr. 4.365, 30 septembrie 1922, p. 4.

scaunele Regelui și al Reginei. Podoaba acestor scaune e coroana regală scobită de asemenea foarte iscusit în lemn. Biserica e zidită în mijlocul unei curți încunjurate de un frumos coridor cu două rânduri de stâlpi albi ca zăpada – cam în felul mănăstirilor din vechea Țară Românească. Alături de aceste coridoare sunt încăperile în cari va locui familia regală la încoronare și oridecâteori va veni să șadă în Alba-Iulia. În afară de aceste încăperi s'au mai zidit în apropierea bisericii și alte palate dintre cari cea mai frumoasă e așa numita sală a tronului, unde se țin serbările cu asemenea prilejuri și ai cărui pereți sunt împodobiiți cu chipurile marilor noștri voievozi, eroi naționali și iscusite căpetenii bisericești. În fața curții catedralei se întinde o piață mare și netedă ca masa. La un capăt al acesteia s'a zidit o măreață poartă triumfală – și te tot miri de frumusețea ei! Pe această poartă va intra în cetate gloriosul nostru rege Ferdinand I, că pe aici a intrat în ea triumfător și viteazul său înaintaș, Voievodul Mihai. [...] Săvârșindu-se slujba de sfințire în curte, după întreita încunjurare a bisericii, tot norodul intră la sfânta liturghie. Erau de față și trei miniștri: dl Văitoianu, dl Banu și dl general Moșoiu. Toată suflarea asculta cucernic acordurile cântărilor sfinte, cântate cu meșteșug neîntrecut de corul catedralei din Sibiu sub conducerea iscusitului profesor T. Popovici.⁹ „La ora 1 va avea loc un banchet festiv în saloanele parcului.”¹⁰

Desfășurarea ceremoniei de sfințire a bisericii a fost relatată astfel în presa vremii:

„Această Sâmbătă au început solemnitățile în legătură cu sfințirea catedralei Încoronării de la Alba Iulia. Încă de aseară a sosit cu un tren mitropolitul Ardealului dr. Nifon Bălan, însoțit de asesorii dr. Proca, Scorobeș, d. Stan dir. școalei normale, dr. Bucium, directorul liceului, profesorii Teodoran, dr. Vecerdia, T. Popovici, conducătorul corului catedralei din Sibiu. Corul acesta a venit de asemenea cu trenul din Sibiu și e format din 26 de bărbați și 35 de doamne și domnișoare. [...] La ora 11 a avut loc o recepție la primărie, unde toate autoritățile civile, militare și bisericești din localitate au prezentat omagiile lor capilor bisericii. Seara începe introducerea actului de sfințire, cu vecernie, litie și privigherea. [...] Pela ceasurile 8 s'așază toată lumea în rând; vr'o treizeci de preoți în frunte cu patru vlădici toți în odăjdii sfinte, dădeau nesfârșitului șireag o înfățișare strălucită și măreață, cum rar li e dat omului să vază. N'au lipsit nici băieții dela școală, nici armata, cu bănzile ei bine răsunătoare. De-a dreapta și de-a stânga drumului, localnicii priveau cu capetele descoperite și cu multă cucernicie – minunea ce le-a fost dat s'o vadă. Iar steagurile mândre fâlăiau mărețe deasupra caselor împodobite – vestind pare că întregii lumi bucuria zilei.”¹¹

Un alt eveniment important de la începutul manifestărilor dedicate Încoronării Suveranilor României Mari a fost aducerea coroanelor regale. Cele două coroane, coroana de oțel a M. S. Regelui, precum și coroana de aur a M. S. Reginei, ținute fiecare pe câte o perniță, au fost aduse la Alba Iulia de către Ion I. C. Brătianu, prim ministru și gen. Ghe. Mărdărescu, ministru de război, sâmbătă, pe 14 octombrie, cu un tren special. Ele au fost aduse în cetate cu o trăsură regală, care a fost însoțită de o escortă de onoare sub comanda colonelului Moescu și a lt.-col. Silny și a fost urmărită de un numeros public îmbrăcat în port popular, de-a lungul străzilor împodobite cu drapele tricolore, ghirlande de brad și stejar, flori și covoare naționale. La intrarea în catedrala care poartă hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, cei doi însoțitori au fost întâmpinați, în pridvorul bisericii, de mitropolitul primat, care a luat coroanele și le-a depus în altar, unde a oficiat un scurt serviciu religios și unde au rămas sub pază militară până a doua zi.

9 Cum s-a sfințit biserica Încoronării. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 2.

10 Sfințirea Catedralei de la Alba Iulia. În: *Lupta*, anul II, nr. 242, 8 octombrie 1922, p. 3.

11 Ibidem.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

Coroana Regelui era cea făcută în 1881 pentru Regele Carol I, din țeava unui tun, trofeu câștigat de armata română în Războiul de Independență din anii 1877-1878. Dorind să păstreze tradiția, Regele Ferdinand a fost de acord să se încoroneze cu simbolul independenței României – coroana oferită de țară Regelui Carol I¹².

Coroana Reginei era opera renumitei case de bijutieri Falize din Paris, realizată în stilul coroanelor purtate de împărătesele Imperiului Bizantin. Schița coroanei era realizată de pictorul Costin Petrescu, după indicațiile reginei, iar coroana cântărea un kilogram și 800 de grame, fiind lucrată cu aurul dăruit reginei de „*un Român bogat din părțile Sătmăruului (Alexe Pocol) care are băi de aur*”¹³. Pe calotă, ca și pe bordura coroanei sunt încrustate numeroase pietre prețioase: turcoaze, opale, rubine și ametiste¹⁴.

Regina Maria, aflată la Sinaia, în perioada premergătoare Serbărilor Încoronării, nota despre coroană în însemnările sale¹⁵:

„*Este făcută din aur din Transilvania, după un model foarte vechi, aurul fiind dăruit, în mod special, de către transilvăneni, în acest scop. Este desigur foarte frumoasă și foarte potrivită ca formă, dar cântărește peste un kilogram. A fost lucrată la Paris, la Maison Falize, care a lucrat mai demult coroanele pentru Maison de France, pentru foștii regi, și care a considerat o mare onoare să-mi facă coroana. Regaliști înfocați, ei socotesc că cea mai fericită zi din viața lor e să mai lucreze una pentru o regină. Este frumos executată, în cel mai mic detaliu, și este montată cu pietre neșlefuite, în special turcoaze.*”

Tot în cursul zilei de sâmbătă, dar și duminica dimineța, au sosit la Alba Iulia numeroase trenuri cu țărani conduși de preoți și învățători delegați din mai toate județele, îmbrăcați în haine de sărbătoare, studenți din București și Cluj, un mare număr de profesori, elevi de la școlile primare și licee și numeroase familii. Toate hotelurile erau ocupate, iar numeroși particulari găzduiau miile de oaspeți sosiți pentru a lua parte la acest important eveniment. „*Fracul, redingota, jacheta, sumanul, cojocelul de oae, uniformă militară, toate se amestecă. Serviciul de ordine e bine organizat.*”¹⁶

Numeroși invitați și invitații speciali, precum și apropiații familiei regale erau cazați la Sinaia, la castelul Peleş sau la hotelurile din oraș și veneau spre Alba Iulia cu trenul. Ziarele au publicat orarul trenurilor care urmau să facă legătura dintre București și Alba Iulia, prin punerea la dispoziție a 11 trenuri speciale spre Alba Iulia pe ruta Ploiești – Predeal. Din Sinaia, trenul regal pleca spre Alba Iulia la 10:45 seara. Parlamentarii invitați au avut la dispoziție trei trenuri speciale, prevăzute cu vagon-restaurant, iar în timpul călătoriei, „*s'a servit – gratuit – o masă în foarte mare ordine și perfect mulțumitoare. Animația n'a lipsit în timpul dineului, mai ales că ea fusese din belșug întreținută cu numeroase cointreau-uri.*”¹⁷. Publicul care a dorit să participe la Serbările de la Alba Iulia a avut la dispoziție mai multe trenuri și a putut beneficia de o reducere de 75% din

12 Povestea coroanelor. În: *Dimineța*, anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 3.

13 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

14 Ibidem.

15 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Op. cit.*, p. 305.

16 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 1.

17 Impresii dela încoronare. Ce ne povestește un invitat. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.839, 20 octombrie 1922, p. 4.

prețul biletelor. În același timp, la București, în gările de Nord, Obor și Filaret pe tot parcursul zilei, soseau primarii care urmau să ia parte la Serbările Încoronării și care au fost întâmpinați de membrii desemnați din Comisia de organizare a încoronării și apoi cazați la hoteluri sau în case particulare.

Adevărul, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 3.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României,
Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Trimișii speciali ai gazetelor au prezentat publicului cititor, mulțimea de oameni venită cu această ocazie. „[...] cu toate măsurile siguranței care au ținut mereu să așeze poporul la cât mai mare distanță de drumul cortegiului regal, o mulțime uriașe umplea câmpul de-o parte și alta a căei destinate. Căci, dintr'un acelaș exces de siguranță, – de data asta, cu deosebire greșit – în loc să se lase trecerea impresionantului convoi de-a lungul orașului, s'a construit o șosea nouă pe la marginea târgului. S'a pierdut așa o bună parte din câștigurile morale ce trebuiau căutate prin această solemnitate. Peste 20.000 de țărani veniți din toate satele Ardealului – chiar din regiunile cele mai îndepărtate – așteptau dis-de-dimineată să vadă pe „împăratul”. Erau voioși și emoționați în religiozitatea atitudinii lor. Purtau desagi încărcăți cu merinde și se țineau de ordinea stabilită cu o supunere inteligentă care ar putea fi dată pildă entuziasmului orășenesc. Erau și femei, erau și copii, foarte mulți, veniți și ei de departe. E păcat numai că localnicii împiedicați de dificultățile ce le-au organizat siguranța, n'au putut veni să vadă un cortegiu care era într-adevăr neobișnuit de impresionant. [...] Cu toată vremea potrivnică și cu toate excesele de grijă ale poliției, o bună dispoziție curată și sărbătorească înfrățește pe toată lumea în aceiași emoție.”¹⁸

Comisia a luat măsuri ca presa să fie bine reprezentată, fiind invitați câte trei ziaristi de la fiecare cotidian, iar marile ziare, ca „*Chicago Tribune*”, „*Daily Express*” sau „*The Times*” și-au trimis corespondenții și fotografiile proprii.

Prezența unui număr important de invitați străini nu a fost trecută cu vederea, presa făcând cunoscut publicului cititor, cine au fost înalții oaspeți care au onorat cu prezența acest moment importat al istoriei românilor.

¹⁸ NEDELEA, I. Solemnitatea de la Alba Iulia. Cum a fost încoronat Regele Ferdinand. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 3.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

Astfel, „Încoronarea ne-a adus oaspeți iluștri, oaspeți ai Dinastiei și ai Țării, cei mai mulți legați prin vechi amintiri de poporul românesc. Personalități ilustre din Franța, Anglia, Italia, Jugoslavia, Polonia și Cehoslovacia au venit la Alba Iulia ca și la București să participe la actul ce consfințează unirea tuturor românilor. Misiunile tuturor aliaților noștri, cu cari am trecut zilele grele ale războiului și am obținut victoria, au fost pretutindeni salutate cu cea mai vie bucurie. Nu a fost vorba de o simplă curtuosie protocolară ci de legătura adâncă ce o produc aceleași suferinți urmate de aceiași izbândă și aceleași speranțe în viitor. Cu recunoștință a privit poporul românesc de pretutindeni pe iluștrii soldați ai Franței, mareșalul Foch și generalul Berthelot. Amândoi făuritori ai victoriei, alături de generalul Weygand, ne aduceau salutul statornicei prietenii de care ne-a dat dovadă totdeauna Franța. Misiunile Angliei, Italiei, Belgiei, Jugoslaviei și Greciei, compuse din înalți membri ai caselor Domnitoare, au fost obiectul aceleiași calde primiri alături de trimișii republicilor vecine, Cehoslovacia și Polonia. Toți reprezentau ideea unirei sacre, menită să asigure în viitor pacea atât de scump plătită și progresul țărilor prietene. Iar MM. LL. Reginele Elisabeta a Greciei și Maria a Jugoslaviei, venite la această mare sărbătoare a Iluștrilor Lor Părinți, dovedeau încă odată poporului românesc, legăturile strânse ce există între el și tinerele vlăstare crescute pe plaiurile țării. Făcându-ne ecoul bucuriei și recunoștinței neamului românesc, salutăm în numele lui pe înalții oaspeți din misiunile străine. Dragostea sinceră cu cari au fost primiți pretutindeni le va dovedi că poporul nostru nu știe să uite pe acei cari ne voesc binele. Ea va crește continuu, cimentându-se tot mai mult legăturile de prietenie existente. Cu această impresie dorim să plece din țară toți acei cari ne-au făcut cinstea să ne viziteze în solemnele clipe de azi.”¹⁹

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Mănoilache

Îndreptarea, anul VI, nr. 236, 15 octombrie 1922, p. 1.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

¹⁹ Oaspeții țării. În: *Viitorul*, anul XIV, nr. 4.381, 19 octombrie 1922, p. 1.

Invitați din peste 20 de state, miniștri plenipotențiar, secretari delegații și atașați militari s-au numărat printre personalitățile invitate la sărbătoarea încoronării suveranilor români, iar ziarele prezentau numele invitaților misiunilor străine și al oaspeților – invitați speciali. Amintim astfel participarea din partea: *Franței*: mareșalul Foch, generalul M. Weygand, locot.-colonelul de Vassoigne, căpitanul Bugnet; *Germaniei*: Freytag, ministru plenipotențiar, von Grundherr zu Altenthann und Weiherhauss, secretar delegație; *Austriei*: Storck, ministru plenipotențiar, A. Vulgraben, secretar delegație; *Belgiei*: contele Charles de Broqueville, fost prim-ministru, ambasador extraordinar, generalul du Roy de Blicqui, adjutant al regelui, contele G. de Grunne, prim secretar delegație; *Bulgariei*: generalul Fichev, ministru plenipotențiar; *Danemarcei*: Bigler, ministru plenipotențiar, trimis special; *Spaniei*: infantele Don Alfonso de Orleans Borbón, Don José de Landecho, ministru rezident, maiorul Don Uzquiano, adjutantul regelui, căpitanul Santa Maria; *Statelor-Unite*: Peter Jay, ambasador extraordinar, Th. Mariner, prim secretar delegație, comandorul Hansbruck, locot.-col A. Poillon, atașat militar; *Finlandei*: dr. Tanner, ministru plenipotențiar, trimis special; *Angliei*: ducele de York, locot.-colonelul Ronald Watterhouse, amiralul L. S. Campbell, Sir H. Dering, ministru plenipotențiar; *Greciei*: D. Panas, ministru plenipotențiar, Al. Soutzo, mareșalul curții, generalul Kalinski, colonelul Vassos, adjutant; *Italiei*: ducele de Genova, căpitanul de fregată Fr. de Grossi, adjutant regal, căpitanul de fregată G. Stanisci, adjutantul ducelui de Genova; *Japoniei*: Genshiro Nishi, ministru plenipotențiar, R. Goda, atașat delegație, N. Ogawa, atașat delegație; *Letoniei*: Martin Nucsa, ministru plenipotențiar; *Norvegiei*: M. Irgens, ministru plenipotențiar; *Olandei*: general J. C. L. van Suchtelen van de Haare, mare ofițer al Coroanei, baronul R. A. van Hardenbroek van Lockhorst, șambelan; *Poloniei*: Skrzyński, ministru plenipotențiar, generalul T. Rozwadowski, inspector de armată, sublocot. Z. Dieleski; *Portugaliei*: Martino de Brederode, ministru plenipotențiar; *Suediei*: Carl Einar af Wirsén, ministru plenipotențiar; *Cehoslovaciei*: Václav Girsá, colonelul Machar, F. Veverca, ministru plenipotențiar, generalul Hladek, M. Tomes, vice-consul; *invitați speciali*: generalul Henri Mathias Berthelot, Honoré d'Albert, duce de Luynes, Stanisław Poklewski-Koziełł, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Imperiului Rus în România²⁰. Atât generalul Foch cât și generalul Berthelot au purtat la Serbările Încoronării decorația ordinului „Mihai Viteazul”.

Despre ducele de York – viitorul rege George al VI-lea, tatăl Reginei Elisabeta a II-a –, ziarul „*Îndreptarea*” prelua un articol publicat de ziarul „*The Times*” privitor la reprezentantul Regelui și Reginei Angliei la Încoronarea Suveranilor Români: „*Națiunea engleză nu a întârziat de a înregistra promptitudinea cu care tânărul principe a ajutat pe fratele său, principele de Galles, de a realiza diferitele îndatoriri ale Casei Regale care au devenit mult mai numeroase și pretențioase, de cât în timpurile trecute. Prima misiune a ducelui la o curte străină a fost aceea din vara trecută când a luat parte ca naș la căsătoria Regelui Alexandru al Serbiei cu cea de a două fiică a Suveranilor români. Acolo grația sa modestă și atitudinea sa prietenească a făcut mare impresie atât asupra oaspeților dela nunta regală, cât și asupra populației. Înainte de aceasta avea la activul său servicii publice numeroase împlinite în patrie. Izbucnirea războiului l-a găsit în funcțiunea de cadet al marinei pe vaporul Majestății Sale „*Collingwood*” și a luptat în Iutlanda unde a fost comandant în serviciile amiralului Jellicoe. [...] Ducele care merge la București însoțit de amiralul H. H. Campbell va avea de sigur cea mai cordială primire.*”²¹.

²⁰ Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 1.

²¹ Oaspeții încoronării. În: *Îndreptarea*, anul V, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 1.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manoache

Cu ocazia Serbărilor Încoronării a fost realizat în premieră un film al evenimentului, de către celebra casă Gaumont din Paris²², „cu cei mai de frunte regisori și operatori trimiși din Paris cu aparatele cele mai performante asigurând o deplină reușită a filmului”. Având în vedere că serviciul de cinematografiere pentru aceste festivități fusese concesionat de d-nii I. Bedițeanu și V. Ghica, toate solicitările privind reclamele sau operațiunile de filmare realizate de către alte persoane trebuiau plătite către concesionari, care aveau dreptul exclusiv de a vinde sau închiria filmul realizat cu această ocazie²³.

Filmul a fost prezentat la Peleş, în 11 noiembrie 1922, iar regina aprecia în însemnări că:

„N-a fost prost deloc, dar desigur că vremea a fost un impediment și apoi, ca la majoritatea marilor ceremonii oficiale, există întotdeauna o mulțime de „funcționari” oficioși care cu spatele și cu jobenele lor stau în cale, acoperind vederea ceremoniei și pe cei care ar trebui văzuți. Dar cadrul de la Alba Iulia este absolut pitoresc. Festivitățile de la București au fost, cu adevărat, stricate de vremea mult prea rea.”²⁴.

Epoca, anul XXVII, nr. 238, 17 octombrie 1922, p. 1. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Ziua întâi, de 15 octombrie 1922, a Serbărilor Încoronării de la Alba Iulia, a început cu o vreme ploioasă, mohorâtă, care a rămas în memoria poporului adunat acolo, astfel: „Duminecă dimineața în ziua încoronării, ceriul arăta o vreme bună, dar pela 9 ore a început și la Alba Iulia a cerne o ploaie măruntă. La orele 10 s'a oprit, dar a început iar pela 10 și jumătate, adecă tocmai când eșise Regele și Regina la locul de încoronare. Eram în vremea aceea jos în popor și știți ce zicea poporul despre ploaia care începuse să cearnă tocmai atunci? Zicea că picură lacrimile strămoșilor, cari plâng și ei de bucura praznicului. Aceasta nu'i ploaie, dragii mei, striga un bătrân, ci acum plâng strămoșii noștri de bucurie ... În vreme ce domnetul nostru se îmbulzia sub ploiere, nici unul din țărani noștri nu s'a apărut de ploaie și n'a cântit împotriva ei, ci și-au descoperit capetele ca să picure lacrimile părinților și moșilor. Iată ce popor cu suflet și inimă de aur avem noi!”²⁵.

Cititorii își pot închipui doar bucuria și entuziasmul miilor de oameni veniți din toate colțurile țării să asiste la acest unic eveniment: „Cei cari am fost Duminecă dimineața în piața din Alba Iulia în veci nu vom putea uita priveliștea și însuflețirea ce am văzut-o atunci. De pe toate străzile curgeau în cete spre piața cea mare satele din apropiere

²² Încoronarea. În: *Viitorul*, anul XIV, nr. 4.366, 1 octombrie 1922, p. 2.

²³ ROSETTI, Radu R. Cinematografierea încoronării. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.833, 14 octombrie 1922, p. 1-2.

²⁴ MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Op. cit.*, p. 347.

²⁵ Din cele văzute și auzite la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 5.

precum și cei cari se adăpostiseră pe ia, marginea orașului ... Fiecare sat era cu steagul său și cu tabla ce-i spunea numele. Mulți își aduseră și muzica din satul lor și astfel au intrat în Alba Iulia în marș de muzică și cântece de însuflețire. Și de data asta preoții și învățătorii erau în fruntea turmei, ca o arătare că biserica și școala noastră ne-au trecut prin curgerea veacurilor până am ajuns la acest praznic și tot numai ele ne vor putea duce mai departe înainte ... Pe la orele 8, piața cea mare din Bălgrad era o mare de capete și steaguri, și în cel puțin 10 locuri poporul s'a apucat să cânte și să joace hora."²⁶.

La ora 9:30, conform programului, în gara din Alba Iulia a sosit trenul regal care a fost întâmpinat cu onorurile militare date de elevii Școlii Militare de Infanterie și de o companie de onoare, iar orchestra Regimentului 90 Infanterie a intonat imnul triumfal de primire. Pentru această ocazie, gara din Alba Iulia a fost înfrumusețată cu ghirlande de flori, fațada a fost vopsită cu motive românești și avea în mijloc, inscripționată, o tablă cu numele „Alba Iulia“, pe ambele părți fiind pictată emblema orașului, iar peronul a fost împodobit cu drapelele tuturor națiunilor aliate.

Regele, care purta uniforma de general de vânători de munte, era urmat de regina îmbrăcată „într-o rochie aurie, învăluită într-un admirabil voal de aur, cu o diademă simplă pe frunte”²⁷ și de regina Greciei, regina Serbiei, principele moștenitor și Principesele Elena, Irina și Ileana, de Principele Nicolae și de suită. Era de remarcat și maiestuoașa „uniformă” a doamnelor de onoare care purtau o „madonică toaletă albastră”²⁸. Au fost prezenți și invitații misiunilor străine care sosiseră cu trenuri speciale în dimineața zilei.

Regina Maria consemna în memoriile sale, referindu-se la ținuta ce urma să o poarte în ziua Încoronării, că: „După-amiază [pe 5 octombrie (n.n.)], mi-am pus veșmintele de încoronare și le-am lăsat pe femeile de la Sibiu să mă fotografieze. A fost o corvoadă exasperantă, dar singura consolare a fost că toaleta mea este remarcabilă. Port splendid imensa coroană de aur, încrustată cu pietre prețioase, și mantia copleșitoare. Arăt ca acele statui ale Fecioarei care, în țările catolice, sunt în mod special înveșmântate și împodobite cu bijuterii în zilele de sărbători și purtate pe străzi în procesiuni. Culoarea aurului, folosit pentru toaletă și mantie, este absolut superbă. Lucrat pe un fond cu fir de mătase roșie are umbre splendide, ca un apus de soare. Coroana, care are forma coroanelor de pe vechile fresce românești, mă avantajează extraordinar. Pe mulți i-ar zdrobi, dar robustețea întregii mele personalități mă ajută să pot duce o asemenea greutate și să pot purta o astfel de parură copleșitoare. Culoarea aurului și totul se armonizează neobișnuit de bine cu tenul meu, cu părul blond și caracterul, în general. Sunt, desigur à mon avantage în această ținută dificilă și, cum am reputația de a nu mă da bătută, din punctul meu de vedere, ca femeie, este important, pentru că în această zi mare, ca regină a poporului meu, vreau ca inimile lor să bată pentru mine cu mândrie.”²⁹.

Mai târziu, nota despre ținuta purtată în duminica Încoronării: „[...] Am coborât în toaleta mea roșu-auriu, pe umeri cu o mantie de catifea purpurie, căptușită cu albastru și argintiu, și pe cap cu un voal auriu strâns pe frunte cu o panglică de aur peste care urmează să fie așezată coroana, bineînțeles cu „marele” meu „Cordon” și „Steaua”³⁰”.

26 Ibidem.

27 Serbările încoronării la Alba-Iulia și București. Sosirea familiei regale. În: *Îndreptarea*, anul V, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 4.

28 Solemnitatea dela Alba-Iulia. Sosirea Suveranilor. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 3.

29 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Op. cit.*, p. 307.

30 Idem, p. 314.

Pe peron, în așteptarea suitei regale, se aflau dl. Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului; dl. Pherekyde, președintele Senatului; dl. M. Orleanu, președintele Camerei Deputaților; miniștrii I. G. Duca, V. Sassu, Vintilă Brătianu, dr. C. Angelescu, C. Banu, generalul Moșoiu, G. Mârzescu, Al. Constantinescu, foști miniștri și alți înalți demnitari, generalii Cristescu, Stratilescu, Cihoski, Istrati, dl. Romulus Voinescu, prefectul de județ, dl. Aurel Sava, primarul orașului Alba Iulia, ziaristi, o companie de onoare cu drapel, Școala Militară de Infanterie nr. 2 și muzica Regimentului 50 Infanterie.³¹ Alături de aceștia se aflau și președinții autorităților civile și locale din județul Alba și orașul Alba Iulia, precum și un numeros public. Primarul orașului, dl. Aurel Sava, a oferit familiei regale, tradiționala pâine și sare, rostind un călduros discurs de primire.

De la gară s-a format un cortegiu spre catedrală. În primele două trăsurile *à la Daumont* trase de câte patru cai negri, au luat loc Principele Nicolae, Princesele Ileana și Kira, Regina Elisabeta a Greciei, Regina Maria a Serbiei, mareșalul Foch, Ducele de York, câțiva miniștri și președinții Corpurilor legiuitoare. Trăsurile erau încadrate de generalii Dumitru Stratilescu și Aristide Razu și însoțite de alți generali călare și de două plutoane din Regimentul 4 Roșiori. Urmau regele și regina, într-o trăsură *à la Daumont*, încadrată de generalii Constantin Christescu și Enric Cihoschi, de două plutoane din escorta regală și de trăsura mareșalului curții³². Cortegiul era închis de două plutoane din Regimentul 4 Roșiori și întregit de gărzile de onoare care purtau drapelurile întregii armate române, precum și de ofițeri ai Școlilor Militare de Infanterie, Geniu, Artilerie, Cavalerie și Administrație și ai Școlii de Subofițeri de la Slobozia. Lor li s-a alăturat, din aer, o escadrilă de avioane.

În fața catedralei, cortegiul a fost întâmpinat de fanfara constituită din muzicile tuturor trupelor prezente la serbare, care a intonat Imnul Regal, în timp ce regele și regina „*răspund cu mâinile amândouă urărilor cari îi salută*”³³.

Regina Maria descrie intrarea în curtea catedralei: „*Alba Iulia este frumoasă. Un orașel-cetate vechi, și acolo, în mijlocul zidurilor crenelate, fostul guvern (Averescu) a construit mica catedrală unde urma să aibă loc încoronarea. Ea este în centrul unui scuar, înconjurată de o clădire, ca o mănăstire. A fost foarte mult criticată și are, firește, greșeli, dar, în general, arată extrem de frumoasă și plăcută și a fost minunat împodobită și îngrijită*”³⁴.

Universul, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 1. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

31 Încoronarea M. M. L. L. Regele și Regina la Alba-Iulia. În: *Universul*, anul XL, nr. 237, 18 octombrie 1922, p. 1.

32 Cum s-au desfășurat serbările. Aspecte generale. În: *Lupta*, anul II, nr. 250, 17 octombrie 1922, p. 2.

33 Solemnitatea dela Alba-Iulia. Spre Catedrală. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 3.

34 MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Op. cit.*, p. 315.

Intrarea clerului în catedrală reprezenta un adevărat ritual, cu cortegiul de mitropoliți și episcopi, înșiruiți doi câte doi, în somptuoasele lor ținute, urmați de preoți și diaconi, în timp ce corul Societății „Carmen” intona imnurile triumfale, însoțite de bubuiturile tunurilor și bătăile clopotelor. Alaiul se încheia cu mitropolitul primat Miron Cristea care mergea cu crucea în mână, binecuvântându-i pe cei prezenți.

„În sfârșit, o strigare mai insistentă pune stăpânire pe văzduhul posomorât al acestei aspre dimineți. E o clamoare formidabilă, care se întărește, crește și se apropie, ca o undă de suflet. Vin regele și regina. [...] O fanfară grandioasă constituită din muzicele tuturor trupelor prezente înalță accentele prelungi ale imnului regal.”³⁵

În catedrală, mitropolitul primat Miron Cristea îl conduce pe rege, la tronul din dreapta, care avea sculptate o coroană și armurile episcopale, iar mitropolitul Pimen al Moldovei o conduce pe regină, la tronul din stânga, care avea sculptate o coroană și armurile regale. În dreapta tronului regelui s-au așezat membrii familiei regale și doamnele de onoare, alături de invitații misiunilor străine, de corpul diplomatic și de reprezentanții clerului, iar în stânga tronului reginei au fost invitați miniștrii și înalții dregători ai statului: în total, un număr de 300 de persoane participând la slujba din interiorul catedralei. Printre cei prezenți în catedrală s-au remarcat: membrii familiei regale, membrii guvernului, foștii președinți de consiliu, Al. Marghiloman și soția, gen. Al. Averescu și soția, gen. C. Coandă și soția, membrii corpului diplomatic, misiunile străine în frunte cu mareșalul Foch, ducele de Genova, ducele de York, infantele Spaniei, foștii miniștri: C. C. Arion, I. Mitileneu, C. Argetoianu, A. Bădărău, O. Goga, O. Tăslăuanu, P. Groza, N. Iorga, gen. Rășcanu, gen. Văleanu, gen. Culcer, gen. Cristescu, gen. Rujinsky, gen. Tell, numeroși deputați, senatori și primari, rectorii universităților, membrii Curții de casație etc. Pe masa din mijlocul catedralei erau așezate cele două coroane și mantiile regale.

Oficierea serviciului religios al sfințirii coroanelor și mantiilor regale a fost făcută de mitropolitul primat Miron Cristea, alături de mitropolitul Bălan, mitropolitul primat al Moldovei, însoțiti de numeroși arhieri și diaconi, în timp ce corul Societății „Carmen”, dirijat de prof. D. Georgescu-Kiriac, a cântat „Imnul de slavă al încoronării”, scris special pentru această solemnitate³⁶. După sfințire, coroanele au fost înmânate regelui și reginei, care au dat mai departe coroana de oțel a regelui, președintelui Senatului, dl. Pherekyde, și coroana de aur a reginei, președintelui Camerei Deputaților, dl. Orleanu; cele două mantii regale erau ținute de doi generali comandanți de corp de armată. Mitropolitul primat i-a condus apoi, pe amvonul din mijlocul bisericii, pe cei doi suverani, care au îngenunchiat și cărora li s-a citit rugăciunea de încoronare, pentru prosperitatea tronului și a țării, coroanele regale au fost sfințite, iar la sfârșitul s-a cântat „Vrednic este”.

În ceea ce privește mantia reginei, ziarul „Universul” a deschis o listă de subscripție, pentru ca cu „ocazia încoronării să se ofere M. S. R. Maria o mantie făcută de poporul Român,”; pictorul Costin Petrescu a fost însărcinat cu concepția ei artistică. „Mantia de încoronare a M. S. Regina, este concepută în stilul vechilor mantii de origină bizantină, cunoscut sub numele de Dalmatică. Această formă a fost adoptată de către cavalerii de Malta și a devenit după aceea tradițională în ceremonialul capetelor încoronate. În privința decorațiunii, autorul ei, d. profesor Costin Petrescu,

35 Ibidem.

36 Ibidem.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manoache

Universul, anul XL, nr. 235,
16 octombrie 1922, p. 5.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a
României, Colecții Speciale, Cabinetul
de Periodice românești vechi.

Hohenzolern și Coburg. Aceste cartușe se sfârșesc în partea lor superioară printr' o ornamentație curat națională, care închide crucea albă a M. S. Regina. Ca o încadrare a acestui chenar, este aplicată o bandă de hermină. Suprafața întregii mantii este presărată cu fleuroane stilizate, ce amintesc ornamentele des întrebuițate, de vechii noștri zugravi. Atât mantia M. S. Regina cât și a M. S. Regelui sunt opera de concepție a d-lui Costin Petrescu, care a ținut să păstreze același spirit dominant în ambele proiecte, diferențiindu-le totuși prin motivele ce le alcătuiesc. Execuția mantiei a fost încredințată d-nei Elena Niculescu-Frunzeanu, directoarea școlii de sericicultură și țesătorie din București, ale cărei cunoștinți și simț artistic în această ramură o indicau să desăvârșească o asemenea operă, obținând o mantie de o valoare artistică netăgăduită; este o adevărată fală pentru țară că avem o școală, în care s' a putut executa o asemenea lucrare, care poate sta cu mândrie, alături de mantia de încoronare a Majestății Sale Regelui, și vestmintele I. P. S. Mitropolitului Primat Miron Cristea, lucrate în cel mai mare atelier de broderie artistică din Paris și o adevărată cinste pentru maestrele: Cornelia Constantinescu, Olga Lăzărescu, Ecaterina Coferu și elevele școlii: Apostol Constanța, Bulat Ioana, Bucur Domnica, Georgescu Alexandrina, Georgescu Teodora, Mihalopolu Politimi, Ionescu Maria, Iliescu Vasilica, Teișanu Smaranda, cari au lucrat cu mult zel și o nețărmurită dragoste la mantia de încoronare a iubitei patroane a școlii de sericicultură.”³⁷

Mantia a fost adusă la ceremonie de către generalul Lupescu.

În ceea ce privește mantia de încoronare a regelui, aceasta, împreună cu veșmintele mitropolitului primat Miron Cristea, a fost lucrată în cel mai mare atelier de broderie de la Paris, după un model realizat tot de pictorul Costin Petrescu. Mantia regelui, albastră, cu găitane de aur și garnisită cu hermină, a fost adusă la catedrală de generalul Popovici. „Desemnul mantiei M. S.

³⁷ Mantia de Încoronare a M. S. Regina Maria – Darul țării primei Regine a României Mari prin subscripția publică a ziarului „Universul”. În: *Universul*, anul XL, nr. 235, 16 octombrie 1922, p. 5.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manoache

Regelui este datorit tot d-lui Costin Petrescu. Mantia este din catifea bogată cu podoabe din aur și cu mărginile îmblânite cu hermină albă. Felul de podoabă al găitanelor și fireturile de aur ale mantiei M. S. Regelui este în general același ca și mantia M. S. Regina, spiritul dominat al ornamentației fiind tras din același izvor. În amănunțimi însă, așa cum se și cuvine, podoabele se deosebesc între ele.”³⁸

După terminarea slujbei, suveranii alături de familia regală și de invitați au ieșit în pridvorul catedralei, după care s-au îndreptat spre baldachinul situat la 40 de metri de catedrală, sub care urma să se officieze încoronarea.

Universul, anul XL, nr. 237,
18 octombrie 1922, p. 1.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

„După slujba religioasă, mareșalul Curții părăsește cel dintâi biserica. După dânsul urmează adjutanții regelui, miniștrii Curții Mișu și Moscony, apoi vine Regele și Regina, președinții Corpurilor legiuitoare cu cele două Coroane regale. Mitropolitul primat, generalii cu mantiile regale, mitropoliții Moldovei și Ardealului, episcopii, principii moștenitori, cele două regine a Greciei și Serbiei, principesele, miniștrii, Corpul diplomatic, misiunile străine, doamnele de onoare. Convoiu este impozant, strălucit, impresionant prin maiestoașa lui desfășurare, prin fastul toaletelor, odăjdiilor, uniformelor – un adevărat convoiu regal, căci după rege și regină, [și] încă două regine, veneau încă atâția prinți și principese, atâția mitropoliți, episcopi, mareșali, figuri cari îți încordează mereu atențiunea, îți înmărmuresc privirea. Toată lumea își descoperă capetele izbucnind la urale.”³⁹

Pe platoul de lângă catedrală era asamblată o estradă la care au lucrat 14 marinari și care era acoperită cu un covor roșu, peste care a fost așezat baldachinul. Înălțat pe sulite în formă de halebarde, vopsite în culorile tricolorului, baldachinul era constituit dintr-un acoperiș de mătase violetă, brodat cu motive regăsite pe vechile drapele ale voievozilor, alături de însemnele regale.

Întâmpinați cu strigătele de entuziasm ale mulțimii adunate pe platou, „Regele și Regina, vădit emoționați, mulțumesc mulțimii, care-i aclama din ce în ce mai furtunos. Ca valurile mării răsvrătite se ridică din zările întinse clocotul în surdină, apoi tot mai tare, mai apropiat, mai triumfător: Trăiască Regele, trăiască Regina, trăiască făuritorul României Mari, trăiască România Mare! ... Glorioasele drapele ale Armatei Române, înșiruite într-un lung careu, se înclină în fața comandantului suprem al oștirii noastre și a strălucitoarei majestăți a Reginei Maria.”⁴⁰

Ajunși pe estradă, sub baldachin, regele și regina primesc mantiile regale, puse pe umerii regelui de către generalul Lupescu și pe umerii reginei de către generalul Popovici, asistați, potrivit dorințelor reginei, de un colonel și de cel mai tânăr sublocotenent din Regimentul de Roșiori. Acesta a reprezentat momentul de început al ceremoniei de încoronare.

38 MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 2/15 octombrie 1922*. București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923, p. 10.

39 Cum s-au desfășurat serbările. Aspecte generale. În: *Lupta*, anul II, nr. 250, 17 octombrie 1922, p. 2.

40 Încoronarea M. M. L. L. Regelui și Reginei României. În: *Calendarul „Glasul Bucovinei” pe anul 1923*, anul IV, 1923, p. 73.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manoache

Viitorul, anul XIV, nr. 4.380,
18 octombrie 1922, p. 1.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a
României, Colecții Speciale, Cabinetul
de Periodice românești vechi.

țărilor locuite de români. Dea Domnul ca această coroană, împreună ca acea a scumpei mele soții și vrednică tovarășă de muncă și suferință pentru binele obștesc, să încununeze din neam în neam pe iubiții noștri urmași într'o Românie pururea glorioasă și fericită. Sus inimile! Și să glăsuim după chipul strămoșilor: Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într'înșă, și unii pre alții să ne îmbrățișăm; să zicem „fraților!” și celor ce ne urăsc pe noi. Să iertăm toate pentru sfânta unire. Așa să fie!”⁴¹.

Momentul a fost marcat de urale și aclamații îndelungi din parte celor prezenți, iar regele a mulțumit mulțimii.

Apoi, președintele Camerei Deputaților, dl. Mihai Orleanu, a înmânat regelui coroana reginei, rostind un scurt discurs.

Regina a îngenuncheat în fața suveranului, pe perna de catifea roșie, când „[...] deodată clamoarea uriașe amuți. Ochii tuturor ațintiți spre regina îngenunchiată care într'o supremă închinare, primea podoaba și povara coroanei ce regele i-o punea pe frunte – ochii tuturor se umezesc. Glasurile amuțesc, nimeni nu mai poate striga – doar clopotele și tunurile străbat cu glasurile lor prelungi tăcerea acestui moment de religioasă emoțiune a mulțimei. Aclamațiile reîncep. Suveranii se sărută. Ei plâng.”⁴².

Momentul încoronării reginei a fost surprins aparte în articolele care au prezentat evenimentele desfășurate în aceea zi de duminică, mohorâtă, dar de o înălțătoare și emoționantă importanță.

Cuvintele așternute pe hârtie acum o sută de ani ne emoționează și astăzi, la fel ca și pe cei prezenți la serbarea încoronării, care au trăit emoțiile acelor momente de bucurie și speranță.

41 Răspunsul M. S. Regelui. În: *Viitorul*, anul XIV, nr. 4.379, 17 octombrie 1922, p. 1.

42 Solemnitatea dela Alba-Iulia. Încoronarea. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 3.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Mianolache

„Pe o pernă de purpură, M. S. Regina îngenunchează în fața M. S. Regelui, – și pleacă puțin capul, imaginea este atât de emoționantă, liniștea atât de nepătată, clipa atât de mișcătoare în religiozitatea și duioșia ei, în cât în ochii Prințeselor, Reginei Elisabeta și Marioara, – și ai multora, apar lacrimi, lacrimi de copleșitoare emoțiune, M. S. Regele așează pe fruntea Reginei coroana de aur ... După o clipă de reculegere, uralele izbucnesc frenetic într'un amestec delirant în sunetele muzicii militare ce cântă „Imnul Regal”. M. S. Regina se ridică. Entuziasmul nu mai cunoaște frâu: lumea din tribune năvălește, ovaționând până lângă estradă și uralele neconținute abia sunt întretăiate de sunetele clopotelor și de salvele de tun ce anunță cetății că Suveranii României au fost Încoronați.”⁴³

Nicolae Iorga, prezent la Alba Iulia, descrie ceremonialul încoronării astfel⁴⁴: „Se scot din altar coroanele: coroana de oțel a Regelui, simplă și aspră ca o zi de luptă, coroana de aur, cu pietre scumpe a Reginei, croită după foarte vechi forme tradiționale culese pe pereții bisericilor. Se desfășură mantiile strălucitoare de aurărie. Pe mâni de înalți demnitari și de generali ele vor fi duse afară supt baldachinul care, pentru a mulțămii mai multă curiozitate, dar nu și pentru a înălța prin decor ceremonia punerii coroanelor – căci, după binecuvântarea podoabelor și a celor cari le vor purta, atâta a mai rămas – va acoperi ultima ceremonie. În sunetul clopotelor nouă dulce ca argintul, în bubuitul tunurilor, în strigătul vesel al mulțimilor, alaiul înaintează către acest coviltir, care de sigur putea să consistă, cu cât a costat, din altceva decât din pânză zugrăvită care se sprijină pe bețișoare suptiri văpsite tricolor.

Momentul e solemn și adânc mișcător. Regele și Regina se înveșmântează cu lungile și grelele mantii. Domnul românesc iea apoi coroana, după obiceiul napoleonian introdus de înaintașul său, și o așează liniștit și sigur pe fruntea Sa. Aplecând-du-se către Regina, care se înclină ușor, îi așează pe bucle juvaierul scânteietor de focuri și-o sărută. Sânt multe regine pe lume, dar poate una singură, acolo departe în Belgia, care să fi meritat prin atâta durere, și prin atâta hotărâre în apărarea dreptului și onoarei patriei sale, coroana care într'o zi s'a coborât pe capul ei. O știe toată această mulțime în ochii căreia fulgeră bobul de mărgăritar al unei lacrimi nobile.

Și în tăcerea care se impune cu greu arămii din turn și bucuriei din miile de suflete, Regele vorbește sigur, apăsător. Amintește opera lui Carol I-iu și o constată, mișcat, sporită prin tot ce i-a adăos cel mai mare ropot de suferință a poporului românesc. Și, cu vorbe care sunt în adevăr smulse din sufletul lui religios, el cheamă în ajutor Scriptura ca să ceară în acest ceas lucrul cel simplu și mare: să ne iubim puțin între noi, iubindu-l pe dânsul. Clipe de cea mai sfântă

Universul, anul XL, nr. 238,
18 octombrie 1922, p. 1.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a
României, Colecții Speciale, Cabinetul
de Periodice românești vechi.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

43 Serbările încoronării la Alba-Iulia și București. În: *Îndreptarea*, anul V, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 4.

44 IORGA, Nicolae. Duminica încoronării. În: *Universul*, anul XL, nr. 238, 19 octombrie 1922, p. 1.

și zguduitoare emoție. Cu ochii scăldați în lacrimi de cea mai curată bucurie imensa lume izbucnește în nesfârșite urale. Tunurile românești, așezate pe înălțimile din jurul cetății Alba-Iulia, pornesc să bubue; duioase, clopotele catedralei înalță cătră cer ca într'o rugăciune urarea de slavă și viață îndelungată pentru Regele și Regina ce se încoronează; muzicele militare intonează imnul național; aviatorii români, străbătând înălțimile văzduhului, aruncă flori albe asupra Regelui și Reginei României, flori cari ca niște solii bune cad peste baldachinul regal; și însuși cerul albastru pare a deschide o zare printre norii albi ce-l învăluie, pentru a fi martor la strălucirea încoronării suveranilor români ..."⁴⁵.

Aceste clipe solemne au fost salutate prin 101 lovituri de tun, intonarea Imnului Regal și a imnului încoronării de către muzicile militare și bătăile clopotelor catedralei, în același moment cu ale tuturor bisericilor din țară, în timp ce avioanele militare au survolat deasupra mulțimii adunate.

Cu ocazia încoronării Regelui Ferdinand și a Reginei Maria a fost redactat documentul proclamației, publicat în „Monitorul oficial” nr. 155 din 15 octombrie 1922 și preluat în presă pentru a fi adus la cunoștința publicului. Documentul urma să fie citit de către crainici în toate orașele și satele țării, după oficierea serviciilor religioase, în prezența autorităților și în mijlocul mulțimii care urmau să ia parte la serbările organizate pretutindeni⁴⁶.

Textul proclamației cuprindea următoarele⁴⁷:

„Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională am moștenit Coroana României, după glorioasa domnie a Regelui întemeietor. Suindu-mă pe Tron, am rugat Cerul să dea rod muncii, ce, fără preget, eram hotărât să închin iubitei mele Țări, ca bun Român și Rege. Pronia cerească a binecuvântat și prin bărbăția poporului și vitejia ostașilor ne-a dat să lărgim hotarele Regatului și să înfăptuim dorul de veacuri al Neamului nostru. Am venit astăzi cu Regina care ne-a fost tovarășă în credința neclintită la restriște și la bucurie, ca printr'această sărbătoare să consacram în fața Domnului și a scumpului nostru Popor legătura ce ne unește dea pururea cu dânsul. Punând pe Capul Meu, într'această străveche cetate a Daciei Romane, Coroana de oțel dela Plevna, pe care noi și glorioase lupte au făcut-o pe veci Coroana României Mari, Mă închin cu evlavie memoriei celor cari, în toate vremurile și de pretutindeni, prin credința lor, prin munca și prin jertfa lor, au asigurat unitatea națională și salut cu dragoste pe acei cari au proclamat-o într'un glas și o simțire dela Tisa până la Nistru și până la Mare. În aceste clipe, gândul meu se îndreaptă cu recunoștință către viteaza și iubita noastră armată. Pentru răsplata trudelor trecutului, rog Cerul ca poporul nostru să culeagă în pace roadele lor binecuvântate și să propășească în liniște, frăție și muncă harnică. Cu inima plină de dragoste și credință mărturisesc dorințele sufletului meu: Vreau ca țărâtimea, stăpână pe veci pe ogoarele ce le-a dobândit, să le dea toată puterea de rodire în folosul ei și al binelui obștesc. Vreau ca muncitorimea, credincioasă patriei, să-și afle soarta tot mai prosperă într'o viață de armonie și de dreptate socială. Vreau ca, în hotarele României Mari, toți fiii buni ai țării, fără deosebire de religie și de naționalitate, să se folosească de drepturi egale cu ale tuturor Românilor, ca să ajute cu toate puterile statul în care Cel-de-Sus a rânduit să trăească împreună cu noi. Vreau ca Românii din toate straturile sociale, însuflețiți de năzuința unei depline înfrățiri naționale să se folosească toți de legitima ocrotire a statului. Vreau ca în timpul domniei Mele, printr'o întinsă

45 Idem, p. 79.

46 Programul încoronării. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.797, 8 septembrie 1922, p. 3.

47 Proclamație. În: *Albina*, anul II, nr. 218, 15 octombrie 1922, p. 1.

și înaltă dezvoltare culturală, patria noastră să-și îndeplinească menirea de civilizație ce-i revine în renașterea Orientului european după atâtea veacuri de cumplite sbuciumări. Sunt sigur că, în îndeplinirea mării noastre datorii, voi avea sprijinul tuturor bunilor fii ai țării, nedespărțiți în gând și în faptă în jurul tronului. Acestei sfinte misiuni, în neclintită unire cu poporul nostru, voi închina toate puterile mele de om și de Rege și asupra ei chem în această zi solemnă de înălțare sufletească, binecuvântarea celui A-Tot-Puternic. Ferdinand I.”

După terminarea ceremoniei, suveranii s-au îndreptat spre Palatul Catedralei, mergând sub baldachinul purtat de patru tineri ofițeri din Regimentul 1 Vânători „Regele Ferdinand” și patru ofițeri din Regimentul 4 Roșiori „Regina Maria”, în timp ce trenele mantiiilor erau purtate de câte un ofițer (cel mai tânăr) din aceleași regimente. Erau urmați de un alai format din membrii familiei regale, principii și principesele străine, membrii guvernului, membrii misiunilor militare străine și alți invitați.

„Publicul tot îi însoțește cu entuziasm dar și cu o intimitate pe care numai atitudinea regelui și a reginei o comunică tuturor. Fiecare se simte așa de aproape de suverani și e o așa de amicală atmosferă că par ’că e o petrecere de familie, – o fastuoasă și vrăjită petrecere! Frumosul surâs al reginei realizează în special această tandră atmosferă de sinceră ceremonie.”⁴⁸

Studiind articolele publicate în presă și fotografiile realizate cu această ocazie se remarcă faptul că poporului venit să asiste la serbare i-a fost restricționat accesul în curtea catedralei, astfel că: „Puțină lume ajunge până în curtea catedralei, mai puțină chiar decât putea să încapă în mica bisericuță a încoronării. Ceea ce face frumusețea acestei ceremonii e tocmai entuziasmul îndărătnic cu care publicul îndepărtat de poliție ține totuși să participe voios la o sărbătoare pe care n-o poate vedea. Și așa uralele uriașe ale mulțimei, urale aduse de departe ca un vuet formidabil al întregului Ardeal – subliniază cu o nouă și misterioasă putere păzita ceremonie.”⁴⁹

Trecerea suveranilor încoronați prin curtea bisericii către apartamentele regale a stârnit călduroase ovații și nesfârșite urale din partea mulțimii, continuate și la apariția acestora la balconul apartamentelor regale, împreună cu întreaga suită. În pavilionul regal, suveranii au depus coroanele, după care au semnat, împreună cu principele moștenitor și cu toți membrii guvernului, cu un toc de aur, *Actul de încoronare*, redactat pe pergament de piele de vițel, act ce a avut următorul conținut:

„Eu regele României: Urmând la Tron prin drept de moștenire. în ziua de 28 Septembrie 1914, după trecerea la cele veșnice a slăvitul nostru unchiu Carol I, care cu ajutorul marilor patrioți, prin înțelepciunea și grația poporului și vitejia oștirii, a cucerit Independența și a Întemeiat Regatul. Început-am cu binecuvântarea lui Dumnezeu Domnia noastră în zile negre și de mari primejdii, dar și de mari nădejdi. Cea dintâi grijă a Noastră a fost ca neamul în fruntea căruia M’a așezat pronia Cerească, să nu piardă prilejul de a-și asigura dreptul de a trăi neîntruchipat și de sine stătător. Luptele, jertfele și toată truda generațiilor trecute, cari de-a lungul veacurilor au izbutit să înalțe, treptat dar sigur, clădirea trainică a Statului nostru Independent Îmi luminau zarea și Îmi întăreau sufletul întru împlinirea datoriei mele sfinte de Domn și român. Cu încrederea în Dumnezeu și în puterea de viață a neamului, îndemnat de cuvântul întregului popor și ajutat de sfatul acelor cari cu

48 Solemnitatea de la Alba Iulia. Sfârșitul ceremoniei. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 3.

49 NEDELEA, I. Solemnitatea de la Alba Iulia. Cum a fost încoronat Regele Ferdinand. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 3.

credință s'au închinat Țării și Tronului, am purtat războiul întregirii neamului și biruind restriștele am văzut înfăptuită unitatea națională de atâta vreme așteptată. În ziua de 9 Aprilie 1918, Basarabia s'a alipit de patria mamă; în ziua de 28 Noembrie 1918, Bucovina a revenit la vatra strămoșească; iar la Alba-Iulia, în ziua de 1 Decembrie 1918, Banatul, Ardealul și părțile Ungurene s'au declarat într'un singur glas unite pentru vecie cu regatul român. Spre a chema binecuvântarea lui Dumnezeu asupra acestor mărețe fapte din cari a eșit România-Mare și spre a le da o consfințire în fața scumpului nostru popor, ne'am adunat cu toții la Alba-Iulia, străvechea cetate a Daciei Romane și a gloriei lui Mihai Viteazul și aici, azi, 15 Octombrie 1922, de față fiind membrii familiei Mele Regale, reprezentanții Suveranilor și țărilor aliate și amice, ai Senatului și ai Adunării deputaților; căpeteniile armatei, membrii tuturor Corpurilor constituite ale țării, ai Academiei Române și Universităților; delegațiile comunale urbane și rurale din întreaga țară și reprezentanții tuturor comisiunilor. Ne-am încoronat, Eu și scumpa Mea Soție Maria, părtașa suferințelor și bucuriilor Mele și ale Țării. Pentru ca neuitată să fie amintirea zilei de azi, am întocmit și scris, în al 9-lea an al Domniei Noastre acest de față document, FERDINAND, MARIA."⁵⁰

După o perioadă de odihnă în apartamentele regale, la ora 12:30, conform programului, toți membrii familiei regale împreună cu peste 300 de înalți invitați, reprezentanți ai aparatului administrativ al statului și membri ai corpului diplomatic au participat în Sala Unirii, la un dejun, la care a fost servit un meniu oferit de Casa Capșa din Capitală și compus din: „caviar, oeufs brouillés Forestière, estrugeon du Danube a la Parisienne, sauce Remoulade, Filet de Beuf Dauphine, Aspic de fois gras en Belle-Vue, salade de saison, Parfait Praliné, Gaufrettes, Corbeille de Fruits, Truffes de Chocolat, Bonbons Café Fruits Fins, Dragasani Vieux, Dealu Mare 1907, Champagne Capsa-Brut-Rhein Extra, Liqueurs Cointreau”⁵¹. Pentru amatori au fost distribuite pachete de țigări confecționate special cu ocazia încoronării. În același timp, în sala Teatrului „I. L. Caragiale” a fost organizată o masă la care au participat 450 de invitați și unde a fost servit un meniu oferit tot de Casa Capșa.

Pentru cei peste 30.000 de oameni aflați lângă curtea catedralei a fost pregătit un mare ospăț popular, fiecare dintre cei prezenți primind o strachină cu friptură și o ulciă de vin. Un detaliu semnalat în presă a fost că masa pentru acel ospăț, mai precis pregătirea fripturilor, începuse încă de vineri, fiind necesară prepararea a peste șapte mii de kilograme de carne⁵². După ospăț, mulți dintre participanți au încins o mare horă țărănească.

„Ospățul poporului îndată după încoronare s'a făcut masă pentru cei 30 de mii de Români cari au venit să vază cu ochii acest măreț praznic. Câteva sute de viței și boi au fost fripți acolo în mijlocul câmpului. Doi boi mari și bine hrăniți au fost fripți așa întregi cu niște frigări uriașe de fer. Fiecare om și-a luat mâncare cât i-a trebuit și-a căpătat și un ulcior de vin. Ca amintire de încoronare au rămas oamenilor și vasele din cari au mâncat: tăierul și cana de pământ pe cari sunt săpate chipurile Regelui și a Coroanei.”⁵³

După banchet, de la ora trei și jumătate, timp de aproape trei ore, s-a desfășurat o paradă militară, pe platoul din fața cetății, sub comanda gen. H. Cihoski, comandantul Corpului VII de

50 Actul solemn al încoronării. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.716, 18 octombrie 1922, p. 3.

51 Festivitățile Încoronării. La Alba Iulia. În: *Argus*, anul XIII, nr. 2.849, 18 octombrie 1922, p. 3.

52 Se pregătește defilarea. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.714, 15 octombrie 1922, p. 3.

53 Cum a decurs marele praznic al încoronării la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 2.

Armată. Evenimentul a fost considerat ca fiind cea mai mare paradă militară organizată până atunci, care a implicat participarea a peste douăzeci de generali, douăzeci și cinci de regimente, opt școli militare, optsprezece aeroplane etc.

Pentru publicul prezent la defilare au fost construite două tribune imense, împodobite cu covoare tricolore, decorate cu stema țării și având sculptate pe colțuri, vulturul României cu aripile deschise. Colonadele de sprijin erau împodobite cu basoreliefuri reprezentând ordinul Mihai Viteazul și cu inscripții cu numele localităților unde s-au desfășurat marile lupte ale războiului pentru întregirea neamului. La prima tribună au luat loc membrii familiei regale, alături de Nicolae Iorga, de doamnele de onoare, de miniștri și diplomați, iar în cea de-a doua s-au aflat foști miniștri, parlamentari, presa și alți invitați. Prin fața tribunelor, s-au desfășurat muzicile militare (300 de oameni), alături de care au defilat delegații de ofițeri care purtau steagurile regimentelor. Tabloul a fost completat de grupuri compacte de țărani și țărănci, îmbrăcate în costume naționale, care fuseseră lăsate să intre în ultimul moment. Trupele de armată prezente la catedrală și aflate sub comanda colonelului Todicescu au întâmpinat cortegiul cu onoruri militare.

Defilarea a fost deschisă de Regele Ferdinand, îmbrăcat în ținuta vânătorilor de munte și purtând bastonul de mareșal, urmat de Regina Maria, în uniforma de colonel de roșiori, ambii călărind cai albi. Prințul Carol, în ținută de general de vânători de munte și prințul Nicolae, îmbrăcat în uniformă de locotenent de vânători, pe cai murgi, i-au urmat pe suverani. Li s-au alăturat, pentru a da onorul, mareșalul Foch, generalul Berthelot, reprezentanți ai caselor domnitoare și cei 120 de generali ai armatei române, care călări au încheiat alaiul de defilare. Trupele erau dispuse pe o mare câmpie, sub forma unui imens careu, având în spate, munții.

Parada a fost deschisă de micii dorobanți, băieți și fete, „o ceată mică și foarte drăgălașă, alcătuită din vreo 20 de copilași și 20 de fetișoare îmbrăcați în port curat românesc: cu opincuțe, cușme și ițari”⁵⁴; au urmat legiunile de cercetași de la școlile militare, armata cu divizia vânătorilor de munte condusă de prințul Carol alături de prințul Nicolae și Regimentul 4 Roșiori condus de Regina Maria, care a dat onorurile cu cravașa. Regina a purtat o splendidă tunică de postav verde cu brandenburguri și insignele calității ei de comandant. În fruntea armatelor au defilat cele 140 de steaguri ale armatelor române, drapelul care au luat parte la numeroasele bătălii date pentru țară, primele fiind drapelul zdrențuit, purtat de veteranii Războiului de Independență de la 1877. Pe toată durata manifestării au zburat pe deasupra câmpului de paradă peste 20 de aeroplane. Ovaționată îndelung de publicul spectator a fost și defilarea unui grup de 50 de copii care purtau pe cap cușme curcănăști.

Trecerea în revistă s-a încheiat cu defilarea mateloților, a escortei regale și a celor 15 tancuri „care au băgat groaza în popor că se cutremura pământul de gândeai că a sosit prăpădul lumii. [...] Defilarea de la Alba-Iulia cu ostașii ei bine îmbrăcați și înarmați, cu aeroplanele ce zburau ca paserile prin aer și cu tancurile ce cutremurau pământul a fost o arătare și dovedire că putem avea toată încrederea în puterile noastre.”⁵⁵.

După defilare, toți participanții s-au îndreptat spre gară, în automobile, „însoțiți de uralele entuziaste ale întregii asistențe”⁵⁶. În gara din Alba Iulia, au fost întâmpinați de primul ministru și de

54 Idem, p. 3.

55 Ibidem.

56 Încoronarea M. M. L. L. Regelui și Reginei României. În: *Calendarul „Glasul Bucovinei” pe anul 1923*, anul IV, 1923, p. 82.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

guvern, iar plecarea trenului regal spre București s-a făcut la orele șase seara, trenul rămânând garat, peste noapte, în apropierea Bucureștiului. Au plecat, apoi, conform programului, trenul cu generalii, trenul cu misiunile străine și reprezentanții presei și trenurile care-i transportau pe parlamentari și pe restul populației.

În Alba Iulia, la fel ca în toate celelalte orașe ale țării, la lăsarea serii, au avut loc mari retrageri cu torțe, iar orchestrele militare au cântat toată noaptea.

„Și în vreme ce seara cădea grabnic asupra Alba-Iulia unde se aprindeau torțe și poporul scăpat de disciplina polițienească ce i se impusese până atunci își da în sfârșit drum liber bucuriei lui, – o adâncă emoție ne cuprindea, era emoția nespusei bogății ce duceam cu noi: frumusețea unei mari amintiri și cinstea de a fi fost părtașii unei asemenea slujbe sfinte.”⁵⁷

Într-un articol dedicat, jurnalistul și scriitorul Dem Theodorescu, trimis special al ziarului „Dimineața”, relatează despre ceremonia încoronării următoarele⁵⁸: „Serbările Încoronării, în actul lor prim au fost fără îndoială solemnitatea cea mai strălucită din câte a înlesnit până azi bucuria națională. Drumul regelui și reginei dela catedrală până la estrada unde s'a săvârșit actul culminant al măreții liturghii a înfățișat spectatorilor cari puteau să-l urmărească bine, cel puțin un peisagiu de splendoare vestimentară cum nu se poate închipui mai minunat. Dar, în afară de frumusețea fantastică a acestui rar cortegiu de găteți și podoabe ce dau ochiului o simfonie uluitoare de contraste și surprize – era în aceea gardă a suveranilor români, reprezentanța autentică a nobleței și gloriei europene din vremea noastră, – căci, în afară de ducii cu nume mare, era acolo numai Foch, singurul om lipsit de „titluri” impunătoare în escortă. Și a mai fost un moment de puternică emoție. – și să zicem: de valoroasă realizare estetică, a fost momentul când, după ce regele se încoronase cu coroana lui Carol cel Mare întemeietorul, regina a îngenunchiat pentru a primi pe fruntea ei de zeiță, coroana foarte nouă de aur scump și în stil bizantin. Stilul rece și greoi al coroanei de oțel rima isbit în împrejurarea aceea, cu cel bizantin ...

Genuflexiunea reginei, care este și o regină neîntrecută a gestului, a supus la înfiorare și privirile criticului celui mai sceptic. Căci, era în adevăr o realizare neverosimilă de feerie, blonda arătare, scâldată în aur cu surâsul ei îndepărtat și pentru toată lumea, ca al soarelui. Și de aceea tăcurea, în clipa aceea, toate uralele sincere ori poruncite în tact militar de comandanții de plutoane. – era un moment care excludea orice manifestare convențională și brutală de bucurie: o femeie îngenunchia. Îngenunchia frumusețea și toată grația înaintea podoabei supreme care era și o aspră povară, – o povară de aur greu și de răspundere poleită ... Regele primi coroana de oțel din mâinile tremurătoare ale vechiului d. Ferechide, Președinte Senatului, [care] înfățișa suveranitatea națională, dar n'avea în chip real comun cu împrejurarea de cât faptul că era o cunoștință îndepărtată a Coroanei de oțel, ce-a mai fost în mâinile sale de om al României. Alături, d. Ionel Brătianu – care n'a jucat în actul de la Alba Iulia de cât rolul de solemn comisionar al transportării coroanelor. – s'a mulțumit să surâdă, aproape părintește. Pripit, cum îl știți, și mărunțel, – d. Orleanu, celălalt reprezentant autentic [al] suveranității naționale, a înmănat regelui coroana de aur a reginei cu afabilitatea amicală cu care i-ar fi oferit o ceașcă de cafea.”

În ceea ce privește participarea poporului adunat pe platoul de la Alba Iulia la Serbările Încoronării, într-un editorial publicat în ziarul „Lumina satelor”, se arată că:

57 NEDELEA, I. Plecarea din Alba-Iulia. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 4.

58 THEODORESCU, Dem. Ce am văzut la Alba Iulia. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.721, 18 octombrie 1922, p. 1.

„Duminecă la Alba-Iulia poporul nostru și-a făcut datoria deplin, adevărind încă odată adevărul că noi Români suntem un popor cu suflet și inimă de aur. Poporul ce s-a strâns la Alba-Iulia cu steaguri, cu muzică, cu cântece și busuioc este o lecție și o mustrare conducătorilor și cărturarilor noștri politici cari de ani de zile fac ceartă și sfadă în loc de ispravă și – ce-i mai rău – cercă să tulbure mereu poporul cu otrava politice. Dar zecile de mii de Români strânși la Alba-Iulia iată au dovedit că politica nu poate tulbura apele lor cele curate și limpezi. Poporul nostru în adâncimile sufletului său este totdeauna limpede și curat ca și marea în adâncimile ei. Plescăiturile politicianilor încă n’au putut tulbura marea lui sufletească. Sămânța cea rea, neghina politicianismului, încă n’a prins rădăcină în ogorul lui sufletească.”⁵⁹

Multe ziare au publicat articole în care se arăta că măsurile excesive de pază au afectat foarte mult reușita și măreția evenimentului.

„A fost o mare greșală, o neiertată greșală că poporul a fost așezat prea departe de locul încoronării și i-au stat prea multe porți închise de Siguranță”, se aprecia într-un articol din revista „Lumina satelor”. Tot aici, se spunea că „A fost o greșală pe care au observat-o pe urmă și orânduitorii, pentru că în clipa din urmă au fost aduse delegațiuni de țărani în apropierea locului de încoronare. După a mea pricepere eu zic că măsurile prea aspre luate de siguranță n’au plăcut nici Regelui și Reginei, cari doreau să se vadă în mijlocul poporului. Acest lucru se vede și din aceea că după amiezi la defilare, Regina a rupt cordonul de pază ce o despărțea de poporul ei iubit, voind par’că să zică: lăsați-mă în mijlocul poporului și nu puneți între noi măsuri ca de ziduri să nu ne putem vedea și vorbi. Fapta Reginei noastre iubite este ca și o mustrare pentru măsurile de pază prea aspre dela Alba-Iulia.”⁶⁰

În același articol din „Dimineața”, referindu-se la aceleași măsurile excesiv de drastice, autorul arată că: „A fost o miraculoasă serbare de vitrină ... Închisă ca sub un clopot de sticlă prin excesul poliției de siguranță care a ținut să pună între oficialitatea solemnității și mulțime un vid imens de pază și de spațiu, încoronarea a parvenit să fie totuși o puternică manifestare de românesc și de încredere. Uralele mulțimei care și așa depărate a ținut să participe luau astfel un caracter de și mai covârșitoare impresie. Venite de departe, peste zidurile ridicate de d. Voinescu uralele celea păreau asalturile isbânditoare ale iubirii adevărate și ale realității. Și în ecoul lor era par’că și o notă de triumf! Era doborârea zidurilor false dintre rege și popor. Iar vuietul nedeslușit, care din depărtare închina încoronarea ascunsă a regilor tuturor românilor ce va fi și al tuturor; semăna în imensitatea lui anonimă ca aerul și ca lumina, glasul unui întreg popor nevăzut care slăvea și credea.”⁶¹

16 octombrie 1922, cea de-a doua zi a Serbărilor Încoronării, a fost prima dintre cele două zile de evenimente desfășurate la București. Și aici, organizatorii Comisiei de încoronare și autoritățile locale s-au pregătit pentru înfrumusețarea orașului ca de sărbătoare, prin decorarea în special a străzilor pe care urma să se deplaseze alaiul regal: cu stâlpi împodobiți cu drapelurile tricolore purtând stema țării, având agățate coșuri de răchită cu crizanteme, precum și ghirlande de verdeață și brad, cu vitrinele magazinelor frumos decorate. Și clădiri importante din București, precum Cercul Militar sau clădirea Poștei au avut parte de decorațiuni speciale.

59 TRIFA, P. Printre poporul strâns la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 1.

60 Din ce nu ni-au plăcut la Alba-Iulia. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 41, 22 octombrie 1922, p. 4.

61 THEODORESCU, Dem. Ce am văzut la Alba Iulia. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.721, 18 octombrie 1922, p. 2.

„Toată Șoseaua așa de frumos pavoazată de natură are numeroase arcuri cu lumini tricolore care aprinse dau impresia că e acoperită de o imensă pânză de lumină roșie, galbenă și albastră. [...] „Cercul Militar” are aspectul unei cetăți pe zidurile căruia se reflectă lumini roșii, albastre și galbene, iar frontispiciul proiectează o imensă rozetă tricoloră foarte reușită.”⁶².

De asemenea, pentru eveniment s-a decis construirea unui Arc de Triumf pe sub care urma să treacă alaiul regal în defilarea spre Mitropolie.

Viitorul, anul XIV, nr. 4.379,
17 octombrie 1922, p. 1.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Adevărul, anul XXXV, nr. 11.836,
17 octombrie 1922, p. 7.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Alături de tribuna regală, construită special pentru urmărirea defilării armatei și a cortegiului istoric, lângă statuia lui Mihai Viteazul a fost ridicată o colonadă care să susțină, în vârf, coroana României având la mijloc marca țării și cifra regală, iar brâul din față al clădirii Universității a fost decorat cu ghirlande de brad și steaguri în culorile naționale.

„Luni, dis de dimineață, – în ciuda norilor cari amenințau și cari nu s’au mulțumit să amenințe numai, – un puhoi de lume s’a revărsat din toate colțurile Capitalei, spre străzile pe unde urma să treacă alaiurile și să se facă defilarea. Trotuarele debordau. În pervazurile ferestrelor se înghesuia o lume nebună. Balcoanele, – ciucure. Ploaia începu să cadă pela zece. Umbrele se deschiseră. Nimeni – nici chiar neprevăzătorii cari nu erau înarmați cu umbrele ori pardesiuri de ploaie, – nimeni nu plecă. Cetățenii Capitalei și cei veniți din provincie, – în număr neobișnuit de mare, – disprețuiau intemperia, cuceriți de dorința de a participa la sărbătorirea Suveranilor. Toate străzile erau un ocean de capete.”⁶³

⁶² Sărbătorile încoronării în capitală. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.836, 17 octombrie 1922, p. 7.

⁶³ Capitala în haine de sărbătoare. În: *Epoca*, anul XXVII, nr. 239, 18 octombrie 1922, p. 3.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Sărbătorile Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Mănoilache

Pentru limitarea accesului locuitorilor, pe traseul de deplasare spre Mitropolie și în zonele de desfășurare a defilării cortegiului istoric și etnografic și pentru organizarea în bune condiții a serbărilor, autoritățile au avut în vedere măsuri de securitate stricte, prin distribuirea biletelor de trotuar pentru Serbările Încoronării. Aceste bilete erau nominale, iar cei care le distribuiau erau răspunzători personal în fața autorităților, în cazul când un deținător al biletului s-ar fi făcut vinovat de infrațiuni în timpul serbărilor. Biletele erau permanente, aveau număr de ordine și erau valabile doar cu semnătura posesorului care era obligat să aibă asupra lui, pentru control, și acte de legitimare (bilet de identitate, carnet de călătorie pe C.F.R. etc.). De distribuirea acestora, pe semnătură personală, s-au ocupat angajații din ministere, școli secundare, prefectura poliției, primăria capitalei, administrațiile financiare, percepțiile, circumscripțiile de poliție și alte autorități publice, fiind încredințat un număr de câte 1.000 de bilete de trotuar fiecărui agent de distribuție.⁶⁴

De asemenea, pentru fotografiere era necesară obținerea unei autorizații de la prefectura poliției capitalei, prin emiterea unei cărți speciale, imaginile putând fi realizate doar din lateral și nu de pe centru străzii. Erau stabilite măsuri de circulație foarte precise, aduse din timp la cunoștința cetățenilor, atât pentru pietoni, cât și pentru vehicule, în zonele de desfășurare a defilărilor, în zona centrală, pe traseul de deplasare al cortegiului, iar pentru ziua următoare, în zona Parcului Carol și a Teatrului Național, unde avea să aibă loc o reprezentație de gală.

Respectând protocolul stabilit de organizatori, la ora 10 și jumătate, în gara Mogoșoaia, sosea primul tren. Garat peste noapte în Pantelimon, trenul aducea la București, familia regală împreună cu suita sa. Trenul era împodobit cu crengi de brad și steaguri tricolore, iar la intrarea lui în gară a fost intonat Imnul Regal. Pe peron, familia regală a fost întâmpinată de înalții oaspeți străini, de membrii guvernului și ai Înalțului Cler, de generalii armatei și de ceilalți reprezentanți ai autorităților.

Viitorul, anul XIV, nr. 4.379, 17 octombrie 1922, p. 3.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Pentru primirea familiei regale, în gara Mogoșoaia (actuala gară Băneasa) a fost construit un peron special cu ieșirea spre Șoseaua Kiseleff. Din tren se desprindea o platformă largă, până la pavilionul de primire, construit special pentru acest eveniment, cu tavanul garnisit cu covoare și decorat cu toate stemele țării, începând cu cea a lui Mihai Viteazul, și cu pereții împodobiți cu flori. În continuare, până la șosea, cortegiul de invitați trecea printr-un culoar împodobit cu covoare, la capătul căruia se ridicase un baldachin larg, de culoare violet.

Calendarul „Glasul Bucovinei” pe anul 1923, Anul IV, pag. 83.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

⁶⁴ Pregătirile încoronării. Distribuirea biletelor de trotuar. Sfințirea coroanelor regale. În: *Epoca*, anul XXVII, nr. 237, 16 octombrie 1922, p. 3.

Toaleta Reginei Maria a atras atenția și de această dată, fiind descrisă astfel de regină: „O altă toaletă aurie, dar de data aceasta cu altă tentă, de superb galben-auriu a unei țesături minunate, moale și suplă, cum sunt catifelele mățăsoase de acum, făcută foarte simplă, cu mai multe șiruri de șnururi aurii în jurul bustului și șoldurilor, și mâneci largi din blană maro-închis. Peste această rochie, o superbă pelerină de catifea roșie cu fire de aur și un guler mare din aceeași blană maro. Pe cap, un turban dintr-un material care părea tot montat cu rubine, o pălărie care arăta ca o diademă”⁶⁵.

Pentru începerea procesiunii s-a format cortegiul regal, în fruntea căruia s-au aflat gornii Regimentului 5 Vânători și muzica Regimentului 4 Roșiori, urmată de purtătorii drapelului tuturor regimentelor. Deschizător al alaiului regal a fost Regele, călare pe un cal alb, purtând bastonul de mareșal și fiind însoțit de generali și de trimișii statelor prietene, alături de ofițerii generali combatanți. În spatele lor urmau trei trăsuri tip *à la Daumont*, cu membrii casei regale, în prima trăsură: Regina Maria cu Regina Elisabeta a Greciei și Princesesa Elena, în a doua: Regina Maria a Iugoslaviei cu Princesesa Ileana și în cea de-a treia trăsură: Infanta Beatrice a Spaniei și Princesesa Irina a Greciei, fiecare vehicul fiind însoțit de câte patru ofițeri și un escadron al Regimentului de Gardă Regală.

Defilarea întregului cortegiul regal a fost urmat, pornind de la Șoseaua Kiseleff din dreptul Școlii de Agricultură, de cortegiul istoric care s-a îndreptat spre Calea Victoriei, continuat de cortegiul primarilor din toate județele României Mari, care erau înșiruiți de-a lungul șoselei și erau îmbrăcați în frumoasele și pitoreștile costume populare specifice zonelor din care veneau. De-a lungul Șoselei Kiseleff erau poziționate numeroase grupuri de elevi și eleve ale școlilor din toată țara, reprezentanți ai diferitelor bresle, membrii unor societăți culturale și profesionale, reprezentanți ai școlilor militare, alături de alte delegații venite din toate zonele țării.

La sosirea suveranilor la Arcul de Triumf, președintele comisiei interimare a Capitalei, Gh. M. Corbescu, i-a salutat cu un discurs și i-a oferit regelui, tradiționalul simbol de întâmpinare al țării, pâinea și sarea, pe o tavă de argint. Erau alături, în acest moment, membrele societății „Chindia”, care erau îmbrăcate în costume naționale și aruncau flori albe și roșii în calea regelui⁶⁶. Arcul de Triumf era împodobit cu arme, steaguri, embleme și verdeață.

Presa și pregătirile Serbărilor Încoronării de la București. Tablou prezentat în cadrul expoziției „Un drum. Un destin. O poveste”, Biblioteca Națională a României (perioada 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023).

⁶⁵ MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Op. cit.*, p. 319.

⁶⁶ Serbările Încoronării. În Capitală. În: *Albina*, anul II, nr. 219, 19 octombrie 1922, p. 3.

Monumentul era ridicat după planurile și desenele sale, de arhitectul Petre Antonescu, construcția având o înălțime de 22 de metri, în cele patru colțuri ale ei fiind postate statui de câte șase metri, înfățișând soldați romani, daci și români. Pe partea nordică, un grup era format dintr-un soldat roman (sculptor Frederic Storek) împreună cu un soldat dac (sculptor Oscar Späthe), iar celălalt grup era reprezentat de un soldat din timpul lui Mircea cel Bătrân (sculptor Cornel Medrea) și de un oștean al lui Ștefan cel Mare (sculptor Dimitrie Paciurea). Pe partea sudică, un grup era alcătuit dintr-un soldat al lui Mihai Viteazul (sculptor Alexandru Severin) și un pandur al lui Tudor Vladimirescu (sculptor Ion Jalea), iar ultimul grup reunea un dorobanț din Războiul de Independență (sculptor Ioan Iordănescu) și un ostaș din Primul Război Mondial (sculptor Dumitru Mățăoanu). Basoreliefurile reprezentând capul reginei (sculptorul Alexandru Călinescu) și al regelui (sculptorul Ion Dimitriu-Bârlad) completau ansamblul statuar. Deasupra grupurilor de statui se aflau gravate inscripții de gloriificare: „Cu dărnicie, zei nemuritori/ Dat-au patriei viață fragedă de muritori”; „Poarta jertfirei duce la nemurire. Cu tinerețea lor jertfită au înmiit anii de tinereță ai Patriei”; „Doar oameni nu ar fi murit în lupte./ Nemuritori ei sunt zeii Patriei”. Toate statuile sunt din platur, o soluție densă de ghips, folosită pentru mulaje, iar întreaga construcție s-a ridicat la suma de 22 de milioane de lei⁶⁷.

După trecerea pe sub Arcul de Triumf, întregul alai format din cortegiul regal, cortegiul istoric și cortegiul primarilor și-a continuat traseul pe Calea Victoriei, unde participanții cortegiului istoric și cel al primarilor s-au oprit, fără a defila, așteptând înapoierea cortegiului regal, de la Mitropolie la statuia lui Mihai Viteazul de la Universitate. Alaiul regal a urmat traseul pe Strada Carol, Cheiul Dâmboviței, Bulevardul Maria, îndreptându-se spre Mitropolie.

Ajunsă la Mitropolie, la ora 11:45, familia regală a fost întâmpinată de președintele consiliului de miniștri Ion I. C. Brătianu și de membrii Casei Civile și ai Casei Militare a Curții, de membrii guvernului și de înalții oaspeți. După oficierea unui „Te Deum”, de către mitropolitul primat Miron Cristea, alături de întreg Sinodul și cu participarea corului arhiepiscopiei din Chișinău, familia regală și invitații au servit un prânz la Camera Deputaților.

Pentru continuarea programului serbărilor din acea zi, familia regală și invitații ei s-au îndreptat, regele călare, iar restul familiei în automobile, spre Universitate, unde, lângă statuia lui Mihai Viteazul, fusese ridicat un pavilionul special, de unde familia regală putea urmări defilarea cortegiului istoric și a celui etnografic.

Familia regală a sosit la ora 13:30; regina purtând o superbă mantie bordo (bordeaux) era însoțită de rege, în uniformă de general, de Regina Elisabeta a Greciei, Regina Maria a Serbiei, principele Carol, moștenitorul tronului, Prințesa Elena, Prințesa Ileana și Principele Nicolae. Întreaga suită era urmată de Ducele de York, de Infantele Spaniei și de Ducele de Genova. Înaintea acestora sosiseră numeroșii invitați: misiunile străine, generalii, miniștrii, atașajii militari și corpul diplomatic, consiliul comunal și presa, iar la ferestrele Universității, erau prezenți parlamentarii, magistrații, secretarii generali din ministere, alături de oaspeții francezi: mareșalul Foch și generalul Berthelot.

Ziarele au prezentat amănunțit defilarea cortegiului istoric, remarcând în special atitudinea regelui și a reginei în momentul în care a fost dat onorul drapelelor tuturor regimentelor: salutul călduros al Regelui Ferdinand, stând în picioare, cu sceptrul de mareșal, al Reginei Maria, al reginelor de Grecia și Serbia și al principeselor de Spania și România care s-au înclinat adânc la trecerea

⁶⁷ Arcul de triumf de la Șosea. În: *Dimineața*, anul XIX, nr. 5.715, 16 octombrie 1922, p. 7.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manolache

steagurilor armatei române. Traseul urmat pentru defilare a fost: Calea Victoriei, Strada Carol, Splaiul Domnița Bălașa, Bulevardul Maria, Strada 11 Iunie, Bulevardul Independenței, Bulevardul Elisabeta și Bulevardul Academiei.

Articolele publicate au încercat să surprindă cât mai multe amănunte din cele câteva ore cât a durat defilarea. Mii de oameni, înfruntând ploaia și frigul, au asistat la trecerea în revistă a drapelului regimentelor și la defilarea cortegiilor voievozilor și a carelor alegorice, încheiate cu marșul celor zece mii de primari.

Serbările Încoronării de la București. Defilarea cortegiului istoric (1). Tablou prezentat în cadrul expoziției „Un drum. Un destin. O poveste”, Biblioteca Națională a României (perioada 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023).

Serbările Încoronării de la București. Defilarea cortegiului istoric (2). Tablou prezentat în cadrul expoziției „Un drum. Un destin. O poveste”, Biblioteca Națională a României (perioada 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023).

Dintre numeroasele articole, atrăgea atenția, prin multitudinea de informații oferite, descrierea defilării cortegiului istoric: „Cu prilejul serbărilor încoronării, la București se va alcătui și un cortegiu istoric care va defila înaintea Familiei Regale, și a poporului. Acest cortegiu înseamnă că diferite grupuri de oameni se vor alcătui și îmbrăca astfel ca să dea înfățișare și închipuire diferitelor veacuri ale trecutului nostru. Vor fi 15 astfel de grupuri și cine le va vedea trecând pe străzile dela București, va vedea întreg trecutul neamului nostru trecând pe dinaintea ochilor săi. Cortegiul va defila așa că bănzile militare vor începe a sufla marșul eroilor și apoi va începe a răsări ca din pământ trecutul cu oamenii lui și întâmplările lui. În ceata dintâi vor sosi 2 mândri călăreți: împăratul Traian și regele Decebal încunjuțați de ostașii lor ca o aducere aminte că ei sunt strămoșii noștri cari ne-au așezat aici. La o depărtare de 50 metri, urmează după ei ceata descălecătorilor Dragoș Vodă și Radu Negru. Grupul 3 și 4 va cuprinde veacul lui Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare. Gruparea a 5-a va închipui intrarea lui Mihai Viteazul în Alba-Iulia. Mihai Viteazul va trece pe un frumos cal alb și va fi încunjuțat de trâmbițași și toboșari călări și ei. Gruparea a 8-a va înfățișa revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan. Horia înaintază în frunte, alături vine Cloșca și Crișan iar după ei moși purtând topoare și steagul revoluției pe care se vede crucea deasupra unei inimi străpunsă de sabie și cu scrisoarea: «Trăiască Horea, Regele Daciei». În mijlocul poporului se vede și un preot cu crucea în frunte. Ceata a 9-a înfățișează revoluția lui Tudor Vladimirescu, iar în a 10-a ceată sosește Avram Iancu. Înaintea lui merg buciurnătorii cu tulnice și lănceri având un preot în mijlocul lor. În urma lor vine Iancu, regele munților cu loagărul lui, tribunii, prefectii lui și moși

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Mianolache

înarmați. După acestea vin altele grupuri cari înfățișează unirea Munteniei cu Moldova precum și răsboiul cu Turcii de pela Plevna. Sfârșitul îl face gruparea a 15-a care închipue biruința neamului și unirea tuturor Românilor. Acest grup se ivește cu un car de triumf tras de 4 cai. În acest car aurit stau în picioare 2 ostași români cu trâmbițele în mâni. Deasupra lor se ridică o femeie aripată închipuind «Biruința». În urma acestui car vine un altul închipuind tranșee și sârme ghimpate în cari stau ostași și 4 țărance, adică: vechiul Regat, Ardealul, Basarabia și Bucovina. În urma lor vin cinci cete de țărani, fiecare ceată cu portul și steagul său. Aceste cete închipue unirea Ardealului, Moldovei, Munteniei, Banatului și Dobrogei. Cu aceste se încheie cortegiul. Va fi de toată frumuseța.»⁶⁸

Defilarea cortegiului s-a încheiat cu trecerea carelor alegorice: carul alegoric tras de patru cai, carul de triumf roman reprezentând reîntregirea neamului, personificat de patru femei simbolizând cele patru ținuturi românești, și apoi carele tuturor ținuturilor românești cu participanți bucovineni, basarabeni, călăreți ardeleni, moldoveni, munteni, dobrogeni, fiecare grup purtând steagul cu emblema provinciei sale: *vulturul* pentru Muntenia, *zimbriul* pentru Moldova, Ardealul cu stema celor *sapte cetăți*, *leul* pentru Banat și *delfinul* pentru Dobrogea.

„Pitorescul și diversitatea costumelor, frumusețea carelor alegorice, bărbăteasca voioșie a interpreților ocazionali, gingășia fetelor cari întrupau diferitele provincii, prin momentele istorice capitale ale Românisului, – toate acestea au stârnit o însuflețire de nedescris, exprimată prin urale nesfârșite.»⁶⁹

În încheiere, organizați pe județe și având în frunte pancarta cu numele județului, au mărșăluit cei zece mii de primari îmbrăcați în pitoreștile porturi populare specifice ținutului pe care îl reprezentau. În fruntea primarilor din ținutul Brașovului a fost un sătean care a buciurnat cu un buciurn uriaș în tot timpul defilării sale. După încheierea defilării, primarii au continuat pe Bulevardul Carol până la Călea Moșilor, de unde s-au regrupat pe județe și s-au îndreptat spre locurile unde fuseseră cazați.

După defilare, suveranii și invitații lor s-au întors la Palatul Cotroceni, în sunetele muzicilor și uralele publicului. Seara, la orele 8 și jumătate, a avut loc un dineu de gală la Palatul Regal, la care au luat parte peste 200 de invitați. Au mai avut loc dineuri la sediul ministerului de externe, precum și la hotelul Athenée Palace, dineuri date în cinstea invitațiilor misiunilor străine și a reprezentanților corpului diplomatic.

Ziua de 17 octombrie 1922, a treia și ultima zi a Serbărilor Încoronării desfășurate la București, a avut ca punct central de desfășurare, Parcul Carol. Străzile din zona parcului erau decorate cu steaguri și flori, iar în piața de la intrarea în parc, rotonda era împodobită de drapele cu stemele județelor și ramuri de brad. La Arenele Romane s-au făcut numeroase îmbunătățiri, în special la tribuna care urma să primească familia regală și care a fost ornată, de asemenea, cu flori și steaguri.

În dimineața zilei a avut loc, în Sala Tronului de la Palatul Regal, recepția misiunilor străine, iar mai târziu, au fost primiți în audiență membrii corpului diplomatic.

Încă de dimineață, primarii s-au adunat în grupuri, în piața de la intrarea în Parcul Carol și au fost conduși de cercetași în locurile stabilite la Arenele Romane, alături de corul Societății „Carmen”, care urma să intoneze Imnul Regal, sub conducerea maestrului D. Georgescu-Kiriac.

68 Cortegiul istoric la serbările Încoronării. În: *Lumina satelor. Foaie săptămânală pentru popor*, anul 1, nr. 40, 15 octombrie 1922, p. 7.

69 Defilarea cortegiului istoric. În: *Epoca*, anul XXVII, nr. 239, 18 octombrie 1922, p. 3.

Așezați pe județe, primarii formau grupuri „distincte și colorate. La mijloc s-au instalat cei din Ardeal, zeghe albe mițoase, în stânga Hotinul cu multicolore cojoace. Se remarcă turbanele peștrițe ale durostoenilor și năframele roșii ale frumoaselor primărițe din Cluj.”⁷⁰

Regele Ferdinand și Regina Maria purtând mantiile și coroanele regale au parcurs străzile, îndreptându-se spre Parcul Carol, pentru ca populația Capitalei să îi poată vedea astfel înveșmântați și însoțiți de Regina Elisabeta a Greciei, Regina Maria a Iugoslaviei, Principesele Elena și Ileana, Principesa Irina a Greciei, Principele Carol, Principele Nicolae, alături de mareșalul Foch, Ducii de Genova și York și suita.

„Ne-am dus la marile „arene” din parcul Carol, unde zece mii de primari din toate localitățile României Mari s-au adunat să ne întâmpine, și ce primire! Noi am apărut în ținuta maiestuoasă, în spațiul deschis, care desăvârșește construcția, și am stat acolo în picioare, ca rege și regină încoronați, în plină vedere pentru poporul nostru unit. Entuziasmul era delirant, tumultuos, răsunător – o primire magnifică și emoționantă, în timp ce coruri imense cântau imnul național, care a fost în întregime acoperit de urale.”⁷¹

Primarii comunelor din țară la Arenele Romane în a treia zi a Serbărilor Încoronării. Tablou prezentat în cadrul expoziției „Un drum. Un destin. O poveste”, Biblioteca Națională a României (perioada 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023).

Alături de suverani și familia regală, au fost prezenți parlamentari, reprezentanți ai guvernului și partidelor, atașați militari și numeroșii invitați ai misiunilor străine. Primarul Bucureștiului, Gh. M. Corbescu, a ținut o cuvântare în numele primarilor prezenți. La rândul lui, regele a rostit o cuvântare care a fost primită cu o vie manifestație de simpatie a celor prezenți și cu nesfârșite urale, iar regina a mulțumit călduros la rându-i celor care manifestau.

Apoi, suveranii împreună cu invitații au vizitat Muzeul Militar din Palatul Artelor. De acolo, au putut avea o priveliște frumoasă asupra Parcului Carol, dar și asupra meselor organizate în cinstea Serbărilor Încoronării.

⁷⁰ Ospățul primarilor în parcul Carol. În: *Îndreptarea*, anul VI, nr. 238, 18 octombrie, 1922, p. 4.

⁷¹ MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Op. cit.*, p. 321.

La orele prânzului, în Parcul Carol, a fost organizată o mare masă, ce s-a întins pe o lungime de trei kilometri și jumătate, pentru cei peste zece mii de primari. Pentru confecționarea meselor s-au folosit 540 m³ de scândură, cu o lungime de cinci mii de metri, cu același material fiind acoperite și trei dintre aleile ce plecau de la poarta principală până la lacul din centrul parcului. În caz de ploaie, mesele au fost prevăzute cu un plafon de pânză cauciucată. Fusese emisă chiar și o circulară, de către Primăria Capitalei, pentru sistarea livrării cărnii de vită de la abator către populație, pentru câteva zile, pentru a asigura produsele care urmau să fie pregătite și servite la masa primarilor.

Dat fiind numărul mare de persoane, alcătuirea felurilor de mâncare și pregătirea mesei nu au fost simple probleme, la fel cum nu au fost cheltuielile mari care s-au impus: un meniu de o persoană era calculat la circa 70 de lei, inclusiv vesela. Meniul ales a fi servit a fost alcătuit din: 110 gr. măsline Volo, 100 gr. mezeluri asortate, 280 gr. friptură rece de vițel cu murături, o felie de cașcaval, mere creștești și jumătate de kilogram de franzelă, iar ca băutură: 80 gr. de țuică și jumătate de litru de vin. Vesela pentru fiecare mesean a fost alcătuită din câte un cuțit și o furculiță cu plăsele de lemn, o cană de vin de un litru, o ceașcă de țuică și un ulcior de lut de patru kilograme. Acestea erau executate în satele din jurul Mănăstirii Țigănești (Ilfov), unde au fost comandate 40.000 de obiecte smălțuite, cu figurile suveranilor și o inscripțiune amintind de marele eveniment. Masa a fost asigurată și pentru corpurile de cercetași, iar la servire au ajutat 300 de soldați și 100 de chelneri. Oaspeților li s-au dat spre amintire vasele și tacâmurile cu care au mâncat la acest ospăț.

Regele Ferdinand și Regina Maria, însoțiți de principii moștenitori, de membrii familiei regale și de ofițerii generali, conduși de primarul Gh. M. Corbescu și de dr. Lucjan Julian Skupiewski, au vizitat masa primarilor urându-le „Poftă bună!” și au fost întâmpinați și de această dată cu manifestări de entuziasm și simpatie. Suveranii au părăsit Parcul Carol puțin după orele prânzului.

„Când a fost gata, a urmat o procesiune triumfală. Noi am mers în centrul meselor, care erau așezate pe două rânduri, lăsând loc de trecere între ele. Din fericire, poteca fusese dată cu nisip așa că nu era noroi, deși era umed și rece. Eu mai eram încă în toaleta mea aurită, cu voalul și pantofii aurii, cu o pelerină de catifea albastră cu argintiu sau, mai degrabă, o mantie argintie căptușită cu catifea albastră, deosebit de fastuoasă și de regească. Am mers alături de Nando, în față, urmați de sora Baby și Ileana (micuțele mele regine se duseseră acasă), după care veneau Angelescu și aghiotanții noștri. Toți țărani au rupt florile de pe mesele lor și le-au aruncat în fața mea și peste mine, în timp ce aclamau cu o absolută încântare entuziastă și delirantă. A fost, fără îndoială, o primire călduroasă și din tot sufletul. Noi ne-am bucurat imens și firește că am mers mai mulți kilometri în acest fel.”⁷²

La amiază, la Palatul Regal, suveranii au primit felicitările guvernului, Senatului și Camerei Deputaților, ale clerului reprezentat prin mitropolitului primat, ale magistraturii, Academiei și Universității, ale Consiliului superior tehnic, ale Consiliului superior administrativ, ale Ateneului și diferitelor corporațiuni de meseriași și negustori.

Ziua s-a încheiat cu o reprezentație de gală la Teatrul Național, de la ora 21:45 până după miezul nopții. Pentru această ocazie, regele a purtat uniformă de amiral, iar regina, o superbă rochie aurie, cu mantie roșie și diademă. Au fost însoțiți de membrii familiei regale, de mareșalul Foch, Ducele de York, Principele Paul ș.a. Au asistat de asemenea miniștrii români și soțiile lor, magistrați, numeroși înalți oaspeți străini, generali și ambasadori.

⁷² Ibidem.

„Splendoarea toaletelor și diversitatea uniformelor corpului diplomatic și al misiunilor străine dădeau sălei un aspect feeric. A făcut impresie deosebită intrarea mitropolitului Primat Miron Cristea însoțit de bătrâna sa mamă, țărancă din Ardeal. Guvernul și șefii de misiune au ocupat logiile din rangul al doilea, iar înalții magistrați, parlamentari, primarul Capitalei și delegații consiliului comunal, reprezentanții universității, reprezentații presei au luat loc la parter. Familia regală și-a făcut apariția la orele 10 când a început reprezentația.”⁷³

Spectacolul a constat din uvertura la opera *Vasul fantomă*⁷⁴ de Richard Wagner, în interpretarea orchestrei conduse de dirijorul George Georgescu, directorul Operei Române, urmată de actul al II-lea al aceleiași lucrări, în interpretarea artiștilor Elena Ivony, Grigore Teodorescu, Gheorghe Folescu și Vasile Rabega. La ora 23:30, George Enescu a dirijat orchestra care a interpretat cunoscuta sa *Rapsodie Română*. Programul a fost încheiat cu poemul dramatic în versuri, compus de Mircea Rădulescu și intitulat *Legenda Coroanei*, în care apăreau, în rolurile-simboluri, d-nele Maria Filotti, Marioara Zimniceanu, Cleo Pan și d-nii Aristide Demetriad, Romald Bulfinski, Gheorghe Storin, George Ciprian, Aurel Athanasescu, C. Mărculescu ș.a. Poemul era o reconstituire a istoriei neamului românesc.

Și seara ultimei zile de sărbătoare a beneficiat de focuri de artificii, iluminată și retrageri cu torțe, atât în București, cât și în alte mari orașe din țară, marcând astfel încheierea Serbărilor Încoronării.

Așa cum se obișnuiește cu ocazii speciale, conducătorul statului poate da amnistieri și grațieri pentru unele delictes minore. Cu prilejul încoronării au fost acordate amnistieri, grațieri și reduceri de pedepse, atât pentru delicvenții de drept comun, cât și pentru ofițeri și soldați, ale căror nume au fost publicate în listele din presă. De asemenea, mai mulți ofițeri și soldați au beneficiat de avansări în grad, numele lor și armele de care aparțineau fiind publicate în ziarele de mare tiraj.

Regele i-a acordat d-lui M. Pherekyde, președintele Senatului, colanul ordinului „Carol I”, distincție acordată doar ocupanților funcției de prim-ministru. Au mai fost acordate decorații, mitropoliților, precum și d-lor George G. Mărzescu, M. Orleanu, Aurel Cosma, Const. Banu, Vasile Sassu și Jean Th. Florescu⁷⁵.

Ziarele și revistele vremii au publicat un articol al Reginei Maria scris pentru ziarul „*Neamul Românesc*”, intitulat „Clopotele sună” și preluat de numeroase publicații din toate zonele țării.

Ediția specială a ziarului *Neamul Românesc*.
Tablou prezentat în cadrul expoziției
„Un drum. Un destin. O poveste”,
Biblioteca Națională a României
(perioada 14 octombrie 2022 –
31 martie 2023).

73 Reprezentația de gală dela Teatrul Național. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.838, 19 octombrie 1922, p. 2.

74 *Olandezul zburător* (n.n.).

75 Festivitățile Încoronării. La Alba Iulia. În: *Argus*, anul XIII, nr. 2.849, 18 octombrie 1922, p. 3.

„Auzi cum sună clopotele, și sună, sună, sună!

Multe clopote am auzit eu sunînd în feluritele clipe ale vieții mele; clopote vesele și jalnice, clopote de serbătoare și clopote prevestitoare, dar clopotele ce astăzi sună au un sunet deosebit.

Cam multe glasuri laolaltă, ele vestesc că o țintă a fost atinsă, că un scop a fost îndeplinit, că un vis s'a îmfăptuit; ele se înalță ca o rugăciune fierbinte, doar ca, în această singură zi, toate inimile să bată la fel, căci îngăduința Domnul [e] ca această zi să vină.

Din neam în neam, creșcuți în credința că Domnitorii au o sfîntă chemare de îndeplinit, ziua încoronării noastre, în ochii întregului nostru popor, nu poate fi pentru noi decît o zi de rugăciune și mulțămire cătră Cer, o zi în care cu umilință îngenunchem, amintindu-ni de făgăduiala noastră, nu numai de a domni, dar și de a sluji.

Am slujit după luminile noastre, am slujit cu inimile pline de dragoste; nădejdea ne-a susținut și credința în poporul nostru a fost temelul pe care ne-am sprijinit.

Lung a fost drumul ce a dus spre această zi, lung, anevoios și plin de jertfă, și lung și anevoios ni mai stă încă drumul înaintea noastră, învelit în taina zilelor ce au să mai vină.

Dar clopotele sună ...: ele chiamă tot omul la bucurie, la bucurie și nu la teamă, nu la ură și nici la îndoială.

Așa de puternice și de stăruitoare sînt glasurile lor, pare că ar fi chiar bătăile inimii mele, care pătrund prin toată țara și umplu toate colțurile ei, și fiecare bătaie de inimă pare că se preface într'o amintire, ce ne duce înapoi pe lungă, lungă cale pe unde am venit, înapoi, tot înapoi, pe vremea cînd eram copilă, o copilă cu coama bălană într'o țară îndepărtată, peste care domnia o regină foarte bătrînă.

Acea regină foarte bătrînă este bunica mea și trăiește într'un castel foarte mare de granit cenușiu, în care sălășluiesc nălucile unor regi de pe alte vremuri.

Este mică acea împărăteasă, foarte bătrînă și surîsul și-a păstrat ceva din sfiala unei tinere fete; totuși, chiar fiii ei încărungiți tremură înaintea ei, și numele ei este mai mare peste tot pămîntul.

O văd venind spre mine pe un coridor, ce pare nesfîrșit pentru mintea mea de copilă.

Păreții sînt acoperiți cu prea frumoase și vechi tablouri și mica și bătrîna Doamnă se sprijinia pe brațul unei slugi indiene îmbrăcată în alb.

Cît e de mititică! Și portul este la fel cu cel din tinereța ei, dar este negru, căci ea niciodată nu uită jalea văduviei sale.

Da, este mititică! Dar ce respect impune, ce măreție are, și, cînd se oprește ca să privească printr'una din ferestrele deschise, ea-și arunca ochii pe mari întinderi ale parcului, mari și fără sfîrșit ca niște frumuseți ale naturii, de care visăm în visurile noastre.

Verde este iarba și uriași sînt copacii, iar drumurile sînt pline ca masa, căci aceasta este Anglia, frumoasa Anglie, țara în care m'am născut ...

Și iarăși văd pe mica, bătrînă Doamnă; de astădată cu ochii mai pricepuți, căci am crescut și sînt fată măricică.

Ea este condusă într'un jeț roșu, pe roate, pe coperta unui frumos vas ce alunecă încet prin fața unor șiruri și șiruri de vase de războiu, o forță uriașă de monștri de fer cu tunuri pusderie, și toată această mare flotă salută pe mica Doamnă bătrînă de pe jețul cel roșu.

Steagurile filfîie, muzicele cîntă și mii și mii de marinari o aclamă din toate puterile lor.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manoache

Și regina Marii Britanii și Irlandei, împărăteasa Indiei, se uita liniștită la această minunată priveliște.

Și o mai văd încă odată. – Acum este în cucernica și vechea biserică mănăstirească, unde ea a fost încoronată acum șasezeci de ani și unde un lung șir de înaintași au fost încoronați înaintea ei. Ea șade pe jețul gotic, pe care nu este voie să șadă decât Regi și Regine.

Lumina care pătrunde prin ferestrele colorate de sus de tot, arunca înaintea picioarelor ei fel de chipuri în colori minunat strălucitoare.

Neputincioasă și mititică și foarte bătrână este această mare Regină, care a domnit șasezeci de ani, dar copiii și copiii-copiilor ei sînt adunați împrejurul ei, și cînd privește de la fața unuia la fața celuilalt poate că ar vrea să știe care va fi ursita fiecăruia?

Sună clopotele, sună ... și azi, eu, nepoata ei, voi fi încoronată alături de soțul vieții mele și, pe cînd ascult glasurile vesele ale clopotelor, mă întreb dacă bătrînă, foarte bătrînă Doamnă e oare mulțămîtă cu aceia, pe care ea a trimes-o într'o țară îndepărtată, ca să ducă înaintea o datină, în care ea credea; și acum, alături de mine, stau două din strănepoatele ei; și ele sînt regine – regine tinere, tinerele –, și eu, mama lor, cu inima plină de nădejde și de încredere în viitor, mă gîndesc că și ele vor îndeplini cu smerenie datinile moștenite de la părinții și strămoșii lor ...

*Și clopotele, și sună, sună, sună ...*⁷⁶

În toate orașele, încoronarea a fost sărbătorită în mod special, prin organizarea de slujbe de „Te Deum” și serbări, în prezența unor mulțimi imense.

*„Încoronarea de la Alba-Iulia este de acum un act istoric pe care nici o altă încercare nu-l poate micșora. În fața poporului ardelean, a zecilor de mii de țărani adunați în haine de sărbătoare, s'a pecetluit unirea tuturor românilor acum și pentru totdeauna. Sub ploaia binefăcătoare pentru ogoarele noastre, două coroane, una din oțel și alta din aur: semn al vitejii și semn al belșugului au fost pus pe frunțile regelui și reginei. Aceste coroane vor fi scumpe neamului și respectate atît timp cît pe tronul marilor noștri voievozi vor sta regi care să fie credincioși țarei și să iubească poporul.”*⁷⁷

Paginile ziarelor au cuprins ample articole despre actul încoronării celui dintâi Rege al României, Carol I, de la 1881, articole însoțite de numeroase amănunte privitoare la manifestările care au avut loc cu acel prilej, precum și de scurte prezentări privind istoricul încoronărilor și al ceremonialului de desfășurare al acestora în Europa. Alături de astfel de articole, au fost oferite rememorări ale unui alt eveniment important, care a avut loc pe câmpia de la Alba Iulia, în anul 1600: Unirea tuturor Românilor sub Mihai Voievod Viteazul și ale importanței pe care l-a avut acest act asupra istoriei și poporului român.

În octombrie 2022, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la încoronarea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, Biblioteca Națională a României a organizat o expoziție in situ intitulată: „**Un drum. Un destin. O poveste. Serbările Încoronării 15-17 octombrie 1922 în documentele de colecții speciale din Biblioteca Națională a României**”. Expoziția a fost compusă din 32 de tablouri care s-au dorit a fi o reconstituire vizuală a evenimentelor desfășurate cu ocazia Serbărilor Încoronării ce au avut loc la Alba Iulia și București. Firul expoziției urmărește cronologic desfășurarea Serbărilor Încoronării Regelui Ferdinand și Reginei Maria ca Regi ai României Mari. Suntem purtați vizual, în această poveste, prin

⁷⁶ REGINA MARIA. Clopotele sună. În: *Neamul Românesc*, anul XVII, nr. festiv, 15 octombrie 1922, p. 2.

⁷⁷ BACALBAȘA, Constantin. Încoronarea. În: *Adevărul*, anul XXXV, nr. 11.837, 18 octombrie 1922, p. 1.

intermediul unor colaje de articole din presa vremii și de fotografii surprinse la fața locului de trimișii speciali ai marilor trusturi de presă și ai atelierelor fotografice, precum și de reprezentanți ai Casei Regale. Expoziția își propune să prezinte publicului momente importante desfășurate pe parcursul celor trei zile de înălțătoare sărbătoare a încoronării Suveranilor României Mari, eveniment care a reprezentat momentul solemn de confirmare a națiunii române și a statutului ei de țară suverană și independentă.

Parte componentă a expoziției a fost o selecție de fotografii, albume de fotografii, texte și alte documente din Colecțiile Speciale, prezentate în format digital și dedicate Serbărilor Încoronării. Expoziția a inclus numeroase fotografii realizate de atelierelor fotografice: Foto Royal, Foto Mandy, Fotoglob, Foto Tehnica. Prezentarea a inclus și portretele oficiale ale Regelui Ferdinand și Reginei Maria, cu coroanele și mantiile purtate la încoronare, fotografii realizate de prestigiosul atelier Julietta, deținut de fotografele Ida Guggenberger și Jolan Mairovits, la castelul Peleş, cu câteva zile înainte de ceremoniile de la Alba Iulia, alături de alte numeroase instantanee cu suveranii români. Pe lângă multele articole din revistele și ziarele vremii, în cadrul expoziției au mai fost prezentate și instantanee de la defilarea cortegiului istoric, prinse în cadru pe tot traseul, de la Arcul de Triumf până la Palatul Regal, de Stelian Petrescu, cunoscut fotograf amator și colaborator al Comisiunii Monumentelor Istorice.

Bibliografie:

90 de ani de la încoronarea de la Alba Iulia: Muzeul Național de Istorie a României, București, septembrie-octombrie 2012. [Târgoviște]: Cetatea de Scaun, 2012.

MANOLESCU, Alex. *Cartea Încoronării – Album comemorativ al încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria la Alba Iulia în 2/15 octombrie 1922.* București: Tipografia Carmen-Sylva, 1923.

MARIA, REGINA ROMÂNIEI. *Însemnări zilnice (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV, trad. de Valentina Costache, Sanda Racoviceanu; îngrijire de ed., introd. și note de Vasile Arimia. București: Albatros, 2005.

Colecțiile ziarelor și revistelor „Albina”, „Adevărul”, „Argus”, „Dimineața”, „Epoca”, „Îndreptarea”, „Lupta”, „Lumina satelor”, „Neamul Românesc”, „Universul” și „Viitorul” pe lunile septembrie-octombrie 1922.

CENTENARUL
ÎNCORONĂRII DE
LA ALBA IULIA,
1922-2022

Serbările Încoronării din octombrie 1922 reflectate în presa românească
Mihaela Manoache

Andreea Răsboiu

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

„Ah, pelerini, gândindu-vă-n mers poate
La altceva decât ce vă-nconjoară,
Dintr-o atât de-ndepărtată țară
Veniți cum pare portul să vă arate,
Încât nelăcrimând puteți străbate
Orașu-ndurerat din cale-afară,
Trecând ca niște inși ce nu măsoară
A doliului său tragic gravitate?
De poposiți, să prindeți vrând de știre,
Cum inima în lacrimi îmi prezice,
În lacrimi veți pleca apoi dintr-însul.
Pierdută e beata-i Beatrice;
Dar ce cuvinte-i scris ea să inspire
Au darul să stârnească altor plânsul.”¹

De-a lungul ultimilor șapte sute de ani, fluvii de cerneală, interpretări și reflecții, s-au împletit în marea de pagini evocând sublimul din arta aceluia despre care posteritatea nu a putut face referire altfel decât la modul absolut.

În noaptea dintre 13 și 14 septembrie 1321, la Ravenna, orașul italian în care, după deznădejdea anilor de exil neîntrerupt, regăsise întru câtva liniștea și cinstea cuvenite, se stingea din viață cel supranumit „divino poeta fiorentino Dante Alighieri”². Scriitorul care a dat contur conștiinței și imaginarului Evului Mediu ca nimeni altcineva lăsa în urmă o operă magistrală, elogiată drept

1 DANTE ALIGHIERI. Vita Nuova, 40. Trad. versurilor Romulus Vulpesco. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Căndea. București: Univers, 1971, p. 76.

2 Idem. *Comedia di Danthe Alighieri poeta divino: co[n] l'esposizione di Christophoro La[n]dino, nuovame[n]te impressa e con somma dilige[n]tia rivista et eme[n]data et di nuovissime postille adornata*. Venetia: per Iacob del Burgofra[n]co, Pavese, ad insta[n]tia del nobile messere Lucantonio Giu[n]ta Fiore[n]tino, 1529, f. 1 r.

Andreea Răsboiu, bibliotecar

Biblioteca Națională a României

Serviciul Colecții Speciale

Bd. Unirii, nr. 22, Sector 3, București

E-mail: andreea.rasboiu@bibnat.ro

„unul dintre cele mai mari miracole ale minții umane”³. Acesteia i-a fost menit să rămână întipărită în memoria culturală a omenirii, căci, prin ea, autorul a surprins inefabilul: „iubirea care mișcă soarele și celelalte stele”⁴.

În anul omagial 2021, Biblioteca Națională a României s-a alăturat altor instituții de cultură și unei lumi întregi pentru a cinsti amintirea mereu vie a creatorului *Divinei Comedii*. Cu acest prilej, Cabinetul de Bibliofilie al Colecțiilor Speciale și-a propus să încante publicul prin intermediul unei expoziții dedicate lui Dante, prezentate în mediul virtual. Articolul de față întregeste expoziția omonimă printr-o serie de considerații bio-bibliografice și informații referitoare la edițiile aduse în atenție.

Pe marginea mărturiilor documentare ale diferitelor epoci, prezervate în cronici, biografii, exegeze, lucrări bibliofile și artistice, vom încerca să ne apropiem mai mult de opera și personalitatea poetului medieval, reliefând acele aspecte care vădesc universalitatea și farmecul încă neștirbit al *nostalgiilor dantești*.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

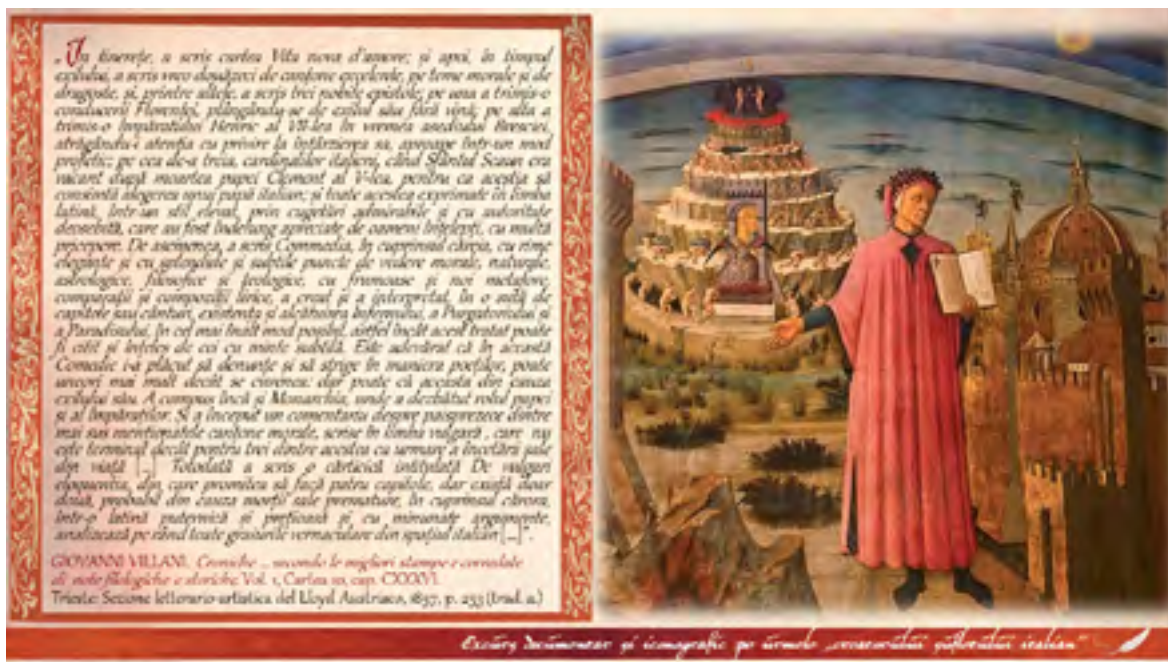

Vedere asupra centrului istoric al orașului Florența, surprinsă din „Campanila lui Giotto”, clopotnița Catedralei „Santa Maria del Fiore”.

3 În limba italiană în original: „[...] *Divina Commedia, d'uno de' più gran miracoli della mente umana*” (MONTANI, Giuseppe. [Recensione del libro] Raggiamento critico di Giuseppe Bozzo intorno ad un luogo famoso della Divina Commedia (Palermo, 1830). În: *Antologia; giornale di scienze, lettere e arti*. Firenze: al Gabinetto scientifico e letterario di G. P. Vieusseux, 1831, vol. 43 (nr. 129), sept. 1831, p. 126. De asemenea, cuvintele aparținând criticului literar din secolul al XIX-lea, Giuseppe Montani, au fost citate ca motto la *Bibliografia dantesca, ossia Catalogo delle edizioni, traduzioni, codici manoscritti e commenti della Divina Commedia e delle opere minori di Dante, seguito dalla serie de' biografii di lui*. Compilata dal Sig. Visconte Colomb de Batines, vol. 1, p. III. Prato: Tipografia Aldina Editrice, 1845.

4 DANTE ALIGHIERI. [*Divina Comedie*]. Trad. Alexandru Marcu. Craiova: Scrisul românesc, 1932-1934. [Vol. 3], 1934: Paradisul, Cântul XXXIII, p. 285.

Ziditor de cultură

Portretul lui Dante, detaliu al operei intitulate Divina Comedie iluminând Florența, aparținând pictorului renesanțist Domenico di Michelino (Catedrala „Santa Maria del Fiore”).

Prețioasa moștenire literară, reprezentată de stanțele și de proza sa poetică și filosofică, alcătuite cu precădere în dialect toscan, a avut o înrăurire extraordinară asupra limbii vorbite și scrise pe meleagurile italiene. La sfârșitul secolului al XIII-lea și începutul celui de-al XIV-lea, într-o perioadă în care doar latina era îmbrățișată de elita intelectuală, iată că Dante găsea expresie pentru melodiioasele lui rime în rostirile vernaculare din Florența natală și din ținuturile învecinate care formaseră, în cea mai mare parte, Etruria de odinioară.

Privitor la „meritul graiului în care se spune și”, el nota astfel: „cugetări înalte și noi se pot exprima potrivit, mulțumitor și îngrijit, aproape ca și în latină [...] iar cine-l va cerceta cu luare-aminte, va vedea că e plin de o dulce și prea plăcută frumusețe”⁵. Se deschidea, așadar, calea unei noi limbi culte, vii, de o elocință uimitoare, căreia autorul florentin îi purta o „desăvârșită dragoste”⁶, pledând pentru aceasta neprețat în scrierile sale, îndeosebi în lucrarea *Convivio* [*Ospățul*]⁷ și în tratatul intitulat *De vulgari eloquentia* [*Despre arta cuvântului în limba vulgară*]⁸. Opera din urmă, captivantă apologie a ceea ce el numea „vorbirea cea mai împodobită și ilustră a Italiei”⁹, vădea în epocă o abordare vizionară privind studiul comparativ al limbii, *avant la lettre*.

5 Idem. *Ospățul*, Tratatul I, 10. Trad. și comentariile Oana Busoioceanu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Căndea. București: Univers, 1971, p. 224-225.

6 Ibidem, Tratatul I, 13, p. 235.

7 Ibidem, p. 183-524.

8 Idem. *Despre arta cuvântului în limba vulgară*. Notă introd. Virgil Căndea. Trad. Petru Creția. Comentariile Alexandru Duțu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Căndea. București: Univers, 1971, p. 525-598.

9 Ibidem, Cartea I, 11, p. 552.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantesti. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Rășboiu

Dante încuraja consfințirea idiomurilor neolatine în spațiul cultural european¹⁰ și, de ce nu, într-un orizont mai larg, apariția a ceea ce este cunoscut astăzi ca multilingvism¹¹.

Călăuzindu-și compatrioții literați prin varietatea graiurilor autohtone cunoscute la acea vreme de-a lungul și de-a latul Peninsulei Italice, autorul identifica *vulgara aleasă*¹², o vorbire erudită, care, în concepția sa, își trăgea seva din limbajul popular, autentic, însă își datora noblețea tuturor acelor „care au scris cu mai multă dulceață și mai multă iscusință”¹³ în limba maternă. Aducea, astfel, elogiul versificatorilor de la curtea Regatului Siciliei, din perioada domniei împăratului Frederic al II-lea, pentru ca, mai apoi, să reliefeze virtuțile poezilor-filosofi din Toscana, contemporani și apropiați lui din punct de vedere literar și sufletește, identificați în persoana lui Cino da Pistoia și a florentinilor Guido Cavalcanti și Lapo Gianni. Faimei acestora le alătura, deși nu în mod explicit, propriul său nume¹⁴, încredințat fiind că fiecare dintre ei atinsese, prin zămisirea frumoaselor cântone în dulcele stil nou, cea mai înalțătoare formă a limbii vernaculare a pământului pe care trăiau. Acele „plăcute versuri de amor spre care în gând cu stăruință cătam”¹⁵, după cum scria Dante, au reprezentat o piatră de hotar, determinând emulație în spațiul italian.

Cu toate acestea, crezul lui trecea dincolo de sfera liricii. Om de litere prin excelență, poetul era de asemenea un gânditor remarcabil al vremii sale, deosebit de cultivat, prețuind scrierile lui Aristotel și ale altor înțelepți ai Antichității, filosofia lui Boethius, precum și cugetările marilor doctori ai Bisericii, Albertus Magnus și Toma de Aquino, la care adesea făcea trimitere în comentariile și meditațiile sale. Filosoful Dante se va fi dovedit un spirit înalt, în pofida vicisitudinilor vieții,

10 Vorbind despre limbile romanice din Apus, sublinia că „unii ca să zică da, zic oc, alții oîl, alții si, și anume spaniolii, francezii și italienii. Dar semnul că graiurile acestor trei neamuri purced din unul și același grai este vădit, pentru că multe lucruri le numesc cu aceleași cuvinte, ca de pildă Dumnezeu, cer, iubire, mare, pământ” (Ibidem, Cartea I, 8, p. 544), apreciind, totodată, astfel: „confruntându-le, nu cutezăm să dăm întâietate uneia sau alteia sau celeilalte dintre părți decât cel mult întemeindu-ne pe faptul că întemeietorii gramaticii au luat drept adverb de încuviințare pe sic; ceea ce, în mod vădit, da oarecare întâietate italienilor; care zic si. De fapt fiecare dintre părți își apără întâietatea cu îmbelșugate dovezi.” (Ibidem, Cartea I, 10, p. 549).

11 Autorul se declara în favoarea deschiderii culturale și lingvistice, dezaproband autohtonismul: „căci orișicine are mintea atât de lipsită de rușine încât să creadă că nu este sub soare loc mai desfătat decât acela unde s-a născut, acela prețuiește, mai presus de toate celelalte, limba poporului său [...] Noi însă, a căror patrie este lumea întreagă, așa cum a peștilor este întinderea mării, noi, deși am băut din Arno înainte de a ne da dinții și ne este Florența atât de dragă încât, am îndurat, pentru că ne-a fost dragă, nemeritat surghiun, noi sprijinim umerii judecății noastre mai mult pe rațiune decât pe simțire. Și, deși pentru încântarea noastră sau pentru liniștea simțirii noastre nu se află pe pământ loc mai plăcut decât Florența, totuși, recitind cărțile poezilor și ale altor scriitori care zugrăvesc lumea în întregul și în părțile ei, și chibzuind cu mintea noastră felurile așezări ale locurilor pământului și poziția lor față de amândoi polii și față de cercul ecuator, vedem și cu strășnicie credem că se află multe ținuturi și cetăți mai nobile și mai pline de încântare decât Toscana și Florența, unde m-am născut și al cărei cetățean sunt, și că multe popoare și neamuri vorbesc limbi mai frumoase și mai cu folos alcătuite decât vorbesc italienii.” (Ibidem, Cartea I, 6, p. 539).

12 În accepțiunea lingvistică a secolelor al XIII-lea și al XIV-lea, prin termenul latin „*vulgaris*” [ital. „*volgare*”; rom. „*limba vulgară*”] erau desemnate variantele dialectale populare din întreg spațiul italian, în raport cu latina care se bucura, în cercurile învățate, de o mare considerație (cf. ANDREOSE, Alvise; RENZI, Lorenzo. *Volgari medievali*. În: *Enciclopedia dell'Italiano*. Vol 2. Ed. Raffaella Simone. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 2011. Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/volgari-medievali_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/, accesat în 2.07.2021).

13 DANTE ALIGHIERI. Despre arta cuvântului în limba vulgară, Cartea I, 11. Trad. Petru Creția. Comentariile Alexandru Duțu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Cădea. București: Univers, 1971, p. 552.

14 Ibidem, Cartea I, 10, p. 550, n. 95.

15 Idem. Ospățul, Tratatul IV, Cântona III. Trad. și comentariile Oana Busoioceanu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Cădea. București: Univers, 1971, p. 379.

dornic să împartă tuturor cu mărinimie roadele învățaturii și ale gândirii, care susțin și înobilează existența umană. Întocmai principiilor enunțate în lucrarea *Convivio*, se îngrijea să-i aducă la ospățul cunoașterii pe cât mai mulți dintre ai săi, inclusiv pe cei considerați mai puțin instruiți, neștiutori de latină. Îndepărtarea oricăror stavile în plan lingvistic a constituit pentru el un ideal perpetuu, pe care l-a surprins într-o magnifică alegorie: „*Aceasta va fi pâinea de orz din care se vor sătura cu miile, iar mie încă îmi vor rămâne coșurile pline. Va fi lumină nouă, soare nou, care va răsări acolo unde va apune cel vechi și va aduce lumină celor ce stau în beznă și la întunecime din pricina vechiului soare care pentru ei nu luminează.*”¹⁶.

Opera dantescă va fi împlinit cu asupra de măsură menirea autorului. Neuitatele cuvinte așternute de acest maestru al condeiului în limba individualizată drept dialectul literar toscan și, în același timp, stricto sensu, cel florentin – *lingua fiorentina* sau *volgar fiorentino*¹⁷ – vor fi fost pe mai departe cultivate în lucrările vernaculare compuse de Francesco Petrarca și de Giovanni Boccaccio. Este de notorietate faptul că acești iluștri cărturari umaniști formează alături de Dante triada de aur pe care se întemeiază edificiul literaturii italiene. În reprezentările iconografice, adeseori, cei trei sunt glorificați, fiind înfățișați purtând cunună de lauri.

De altminteri, dobândind un prestigiu deosebit, idiomul toscan a fost preferat de mulți dintre literații italieni ai veacurilor succesive, cunoscând apogeul în perioada Risorgimento-ului, când este adoptat ca limbă literară comună întregii peninsule. Scrierile compuse de Dante nu au încetat nici în prezent să surprindă, dovedind o extraordinară valoare de contemporaneitate. Din paginile lor, izvorăsc expresii cu largă răspândire în vorbirea italiană curentă, dar și termeni literari, universal recunoscuți, precum încântătoarea sintagmă „*dolce stil novo*”¹⁸, care a dat numele mișcării poetice apărute în Ducento-ul italian și care definește lirismul dantesc.

16 Ibidem, Tratatul I, 13, p. 236.

17 Cf. ANDREOSE, Alvise; RENZI, Lorenzo. *Op. cit.* Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/volgari-medievali_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/, accesat în 2.07.2021.

18 În traducere, „*dulcele stil nou*” sau „*noul stil frumos*”. Autorul *Divinei Comedii* caracteriza astfel curentul literar printre ai cărui promotori se număra el însuși, alături de poezii Guido Guinizzelli și Guido Cavalcanti, acesta din urmă vestit florentin și prieten apropiat lui Dante. În *Purgatoriu*, Dante îl întâlnește și intră în dialog cu literatul Bonagiunta Orbicciani, care întreabă: „*Dar spune-mi drept, ești tu acela oare/ ce rime noue-a scris ce-așa vestiră/ ‘O voi, femei de-amor cunoscătoare’?/ Iar eu: - Sunt unul, care când mă ‘nspiră/ amorul, îmi notez, și ‘n urma lui,/ ce-mi cântă el eu cânt apoi la liră./ - Acum văd, frate, ce departe fui,/ și eu și Iacob [Giacomo da Lentino] și Ghiton [Guittone d’Arezzo], ca mine/ de noul stil frumos, de care-mi spui.*” (DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuț. [Vol. 2], [1927]: Purgatoriul, Cântul XXIV, 49-57, p. 194.)

Statuia lui Dante Alighieri, monument aflat într-unul dintre turnurile înălțate deasupra acoperișului Bibliotecii Naționale Centrale din Florența, pe fațada edificiului fiind gravat un citat celebru din opera *Convivio* (Tratatul 1, 13).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgie dantescă. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suferințului italian”
Andreea Rășboiu

Se poate susține într-adevăr că, printre darurile de preț pe care Dante le-a oferit meleagurilor sale, nu se află doar magistrala lui operă, una dintre cele mai cunoscute și apreciate din istoria literaturii universale, ci și contribuția însemnată avută la îndeplinirea unității lingvistice a italienilor. Aceștia îl supranumesc „*il Sommo Poeta*”¹⁹, iar marele nostru istoric, Nicolae Iorga, în urmă cu un secol, cu prilejul comemorării lui Dante în aula Academiei Române, la șase sute de ani de la moarte, l-a intitulat „*creatorul sufletului italian*”²⁰.

Memoria locului

Mergând pe urmele divinului poet în „*mândra țară în care <<da>> se spune <<si>>*”²¹, cu precădere la Florența, Verona ori Ravenna, se poate afirma, fără putință de tăgadă, că în acest spațiu istoric și artistic prin excelență dăinuie un adevărat cult al lui Dante. Amintirea poetului este vie la orice pas, mai cu seamă în cetatea sa natală, numele „*marelui florentin*” confundându-se cu aceasta.

Rememorând peregrinările de pe colinele toscane și aflat sub impresia puternică a atmosferei culturale din Florența, unde convins de faptul că, mai mult ca în oricare alt loc, din fința călătorului este alungat „*tot ce e meschin și mărunț*”²², scriitorul Octavian Paler se întreba: „*Ce oraș din lume are pe ziduri plăci din marmură cu citate din Dante?*”²³.

Una dintre plăcile din marmură cu citate din *Divina Comedie*, întâlnite la Florența (zidurile exterioare ale Muzeului „Casa di Dante”).

19 „*Poetul suprem*”, superlativ inspirat din versurile *Divinei Comedii*, Dante însuși utilizându-l în diferite construcții stilistice pentru a reliefa, printre altele, caracterul infinit al materiei divine, de pildă „*la somma sapienza*” [„*suprema știință*”], „*il sommo duce*” [„*prea înaltul duce*”]), precum și preeminența poetului latin Vergiliu, pe care îl numește „*virtù somma*” [„*virtute 'naltă*”] (text în original și trad. în limba română din: DANTE ALIGHIERI. *Divina Commedia: Inferno = Divina Comedie: Infernul*. Trad. Marian Papahagi. București: Humanitas, 2019. Cântul III, 6, p. 62-63; Cântul X, 102, p. 124-125 și Cântul X, 4, p. 120-121). Pentru o imagine exhaustivă a ocurenței epitetului „*sommo*”, provenit din latinescul „*summus*”, a se vedea SCARTAZZINI, G. A. *Enciclopedia dantesca: dizionario critico e ragionato di quanto concerne la vita e le opere di Dante Alighieri*. Vol. 2: M-Z. Milano: Ulrico Hoepli, 1899, p. 1839 (lucrare potrivit căreia termenul se întâlnește de 31 de ori în textul capodoperei dantești).

20 IORGA, Nicolae. *Comemorarea lui Dante la Academia Română: ținută în ziua de 26 Maiu 1921*. București: Editura Librăriei Pavel Suru, 1921, p. 4.

21 Figură de stil folosită de Dante în *Divina Comedie*, pentru a desemna generic diferitele orașe-state și ținuturi italiene de la acea vreme (în original „*bel paese là dove 'l si suona*”, trad. în limba română preluată din ediția: DANTE ALIGHIERI. [*Divina Comedie*]. Trad. Alexandru Marcu. [Vol. 1], 1932: *Infernul*, Cântul XXXIII, p. 263). Perifraza „*il Bel paese*” este înrădăcinată în limbajul contemporan, semnificând Italia.

22 PALER, Octavian. *Drumuri prin memorie*. Ed. a 3-a. București: Polirom, 2009, p. 337.

23 Ibidem, p. 335.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Rășboiu

Cu siguranță, splendoarea acestui leagăn al vieții poetului nu-i poate lăsa indiferenți decât pe prea puțini. Areal citadin binecuvântat de-a lungul veacurilor cu un tezaur cultural și arhitectonic uriaș, mărturie fiind centrul istoric de o frumusețe rară, aflat pe Lista Patrimoniului Mondial Unesco, încă din anul 1982, Florența este un Paradis al iubitorilor de artă, literatură și vechi tradiții artizanale, precum orfevrăria, ceramica, legătoria de carte, fabricarea hârtiei, marmorarea acesteia ș.a. Orașul a cunoscut măreția începând din secolele XIII-XIV, la apogeul perioadei denumite de Georges Duby „*vremea catedralelor*”, cu reprezentanții de seamă ai Proto-Renașterii, Giotto și Arnolfo di Cambio. Primul dintre aceștia, apreciat drept părinte al artei apusene, cel dintâi care s-a abătut de la tradiția picturii bizantine, este socotit a fi și autorul celui mai vechi portret cunoscut al lui Dante, identificat într-un detaliu din „*Judecata de Apoi*”, o frescă datată circa 1337, ce poate fi admirată

la Muzeul Național Bargello din Florența. Aproape la fel de însemnat, Arnolfo di Cambio este strălucitul arhitect care, la finele veacului al XIII-lea, iniția lucrările la trei dintre cele mai importante edificii florentine. Este vorba despre Bazilica „Santa Croce”, apoi de Catedrala „Santa Maria del Fiore”, celebră în special pentru cupola sa maiestuoasă – Domul lui Brunelleschi – și, nu în ultimul rând, de impunătorul Palat al Priorilor, mai târziu intitulat Palatul Signoriei, iar în prezent renumit ca Palazzo Vecchio. Dintotdeauna centru al puterii locale, monumentul din urmă este cu adevărat emblematic pentru istoria medievală a ținutului, în al cărei capitol de referință apare înscris cu litere de aur și numele autorului *Divinei Comedii*.

Pentru orașul-stat de pe malurile râului Arno a urmat o evoluție fabuloasă, cu scurte întreruperi din răstimp în răstimp. În Quattrocento, sub ocrotirea destoinicilor bancheri, conducători politici și mecena din familia de Medici, un număr impresionant de artiști iluștri a consacrat Florența ca nucleu al artelor frumoase. Dintre aceștia se cuvine a aminti din nou de sculptorul și arhitectul Brunelleschi, precum și de alte nume grandioase de artiști renascentiști, de pildă Ghiberti, Masaccio, Donatello, Paolo Uccello, Fra Angelico, Filippo Lippi, Andrea del Verrocchio, Domenico Ghirlandaio, Sandro Botticelli, Filippino Lippi, enumerarea putând fi însă îndelung continuată. De asemenea, este elocvent faptul că aici au creat, pentru o vreme, titanii Renașterii Târzii și ai Manierismului, Leonardo, Michelangelo, Rafael, dar și Pontormo, Bronzino, Cellini ... și toată această nemuritoare pleiadă de maeștri sub privirea atentă și documentată a biografului și istoricului de artă italian, Giorgio Vasari, autorul celebrei lucrări *Viețile celor mai renumiți arhitecți, pictori și sculptori italieni, de la Cimabue până în timpurile noastre*, la rândul său arhitect și pictor cu realizări notabile la curtea nobililor florentini de Medici.

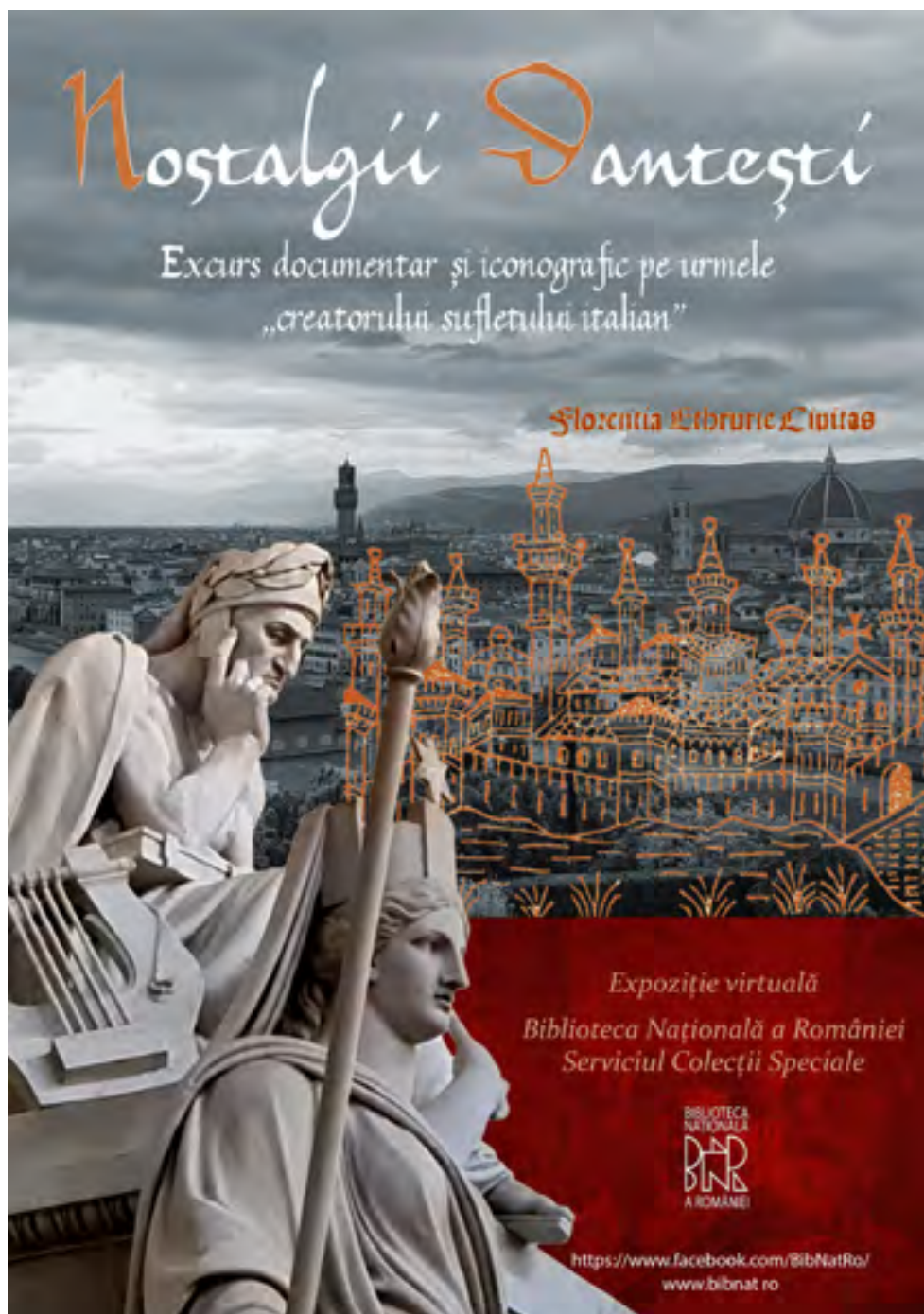

Detaliu din *Judecata de Apoi*, frescă atribuită marelui pictor Giotto, contemporan lui Dante, cuprinzând cel mai vechi portret cunoscut al poetului (Cappella della Maddalena – Muzeul Național Bargello din Florența).

Republica Florentină nu s-a aflat mai prejos nici în sfera literelor și a filosofiei, ulterior lui Dante, Petrarca și Boccaccio cunoscând pana unor cărturari umaniști de prestigiu, cum ar fi Leonardo Bruni, Poggio Bracciolini, Marsilio Ficino cu a sa Academie platoniciană, Cristoforo Landino, Angelo Poliziano, Pico della Mirandola, Niccolò Machiavelli ori Francesco Guicciardini.

Păstrând în gând numele evocate în rândurile de mai sus, personalități imense înscrise în panteonul cultural universal, fără de care lumea ar fi infinit mai săracă, însemnătatea care i se acordă lui Dante este cu atât mai covârșitoare. Florența a păstrat urmele existenței sale, iar acolo unde mărturiile documentare nu au fost îndeajuns, perseverența florentinilor de a-i onora și valoriza memoria a făcut ca acestea să fie recreate întocmai, transformându-l astăzi pe marele autor medieval într-un *genius loci*.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

Nostalgii dantești

Între zidurile de piatră ale magnificului oraș italian, printre zveltele campanile și turnuri medievale, care, în parte, se mai pot zări și în timpurile prezente, vedea lumina zilei, cel mai probabil în luna mai a anului 1265, un băiat numit Durante, căruia îi fusese hărăzit un viitor cu totul deosebit. Tatăl său era Alighiero di Bellincione, provenind din familia cavalerului cruciat florentin din secolul al XII-lea, Cacciaguیدا degli Elisei – un nume bine cunoscut cititorilor *Divinei Comedii* – iar mama, prima soție a lui Alighiero, posibil Bella di messer Durante degli Abati²⁴. Copilul acela avea să devină nimeni altul decât vrednicul scriitor Dante Alighieri, cel a cărui faimă urma să fie egalată poate, doar peste veacuri, de către marele Shakespeare.

În locurile natale, Dante o întâlnea, la vârsta fragedă de nouă ani, după cum însuși amintește în *Vita Nuova*²⁵, pe aceea care va reprezenta izvorul melancoliei și al inspirației poetice de mai târziu. Mirabila figură feminină, identificată în istoriografie drept Bice di Folco Portinari, o va întruchipa, în universul dantesc, pe „gentilissima Beatrice”²⁶, în cuvintele poetului „slăvita doamnă a cugetului meu”²⁷, iar, potrivit istoricului literar Ramiro Ortiz, „cea d’întâi dragoste pământească a lui, cea din urmă dragoste cerească a lui!”²⁸.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

24 SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, vol. 1: A-L, 1896, p. 99-101, 206-207.

25 DANTE ALIGHIERI. *Viața Nouă*, 1. Trad. prozei Oana Busoioceanu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Câdea. București: Univers, 1971, p. 1.

26 „*Prea nobila Beatrice*” în traducerea lui Alexandru Marcu (Ibidem, 5. Trad. cu note de Al. Marcu. Ms 10942, f. [11] r., Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Manuscrise) sau „*preaaleasa Beatrice*” în traducerea Oanei Busoioceanu (Ibidem, 5. Trad. prozei Oana Busoioceanu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Câdea. București: Univers, 1971, p. 10).

27 Ibidem, 2, p. 5.

28 ORTIZ, Ramiro. Dante. În: *Noua Revistă Română*, vol. XVII, nr. 19, 1915, p. 270.

Într-o epocă marcată de o îndelungată tradiție a iubirii cavalierești, sentimentele i-au rămas neîmpărtășite ani de-a rândul, iar când adorata Beatrice a părăsit această lume pentru „*regatul unde îngerii-s în pace*”²⁹, pierderea ei definitivă a zdrobit firea visătoare a lui Dante. El și-a putut alina dorul fără margini numai scriind „*versuri de durere*”³⁰, mărturie, iată, a forței tămăduitoare a artei³¹. Infernul sufletesc pe care l-a trăit a contribuit astfel la crearea unui mit literar și artistic fără seamăn, prin metamorfozarea unei făpturi de lumină – „*Beata Beatrice*” – fără îndoială, unul dintre cele mai deplânse și mai iubite personaje din literatura universală.

Acestei icoane, poetul i-a închinat sonetele și cântonele tinereții sale, făgăduind astfel: „[...] *dacă va fi voia Celui prin care viețuiesc toate lucrurile, ca viața mea să mai dureze câțiva ani, sper să spun despre dânsa ceea ce n-a fost spus niciodată despre vreo femeie. Și-apoi, fie voia Celui care e stăpânul celor mai alese virtuți, ca sufletul meu să se poată duce să vadă slava doamnei sale, adică a acelei binecuvântate Beatrice, care privește în slavă chipul celui qui est per omnia saecula benedictus.*”³². Legământul l-a împlinit în ultima parte a vieții, prin opera sa de căpătâi. Cântând în *Divina Comedie* despre „*ea care-mi sădește raiu 'n minte*”³³, autorul s-a izbăvit pe sine însuși.

Bustul lui Dante.
Muzeul „Casa
di Dante” din
Florența.

29 DANTE ALIGHIERI. *Viața Nouă*, 31. Trad. versurilor Romulus Vulpesu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Căndea. București: Univers, 1971, p. 60.

30 Ibidem, 31, p. 59.

31 „*Era spre sfârșitul celui de-al douăzeci și patrulea an preafrumoasa Beatrice când – precum i-a plăcut Celui Atotputernic – ea, părăsind chinurile acestei lumi, s-a îndreptat spre slava pe care meritele sale i-o pregătiseră. Din pricina acestei plecări, Dante a rămas cu atâta durere, cu atâtea chinuri și lacrimi, încât mulți dintre cei mai apropiați prieteni sau rude nu întrevedeau pentru toate astea alt sfârșit decât moartea; iar pe aceasta, văzând că el nu-și pleca urechea la nici o îmbărbătare și la nici o mângâiere ce i se dădea, o socoteau ca trebuind să fie foarte aproape [...] ochii lui păreau să fie două izvoare, din care tâșnea belșug de apă, astfel că ai lui se minunară și mai mult, întrebându-se de unde putea să aibă atâtea lacrimi încât să ajungă pentru plânsul său. Vedem însă și noi că în urma unei îndelungate încercări patimile ajung ușor de îndurat, iar – odată cu scurgerea vremii – orice lucru se micșorează și piere; tot astfel, peste câteva luni, Dante se învăță să-și aducă aminte fără să mai plângă, că Beatrice murise.*” (BOCCACCIO, Giovanni. *Viața lui Dante*. Trad. Ștefan Crudu. București: Editura pentru Literatură Universală, 1965, p. 38-39).

32 DANTE ALIGHIERI. *Viața Nouă*, 42. Trad. versurilor Romulus Vulpesu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Căndea. București: Univers, 1971, p. 78. Ultimul pasaj apare în text în limba latină („*care este binecuvântat în toate veacurile*” – trad. în românește de Virgil Căndea, în nota de subsol 151 a lucrării).

33 Idem. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 3], [1932]: Paradisul, Cântul XXVIII, 1, p. 243.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răboiu

Așa-numitele opere minore, dintre cele mai meritorii fiind *Vita nuova* [*Viața Nouă*³⁴], *Convivio* [*Ospățul*³⁵], *Monarchia* [*Monarhia*³⁶], *Epistolae* [*Scrisori*³⁷] ș.a., dar mai ales creația fundamentală, *Divina Commedia* [*Divina Comedie*³⁸] – impresionanta trilogie a lumilor nevăzute, elogiată de Ramiro Ortiz drept „templul nemuririi și slavei lui Dante”³⁹ – sunt scrieri fascinante, reunind adevăruri, taine, metafore și simboluri cu rezonanță de-a lungul vremii, printre cărturari, artiști și cititori de tot felul. Descifrate în chei distincte, tâlcuite, puse mereu în dialog cu mentalitatea culturală a unui spațiu, a unei epoci sau pur și simplu surprinse în lectură, nepieritoare alegerii ale micro și macrocosmosului dantesc continuă să deștepte curiozitatea multora.

O explicație o poate constitui aceea că, în imaginile literare pe care autorul a reușit să le proiecteze în veșnicie, strălucesc atât nestematele cunoașterii – erudiția sa fiind relevată la tot pasul, prin trimiteri la literatura antică, filosofia scolastică și preceptele epocii al cărei însuși exponent era – cât și spectrul trăirilor lui lăuntrice, cu înălțimile și abisurile eului său, recognoscibile în fiecare dintre noi. Pe aripa terținelor capodoperei dantești, dincolo de beneficiul intelectual al unei mai bune pătrunderi a gândirii medievale, *Divina Comedie* fiind considerată o summa a principiilor și convingerilor acelor timpuri, a ceea ce epoca sa știa sau nu știa în diferite sfere ale cunoașterii, luăm seama totodată de virtutea și realitățile emoționale ale poemului.

34 Prima traducere integrală în limba română care a văzut lumina tiparului: Idem. *Viața Nouă*. Notă introd. și comentariile Virgil Cândea. Trad. prozei Oana Busoioceanu. Trad. versurilor Romulus Vulpescu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Cândea. București: Univers, 1971, p. 1-77.

35 Prima traducere integrală în limba română: Idem. *Ospățul*. Notă introd. Virgil Cândea. Trad. și comentariile Oana Busoioceanu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Cândea. București: Univers, 1971, p. 183-524.

36 Prima traducere integrală în limba română: Idem. *Monarhia*. Trad. Titus Bărbulescu, Sandu Mihai Lăzărescu. În: *Izvoare de filosofie: culegere de studii și texte*. Îngrij. de Const. Floru, Const. Noica și Mircea Vulcănescu. București: „Bucovina” I. E. Torouțiu, 1942. O versiune românească de referință regăsim și în ediția: Ibidem. Notă introd. și comentariile Virgil Cândea. Trad. Francisca Băltăceanu, Titus Bărbulescu și Sandu Mihai Lăzărescu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Cândea. București: Univers, 1971, p. 599-688.

37 Prima traducere integrală în limba română: Idem. *Scrisori*. Notă introd. Virgil Cândea. Trad. Petru Creția. Comentariile Alexandru Dușu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Cândea. București: Univers, 1971, p. 689-524.

38 Întâia traducere completă în limba română a primelor două părți ale capodoperei dantești: Idem. *Divina Comedia*. Traducțiune depre originalul de Dómna Maria P. Chitiu. Craiova: Librară-Editoră S. Samitca, 1883-1888. Vol. 1: *Infernul* și vol. 2: *Purgatoriul*. Prima versiune românească integrală a poemului: Idem. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. Ed. îngrijită și comentată de Ramiro Ortiz. București: Cartea Românească, [1925-1932]. [Vol. 1]: *Infernul*. [Vol. 2]: *Purgatoriul*. [Vol. 3]: *Paradisul*.

39 ORTIZ, Ramiro, Dante și epoca sa. În: DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 1], [1925]: *Infernul*, p. XLI.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suferințului italian”
Andreea Rășboiu

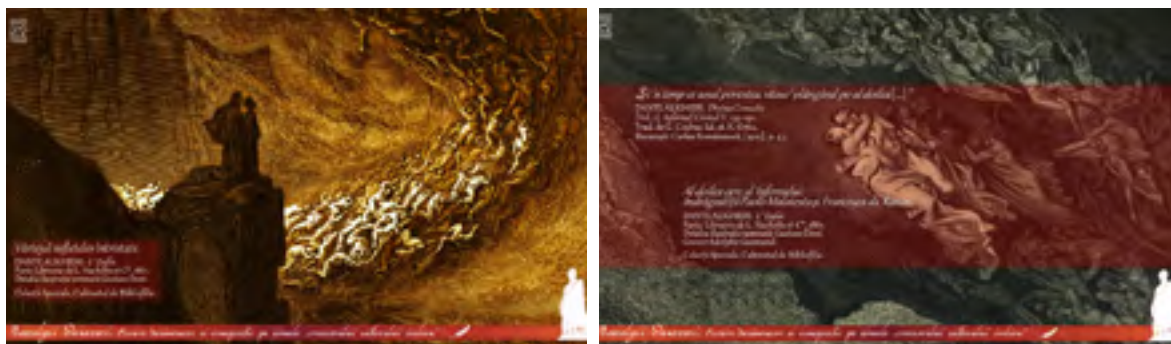

Evocând o bogăție de manifestări ale omenescului în fața misterelor vieții și ale morții, meditațiile lui Dante transcend veacurile și lasă urme adânci asupra celor care doresc să le cuprindă deopotrivă în spirit și în inimă. Acestea nu conțin să ne vorbească, să ne însuflețească, inspirându-ne o profundă melancolie ori oferindu-ne mângâiere și înseninare.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Reflectând cu precădere la cânturile *Infernului* sau ale *Purgatoriului*, aflăm, ca într-o oglindă, simțăminte proprii naturii umane, fără deosebire și necondiționate de trecerea timpului. Probabil că, înainte de orice, se conturează *nostalgia*, bine-cunoscutul sentiment de dor și de regret, pe cât de frumos, pe atât de apăsător. „*Et in Arcadia ego*” spunem, gândindu-ne la fericirea pierdută, la vremelnicie și puțini sunt cei care se simt străini de toate acestea. Fie că este vorba de aspirația neîmplinită a unei lumi apuse, a unui tărâm intangibil, de amintirea unui loc de suflet de care ne-am înstrăinat sau unde nu ne mai este îngăduită întoarcerea, fie că este evocată o perioadă de aur a vieții ori o dragoste devenită inaccesibilă, percepem cu intensitate aceste trăiri căci, după cum ofta, ispășindu-și pedeapsa eternă, „*truditul suflet*” al Francescăi da Rimini, personajul față de care Dante se lăsa înduioșat în asemenea măsură: „*Nimic nu doare-atât de rău/ decât de-un timp ferice-a-ți fi aminte/ în timp de-amar, și-o știe domnul tău.*”⁴⁰

Așisderea, inima neîmpăcată, părerea de rău după un status-quo ori un prestigiu social de care ne simțim vitregiți, cauzele fără soluție de îndreptare, rătăcirile, penitențele, dar și năzuința de a alege drumul drept din punct de vedere moral fac parte adesea din frământările unui om aflat în „*miezul vieții lui*”, „*într-o pădure 'ntunecată'*”⁴¹, așa cum ne este dezvăluit în ton elegiac la începutul *Divinei Comedii*.

40 DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 1], [1925]: Infernul, Cântul V, 121-123, p. 42.

41 „*Pe când e omu 'n miezul vieții lui/ m'aflam într'o pădure 'ntunecată/ căci dreapta mea cărare mi-o pierdui*”. Ibidem. Cântul I, 1-3, p. 1.

În bezna perpetuă a *Infernului*, scriitorul și filosoful Petru Creția identifica o nostalgie a luminii „pe veci pierdută de către damnați și în amintire vie mereu și zadarnic râvnită, lumina de dinainte de pedeapsă, lumina zilelor și luminile nopților vieții pământene”⁴².

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Totodată, în stanțele dantești, se distinge cea mai copleșitoare parte dintre suferințele omenești, încercarea zadarnică de a cuprinde cu mintea ceea ce nu poate fi pătruns, lumea de dincolo și, odată cu aceasta, visul revederii unei ființe iubite, plecate prea devreme dintre noi.

Fără îndoială, marele periplu livresc al lui Dante poate căpăta și valențele unei călătorii spre eul lăuntric.

La început, suntem cutremurați de spectacolul vizual al decăderii umane la care autorul ne face părtași, un teribil *memento mori* pentru a percepe cu atât mai intens rațiunea metafizică a existenței noastre. Prăbușirea sufletească are loc în „*Cetatea durerii*”⁴³, pe a cărei poartă sta scris în negru: „[...] voi, ce intrați, lăsați orice speranță”⁴⁴, tulburătoarele cuvinte întipărite adânc în memoria cititorilor de ieri și de azi.

După multe lacrimi amare vărsate pe tărâmul morții, din durere ori revoltă față de toți acei damnați care se iveau, rând pe rând, în cele nouă cercuri ale *Infernului*, recunoscând printre ei, apropiați sau figuri ostile și, încremenit de groază la vederea atâtor orori, Dante își răscumpără propriile căderi prin suferință. Se eliberează în acest fel din întunericul veșnic, „*spre-a vedea iar stele*”⁴⁵. El nu a răzbit însă prin acest calvar de unul singur, ci bine călăuzit. Sprijin și pildă primise, deloc

42 CREȚIA, Petru. *Catedrala de lumini: Homer, Dante, Shakespeare*. București: Humanitas, 1997, p. 122. Autorul îi găsea de altfel lui Dante meritul de a fi creat un poem al luminii, unic în cultura medievală, în care și tenebrosul *Infern* este într-o anumită măsură „o lume a penumbrei”, o reprezentare clar-obscură brăzdată uneori de o rază ivită în mijlocul deznădejdiei. (Ibidem, p. 112-124.)

43 Sintagmă semnificând *Infernul* (DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. Alexandru Marcu. [Vol. 1], 1932: *Infernul*, Cântul III, p. 19). În original, „*la città dolente*”, în alte traduceri în limba română fiind „*durerosa cetate*” (Maria P. Chițiu), „*cuibul întristării*” (G. Coșbuc), „*locul de durere*” (Eta Boeriu), „*ceața îndurerată*” (M. Papahagi) ș.a.

44 Idem. *Infernul*, Cântul III. În românește de Eta Boeriu. Note de Alexandru Balaci. București: Paralela 45, 2002, p. 17.

45 „și-aici ieșirăm spre-a vedea iar stele.” (Idem. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 1], [1925]: *Infernul*, Cântul XXXIV, 139, p. 298.)

întâmplător „*prin minte și-arte*”⁴⁶, din partea umbrei aceluia pe care îl prețuia ca părinte și maestru⁴⁷, mult îndrăgitul său poet latin, Vergiliu. Acesta își petrecea viața de după moarte în „*nesfârșita jale*”⁴⁸ a Limbului, alături de alți scriitori vestiți ai Antichității. „*Fără de-a spera trăiesc în dor*”⁴⁹ aflăm despre ei întrucât, deși neatinși de rău, nu cunoscuseră timpurile creștine spre a avea nădejdea iertării. Fiindu-i îngăduit să rămână pentru o vreme în mijlocul unor asemenea genii, autorul simte cu adevărat o mare cinste.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Accederea în al doilea regat al universului dantesc, Purgatoriul, poate semnifica începutul ascensiunii spirituale: „*Și-atâta dor pe-avutul dor mi-a pus,/ încât simțiam cu orice pas că sborul/ își crește-avântul său spre culme 'n sus*”⁵⁰. De aici, o nouă călăuză îi va lumina calea lui Dante prin dragoste și credință. Pe culmea muntelui purificării, în Raiul Pământesc, o reîntâlnește pe mult iubita sa Beatrice, în duh, „*sporită și-n frumuseți ca și-n virtute*”⁵¹. Aflăm că „*dulcea Doamnă*” se pogorâse ea însăși în Infern spre a-l încredința pe Dante ilustrului poet mantuan, cel dintâi protector al său în lumea de apoi, și tot Beatrice este cea care îl va purta în Raiul Ceresc. Prin frumoșii ei ochi, autorul găsește drumul către pietate și pacea paradisiacă, fiindu-i permis să contemple, în Empireu, atotcuprinzătoarea Lumină Divină:

„*O, Doamnă, 'n care-a mea speranță 'nviie,/ Tu care-ai suferit și 'n iad să-ți pui/ piciorul tău, spre-a-mi da scăpare mie,/ cunosc din câte lucruri le văzui/ puterea ta și multa-ți bunătate/ Și 'n câtă grație și-adevăr mă sui./ Din rob ce-am fost m' ai scos la libertate/ prin orice mijlociri cari au putut/ să-ți fie drumuri demne-a fi 'ncercate,/ păstrează-mi mila ta, ca, refăcut,/ azi sufletu-mi întreg prin sfânta-ți mână,/ pe placul tău să-și lepede-al său lut! Și-atât de 'ndepărtata mea stăpână/ precum părea, privind-mă surâse/ și iar se 'ntoarse spre eternul tată.*”⁵²

46 Idem. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 2], [1927]: Purgatoriul, Cântul XXVII, 130, p. 223.

47 „*Virgil ești tu? Fântâna ești al cărui/ torent, – îi zisei cu rușine-acum –/ bogat pornit-a fluviul cuvântării?/ tu marea faclă 'n veci pe-al artei drum!/ deci fie-mi de-ajutor iubirea vie/ și studiul lung în dulcele-ți volum/ Părinte-mi ești, maestru-mi ești tu mie/ tu singur ești acel ce-a dat o viață/ frumosului meu stil ce-mi e mândrie.*” (Idem. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 1], [1925]: Infernul, Cântul I, 79-87, p. 6). Textul *Divinei Comedii* arată înclinația deosebită a lui Dante pentru opera vergiliană *Eneida*.

48 Ibidem. Cântul IV, 13, p. 26.

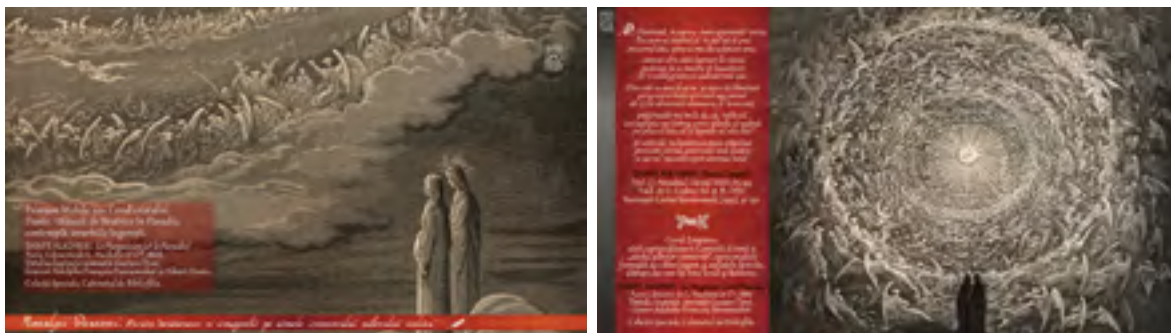
49 „*Pierdut prin ăst defect acest popor/ nu prin păcat, atât ni-e osândire/ că fără de-a spera trăim în dor.*” (Ibidem. Cântul IV, 40-42, p. 27).

50 Idem. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 2], [1927]: Purgatoriul, Cântul XXVII, 121-123, p. 223.

51 Ibidem. Cântul XXX, 128, p. 252.

52 Idem. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 3], [1932]: Paradisul, Cântul XXXI, 85-99, p. 130.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Menirea lui Beatrice se încheie și aceasta își reia locul cuvenit în „*stolul albelor veșminte*”⁵³, între ierarhiile îngerești și sufletele fericite din Paradis. Chemat în locul ei, se arată Sf. Bernard de Clairvaux, care se roagă pentru ca Dante să-și împlinească dorul de Dumnezeu. Desăvârșirea spirituală devine posibilă prin pasiune mistică și scriitorul are viziunea „*Supremei Științe*”, în punctul de lumină „*etern, perfectă-n sine*”⁵⁴, rază sfântă, deslușită în trei cercuri „*de trei culori și-aceeaș continență*”⁵⁵. Rugile sale sunt înălțate pentru a primi harul de a putea surprinde în versuri, spre folosul celor ce vor veni după el, întreaga mărire și slavă divină.

Starea sufletească și cumpăna vieții care îl poartă pe autor de-a lungul bolgiilor Infernului, pe brâurile Muntelui Purgatoriului și în cerurile Paradisului pot simboliza strădania orșicui de a se salva din tristețea și indignarea pierderii unui ideal, pentru a se regăsi apoi pe sine. Recăpătarea echilibrului și primenirea sufletului devin posibile numai prin cunoaștere și autocunoaștere, omul având astfel puterea să atingă cele mai de sus trepte ale devenirii sale. „*Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu*” este una dintre rostirile *Predicii de pe Munte*⁵⁶ și fericirea pe care autorul medieval o prefigurează, așa cum am arătat, la finalul capodoperei sale, dar totodată al propriei existențe pământești, știut fiind faptul că Dante se stingea din viață odată cu săvârșirea poemului, în toamna anului 1321.

Punctul culminant al peregrinărilor spirituale îl constituie așadar cunoașterea binelui și a iubirii absolute, de care Dante era atât de însetat: „*Precum un geometru s' adâncește/ să măsure un cerc și trudă pune/ și n' afl' acel principiu ce-i lipsește/ așa fui eu cu nou' aparițiune./ Voiam să văd care-i raportul lor/ cum poate chipu 'n cerc să se 'mpreune./ dar n' ajungea spre-aceasta propriu-mi sbor/ de n' ar fi fost de un fulger luminată/ puterea mea și-i stinse avutul dor./ Înaltul vis se rupse-aci de-odată/ ci-mi și porni și-al meu și dor și 'velle./ asemeni roții ce-i egal mișcată/ iubirea care mișcă sori și stele.*”⁵⁷.

În aceste versuri de încheiere ale *Paradisului* și, implicit, ale *Divinei Comedii*, italianistul Alexandru Marcu, traducător și exeget al operei dantești, identifica adevărata chemare poetică a lui Dante⁵⁸, îmbogățirea spirituală și izbăvirea sufletelor acelor care îi citesc opera.

53 Ibidem. Cântul XXX, 129, p. 267.

54 Ibidem. Cântul XXXIII, 54, p. 288.

55 Ibidem. Cântul XXXIII, 117, p. 290.

56 Sfânta Evanghelie după Matei, 5:8. În: *Biblia sau Sfânta Scriptură*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008, p. 1100.

57 DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 3], [1932]: Paradisul, Cântul XXXIII, 133-145, p. 291-292.

58 „*Cu acest cuvânt se isprăvește Infernul, Purgatoriul și Paradisul. Astfel, Poetul precizează odată mai mult scopul suprem al Poemei: să înalțe sufletul cititorului la cer*” (Idem. Trad. Alexandru Marcu. [Vol. 3], 1934: Paradisul, Cântul XXXIII, p. 285, n. 86).

Este o teză pe care o regăsim și în eseurile lui Horia-Roman Patapievici: „atunci când e cu adevărat mare, arta resuscită, în om, simțurile paradiziace; iar ca să o percepi și pricepi cu adevărat ai nevoie de ele”⁵⁹.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

„Cine-ar citi Paradisul lui Dante ar vedea că e alcătuit numai din veșnică bucurie și că toată bucuria aceea e pură lumină. Mai tare decât orice beznă”⁶⁰ spunea atât de încântător Petru Creția, reflectând la puterea pe care o au starea de fericire și conștiința împăcată asupra omului și a lumii.

Dante a cunoscut și bucuria și durerea de a trăi.

„Cum Hipolit plecat-a din Atena de răul ne 'nduratei, perfidei mame vitregi, asemeni din Florența să pleci și se cuvine. Aceasta se datorește, se caută de pe acuma și 'nfăptuită fi-va pe curând, pentru acei ce 'n gând și-au pus-o, acolo unde la tarabă îl vând într-una pe Cristos. Învinuirea va năpăstui partea lovită, precum e obiceiul, din zvon; dar răzbunarea fi-va mărturie a adevărului, care-o împarte. Tot ce mai drag îți e pe lume, vei părăsi; aceasta e săgeata, pe care arcu surghiunului întâi o săgetează. Iar pâinea altuia ce-amară este ai să simți și ce nevoieasă cale-i să scobori și să te urci pe scări străine.”⁶¹ Cu asemenea cuvinte mahnitoare, pline de melancolie, descria autorul *Divinei Comedii*, prin vocea strămoșului său, cavalerul cruciat Cacciaguida degli Elisei, cea de-a doua dramă majoră a vieții sale. Călăuzit de Beatrice în Paradis și traversând Cerul lui Marte, unde se odihneau sufletele războinicilor drepecți, poetul îl întâlnea pe acest înaintaș al lui, care îi evoca Florența natală, pacea și dreptatea ce domneau în cetate pe vremea străbunilor lui Dante și – prin discordanța voită dintre timpul real al evenimentelor și cronologia poemului – îi prezicea totodată sumbrul exil îndurat de el în anii maturității.

59 PATAPIEVICI, Horia-Roman. *Două eseuri despre Paradis și o încheiere*. București: Humanitas, 2019, p. 32.

60 CREȚIA, Petru. *Luminile și umbrele sufletului*. București: Humanitas, 2015, p. 104. Totodată, autor al lucrării *Catedrala de lumini: Homer, Dante, Shakespeare*, filologul și filosoful Petru Creția este și traducătorul operelor dantești *De vulgari eloquentia*, *Epistolae* și *Eclogae*.

61 DANTE ALIGHIERI. [*Divina Comedie*]. Trad. Alexandru Marcu. [Vol. 3], 1934: Paradisul, Cântul XVII, p. 145.

Peisaj florentin având în prim plan profilul impresionantului „Palazzo Vecchio”, cu al său „Torre di Arnolfo” (după numele arhitectului Arnolfo di Cambio). Edificiul emblematic pentru istoria Republicii Florentine a fost ridicat la sfârșitul veacului al XIII-lea.

Trei dintre cele mai însemnate turnuri medievale ale Florenței: turla abației cunoscute sub numele de „Badia Fiorentina”, turnul clădirii Muzeului Național Bargello și „Campanila lui Giotto”, clopotnița Catedralei „Santa Maria del Fiore”.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Orizonturile existenței scriitorului au fost umbrite de istoria tumultoasă a meleagurilor pe care a locuit, într-o epocă marcată de mari frământări. La acea vreme, se înregistrau numeroase și îndelungate ciocniri între diferitele nuclee politice și religioase ale orașelor-stat toscane, dar și ale altor regiuni istorice italiene. Facțiunile antagoniste, pe de-o parte guelfii, susținători ai puterii papale, reprezentate la acel moment de Bonifaciu al VIII-lea, și pe de altă parte ghibelinii, adepții coroanei romano-germane, deținute de Casa de Habsburg, au purtat lupte acerbe, inclusiv în sânul Republicii Florentine. Aici, divergențele de idei și interese s-au ivit totodată în interiorul formațiunii guelfe, rezultând scindarea acesteia în Guelfii Albi și în Guelfii Negri, cu familiile florentine oponente Cerchi și Donati în prim plan. Cele două partide se vor succeda la conducerea cetății, consecințele asupra reprezentanților părții adverse, a apropiaților acestora și, de altfel, a întregului oraș fiind deosebit de nefaste: „sărmanii fii ai urbei desbinate/ Mai e vr'un bun în ea? Și de-unde ar fi/ c'a 'ntrat astfel discordia 'n cetate./ - O lungă ceart' avea-vor și-or veni/ la sânge-apoi, și cu rușine mare/ partidul Alb pe Negrii-i va goni/ Dar scris îi e și lui să paț' atare,/ trecând trei ani, căci Negrii-l vor înfrânge/ prin sila cui amic azi li se pare [...] Trufia, pisma, pofta de avere/ sunt trei schintei cari foc cetății dau.”⁶²

După cum se cunoaște, în vâltoarea tulburătoarelor evenimente ce au urmat acestor lupte intestinale, s-a aflat însuși marele Dante.

Obligațiile și neajunsurile vieții sociale, „grijile familiale și cetățenești, de care pe bună dreptate sunt legați cei mai mulți dintre oameni, astfel încât nu-și pot găsi răgaz pentru speculații”⁶³, după cum însuși aprecia în *Convivio*, au reprezentat dintotdeauna pentru el piedici în calea cunoașterii și a menirii sale de cărturar.

Firea lui înclinată către meditație, visare și melancolie nu a exclus dorința sau, mai bine spus, datoria de a lua parte la viața cetății, ca diplomat și om de stat, vocația de gânditor și om de litere prin excelență împletindu-se cu ceea ce Nicolae Iorga numea „*causa de partid*”⁶⁴. Din rațiuni politice și religioase, Dante și-a dezaprobat și înfruntat adversarii, atrăgându-și astfel persecuțiile care i-au întunecat a doua parte a vieții. În inima Republicii Florentine, se va fi lăsat consumat de idealurile

62 Ibidem. [Vol. 1], [1925]: *Infernul*, Cântul VI, 61-69, 74-75, p. 48-49.

63 Idem. *Ospățul*, *Tratatul I*, 1. Trad. și comentariile Oana Busoioceanu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Cădea. București: Univers, 1971, p. 194.

64 IORGA, Nicolae. *Op. cit.*, p. 18.

sale și de viziunea avută cu privire la moralitatea și la rolul unora dintre reprezentanții Bisericii, el fiind foarte apropiat de învățăturile franciscane și de modelul milosteniei creștine reprezentat de cel numit „Sărăcuțul lui Dumnezeu”. Pilda vieții Sf. Francisc este expusă în paginile *Paradisului*⁶⁵, în opoziție cu vanitatea lucrurilor lumești.

Soarta îl va fi adus pe Dante în cele mai nefericite situații. Ales în funcția de prior al Florenței într-un moment de restriște, a fost constrâns să ia hotărâri politice dificile, care vizau cele două facțiuni aflate în discordie pentru guvernarea Republicii. Printre altele, faptul a avut drept repercusiune – după cum aflăm din scrierile istoricului umanist Leonardo Bruni – exilarea bunului său prieten din tinerețe, poetul Guido Cavalcanti, aflat în tabăra Guelfilor Albi, acesta de altfel îmbolnăvindu-se și pierind la scurt timp, în ciuda eforturilor lui Dante de a-l rechema în patrie. A urmat acuzația adusă scriitorului, de către Guelfii Negri, de părtinire a opozițiilor Albi, ceea ce pentru el a însemnat pierderea statutului social și a propriei siguranțe. Într-un final, calomniat, îngenunchiat în fața realității implacabile, Dante va fi fost osândit, depozat de toate bunurile și nevoit să ia pentru totdeauna calea pribegiei⁶⁶ întrucât întoarcerea în mult iubita Florența ar fi însemnat arderea sa pe rug⁶⁷.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

65 „O, griji nebune-a lumii muritoare,/ ce false-ți sunt acele silogisme/ cari plumb pe-aripi îți pun ca să nu zboare! [...] Spre-a nu-ți lungi spre-obscur alegoria/ acești amanți din spusele cuvinte/ tu-i ia că sunt Francisc și Sărăcia” (DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 3], [1932]: *Paradisul*, Cântul XI, 1-3, 73-76, p. 87, 91).

66 BRUNI, Leonardo. Della vita, studi e costumi di Dante. În: *Le vite di Dante ...* Con introduzione e con note da G. L. Passerini. Firenze: G. C. Sansoni Editore, 1917, p. 214-216. („În tot acest timp, Dante nu se afla la Florența, ci la Roma, trimis de puțină vreme ca ambasador pe lângă Papă, pentru a-l încredința de buna înțelegere și de pacea florentinilor: cu toate acestea, din ura celor din rândurile guelfilor Negri care fuseseră alungați în perioada Prioratului său, casa i-a fost atacată, toate bunurile furate și întreaga proprietate distrusă; el și messer Palmieri Altoviti au fost condamnați la exil în contumacie, fără a avea însă vreo vină. Maniera în care s-a dat sentința a fost următoarea: a fost aprobată o lege injustă și imorală, în mod retroactiv, prin care magistratul cu funcția de Podestà în Florența putea și trebuia să recunoască faptele comise, anterior, în exercitarea Prioratului, chiar dacă acestea fuseseră achitate. Prin această lege, Dante a fost citat de către messer Cante De' Gabbrielli, pe atunci Podestà al Florenței, și, nefiind prezent, a fost osândit și exilat; de asemenea, toate bunurile sale au fost confiscate, deși acestea fuseseră deja furate și distruse.” – trad. aut.)

67 GIANI, Eugenio. *Firenze giorno per giorno*. Firenze: Sarnus, 2011, p. 87. („Tristă soartă i-ar fi rezervat florentinii lui Dante Alighieri dacă ar fi intrat în oraș, la doar câteva luni de la începerea exilului dându-se o nouă sentință, în contumacie, de osândire la moarte, cu cea mai dură pedeapsă, arderea de viu pe rug, pentru trădare, folosirea în beneficiul propriu a resurselor publice și nerespectarea hotărârilor judecătorești de mai înainte. Sentința din 10 martie 1302 era rezultatul presupusei încălcări a primei condamnări din 27 ianuarie, când el fusese osândit în contumacie la plata a 5.000 de florini, doi ani de exil și interzicerea ocupării oricăror funcții de stat. Dante se afla deja în afara Florenței, deoarece realizase rațiunea politică a persecuțiilor la care era supus pe motiv că favorizase partida guelfilor Albi (susținuți de familia Cerchi) în conflictul cu guelfii Negri, conduși de Corso Donati, acesta din urmă intrat în grațiile Papei Bonifaciu al VIII-lea [...] în noiembrie 1301, cu ajutor francez din partea lui Carol de Valois, Negrii preluaseră puterea în oraș și, dedându-se la violență și devastări, dominau prin teroare. În așa-numita <<Libro del Chiodo>> se consemnează 689 de condamnări în decurs de șase luni, dintre care 559 cu pedeapsa capitală, una dintre acestea fiind a lui Dante, fără posibilitatea de a se apăra în fața judecătorilor întrucât întoarcerea în patrie, în acele circumstanțe, ar fi însemnat riscarea propriei vieți.” – trad. aut.)

Vedere panoramică a Florenței. Suprapus, „*Florentia Ethrurie Civitas*”, detaliu dintr-o xilografură de epocă (Jacobus Philippus de Bergamo. *Supplementum chronicarum*. Venezia: Bernardinus Benalius, 1486).

Vedere din „Piazza Santa Trinita”, cu fațada bisericii florentine cu același nume, datând din secolul al XIII-lea.

Vedere din curtea interioară a Muzeului Național Bargello, în vremurile lui Dante intitulat „Palazzo del Podestà”, centru al puterii executive și judiciare din cetatea florentină.

a. Frescă înfățișând cavaleri medievali în luptă (Muzeul „Castelvecchio”, la originea fortăreața dinastiei Della Scala, conducătorii medievali ai Veronei);
b. Monumentul funerar al seniorului Veronei, Cangrande I della Scala, primul mare protector al lui Dante din perioada exilului, căruia îi este dedicată ultima parte a capodoperei dantești, *Paradisul*.

Monument ridicat în memoria lui Dante, la Verona, în anul 1865, cu prilejul împlinirii a șase sute de ani de la nașterea sa.

Solitudinea exilului, peregrinările prin alte orașe, căutând sprijin la diferite curți senioriale, cu precădere la cea din Verona conducătorilor Della Scala, cea din Lunigiana marchizilor Malaspina sau cea din Ravenna familiei Da Polenta⁶⁸, umilința de a fi lipsit de orice mijloace și în permanență nevoit să-și demonstreze virtuțile pentru a câștiga bunăvoința protectorilor săi îi vor aduce o întristare

⁶⁸ SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, vol. 2, 1899: M-Z, p. 1478-1483. A se vedea și BRUNI, Leonardo. *Op. cit.*, p. 216-218. Poetul a străbătut în lung și în lat varii regiuni istorice italiene, precum Toscana, Lombardia, Romagna ori Umbria, printre orașele la porțile cărora a bătut în perioada exilului numărându-se totodată Siena, Arezzo, Lucca, Forlì, Bologna, Treviso, Cetatea Colmollaro de pe lângă Perugia ș.a.m.d.

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suferințului italian”
Andreea Rășboiu

fără margini. Toate acestea, dar și pierderea aliaților și chiar a crezului politic de altădată, îi vor fi provocat, în opinia lui Alexandru Marcu, „*falimentul moral și material*”⁶⁹.

Personalitatea poetului poartă „*aureola suferinței. El n'a trăit în Olimpul fericirii, ci în valea lacrimilor, suspinelor, miseriei și exilului. Cine să nu fie mișcat ...*”⁷⁰. În același timp, cine poate să nu admită aprecierea lui Alexandru Marcu: „*fără criza exilului n'am avea Divina Comedie*”⁷¹.

Nu doar creația dantescă fundamentală este impregnată de sentimentele de amărăciune pricinuite de aceste întâmplări. În *Convivio*, de pildă, Dante își exprima dorința plină de regrete: „*Ah, de-ar fi vrut oblăduitorul universului ca motivul acestei dezvinovățiri în veci să nu fi existat! Atunci nici alții n-ar fi păcătuit împotriva mea și nici eu n-aș fi suferit pedeapsa pe nedrept; pedeapsa, zic, a exilului și a sărăciei, pentru că cetățenilor din preafrumoasa și vestita fiică a Romei, Florența, le-a fost pe plac să mă alunge din sânul ei dulce – unde născut și hrănit am fost până în culmea vieții mele și unde, cu îngăduința ei, doresc din toată inima să-mi odihnesc sufletul ostenit și să-mi sfârșesc zilele ce mi-au fost hărăzite.*”⁷².

„*Dante Alighieri, florentin prin naștere, nu prin purtări*”⁷³ ori „*florentinul surghiunit fără vină*”⁷⁴, după cum se autointitula în epistolele sale, își va petrece tot restul vieții sfâșiat între indignarea celui vitregit de stima cuvenită din partea propriului neam și melancolia celui alungat, cu puțină nădejde în viitorul său. Sentimentele împărțite de revoltă sufletească și de dor nestins de patrie se oglindesc pe deplin în scrierile dantești, autorul descriindu-și în termeni depreciativi Republica și pedepsindu-și moral oponentii florentini, pe care îi regăsim în cele mai cumplite cercuri ale regatului tenebrelor: „*Te bucură, Florență, căci cuprinzi/ cu-a' tale aripi și pământ, și mare,/ și prin infern tu numele-ți întinzi!*”⁷⁵. Totodată, persistă la el nostalgia unei epoci de aur, deplângând virtuțile compatrioților de odinioară. Nu în ultimul rând, în diferite pasaje din scrierile sale se dezvăluie visul neîmplinit al reîntoarcerii. Autorul nutrea speranța ca marea lui Operă să pună capăt calvarului și el să își primească astfel cununa de lauri rezervată poezilor iluștri, chiar în Baptisteriul „Sf. Ioan Botezătorul” din Florența, pe care îl păstra cu drag în amintire, numindu-l „*mândrul San-Giovani-al meu*”⁷⁶: „*De-ar fi ursit poemului meu sacru,/ cui și pământ și cer sprijin îi dară/ și-atâția ani făcu din mine-un macru,/ Să 'nvingă ura ce m' alung' afară/ din mândrul țarc unde-am durmit ca miel/ dușman cu lupii cari răsboiu îi dară,/ cu altă voce-atunci, c' un păr altfel/ întoarce-m' aș poet, să iau cunună/ unde-am primit botezul, căci prin el/ intrai eu în credința care-adună/ pe drepti în cer.*”⁷⁷.

69 MARCU, Alexandru. *Dante Alighieri: appunti per una conferenza*. București, 1927. Ms. 10308, f. [15] r., Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Manuscrise.

70 Lui Dante. În: *Transilvania*, anul LII, nr. 9, septembrie 1921, p. 698.

71 MARCU, Alexandru. *Op. cit.*, f. [9] r., Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Manuscrise.

72 DANTE ALIGHIERI. *Convivio*, Tratatul I, 3. Trad. și comentariile Oana Busoioceanu. În: *Opere minore*. Ed. îngrijită de Virgil Cădea. București: Univers, 1971, p. 202.

73 Idem. *Scrisori*, XIII: Scrisoarea către Can Grande de la Scala, cândva între 1316 și 1319. Trad. Petru Creția. În: *Opere minore*. Ed. îngrijită de Virgil Cădea. București: Univers, 1971, p. 742.

74 Ibidem, III, p. 702.

75 Idem. *Divina Commedia: Inferno = Divina Comedie: Infernul*, Cântul XXVI, 1-3. Trad. și comentarii de Marian Papahagi. Ed. îngrij., introd. și completarea comentariilor de Mira Mocanu. București: Humanitas, 2019, p. 259.

76 Idem. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 1], [1925]: *Infernul*, Cântul XIX, 17, p. 158.

77 Idem. Trad. de G. Coșbuc. [Vol. 3], [1932]: *Paradisul*, Cântul XXV, 1-11, p. 215-216.

Vedere panoramică a Florenței, în centru figurând Catedrala „Santa Maria del Fiore”, celebră în special pentru cupola maiestuoasă din secolul al XV-lea, denumită „Domul lui Brunelleschi”, după numele faimosului său arhitect. Față în față cu aceasta, Baptisteriul „Sf. Ioan Botezătorul”.

Vedere interioară din Baptisteriul „Sf. Ioan Botezătorul” din Florența, locul unde a fost botezat Dante și pe care poetul îl amintește în *Divina Comedie* ca „mândrul San-Giovani-al meu” (*Infernul*, XIX, 17, trad. G. Coșbuc) / „frumosul meu Sânt’ Ioan” (*Infernul*, XIX, 17, trad. M. Papahagi).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantesti. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Rășboiu

Rătăcirile lipsite de orice rezultat iau sfârșit numai când, la invitația seniorului Guido Novello sau Guido al II-lea da Polenta, se stabilește la curtea acestuia din Ravenna, vreme de câțiva ani, până la apusul vieții. Sub auspiciile nobilului din familia Da Polenta, veritabil mecena, poetul s-a bucurat într-o oarecare măsură de liniște după atât de multe încercări, primind mai ales cinstea meritată cu prisosință, care, însă, în mod decepționant, îi fusese refuzată de către florentinii săi. În vestitul oraș italian în care privirea călătorului este învăluită de lumina splendorilor mozaicuri paleocreștine, mărturii perene ale măreției bizantine de odinioară, Dante încheia scrierea cânturilor *Paradisului*, desăvârșind astfel trilogia lumilor plăsmuite de el cu asemenea geniu. La revenirea dintr-o misiune diplomatică încredințată de protectorul său din Ravenna, aflat în conflict cu Republica Venețiană, poetul îndură febra provocată de boala malariei, în cele din urmă morbul necruțător făcându-l să închidă ochii pentru totdeauna, în noaptea dintre 13 și 14 septembrie a anului 1321⁷⁸.

Funeraliile au avut loc la Bazilica „Sf. Francisc” din centrul Ravennei, pe atunci consacrată sub numele „San Pier Maggiore”⁷⁹, și tot aici, potrivit cronicarului Giovanni Villani, „a fost înmormântat cu mare onoare, în veșmânt de poet și filosof încununat de glorie, în fața porții mării biserici”⁸⁰. Întrucât a fost, la rândul său, trădat, înlăturat de la conducere și exilat din cetate, devotatul Guido al II-lea da Polenta nu a mai avut răgaz, așa cum și-ar fi dorit, să ridice un monument demn de amintirea bardului, însă a dat în grija fraților din mănăstirea franciscană, capela votivă cu mormântul

78 BOCCACCIO, Giovanni. *Op. cit.*, p. 67-69. („Pierzându-și orice nădejde – dar nu și dorința – de a se înapoia vreodată la Florența, Dante a locuit deci în Ravenna timp de mai mulți ani, sub ocrotirea generosului senior, iar acolo, datorită învățaturii sale, și-a făcut mai mulți ucenici în poezie și mai ales în cea în vulgară, grai pe care, după părerea mea, el, cel dintâi l-a preamărit și l-a făcut să fie prețuit printre noi italiei, după cum au făcut cu ale lor Homer, printre greci, sau Vergiliu, printre latini [...] Cum însă ceasul de pe urmă îi este hotărât fiecăruia, îmbolnăvindându-se el, tocmai când era aproape de-al cincizeci și șaselea an al său, și primind cu umilință și cucernicie, după datina religiei creștine, toate sfintele taine, și spovedindu-i-se Domnului în semn de pocăință, ca un om ce era, pentru orice faptă săvârșită de el împotriva dorinței sale, în luna septembrie a anului MCCCXXI [1321] de la Cristos, în ziua când se sărbătorește de către Biserică Înălțarea Sfintei Cruci, și întru adâncă durere a sus-zisului Guido [Novello da Polenta – n. aut.] și a tuturor celorlalți cetățeni din Ravenna, îi încredință Creatorului truditul său suflet, care nu mă îndoiesc că a fost primit în brațele preanobilei sale Beatrice [...]”). A se vedea și SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, vol. 2, 1899: M-Z, p. 1290-1291.

79 Ibidem, p. 1796.

80 VILLANI, Giovanni. *Croniche ... secondo le migliori stampe e corredate di note filologiche e storiche*, vol. 1, cartea 10, cap. CXXXVI. Trieste: Sezione letterario-artistica del Lloyd Austriaco, 1857, p. 253.

lui Dante⁸¹. După cum bine se știe, monahii au vegheat asupra osemintelor acestuia în cele mai dificile împrejurări, secole de-a rândul, până în zilele noastre.

Zona Dantescă sau așa-numita „Zonă a tăcerii” din Ravenna, care include mausoleul închinat lui Dante.

Monumentul funerar de la Ravenna, pe al cărui frontispiciu se pot citi cuvintele latine „Dantis Poetae Sepulcrum”, adăpostind rămășițele pământești ale poetului.

Vedere din grădina paraclisului „Quadrarco di Braccioforte”, cu movila de piatră acoperită de verdeață, unde, potrivit inscripției, au fost ascunse osemintele lui Dante în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În plan secund, zidurile și clopotnița Bazilicii „Sf. Francisc” din Ravenna, unde au avut loc funeraliile marelui poet și filosof florentin, intrat în nemurire în noaptea dintre 13 și 14 septembrie 1321.

Vedere interioară din mausoleul de la Ravenna, deasupra pietrei de mormânt aflându-se efigia lui Dante, realizată în secolul al XV-lea de către sculptorul Pietro Lombardo. Se observă de asemenea candela votivă, alimentată cu ulei de măsline toscan în fiecare an, în jurul datei de 14 septembrie, de către orașul natal al poetului, Florența.

Generațiile ulterioare de concetățeni florentini au regretat nespuse soarta nefericită a poetului surghiunit. Considerându-l, în mod legitim, cel mai drept fiu al urbiilor lor și nutrirind speranța că, într-o bună zi, vor izbuti să ștergă această pagină neagră din istoria Florenței, au căutat în nenumărate rânduri să repatrieze rămășițele pământești ale acestuia de la Ravenna⁸², după cum se va fi înfăptuit, în veacul al XVI-lea, cu cele ale unei alte personalități de obârșie florentină, ilustrul Michelangelo.

81 BOCCACCIO, Giovanni. *Op. cit.*, p. 70-71.

82 „Acel Libro del Chiodo din arhivele florentine ce-și trage numele de la cuiul gros de fier încrustat în legătura de lemn [...] amintește și întregul șir de tentative făcute de Florența, după moartea poetului, ca să-i obțină osemintele pentru a le îngropa între colinele ei și a-și răscumpăra, astfel, ingratitudea. Una din cereri a fost chiar aprobată de papa Leon al X-lea. Pe ea se aflau și următoarele rânduri: <<Eu, Michelangelo, sculptor, de asemenea o implor pe Sanctitatea Voastră, oferindu-mă să ridic divinului poet un mormânt potrivit și într-un loc de cinste în cetate>>. Când trimișii florentini, ajunși la Ravenna, au deschis sarcofagul, acesta era, însă, gol. Osemintele fuseseră furate de călugării franciscani și ascunse în zidul capelei di Braccioforte, vecină cu mausoleul poetului, unde au fost descoperite abia în Ottocento. Atunci consiliul municipal ravennez a respins definitiv cererea florentinilor, cărora nu le-a mai rămas altceva decât ca în fiecare an, la 14 septembrie, de ziua morții lui Dante, să ofere ulei toscan pentru alimentarea lămpii votive. Și, astfel, Florența, s-a văzut exilată ea pentru totdeauna de mormântul celui exilat [...] Atunci m-am gândit că versurile din Divina Commedia, săpate în marmură pe aproape toate străzile, sunt și o formă de penitență ...” (PALER, Octavian. *Op. cit.*, p. 344-345).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”

Andreea Răboiu

Înmormântat inițial la Roma, creatorul uluitoarelor fresce ale Capelei Sixtine a fost adus, apoi, pentru a-și afla odihna veșnică, în panteonul Florenței, Bazilica „Santa Croce”.

Toate încercările ca divinul poet florentin să-și poată veghea locurile natale, fie și după moarte, au rămas fără izbândă, mărturie fiind cenotaful ridicat în semn de omagiu în secolul al XIX-lea: „*rușinea de a fi persecutat pe cel mai mare poet al său și al neamului întreg a șters-o Firenze numai în 1830, când a lăsat pe sculptorul [Stefano – n. aut.] Ricci să-i ridice un monument de marmoră de Carrara între monumentul lui Michelangelo și al lui Alfieri, din biserica Santa Croce. Poetul e reprezentat în mărime mai mult decât naturală, șezând și proptindu-și capul în mâna dreaptă. De-a dreapta poetului e chipul Italiei, arătând cu mâna spre poet și spre inscripția de pe cenotaf: <<Onorate l'altissimo poeta>>. La stânga e o figură ce reprezintă Arta poetică, stând aplecată asupra cărții lui Dante: Divina Commedia, și ținând în mâna stângă [în realitate, în mâna dreaptă – n. aut.] o cunună de lauri.*”⁸³.

În ceea ce privește veritabilul monument funerar aflat la Ravenna, pe al cărui frontispiciu se pot citi cuvintele latine îmbrăcate în aur: „*Dantis Poetae Sepulcrum*”, acesta a avut un parcurs istoric tumultuos și a cunoscut restaurări succesive, astăzi constituind un mausoleu prețuit de toți cei care cinstesc memoria lui Dante. Epitaful încheiat cu celebrul „*Hic Claudor Dantes Patriis Extorris Ab Oris Quem Genuit Parvi Florentia Mater Amoris*” [„*Aici zac eu, Dante, exilat de pe meleagurile patriei care m-a născut, Florența, mamă prea puțin iubitoare*” – trad. aut.] datează, potrivit tradiției, din secolul al XIV-lea, dar literele acestuia au fost săpate în piatra de mormânt, odată cu realizarea de către sculptorul Pietro Lombardo a efigiei lui Dante, un basorelief care îl înfățișează adâncit în cugetări și înconjurat de cărțile sale. Lucrările de restaurare și îmbogățire a ansamblului funerar au fost efectuate sub patronajul lui Bernardo Bembo⁸⁴, diplomat din secolul al XV-lea, guvernator al Ravennei din partea Republicii Venețiene suverane, dar, mai ales, iubitor de cultură și părinte al cărturarului umanist Pietro Bembo. După cum relevă inscripțiile plăcilor de marmură, cel care a dat strălucire mormântului, așa cum se înfățișează în forma sa actuală, comanditarul impresionantei construcții datând din anul 1780, a fost cardinalul și nunțiu papal Luigi Valenti Gonzaga, cunoscându-se totodată și numele arhitectului: Camillo Morigia.

În 1921, Ravenna a fost denumită simbolic „*vestală a cultului său*”⁸⁵, cu prilejul comemorării lui Dante, la șase sute de ani de la moarte și, negreșit, venerarea amintirii scriitorului în acest oraș, la fel ca pretutindeni în Italia și în lume, nu va înceta atâta vreme cât poezia și literatura universală vor rămâne daruri de preț pentru inimă și spirit.

Vedere de pe Via Santa Margherita din Florența, cu fațada clădirii Muzeului „Casa di Dante”, reconstruită în perimetrul unde se crede că au locuit odinioară Dante și familia sa.

Cenotaful lui Dante aflat în Bazilica „Santa Croce” din Florența, opera sculptorului Stefano Ricci.

⁸³ GEORGESCU, Ioan. Dante Alighieri. În: *Transilvania*, anul LII, nr. 9, septembrie 1921, p. 711-712.

⁸⁴ *Ravenna: città d'arte*. Ravenna: Edizioni Salbaroli, [199-], p. 122-123.

⁸⁵ Titlu conferit orașului Ravenna într-o inscripție de pe o placă de marmură comemorativă, datată 14 septembrie 1921 și așezată pe zidurile clopotniței Bazilicii „Sf. Francisc”, locul odihnei veșnice a lui Dante.

Mărturii documentare și repere bibliofile

Faptul că fusese elev al lui Cino da Pistoia și totodată apropierea de o serie întreagă de alți învățați care îmbrățișau moștenirea literară lăsată în urmă de Dante, îi insuflaseră tânărului Giovanni Boccaccio o profundă admirație și aplecare către studiul dantesc, de care se va fi lăsat cucerit de-a lungul întregii vieți⁸⁶. În a doua jumătate a veacului al XIV-lea, la numai câteva decenii de la pășirea în lumea celor drepti a remarcabilului „*Dantes Florentinus*”, apărea prima biografie⁸⁷ dedicată integral lui. Autorul, Boccaccio însuși, expunea idealul artei poetice a vremii: „*acesta a fost acel Dante hărăzit veacurilor noastre, ca o deosebită îndurare a Domnului; acesta a fost acel Dante care, cel dintâi, trebuia să deschidă calea întoarcerii muzelor izgonite din Italia. Prin aceasta a fost dovedită strălucirea graiului florentin; prin aceasta a fost rânduită toată frumusețea vorbirii vulgare, în ritmuri potrivite.*”⁸⁸. Părintele *Decameronului* aprecia limbajul poetic dantesc de o asemenea desăvârșire „*încât nu numai că i-a întrecut pe contemporanii săi, dar a dat vulgarei atâta strălucire încât atât atunci, cât și după aceea, pe mulți i-a făcut și-i va face dornici de a ajunge și ei pricepuți în asta.*”⁸⁹.

De numele scriitorului Giovanni Boccaccio se leagă și un amănunt de mare însemnătate, relativ la istoricul titlului celei mai valoroase dintre creațiile dantești, monumentală *Divina Comedie*.

86 LAFFONT, Robert; BOMPIANI, Valentino. *Dictionnaire biographique des auteurs de tous les temps et de tous les pays*. Tome 1: A-K, p. 180-182. Paris: S.E.D.E., 1956. A se vedea și: SAPEGNO, Natalino. Boccaccio, Giovanni. În: *Dizionario Biografico degli Italiani*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1960-2020. Vol. 10, 1968. Disponibil pe Internet la adresa [https://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-boccaccio_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-boccaccio_(Dizionario-Biografico)), accesat în 16.07.2021.

87 Scrierea lui Giovanni Boccaccio intitulată, în limba latină, *De origine vita, studiis et moribus viri clarissimi Dantis Aligerii florentini, poete illustris, et de operibus compositis ab eodem*, dar mai cunoscută în versiunea italiană: *Trattatello in laude di Dante* sau *Vita di Dante*, prezintă detalii privind originile, studiile, deprinderile și înfăptuirile poetului, schițând profilul lui fizic și moral, dar și dramele trăite de acesta de-a lungul vieții. Sunt lansate păreri asupra valorii sale umane și literare, pe alocuri cu accente panegirice, fapt pentru care, în unele interpretări, acestui studiu biografic i-au fost atribuite conotații mitice. Anterior, informații referitoare la Dante au mai fost consemnate, firește fără însuflețirea boccaccescă de mai târziu, în cronică florentină alcătuită de istoricul medieval Giovanni Villani. Din această sursă de primă importanță, cei doi fiind contemporani și concitadini, aflăm de pildă că: „*Dante a fost un vechi și onorabil cetățean al Florenței, de la Porta San Pietro, și vecin al nostru; și surghiunirea lui din Florența a fost din pricină că principele Carol de Valois din casa regală a Franței intrase în Florența la anul 1301 și alungase partida Albilor, cum mai demult se menționează, numitul Dante se afla printre cei mai mari guvernatori ai orașului nostru și aparținea acelei partide, cu toate că era guelf; și iată, fără vreo altă vină decât aceea de a fi fost de partea Albilor, după cum am amintit, fu exilat și izgonit din Florența; și ajunse la Universitatea din Bologna și apoi la Paris și în mai multe părți ale lumii. Acesta a fost un mare învățat în aproape orice știință, chiar dacă era un om laic; a fost poet și filosof prin excelență, maestru al retoricii atât în proză și poezie, cât și în discursurile publice, nobil versificator, cel mai mare în rime, cu cel mai curat și mai frumos stil ce a existat în limba noastră până în timpurile sale și ulterior [...] Acest Dante, prin erudiția sa, a fost destul de înfumurat, ursuz și disprețuitor; și aproape ca un filosof deloc agreabil nu știa prea bine cum să dialogheze cu oamenii de rând; însă pentru celelalte virtuți ale sale, pentru știința și valoarea unui asemenea cetățean, suntem de părere că se cuvine să îl imortalizăm în această cronică a noastră, cu toate că neprețuitele opere pe care ni le-a lăsat scrise îl recomandă ipso facto ca reprezentant al orașului nostru și aduc glorie Florenței.*” – trad. aut. (VILLANI, Giovanni. *Croniche ... secondo le migliori stampe e corredate di note filologiche e storiche*, vol. 1, cartea 10, cap. CXXXVI. Trieste: Sezione letterario-artistica del Lloyd Austriaco, 1857, p. 253-254).

88 BOCCACCIO, Giovanni. *Op. cit.*, p. 26.

89 Idem, p. 92.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răboiu

Alcătuirea, se pare, începând cu perioada 1304-1308⁹⁰ – deși geneza acesteia rămâne învăluită în mister, iar opiniile dantologilor care au îngrijit apariția celor mai avizate ediții critice ori au publicat exegeze de seamă variază – vestita trilogie în versuri va fi fost continuată până la sfârșitul vieții autorului, în anul 1321. La acea vreme, cele trei părți, *Infernul*, *Purgatoriul* și *Paradisul*, nu purtau denumirea generică arhicunoscută astăzi. Dante indicase doar termenul „*comedie*” și aceasta numai în cuprinsul Cântului al XVI-lea, respectiv al celui de-al XXI-lea din *Infernul*, prin ceea ce editoarea Mira Mocanu numește o „*definiție metatextuală*”⁹¹, în cadrul comentariilor la traducerea în limba română a poemului, semnată de Marian Papahagi. E drept, istoriografia înregistrează faptul că poetul oferise o argumentație bine susținută privind structura și specificul operei în epistola adresată unuia dintre protectorii săi din perioada exilului, seniorul Veronei, Cangrande I della Scala, prilej cu care îi închina acestuia versurile din *Paradisul*. Redăm în continuare un fragment cu vădită semnificație din această piesă de corespondență: „*Prima împărțire este cea prin care întreaga operă se împarte în trei cantice. A doua, prin care fiecare cantică se împarte în cânturi. A treia, prin care fiecare cânt se împarte în ritmuri. Forma felului de tratare este poetică, fictivă, descriptivă, digresivă, transumptivă și, pe lângă acestea, definitivă, divizivă, probativă, improbativă și exemplificativă. Titlul cărții este <<Începe Comedia lui Dante Alighieri, florentin prin naștere, nu prin purtări>>. Pentru înțelegerea lui trebuie știut că vorba comedie vine de la comos, sat, și oda, adică cântec, de unde comedia, cum ar veni: cântec sătesc. Și comedia este un anumit fel de povestire poetică, deosebit de toate celelalte. Prin cuprins se deosebește de tragedie prin aceea că tragedia este la început uimitoare și liniștită,*

90 Acesta este intervalul pe care criticul literar Giorgio Petrocchi, editor italian de seamă al capodoperei dantești, îl consideră verosimil pentru redactarea primeia dintre cele trei părți ale poemului, susținând că „*nu este posibil să localizăm în timp cu exactitate punctul de pornire al Infernului, chiar dacă este semnificativă ipoteza ca primele cânturi să fi fost scrise în timpul șederii la Arezzo (sfârșit de primăvară – vară 1304), important loc de observare a vieții politice din care Dante urmărește derularea evenimentelor din sfera politicului, iar restul cânturilor să fi fost completate până în 1308, anul începerii Purgatoriului. Sunt presupuneri, e adevărat, dar corespund în parte sau în întregime punerii cap la cap a detaliilor vieții lui Dante în acei ani de peregrinări prin Toscana, iar specificul toscan al Infernului este de necontestat, implicit coloritul lingvistic care nu demonstrează încă acea cunoaștere a limbii de la curțile septentrionale, dar care se observă în schimb în celelalte două părți ale operei.*” – trad. aut.) (PETROCCHI, Giorgio. *Vita di Dante*. Roma, Bari: Editori Laterza, 1997, p. 81). Se cuvine a sublinia faptul că, de-a lungul vremii, a circulat și o teorie potrivit căreia scrierea primelor șapte cânturi din *Infernul* ar fi fost inițiată încă de la Florența, în preajma anului 1300, și nu în perioada exilului autorului, când el doar ar fi reluat creația, ipoteză care ar susține implicit că Dante și-ar fi anticipat astfel durerea surghiunului. Respectiva teză cu iz de legendă, difuzată de Boccaccio (cf. BOCCACCIO, Giovanni. *Op. cit.*, p. 132-135) și admisă, atât de unii comentatori din vechime, cât și de cercetători moderni, precum istoricul literar Ramiro Ortiz (a se vedea ORTIZ, Ramiro. *Dante și epoca sa*. În: DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. Ed. îngrijită și comentată de Ramiro Ortiz. București: Cartea Românească, [1925-1932]. [Vol. 1], 1925, p. XLI-XLII), este, în prezent, respinsă de majoritatea studiilor (cf. DANTE ALIGHIERI. *Divina Commedia: Inferno = Divina Comedie: Infernul*. Trad. și comentarii de Marian Papahagi. Ed. îngrij., introd. și completarea comentariilor de Mira Mocanu. București: Humanitas, 2019. Note, p. 389, 2. Introducere, p. 21-23). Pe o poziție intermediară, se situa renumitul dantolog Giovanni Andrea Scartazzini, care, deși indica anii 1314-1321 ca fiind unicul interval plauzibil pentru alcătuirea formei definitive a poemului, așa cum îl cunoaștem, nu excludea posibilitatea existenței unei lungi perioade de pregătiri și încercări premergătoare. De asemenea, Scartazzini îl absolvă pe Boccaccio de vina că ar fi mitificat aspecte din cronologia capodoperei dantești, punând totul pe seama stilului său retoric, care l-ar fi determinat să folosească tonul declamator din descrierea împrejurărilor (SCARTAZZINI, G. A. *A Companion to Dante: from the German of G. A. Scartazzini [translated] by Arthur John Butler*. London, New York: Macmillan and Co, 1893, p. 373-384).

91 „*Din punte-n punte, de-altele spunând/ – a le cânta comedia-mi nu se-îndură*” (DANTE ALIGHIERI. *Divina Commedia: Inferno = Divina Comedie: Infernul*, Cântul XXI, 1-2. Trad. și comentarii de Marian Papahagi. Ed. îngrij., introd. și completarea comentariilor de Mira Mocanu. București: Humanitas, 2019, p. 211; a se vedea de asemenea Note, p. 467, 2).

la sfârșit sau ieșire este plină de duhoare și groaznică [...] Comedia în schimb începe cu ceva aspru, dar cuprinsul ei se încheie în chip fericit.”⁹².

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

DANTE ALIGHIERI. [*Divina Comedie*]. Milano: U. Hoepli, 1921. Facsimil al „*Codicelui Trivulzian 1080*”, un manuscris anluminat florentin, realizat la șaisprezece ani de la moartea autorului, în 1337, în prezent regăsindu-se în colecțiile prestigioasei Arhive și Biblioteci Trivulziana, din incinta Castelului Sforza din Milano. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Manuscrise.

a. Legătură ulterioară din piele de culoare maro, cu impresiuni sub formă de motive geometrice.

b. Incipitul celei de-a doua părți sau cantice a capodoperei dantești, pe pagină cu anluminură, chenar și inițială historiată „P”, înfățișându-l pe Dante, călăuzit de poetul Vergiliu, în corabia care îi poartă în apele Purgatoriului. Aceștia sunt reprezentați și în registrul inferior al chenarului, întâlnindu-l pe Cato cel Tânăr, păzitorul intrării în cel de-al doilea regat al lumii de dincolo.

c. Explicitul *Purgatoriului* și incipitul celei de-a treia părți sau cantice, *Paradisul*. Textul inclus în chenar pictat, cu motive fitomorfe și figuri religioase, este decorat cu inițială historiată „L”, înfățișând scena încoronării Sf. Fecioare Maria. În josul paginii, Dante primește cununa de lauri, hărăzită poezilor iluștri, de la însuși zeul poeziei și al artelor, Apollo, invocat de autor în debutul ultimei părți a poemului.

Cei familiarizați cu practicile medievale de redactare a textelor vor remarca desigur faptul că Dante dezvăluie, în epistola menționată, un *incipit*, noțiune specifică tradiției cărții manuscrise în Apus, care, ulterior, a influențat și perioada de început a imprimeriei. Codicele medievale și cea mai mare parte a incunabilelor se caracterizează prin lipsa foii de titlu, denumirea operei fiind aflată în formulele de introducere și de încheiere consfințite în epocă. Se cuvine a sublinia faptul că paragrafele care marchează debutul, respectiv finalul unora dintre cele mai vechi copii manuscrise ale capodoperei dantești includ cuvântul „*commedia*”. Atare *incipit* și *explicit*, așa cum sunt cunoscute acestea potrivit terminologiei latine, regăsim, de pildă, în paginile *Codicelui Trivulzian 1080*⁹³,

92 Idem. Scrisori. Trad. Petru Creția. Comentarii de Alexandru Duțu. În: *Opere minore*. Ed. îngrij. de Virgil Căndea. București: Univers, 1971, p. 746-747. În comentariile sale referitoare la acest material epistolar prețios, numerotat XIII și datat „*cândva între 1316 și 1319*”, Al. Duțu oferă o trecere în revistă a opiniilor dantologilor care, de-a lungul timpului, au afirmat sau infirmat paternitatea scrisorii (p. 746, n. 146).

93 Acest manuscris de secol XIV a fost expus în original la Florența, alături de alte valori artistice și bibliofile legate de personalitatea lui Dante, în cadrul expoziției organizate în anul 2021 de către Muzeul Național Bargello, cu prilejul comemorării celor șapte veacuri care s-au scurs de la moartea poetului (*Onorevole e antico cittadino di Firenze: il Bargello per Dante: [catalogo della mostra, Firenze, Museo Nazionale del Bargello, 21 aprilie-31 luglio 2021]*). A cura di Luca Azzetta, Sonia Chiodo, Teresa De Robertis. Firenze: Mandragora, 2021, p. 192-195, poz. 22). Se impune a preciza faptul că Biblioteca Națională a României deține, la Cabinetul de Manuscrise al Colecțiilor Speciale, un exemplar facsimilat al *Codicelui Trivulzian 1080*, care face parte dintr-un tiraj limitat realizat în condiții grafice de excepție, sub egida „Societă Dantesca Italiana” – filiala milaneză, în urmă cu un secol (Milano: Hoepli, 1921).

intitulat astfel după posesorul său din secolul al XIX-lea, bibliofilul Gian Giacomo Trivulzio, cel care a dat de altfel numele prestigioasei Arhive și Bibliotecii Trivulziana de la Castelul Sforzesco din Milano, unde se păstrează astăzi și acest manuscris italian, datat 1337. La începutul fiecăreia dintre părți, se poate citi, cu mici variații, un text asemănător celui de pe rectoul filei 36, care deschide *Purgatoriul*: „Comincia la seconda parte overo Canticha dela Commedia di Dante Allaghieri di Firenze” [„Începe a doua parte sau Cantică a Comediei lui Dante Alighieri din Florența” – trad. aut.]. Totodată, la sfârșitul poemului, pe verso-ul filei 103, este redactată, de data aceasta în limba latină, mențiunea: „Explicit liber Co[m]medie Dantis Alagherii de Florentia p[er] eum editus sub anno D[o]mi[ni]ce Incarnat[ionis] mill[esim]o trecent[esim]o de mense Martii, Sole in Ariete, luna XIII^a in Libra” [„Aici se încheie cartea Comediei lui Dante Alighieri din Florența, de acesta alcătuită la anul de la întruparea Domnului 1300⁹⁴, în luna lui Marte, Soarele în Berbec, a 14-a Lună în Balanță.” – trad. aut.], urmând apoi, o raritate pentru acea perioadă, semnătura copistului, care potrivit numelui era de obârșie toscană, Francesco di Ser Nardo di Barberino, precum și data codexului: „S[er] Franciscus S[er] Nardi de Barberino Vallis Pese curie Summefontis sc[ri]psit hunc librum sub anno Domini M^oCCC^oXXX^oVII^o” [„Ser Francesco, fiul lui Ser Nardo din Barberino de pe Valea Pesei, cetatea Semifonte, a scris această carte la anul 1337” – trad. aut.]. Exemplele de acest tip pot continua, ținând seama de faptul că opera a reprezentat încă de la apariție, un veritabil succes, trezind interesul multor comanditari și, printr-o împrejurare favorabilă, un număr însemnat al copiilor caligrafiate și ornamentate cu mult fast pentru aceștia a supraviețuit veacurilor până în zilele noastre⁹⁵.

Dacă în ceea ce privește elementul principal al titlului, „*comedia*”, contextul a fost relativ limpede încă din timpul vieții autorului, nu la fel se poate spune despre epitetul „*divina*”, care i-a fost conferit postum. Cel dintâi care a caracterizat poemul prin atributul consacrat a fost chiar Giovanni Boccaccio în al său *Trattatello in laude di Dante*, studiul biografic anterior amintit⁹⁶. Răspândirea termenului nu s-a realizat însă numaidecât. Iată ce nota Ramiro Ortiz referitor la acest subiect: „Cât despre titlu, e bine să se știe că opera nu are un nume al său propriu. Dante o numește **poem sfințit** (Par., XXIII, 62), **poem sfânt** (Par., XXV, 1), și de două ori **Comedia** (Inf., XVI, 128; XXI, 2) printr’o sfioasă antiteză la poemul vergilian pe care îl numește tragedie (Inf., XX, 113), deoarece, în limbajul lui Dante <<per tragediam superiorem stilum inducimus, per comediam inferiorem>> (De Vulg. Eloquentia, II, 4) [...] Florentinii au numit poemul **el Dante**, ediția aldină din 1502 **Le terze rime di Dante**. În 1613 ediția din Vicenza intitulează încă poemul **La Visione**, ceea ce dovedește că la începutul veacului al XVII-lea numele de *Comedia* nu era încă primit peste tot. Numirea de **Divina**

94 Anul corespunde teoriei lui Giovanni Boccaccio (a se vedea nota de subsol 84 din prezentul articol).

95 Aceste codexuri fac parte astăzi din fonduri documentare valoroase aparținând unor biblioteci și muzee de renume din întreaga lume, dintre care amintim prestigioasa Biblioteca Apostolica Vaticană, apoi Biblioteca Medicea Laurenziana, Biblioteca Riccardiana și Biblioteca Națională Centrală din Florența, Biblioteca Ambrosiana și Biblioteca Trivulziana din Milano, Biblioteca Națională a Franței, Muzeul Condé de la Chantilly, British Library, Biblioteca Bodleiana, Biblioteca Capitlului din Toledo, Biblioteca Pierpont Morgan din New York ș.a.m.d. (Pentru o evidență exhaustivă, a se vedea indexul manuscriselor și documentelor de arhivă, alcătuit de Leonardo Lenzi și publicat în *Onorevole e antico cittadino di Firenze: il Bargello per Dante: [catalogo della mostra, Firenze, Museo Nazionale del Bargello, 21 aprilie-31 luglio 2021]*. A cura di Luca Azzetta, Sonia Chiodo, Teresa De Robertis. Firenze: Mandragora, 2021, p. 371-372.)

96 BOCCACCIO, Giovanni. *Op. cit.*, p. 137. Scriitorul menționează epitetul oarecum în treacăt: „[...] această **divină Comedie**”).

a fost dată operei pentru întâia oară de Boccaccio. Întâia dată când găsim titlul fericit *Divina Comedia*, e în ediția venețiană din 1529 cu comentariul lui Cristoforo Landino [pentru ediția din urmă, a se vedea referința bibliografică de la nota 2 a articolului de față – n. aut.]⁹⁷. Cu toate acestea, istoriografia reține ca primă tipăritură purtând pe foaia de titlu sintagma *Divina Comedie*, o ediție ulterioară, îngrijită de filologul Lodovico Dolce, scoasă de sub teascurile atelierului venețian condus de editorul-tipograf Gabriele Giolito de' Ferrari, în anul 1555: *La divina comedia di Dante di nuovo alla sua vera lettione ridotta con lo adjuto di molti antichissimi esemplari*⁹⁸.

Mâhnit de soarta nefericită a lui Dante, autorul *Decameronului* nutrea speranța de a-i restabili prestigiul știrbit, condamnând cu mult patos ingratitudea contemporanilor florentini: „O, patrie nerecunoscătoare, ce nebunie, ce nepăsare te stăpânea atunci când, cu o cruzime neobișnuită, l-ai alungat pe cel mai drag cetățean al tău, pe cel mai de seamă binefăcător al tău, pe singurul tău poet? [...] A murit deci Dante al tău în acel exil în care l-ai trimis chiar tu, pe nedrept, pizmuindu-i meritele. Vai, ce păcat mai greu de amintit decât ca mama să invidieze virtuțile unuia dintre fiii ei! Acum, când ai scăpat de orice grijă, acum, când în urma morții lui, trăiești nestingherită, cu apucăturile tale, poți deci să pui capăt îndelungatelor și nedreptelor tale asupriri.”⁹⁹.

Se cunosc de altfel strădaniile lui Boccaccio în propovăduirea măiestriei celui pe care cu mult entuziasm îl adoptase drept idol literar. De pildă, pe mai puțin încrezătorul Petrarca nu ezita să-l acuze, în pofida stimei și prieteniei pe care i le purta, de sentimente ascunse de invidie față de creațiile dantești. Mărturie a confruntărilor aprinse avute pe această temă rămâne corespondența dintre cei doi, păstrată și editată ulterior în lucrări de specialitate italiene.

„Chiar dacă spiritul tău poate să răzbată cerurile și faima ta să atingă stelele, primește-l pe acest compatriot al tău, înțelept și poet totodată: primește-l, citește-l, pune-l alături de cei mari ai tăi, cinstește-l, slăvește-l, pentru că prin aceasta te vei ridica tu însuși și vei dobândi multă onoare.”¹⁰⁰. Cu aceste cuvinte i se adresa, printre altele, Boccaccio, iar Petrarca se folosea *per a contrario* de toate mijloacele oratoriei și redacta un lung răspuns, din cuprinsul căruia spicuiem câteva pasaje grăitoare: „Așadar eu nu sunt mulțumit, eu nu exult întru gloria oamenilor iluștri? Crede-mă, nimic nu este mai străin de mine, nimic mai necunoscut precum invidia [...] după cum spune elegant acel Cicero care nimic nu rostește fără eleganță, <<cei morți sunt lipsiți de invidie și de ură>>. Tu mă vei crede dacă îți voi spune sub jurământ că admir geniul și stilul aceluia poet [Dante – n. aut.] despre care am numai cuvinte de laudă. Doar atât am răspuns cui mă întreba despre el cu insistență: el a fost oarecum inferior lui însuși, fiindcă excelează mai mult în scrierile în limba vulgară decât în poezia și proza compuse în latină.”¹⁰¹.

97 ORTIZ, Ramiro. *Op. cit.*, p. XLII-XLIII.

98 FISKE, W. *Catalogue of the Dante collection presented by Willard Fiske*. Compiled by T. W. Koch. Ithaca, New York, 1898-1900, vol. 1, p. 8. A se vedea și GRAESSE, vol. 2, p. 330.

99 BOCCACCIO, Giovanni. *Op. cit.*, p. 76, 81-82.

100 CAGLI, Bruno. Il „Divino” Poeta. În: BOCCACCIO, Giovanni. *Vita di Dante*. A cura di Bruno Cagli. Roma: Avanzini e Torraca Editori, 1965, p. 10. [trad. aut.]

101 PETRARCA, Francesco. *Familiares Rerum Libri = Le Familiari*, 23 (XXI, 15) – Ad Iohannem de Certaldo, purgatio ab invidis obiecte calumnie = A Giovanni da Certaldo, difendendosi da una calunnia mossagli da invidiosi. În: PETRARCA, Francesco. *Prose*. A cura di G. Martellotti e di P. G. Ricci, E. Carrara, E. Bianchi. Milano, Napoli: Riccardo Ricciardi Editore, 1955, p. 1011, 1013. [trad. aut.]

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

Nicidecum nu trebuie omis faptul că, din rațiuni similare, Boccaccio îi trimisese, de la Florența, și un dar însemnat lui Petrarca¹⁰². Este vorba despre o copie a operei apreciate de către devotatul Boccaccio drept „cea mai grandioasă ce fusese compusă vreodată”¹⁰³, desigur *Divina Comedie*, pe care, se pare, o transcrișese de mâna sa¹⁰⁴. Exact această copie manuscrisă florentină din prima jumătate a secolului al XIV-lea, un splendid codice anluminat pe pergament, cunoscut sub denumirea de *Dante a lui Petrarca*, se regăsește astăzi în colecțiile Bibliotecii Vaticanului, purtând, potrivit filologilor și paleografilor, o serie întreagă de dovezi irefragabile, sub formă de însemne și adnotări marginale¹⁰⁵.

„*Pro captu lectoris habent sua fata libelli*” spune celebrul adagiul al lui Terentianus Maurus, iar parcursul acestui manuscris al *Divinei Comedii* îl ilustrează întru totul. Acelea erau vremuri în care, inevitabil, bibliotecile personale se constituiau și erau prezervate cu eforturi considerabile, cu atât mai mult după dispariția posesorilor. Aflăm de pildă că „*Petrarca și Boccaccio visaseră amândoi ca, după moartea lor, manuscrisele pe care le achiziționaseră în timpul vieții să fie păstrate laolaltă, însă aceste colecții valoroase au ajuns în cele din urmă să fie vândute, împrăștiate sau pur și simplu neglijate. Multe dintre codicele prețioase pe care Petrarca le adunase cu atâta trudă și le adusese la Veneția, pentru a pune bazele unei mult vizate Biblioteci Alexandrine, au fost închise și uitate într-un palazzo, unde s-au făcut pulbere*”¹⁰⁶.

Istoria a făcut ca destinul manuscrisului despre care facem vorbire să nu fie într-atât de crud, ci să se îndeplinească neîntrerupt cu cel al unora dintre marile personalități ale culturii italiene. În cadrul unui amplu studiu pe care i-l dedică filologul Giancarlo Breschi, este prezentată circulația codicelui de la momentul intrării în posesia lui Petrarca și până la donarea sa Bibliotecii Vaticanului de către penultimul dintre proprietari, arheologul și colecționarul bibliofil Fulvio Orsini. Începând din secolul al XVII-lea și până în prezent, documentul identificat sub cota Vat. lat. 3199 este parte a inestimabilelor colecții bibliofile ocrotite de Sfântul Scaun, cu excepția însă a unui intermezzo francez între anii 1798-1815, ca urmare a rechiziționării sale alături de un număr impresionant de manuscrise, tipărituri și obiecte de artă, în timpul campaniei lui Napoleon pe teritoriul italian¹⁰⁷.

102 Ibidem, p. 1002, n. În alte opinii, Boccaccio i-ar fi înmănat personal cadoul lui Petrarca, la Padova, anume în primăvara anului 1351, în timpul vizitei cu caracter oficial pe care i-a făcut-o acestuia, în numele guvernului Florenței, pentru a-i propune preluarea unei „*catedre dantești*” la proaspăt înființata, pe atunci, universitate a orașului, cunoscută ca Studio fiorentino, invitație pe care însă Petrarca a declinat-o (BRESCHI, Giancarlo. Il ms. Vaticano latino 3199 tra Boccaccio e Petrarca. În: *Studi di Filologia Italiana*, nr. 72, 2014, p. 96).

103 PETRARCA, Francesco. *Op. cit.*, p. 1002.

104 Boccaccio este recunoscut drept copist al mai multor manuscrise conținând opere de Dante. Menționăm codexurile prezervate la Florența (Riccardiano 1035), Vatican (Chigi L.V. 176, Chigi L.VI 213, Vat. lat. 3199), Toledo (Zelada 104.6) – cf. FIORILLA, Maurizio. Giovanni Boccaccio biografo e copista di Dante: un grande progetto culturale. În: *Onorevole e antico cittadino di Firenze: il Bargello per Dante: [catalogo della mostra, Firenze, Museo Nazionale del Bargello, 21 aprilie-31 luglio 2021]*. A cura di Luca Azzetta, Sonia Chiodo, Teresa De Robertis. Firenze: Mandragora, 2021, p. 300-302, poz. 55. A se vedea și: *Boccaccio autore e copista: catalogo della mostra, Firenze, Biblioteca Medicea Laurenziana, 11 ottobre 2013 – 11 gennaio 2014*. A cura di T. De Robertis et al. Firenze: Mandragora, 2013, p. 379-380.

105 Manuscrisul Vat. lat. 3199, DANTE ALIGHIERI. *Divina Commedia*. [Firenze, cca. 1326-1345], poate fi consultat în format online în „Digital Vatican Library”, la adresa https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.3199. Dintre referințele studiate, semnalăm PULSONI, Carlo. Il Dante di Francesco Petrarca: Vaticano Latino 3199. În: *Studi petrarcheschi*, Nuova serie, X, 1993, p. 155-208. A se vedea și BRESCHI, Giancarlo. *Op. cit.*, p. 95-117.

106 GREENBLATT, Stephen. *Clinamen: cum a început Renașterea*. Trad. Adina Avramescu. București: Humanitas, 2014, p. 166-167.

107 BRESCHI, Giancarlo. *Op. cit.*, p. 95-98.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suferințului italian”
Andreea Rășboiu

În expunerea lui Breschi, apar și două nume răsunătoare ale Renașterii venețiene, eruditul scriitor Pietro Bembo și „*principele tipografilor*”¹⁰⁸, Aldus Manutius. După cum bine se știe, colaborarea de excepție a celor doi a inclus publicarea scrierilor Antichității greco-latine, dar și a operelor lui Dante, ale lui Petrarca ori ale lui Bembo însuși, toate sub îngrijirea atentă a acestuia din urmă. Lucrarea *Le terze rime*, titlul conferit de ei trilogiei care ulterior avea să fie unanim cunoscută drept *Divina Comedie*, ieșea de sub teascurile prestigioasei oficină din Veneția, în luna august a anului 1502¹⁰⁹, pentru întâia oară în celebrul format *in-octavo* și cu scriere cursivă, inovațiile absolute ale tiparului aldin. Până la acel moment, existau numai volumele *in-folio* ale codicelor medievale și ale primelor tipărituri dantești din perioada incunabulară. Un amănunt de real interes pentru bibliofili îl constituie și faptul că exemplarele ediției *Le terze rime* prezintă, pe verso-ul ultimei file, delfinul răsucit în jurul ancorei, eleganta marcă tipografică adoptată de Aldus Manutius cu doar puțin timp înainte¹¹⁰.

Cartea a fost deosebit de apreciată. Giovanni Andrea Scartazzini, reputat dantolog al secolului al XIX-lea, traducător în limba germană și comentator al *Divinei Comedii*, sublinia că „*această ediție practic a fixat textul pentru trei secole. Cu excepția ediției Giunta din 1506, alcătuită pe baza unui manuscris bun, dar nu imaculat, și a celei a lui Vellutello din 1544, rezultatul colaționării mai multor manuscrise, în rest toate edițiile veacului al XVI-lea se sprijină pe ea [...] Ediția Crusca din 1595, în ciuda laudelor înșelătoare ale Academicienilor; se bazează în realitate pe ediția aldină; și de aici înainte, pentru următoarele două secole, nimeni nu s-a mai încumetat să se abată de la aceasta. Nu mai devreme de sfârșitul secolului al XVIII-lea de abia, Dionisi și Lombardi îndrăznesc să se elibereze de ferecăturile ei*”¹¹¹.

108 „Unul dintre cei mulți care au venit în laguna venețiană din toate părțile Europei a fost principele tipografilor [...] Era un profesor de gramatică, născut la Bassiano, în Lazio, care studiasse la Roma, profesând apoi la Ferrara, Mirandola, Carpi, la curțile senioriale, exuberante de pe valea râului Pad; a sosit la Veneția după împlinirea vârstei de patruzeci de ani, descoperind în sfârșit atmosfera în care se putea afirma cu adevărat. Stabilirea lui Aldus Manutius în Republica Leului a fost un moment răsunător: fără inteligența sa creatoare, imprimeria venețiană nu ar fi cucerit cu asemenea forță Europa; niciun alt loc din lume nu i-ar fi oferit atât de repede calea succesului.” – trad. aut. (DE MICHELIS, Cesare. *Aldus Manutius and Venetian Humanism*. În: *Aldo Manuzio Renaissance in Venice*. Venice: Marsilio, 2016, p. 21-22.)

109 DANTE ALIGHIERI. *Le terze rime di Dante*. Venetii: in Aed[ibus] Aldi accuratissime, Men[se] Aug[usti] M. DII [1502] (cf. GRAESSE, vol. 2, p. 329). O nouă ediție aldină apărea treisprezece ani mai târziu: *Dante, col sito e forma dell'inferno, tratta della istessa descrizione del poeta*. Impresso in Vinegia nelle case d'Aldo e d'Andrea di Asola suo socero, nell'anno 1515 del mese di Agosto (cf. GRAESSE, vol. 2, p. 329).

110 Cf. FISKE, vol. 1, p. 6. A se vedea și BRUNET, vol. 2, col. 500-501. *Le terze rime* se numără printre primele cărți care poartă renumita emblemă aldină, apărută pentru întâia dată în iunie 1502, fiind gravată la începutul celui de-al doilea volum al lucrării *Poetae Christiani veteres*, ediție bilingvă, în greacă și latină, publicată în trei volume între anii 1501-1504 (cf. *Aldo Manuzio Renaissance in Venice*. Venice: Marsilio, 2016, p. 181, 183, 185, poz. 9).

111 SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, p. 483. Celelalte cinci ediții dantești la care face referire criticul literar elvețian de origine italiană, Giovanni Andrea Scartazzini, sunt: I. *Comedia di Dante, insieme con uno Dialogo circa el sito forma et misure dello inferno* [di A. Manetti]. Firenze: per opera et spesa di Philippo di Giunta Fiorentino, 1506; II. *La Comedia di Dante Alighieri con la nova esposizione di Alessandro Vellutello*. Vinegia [Veneția]: per Franc. Marcolini ad instantia di Aless. Vellutello, 1544; III. *La Divina Commedia di Dante Alighieri, nobile Fiorentino, ridotta a miglior lezione dagli Accademici della Crusca*. Firenze: per Domenico Manzani, 1595; IV. *La divina commedia con nuove lezioni di G. Jac. Dionisi*, 3 vol. Parma: nel Real Palazzo co' tipi Bodoniani, 1795; V. *La divina commedia novamente corretta, spiegata e difesa da F. B. L. M. C.* [Fra Bartolomeo Lombardi, minor conventuale], 3 vol. Roma: A. Fulgoni, 1791[-1792]. (A se vedea: pentru nr. I – GRAESSE, vol. 2, p. 329 și FISKE, vol. 1, p. 6; pentru nr. II – GRAESSE, vol. 2, p. 329 și FISKE, vol. 1, p. 8; pentru nr. III – GRAESSE, vol. 2, p. 330 și FISKE, vol. 1, p. 9; pentru nr. IV și V – GRAESSE, vol. 2, p. 331 și FISKE, vol. 1, p. 12).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

Revizuirea textului pentru a da la lumină *Le terze rime*, editorul științific, Pietro Bembo, avusese acces la o sursă veritabilă, o copie de epocă a poemului, întocmită cu multă acuratețe, anume prețiosul manuscris provenit de la Boccaccio și Petrarca. Împrejurările au făcut ca, încă de la sfârșitul veacului al XV-lea, codicele pe care specialiștii îl numesc *Dante a lui Petrarca* sau pur și simplu Vat. lat. 3199, să se fi aflat în ampla bibliotecă a diplomatului venețian Bernardo Bembo¹¹², tatăl lui Pietro și, nu lipsit de importanță, comanditarul monumentului funerar deja amintit de la Ravenna.

Acest Vat. lat. 3199 a reprezentat, așa cum afirmă Giancarlo Breschi, „*textul-bază pentru ediția Comediei tipărită în 1502 de Aldo Manuzio*”, întrucât maestrul tipograf primise și utilizase o nouă versiune a manuscrisului, „*copiată de mână de însuși Pietro Bembo, pregătită după cum spune chiar el în vreo douăzeci de zile*”¹¹³, așadar gata de tipar. Ca o povestire în ramă, copia redactată de Bembo la început de secol XVI s-a păstrat și a devenit la rândul ei un codice renumit, ocupând, în prezent, un loc binemeritat printre comorile Bibliotecii Vaticanului, nu departe de mai vechea sa sursă, dată fiind similitudinea cotei: Vat. lat. 3197¹¹⁴.

Pasiunea nemărginită a lui Giovanni Boccaccio față de personalitatea lui Dante s-a materializat în multe feluri și nu se poate ignora faptul că lui îi este atribuită totodată cinstea de-a fi inițiat în 1373, la Florența, lecturile publice ale *Divinei Comedii*, cu interludii de comentarii la text, unanim cunoscute sub denumirea de *Lectura Dantis*¹¹⁵. Expunerile luau sfârșit la începutul anului 1374 ca urmare a stării de sănătate precară a scriitorului¹¹⁶, acesta pierzându-și viața de altfel un an mai târziu. *Esposizioni sopra la Commedia* sau *Il Commento alla Divina Commedia* sunt titlurile care desemnează, astăzi, notițele redactate de el cu acest prilej, corespunzătoare Cânturilor 1-17 din *Infernul*. Făcând parte dintr-o serie de codexuri florentine de la începutul secolului al XV-lea, păstrate în colecțiile Bibliotecii Riccardiana, precum și în fondul Magliabechiano al Bibliotecii Naționale Centrale din Florența, aceste comentarii au fost cercetate și publicate în anul 1918, pentru prima dată într-o ediție critică¹¹⁷, de către filologul italian și dantologul Domenico Guerri. După dispariția lui Giovanni Boccaccio, tradiția a fost purtată mai departe, lectura și studiul operei dantești făcând obiectul nu doar al unor adunări publice, ci și al unor catedre universitare la prestigioasele Studio Fiorentino și Accademia Fiorentina, printre lectori numărându-se scriitorul Filippo Villani, nepot al cronicarului florentin Giovanni Villani, sau reputatul învățat umanist Francesco Filelfo¹¹⁸.

112 Giancarlo Breschi relatează că valorosul manuscris fusese achiziționat de Bernardo Bembo, care îl supune unor intervenții de restaurare și îi adaugă diferite însemnări, cum ar fi cele de la sfârșitul volumului, constând într-un element heraldic, schiță a unei ipotetice steme a familiei Alighieri, și în versurile a două epitafuri latine, închinată lui Dante (a se vedea fila 80 v. a mss. Vat. lat. 3199 și BRESCHI. *Op. cit.*, p. 102), care se regăsesc și în interiorul monumentului funerar ridicat în memoria acestuia la Ravenna.

113 BRESCHI, Giancarlo. *Op. cit.*, p. 98. A se vedea și Aldo Manuzio *Renaissance in Venice*. Venice: Marsilio, 2016, p. 300, poz. 70.

114 BRESCHI, Giancarlo. *Op. cit.*, p. 98. A se vedea și PULSONI, Carlo. *Op. cit.*, p. 162-163.

115 STEWART, Pamel D. Boccaccio. În: *The Cambridge history of italian culture*, p. 86-87.

116 Ibidem, p. 87. A se vedea și SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, p. 469.

117 A se vedea BOCCACCIO, Giovanni. *Il Comento alla Divina Commedia e gli altri scritti intorno a Dante*. Bari: Gius. Laterza e Figli, 1918, vol. 1, p. 109-266, vol 2 (integral) și vol. 3, p. 3-232.

118 SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, p. 359-360. A se vedea și *Statuti della Università e Studio fiorentino dell'anno MCCCXXXVII, seguiti da un'appendice di documenti dall' MCCCXX al MCCCCLXXII*. Ed. Alessandro Gherardi. Firenze: coi tipi di M. Cellini E. C., alla Galileiana, 1881, p. 511, 529.

A existat de la bun început o preocupare constantă pentru moștenirea culturală a lui Dante, relevată iată de nenumăratele exemple de posesori, de editori și nu în ultimul rând de comentatori ai scrierilor acestuia. Printre contribuțiile deschizătorilor de drumuri din veacul al XIV-lea se numără *Chiose d'Jacopo, figliuolo di Dante Alighieri, sopra alla Commedia*¹¹⁹ – autorul, unul dintre fiii poetului și ai soției sale, Gemma Donati, dedicându-se cu sârguință operei părintelui său și difuzării acesteia – ori comentariile scrise de un alt contemporan al lui Dante, literatul și teologul Jacopo della Lana, pentru prima dată exhaustive, cu referire la toate cele trei părți ale *Divinei Comedii*. Glosele lui Jacopo della Lana, cel pe care criticul Scartazzini îl supranumea „părintele comentatorilor lui Dante”¹²⁰, vedeau lumina tiparului în anul 1477, însoțind ediția venețiană a capodoperei dantești scoasă de prototipograful Vindelino de Spira¹²¹. Aceasta este considerată o ediție de referință nu numai datorită faptului că este cea dintâi comentată, ci și pentru că, în cuprinsul paginilor sale, s-a tipărit pentru prima dată, *Vita di Dante* a lui Boccaccio: „*Qui comi[n]cia la vita e costumi dello excelle[n]te Poeta vulgari Dante Alighieri di Firenze honore e gloria delidioma fiorentino. Scripto e composto per lo famosissimo homo missier Giovanni Bocchacio da Certaldo [...]*”¹²².

În secolul al XIV-lea și al XV-lea, cei dintâi umaniști își consacrau toată priceperea cercetării și recuperării izvoarelor clasice, în concepția lor fără egal din punct de vedere stilistic¹²³, cu toate acestea a existat un număr apreciabil de cărțurari care s-au dedicat creațiilor lui Dante, la fel și a acelora semnate de Francesco Petrarca. De asemenea, sub înrăurirea acestora, o parte și-au însușit și cultivat frumoasa scriitură toscană în care ambele genii literare au excelat, e drept opera vernaculară petrarchescă nefiind predominantă ca întindere. Nu au lipsit nici polemicile, adesea cei doi deschizători

119 Comentariile lui Jacopo di Dante, tratând numai prima parte a poemului, *Infernul*, au circulat în diferite copii manuscrise, regăsite astăzi în colecții celebre precum cele ale Bibliotecii Vaticanului sau ale Bibliotecii Laurenziana din Florența. A se vedea: *Chiose alla cantica dell'Inferno de Dante Alighieri, pubblicate per la prima volta in corretta lezione con riscontri e fac-simili di codici, e precedute da una indagine critica per cura di Jarro (G. Piccini)*. Firenze: R. Bemporad & Figlio, Editori, 1915.

120 SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, p. 468.

121 Germanul Vindelino de Spira sau Wendelin von Speyer, care alături de fratele său, Johann, s-a numărat printre primii tipografi sosiți de la nord de Alpi în spațiul italian pentru a aduce tiparul cu litere mobile, totodată cei doi frați fiind cei dintâi care au practicat meșteșugul la Veneția. Printre realizările tipografice ale acestora, alături de opere ale clasicilor latini ori *Canțonierul și Triumfulurile* lui Petrarca în *editio princeps*, se regăsește, iată, și *La Commedia* comentată de Jacopo della Lana. Deși în colofonul acestei ediții din 1477, se menționează „*Iopra delinclito et divo dante alleghieri Fiorentin poeta [...] Imola Benvenuto mai sia privo deterna fama che sua mansueta lyra opero comentando il poeta*” [„*opera onorabilului și divinului Dante Alighieri, poet florentin [...] Benvenuto da Imola, pe veci fie lăudat, care cu talentul său literar așabil a compus comentariile poemului*” – trad. aut.], se cuvine a sublinia că paternitatea lui Jacopo della Lana asupra amintitelor comentarii este recunoscută de cele mai avizate bibliografii și cataloage specializate. A se vedea printre altele: *Gesamtkatalog der Wiegendrucke (GW)* 7964; *Indice generale degli incunaboli delle biblioteche d'Italia (IGI)*, 358; GOFF, F. R. *Incunabula in American libraries*, D-27; FISKE, vol. 1, p. 3-4; COLOMB DE BATINES, p. 23-29; BRUNET, vol. 2, col. 497-498 ș.a.m.d. Se cuvine a preciza faptul că mai sus-pomenitul Benvenuto Rambaldi da Imola, scriitor ce se revendica drept discipol al lui Boccaccio, a fost într-adevăr, la rândul său, autorul unui apreciat comentariu dantesc din secolul al XIV-lea, compus însă în limba latină: *Comentum super Dantis Aldigherij Comædiam*. Alte contribuții însemnate ale perioadei poartă titlurile *Ottimo commento* și *Anonimo fiorentino*, originea lor nefiind pe deplin deslușită, cu atât mai mult cu cât multe dintre lucrările vremii erau în fapt compilații (a se vedea SCARTAZZINI, G. A. *Op. cit.*, p. 465, 468-471).

122 BOCCACCIO, Giovanni. *Vita di Dante*. În: DANTE ALIGHIERI. *La Commedia*. [Venezia]: Wendelin von Speyer, 1477, f. a r. Un exemplar al ediției poate fi consultat în format digital în *Manchester Digital Collections* (The University of Manchester), la adresa <https://www.digitalcollections.manchester.ac.uk/view/PR-INCUN-09383/1>.

123 Cf. GREENBLATT, Stephen. *Op. cit.*, p. 168-169.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

de drumuri ai literaturii italiene fiind puși în antiteză, invocându-se preeminența unuia sau a altuia în privința talentului literar și în raport cu evoluția estetică a limbii. Petrarca era adesea elogiât de către clasiști pentru versurile și proza scrise în latină, în defavoarea lui Dante, pentru care au pledat însă alte voci. Printre susținătorii creatorului *Divinei Comedii*, demni de amintit sunt mai ales Coluccio Salutati¹²⁴ și Leonardo Bruni, amândoi străluciți cărturari și cancelari ai Republicii Florentine. Cel din urmă, autor al unei importante și bine documentate biografii a poetului florentin, în care, potrivit latinistei Lucia Gualdo Rosa, „s-a servit din plin de experiența sa de istoric”¹²⁵ și care vedea în Dante un adevărat model demn de urmat de către generațiile următoare¹²⁶.

Aproape un secol mai târziu, confruntarea de idei continua cu Pietro Bembo, care, deși îl editase pe Dante, așa cum am arătat, nu era chiar ceea ce s-ar putea numi un admirator convins al operei dantești, considerând mai elevate versurile lui Petrarca, în care vedea „*adunată toată grația poeziei în limba vulgară*”, ori proza lui Boccaccio, pe care-l considera un scriitor superior tuturor celor dinaintea sa și neîntrecut de posteritate¹²⁷. Bembo a fost preocupat de cercetarea diferențelor stilistice întâlnite în primele capodopere literare italiene, în anul 1525 publicând tratatul cu titlul *Le prose nelle quali si ragiona della volgar lingua*¹²⁸. Pentru a ilustra modul în care se poziționa acest cărturar de seamă, la începutul secolului al XVI-lea, în raport cu evoluția limbii vernaculare și relativ la epoca lui Dante, redăm, *in extenso*, câteva din aprecierile lingvistice exprimate prin vocea personajelor lucrării sale – poetul Ercole Strozzi, ducele Giuliano de Medici, Federigo Fregoso, arhiepiscop de Salerno, și însuși fratele autorului, Carlo Bembo – cărora le erau atribuite puncte de vedere diferite, conform uzanțelor scriitoricești ale perioadei: „*nu trebuie să se spună doar că limba vulgară ne este apropiată; ci nativă și caracteristică; iar latina, străină. Așa cum Romanii aveau două limbi, una a lor proprie, naturală; și aceasta era latina; cealaltă străină, și aceea era limba greacă: așa noi, totodată, cunoaștem două graiuri; unul de bază, comun și popular, anume limba vulgară, și altul aparte și convențional, latina*”¹²⁹, iar într-un alt pasaj este reliefată importanța creației dantești: „*în ultimele secole, latina a fost urmată de limba vulgară și aceasta într-un mod atât de fericit încât deja se citesc în această limbă nu mulți, dar excelenți scriitori, atât în versuri, cât și în proză. Astfel că, din acele vremuri în care punctul culminant l-a reprezentat Dante, provin și alți versificatori, nu doar din orașul nostru [Florența – n. aut.] și din întreaga Toscana, ci de altfel din diferite alte locuri, cum ar fi Pier della Vigna, Buonagiunta da Lucca, Guittone d’Arezzo, Rinaldo d’Aquino, Lapo Gianni [...] Guido Guinizzelli, și el mult lăudat de către Dante, Lupo degli Uberti,*

124 DIONISOTTI, Carlo. Salutati, Coluccio. În: *Enciclopedia Dantesca*. A cura di Umberto Bosco. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1970. Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/coluccio-salutati_%28Enciclopedia-Dantesca%29/, accesat în 21.09.2021. Prin intermediul articolului, aflăm faptul că Salutati făcea apologia elocvenței lui Dante, care, în aprecierea sa, rămânea fără egal printre elita și geniile vremii.

125 ROSA, Lucia Gualdo. Leonardo Bruni e le sue «vite parallele» di Dante e del Petrarca. În: *Lettere italiane*, vol. 47, nr. 3, 1995, p. 395.

126 Idem, p. 401.

127 BEMBO, Pietro. *Le Prose di M. Pietro Bembo nelle quali si ragiona della volgar lingua, scritte al cardinale de Medici che poi fu creato a sommo pontefice et detto papa Clemente VII, divise in tre libri*. In Vinegia: appresso Gualtero Scotto, 1552, p. 64-65. Literatul venețian le atribuia lui Petrarca și Boccaccio cel mai mare merit în dezvoltarea limbii italiene.

128 Această importantă lucrare, a cărei primă ediție din 1525 a fost tipărită la Veneția, de către Giovanni Tacuino, a cunoscut mai multe reimprimări (cf. GRAESSE, vol. 1, p. 332), printre care și ediția citată în nota de subsol anterioară, un exemplar al acesteia regăsindu-se la Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României.

129 BEMBO, Pietro. *Op. cit.*, p. 16. [trad. aut.]

care a fost un așa bun scriitor pentru acele timpuri, Guido Orlandi, Guido Cavalcanti, ale căror lucrări se citesc azi de către toți [...] Vine alături și, în parte, concomitent cu aceștia Dante, ilustrul și magnificul poet, cel care i-a lăsat pe toți atât de mult în urma sa”¹³⁰.

Considerații bibliofile privind ediții de seamă ale *Divinei Comedii* din patrimoniul Bibliotecii Naționale a României

„Afară de Sfânta Scriptură nu e carte, pe care să o fi editat și ilustrat de atâtea ori ca pe aceasta”¹³¹ sublinia teologul și publicistul transilvănean Ioan Georgescu. În mod cert, se poate afirma faptul că, încă din perioada incunabulară, Dante a reprezentat unul dintre autorii predilecți pe piața editorială. În total, se cunosc astăzi cincisprezece ediții de incunabule ale *Divinei Comedii*, publicate între 1472-1497. Opera apărea în *editio princeps* în luna aprilie a anului 1472, la Foligno, ieșind de sub teascurile atelierului lui Johannes Neumeister din Mainz, care se număra printre primii tipografi sosiți în spațiul italian. Următoarele ediții au fost tipărite la Mantova (1472), Jesi (iulie 1472), Napoli (s. a. [cca 1474/1478?] și 1477), Veneția (1477, 1478, 1484, martie 1491, noiembrie 1491, 1493 și 1497), Milano (1478), Florența (1481) și Brescia (1487)¹³².

În anul 1481, vedeau lumina tiparului, însoțind prima ediție florentină¹³³ a capodoperei dantești, prefetele, considerațiile introductive și amplele glose alcătuite cu migală de învățatul umanist Cristoforo Landino, scriitor, traducător din latina clasică, exeget al lui Dante și Petrarca și filosof din cercul lui Marsilio Ficino, de anvergura lui Poliziano, Pico della Mirandola și a altor neoplatonicieni renumiți. Consacrate sub denumirea generică de *Comento di Christophoro Landino Fiorentino sopra la Comedia di Danthe Alighieri Fiorentino, Poeta excellentissimo* sau, mai simplu, *Comento landiniano*, aceste contribuții ocupă un loc major printre studiile dantești timpurii, fapt ce apare evident în istoriografie, afirmându-se că „întreaga cultură a Renașterii italiene este întruchipată de Comentariul lui Landino”¹³⁴.

Până la finele veacului al XV-lea și continuând în prima jumătate a celui de-al XVI-lea, a urmat o serie întregă de retipăriri. Una dintre cele mai apreciate, relativ rară¹³⁵ și constituind cea mai

130 Ibidem, p. 63-64. [trad. aut.]

131 GEORGESCU, Ioan. Dante Alighieri. În: *Transilvania*, anul LII, nr. 9, septembrie 1921, p. 722.

132 Cf. GRAESSE, vol. 2, p. 327-329. A se vedea și *Incunabula Short Title Catalogue (ISTC)*, disponibil pe Internet la adresa <https://data.cerl.org/istc>, accesat în 28.09.2021.

133 DANTE ALIGHIERI. *Commedia*. Firenze: per Nicolò di Lorenzo della Magna [Nicolaus Lorenz, tipograf german din Breslau], 1481. Pentru prima dată în istoria edițiilor dantești, incunabulul include și ilustrații xilografate probabil de Baccio Baldini, inspirate din celebrele desene realizate pentru *Divina Comedie* de către maestrul florentin Sandro Botticelli (a se vedea FISKE, vol. 1, part. 1, p. 4-5).

134 FISKE, vol. 1, part. 1, p. 4. [trad. aut.] Totodată, criticul literar Roberto Cardini, autor al mai multor studii dedicate Quattrocento-ului italian, subliniază astfel „<<Comento landiniano>> cuprinde cea mai importantă interpretare în viziune umanistă renascentistă a Comediei și este, fără niciun dubiu, o operă extraordinară de complexă încât ar fi greșit să fie evidențiată numai o singură semnificație a sa, chiar și una fundamentală precum cea politico-lingvistică.” (*Cristoforo Landino: scritti critici e teorici*. Ed., introd. e commento a cura di Roberto Cardini. Vol. 1: Testi. Roma: Bulzoni Editore, 1974, p. 98. [trad. aut.]

135 „Ediție dificil de găsit [...] și descrisă diferit de bibliografi”, aprecia bibliofitul și bibliograful din secolul al XIX-lea, Paul Colomb de Batines, autor al unui instrument de lucru esențial în studiul dantesc: *Bibliografia dantesca, ossia Catalogo delle edizioni, traduzioni, codici manoscritti e commenti della Divina Commedia e delle opere minori di Dante, seguito dalla serie de' biografii di lui*. Compilata dal Sig. Visconte Colomb de Batines. Trad. italiana fatta sul manoscritto francese dell'autore. Prato: Tipografia Aldina Editrice, 1845. Vol. 1, p. 80. Astăzi, existența acestei cărți este atestată în cincizeci și una de biblioteci din Italia, potrivit *Censimento nazionale delle edizioni italiane del XVI secolo (EDIT16)*, disponibil pe Internet la adresa <https://edit16.iccu.sbn.it/web/edit-16>, accesat în 28.09.2021.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răboiu

valoroasă dintre edițiile dantești aflate în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României este: *Comedia di Danthe Alighieri poeta divino: co[n] l'espozitione di Christophoro La[n]dino, nuovame[n]te impressa e con somma dilige[n]tia rivista et eme[n]data et di nuovissime postille adornata (Veneția, 1529)*¹³⁶.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

DANTE ALIGHIERI. *Comedia di Danthe Alighieri poeta divino: co[n] l'espozitione di Christophoro La[n]dino, nuovame[n]te impressa e con somma dilige[n]tia rivista et eme[n]data et di nuovissime postille adornata*. Venetia: per Iacob del Burgofra[n]co, Pavese, ad insta[n]tia del nobile messere Lucantonio Giu[n]ta Fiore[n]tino, XXIII di Gennaro M. D.XXIX [23 ianuarie 1529]. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

- Frontispiciu xilogravit, bicolor, cu motive alegorice și arhitectonice, în marginile laterale figurând portretele poezilor latini Vergiliu, Horatius, Ovidius, Lucretius și Terentius, precum și cele ale literaților italieni: Dante, Petrarca, Pietro Aretino, Boccaccio și Bernardo Accolti, supranumit „*l'Unico Aretino*”. În registrul inferior, sunt reprezentate cele nouă muze, iar în centru, *il giglio*, crinul stilizat, stema orașului Florența și marca tipografică a lui Lucantonio Giunta, editorul tipograf florentin, cu activitatea de seamă la Veneția.
- Verso-ul foii de titlu, cu portretul xilogravit al lui Dante, în profil, purtând cunună de lauri.
- Compoziție *pleine page*, în care este reluat chenarul aflat pe foaia de titlu, însă cu o serie de deosebiri, printre care maxima stoică „*Sustine et abstine*”, imprimată în locul mărcii tipografice. La interior, apare o xilogravură ilustrând primul cânt din *Infernul*, având indicate numele personajelor: „*Dante*”, înfățișat în trei ipostaze, poetul „*Vergilio*” și cele trei bestii, denumite aici: „*leonza*”, „*liom*” și „*lupa*”.
- Xilogravură reprezentându-i pe Dante și Vergiliu în fața porții Infernului, unde stă scris: „*Las[ci]ate ogni speranza, o voi ch'entrate*” („[...] să lase-orice speranță cine-a 'ntrat” – *Infernul*, Cântul III, 9. Trad. G. Coșbuc).

Această versiune ulterioară, revăzută și adăugită, a fost publicată de către prolificul editor, tipograf și librar florentin Lucantonio Giunta cel Bătrân, fondatorul unei veritabile dinastii de artizani ai tiparului, cu rol de excepție în istoria cărții. Activ în orașul natal, dar mai ales la Veneția, el a dominat, alături de marele Aldus Manutius, producția editorială de la sfârșitul veacului al XV-lea și începutul celui de-al XVI-lea¹³⁷. Potrivit colofonului cărții¹³⁸, teascurile aparțineau lui Jacobus de Burgofranco, pe numele real Giacomo Pocatela¹³⁹, tipograf originar din Pavia, căruia Giunta, în calitate de editor

¹³⁶ Datele bibliografice ale ediției sunt menționate în nota de subsol cu numărul 2 a prezentului articol. Ca surse de referință a se vedea: GRAESSE, vol. 2, p. 329; COLOMB DE BATINES, vol. 1, p. 79-81; FISKE, vol. 1., part. 1, p. 9 ș.a.

¹³⁷ PETTAS, William A. *The Giunti of Florence: merchant publishers of the sixteenth century*. San Francisco: Bernard M. Rosenthal Inc., 1980, p. II-III.

¹³⁸ „*Sta[m]pato in Venetia per Iacob del Burgofra[n]co, Pavese. Ad insta[n]tia del nobile messere Lucantonio Giu[n]ta, Fiore[n]tino. Nell'anno del nostro Signor[e]. M.D.XXIX. A di XXIII. di Genaro [23 ianuarie 1529]*”.

¹³⁹ A se vedea înregistrarea de autoritate disponibilă online în *Virtual International Authority File (VIAF)*, la adresa <http://viaf.org/viaf/307206777>, accesată în 28.09.2021.

comercial, îi comandase tipărirea lucrării în format *in-folio*. Cartea include prefața comentatorului Cristoforo Landino, *Proemio*, alcătuită dintr-o colecție de texte despre Dante și epoca sa, dar și cu referire la arta poeziei, intitulate: „*Apologia, nella quale si difende Danthe et Fiorenza da falsi calunniatori*”; „*Fiorentini eccellenti in dottrina*”; „*Fiorentini eccellenti in eloquentia*”; „*Fiorentini eccellenti in musica*”; „*Fiorentini eccellenti in pittura, et sculptura*”; „*Ius civile*”; „*Mercatura*”; „*Vita, et costumi del poeta*”; „*Che cosa sia poesia, et poeta: et della origine sua divina, et antichissima*”; „*Furore divino*”; „*Che l'origine de[i] poeti sia antica*”. Preambulul continuă cu „*Marsilii Ficini Fiorentino*”, epistola în latină a umanistului Marsilio Ficino, cuprinzând un *laudatio* pe care acesta i-l dedica lui Dante, urmată de versiunea în italiană a textului, în traducerea datorată cel mai probabil, potrivit criticului Roberto Cardini, aceluiași editor științific, Cristoforo Landino¹⁴⁰. Lucrarea își încheie partea introductivă cu „*Sito forma, et misura dello [I]nferno; et statua de[i] Giganti, et di Lucifero*”, scriere aparținând unui contemporan al lui Landino, matematicianul și arhitectul florentin Antonio di Tuccio Manetti.

Fiecare dintre cele trei părți ale capodoperei dantești este precedată de prologul comentatorului, iar textul propriu-zis este însoțit de glose, așezate în pagină de jur împrejurul terținelor și în proporție mult mai mare față de acestea. La finalul volumului, regăsim „*Il Credo di Danthe*”, „*Pater nostro di Danthe*” și „*Ave Maria di Danthe*”, invocații atribuite versificatorului din secolul al XIV-lea, Antonio Beccari, mai cunoscut ca Antonio da Ferrara¹⁴¹, admirator fervent al marelui poet.

În ceea ce privește ornamentica, diferite inițiale istoriate, xilogravate în chenar, cu elemente fitomorfe și alegorice, înfrumusețează tiparul.

Surprinzătoare prin bogăția iconografică, această ediție etalează pe foaia de titlu un frumos chenar gravat în lemn, ornamentat cu motive arhitectonice, putți și o reprezentare a lui Apollo. Zeul luminii, al poeziei și al artelor este înfățișat cântând la instrumentul muzical renesanțist *lira da braccio* – o precursoră a violei – și purtând la cingătoare arcul cu săgeți, atribut de asemenea cunoscut al acestei divinități greco-romane. În marginile laterale ale frontispiciului, apar portretele poezilor latini: Vergiliu, Horatius, Ovidius, Lucretius și Terentius, precum și cele ale autorilor italieni: Dante, Petrarca, Pietro Aretino, Boccaccio și Bernardo Accolti, supranumit „L'Unico Aretino”. În registrul inferior, sunt reprezentate cele nouă muze, împărțite în două grupuri, după cum urmează: în dreapta, Melpomene, Polimnia, Terpsihora, Urania și Clio, respectiv în stânga, Euterpe, Erato, Calliope și Thalia. În spațiul liber dintre acestea, figurează emblema lui Lucantonio Giunta, irisul sau crinul roșu stilizat, reprezentând „il giglio”, stema republicii natale a editorului-tipograf, pe care o adoptase ca *impressum*, adăugându-i, de-o parte și de alta, inițialele „L” și „A”.

Spectaculozitatea frontispiciului este conferită și de caracterele de literă romane rotunde ale titlului, tipărite bicolor, în roșu și negru.

Lucrarea impresionează și prin xilogravura *pleine page* de pe verso-ul foii de titlu, care prezintă un impozant portret în profil al lui Dante, purtând cunună de lauri. Alături, în cartuș dreptunghiular, este imprimat numele poetului, sub forma: „*Danthe Alighieri*”, grafie utilizată întocmai în titlu și în cuprinsul textelor introductive ale ediției.

140 Cristoforo Landino: *scritti critici e teorici*. Ed., introd. e commento a cura di Roberto Cardini. Vol. 1: Testi. Roma: Bulzoni Editore, 1974, p. 98.

141 BELLUCCI, Laura. Beccari, Antonio. În: *Enciclopedia Dantesca*. A cura di Umberto Bosco. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1970. Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/antonio-beccari_%28Enciclopedia-Dantesca%29/, accesat în 29.09.2021.

De asemenea, verso-ul celei de-a douăsprezecea file a volumului (f. BB6 v.) este decorat cu o compoziție *pleine page*, în care este reluat chenarul foii de titlu, dar cu o serie de deosebiri. Portretele autorilor italieni, amintiți mai sus, sunt substituie de cele ale învățaților antici: Cicero, Salustius, Titus Livius, Valerius Maximus și Plinius cel Bătrân. Pe latura inferioară a chenarului, în locul mărcii tipografice a lui Lucantonio Giunta, este imprimată maxima stoică, tradusă în latină: „*Sustine et abstine*”. Totodată, în interiorul chenarului, apare o xilogravură care ilustrează primul cânt al *Infernului*, având indicate numele personajelor: „*Dante*”, înfățișat în trei ipostaze, poetul „*Vergilio*” și cele trei bestii înfricoșătoare, întâlnite de autor la începutul călătoriei sale alegorice și denumite aici: „*leonza*” [pantera], „*liom*” [leul] și „*lupa*” [lupoica]. Alte două xilogravuri de acest tip sunt dedicate primului cânt din *Purgatoriul* (f. CXXXII r.), respectiv din *Paradisul* (f. CCXX r.), cu numele personajelor menționate în formă completă sau numai prin inițială. Nu doar debutul acestora, ci și al tuturor celorlalte cânturi ale poemului este marcat prin intermediul unei ilustrații xilogravate de dimensiuni însă mai reduse față de cele de început, sub formă de vinieta.

Fără a include frontispiciile, aparatul iconografic al lucrării este întâlnit și în ediții anterioare ale *Divinei Comedii*, începând cu anul 1491¹⁴², acesta fiind complet tributar preceptelor medievale. Din punct de vedere estetic, bibliograful Alfred William Pollard aprecia, cu o anumită doză de ironie, această concepție grafică: „*două convenții ale epocii determină cu precădere nereușita artistului. În primul rând exista atunci cutuma de a indica o călătorie în curs de desfășurare prin înfățișarea călătorilor în diferite locuri, în cadrul aceleiași imagini. Astfel, nu doar că Dante și călăuza sa figurează în fiecare xilogravură, ci apar aproape de fiecare dată de două ori și adesea chiar de trei ori. În mod favorabil, ei sunt reprezentați ca mici figuri remarcabile, salvând monotonia, însă cea de-a doua convenție artistică sacrifică din păcate caracterul distinct al imaginilor. În Divina Comedie este vorba întru totul despre suflete și, în vremea aceea, un suflet era desemnat prin absență, dar nu a corpului, ci a veșmintelor sale. Apariția succesivă a unor mici nuduri, de regulă pleșuve (deși Dante îl prinde pe unul dintre ei de păr) este chiar supărătoare și într-o anumită măsură distructivă în raport cu valoarea compozițională a ilustrațiilor*”¹⁴³. Rămâne de necontestat însă importanța bibliofilă a acestor gravuri.

La Cabinetul de Bibliofilie al Colecțiilor Speciale se păstrează un exemplar complet, în stare bună de conservare, din excepționala ediție a lui Lucantonio Giunta. Intrat în anul 1956 în evidențele bibliotecii, unde figurează ca provenind din Fondul Bălcescu, cu mențiunea „F.S.” [Fond Secret sau Special], volumul nu poartă niciun ex-libris elocvent. Passim, paginile cărții includ adnotări manuscrise în tuș negru, redactate aproape în totalitate în limba italiană și foarte puțin în latină, iar pe foaia de titlu figurează o însemnare de proprietate datată 1634.

Aspectul exterior este definit de legătura de carte ulterioară, tip *demi-reliure*, executată din carton marmorat și având cotorul îmbrăcat în piele de culoare maro. Cotorul neted prezintă ornamente realizate prin presare, sub formă de chenare aurii, în a doua și în a patra casetă fiind imprimate, în auriu, numele autorului și titlul lucrării, respectiv anul de publicare.

142 [La *Commedia col Comento di Cristoforo Landino*]. Venesia [Veneția]: per Bernardino Benali et Matthio da Parma, 3 martie 1491 (cf. COLOMB DE BATINES, vol. 1, p. 52-53). „*Vinietaele ediției din martie 1491 au fost folosite de asemenea în cadrul edițiilor din 1493, 1507 și 1529, aceleași imagini aparând în variantă mai mare și mai bine executată în ediția din noiembrie 1491 și 1497.*” (FISKE, vol. 1., part. 1, p. 5).

143 POLLARD, Alfred W. *Italian book illustrations: chiefly from the fifteenth century*. London: Seeley and Co. Limited, 1894, p. 40-41. A se vedea și FISKE, vol. 1., part. 1, p. 5.

Dincolo de meleagurile italiene, *Divina Comedie* era tipărită pentru prima dată la Lyon, în anul 1547, în prestigiosul atelier al lui Jean de Tournes, sub titlul *Il Dante, con argomenti et dichiaratione di molti luoghi*¹⁴⁴, fiind urmată în 1551 de *Dante con nuove, et utili ispositioni*¹⁴⁵, o ediție ilustrată, apărută sub emblema unui alt librar și tipograf lyonez, Guillaume Rouillé, cu retipăriri în 1552, 1571 și 1575. Una dintre acestea trei este prezervată și în colecția de carte veche străină a Bibliotecii Naționale a României.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răboiu

DANTE ALIGHIERI. *Dante con nuove, et utili ispositioni: aggiuntovi di più una tavola di tutti i vocaboli più degni d'osservatione, che a i luoghi loro sono dichiarati*. In Lione [Lyon]: appresso Gugliermo Rouvillio, 1575. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

a. Foaie de titlu purtând emblema librarului și tipografului lyonez Guillaume Rouillé, cu deviza latină „In virtute et fortuna”.

b. Portretul lui Dante, xilografat în medalion, cu mențiunea: „Dantes Flo[rentinus] Poe[ta]” și versuri laudatorii de Giovanni Giacomo Manson.

c. Primele versuri din *Infernul*, letrină și frontispiciu cu motive alegorice.

d-f. Xilografurile care deschid fiecare dintre cele trei părți ale poemului: *Infernul*, *Purgatoriul* și *Paradisul*.

144 DANTE ALIGHIERI. *Il Dante, con argomenti et dichiaratione di molti luoghi, nuvamente revisto et stampato*. In Lione: per Giovan di Tournes, 1547.

145 Idem. *Dante con nuove, et utili ispositioni: aggiuntovi di più una tavola di tutti i vocaboli più degni d'osservatione, che a i luoghi loro sono dichiarati*. In Lione [Lyon]: appresso Gugliermo Rouvillio, 1551. Următoarele trei retipăriri ale cărții (1551, 1552 și 1575) păstrează aceleași date bibliografice. Pentru referințe a se vedea: FISKE, vol. 1., part. 1, p. 8-9; COLOMB DE BATINES, vol. 1, p. 97; WITTE, p. 31-32; GRAESSE, vol. 2, p. 329-330.

Volumul de format *in-16°*, apărut în 1575, poartă marca tipografică a lui Rouillé, care înfățișează o acvilă cu aripile deschise, așezată pe o sferă, flancată de doi șerpi, și este însoțită de deviza latină „*In virtute et fortuna*”.

Reluând textul primei ediții, în cuprinsul operei regăsim epistola dedicatorie a tipografului către literatul florentin Lucantonio Ridolfi, datată 15 aprilie 1551, și prefața „*Ai candidi lettori*”, semnată de același Rouillé. Totodată, fragmentul introductiv intitulat „*Vita, e costumi del poeta*” și comentariile, „*Annotatione*”, care succed fiecărui cânt al poemului sunt adaptate, în variantă prescurtată, după cele alcătuite de cărturarul umanist Alessandro Vellutello, publicate pentru prima dată în ediția venețiană de seamă din anul 1544: *La Comedia di Dante Aligieri con la nova esposizione di Alessandro Vellutello*¹⁴⁶. În tipăritura prezentată de noi, contribuția lui Vellutello este menționată doar în prefața către cititori, unde se face referire la acele „*belle isposizioni del dotte M. Alessandro Vellutello*”, preeminente între adnotările acestei lucrări.

Indexul alfabetic dedicat poemului, „*Tavola di tutti i vocaboli più degni d'osservatione, che à i luoghi loro sono dichiarati*”, încheie ediția.

În ceea ce privește ilustrația, cartea se distinge prin portretul în medalion cu inscripția „*Dantes Florentinus] Poe[ta]*”, însoțit de o octavă compusă în onoarea autorului de către Giovanni Giacomo Manson. De asemenea, alte trei xilografuri *pleine page*, „*Inferno*”, [„*Purgatorio*”] și [„*Paradiso*”], deschid cele trei părți. Aceste imagini sunt întâlnite și în ediția lui Vellutello din 1544, dar și în ediții anterioare acestuia, cu mici variații.

Exemplarul aflat la Colecțiile Speciale, cu legătură ulterioară, tip *demi-reliure*, din carton marmorat cu piele alb-gălbuie la cotor și pe colțuri, este consemnat în evidențele bibliotecii din anul 1960, în Fondul Bălcescu. Proveniența sa este atestată de ex-librisul etichetă al „Bibliotecii Ion I. C. Brătianu”, gravat de Dan Titu Elian, acesta fiind unul dintre puținele ex-librisuri care nu au fost acoperite cu eticheta Bibliotecii Așezământului Cultural „Nicolae Bălcescu”, după naționalizarea și redenumirea în 1947 a impresionantului edificiu din strada Biserica Amzei, nr. 5-7 și a fondului de documente care au aparținut familiei Brătianu.

*

Bibliofilia de secol XVIII este reprezentată de o ediție *in-octavo* a *Divinei Comedii*, realizată după cea de notorietate scoasă în anul 1595, sub auspiciile prestigioasei academii lingvistice Crusca din Florența¹⁴⁷. Este vorba despre cele șase tomuri publicate de asemenea în capitala Marelui Ducat

146 Idem. *La Comedia di Dante Aligieri con la nova esposizione di Alessandro Vellutello*. In Vinegia [Veneția]: per Francesco Marcolini ad instantia di Alessandro Vellutello, 1544. La rândul său, Vellutello preluase și adaptase biografia lui Dante după cea alcătuită de istoricul Leonardo Bruni (FISKE, vol. 1., part. 1, p. 8).

147 Idem. *La Divina Commedia di Dante Alighieri, Nobile Fiorentino, ridotta a miglior lezione dagli Accademici della Crusca*. Firenze: per Domenico Manzani, 1595. Ediția îngrijită de un colectiv condus de Bastiano de' Rossi, unul dintre fondatorii Academiei Crusca, a fost deosebit de apreciată în epocă: „*Rossi și colegii săi academicieni au avut ca punct de plecare ediția aldină din 1502, în același timp consultând peste o sută de codice, dintre care cincizeci și două sunt citate în prefață [...] Academicienii au introdus patru sute și zece de modificări în textul pe care l-au ales, una la fiecare treizeci de rînduri. Versiunea lor de text a fost adesea retipărită. Pentru mai mult de două secole aceasta a fost preferată tuturor celorlalte și mulți editori au ales-o ca bază pentru textul lor.*” – trad. aut. FISKE, vol. 1., part. 1, p. 9.

de Toscana, între anii 1771-1774¹⁴⁸, cu prefața și comentariile scriitorului și teologului iezuit Pompeo Venturi. Acest literat din veacul al XVIII-lea a îngrijit o serie de ediții ale capodoperei dantești, începând cu cea apărută la Lucca în anul 1732 și până la încetarea sa din viață în anul 1752. Multe altele au fost publicate postum, cum este și ediția florentină prezentată aici.

DANTE ALIGHIERI. *La Commedia di Dante Alighieri tratta da quella, che pubblicarono gli Accademici della Crusca l'anno 1590* [i. e. 1595]. Col Comento del M. R. P. Pompeo Venturi della Compagna di Gesu', con la Vita del poeta scritta da Leonardo Aretino e cavata da un manoscritto antico della Libreria di Francesco Redi, a cui in piè di pagina si aggiungono le varietà dell'edizione di Giovanni Cinelli fatta in Venezia l'anno 1771 [i. e. 1671], 6 vol. Firenze: presso Luigi Bastianelli e Compagni, 1771-1774. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

a. Portretul lui Dante, gravat în metal, aparținând ilustratorului și gravorului italian din secolul al XVIII-lea, Vincenzo Tarchi.
b. Foaia de titlu a primului volum.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Lucrarea se deschide cu epistola dedicatorie a editorilor către marchizul Giuseppe Ginori, datată Florența, 1 mai 1771, continuând cu „*Vita di Dante Alighieri*”, scrierea aparținând istoricului și omului de stat Leonardo Bruni, și cu precuvântarea comentatorului Pompeo Venturi, intitulată „*L'autore del Comento a chi legge*”. Urmează apoi *Catalogo di molte delle principali Edizioni che sono state fatte della Divina Commedia di Dante Alighieri: disposto per ordine di Cronologia, e arricchito di qualche osservazione da G. V.*, un repertoriu bibliografic incluzând referințe ale unor ediții dantești apărute în perioada 1472-1760, alcătuit de medicul și bibliograful din secolul al XVII-lea, Giovanni Cinelli Calvoli, cu adăugirile ulterioare ale literatului și editorului Giovanni Antonio Volpi, contemporan lui Venturi.

Textul propriu-zis al poemului, compus din cele o sută de cânturi, însoțite de comentarii, este structurat astfel: Cânturile 1-12 și 13-34 din *Infernul* sunt cuprinse în primul, respectiv în al doilea volum; al treilea volum include primele șaptesprezece cânturi din *Purgatoriul*, iar

148 Idem. *La Commedia di Dante Alighieri tratta da quella, che pubblicarono gli Accademici della Crusca l'anno 1590* [i.e. 1595]. Col Comento del M. R. P. Pompeo Venturi della Compagna di Gesu', con la Vita del poeta scritta da Leonardo Aretino e cavata da un manoscritto antico della Libreria di Francesco Redi, a cui in piè di pagina si aggiungono le varietà dell'edizione di Giovanni Cinelli fatta in Venezia l'anno 1771 [i.e. 1671], 6 vol. Firenze: presso Luigi Bastianelli e Compagni, 1771-1774.

Trebuie subliniat faptul că volumele nu prezintă titlu de sine-stătător, ci doar titlu general, iar acesta cuprinde o greșeală de tipar, constând în data de apariție a ediției *Divinei Comedii* după care a fost alcătuită și cea de față (a se vedea nota de subsol 145), indicată în mod eronat aici ca 1590, în loc de 1595. Totodată, în volumele 3, 5 și 6 apare următoarea modificare în titlu: anul repertoriului bibliografic, început de bibliograful italian Giovanni Cinelli Calvoli și ulterior îmbogățit de editorul Giovanni Antonio Volpi, este precizat ca fiind 1671, spre deosebire de anul 1771 indicat în titlul volumelor 1, 2 și 4. Un alt aspect demn de menționat este faptul că primele două volume au fost tipărite sub direcția librarului florentin Luigi Bastianelli, în schimb, începând de la volumul al treilea, datele de publicare includ numele editorului comercial și tipografului din Florența, Domenico Marzi.

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răboiu

următoarele șaisprezece cânturi se regăsesc în volumul al patrulea; ultima parte, *Paradisul*, începe în al cincilea volum cu primele cincisprezece cânturi și se continuă în volumul al șaselea cu ultimele optisprezece.

Tomul întâi prezintă totodată un portret al lui Dante, desenat și gravat în metal de ilustratorul și gravorul italian Vincenzo Tarchi, înfățișând o imagine melancolică a poetului, mai puțin conturată față de reprezentările grafice consacrate, lipsindu-i forța de expresie a acestora. De asemenea, în paginile acestui prim volum, este intercalată o planșă gravată cu titlul „*Profilo pianta e misura dell’Inferno di Dante secondo la descrizione d’Antonio Manetti Fiorentino*”, ilustrând diagrama *Infernului* imaginat de Dante, structura fiind executată după observațiile și calculele umanistului și arhitectului renescentist Antonio Manetti.

Proveniența ediției din Colecțiile Speciale este legată de Biblioteca de Literaturi Străine a „Institutului Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea” (IRRC), desființată în urma închiderii la începutul anilor ‘90 ai secolului trecut a acestei organizații obștești din perioada regimului comunist, toate cele șase volume purtând ștampila în timbru sec cu denumirea menționată.

*

Le prime quattro edizioni della Divina Commedia: letteralmente ristampate per cura di G.

G. Warren Lord Vernon¹⁴⁹ a fost publicată la mijlocul secolului al XIX-lea, sub patronajul celui de-al cincilea baron de Vernon, în persoana lordului George John Warren Venables-Vernon, om politic britanic, intelectual cu aplecare către literatura italiană și membru corespondent al Academiei Crusca din Florența, și, totodată, sub îngrijirea bibliografului italian Antonio Genesio Maria Panizzi, mai cunoscut sub numele de Anthony Panizzi, acesta fiind naturalizat în Marea Britanie, unde, între anii 1856 și 1866, a îndeplinit funcția de bibliotecar principal la British Museum.

Lucrarea redă, în paralel, textul a patru tipăriri ale *Divinei Comedii* din perioada incunabulară, studiate de Panizzi. Datele de apariție ale acestor cărți rarissime sunt: Foligno, tipograf Johannes Neumeister, în colaborare cu notarul Evangelista Angelini, aprilie? 1472 (considerată, așa cum am arătat anterior, *editio princeps*); Jesi, tipograful Federico de’ Conti din Verona, 18 iulie 1472; Mantova, tipografii germani Georgius de Augusta and Paulus de Butzbach pentru editorul Colombino Veronese, anul 1472; Napoli, tipograful Francesco del Tuppo, în atelierul condus de germanul Sixtus Riessinger, nedată [de-a lungul timpului, cercetătorii au adus argumente diferite cu privire la localizarea în timp a acesteia, opiniile lor variind între 1473/1474, ante 1475, 1477/1488 și chiar 1480]¹⁵⁰.

149 Idem. *Le prime quattro edizioni della Divina Commedia: letteralmente ristampate per cura di G. G. Warren Lord Vernon*. [Editori scientifici Antonio Panizzi e William Warren Vernon.] Londra: presso Tommaso e Guglielmo Boone, 1858. La p. III, este tipărită dedicația: „*Ai Signori Accademici della Crusca questa edizione della Divina Commedia ristampata parola per parola dalle prime di Foligno, Jesi, Mantova e Napoli, in segno di altissima stima offre il loro umile collega Vernon. Londra, 1 Agosto 1858*”.

150 Ibidem, p. V-XX (prefața „*Al lettore*”, semnată A[nthony] Panizzi și datată 31 iulie 1858). Referințe bibliografice ale edițiilor, se regăsesc în: GRAESSE, vol. 2, p. 327; FISKE, vol. 1, p. XV; *Incunabula Short Title Catalogue (ISTC)*, bază de date disponibilă pe Internet la adresa <https://data.cerl.org/istc> ș.a.m.d. Pentru mențiunile de responsabilitate (tipografi, editori comerciali), a fost consultat *Dizionario Biografico degli Italiani*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1960-2020. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.treccani.it/biografico>.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantesti. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suferințelor italian”
Andreea Rășboiu

Purtând monograma și însemnele heraldice ale lordului Vernon și fiind de altfel recunoscută drept „*magnificul Dante al lui Vernon*”¹⁵¹, ediția include și cinci planșe numerotate, prezentând în facsimil diferite pasaje din cele patru incunabule amintite. Sunt reproduse astfel: I. prima pagină a unui exemplar al ediției de la Foligno, prezervat în colecțiile British Museum, cunoscut drept exemplarul Grenville, după numele posesorului său anterior, bibliofilul Thomas Grenville (se pot vedea incipitul și primele douăzeci și unu de terține din *Infernul*); II. prima pagină a unui alt exemplar al ediției de la Foligno, de asemenea aflat la British Museum, provenind din colecția regală a lui George al III-lea al Marii Britanii, cu incipitul și primele douăzeci și unu de terține ale *Infernului*; III. terținele 1-6 din primul cânt al *Infernului* și colofonul ediției de la Jesi; IV. prima și ultima pagină din ediția tipărită la Mantova (incipit, *Infernul*, Cântul I, 1-6 și 26-47, respectiv *Paradisul*, Cântul XXXIII, 127-131 și colofonul ediției); V. ultima pagină a ediției apărute la Napoli (*Paradisul*, Cântul XXXIII, 136-145 și colofonul).

Biblioteca Națională a României păstrează la Cabinetul de Bibliofilie al Colecțiilor Speciale un exemplar cu dedicația manuscrisă a lordului Vernon către clericul anglican Henry Michell Wagner: „*To the Rev[eren]d H[enry] Wagner, Vicar of Brighton, with Lord Vernon best compliments*”. Pe verso-ul foii de titlu, sunt aplicate fragmente decupate din diferite ziare britanice de la începutul secolului al XX-lea, precum celebra publicație „*The Times*”, cu referire la dantologul William John Borlase Warren Venables-Vernon, fiul lordului George John Warren Venables-Vernon, despre care aflăm că a urmat pasiunea tatălui său, publicând studii despre opera lui Dante. Contribuțiile i-au fost apreciate de însuși criticul literar Giovanni Andrea Scartazzini, care i-a purtat o mare stimă și prietenie.

Volumul poartă ștampila în timbru sec: „Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea. Biblioteca”.

O celebră ediție a capodoperei dantești în format *in-folio* este cea însoțită pentru întâia dată de ilustrațiile artistului romantic, Gustave Doré. Prestigioasa editură pariziană fondată de Louis Hachette scotea, în 1861, *L'Enfer*¹⁵², urmat șapte ani mai târziu de *Le Purgatoire [et le Paradis]*¹⁵³, amândouă volumele cu text bilingv, în italiană și franceză.

Poemul în original are la bază ediția îngrijită de Giovanni Antonio Volpi în 1727¹⁵⁴, iar versiunea franceză, redactată în proză, se datorează lui Pier-Angelo Fiorentino, traducător și publicist italian din secolul al XIX-lea, stabilit la Paris.

151 Mr. W. W. Vernon: a Dante scholar. În: *The Times*, 14 november 1919, p. 16.

152 Idem. [*La divine comédie*]. [Vol. 1]: *L'Enfer*. Avec les dessins de Gustave Doré. Trad. française de Pier-Angelo Fiorentino, accompagnée du texte italien. Paris: Librairie de L. Hachette et C-ie, 1861.

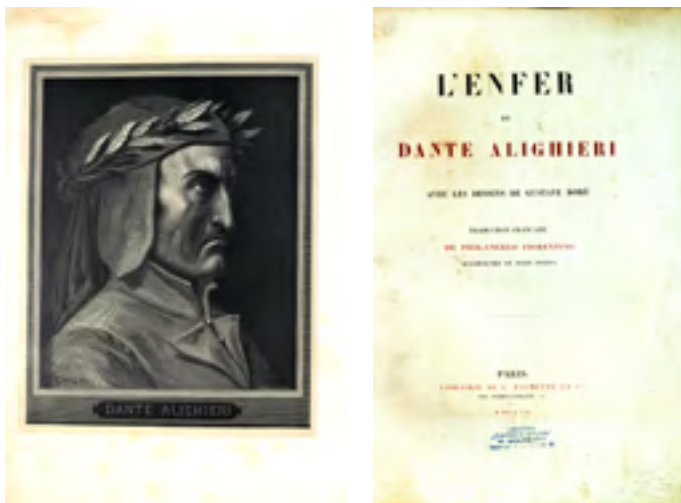
153 Idem. [*La divine comédie*]. [Vol. 2]: *Le Purgatoire [et le Paradis]*. Avec les dessins de Gustave Doré. Trad. française de Pier-Angelo Fiorentino, accompagnée du texte italien. Paris: Librairie de L. Hachette et C-ie, 1868. 2 părți în volum.

154 Idem. *La Divina Commedia, già ridotta a miglior lezione dagli Accademici della Crusca; ed ora accresciuta di un doppio rimario [di C. Noci], e di tre indici copiosissimi per opera del sig. G. A. Volpi*. Padova, G. Comino, 1727. A se vedea FISKE, vol. 1., part. 1, p. 10, 52.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suflului italian”
Andreea Răboiu

DANTE ALIGHIERI. [*La divine comédie*]. [Vol. 1]: *L'Enfer*. Avec les dessins de Gustave Doré. Trad. française de Pier-Angelo Fiorentino, accompagnée du texte italien. Paris: Librairie de L. Hachette et C-ie, 1861. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

a. Foaia frontispiciu a volumului, prezentând unul dintre cele mai cunoscute portrete dedicate lui Dante, semnat de marele ilustrator al secolului al XIX-lea, Gustave Doré și datat 1860 (gravor Adolphe-François Pannemaker).

b. Foaia de titlu cu tipar bicolor, roșu și negru.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Un număr de șaptezeci și șase de planșe cu ilustrații realizate după desenele desăvârșite ale lui Gustave Doré de către o serie de gravori iscusiți, precum Adolphe-François Pannemaker, Héliodore Pisan, Antoine Alphée Piaud, Adolphe Gusmand, Louis Paul Pierre Dumont, Ad Ligny, Charles Maurand ș.a., au făcut ca primul volum al ediției să devină un punct de referință în iconografia dantescă. Printre acestea, se află foaia frontispiciu prezentând poate unul dintre cele mai cunoscute portrete dedicate lui Dante, semnat G. Doré și datat 1860, gravor fiind Adolphe-François Pannemaker, un nume cu răsunet printre amatorii artei grafice franceze a veacului al XIX-lea.

Exemplarul din *L'Enfer* deținut la Colecții Speciale este incomplet, având lipsă o serie de ilustrații. Păstrează însă foaia frontispiciu cu portretul autorului și un număr de 63 de planșe. Legătura de carte este tip *demi-reliure* din carton îmbrăcat în pânză de culoare maro, cu piele cărămizie la cotor și pe colțuri, pe prima copertă fiind imprimate, cu caractere gotice, aurii, numele autorului și titlul volumului. Pe verso-ul părții mobile a primului forțat, se observă eticheta legătoriei „J. Kernescher” din București, iar pe foaia de titlu figurează ștampila în tuș albastru: „Librăria Carmen Sylva. M. Grassiany. București, Calea Victoriei 50”. Ștampila în timbru sec „Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea. Biblioteca” de la paginile I, 57, 189 și 193 relevă proveniența exemplarului în Biblioteca Națională.

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suferințului italian”
Andreea Rășboiu

DANTE ALIGHIERI. [*La divine comédie*]. [Vol. 2]: *Le Purgatoire [et le Paradis]*. Avec les dessins de Gustave Doré. Trad. française de Pier-Angelo Fiorentino, accompagnée du texte italien. Paris: Librairie de L. Hachette et C-ie, 1868. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

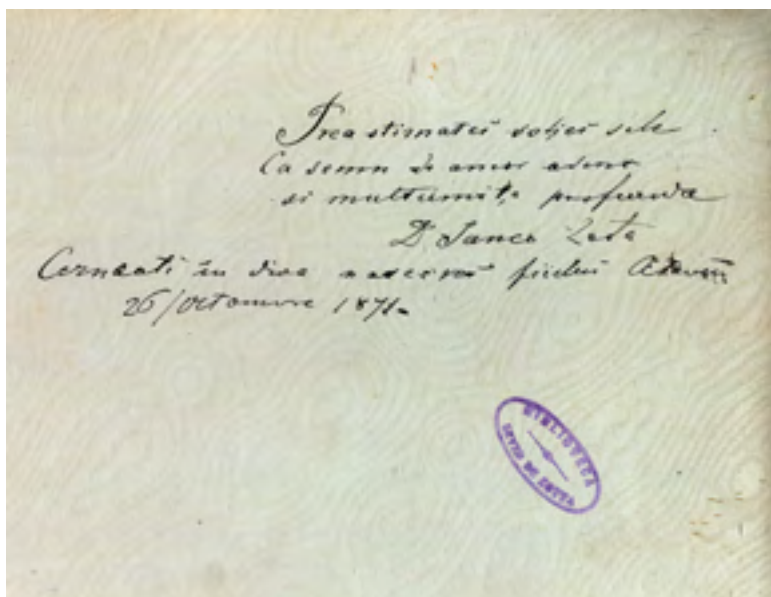
- a. Legătură editorială din pânză de culoare roșie, cu datele bibliografice imprimată în aurii.
- b. Foaia de titlu cu tipar bicolor, roșu și negru.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Ultimele două părți ale *Divinei Comedii* au fost incluse de către editura Hachette în al doilea volum, *Le Purgatoire [et le Paradis]*, cu foaie de titlu proprie, dar cu paginație continuă. Dintre cele șaiszeci de planșe cu ilustrații de Gustave Doré, primele patruzeci și două sunt dedicate *Purgatoriului*, iar următoarele *Paradisului*. Regăsim aici semnăturile unora dintre gravorii primului volum, dar și ale altor artiști, printre care-i amintim pe Adolphe-François Pannemaker, Albert Doms, Héliodore Pisan, Antoine Alphée Piaud, Félix Jean Gauchard sau Paul Jonnard.

Exemplarului bibliotecii îi lipsesc două dintre planșele *Purgatoriului*. Acesta păstrează legătura de carte originală a editurii, realizată din carton îmbrăcat în pânză de culoare roșie, ornamentată cu motive geometrice în sec și având imprimată, cu caractere aurii, pe prima copertă, numele autorului, titlul volumului și mențiunea de responsabilitate a ilustratorului. Tranșele sunt aurite.

Pe primul forzaș, se observă ex-librisul etichetă „Elisabeta Josika L. B. de Branyitska”, volumul aparținând anterior unei membre a familiei nobile Branyicska, urmașă a baronului János Jósika de Branyicska, care a îndeplinit rolul de guvernator al Transilvaniei în perioada 1822-1834. Totodată, pe ultimul forzaș al cărții, sunt aplicată eticheta și ștampila Anticariatului nr. 4 din București, cu mențiunea de preț: „Lei 350”, aceasta fiind și proveniența exemplarului, achiziționat în anul 1975, de Biblioteca Centrală de Stat, denumirea de atunci a Bibliotecii Naționale a României.

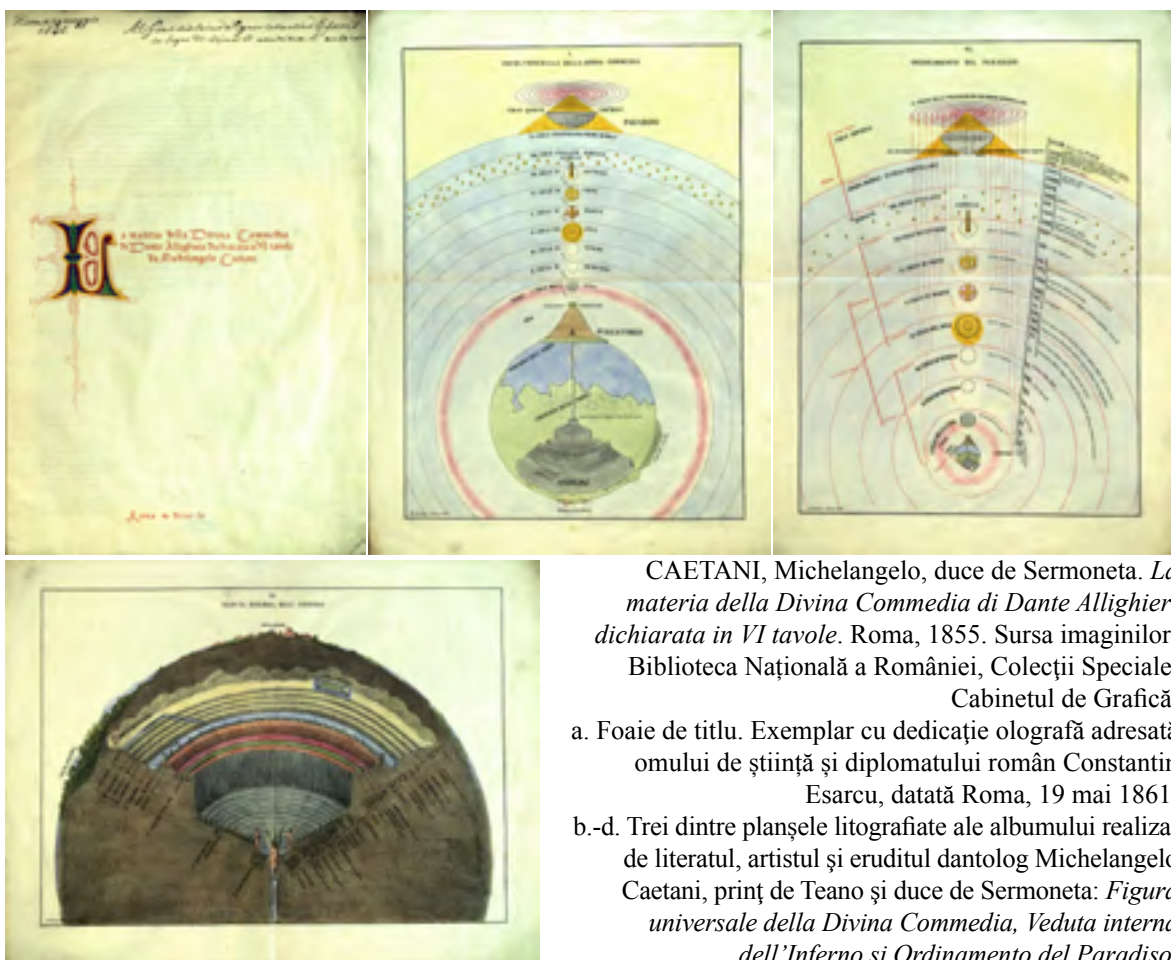
DANTE ALIGHIERI. *Dante Alighieri's Göttliche Komödie*. Theil 1: Die Hölle. Uebersetzt von Wilhelm Krigar. Illustriert von Gustave Doré. Mit einem Vorwort von Dr. Karl Witte. Berlin: Verlag von W. Moeser, [1870]. Detaliu forzaș, cu ștampila bibliotecii istoricului și colecționarului bibliofil Sever Zotta și dedicație manuscrisă datată Cernăuți, 26 octombrie 1871, aparținând tatălui acestuia, Iancu [cavaler de] Zotta. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului suferințelor italian”
Andreea Răboiu

La Cabinetul de Bibliofilie este păstrat și un exemplar din volumul *Die Hölle [Infernul]*, apărut în anul 1870 în cadrul ediției germane *Dante Alighieri's Göttliche Komödie*¹⁵⁵. Decorată cu ilustrații aparținând lui Gustave Doré, ediția a fost realizată după cea pariziană, deja prezentată, fiind tradusă de Wilhelm Krigar și prefăcută de dantologul Karl Witte. Cartea a făcut parte din colecția marelui bibliofil Sever Zotta, volumul purtând ștampila în tuș indigo a bibliotecii acestui important istoric și arhivist român, născut la Cernăuți, cu un destin din păcate atât de tragic. O duioasă dedicație manuscrisă, ce se poate citi pe forța lucrării, ne relevă că aceasta fusese oferită în dar de către părintele lui Sever Zotta, pe numele său, Iancu [cavaler de] Zotta, soției, cu prilejul nașterii primului lor fiu, Octavian: „Prea stimatei soției sale ca semn de amor adânc și mulțumire profundă. Dr. Iancu Zota. Cernăuți, în ziua nașterii fiului Octavian, 26/octomvrie 1871”.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

CAETANI, Michelangelo, duce de Sermoneta. *La materia della Divina Commedia di Dante Allighieri dichiarata in VI tavole*. Roma, 1855. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Grafică.

- a. Foaie de titlu. Exemplar cu dedicație olografă adresată omului de știință și diplomatului român Constantin Esarcu, datată Roma, 19 mai 1861.
b.-d. Trei dintre planșele litografiate ale albumului realizat de literatul, artistul și eruditul dantolog Michelangelo Caetani, prinț de Teano și duce de Sermoneta: *Figura universale della Divina Commedia, Veduta interna dell'Inferno și Ordinamento del Paradiso*.

În cadrul bibliofiliei de secol XIX, se cuvine a menționa totodată – deși nu redă textul *Divinei Comedii*, dar descrie vizual universul imaginat de autor – mult-apreciatul album de litografii *La materia della Divina Commedia di Dante Allighieri dichiarata in VI tavole*¹⁵⁶, realizat de către literatul, artistul și eruditul dantolog Michelangelo Caetani, membru al aristocrației italiene, purtând

155 Idem. *Dante Alighieri's Göttliche Komödie*. Theil 1: Die Hölle. Uebersetzt von Wilhelm Krigar. Illustriert von Gustave Doré. Mit einem Vorwort von Dr. Karl Witte. Berlin: Verlag von W. Moeser, [1870].

156 CAETANI, Michelangelo, duce de Sermoneta. *La materia della Divina Commedia di Dante Allighieri dichiarata in VI tavole*. Roma: [s. n.], 1855.

titlurile de prinț de Teano și duce de Sermoneta¹⁵⁷. Albumul era publicat pentru prima dată în anul 1855, în ediție limitată, *hors-commerce*, în parte pe hârtie cu filigran „P. M. Fabriano”, aparținând renumitei fabrici de hârtie fondate de către Pietro Miliani, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Fabriano, un oraș din estul Italiei, cu vechi tradiții în manufacturarea hârtiei. Opera a cunoscut mai multe republicări, începând cu cea de-a doua ediție apărută la Roma, în 1872, ultima antumă¹⁵⁸.

Volumul constituie o colecție de șase planșe duble cu ilustrații și diagrame executate prin litografiere și colorate manual, reprezentând viziunea lui Caetani asupra arhitecturii celor trei lumi înfățișate de Dante în capodopera sa. Imaginile, numerotate în cifre romane, poartă mențiunea „M. Caetani, Roma 1855” și sunt denumite după cum urmează: I. „*Figura universale della Divina Commedia*”; II. „*Ordinamento delle materie del trattato morale convenuto nell’Inferno sotto le forme del poema*”; III. „*Pianta dell’Inferno e itinerario di Dante*”; IV. „*Veduta interna dell’Inferno*”; V. „*Ordinamento del Purgatorio*” și VI. „*Ordinamento del Paradiso*”.

La Cabinetul de Grafică al Colecțiilor Speciale, se păstrează un valoros exemplar din prima ediție a albumului, cu dedicație olografă adresată omului de știință și diplomatului român Constantin Esarcu („*Al gentilissimo signor Constantino Esarco in segno di stima ed amicizia, l’autore. Roma 19 maggio 1861*”).

*

Începutul secolului al XX-lea a fost marcat în spațiul italian și, nu numai, de comemorarea celor șase veacuri scurse de la intrarea în eternitate a marelui poet. Așa cum era de așteptat, editorii s-au întrecut în publicarea operelor dantești în ediții omagiale, în condiții grafice dintre cele mai speciale.

157 BARTOCCINI, Fiorella. Caetani, Michelangelo. În: *Dizionario Biografico degli Italiani*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1960-2020. Vol. 16, 1973. Disponibil pe Internet la adresa [https://www.treccani.it/enciclopedia/michelangelo-caetani_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/michelangelo-caetani_(Dizionario-Biografico)/), accesat în 30.09.2021.

158 FISKE, vol. 2, part. 2, p. 434.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

DANTE ALIGHIERI. *La Divina Commedia di Dante Alighieri nell'arte del Cinquecento*: (Michelangelo, Raffaello, Zuccari, Vasari, ecc.). A cura di Corrado Ricci. Milano: Fratelli Treves, 1908.

Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

- a. Foaie de titlu ilustrată color, reunind elemente arhitectonice, efigia lui Dante în medalion și figurile alegorice ale Poeziei și Credinței, compoziție realizată de pictorul și ilustratorul Gennaro D'Amato (1857-1947), după un desen al artistului florentin din secolul al XVI-lea, Perino del Vaga.
- b. *Inferno, III. Angeli neutri e ignavi*, ilustrație după un desen al artistului italian din veacul al XVI-lea, Federico Zuccari, în care protagoniștii Dante și Vergiliu sunt reprezentați intrând pe poarta Infernului. Aici, se zăresc primii damnați, îngerii neutri și sufletele șovăielnice, oamenii care, de-a lungul vieții, n-au avut „nici onoare [...] nici infamie” (*Infernul*, III, 36. Trad. G. Coșbuc).
- c. *Inferno, III. La barca di Caronte*, ilustrație după un desen de Federico Zuccari, înfățișându-l pe luntrașul Infernului, Charon, care poartă sufletele osândite dincolo de Acheron. Dante traversează apele întunecate ale râului, călăuzit de Vergiliu, și cade într-un somn adânc.
- d. Planșă ilustrată după un desen de Federico Zuccari, reprezentând procesiunea mistică la care Dante este martor pe Muntele Purgatoriului: triumful credinței și revederea adorabilei Beatrice în Raiul Pământesc.
- e. Foaie de gardă. Exemplar cu dedicația manuscrisă a ministrului plenipotențiar al Italiei la București, în perioada 1919-1923, Alberto Martin Franklin, adresată omului de stat și diplomatului român Take Ionescu, în anul 1921, cu prilejul comemorării lui Dante la șase sute de ani de la moarte: „*A Sua Eccellenza Tache Ionesco, nel VI – Centenario Dantesco. Albert Martin Franklin, Ministro d'Italia*”.

Fondul de carte rară străină al Bibliotecii Naționale include, printre altele, o frumoasă ediție *in-folio* a *Divinei Comedii*, cu reproduceri după opere de artă ale unora dintre cei mai apreciați maestri ai Renașterii, Manierismului și Barocului italian. Ediția a fost publicată în anul 1908, cu titlul *La Divina Commedia di Dante Alighieri nell'arte del Cinquecento*¹⁵⁹, sub îngrijirea literatului născut la Ravenna, Corrado Ricci¹⁶⁰, bibliotecar, arheolog, istoric de artă, conservator, de-a lungul timpului el conducând diferite situri arheologice, muzee și galerii de artă italiene, și având o aplecare deosebită către studiul operei lui Dante.

Extraordinar de bogat ornamentată, lucrarea prezintă o foaie frontispiciu cu portretul poetului, reprodus după un detaliu al frescei intitulată „*Disputa Sacramentului*”, parte din ciclul „*Stanzelor*” pictate de Rafael la Vatican. Foaia de titlu ilustrată color reunește elemente arhitectonice, portretul lui

¹⁵⁹ DANTE ALIGHIERI. *La Divina Commedia di Dante Alighieri nell'arte del Cinquecento*: (Michelangelo, Raffaello, Zuccari, Vasari, ecc.). A cura di Corrado Ricci. Milano: Fratelli Treves, 1908.

¹⁶⁰ BERTONI, Clotilde. Ricci, Corrado. În: *Dizionario Biografico degli Italiani*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1960-2020. Vol. 87, 2016. Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/corrado-ricci_%28Dizionario-Biografico%29/, accesat în 1.10.2021.

Dante în medalion și figurile alegorice ale Poeziei și Credinței, compoziția fiind realizată de pictorul și ilustratorul Gennaro D'Amato, după un desen de Perino del Vaga, artist florentin din secolul al XVI-lea. Fiecare dintre cele trei părți ale poemului este precedată de un frontispiciu semnat: Federico Zuccari (*Infernul*), Pietro Berrettini da Cortona (*Purgatoriul*) și „Anonimo toscano del sec. XVI” (*Paradisul*). De asemenea, volumul conține numeroase ilustrații alb-negru și color, atât intercalate în text, cât și *hors-text*, dintre care se remarcă cele șaiszeci și șapte de planșe cu ilustrații după desene de Federico Zuccari, aplicate pe foi de hârtie cu filigranul „Dante dei Treves” al casei de editură milaneze „Fratelli Treves”. Imaginile prezente în lucrare reproduc miniaturi, opere de artă aparținând unor artiști precum Sandro Botticelli, Luca Signorelli, Michelangelo Buonarroti, Rafael Sanzio, Giulio Romano, Giorgio Vasari, Federico Zuccari, Giovanni Bazzi Sodoma, Bernardino Poccetti, Danielle da Volterra, Tintoretto, Andrea del Sarto, Jacopo da Pontormo, Baccio Bandinelli, Giovanni Stradanus, Tițian, Caravaggio, Cecco Bravo, Pietro da Cortona ș.a.

Exemplarul deținut de bibliotecă, achiziționat prin anticariat în anul 1959¹⁶¹, păstrează impresionanta legătura editorială din hârtie cerată, alb-gălbuie, cu ornamente imprimate în sec, sub formă de chenare, benzi geometrice, cercuri și spirale. Pe prima copertă apar și ornamente aurii, sub formă de sistem solar și rețea de crini stilizați, totodată aici fiind imprimate, în auriu, numele autorului, titlul și datele de publicare ale cărții. Cotorul este neted, decorat cu motive geometrice și are imprimat, în auriu, titlul volumului. Se remarcă și forzațul realizat din hârtie satinată, ornamentată cu o rețea de crini stilizați, aurii. Pe foaia de gardă, regăsim dedicația ministrului plenipotențiar al Italiei la București, în perioada 1919-1923, Alberto Martin Franklin, adresată prim-ministrului român Take Ionescu, în anul 1921, cu prilejul comemorării lui Dante la șase sute de ani de la moarte: „*A Sua Eccellenza Tache Ionesco, nel VI – Centenario Dantesco. Albert Martin Franklin, Ministro d'Italia*”.

DANTE ALIGHIERI. *La Divina Commedia nella figurazione artistica e nel secolare commento*. [Vol. 1]: *Inferno*. A cura di Guido Biagi. Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1924. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie. a. Planșă color, reproducând un portret pictat al lui Dante din așa-numitul *Codice 1040*, manuscris din veacul al XV-lea, păstrat la Biblioteca Riccardiana din Florența (reproducere fotografică realizată de Arturo Alinari – Societă Anonima Fratelli Alinari, Florența). b. Foaie de titlu cu tipar bicolor, roșu și negru.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răboiu

161 Pe o filă albă de la sfârșitul volumului, este aplicată o etichetă cu stampila: „Cărți Anticariat Lei 500”.

La Divina Commedia nella figurazione artistica e nel secolare commento este o altă lucrare asupra căreia ne vom opri.

Volumul întâi, *Inferno*¹⁶², a apărut în 1924, sub îngrijirea scriitorului Guido Biagi, publicist, bibliotecar și editor italian, membru fondator al vestitei „Società Dantesca Italiana”, alături de alte nume de prestigiu ale literaturii italiene moderne, printre care Giosuè Carducci ori Angelo de Gubernatis¹⁶³. Următoarele două volume, *Purgatorio* din anul 1931 și *Paradiso* din 1939, au fost editate de Guido Biagi, alături de Giuseppe Lando Passerini, Enrico Rostagno și Umberto Cosmo. Notele care însoțesc ediția aparțin primilor comentatori ai capodoperei dantești, printre care Jacopo di Dante, Pietro di Dante, Jacopo della Lana, Guido da Pisa, Giovanni Boccaccio, Benvenuto Rambaldi da Imola, Cristoforo Landino, Alessandro Vellutello, Pompeo Venturi ș.a.

Primul volum, unicul aflat în colecțiile noastre, debutează cu epistola dedicatorie către regele Victor Emanuel al III-lea al Italiei, urmată de o bibliografie cuprinzând manuscrisele și tipăriturile citate în comentarii, precum și de prefața editorului științific Guido Biagi. Tot aici sunt adăugate două planșe, una color, intitulată „Dante” și înfățișând un portret pictat al autorului din *Codicele 1040*, manuscris din secolul al XV-lea, păstrat la Biblioteca Riccardiana din Florența (reproducere fotografică realizată de Arturo Alinari – Società Anonima Fratelli Alinari, Florența) și o alta alb-negru, denumită „*Veduta generale dell’Inferno*”, reproducând o miniatură din Manuscrisul italian 74, datat în secolul al XIV-lea și aflat la Biblioteca Națională a Franței. Tomul mai include ilustrații alb-negru, intercalate în text, reprezentând inițiale historiate, miniaturi, ilustrații din diferite codice medievale sau incunabule ale *Divinei Comedii*, care fac parte din colecții prestigioase, precum cele de la British Museum, Biblioteca Bodleiana, Biblioteca Vaticanului, Biblioteca Medicea Laurenziana, Biblioteca Riccardiana, Biblioteca Națională Centrală din Florența, Biblioteca Națională a Franței ori Muzeul Condée.

Exemplarul prezintă, pe foaia de gardă, ștampila „C.L.D.C. Anticariat” (Compania de Librării și Difuzare a Cărții).

*Divina Commedia = Die göttliche Komödie*¹⁶⁴, ediție omagială, bilingvă, în limba italiană și în versiunea germană datorată traducătorului Otto Gildemeister, publicată în trei volume, la editura vieneză Amalthea, chiar în anul Dante – 1921, constituie o încântare pentru privirea oricărui bibliofil.

Paginile de text sunt înscrise în chenare elegante, cu motive fitomorfe, în culori variind de la volum la volum: albastru pentru *Hölle* [*Infernul*], verde pentru *Fegefeuer* [*Purgatoriul*] și roșu pentru *Paradies* [*Paradisul*].

162 DANTE ALIGHIERI. *La Divina Commedia nella figurazione artistica e nel secolare commento*. [Vol. 1]: *Inferno*. A cura di Guido Biagi. Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1924.

163 Società Dantesca. Di Dario Puccini, Giuliano Bertuccioli, Francesco Mazzoni, Giuseppe Francescato. În: *Enciclopedia dantesca*. A cura di Umberto Bosco. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1970. Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/societa-dantesche_%28Enciclopedia-Dantesca%29/, accesat în 1.10.2021.

164 DANTE ALIGHIERI. *Die göttliche Komödie = La Divina Commedia*. Deutsch von Otto Gildemeister. Herausgegeben von Karl Toth. Farbenphantasien von Franz von Bayros, 3 vol. Wien, Zürich, Leipzig: Amalthea, 1921.

Seriile de câte douăzeci de planșe cu ilustrații aplicate, „*fantasie a colori*” ori „*Farbenphantasien*”, după cum sunt denumite pe foile de titlu în italiană și germană ale fiecăruia dintre cele trei tomuri, aparțin pictorului și graficianului austriac Franz von Bayros. Activ în principal la Viena, acesta a fost reprezentant al mișcării Secession și al decadentismului, cunoscut în special pentru creațiile sale din categoria *curiosa* sau *infern* de la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea, fiind mult influențat de artistul britanic Aubrey Beardsley¹⁶⁵.

Imaginile sunt protejate cu foaie de calc, pe care sunt tipărite versuri în italiană și trimiteri la textul ediției de față, cu o singură excepție în cazul foii de protecție a primei planșe din volumul întâi. Pe aceasta este imprimat în limba latină un scurt fragment din *Epistolae*, XIII – Scrisoarea lui Dante către Cangrande I della Scala, în care se arată înțelesul *Divinei comedii*: „*Dicendum est quod istius operis non est simplex sensus, immo dici potest polysensus ... Nam primus sensus est qui habetur per litteram, alius est qui habetur per significata per litteram*”¹⁶⁶

Biblioteca deține trei seturi de exemplare din această ediție bibliofilă, toate fiind numerotate și purtând semnătura ilustratorului Franz von Bayros. Semnalăm cele trei volume achiziționate prin anticariat în anul 1958, având legătură semnată „*H. Fikentscher, Leipzig 1924*”. Aceasta este executată din piele de culoare roșie, cu ornamente realizate prin presare, în auriu, sub formă de chenare, romburi, benzi de crini stilizați, patru fleuroane pe colțuri și un element heraldic central, sub formă de scut despicat, cu primul câmp auriu și al doilea negru, întretăiate la mijloc de o bandă subțire alb-gălbuie.

Primele ediții tălmăcite în limba română ale *Divinei Comedii*

Deși de-a lungul secolului al XIX-lea au fost realizate și alte traduceri românești fragmentare ale capodoperei dantești, amintind aici nume precum Ion Heliade Rădulescu, Aron Densușianu sau Nicolae Gane, prima versiune în limba română mai cuprinzătoare a fost oferită publicului de către scriitoarea și traducătoarea Maria Chițu, cunoscută ca Maria P. Chițiu sau Chitiu în variantă latinizată. Contribuția¹⁶⁷ i-a fost publicată de către frații tipografi și librari Ralian și Ignat Samitca din Craiova. Partea întâi apărea sub titlul *Infernulu* în anul 1883 și cea de-a doua, intitulată *Purgatoriulu*, în 1888, fără a fi continuate însă și de cea de-a treia parte a poemului, traducătoarea începând versiunea sa, dar nemiaducând la bun sfârșit *Paradisul* lui Dante.

165 BÈNÈZIT, E. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays*. Nouvelle édition entièrement refondue sous la direction de Jacques Busse. Paris: Gründ, 1999. Tome 1: AA-Beduschi, p. 906.

166 „*Trebuie știut că înțelesul acestei opere nu este simplu ci, dimpotrivă, poate fi numit polysemos, adică cu mai multe înțelesuri. Într-adevăr cel dintâi înțeles este cel care se dobândește prin literă, celălalt este cel care se dobândește prin cele lăsate să se înțeleagă prin literă.*” (trad. în limba română – DANTE ALIGHIERI. Scrisori, XIII: Scrisoarea către Can Grande de la Scala, cândva între 1316 și 1319. Trad. Petru Creția. În: DANTE ALIGHIERI. *Opere minore*. Ed. îngrijită de Virgil Cândea. București: Univers, 1971, p. 745.

167 Idem. *Divina comedia*. Traducțiune depre originală de Dómna Maria P. Chitiu, 2 vol. Craiova: Librară-Editoră S. Samitca, 1883-1888.

DANTE ALIGHIERI. *Divina comedia*. Traducțiune depre originalū de Dómna Maria P. Chițiu. Craiova: Librarū-Editorū S. Samitca, 1883-1888. Vol. 1: *Infernulu*.

Vol. 2: *Purgatoriulu*. Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

a. Foaia de titlu a primului volum al capodoperei dantești, în traducerea Mariei P. Chițiu. Ex-libris manuscris: „*Sub.Lt. Al. Vlădescu. 1897 Mai 30. Caraca!*”.

b. Foaie frontispiciu cu figura lui Dante, o variantă stilizată după cel mai vechi portret cunoscut al poetului, atribuit unui contemporan al acestuia, ilustrul artist italian Giotto, și constituind un detaliu al frescei „*Judecata de Apoi*”, aflată la Muzeul Național Bargello din Florența. Gravor August Weger.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Traducerea Mariei Chițu este în proză și respectă numerotarea terținelor. În subsolul fiecărei pagini, este redat textul poemului în original, având de asemenea versurile numerotate. Studiul bibliografic din debutul volumului întâi, precum și comentariile care succed fiecărui cânt al poemului sunt adaptate după dantologi din toate timpurile, de la Benvenuto Rambaldi da Imola, Boccaccio și Cristoforo Landino, la Karl Witte, Giovanni Andrea Scartazzini și Vincenzo Gioberti.

O altă sursă citată este teologul și filologul italian Giuseppe Iacopo Ferrazzi, căruia de altfel traducătoarea îi închina cel de-al doilea volum, în debutul acestuia putând fi citită următoarea dedicație: <<Memoriei bunului și ilustrului seu amicu Abatelui G. Iacopo Ferrazzi autorulu „Manualelui Dantescu” în semnū de venerațiune traducătorea dedică acêsta lucrare>>.

În ceea ce privește ornamentica, primul volum se remarcă prin foaia frontispiciu ilustrată reproducând figura lui Dante – bust văzut din profil, ținând în mâna dreaptă o floare și sub brațul stâng marea sa operă – o variantă stilizată după cel mai vechi portret cunoscut al poetului, atribuit lui Giotto, aflat la Muzeul Național Bargello din Florența. În josul ilustrației, este menționat numele ilustrului pictor italian, precum și cel al gravurului activ la Leipzig, August Weger. Între paginile celui de-al doilea volum, se regăsește o planșă semnată I. Sandtner, reprezentând scena din primul cânt al *Purgatoriului* în care poetul Vergiliu îl prezintă pe Dante umbrei lui Cato cel Tânăr, păzitor al intrării în cel de-al doilea regat al lumii de dincolo.

La Cabinetul de Bibliofilie al Colecțiilor Speciale se regăsesc aceste două tomuri, care sunt legate în pânză verde satinată, cu marochin roșu la cotor, purtând supralibros „*A. Vlădescu*” și ex-libris manuscris: „*Sub.Lt. Al. Vlădescu. 1897 Mai 30. Caraca!*”. Exemplarele au fost achiziționate de bibliotecă în anul 1995, prin anticariat.

*

Prima traducere integrală în limba română a *Divinei Comedii*¹⁶⁸ este datorată poetului George Coșbuc. Cele trei volume, *Infernul* (1925), *Purgatoriul* (1927) și *Paradisul* (1932), au apărut postum, sub îngrijirea istoricului literar italian Ramiro Ortiz, care semnează totodată studiul introductiv „*Dante și epoca sa*” din debutul lucrării, precum și prefețele și comentariile la toate cele trei părți ale poemului.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. Trad. de G. Coșbuc. Ed. îngrijită și comentată de Ramiro Ortiz. București: Cartea Românească, [1925-1932]. [Vol. 1]: *Infernul*. [Vol. 2]: *Purgatoriul*. [Vol. 3]: *Paradisul*.

Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

a.-c. Legătură de carte artistică, semnată „R. Kernescher. Bucarest”, pe prima copertă având datele bibliografice ale fiecărui volum, redactate în tuș roșu și albastru și letrină ornamentală, „D”, pictată cu motive fitomorfe, reproducând astfel decorul imprimat pe legătura originală, editorială.

Din colofonul celui de-al treilea volum, aflăm că <<*Divina Comedie a lui Dante Alighieri s-a tipărit în trei volume: „Infernul”, „Purgatoriul” și „Paradisul” în Atelierele „Cartea Românească”, între anii 1924-1932, pe hârtie velină mată granulată, fabricată special pentru Editura „Cartea Românească”*>>. Cu toate acestea, publicarea primului volum a avut loc cu un an mai târziu, acesta incluzând în paginile sale și studiul lui Ramiro Ortiz, datat 10 martie 1925.

Între paginile XLVIII-XLIX ale tomului întâi, sunt adăugate cinci diagrame ilustrate *plein page*, reproducând planșele dedicate celor trei lumi imaginate de Dante, care au fost realizate și publicate la Roma, în anul 1855, de către artistul și dantologul italian Michelangelo Caetani¹⁶⁹. În ediția de față, denumirile celor cinci planșe au fost traduse în limba română astfel: I. „*Figura universală a Divinei Comedii*”; II. „*Planul Infernului și drumul lui Dante*”; III. „*Vederea dinăuntru a Infernului*”; IV. „*Structura și așezarea Purgatoriului*”; V. „*Așezarea Paradisului*”. De asemenea, cele trei volume sunt decorate cu ilustrații intercalate în text, care marchează debutul fiecăruia dintre cânturile poemului, fiind realizate după xilografuri de epocă, regăsite în incunabule și alte ediții ulterioare ale capodoperei dantești, începând cu anul 1491.

¹⁶⁸ Ibidem. Trad. de G. Coșbuc. Ed. îngrijită și comentată de Ramiro Ortiz, 3 vol. București: Cartea Românească, [1925]-[1932].

¹⁶⁹ A se vedea nota de subsol nr. 154 a prezentului articol și fragmentul dedicat albumului de litografii *La materia della Divina Commedia di Dante Allighieri dichiarata in VI tavole*.

Dintre exemplarele deținute de Biblioteca Națională a României, se remarcă cele trei tomuri achiziționate prin anticariat în anul 1963, purtând legătură artistică, semnată „*R. Kernescher. Bucarest*”, executată din carton îmbrăcat în hârtie cerată. Sub aceasta, se păstrează legătura editorială din hârtie subțire bej, cu datele bibliografice ale volumului tipărite în roșu și albastru și letrină ornamentală „*D*” imprimată pe prima copertă: „*Divina Comedie a lui Dante. Tradusă de G. Coșbuc și comentată de Ramiro Ortiz. Vol. I. Infernul. [Vol. II. Purgatoriul sau Vol. III. Paradisul.] Cartea Românească*”. Legătura actuală, realizată în atelierele Kernescher, reia decorul primei coperte originale, datele bibliografice (însă fără numele editurii) fiind redactate în tuș roșu și albastru, iar letrina pictată manual în culori vibrante. Totodată, atât prima cât și a doua copertă prezintă, pe margini, ornamente realizate prin presare, sub formă de chenare aurii.

Se cuvine a menționa aici și un alt exemplar din primul volum al ediției, provenit din Biblioteca de Literaturi Străine a „Institutului Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea” (IRRCS). Acesta are legătură ulterioară din carton învelit în pânză albastră. Cu ocazia legării volumului, marginile filelor au fost tăiate la format. A fost afectat, astfel, începutul dedicației manuscrise aparținând editorului științific și aflate pe recto-ul foii de gardă, din care în prezent numele destinatarului lipsește: „*[... cu] afecție pentru om și admirație pentru opera lui de critic și scriitor. București, 19 Aprilie 1925. R. Ortiz*”.

Nu numai amintirea celui căruia i-a fost dăruită cartea și care a fost posesorul ei pentru o vreme s-a dorit a fi ștearsă, ci, totodată, și cea a lui Ramiro Ortiz însuși. Foaia de titlu este fragilizată și perforată în jumătatea sa inferioară, în urma răzuirii cu lama a mențiunii de responsabilitate tipărite cu privire la contribuția acestuia asupra ediției. Numele lui Ramiro Ortiz a fost înlăturat sub aceeași formă și de la sfârșitul prefeței, pe pagina VII, foaia fiind de asemenea deteriorată. Cu totul inexplicabil rămâne acest gest de vandalism, cu atât mai mult cu cât editorul științific mai este amintit și în alte locuri din carte, izbăvite însă de ura celui care a comis barbaria.

Ediții bibliofile ale creației de tinerețe a lui Dante Alighieri

Poate nu la fel de celebrată precum opera magistrală a poetului, însă privită cu fascinație de literați și artiști, lucrarea *Vita Nuova* din debutul său literar a fost adusă adesea în atenția publicului larg, a iubitorilor de frumos și a bibliofililor.

În Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României, se păstrează două ediții de artă ale scrierii, ilustrate de doi exponenți ai vieții artistice din secolul al XIX-lea, respectiv al XX-lea. Este vorba despre poetul și artistul englez, de origine italiană, Dante Gabriel Rossetti¹⁷⁰, promotor al picturii preraphaelite, și despre Erwin Lang¹⁷¹, ilustrator și xilograf asociat grupului de artiști vienezi Hagenbund, contemporani mișcării Secession, Lang făcând parte totodată din cercul expresioniștilor Egon Schiele și Oskar Kokoschka.

170 BÈNÈZIT, E. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays*. Nouvelle édition entièrement refondue sous la direction de Jacques Busse. Paris: Gründ, 1999. Tome 11: Pintoricchio – Rottel, p. 927.

171 Ibidem. Tome 8: Köster – Magand, p. 237.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

DANTE ALIGHIERI. *La Vita Nova*. Illustrata dei quadri di Dante Gabriele Rossetti. [A cura di Marcus de Rubris]. [Ed. 3a corr.]. Torino: Sten Editrice, 1921. (Dantis Amatorum Editio). Sursa imaginilor: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

- Foaie de titlu cu chenare ornamentale, prezentând motive fitomorfe, realizate în galben, roșu și alb, de către graficianul italian Rocco Carlucci.
- Salutatio Beatricis in Terra*, ilustrație alb-negru, aplicată, realizată după un detaliu al picturii *Salutation of Beatrice*, aparținând celui mai proeminent reprezentant al mișcării preraphaelite, artistul englez, de origine italiană, Dante Gabriel Rossetti.
- Beata Beatrice*, ilustrație alb-negru, aplicată, reproducând o versiune a picturii *Beata Beatrix* de Dante Gabriel Rossetti.
- La donna della finestra*, ilustrație alb-negru, aplicată, realizată după lucrarea omonimă a pictorului Dante Gabriel Rossetti, cunoscută de asemenea ca *The Lady of Pity*.

Nostalgiile dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

Prima dintre aceste lucrări constituie ediția bibliofilă *La Vita Nova*¹⁷², apărută în cadrul seriei „*Dantis Amatorum*”, cu reproduceri după opere aparținând celui al cărui nume se poate afirma că se confundă cu „*Confreria prerafaeliților*” și pe care editorul științific Marcus De Rubris – pseudonimul literar al poetului simbolist Marco Rossi – îl numea „*mult atentul și genialul dantist modern D. G. Rossetti*”¹⁷³. Cele zece planșe cu ilustrații alb-negru, aplicate, prezintă printre altele picturile încântătoare, „*Il sogno di Dante*”, „*Beata Beatrix*”, „*La donna della finestra*” ori studiul intitulat „*Dantis Amor*”, toate semnate de Dante Gabriel Rossetti.

Ornamentica volumului mai include inițiale și viniete cu elemente vegetale, chenare de un rafinament aparte, decorate cu motive fitomorfe în alb și roșu, realizate de graficianul Rocco Carlucci. Pe recto-ul foii de gardă, apare un chenar având, pe margini, decor foliar și floral de culoare galbenă, iar în centru, un cartuș sub forma unui sul deschis, pe care este inscripționat, cu roșu, „*Dantis Amor*”. Atât verso-ul foii de gardă cât și recto-ul foii de titlu prezintă un fundal cu arabescuri alb-galbene, încadrate într-un chenar roșu cu motive vegetale albe. Paginile de text și ilustrațiile sunt incluse în variate chenare roșii, ornamentate cu diferite modele de elemente fitomorfe albe, printre care vița de vie. Totodată, se remarcă frontispiciul de la pagina 3, înfățișându-l pe Dante, într-un decor medieval, în fața unei cărți deschise, așezate pe lectrium.

Publicarea acestei lucrări, în ediție festivă, revizuită, a fost prilejuită de comemorarea lui Dante în anul 1921. Pe foaia de titlu, se menționează: „*Stampata la terza volta, per la Dantis Amatorum Editio, dalla Sten Editrice a Torino, nel VI Centenario della morte del Poeta*”. Aflăm din prefața editorului științific Marcus De Rubris, datată august 1921, faptul că prima ediție fusese tipărită în 1911, cu ocazia celebrării a cincizeci de ani de la unificarea Italiei, fiind urmată de o a doua ediție în anul 1918.

Două studii introductive de Antonio Agresti, intitulate *Dell'arte di Dante Gabriele Rossetti* și *Dell'arte prerafaellistica* subliniază specificul cărții.

Scoasă în același an, 1921, însă la Viena și Leipzig, în ediție primă, *Das Neue Leben*¹⁷⁴ este tributară unui cu totul alt stil artistic.

Volumul *in-folio* a fost publicat într-un tiraj limitat de 300 de exemplare numerotate, tipărite pe hârtie manuală, având o legătură artistică realizată după un design conceput de graficianul german Walter Tiemann și executată în atelierele de legătorie E. A. Enders din Leipzig. În colofon, se precizează faptul că primele treizeci de exemplare, numerotate cu cifre romane de la I la XXX, sunt legate integral în piele. Următoarele exemplare, numerotate cu cifre arabe de la 1 la 100, au o legătură tip *demi-reliure*, iar ultimele, numerotate cu cifre arabe de la 101 la 270, au o legătură din carton. Exemplarul deținut la Cabinetul de Bibliofilie este numerotat 98 și are legătură editorială din carton, îmbrăcat în hârtie brună, cu pânză neagră la cotor. Pe prima copertă, apar numele autorului și titlul lucrării, imprimate cu caractere aurii, precum și un ornament realizat prin presare, sub formă de vinieta aurie cu motive fitomorfe.

172 DANTE ALIGHIERI. *La Vita Nova*. Illustrata dei quadri di Dante Gabriele Rossetti. [A cura di Marcus de Rubris]. [Ed. 3a corr.]. Torino: Sten Editrice, 1921. (Dantis Amatorum Editio).

173 DE RUBRIS, Marcus. Premessa alla terza edizione. În: DANTE ALIGHIERI. *La Vita Nova*. Illustrata dei quadri di Dante Gabriele Rossetti. [A cura di Marcus de Rubris]. [Ed. 3a corr.]. Torino: Sten Editrice, 1921, p. VII.

174 Idem. *Das Neue Leben*. Mit Holzschnitten von Erwin Lang. Wien, Leipzig: Avalun Verlag, [1921]. (Avalun-Druck; 8).

Textul ediției, în versiunea germană a traducătorului Richard Zoozmann¹⁷⁵, este decorat cu nouă ilustrații xilografate după matrițele originale semnate de artistul vienez Erwin Lang. În tonuri puternice de negru, acestea înfățișează personaje cu corpuri prelungi, în torsiuni aproape convulsive, amintind de forța de expresie remarcabilă a pictorului Egon Schiele, contemporan și conațional al lui Lang.

Expoziția virtuală *Nostalgii dantești: excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”* poate fi vizionată online pe site-ul web al Bibliotecii Naționale a României, la adresa https://www.bibnat.ro/dyn-doc/Nostalgii%20dantesti_BNaR_Colectii%20Speciale_Andreea%20Rasboiu_2021_site.pdf. De asemenea, lucrările din colecția de bibliofilie străină și românească, precum și din fondul de grafică, prezentate în cuprinsul articolului – cu excepția celor aflate sub incidența legii privind dreptul de autor și drepturile conexe¹⁷⁶ – sunt disponibile integral, online, în Biblioteca Digitală Națională (<http://digitool.bibnat.ro/R>), în cadrul colecției intitulate *Lectura Dantis: 700 de ani de la moartea divinului poet florentin, Dante Alighieri*.

Bibliografie selectivă:

Aldo Manuzio *Renaissance in Venice*. Venice: Marsilio, 2016.

ANDREOSE, Alvisè; RENZI, Lorenzo. Volgari medievali. În: *Enciclopedia dell'Italiano*, vol. 2. Ed. Raffaella Simone. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 2011. Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/volgari-medievali_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/.

BÈNÈZIT, E. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays*, 14 vol. Nouvelle édition entièrement refondue sous la direction de Jacques Busse. Paris: Gründ, 1999.

Le vite di Dante scritte da Giovanni e Filippo Villani, da Giovanni Boccaccio, Leonardo Aretino e Giannozzo Manetti. Novamente publicate con introduzione e con note da G. L. Passerini. Firenze: G. C. Sansoni Editore, 1917.

Bibliografia dantesca, ossia Catalogo delle edizioni, traduzioni, codici manoscritti e commenti della Divina Commedia e delle opere minori di Dante, seguito dalla serie de' biografii di lui, 3 vol. Compilata dal Sig. Visconte Colomb de Batines. Prato: Tipografia Aldina Editrice, 1845-1846.

Boccaccio autore e copista: catalogo della mostra, Firenze, Biblioteca Medicea Laurenziana, 11 ottobre 2013 – 11 gennaio 2014. A cura di T. De Robertis et al. Firenze: Mandragora, 2013.

BOCCACCIO, Giovanni. *Il Comento alla Divina Commedia e gli altri scritti intorno a Dante*, 3 vol. Bari: Gius. Laterza e Figli, 1918.

BOCCACCIO, Giovanni. *Viața lui Dante*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1965.

¹⁷⁵ Potrivit colofonului, textul poemului este preluat din cea de-a doua ediție *Dante's Poetische Werke*, lucrare apărută în anul 1912, la editura Herder din Freiburg im Breisgau, în traducerea lui Zoozmann și cu note de Constantin Sauter (prima ediție a acesteia datând din anul 1908).

¹⁷⁶ Este vorba de edițiile *Die göttliche Komödie* (Viena, Zürich, Leipzig; 1921) și *Das Neue Leben* (Viena, Leipzig; 1921), care pot fi consultate la sala de lectură „Al. Saint-Georges” a Colecțiilor Speciale.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răboiu

- BOCCACCIO, Giovanni. *Vita di Dante*. A cura di Bruno Cagli. Roma: Avanzini e Torraca Editori, 1965.
- BRESCHI, Giancarlo. Il ms. Vaticano latino 3199 tra Boccaccio e Petrarca. În: *Studi di Filologia Italiana*, nr. 72, 2014, p. 95-117.
- BRUNET, Jacques-Charles. *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*, 6 vol. 5ème ed. originale entièrement refondue et augmentée d'un tiers par l'auteur. Berlin: Fraenkel et Cie, Jos. Altmann, 1921. *Chiose alla cantica dell'Inferno de Dante Alighieri, pubblicate per la prima volta in corretta lezione con riscontri e fac-simili di codici, e precedute da una indagine critica per cura di Jarro (G. Piccini)*. Firenze: R. Bemporad & Figlio, Editori, 1915.
- COȘBUC, George. *Opere*, vol. 3: Traduceri: Divina Comedie. Comentariu la Divina Comedie. Introducere, ediție, note, glosar și repere critice de Gheorghe Chivu. București: Fundația Română pentru Știință și Artă, 2013.
- CREȚIA, Petru. *Catedrala de lumini: Homer, Dante, Shakespeare*. București: Humanitas, 1997.
- CREȚIA, Petru. *Luminile și umbrele sufletului*. București: Humanitas, 2015.
- Cristoforo Landino: scritti critici e teorici*, 2 vol. Ed., introd. e commento a cura di Roberto Cardini. Roma: Bulzoni Editore, 1974.
- EDIT16: Censimento nazionale delle edizioni italiane del XVI secolo*. Bază de date disponibilă pe Internet la adresa <https://edit16.iccu.sbn.it/web/edit-16>.
- FISKE, W. *Catalogue of the Dante collection presented by Willard Fiske*, 2 vol. Compiled by T. W. Koch. Ithaca, New York, 1898-1900.
- DANTE ALIGHIERI. *La Commedia secondo l'antica vulgata*. A cura di Giorgio Petrocchi. Milano: Mondadori, 1966-1967.
- DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedia*, 2 vol. Traducțiune depre originală de Dómna Maria P. Chitiu. Craiova: Librară-Editoră S. Samitca, 1883-1888.
- DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*, [3 vol.]. Trad. de G. Coșbuc. Ed. îngrijită și comentată de Ramiro Ortiz. București: Cartea Românească, [1925-1932].
- DANTE ALIGHIERI. [*Divina Comedie*], [3 vol.]. Trad. Alexandru Marcu. Craiova: Scrisul românesc, 1932-1934.
- DANTE ALIGHIERI. *Divina Comedie*. În românește de Eta Boeriu. Note de Alexandru Balaci. București: Paralela 45, 2002.
- DANTE ALIGHIERI. *Divina Commedia: Inferno = Divina Comedie: Infernul*. Trad. și comentarii de Marian Papahagi. Ed. îngrij., introd. și completarea comentariilor de Mira Mocanu. București: Humanitas, 2019.
- DANTE ALIGHIERI. *Opere minore: Viața Nouă, Rime, Ospățul, Despre arta cuvântului în limba vulgară, Monarhia, Scrisori, Ecloge, Întrebare despre apă și pământ*. Trad. de Francesca Băltăceanu, Titus Bărbulescu, Oana Busuioceanu, Virgil Căndea, Petru Creția et al. Introd., tabel cronologic și note introductive de Virgil Căndea. Il. de Ion State. București: Univers, 1971.
- DANTE ALIGHIERI. *Vita Nuova*. Introd. și trad. cu note de Al. Marcu, 1916-[191?]. Ms 10941, 10942, Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Manuscrise.
- Dizionario biografico degli italiani*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1960-2020. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.treccani.it/biografico>.

- Enciclopedia Dantesca*. A cura di Umberto Bosco. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1970.
Disponibil pe Internet la adresa https://www.treccani.it/enciclopedia/elenco-opere/Enciclopedia_Dantesca.
- GEORGESCU, Ioan. Dante Alighieri. În: *Transilvania*, anul LII, nr. 9, sep. 1921 (*Dante Alighieri 1265-1321. Închinare cu prilejul sexcentenarului morții sale*), p. 703-723.
- GIANI, Eugenio. *Firenze giorno per giorno*. Firenze: Sarnus, 2011.
- GOFF, F. R. *Incunabula in American libraries: a third census of fifteenth-century books recorded in North American collections*. Millwood, N.Y.: Kraus Reprint Co., 1973.
- GRAESSE, Jean George Théodore. *Trésor de livres rares et précieux ou nouveau dictionnaire bibliographique*, 8 vol. Milano, New York: Görlich, S. Hacker, 1950.
- Indice generale degli incunaboli delle biblioteche d'Italia (IGI)*, 6 vol. Roma: Istituto poligrafico e Zecca dello Stato, Libreria dello Stato, 1943-1981.
- IORGA, Nicolae. *Comemorarea lui Dante la Academia Română: ținută în ziua de 26 Maiu 1921*. București: Editura Librăriei Pavel Suru, 1921.
- ISTC: Incunabula Short Title Catalogue*. Bază de date disponibilă pe Internet la adresa <https://data.cerl.org/istc>.
- LAFFONT, Robert; BOMPIANI, Valentino. *Dictionnaire biographique des auteurs de tous les temps et de tous les pays*. Tome 1: A-K. Paris: S.E.D.E., 1956.
- MARCU, Alexandru. *Dante Alighieri: appunti per una conferenza*. București, 1927. Ms. 10308, Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Manuscrise.
- MELLOT, Jean-Dominique; QUEVAL, Elisabeth. *Répertoire d'imprimeurs/libraries: vers 1500 – vers 1810*. Nouvelle éd. mise à jour et augmentée. Paris: Bibliothèque nationale de France, 2004.
- Onorevole e antico cittadino di Firenze: il Bargello per Dante: [catalogo della mostra, Firenze, Museo Nazionale del Bargello, 21 aprilie-31 luglio 2021]*. A cura di Luca Azzetta, Sonia Chiodo, Teresa De Robertis. Firenze: Mandragora, 2021.
- ORTIZ, Ramiro. Dante. În: *Noua Revistă Română*, vol. XVII, nr. 19, 1915, p. 268-270.
- PALER, Octavian. *Drumuri prin memorie*. Ed. a 3-a. București: Polirom, 2009.
- PATAPIEVICI, Horia-Roman. *Două eseuri despre Paradis și o încheiere*. București: Humanitas, 2019.
- PATAPIEVICI, Horia-Roman. *Ochii Beatricei: cum arăta cu adevărat lumea lui Dante*. Ed. a 3-a rev. și adăugită. București: Humanitas, 2019.
- PETRARCA, Francesco. *Familiars Rerum Libri = Le Familiari*, 23 (XXI, 15). În: PETRARCA, Francesco. *Prose*. A cura di G. Martellotti e di P. G. Ricci, E. Carrara, E. Bianchi. Milano, Napoli: Riccardo Ricciardi Editore, 1955, p. 1003-1015.
- PETTAS, William A. *The Giunti of Florence: merchant publishers of the sixteenth century*. San Francisco: Bernard M. Rosenthal Inc., 1980.
- PETROCCHI, Giorgio. *Vita di Dante*. Roma, Bari: Editori Laterza, 1997.
- POLLARD, Alfred W. *Italian book illustrations: chiefly from the fifteenth century*. London: Seeley and Co. Limited, 1894.
- PULSONI, Carlo. Il Dante di Francesco Petrarca: Vaticano Latino 3199. În: *Studi petrarcheschi*, nuova serie, X, 1993, p. 155-208.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Nostalgii dantești. Excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”
Andreea Răsboiu

ROSA, Lucia Gualdo. Leonardo Bruni e le sue «vite parallele» di Dante e del Petrarca. În: *Lettere italiane*, vol. 47, nr. 3, 1995, p. 386-401.

SCARTAZZINI, G. A. *A Companion to Dante: from the German of G. A. Scartazzini [translated] by Arthur John Butler*. London, New York: Macmillian and Co, 1893.

SCARTAZZINI, G. A. *Enciclopedia dantesca: dizionario critico e ragionato di quanto concerne la vita e le opere di Dante Alighieri*, 2 vol. Milano: Ulrico Hoepli, 1896-1899.

VIAF: *The Virtual International Authority File*. Bază de date disponibilă pe Internet la adresa <http://viaf.org/>.

VILLANI, Giovanni. *Croniche ... secondo le migliori stampe e corredate di note filologiche e storiche*, vol. 1. Trieste: Sezione letterario-artistica del Lloyd Austriaco, 1857.

WITTE, Karl. *Quando e da chi sia composto l'Ottimo commento a Dante: lettera al sign. Seymour Kirkup. Colla giunta di alcuni supplimenti alla Bibliografia Dantesca del Sign. Visconte Colomb de Batines*. Lipsia [Leipzig]: appr. Ambr. Barth, 1847.

Nota bene. Expoziția virtuală *Nostalgii dantești: excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”* a fost realizată pe baza edițiilor bibliofile, a facsimilelor și a lucrărilor de artă păstrate la Cabinetele de Bibliofilie, de Manuscrise și de Grafică ale Colecțiilor Speciale din Biblioteca Națională a României. Fotografiele utilizate în prezentare aparțin în totalitate autoarei.

Mihaela Manolache

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii păstrată în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Motto:

„Gradul de civilizație al unui popor se măsoară prin numărul kilometrilor căilor sale ferate.”

Dimitrie Ghica

Căile ferate au însemnat o adevărată revoluție tehnică pentru transportul de mărfuri și de călători de-a lungul timpului. Pentru a marca importanța acestui domeniu de transport, anul 2021 a fost dedicat aniversării a două momente importante pentru istoria căilor ferate: declararea drept *Anul european al căilor ferate* de către Uniunea Europeană și împlinirea a 140 de ani de la construirea de către inginerii români a liniei de cale ferată Buzău – Mărășești.

„Punerea la dispozițiunea publicului a unui mijloc de transport rapid, comod, pentru greutatea care mai înainte nici nu se putea bănuși că ar putea fi deplasate, a schimbat lumea în 100 de ani cum nu a putut să facă nici o altă nașcocire a minții omenești, în secole îndelungate, și în mii de ani chiar. Căile ferate au schimbat noțiunea de distanță, noțiunea de iuțeală: ele au apropiat pe oameni, i-au făcut să aprecieze timpul în o mai mare măsură ca înainte; ele au extins industria și au schimbat condițiunile comerțului.

După cum invențiunea imprimerii a produs difuziunea ideilor în lumea întreagă și răspândirea științelor, căile ferate au produs difuziunea mijloacelor de viață ale omului și a răspândit bunul traiu în omenire.”¹

Cu toate că în spațiul geografic românesc, căile ferate au pătruns în perioada 1860-1870, deci mai târziu decât în restul Europei, mărturii despre călătoria pe drumul de fier au fost prezente în numeroase scrieri ale înaintașilor noștri, care au avut prilejul să meargă cu trenul în țări ca Anglia, Franța, Belgia sau Germania. Astfel, primul român care a circulat cu trenul încă din 1831, la doar un an de la darea în exploatare a primei linii de cale ferată în Anglia, între Manchester și Liverpool, a fost inginerul și inventatorul român Petrache Poenaru, în vremea în care era bursier al Statului Român la Londra. Acesta relatează impresiile sale în raportul din 27 octombrie 1831 către Minister:

¹ Centenarul căilor ferate. În: *Buletinul Societății Politehnice*, anul XLIV, nr. 7, iulie 1930, vol. I. Număr comemorativ închinat centenarului căilor ferate, p. 521.

Mihaela Manolache, bibliotecar
Biblioteca Națională a României
Serviciul Colecții Speciale
Bd. Unirii, nr. 22, Sector 3, București
E-mail: mihaela.manolache@bibnat.ro

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

Centenarul căilor ferate. În: *Buletinul Societății Politehnice*, anul XLIV, nr. 7 iulie 1930, p. 3. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

„Din Manchester am plecat la Liverpool și am făcut această călătorie cu un nou mijloc de transport, care este una din minunile industriei secolului. E aproape un an de când o companie a stabilit între Manchester și Liverpool, un drum de fier pe care se transportă între aceste două orașe, călătorii și mărfurile în trăsurile cu aburi: douăzeci de trăsurile legate unele de altele și încărcate cu 240 de persoane sunt trase toate deodată cu o singură mașină cu aburi și cu o așa viteză încât cel mai bun cal de curse n-ar putea să le urmeze în mare galop și cu toate

acestea mișcarea este așa de dulce încât nu s-ar observa că trăsurile merg dacă roțile n-ar face zgomot, obiectele dispărând îndată ce au apărut și crezi că totul fuge dar că trăsurile stau nemișcate.”²

Începând cu acest moment, noul mijloc de transport a fost adoptat rapid de țările europene, pentru ca din doua jumătate a secolului al XIX-lea să se manifeste interesul pentru introducerea lui și în țara noastră, la început prin acordarea de către Statul Român de concesiuni unor companii străine.

Amintim că primele linii construite pe teritoriul României au fost: în 1856 în Banat, pe traseul Oravița – Răcăjdia – Biserica Albă – Baziaș, pentru transportul minier, lucrări realizate între 1846-1854 și deschise pentru traficul de călători în 1856; în 1860 în Dobrogea, cu inaugurarea liniei Constanța (Küstendjé) – Cernavodă Port (Boghas Keui) pe o lungime de 63,3 km, concesionate la 1 septembrie 1857, de către sultanul Abdulmejid I, companiei engleze „Danube and Black Sea Railway Küstendjé Harbour Company Limited”. În Principatele Unite, după numeroase tentative eșuate de realizare a unei rețele feroviare, se reușește inaugurarea primului drum de fier, pe linia București Filaret – Giurgiu, în 19/31 octombrie 1869, prin concesiunea Trevor Barkley – John Staniforth.

De-a lungul celor peste o sută de ani de dezvoltare feroviară, în România au fost publicate multe lucrări privind istoria căilor ferate, care au studiat, cercetat și descris în amănunt numeroasele propuneri și încercări de înființare a unei rețele feroviare, precum și etapele de realizare a proiectelor și de construcție propriu-zisă a drumului de fier, în special în Principatele Române: Țara Românească și Moldova (restul provinciilor românești fiind, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în componența altor state).

Propuneri de acordare a unor concesiuni pentru realizarea de căi ferate au venit din partea mai multor investitori români și străini, ideea fiind susținută de domnitorii Barbu Știrbey în Țara Românească și Grigore D. Ghica în Moldova, de Alexandru Ioan Cuza, principele Nicolae Suțu, Ion Ghica, Petre Mavrogheni. Se dorea construirea de linii ferate pentru punerea în valoare a exploatărilor miniere existente în țara noastră și racordarea lor, atât la căile ferate ce veneau din Austria și Ungaria, cât și cu marile porturi dunărene Brăila și Galați și, în cele din urmă, cu Marea Neagră. Domnitorii români vedeau în „drumul de fier” un mijloc de dezvoltare economică și de conectare la circuitul economic european, de scădere a prețurilor de transport a mărfurilor, de dezvoltare economică a regiunilor defavorizate și de atragere de capital.

2 BUNESCU, A. D. ing. Rolul căilor ferate în formarea spiritului omenesc. În: *Buletinul Societății Politehnice*, anul XLIV, nr. 8, august 1930, vol. II. Număr comemorativ închinat centenarului căilor ferate, p. 957.

Construcția căilor ferate în România a fost realizată, într-o primă etapă, între 1866-1879, cu liniile ferate construite *à forfait* (prin concesiune) pe seama Statului prin: Concesiunea Barkley & Stanifforth: București – Giurgiu, Iași – Ungheni și Ploiești – Predeal în lungime de 175,8 km; Concesiunea Strousberg: Vârciorova – București – Brăila – Barboși – Tecuci – Roman, cu ramificația: Tecuci – Bârlad; Barboși – Galați în lungime de 915 km; Concesiunea Barkley & Stanifforth: Cernavodă – Constanța în lungime de 165 km; Compania Lemberg: linia Cernăuți – Iași, Burdujeni – Roman, Pașcani – Iași și Verești – Botoșani în lungime de 222 km. În timpul războiului din 1877, Imperiul Țarist a construit liniile Reni – Galați și Frățești – Zimnicea, care au fost desființate după război.

Articolul de față se axează pe patru momente marcante ale istoriei dezvoltării drumului de fier, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în prima parte a secolului XX, așa cum au fost ele surprinse în articolele de presă din acea perioadă și de mai târziu:

1869 – inaugurarea liniei București – Giurgiu – prima linie de cale ferată pe pământ românesc;

1881 – prima lucrare de cale ferată realizată de către inginerii români: linia Buzău – Mărășești;

1895 – inaugurarea liniei Fetești – Cernavodă și a podurilor de peste Dunăre;

1939 – jubileul de 70 de ani al căilor ferate și serbarea Ceferiadei.

Presă, acest martor tăcut care transmite peste timp evenimentele întocmai cum s-au desfășurat, privind cu un ochi critic sau mai îngăduitor, ne poartă în atmosfera vremii prin intermediul articolelor din paginile ziarelor și ale revistelor.

Biblioteca Națională a României deține în Colecțiile ei Speciale numeroase titluri de ziare și reviste apărute în cei peste 150 de ani de istorie a drumului de fier. Dintre primele publicații care ofereau informații, în anul 1869, amintim „*Monitorul oficial*” (periodic cu caracter oficial, care publica acte normative, informații oficiale, anunțuri oficiale și particulare, știri din țară și din străinătate etc.), „*Buletinul Oficial*” redactat de Direcțiunea Generală, alături de „*Desbaterile corpurilor leguitoare: Senat și Adunarea Deputaților*”, precum și ziarele: „*Românul*”, „*Trompeta Carpaților*” etc. Înmulțirea ziarelor și a revistelor la sfârșitul secolului XIX este legată și de introducerea noilor tehnologii care au redus distanța dintre consumarea unui fapt și transmiterea acestuia, precum și a mijloacelor moderne de tipărire care au micșorat timpul de imprimare și au conferit o mai mare atractivitate publicațiilor, printr-o calitate grafică superioară. Informații și relatări despre evenimentele de la 1881 și 1895 au apărut în ziare precum „*Binele public*”, „*Adevărul*”, „*Universul*”, „*Timpul*”, „*Voința națională*”, „*Telegraphul*”, „*Minerva*”, „*Constituționalul*”, „*Lupta*” etc.

În perioada interbelică, numărul de ziare și reviste sporește și se diversifică, fiind predominante ziarele de informare, economice și politice: „*Adevărul*”, „*Universul*”, „*Argus*”, „*Dimineața*”, „*Epoca*”, „*Curentul*”, „*Cotidianul*”, „*România*”, „*Seara*”, „*Semnalul*”, „*Vremea*” ș.a., ziare care ofereau știri despre evenimente desfășurate în capitală și în țară, însoțite de numeroase fotografii de presă, surprinzând, de exemplu, manifestările dedicate serbărilor Ceferiadei din 1939.

Alături de cotidienele care publicau informații cu caracter general, presa din România beneficia și de tipărirea de reviste, anuare și almanahuri de specialitate, care ofereau informații pe diferite domenii de interes. „*Săptămâna CFR*”, „*Buletinul CFR*”, „*Revista CFR*”, „*Almanach tipografic*”, „*Almanach ilustrat*”, „*Călăuza căilor ferate și a liniilor maritime române*”, „*Buletinul Societății Politehnice*” sunt doar câteva din publicațiile deținute în colecțiile speciale de periodice românești ale Bibliotecii Naționale a României. Ele conțin numeroase relatări, articole și ilustrații despre momentele importante ale istoriei drumului de fier românesc.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

Astfel, „*Buletinul CFR*” a apărut între 1910-1916 și 1919-1929, între anii 1927-1929 având titlul „*Buletinul oficial al Căilor Ferate Române*”.

„*Revista CFR*” tipărită lunar între 1929-1945 trata subiecte din domeniul tehnic, economic, literar și profesional, în articole care conțineau numeroase scheme, desene, grafice, fotografiile realizate de E. Marvan, Riviera (Chișinău), *Technica*, precum și ilustrații create de G. Murnu. În anul 1929, simultan cu „*Revista CFR*” a apărut „*Buletinul Căilor Ferate Române. Publicație oficială*”, cu același an editorial (XVI) pentru perioada ianuarie-august/septembrie 1929, fiind o completare literară a sa. Din octombrie 1929, după încetarea apariției „*Buletinului*”, „*Revista*” a preluat tematica și materialele tipărite de acesta.

Revista tehnică CFR, anul XIX, nr.2, februarie 1932, coperta 1.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

„*Buletinul Societății Politecnice din România*” a apărut între 1895-1949 (cu excepția anilor 1887, octombrie-decembrie 1904 și iunie 1916 – ianuarie 1919). Din 1907, structura revistei a fost împărțită între o parte tehnică și o parte oficială, cu apariție inițial de două ori pe lună și apoi lunară. Ca material însoțitor, „*Buletinul*” conținea numeroase planșe, tabele, planuri, în parte color, iar articolele publicate priveau toate ramurile din știință, inginerie, economie națională, organizare, tehnică, istoria

ingineriei etc. Cu prilejul Centenarului Căilor Ferate din 1931 au fost publicate trei volume aniversare dedicate *Istoricului dezvoltării tehnice în România – în decursul ultimilor 50 de ani*, precum și numere dedicate vieții și operei lui G. I. Duca, Anghel Saligny, C. Olănescu, Elie Radu și N. P. Ștefănescu.

Călăuza căilor ferate și a liniilor maritime române, ed. IV, editată de ing. Stelian Petrescu, conține 16 fotografurii, 353 de autotipii și două hărți schematice, realizate după clișeele autorului. Mai conține un index al localităților, harta liniilor de cale ferată din România și legăturile cu principalele orașe europene și harta cu traseul principalelor linii de cale ferată din România. Publicația are trei părți: partea I – itinerarii descriptive, partea II – un ghid al Bucureștiului: istoric, arhitectură, fortificații, monumente și statui, muzee, clădiri, parcuri, grădini, hoteluri, restaurante etc.; partea III – un istoric al căilor ferate în România.

Călăuza căilor ferate și a liniilor maritime române,
publicație oficială anuală,
Atelierele Grafice Socec & Co, 1914, coperta.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României,
Colecții Speciale,
Cabinetul de Periodice românești vechi.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Mano lache

I. Linia București Filaret – Giurgiu – octombrie 1869 – întâiul tren pe pământ românesc

Având în vedere numărul redus de ziare și reviste apărute la jumătatea secolului al XIX-lea, informațiile despre acest eveniment sunt puține. Totuși, din paginile unor publicații ca „*Monitorul oficial*”, „*Binele publică*”, „*Românul*”, „*Trompeta Carpaților*”, deținute în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României, putem citi relatări și articole despre evenimentele care au avut loc în octombrie 1869, cu prilejul inaugurării primei linii de cale ferată, construite pe pământ românesc. În articolele publicate cu acest prilej a fost surprinsă atât desfășurarea evenimentului și discursurile rostite cât și atmosfera creată de această sărbătoare.

Peste ani, în 1939, la împlinirea a 70 de ani de la realizarea acestei importante lucrări, va avea loc o mare serbare, comentată pe larg în presa timpului, unde au fost prezentate spectatorilor adunați pe stadionul Giulești, pe lângă numeroase documente care aminteau de acest eveniment, și câteva locomotive și vagoane folosite în exploatarea primei linii de cale ferată. De asemenea, într-un număr special (nr. 4-9, aprilie-septembrie 1939) din „*Revista CFR*” erau publicate imagini prezentând, printre altele, și materialul rulant aflat în circulație pe linia București Filaret – Giurgiu, în a doua jumătate a secolului XIX.

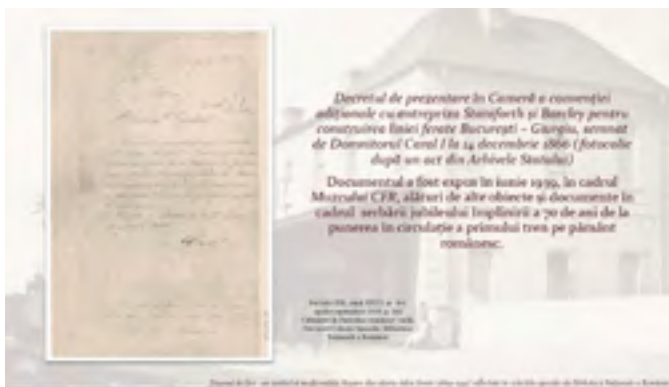
Istoria introducerii drumului de fier în țara noastră este legată de începutul dezvoltării industriale și de transportul produselor extractive spre Dunăre, dar și de necesitatea de a lega capitala țării de căile de transport rutier și fluvial.

Prin Decretului domnesc, de la 1 septembrie 1865, domnitorul Al. I. Cuza autoriza Ministerul de Interne, Agricultură și Lucrări Publice să încheie o convenție cu John Trevor Barkley și John Stanifforth, „[...] conform proiectului aprobat de Consiliul de miniștri, pentru construirea drumului de fier de la București la Giurgiu, în condițiile conținute în caietul de sarcini statornicit și care face parte întregitoare a convenției”³.

Linia București Filaret – Giurgiu, deși era scurtă (69,8 km), a dat naștere unor dezbateri îndelungate, deseori furtunoase, din cauza condițiilor nelegale de acordare a concesiunii și a evenimentelor excepționale petrecute în țară, înainte și după acordarea ei.

Concesionarea traseului a fost acordată casei engleze John Trevor Barkley, pentru suma de 196.000 de franci/km, cu o anuitate de 1.500.000 de franci, garantată cu venitul ocnelor. Linia a fost răscumpărată în martie 1889, după votarea convenției de trecere a liniei în administrarea Statului.

După abdicarea forțată a domnitorului Al. I. Cuza, în februarie 1866, Adunarea electivă hotărăște anularea concesiunii, motivând încălcarea legii contabilității. Cei doi asociați concesionari, cu sprijinul consulului britanic la București, înaintează guvernului român un protest față de această hotărâre, denunțând încălcarea drepturilor în materie de contracte publice. Pentru evitarea unor discuții la nivel internațional și pentru ca Statul să nu fie implicat într-un proces cu consecințe negative, guvernul, prin ministrul lucrărilor publice, Dimitrie A. Sturza, reintră în tratative pentru

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

³ *Monitorul Oficial al României*, nr. 199, 10 septembrie 1865, p. 889.

o revizuire a termenilor financiari ai convenției. Astfel, la 7 august 1866 este semnată o convenție adițională, iar în decembrie 1866, Parlamentul discută re acordarea concesiunii, pe care o promulgă prin Decretul nr. 527 din 6 aprilie 1867.

În 7/19 mai 1866, Principele Carol I, după experiența unei călătorii incognito, timp de trei zile, cu diligența de la Turnu Severin la București, deplasare făcută în mare parte cu trăsura de-a dreptul pe câmp, pentru că România nu avea în acel moment nici un kilometru de cale ferată, iar drumurile pietruite erau foarte rare, declara solemn „că nu va părăsi țara pentru a merge în străinătate decât în momentul când va întrebuița un tren românesc”.

Promisiunea făcută la venirea în țară a fost îndeplinită abia în 1869, când Regele Carol I s-a putut deplasa pe prima linie ferată pe pământ românesc, între București și Giurgiu. În următorii ani, a urmat construcția altor linii de cale ferată, într-un ritm din ce în ce mai alert, astfel că, în 1906, dispuneam de 3.180 km de cale ferată, ajungând în anul 1916, la o rețea de aproape 3.700 km. După război, în 1918, prin anexarea vechilor provincii românești, se ajunge la un total de 11.000 km de linii.

Pentru construirea căii ferate de la Giurgiu spre București, toate materialele de construcție și

utilajele, precum și locomotivele și vagoanele pentru această linie au fost aduse pe Dunăre. Primă cale ferată construită în Câmpia Română a fost considerată „o fiică a Dunării”, deoarece la fel ca și celelalte două linii „surori”: linia Cernavodă – Constanța (construită începând cu anul 1857 de Imperiul Otoman și inaugurată în 4 octombrie 1860) și linia Oravița – Baziaș

(construită începând cu anul 1844 de Imperiul Austro-Ungar și inaugurată la 1 noiembrie 1856), se îndrepta spre porturi de la Dunăre sau Marea Neagră: Baziaș, Giurgiu și Constanța.

Construirea liniei a durat aproape doi ani, între 1867-1869. Linia București Filaret – Giurgiu, în lungime de 67 km, deși era o linie izolată, realiza legătura capitalei cu Dunărea și, mai departe, cu Orientul și Occidentul. Construcția liniei a fost terminată pe 26 august 1869, iar Regele Carol I a călătorit cu trenul până la Giurgiu, de unde s-a îmbarcat pe un vapor pe Dunăre spre Germania.

Conform legii de expropriere, terenul a fost pus la dispoziția constructorului, gratuit, Statul obligându-se la despăgubirea celor expropriați. Lucrările de terasament au început în același timp, din ambele sensuri. Costul unitar rezultat, de 196.500 de lei aur/km pentru linia București Filaret – Giurgiu, a fost mult mai mic decât al liniilor construite de concesionarii ulteriori (Strousberg, von Offenheim), ceea ce s-a reflectat în nivelul tehnic redus al lucrărilor și a determinat ca, după numai trei ani de la darea în exploatare a liniei, pe lângă construirea unor noi clădiri și magazii, să fie refăcute, de la fundație, toate podurile construite inițial din lemn. Linia București Filaret – Giurgiu a avut patru poduri metalice, proiectate de inginerul-șef William McCandlish. Ele traversau râurile Sabarul Mare, Sabarul Mic, Argeș și Neajlov, cu lungimi care variau între 19,95 de metri și 146,96 de metri. Traseul ales era considerat cel mai scurt traseu care lega Capitala de un port românesc, de unde se putea asigura accesul pe Dunăre către Europa și care punea puține probleme tehnice în realizarea lui (o singură trecere majoră peste un râu important, Argeșul).

Zona de remiză de la București Filaret a fost dotată cu un atelier pentru reparații mici de locomotive și vagoane și un depou pentru patru locomotive, iar la Giurgiu a fost construit un depou pentru două locomotive. Alimentarea cu apă a locomotivelor se realiza la București Filaret, Comana și Giurgiu, în spații dotate cu câte o pompă cu abur care prelua apa dintr-un puț și câte un rezervor de apă de 115 metri cubi. Liniile de garare însumau la București Filaret o lungime de 2.050 km, iar la Giurgiu de 1.355 km. Cei 72 km ai liniei București Filaret – Giurgiu – Smârda erau împărțiți în opt stații: București Filaret, Jilava, Vidra, Comana, Băneasa, Frătești, Giurgiu și Smârda, la care s-au adăugat, ulterior, haltele: Sintești (între stațiile Jilava și Vidra) și Grădiștea (între stațiile Vidra și Comana).

La 3/15 octombrie 1868, Domnitorul Carol I împreună cu Panait Donici, ministrul Lucrărilor Publice, a inspectat lucrările liniei, în special terasamentele de la Dăița și Daia, precum și podul metalic de peste Argeș din dreptul comunei Copăcenii. Apoi, de la Frătești, îndreptându-se spre Giurgiu, deplasarea s-a făcut cu un tren de probă pregătit de J. T. Barkley, pe o distanță de 13 km (parcursă în 14 minute), aceasta putând fi considerată de fapt prima călătorie cu trenul din Principatele Unite.

Deși fusese proiectată să ajungă la Dunăre, trecând peste canalul Sf. Gheorghe și insula Mocanului (Ramadan), linia a fost construită într-o primă fază doar până la marginea orașului Giurgiu, pentru că negustorii, hangii și cărușaii din Giurgiu, speriați că ar putea pierde o parte din avantajele comerciale ale „cărăușiei” la Dunăre, au

înaintat guvernului o petiție, prin care cereau sistarea construcției racordului la Dunăre. La scurt timp, autoritățile au revenit asupra proiectului, astfel că, la 4 iunie, s-a votat prelungirea liniei până la Smârda, lucrările pentru linia de 2,6 km fiind terminate la 1 iulie 1870. Într-un final, potrivit kilometrajului de atunci, linia București Filaret – Giurgiu avea 67,171 km, iar porțiunea Giurgiu – Smârda, 2,651 km.

În mesajul de deschidere a ședinței Corpurilor Legiuitoare, din august 1869, Domnitorul Carol I anunța că merge în Germania pentru a-și vizita rudele și pe suveranii puterilor garante. Astfel, la 26 august 1869, el a plecat din Gara București Filaret spre Giurgiu, până la Dunăre, de unde s-a îmbarcat pe vaporul „România”, până la Smârda, și de acolo, pe vaporul „Ștefan cel Mare”⁷⁴.

Ziarul „Românul”, editat de C. A. Rosetti, publica următoarele rânduri, în ziua de dinaintea mării inaugurări:

„Sarbarea de mâne, pe care ne-o anunță comunicatulu de mai sus, este una din cele mai mari ș' adevărate serbări pentru națiune. Mâne, pentru prima oră în România, omul și producerea sea vor fi transportați prin puterea și iuțela aburului. Mâne Românilu va vede realizatū cea-a ce din prunciă 'i elū visase, și cea-a ce, din cauza nesciinței unora ș' a corupțiuniii altora, a fostū remasū

4 Monitorul Oficial al României, nr. 188, 27 august/8 septembrie 1869, p. 871.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fer românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

pên'acumū pentru dēnsulū unū simplu visū, unū simplu basmu, în care numai smeulū avea unū calū care mânca jăratīcū și vērșā p'ua nară apă fērtă și p'alta focū."⁵.

Oficial, inaugurarea liniei București Filaret – Giurgiu s-a făcut în ziua de 19/31 octombrie 1869, odată cu punerea în mișcare, prin forța aburului, a primului tren de călători, după primirea binecuvântării Eminenței sale Nifon Rusailă, mitropolitul primat al României.

Linia cu o lungime de 67 km a fost recepționată de o comisie constituită din P. Donici, C. Aninoșanu și D. Dubois, directorul liniei. Comisia a arătat că lucrările nu fuseseră terminate, dar acest lucru nu aducea prejudicii exploatării ei, permițându-se deschiderea liniei cu obligația constructorului de a completa lucrările și a asigura garanțiile pentru lucrările executate.

Referindu-se la inaugurarea acestei linii, revista „*Realitatea ilustrată*” arăta într-un articol publicat în anul 1938 că:

„Acum 70 de ani, când a descălicat principele domnitor, Carol I, în cetatea lui Bucur, nu existau în România căi ferate și deci nu era necesară nicio gară la București.

Prima linie ferată în România a fost cea construită între București și Giurgiu, cu prilejul sosirii în țară a principesei Elisabeta de Wied, mireasa Domnitorului și viitoarea regină a României. Iar cea dintâi gară a fost aceea din Dealul Filaretului, de unde, scăpând un strigăt de admirație, principesa a văzut Capitala pentru prima oară.

*[...] Pe deasupra fâlfâirii decorărilor, a strălucirii uniformelor, pe deasupra cailor și drapelilor, dincolo de marea aceea omenească – spune Carmen Silva în memoriile sale – am zărit orașul, culcat între coline, desfășurându-se în văi verzi. Cu acoperișurile sale lucitoare, cu sutele de bisericuțe, cu casele sale verzi, galbene ori albastre, toate întunecate în lumina unui soare orbitor, care da chiar și lemnului scânteerea cositorului, îmi aducea oarecum aminte de Moscova.”*⁶.

Calea ferată. În: *Românulū*, anul XIII, nr. din 19 octombrie 1869, p. 1.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Printr-un comunicat de presă din data 18 octombrie, se face cunoscut că din cauza numărului mic de vagoane de clasa I-a și a II-a se putea călători la Giurgiu doar pe bază de bilete de invitație, care erau personale. Călătorii erau îndrumați la Gara București Filaret, împreună cu familiile, pentru a asista la inaugurarea căii ferate. Corespondența publicată în „*Monitorul oficial*” consemna și lipsa participării la această sărbătoare a membrilor Înaltei Curți de Justiție, a majorității membrilor Înaltei Curți de Conturi și a ministrului de interne:

„În ziua de 19 octombrie în prezența ministrului președinte al consiliului de miniștri în numele Regelui Carol I la orele 10 de dimineață s-a întâmpinat, împreună cu constructorii liniei și principalii funcționari ai exploatării, invitații la această inaugurare. Aceștia au fost primiți în hala principală a gării, dar și în celelalte apartamente care fuseseră decorate festiv. Doamnele au ocupat ferestrele etajului întâi ale gării. O estradă aranjată și împodobită a fost ridicată în hala principală, la capătul căii.

5 *Românulū*, anul XIII, nr. din 19 octombrie 1869, p. 817 (1).

6 MIHAIL, Alex F. Trenul pe străzile Capitalei. În: *Realitatea ilustrată*, anul XII, nr. 505, 23 septembrie 1938, p. 8.

La ora 9 și jumătate au sosit ministrul lucrărilor publice și președintele consiliului de miniștri, pentru serbarea acestei inaugurări, în numele Regelui Carol I. După oficierea unui serviciu divin de către Eminența sa Nifon Rusailă, Mitropolitul primat al României, la orele 10^{3/4}, un tren de onoare special împodobit, pregătit în hala drumului ferat și condus de locomotiva „Michaiu Bravu” a plecat spre Giurgiu, în sunetul muzicii, unde a ajuns la orele 12^{1/4}. Cei 67 de km ai traseului au fost parcurși cu prudența ce se cer pentru o cale ferată nouă și în cea mai mare siguranță în timp de 1 oră și 30 minute, adică cu o viteză de 45 km/h.⁷⁷

Trenul tras de locomotiva „Mihai Bravu” a fost condus de însuși constructorul John Barkley, însoțit de miniștri, de corpul diplomatic și de reprezentanții autorităților, precum și de un număr mare de negustori și fruntași. Toate stațiile de pe traseu fuseseră împodobite cu ghirlande și drapele naționale, trenul fiind întâmpinat de „mulțimea curioșilor cari se grăbeau a saluta întâiul tren de călători pe [...] cale ferată românească”⁷⁸. Aceeași mulțime entuziastă, formată din grupuri de săteni veniți din toate localitățile învecinate, au întâmpinat trenul în aplauze, la pasajele de nivel ale căii ferate. Gara din Giurgiu a fost de asemenea împodobită festiv, aproape toată populația orașului fiind prezentă la acest eveniment. Ministrul lucrărilor publice a oferit invitațiilor un dejun pe peronul gării Giurgiu, ocazie cu care a rostit un discurs în care a arătat avantajele materiale și morale ce urmau a rezulta din folosirea acestei linii de transport.

Dat fiind numărul mare de persoane care și-au exprimat dorința de a călători cu trenul, a fost pus la dispoziție un al doilea tren special, tras de locomotiva „Dunărea”, care a plecat din Gara București Filaret la ora 11 și a ajuns la Giurgiu la ora 1 după-amiaza.

După o staționare de două ore, ambele trenuri s-au întors la București „cu aceeași siguranță cu care se făcuse călătoria la ducere”, unde au fost întâmpinate de un număr atât de mare de vizitatori încât „pe distanță de mai mulți kilometri, ambele trenuri au trebuit a avansa cu mari precauțiuni și dificultăți în mijlocul mulțimii ce nu înceta de a aplauda sosirea trenurilor. Cu toată această îmbulzire, atât în gară cât și în lungul liniei întregi, călătoria s-a făcut cu cea mai mare punctualitate și siguranță fără a se ocasiona cel mai mic desordine”⁷⁹.

În discursul ținut de Dimitrie Ghica la inaugurarea drumului de fier București Filaret – Giurgiu, acesta a spus, printre altele, că:

„[...] acest nou mijloc de transport, unul din cele mai însemnate titluri de glorie ale epocii moderne, a esersat cea mai mare influență asupra vieții intelectuale, morale și materiale a locuitorilor Statelor ce l-au adoptat; a îndulcit obiceiurile, a ridicat nivelul general al inteligenței umane; artele și științele au găsit în ele nenumărate și continue izvoare de dezvoltare; și astfel cu drept cuvânt s-a dis că gradul de civilizațiune al unui popor se măsoară prin numărul kilometrilor căilor sale ferate.”¹⁰

Trenurile au continuat să circule în configurația de la inaugurare, mulți ani, pe această linie ferată: câte două garnituri a câte trei vagoane pentru călători și două trenuri de marfă zilnic.

Pentru a spori siguranța călătorilor nu se circula noaptea, iar cele șase stații (Filaret, Jilava, Comana, Băneasa, Frățești și Giurgiu) se închideau la ora șapte seara.

În presa vremii au fost publicate și alte informații privind calea ferată nou inaugurată. În 3/15 octombrie 1869, se publica în „Monitorul oficial” al României, la propunerea ministrului agriculturii,

7 Monitorul Oficial al României, nr. 232, 21 octombrie/2 noiembrie 1869, p. 1048.

8 Ibidem.

9 Ibidem.

10 Ibidem.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

comerțului și lucrărilor publice: *Regulamentul pentru exploatarea în regie a căii ferate București – Giurgiu*, cele 101 articole reglementând atribuțiile diviziei nou înființate, precum și măsurile necesare a fi luate pentru siguranța deplasării pe calea ferată, atât pentru traficul de călători, cât și pentru cel de marfă și animale¹¹.

Regulamentul pentru exploatarea în regie a căii ferate București – Giurgiu. În: *Monitorul Oficial al României*, nr. 218 din 3/15 octombrie 1869, p. 1. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Găsim în regulamentul, informații referitoare, de exemplu, la numărul de posturi și la salariul aferent acestora, alături de un tablou al funcționarilor care urmau să lucreze în cadrul direcției căii ferate București Filaret – Giurgiu, la o statistică asupra traficului de călători pentru intervalul 20-31 octombrie 1869, precum și la aprobarea unui credit pentru înființarea unei „case de gardă” pentru această linie. Raportul ministrului secretar de stat la departamentul agriculturii, comerțului și lucrărilor publice confirma ocuparea posturilor și retribuiția acestora pentru exploatarea în regie a căii ferate București Filaret – Giurgiu începând cu 1 octombrie 1869 astfel: administrația centrală (cinci persoane), exploatarea comercială (20 de persoane), serviciul locomoțiuni (11 persoane), serviciul întreținerii căii (o persoană). De asemenea, erau prezentați șefii de gară numiți prin decret: Ion Caralli la gara din Giurgiu, Grav Gustav la gara din Comana, Vasile Divici la Gara Băneasa. Pentru transportul călătorilor și al bagajelor spre și dinspre Gara București Filaret, în capitală, precum și spre și dinspre Gara Giurgiu, în oraș, sau de la debarcaderul Smârda până la Giurgiu, Ministerul Agriculturii, Comerțului și Lucrărilor Publice a lansat o licitație pentru contractarea de transport local, publicând condițiile care trebuiau îndeplinite, prin depunerea de oferte la Ministerul Agriculturii și la Prefectura Vlașca¹².

Tabloul funcționarilor direcției căii ferate București – Giurgiu ce urmează a intra în funcțiune de la 1 octombrie 1869. În: *Monitorul Oficial al României*, nr. 222 din 8/20 octombrie 1869, p. 1. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

¹¹ *Monitorul oficial al României*, nr. 218, 3/15 octombrie 1869, p. 992-993.

¹² *Monitorul oficial al României*, nr. 186, 24 august/5 septembrie 1869, p. 867.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Mano lache

În 1871 a apărut o broșură de 15 pagini însoțită de o hartă a căilor ferate, intitulată: *Aperçu sur le projet de pont de fer entre Giurgevo et Rutschuck, par le Lt.-Col. Alecsandri*, prima lucrare apărută în România în care se vorbește despre construcția unui pod peste Dunăre. Lt.-Col. Iancu Alecsandri, aghiotant al domnitorului Al. I. Cuza și frate al poetului Vasile Alecsandri, era reprezentant în România al Societății Constructoare *in spe* a podului de la Giurgiu, firma Waring Brothers, E. Erlanger et Comp. din Londra, iar amplasamentul podului fusese stabilit pe baza studiilor și indicațiilor renumitului inginer hidrolog Philips, întregul pod urmând să aibă o lungime de 9.435 de picioare engleze (2.877 metri)¹³.

Extinderea Bucureștiului prin includerea în structura sa administrativ-teritorială a localităților limitrofe a avut drept consecință înglobarea vechilor linii ferate de centură, care, construite inițial pe câmp, ajungeau acum în centrul unor cartiere populate.

Același articol din revista „*Realitatea ilustrată*” din 1938¹⁴ prezenta situația liniilor ferate care străbăteau străzile Capitalei. Alex. F. Mihail povestește despre trenul care străbate Bucureștiul, trecând printr-o sută de încrucișări ale liniei cu străzile orașului, unde aproape „*locomotivele dau buzna peste autobuse, peste căruțe, peste pietoni*”.

„*Locomotiva coboară panta Filaretului, nepăsătoare la corul impresionant al celor ce fac ultimul lor drum, după cum rămâne indiferentă și la necazul locuitorilor, cari văd cum, la trepidarea vagoanelor grele, li se crapă câte un zid de casă ... Doar vreun paznic enervat dă, din când în când, câte-o ghioagă în frunte vreunui vițel, care mugește disperat, cu ochii lacrimoși, opintindu-și capul și gâtul printre gratii.*”

Trenul ocolește impasibil eleganta „Fântână a Zodiacului” din piața Carol I. Apoi pătrunde, fără nicio sfială în parc, pufăind alene prin aleele, pe unde aleargă neștiutori copiii. În cele din urmă, cu un fluierat strident, sătul de preumblarea prin grădină, iese prin partea opusă, luând-o razna pe toată lungimea străzii Lânăriei.

- Închideți ferestrele! Închideți ferestrele! – se aude strigând prin toate părțile. - Vine trenul!

Într-un rând, se adusesse de la Parcul Carol I un tren cu vagoane liliputane, cu cari se preumblau copiii. Trenul era tras de o locomotivă veritabilă cu aburi, mică și ea. Unii vizitatori străini cred și azi că trenul ce apare pe neașteptate în Parc, printre pomi, este tot un fel de distracție specială. Căci e greu de ghicit că într-o grădină atât de importantă, loc de recreare a unui oraș întreg, parc îmbogățit cu splendide și variate muzee, sfințit prin prezența mormântului eroului necunoscut, e greu de priceput că prin aleele acestui parc este drumul vitelor spre abator.”

Această situație a dus, de-a lungul timpului, la producerea frecventă de accidente chiar mortale, la afectarea structurii caselor prin crăparea pereților, la afumarea acestora din cauza funinginii și a fumului eliminat de locomotivele cu abur pe traseul de deplasare al trenurilor:

13 BALDOVIN, Flaviu Dem. Relatări contemporane despre construcția și inaugurarea podului peste Dunăre. În: *Buletinul Societății Politehnice*, anul LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 302.

14 MIHAIL, Alex F. Trenul pe străzile Capitalei. În: *Realitatea ilustrată*, nr. 505, 23 septembrie 1938, p. 8.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fer românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

„Multe case din zona Lânăriei sunt crăpate, altele au pereții afumați pe dinafară și pe dinăuntru. Cu toată graba locuitorilor de a închide ferestrele totuși perdelele de la ferestre sunt negre, iar mobila din apartamente e unsuroasă și de culoare măslinie. De altfel, prin unele străzi, cum e de pildă strada Lânăriei, scena se repetă, în special Duminica, de patru cinci ori. [...] Norul de fum al mașinei, lăsat leneș ca un voal de doliu, pe sub umbra bătrânilor copaci, acolo pe unde se preumblă nebănuitori pietonii, îi pune întrucâtva în uimire. Am observat însă că mai nimeni nu se sperie. Dimpotrivă, lumea râde.”¹⁵

Liniile ferate care împânzeau orașul, servite de cele șapte gări ale Bucureștiului: Filaretul, Dealul Spirei, Cotroceni, Gara de Nord, Mogoșoaia, Bolintineanu și Gara de Est, aveau numeroase încrucișări de nivel cu drumurile bucureștene și, de aceea, s-a pus în discuție necesitatea desființării lor pentru fluidizarea circulației. Dat fiind că desființarea lor în totalitate ar fi fost mult prea costisitoare, arhitecții Primăriei au venit cu propunerea construirii unei linii care să traverseze orașul de-a lungul Dâmboviței, cu mai multe gări pe mal, această soluție rezolvând, însă, doar o mică parte din problemele de transport din oraș: „[...] Rămâne să ne cârpim cum putem. Nu este nevoie ca Abatorul să-și treacă vitele prin parcul „Carol I”, nici ca trenul să șerpuiască inutil printre casele oamenilor, să intre în inima orașului, până la Gara Filaret, pentru ca apoi să iasă afară pe cheiul gârlei.”¹⁶

La împlinirea a 70 de ani de la inaugurarea primei linii de cale ferată, în luna iunie 1939, cu prilejul serbărilor Ceferiadei, a defilat prin fața invitaților, condusă de același mecanic, prima locomotivă care a funcționat la 1869.

„Cum să nu fi impresionat, în fața a 30 000 de spectatori, la o serbare ce se dă în ziua de 10 Iunie a anului 1939, când vezi apărând deodată din pădurea de brazi din fundul stadionului, acelaș tren dela 1869, în care a călătorit Regele Carol I, condus de mecanicul Tănase Niculae, acelaș dela 1869, azi în vârstă de 95 de ani. Au trecut 38 de ani de când a eșit la pensie și a fost fericit să se mai urce odată pe locomotiva lui „43 Călugăreni”. Cum să nu simți, de asemenea, o adevărată și mare înălțare sufletească și deosebită mândrie națională când asști la defilarea aceluiș tren istoric (cu locomotiva eroică 2237 și cele două vagoane regale), în care Regele Ferdinand Cel Loial și Regina Maria, la reîntoarcerea din Moldova, și-au făcut intrarea triumfală prin Gara Mogoșoaia; trenul condus de acelaș mecanic, Niculescu Stefan, acelaș șef de tren, Vartiri Sava și primit de acelaș șef al gării Mogoșoaia, Emanoil Mihail, de atunci, azi toți pensionari.”¹⁷

Articole referitoare la linia de cale ferată București - Giurgiu în presa din iunie 1939.

Ziarele și revistele din această perioadă au prezentat în ample articole, numeroasele documente și utilaje care au făcut posibilă exploatarea în bune condiții a liniei ferate București Filaret – Giurgiu și care au fost expuse în Muzeul CFR, inaugurat tot în 1939 în cartierul Giulești. Printre exponate s-au numărat: primul tren care a circulat pe pământ românesc între București și Giurgiu în 1869, tren cu care a călătorit Regele

15 Ibidem.

16 Idem, p. 9.

17 Realizările Căilor Ferate Române în cei 70 de ani de existență. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.084, 26 iunie 1939, p. 4.

Carol I; primul vagon salon al Regelui Carol I, cu ornamente caracteristice; numeroase vagoane, locomotive, automotoare prezentând evoluția drumului de fier sub domniile celor trei regi ai României. Alte exponate: locomotiva „Racova”, care a remorcat trenul „Fulger” ce a circulat pe traseul București – Giurgiu – Vârciorova, cu viteza maximă de 90 km/h ș.a.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Cu ocazia jubileului de 70 de ani de la inaugurarea primei linii de cale ferată românească, ing. inspector general Ion Macovei, directorul general CFR, aprecia, în cuvântarea ținută cu acest prilej, referitor la perioada de început a căilor ferate în România, că:

„În 100 de ani de existență, căile ferate au redus la mai puțin de 1/10 durata parcurșurilor, fără să mai vorbim de celelalte condițiuni de siguranță și confort, în care se poate călători azi. În 70 ani de existență, căile noastre ferate au realizat și ele același miracol. Marelui Rege Carol I îi revine meritul de a fi inspirat construirea drumurilor și a vehiculelor necesare, care sunt origina căilor noastre ferate și a trenurilor de azi. El și-a dat seama și a declarat aceasta miniștrilor săi, că unirea dintre cele 2 Principate nu va fi efectivă decât atunci când aceste 2 provincii vor fi legate între ele printr’o cale ferată. Pentru crearea acestor trăsături de unire, ca și pentru construirea celorlalte linii ferate, enorme greutate se ridicau de pretutindeni, mai ales într’o țară lipsită de industrie, și unde totul trebuia cumpărat din afară, începând cu concepția tehnică și sfârșind cu ultimul bulon de locomotivă. [...]

Intrați mai târziu în concertul tehnicii construcției de căi ferate, am fost, natural, în situația de a ne lăsa inițiați de inginerii pricepuți ai Occidentului. Concesiunea construcției București-Giurgiu a avut-o englezul John Trevor Barclay; concesiunea altor două artere principale s’a dat la alte două companii germane; directorul tehnic al primei noastre linii ferate a fost francezul Dubois. Într’un timp destul de scurt – 10 ani – guvernele românești făcuseră experiența costisitoare a construcțiilor de linii ferate prin concesionare. Datorită voinței Regelui Carol I, România a început să intre treptat în posesia liniilor ferate, construite de aceștia, executând apoi lucrări în regie și substituind, puțin câte puțin, munca românească celei străine.”¹⁸

În prezent, Gara Filaret, dezafectată în 1960, este înscrisă în Lista Monumentelor Istorice de patrimoniu din municipiul București: „poziția 1082: cod B-II-m-A-18800, cu denumirea: „Gara Filaret”, municipiul București, adresa: Piața Gării Filaret nr. 1, sector 4; datare: 1869”¹⁹.

II. Inaugurarea căii ferate Buzău – Mărășești la 18/30 octombrie 1881

Linia Buzău – Mărășești a fost construită la 25 de ani după deschiderea primei linii de cale ferată pe actualul teritoriu al României (Oravița – Baziaș) și la un an după înființarea Direcțiunii Princiare a Căilor Ferate Române și apariția inițialelor CFR.

Lipsa unei legături directe între Buzău și Mărășești s-a resimțit, pentru prima oară, în cazul transporturilor militare din timpul Războiului de Independență (1877-1878).

18 Serbările Ceferiadei. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.070, 12 iunie 1939, p. 4.

19 *Monitorul oficial al României*, nr. 113bis, 15 februarie 2016.

Documentul comemorativ de inaugurare care cuprindea legea promulgată la 14 martie 1879 prin care se declara de utilitate publică construirea căii ferate Mărășești-Focșani-Râmnic-Buzău.

Imediat după război, odată cu promulgarea Legii nr. 591 din 28 martie 1879

se autoriza construirea căii ferate Buzău – Mărășești, declarată de „utilitate publică”. În programul concesiunii Strousberg, construcția căii ferate Buzău – Mărășești figura ca obligatorie pentru concesionar și facultativă pentru Statul Român. Guvernul României ar fi preferat o cale ferată directă cu porturile dunărene Galați și Brăila în locul căii ferate Buzău – Mărășești, având în vedere că, până la construirea podurilor de peste Dunăre de la Cernavodă din anul 1895, Dobrogea și portul Constanța nu au avut o legătură feroviară cu restul țării. Legea prevedea ca proiectele liniei să fie elaborate de către Ministerul Lucrărilor Publice, în cadrul unui serviciu separat, ceea ce a dus la înființarea, prin Decretul Regal nr. 1.890 din 3 septembrie 1879, a „Direcțiunii căii ferate Buzău-Mărășești” – prima unitate de construcții feroviare a Statului Român – sub conducerea ing. insp. gen. Dimitrie Frunză. Proiectele urmau să fie întocmite de Ministerul Lucrărilor Publice, în acest sens fiind înființat, în aprilie 1879, „Serviciul liniei de fier Buzău-Mărășești”. Această decizie politică se poate considera ca fiind momentul încheierii concesiunilor străine în construcția de căi ferate din România.

Astfel că, Dimitrie Frunză, conducătorul inginerilor români, a prezentat în Camera Deputaților, la 17 martie 1879, proiectul de lege referitor la realizarea unei căi ferate care să lege Buzăul de Mărășești și în care se menționa că, pentru sectorul de circulație Mărășești – Focșani, Ministerul Lucrărilor Publice dispunea de un proiect întocmit încă din 1873, pe cheltuiala județului Putna și aprobat ulterior de Consiliul Tehnic din cadrul ministerului.

În baza acestui proiect, Statul a scos la licitație lucrările, care urmau să fie finalizate până la 1 noiembrie 1880. Pentru realizarea lucrării, Statul a asigurat gratuit terenul și lemnul, o parte din acesta fiind pus la dispoziție și de administrația județelor prin care trecea linia ferată.

Lucrările au fost în întregime coordonate de personalul tehnic aflat în subordinea lui Dimitrie Frunză, cu contribuții privind studiile de teren, proiectele de execuție și măsurătorile, iar execuția s-a realizat cu mai multe antreprinze particulare, amintindu-i pe: I. G. Cantacuzino, V. Mavrodin, Matei Hartular, Constantin S. Vlaicu, I. M. Râmniceanu, Mirescu Pop, A. Zanetto, Paula Amado, V. Ryssel, L. Sube, Lebrat, V. Longier, A. Lapierre, Brusse, A. P. Dimitriu, Filderman.

Firmele românești au asigurat construcția terasamentelor și montarea traverselor, a stâlpilor de telegraf și a barierelor, realizarea lucrărilor de împrejmuire și a vaselor cu rezervele de apă din stații și din apropierea podurilor, iar firmele străine au furnizat și montat restul stâlpilor de telegraf, al traverselor și terasamentelor, șinele și materialele de cale, ramificațiile, plăcile turnante, coloanele hidraulice, conductele și rezervoarele, pompele de abur și cazanele de presiune. Tot ele au realizat și clădirile de călători (gările), cu excepția celor din Focșani și Râmnicu Sărat. Din cele opt poduri mari, realizate din lemn, șase au fost executate de echipele conduse de ing. George Cantacuzino, acesta fiind și constructorul gărilor din Focșani și Râmnicu Sărat. Au mai fost necesare încă 77 de poduri și podețe, realizate tot din lemn. Toate au fost proiectate de ing. Scarlat Ottulescu, verificările fiind făcute de ing. Dimitrie Frunză.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Manoache

Despre calitatea și costurile acestei linii, specialiștii în căi ferate de ieri și de azi au opinii diferite, care afirmă că lucrările au fost de o calitate foarte bună, comparativ cu cele executate de concesionarii străini. În plus, acestea erau mult mai ieftine, Statul Român plătind doar 93.214 lei aur/km, față de 306.000 de lei aur/km, cât au cerut, în medie, concesionarii străini pentru lucrări similare. Conform statisticilor vremii, Statul a alocat pentru linia ferată București – Mărășești suma de 9.000.000 de lei pe bază de estimări, de deviz.

Linia Buzău – Mărășești în lungime de 90 km a fost construită între 1 mai 1879 – 1 iunie 1881, de către nou înființata Direcție a Căii Ferate Buzău – Mărășești, fiind prima cale ferată proiectată și realizată de ingineri români cu fonduri de la Stat. Prin forțe proprii s-a realizat un preț de cost de 119.000 de lei aur/km cale ferată, incomparabili cu cei 310.000 de lei aur/km plătiți de stat concesionarii Strousberg. Linia a fost inaugurată la 30 octombrie 1881, în prezența familiei regale și a membrilor guvernului, realizându-se astfel o legătură directă – cu evitarea ocolului prin Galați și Brăila – între cele două provincii surori: Muntenia și Moldova²⁰.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, G. I. Duca, directorul general al Căilor Ferate Române, califica linia drept „rudimentară”, fiind necesar, la mai puțin de 20 de ani de la darea în exploatare, să se refacă podurile și podețele, de această dată din fier și zidărie. G. I. Duca spunea despre ruta Buzău – Mărășești că:

„[...] a necesitat o rebalastare aproape completă, mai toate zidurile cantoanelor au fost reconstruite, liniile de garagiu. În toate stațiunile s-au sporit, în toate gările lipsesc instalațiunile de primă necesitate pentru o exploatare normală. În gările de racordare Buzău și Mărășești nu s-a făcut nici o lucrare în prevederea sporirii naturale a circulațiunii datorită rampei noi înființate”²¹.

În 1883, odată cu punerea bazelor Serviciului de Poduri, condus de ing. Anghel Saligny, acesta a avut ca sarcină prioritară construirea sau refacerea de poduri pe liniile ferate ale țării. În cazul liniei Buzău – Mărășești, trebuiau înlocuite podurile și podețele din lemn, cu altele din fier și zidărie (de exemplu cele peste Milcov, Putna și Șușița), operațiune realizată între anii 1884-1892, sub îndrumarea lui Anghel Saligny. S-au reconstruit astfel peste 1.100 de metri de poduri și podețe.

Distrugerii provocate de bombardamentele asupra căilor ferate în Primul război mondial.

Confruntările militare din zona Mărășești, din timpul Primului Război Mondial, au dus la distrugerea a 13 poduri, reparate mai târziu de către trupele armatei române, dar distruse din nou de armata germană aflată în retragere de pe teritoriul nostru. Luptele crâncene din anii 1917 și 1918 au afectat grav, atât linia ferată Focșani – Mărășești – Adjud, cât și gările și depourile aferente. Gara Mărășești și liniile sale au fost transformate de armata română, în centru de rezistență, o inedită

²⁰ Documentare privind *Enciclopedia gărilor din România*. [București]: Centrul de Documentare pentru Construcții, Arhitectură, Urbanism și Amenajarea Teritoriului (CDCAS), 2003. Disponibil pe Internet la adresa https://kupdf.net/download/enciclopedia-garilor-din-romania-full-text_59f35ca6e2b6f54c11f09898_pdf, accesat în 22.06.2023.

²¹ BOTEZ, Constantin; URMA, Dem.; SAIZU, Ion. *Epopoea feroviară românească*. București: Sport-Turism, 1977, p. 111.

fortăreață „împânzită cu tranșee și apărări de pământ și lemn”, iar lucrătorii feroviari și militarii au îndeplinit o misiune extrem de grea: sub focul artileriștilor inamici, au demontat și transportat materialul de cale existent în triajul Mărășești. Linia Buzău – Mărășești a fost atât de afectată de război, încât circulația s-a reluat abia la începutul anului 1919, iar lucrările de refacere a liniilor și a gării s-au realizat de abia între anii 1923-1924.

După 1930, podul de peste Putna a fost refăcut de Societatea „Edilitatea”, condusă de H. Teodoru. În perioada 1940-1942, pe această linie s-au refăcut șapte poduri mari și mai multe podețe. La sfârșitul lunii noiembrie 1942, Comandamentul militar sovietic a solicitat Inspecției Poduri C.F.R. Focșani, refacerea urgentă podului de peste Milcov, pentru a evita întreruperea operațiunilor militare. În toamna anului 1944, în urma înțelegerii dintre Comandamentul Militar Sovietic și conducerea C.F.R., liniei de circulație Buzău – Mărășești, parte integrantă a liniei Ploiești – Vicșani, i s-a lărgit ecartamentul, conform standardului liniilor ferate rusești, măsură necesară facilitării transporturilor militare, iar lucrările au fost realizate de către unitatea specializată Regimentul 1 Căi ferate. La 1 martie 1946, prin art. 8 al Acordului din 11 septembrie 1945, încheiat între guvernele român și sovietic, se solicita „renormalizarea tuturor liniilor largi de pe rețeaua C.F.R.” și readucerea la dimensiunea normală a ecartamentului lărgit al unor linii ferate, precum linia Ploiești – Pașcani, cu secțiunea Buzău – Mărășești – Adjud. Operațiunile s-au desfășurat în mai 1946, iar forța de muncă folosită pentru realizarea acestor lucrări a provenit din comunele limitrofe căii ferate.

Articolele din presa de la 1881 au prezentat pe larg demersurile făcute de autoritățile române pentru construirea liniei de cale ferată Buzău – Mărășești, dar și manifestările prilejuite de inaugurarea acestui tronson de cale ferată.

Linia destinată a lega Buzăul de Mărășești și de a pune astfel în legătură directă Moldova cu capitala țării a fost numită *linia Unirii*, ceea ce a făcut ca însemnătatea ei politică să fie de necontestat. Dar ceea ce îi dă o și mai mare importanță, mai ales din punct de vedere economic, este faptul că linia ferată Buzău – Mărășești reprezintă cea dintâi linie de drum de fier construită exclusiv de Statul Român. Studiile pentru construcția sa au fost realizate de un corp de tineri ingineri români, lucrarea fiind realizată tot de aceștia, iar materialele necesare au fost procurate direct de la fabricile din străinătate.

Ziarul „Românul” prezenta într-un articol dedicat inaugurării acestei linii, următoarele:

„Construirea unei linii ferate de 75 km numai de către inginerii români mai bine și mai ieftin de cât cele construite de către străini este semnul hotărâtor al posibilităților emancipării lucrărilor publice.”²²

„Direcțiunea căii ferate Mărășesci – Buzeu anunța sărbătorirea inaugurării liniei în data de 18 octombrie, ocazie cu care se puseseră în vânzare bilete pentru deplasarea cu un tren de plăcere, valabile în ziua inaugurării și a doua zi.”²³

În 18 octombrie 1881, numeroșii invitați s-au adunat Gara Cotroceni înainte de ora nouă dimineața pentru a-i întâmpina pe Regele Carol I și pe Regina Elisabeta. Pe peronul gării, aceștia au fost întâmpinați cu onorul militar dat

²² *Românul*, anul XXV, nr. din 14 octombrie 1881, p. 1.

²³ *Românul*, anul XXV, nr. din 21 octombrie 1881, p. 1.

Articol referitor la ceremoniile inaugurării liniei ferate Buzău-Mărășești.

de o companie de geniu. Deplasarea familiei regale s-a făcut cu „Trenul Regal Carol I” care era compus din trei vagoane: un vagon-salon, cu blazonul regal din bronz aurit, amplasat în exterior, iluminat cu sfeșnice cu lumânări și decorat cu mobilier din lemn de nuc, un vagon-sufragerie și un vagon-bucătărie²⁴. În drumul spre Ploiești, de-a lungul căii ferate, gările au fost împodobite cu flori și draperi, iar mulțimea adunată i-a aclamat îndelung pe suverani. La Ploiești, regele a coborât din tren, unde a fost întâmpinat de o companie de dorobanți care a dat onorul militar, iar regele a salutat mulțimea adunată. În Gara Mizil, suveranii au fost întâmpinați de prefectul județului Buzău, care i-a oferit reginei un buchet de flori, alături de numeroși locuitori și de un taraf de lăutari care „cânta de se omora”²⁵.

În Gara Buzău s-a făcut un popas mai lung, prilej cu care invitații au coborât din tren și s-au îndreptat spre zona special amenajată, cu un pavilion ornamentat cu ramuri de brad, așezat chiar pe linie, unde episcopul Eparhiei de Buzău a oficiat un serviciu divin și ceremonia de sfințire a apei. În lipsa primarului orașului, deputatul Constantinescu a ținut un discurs. În salonul de așteptare al gării, regele și regina au fost primiți de prefectul I. Manolescu, de primarul orașului Buzău, cel mai în vârstă dintre toți primarii din țară, care, deși bolnav, a dorit totuși să nu lipsească de la acest eveniment, de senatorul Grigore Monteoru și deputatul Constantinescu, alături de un număr important de cetățeni²⁶.

La finalul ceremoniei a fost prezentat corpul inginerilor și antreprenorilor care au participat la construirea căii ferate.

Din articolele publicate de ziarul „Românul”, pentru a ține publicul cititor la curent cu evenimentele la care nu a putut participa direct, aflăm că, după plecarea din gară, toți călătorii din tren au ieșit la ferestre sau pe balcoanele vagoanelor pentru a privi noua linie, prin fața ochilor lor defășurându-se un peisaj de câmpie, mărginit de dealuri, puțin accidentat, fără vegetație, tăiată pe alocuri de ape mici, întrerupt de mici pâlcuri de pădure între Râmnicu Sărat și Focșani. Pe traseu, toate stațiile: Zoia, Râmnicu, Sihlea, Gugești, Cotești au fost frumos împodobite și au avut construite arcuri de triumf făcute din ramuri de stejar, purtând aceeași inscripție: „Trăiască Regele! Trăiască Regina!”. În fiecare dintre ele, trenul regal a oprit, au fost sfințite gările, iar mulțimea adunată a aplaudat și aclamat îndelung familia regală²⁷.

Intrarea trenului în Gara Focșani, frumos decorată, a fost salutăată cu salve de tun și întâmpinată de numeroși locuitori ai orașului, iar onorul a fost dat de o companie de cavalerie și de una de infanterie. Majestățile lor au fost primite de un comitet format din generalul Ghe. Slăniceanu, Grigore Handoca,

24 POPESCU, Roberto George. Istoria trenului regal. Opririle sale în Gara Buzău. În: *Știri din surse Buzău*, 20 iunie 2020. Disponibil pe Internet la adresa <https://stiridinsursebuzau.ro/fotovideo-istoria-trenului-regal-opririle-sale-in-gara-buzau/>, accesat în 22.06.2023.

25 *Binele publică*, anul III, nr. 249 (749), 18 octombrie 1881, p. 3.

26 *Românul*, anul XXV, nr. din 21 octombrie 1881, p. 1.

27 Idem, p. 2.

Inaugurarea liniei Buzeu - Marasesci. În: *Binele publică*, anul III, nr. 251 din 21 oct 1881 p. 2. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

Inaugurarea căii ferate Mărășesci – Buzeu. În: *Românul*, anul XXV, nr. din 19, 20 octombrie 1881 p. 1. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

prefectul județului Putna, Gheorghe Orleanu, primarul orașului Focșani, Dimitrie Gusti, primarul orașului Iași, colonelul Pavel Cernovodeanu, El. Lapati, comandantul gărzii naționale, colonelul I. Lahovary, dl. Costescu, polițistul orașului etc.

După ceremonia de sfințire a gării, au fost rostite numeroase discursuri și i-au fost oferite flori reginei. Regele și regina au primit, din partea corpului de ingineri care a participat la construirea liniei, în frunte cu directorul liniei, Dimitrie Frunză și cu Gr. Dimitrescu-Tasian, subdirector, „o mistrie și două șorțuri de moar alb garnisite cu panglici naționale”²⁸.

Colonelul Nicolae Dabija a citit documentul comemorativ al liniei inaugurate, scris pe hârtie pergament, ce cuprindea legea promulgată la 14 martie 1879, prin care construirea căii ferate Mărășești – Focșani – Râmnic – Buzău se declara de utilitate publică și care conținea următorul mesaj: pe o față:

„În zilele M. S. Carol I Rege al României și ale M. S. Elisabeta, Regina României s-a construit calea ferată Mărășești-Buzău în virtutea legii din 14 Martie 1879; după aceasta urmează legea”, iar pe cealaltă față: „Studiile acestei căi ferate s-au început la 1 mai 1879. Primele lucrări s-au început la 15 noiembrie 1879. Punerea în circulație a liniei a avut loc la 1 iunie 1881. Inaugurarea liniei s-a făcut la 18 octombrie 1881 în prezența Majestăților lor Regele și Regina”²⁹.

Au fost citite numele tuturor miniștrilor aflați în funcție, al inginerilor constructori și antreprenorilor care au participat la realizarea liniei. După semnarea celor două exemplare din documentul comemorativ, unul a fost înmănat ministrului instrucțiunii publice pentru a fi depus la Arhivele Statului, iar celălalt a fost pus împreună cu mai multe monede naționale, într-o cutie de metal, care a fost cimentată la temelia gării de către rege și regină, împreună cu Nicolae Dabija, ministrul lucrărilor publice, cu ing. D. Frunză, directorul liniei Buzău – Focșani – Mărășești și cu ing. I. Cantacuzino.

După terminarea ceremoniei, participanții la eveniment alături de majestățile lor și de autoritățile civile și militare din Focșani au realizat o fotografie de grup³⁰.

În cinstea evenimentului, autoritățile locale au organizat și un banchet, în „[...] magazia de mărfuri transformată. Pereții și tavanul au dispărut sub niște pânze, a căror albeață se potrivește de minune cu ghirlandele de brad care sunt dispuse în festone. Masa, în formă de potcoavă, este pregătită pentru 150 persoane”³¹. În discursul privitor la „inaugurarea întâiului drum de fier conceput, condus și isprăvit prin noi înșine”, onorând geniul românesc, Regele Carol vedea România ridicată ca zborul vulturului la o înălțime la care niciun vârtej să nu o poată zgudui. Această înălțare a României, prin propriile noastre puteri, a condus la propășirea țării.

28 Ibidem.

29 *Românul*, anul XXV, nr. din 19, 20 octombrie 1881, p. 1.

30 Ibidem.

31 *Românul*, anul XXV, nr. din 21 octombrie 1881, p. 2.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Mano lache

„Celebrăm azi o îndoită serbare: deschiderea unei linii de mare însemnătate economică și strategică, o linie mult dorită și a cărei lipsă a fost mult simțită în anul 1877; inaugurăm întâiul drum de fier, conceput, condus și isprăvit prin noi-înșine. Salut cu mândrie această lucrare românească. Mulțumesc tuturor cari au contribuit la această frumoasă izbândă.”

„Sunt 12 ani când întâiul car de foc străbătu câmpiile frumoase, holdele bogate ale României, nu se prevedea că în timp așa scurt vom lucra și exploata singuri prin propriile nostre mijloce drumurile de fer, că vom fi pe deplin stăpâni ai acestei mari artere a civilizațiunii care a dat un avânt neașteptat vieții noastre comerciale. Iată succese strălucite, progrese însemnate dobândite prin noi înșine. Aceste mândre cuvinte cari împodobesc Corona României trebuie să fie săpate adânc în inima fiecărui Român. Trebuesc ca ele să fie călăuza noastră, fiindcă ele ne vor da tărie în a învinge toate greutățile; ele ne vor da încrederea în viitor.”³²

Regele Carol I și Regina Elisabeta au fost invitații familiei prefectului Panaite Tufelciță, organizatoarea unui bal la care au participat numeroși invitați. Majestățile lor și-au exprimat în mai multe rânduri mulțumirea, iar regele „în momentul plecării, a arătat regretele *Sele* că nu poate rămâne mai mult timp, adăugând că va păstra ce mai scumpă amintire ce *I s-a făcut*”.

Pentru că sosirea la Focșani s-a făcut la o oră târzie, s-a luat decizia de a nu mai continua călătoria până la Mărășești³³.

După terminarea banchetului, regele și regina au făcut o plimbare prin oraș, care era feeric iluminat. Din păcate starea foarte proastă a drumurilor din oraș și lipsa birjelor a făcut ca puțini oaspeți să poată vizita orașul supranumit „inelul de vecinică logodnă al Moldovei cu Muntenia”, „inima României unite”³⁴. O parte dintre invitați s-au întors în București în aceeași noapte, cu trenul accelerat care venea din Moldova, restul au rămas în oraș, revenind în dimineața următoare. La plecarea spre casă, trenul regal nu a mai oprit în gări, dar a fost salutat cu urale de către mulțimea de oameni adunată în fiecare gară, iar de la Ploiești la București, toate gările au fost iluminate cu torțe³⁵.

În seara zilei de 18 octombrie 1881, toți inginerii prezenți au luat inițiativa înființării unei Societăți de Ingineri și Arhitecți, încheind un proces-verbal, – actul de naștere al *Societății Politecnice*, – în care se precizează că scopul ei este: „de a se menține în curentul dezvoltării științei, comerțului și industriei în celelalte țări și a căuta a le pune în raport cu trebuințele Țării, prin o discuțiune întinsă în sânul Societății”. La 6 decembrie 1881 a avut loc ședința inaugurală sub președinția col. ing. Ștefan Fălcoianu, director general al CFR, la care au participat 34 de membri, ocazie cu care a fost desemnat ca președinte al acestui for, ing. insp. gen. Dimitrie Frunză, fost director al construcției liniei ferate Buzău – Mărășești, ca președinte de onoare, col. Fălcoianu, ca membru de onoare, Panait Donici și ca membri asociați, coloneii: Dabija, Arion, Berindei, Poenaru, Gheorghiu și Lahovari, precum și dr. în chimie, Bemath și dr. în matematici, Spiru Haret. Numele proaspetei instituții era „Societatea Politecnică”, adăugând cuvintele „din România”, pentru corespondența cu străinătatea.

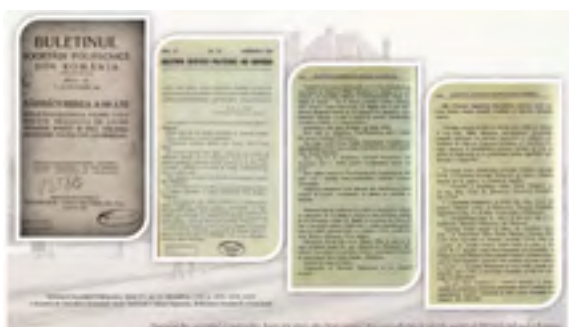
32 STAN, D. A. 60 de ani de la deschiderea primei linii ferate realizată de către inginerii români și de la crearea Societății Politecnice din România. În: *Buletinul Societății Politecnice*, anul LV, nr. 12, decembrie 1941, p. 1240-1241.

33 Ibidem.

34 *Binele publică*, anul III, nr. 251 (751), 21 octombrie 1881, p. 2.

35 *Românul*, anul XXV, nr. din 21 octombrie 1881, p. 2.

Sărbătorirea a 60 de ani de la deschiderea primei linii ferate realizate de către inginerii români și de la crearea Societății Politecnice din România.

În octombrie 1941, cu ocazia aniversării a 60 de ani de la inaugurarea primei linii de cale ferată, construite de inginerii români, care lega

Bucureștiul de orașele din Moldova, s-a desfășurat o ședință³⁶ solemnă la care au participat Regele Mihai I, Mihai Antonescu, vice-președinte al Consiliului de Miniștri, Const. D. Bușilă, ministrul lucrărilor publice și comunicațiilor, prof. ing. Gr. Stratilescu, vice-președintele Societății Politecnice, ing. insp. g-ral Victor Stoika, președintele Consiliului de Administrație CFR, prof. ing. C. C. Teodorescu, rectorul Politehnicii din București. Cu acea ocazie au fost ținute cuvântări prin care s-a apreciat importanța și însemnătatea lucrărilor publice realizate de inginerii români și a primului drum de fier conceput „*prin noi înșine*”, după cum susținea Regele Carol I la inaugurarea din 1881.

Cu aceeași ocazie a fost organizată și o expoziție care a prezentat proiectele și actele administrative ale construcției liniei Buzău – Mărășești: numărul din „*Monitorul Oficial*” din 18/30 martie 1889, în care a fost publicată Legea nr. 591/1889, elaborată de Ministerul Agriculturii, Comerțului și Lucrărilor Publice, pentru autorizarea construirii liniei ferate Buzău – Mărășești, macheta profilului în lung al liniei, contractele cu diversele antreprize care au executat lucrările etc.

În cuvântarea rostită de dl prof. ing. insp. g-ral Gr. G. Stratilescu, vice-președinte al Societății Politecnice, acesta spunea că:

„[...] Acum șasezeci de ani cu ocazia inaugurării liniei ferate Buzău-Mărășești, primul Rege al României, onorând geniul românesc, vedea România ridicată cu sborul vulturului la o înălțime la care nici un vârtej să nu o poată sguđu. Această înălțare a României, prin propriile noastre puteri a condus la propășirea Țării în anii de lungă domnie a Marelui Rege Carol I, întemeietor al Dinastiei și realizator al Regatului independent, și apoi la strângerea Neamului românesc sub glorioasa domnie a urmașului său Regele Ferdinand.

[...] Societatea noastră Politehnică a fost întemeiată în Octomvrie 1881, cu ocaziunea inaugurării Căii Ferate Buzău-Mărășești, prima linie ferată construită în țară de inginerii români. Era atunci o epocă de mare însuflețire în Țară, sub domnia marelui Rege Carol I, întemeietorul dinastiei române, primul Rege al României, creatorul României moderne, – având ca consilier, iubit și ascultat, pe marele om de Stat, I. C. Brătianu, primul ministru de atunci. Era I. C. Brătianu marele patriot român, care lucra cu vigoare și stăruință la ridicarea țării, în special în domeniul economic, după ce prin războiul independenței, Țara își câștigase independența și după ce se ridicase la rangul de Regat, afirmându-și astfel situațiunea sa de Stat modern, – I. C. Brătianu, care în tot timpul vieții lui s'a condus de deviza: «Prin noi înșine», «Prin mintea, prin inima și prin brațele noastre», și care avea o mare încredere în valoarea inginerilor români și în rolul lor important pentru ridicarea și întărirea Țării, – încredere, pe care a arătat-o și prin aceea că pe toți cei trei fi ai săi i-a făcut ingineri.”³⁷

36 STAN, D. A. 60 de ani de la deschiderea primei linii ferate realizată de către inginerii români și de la crearea Societății Politecnice din România. În: *Buletinul Societății Politecnice*, anul LV, nr. 12, decembrie 1941, p. 1230-1233.

37 Idem, p. 1238-1239.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Mano lache

În prezent, linia Buzău – Mărășești – Focșani face parte din Magistrala 500 care însumează aproximativ 470 km și are ca punct de plecare, stația București Nord, cu traseul pe ruta: Ploiești Sud, Buzău, Focșani, Mărășești, Adjud, Bacău, Roman, Pașcani, Dolhasca, Verești, Suceava și Dornești. Este electrificată în proporție de peste 90%, de la București Nord până la Dărmănești. Pe distanța București Nord – Suceava este linie dublă electrificată, iar de la Dornești până la Gara Vicșani este linie încălecată și are semnalizare mecanică. Traseul Magistralei 500 se suprapune Coridorului IX Paneuropean, pe sectorul cuprins între Roman și București³⁸.

III. Inaugurarea liniei ferate Fetești – Cernavodă și a podului „Regele Carol I” peste Dunăre – 1895

Eveniment de importanță majoră, produs într-o perioadă în care numărul ziarelor și revistelor apărute în țara noastră creștea, ceea ce făcea ca informațiile oferite să fie mai numeroase, alături de ziarele cotidiene din țară, contribuind cu articole, și ziarele românești de dincolo de Carpați, toate încercând să redea cât mai exact desfășurarea inaugurării liniei ferate ce lega Muntenia de Dobrogea și una, prin două poduri, pământul românesc despărțit de Dunăre.

Inaugurarea podului de la Cernavodă și a căii ferate ce una capitala de Dobrogea a fost considerat un eveniment de importanță națională, presa alocând spații ample pentru numeroasele articole prezentând evenimentele de dinaintea și din timpul inaugurării. Presa românească, prin paginile marile cotidiene ale perioadei: „Românul”, „Timpul”, „Voința națională”, „Universul”, „L’Independance Roumaine” etc., a alocat spații ample articolelor bine documentate, privitoare la lucrările de construcție a podului „Regele Carol I” de peste Dunăre. Din informațiile publicate în presa românească rezultă că marile cotidiene și reviste din Londra, Paris, Sankt Petersburg, Moscova, Constantinople, Roma, Berlin, Viena și Bruxelles au publicat, în numerele lor, informări extinse despre „lucrarea importantă realizată de micul Regat dela gurile Dunării”.

Articole au consacrat acestui eveniment și alte publicații. Amintim suplimentul săptămânal al ziarului „Universul”, „Universul literar”, unde au

Prima pagină a unor ziare care au publicat articole despre inaugurarea podurilor de la Cernavodă.

Podul peste Dunăre (ilustrație). În: *Universul Literar*, anul XIII, nr. 40, 6 octombrie 1895, p. 4-5.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

³⁸ M500 (București Nord-Ploiești Sud-Buzău-Suceava-Dornești). În: *Metrou ușor: totul despre dezvoltarea rețelei de transport și a infrastructurii din România*, 12.08.2013. Disponibil pe Internet la adresa <https://forum.metrouusor.com/ViewTopic?topicId=2866&pageNum=1>, accesat în 20.07.2023.

fost tipărite două frumoase gravuri cu instantanee din ziua inaugurării, alături de „*Calendarul pentru toți Români pe anul 1896*”, cu un articol amplu despre istoricul construirii podului și cu două tablouri ce prezintă instantanee din timpul lucrărilor de finalizare a podului și al pregătirilor pentru serbarea de inaugurare. Ziarul „*Timpul*” din data de 18/28 septembrie 1895 dedică o întregă primă pagină unui articol despre podul „Regele Carol I”, cu istoricul construcției, descrierea executării lucrărilor ș.a.

Și presa din provinciile românești de peste Carpați, prin trimișii săi speciali, a fost prezentă la mărețul eveniment: amintim aici doar de suita de reportaje din „*Gazeta de Transilvania*”, cuprinsă în cinci numere consecutive, dedicate serbării desfășurate cu acest prilej.

În septembrie 1945, la aniversarea a 50 de ani de la inaugurarea liniei ferate ce leagă Bucureștiul de malul Dunării pe la Cernavodă și a podurilor de peste Dunăre, „*Buletinul Societății Politehnice din România*” a publicat, în numărul pentru lunile septembrie-decembrie 1945, articole și comunicări dedicate evenimentului.

Istoricul liniei Fetești – Cernavodă începe odată cu primele demersuri pentru construirea liniilor București – Cernavodă și Făurei – Cernavodă, pentru a face legătura cu linia Cernavodă – Constanța, executată încă din 1880. Inițiativa construirii unui pod de cale ferată peste Dunăre a fost luată în anul 1879, odată cu începerea construirii liniei ferate București – Ciulnița – Fetești, care avea în vedere racordul cu linia Cernavodă – Constanța.

În 1882, după răscumpărarea de către Statul Român a liniei Cernavodă – Constanța de la compania engleză „Danube and Black Sea Railway Küstendjé Harbour Company Limited”, a fost organizat primul concurs internațional pentru construirea unei linii ferate pe porțiunea Fetești – Cernavodă, care includea și construirea podurilor peste brațele Dunării.

În cadrul concursului organizat în 1 septembrie 1883 și-au depus proiectele opt case constructoare: casele franceze: Five-Lille, Batignoe, Eiffel și Cail, casele germane: Klein, Schmalz și Gärtner, precum și Gutehoffnungshütte, Holymann și C-nie, casa elvețiană: Rotlisberger și Simon și casa belgiană: Braine le Comte, care și-au prezentat schițele de plan, proiectele și devizele, foarte diferite, în special în ceea ce privea sistemul de grinzi. Comisia de examinare a ofertelor, întrunită la 1 septembrie 1883 și compusă din S. Yorceanu, președinte, E. Winkler, profesor de poduri la Politehnica din Berlin, R. Collignon, profesor de rezistența materialelor la Școala Națională de Poduri și Șosele din Paris, D. Frunză și C. Olănescu, membri și avându-l ca secretar pe Anghel Saligny, a analizat proiectele prezentate și a constatat că nici unul nu corespundea cerințelor și nu putea fi declarat câștigător. Cu aceeași ocazie, comisia a stabilit noi condiții pentru întocmirea unor proiecte definitive.

În anul 1887, a fost organizat un nou concurs, ocazie cu care s-a întocmit un caiet de sarcini mai detaliat. Au fost depuse cinci oferte, patru venite din partea unora dintre casele franceze care participaseră și în anul 1883 și una din partea casei belgiene, dar nici rezultatul acestui concurs nu a fost satisfăcător, deoarece ofertele nu îndeplineau condițiile impuse și nu erau bazate pe calcule exacte.

Având în vedere cele două concursuri nereușite, la 18 noiembrie 1883, i se propune lui Anghel Saligny să preia conducerea studiilor și a lucrărilor necesare realizării legăturii feroviare dintre Dobrogea și Muntenia peste cele două brațe ale Dunării. Cu această ocazie, este numit în funcția de șef al Serviciului studiilor și execuției liniei Fetești – Cernavodă, din cadrul Administrației CFR și i se încredințează elaborarea proiectelor definitive de construire a unui pod peste Dunăre, care să respecte obiectivele impuse cu ocazia ultimului concurs internațional. După vizitarea unor lucrări de

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Mianolache

poduri în curs de execuție în Europa, Anghel Saligny împreună cu un grup de tineri ingineri români, majoritatea absolvenți ai Școlii Naționale de Poduri și Șosele, și de angajați din cadrul Serviciului liniei Fetești – Cernavodă realizează în 1889 proiectele pentru construcția podurilor și a căii ferate. În ianuarie 1890, participă la noua licitație, specificând că Serviciul liniei Fetești – Cernavodă avea întreaga răspundere asupra calculelor și dispozițiilor adoptate³⁹.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Podul propriu-zis peste Dunăre, cel mai mare pod din Europa continentală la momentul construirii lui, are o lungime de 750 de metri, împărțită în cinci deschideri, dintre care una centrală de 190 de metri și celelalte patru, laterale, de câte 140 de metri. Infrastructura podului se compune din cinci picioare și o culee; un picior este zidit pe malul dinspre Fetești al Dunării, iar celelalte patru în curentul râului. Culeea se află pe malul înalt al Cernavodei și este zidită pe stâncă. Lățimea picioarelor la bază este de 29 de metri și grosime de 10-11 metri. În partea superioară, ele au o lățime de 17,4 metri și o grosime de cinci metri, înălțimea lor fiind de aproape 100 de metri, din care 36, deasupra apei, în nivelul mijlociu al ei. La capătul dinspre Fetești al podului se află un viaduct de 913 metri, cu 13 deschideri de câte 60,85 de metri lățime fiecare, astfel că întregul pod are o lungime de 1.663 de metri. Lucrările la pod au fost câștigate de compania Fives-Lille din Franța și au început în toamna anului 1890, când s-a pus piatra de temelie, în prezența Regelui Carol I și a Principelui Ferdinand al României.

În zidăria primului picior al podului, de pe țărmulul stâng al Dunării a fost îngropat în ziua inaugurării, un document comemorativ citit de C. Olănescu, ministrul lucrărilor publice din aceea perioadă.

„Noi Carol I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

În anul mântuirii 1890 am pus piatra fundamentală a podului, menit să împreuneze cele două maluri ale Dunării între Fetești și Cernavoda.

După cinci ani de muncă statornică, Dumnezeu hărăzind țării liniște și îndestulare, astăzi, în a 14-a zi a lunii Septembrie din anul mântuirii 1895, și al 30-lea al Domniei Mele, mulțumită râvnei și măestriei inginerilor români, am trecut pe deasupra valurilor celor două brațe ale Dunării mărețe și am bătut cel din urmă cui, care a încheiat și sfârșit aceste falnice lucrări, față fiind M. S. Regina, Altețele Lor Regale, Principele și Principesa României, iubitul Meu frate Principele

³⁹ BALDOVIN, Flaviu Dem. Relatări contemporane despre construcția și inaugurarea podului peste Dunăre. În: *Buletinul Societății Politehnice*, anul LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 305.

Leopold de Hohenzollern, nepotul Meu A. S. Principele ereditar de Meiningen și Alteța Sa Regală Principesa ereditară de Saxa-Meiningen, înaltul cler, miniștrii Mei, președinții și membrii Corpurilor legiuitoare, trimișii Puterilor străine acreditați pe lângă Mine, fruntașii oștirii Mele, înalții demnitari ai Statutului și corpul tehnic.

De azi înainte nimic nu mai desparte România din stânga Dunării de Dobrogea, care, prin vitejia ostașilor noștrii, din războiul dela 1877, am împreunat-o din nou cu patria-mumă. Astfel vom putea da acestei provincii și porturilor ei de pe țărmul Mării toată îngrijirea Noastră spre a lor desvoltare și propășire.

Mândri, împreună cu țara întreagă, că am ridicat un monument, care face fală neamului românesc și care va fi pururea îndemn puternic pentru urmașii noștri, spre a purcede tot mai departe pe calea muncii, a civilizații și a măririi, am semnat acest document de vecinică amintire.

Am chibzuit dar, ca, după sântenia podului, făcută de I. P. S. S. Archiepiscopul și Mitropolitul Primat, un exemplar să fie așezat în zidăria de pe malul drept al Dunării, împreună cu copia documentului ce a fost pus în zidăria piciorului de pe țărmul stâng, iar cel de al doilea să se păstreze în arhivele Statului.”⁴⁰

Cu această ocazie, Al. Marghiloman, ca fost ministru al Lucrărilor Publice, spunea în discursul său:

„Ne putem fâli cu această grandioasă întreprindere, căci inginerii români au conceput-o, inginerii români o conduc astăzi, pe când, sunt abia 30 ani, străinii ne făceau neînsemnatele lucrări de fier ce aveam. În această amintire pare că este scrisă toată istoria noastră contimporană”⁴¹

La punerea documentului în pilon, Titu Maiorescu, președintele consiliului de administrație a căilor ferate a prezentat M. S. Regelui, mistria de zidar, adresând următoarele cuvinte:

„Cer voie de la Majestatea Ta să-i înmânez unelta pentru ocrotirea mărturiei despre însemnata serbare de astăzi, și precum acest pod cu numele Majestății Tale este statornicit d’asupra undelor frecătoare ale Dunărei, tot astfel statornică să rămână d’asupra valurilor vremii râvna și iscusința nemului întru lucrări mărețe și folosire, după cum Majestatea Ta, cu atâta iubire și stăruință, l-ai povățuit și i’ ai dat pildă”⁴²

De-a lungul timpului au fost publicate numeroase lucrări care au prezentat în amănunt detaliile tehnice privitoare la construcția podurilor peste Dunăre. Nu este locul, în lucrarea de față, să insistăm asupra tuturor detaliilor, dar vom încerca să facem o scurtă prezentare generală a lucrărilor așa cum au fost surprinse ele în presa vremii.

Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul XVII, nr. 206, 16/28 septembrie 1895, p. 1.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

⁴⁰ Documentul pus la începerea executării podului peste Dunăre. În: *Buletinul Societății Politecnice*, anul LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 314-315.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

Ziarul „*Timpul*” oferea, într-un articol dedicat, numeroase și amănunțite informații tehnice privitoare la activitățile realizate cu acel prilej, la companiile care au executat lucrări pe linia Cernavodă – Fetești și la construirea podurilor de peste Dunăre: 1. Podul peste Dunăre: Compania Fives-Lille din Franța; 2. Podul peste Borcea: Compania Gaertner, Schneiler și C-nia: Gaertner, pentru executarea fundațiilor și a zidărilor, Schneider și C-nia, pentru executarea structurii metalice; 3. Viaductele: a) Ozinga & C-nie, pentru fundații; dl. inginer Dimitrie Iarca, pentru zidăriile viaductului peste Dunăre și al viaductului din Balta; b) Dl. Grazovski, pentru zidăriile viaductului Borcea; c) Compania Cockerill, pentru suprastructura tuturor viaductelor; 4. Terasamentele, apărățile și podețele: a) Rottemberg și C-nia reprezentată de inginer Dimitrie Iarca, pentru terasamentele și apărățile dintre Fetești și viaductul din Balta; b) Societatea Română de Construcțiuni și Lucrări publice, pentru lucrările cuprinse între viaductul din Balta și podul de peste Dunăre; c) Societatea Veneta, pentru lucrările de racordare cu linia Cernavodă – Constanța; 5. Așezarea și balastarea căii: asocierea Fotino, Ciricleanu și Poscher, precum și societatea Veneta; 6. Clădirile: Societatea Română de Construcțiuni și Lucrări publice⁴³.

Articolele publicate în presă au dat informații tehnice și despre cantitățile de materiale folosite pentru executarea lucrărilor pe linia Fetești – Cernavodă; conform statisticii au fost realizate:

– 42.000 de metri cubi de zidărie și 6.450 de tone de metal, din care 2.500 de tone deasupra suprastructurii, iar restul, îngropat la baza picioarelor podului;

– 16.500 de tone de oțel întrebuințate la suprastructura podului peste Borcea și a viaductelor;

– 23.300 de metri cubi de zidărie întrebuințați pentru picioarele viaductelor și a podului peste brațul Borcea;

– 64.300 de metri cubi de zidărie, întrebuințați pentru apărarea împlinirilor care traversează balta (i.e. viaductul din Balta);

– 2.870.000 de metri cubi de terasament;

– numeroase lucrări de podețe, clădiri, drumuri de cale ș.a.

De asemenea, articolul în cauză prezenta și o statistică a cheltuielilor efective ale lucrărilor de executare a liniei Fetești – Cernavodă, care s-au ridicat la suma de 35.000.000 de lei, principalele cheltuieli fiind defalcate, pe fiecare lucrare în parte, astfel: podul peste Dunăre, 9.650.000 de lei; podul peste Borcea, 4.200.000 de lei; viaductele, 5.700.000 de lei; terasamentele și apărățile, 7.000.000 de lei⁴⁴.

La proiectele pentru construcția podurilor peste Dunăre, realizate sub conducerea lui Anghel Saligny, au fost introduse câteva inovații, precum folosirea sistemului de grinzi cu console, adaptat special pentru poduri cu deschideri mari, sistem care a fost pus în valoare după 1883, odată cu construirea giganticului Forth Bridge din zona estuarului Firth of Forth (Queensferry, la 14 km vest de Edinburgh, Marea Britanie). Utilizarea oțelului în construcția podului a contribuit în mod decisiv la consacrarea superiorității acestui material pentru podurile metalice, asemenea realizării fundațiilor pilelor pe un sistem cu aer comprimat.

Crearea în uzină a suprastructurii din oțel a fost una din preocupările echipei de proiectare și construcție a lucrărilor. Antrepriza din Germania care câștigase lucrările de fabricare a suprastructurii a fost nevoită să renunțe, fiind necesar să se găsească într-un timp scurt un alt furnizor. Astfel, s-a optat pentru realizarea suprastructurii la uzinele de la Creuzot, de către Compania Schneider care trebuia să

⁴³ Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul 17, nr. 206, 16 septembrie 1895, p. 3.

⁴⁴ Ibidem.

producă în același timp și suprastructura podului peste Borcea. Piesele care compun grinzile și îmbinarea și încheierea lor au fost realizate în atelierele Companiei Fives-Lille din Franța. Tot materialul metalic confecționat pentru podul peste Dunăre a fost adus cu vapoare prin portul Constanța, iar pentru podurile Borcea și Iezer a fost adus cu trenul. La toată lucrarea s-au folosit 16.823 de tone de oțel și câteva milioane de nituri⁴⁵.

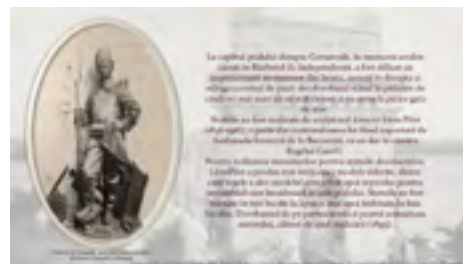
Așezarea suprastructurii pe poziție, la Cernavodă, pe picioarele de zidărie s-a făcut într-un mod „pe cât de interesant pe atât și de elegant, practic și econom”, picioarele podului urcând până la o înălțime de 36 de metri deasupra apelor mijlocii, obișnuite ale Dunării.

„Ei bine, s'ar fi părut aproape firesc lucru ca înainte de a se așeza partea metalică, să se zidească mai întâi picioarele pe toată înălțimea lor, până la fața care urma să poarte în mod definitiv suprastructura. Nu s'a făcut, însă, astfel suprastructura s'a montat cu ajutorul de eșafodaje împlântate în albia râului la o înălțime de câțiva metri d'asupra apelor și apoi s'a ridicat cu prese idraulice în mod treptat, de o dată cu executarea zidăriei. Greutatea astfel ridicată de o dată reprezintă aproximativ 1800 tone.”⁴⁶

La fiecare capăt al podului a fost construită câte o poartă monumentală pe care au fost săpate în piatră și aurite inscripțiile: „Podul Regele Carol I făcut sub Domnia Regelui Carol I 1890 – 1895”. Aceste poduri au ca ornamentații:

– pe partea dinspre Fetești: două mari medalioane de bronz turnate la Școala de arte și meserii din București, reprezentând busturile Regelui Carol I și Reginei Elisabeta, care au fost așezate în dreapta și stânga deasupra arcadei porții;

– pe partea dinspre Cernavodă: de-o parte și de alta, două statui reprezentând doi dorobanți stând în picioare, de cinci ori mai mari decât un stat de om, cu arma la picior, gata de atac, ridicați în memoria eroilor căzuți în Războiul de Independență. Statuile au fost realizate de sculptorul francez Léon Pilet (1836-1916), o parte din contravaloarea lor fiind suportată de Ambasada franceză de la București, ca un dar în cinstea Regelui Carol I. Pentru realizarea miniaturilor pentru statuile dorobanților, Léon Pilet a produs mai întâi cinci modele diferite, dintre care regele a ales modelul care a fost apoi turnat în trei părți la Lyon, îmbinate mai apoi la fața locului. Dorobanțul de pe partea nordică poartă semnătura autorului și anul realizării: 1895.

Dorobanț de pază stând în picioare cu arma la picior gata de atac.

Pe arcada porții dinspre Cernavodă, la stânga, este așezată o placă de marmură neagră, pe care este săpată cu litere de aur următoarea inscripție:

„Înființarea acestui pod a fost votată de Corpurile Legiuitoare în anul 1885, președințe al Consiliului de Miniștri fiind I. C. Brătianu. Construcțiunea lui hotărâtă în anul 1889; s'a început în anul 1890 și s'a terminat în anul 1895, fiind președinți ai Consiliului de Miniștri general George Manu și Lascăr Catargiu, iar Miniștri al lucrărilor publice Alexandru Lahovari, Alexandru Marghiloman și

45 MARIN, Costel. „Stăpân să rămân peste țărnișurile Dunării!”. În: *Drumuri. Poduri*, anul XXIV, serie nouă, nr. 146 (215), august 2015, p. 4. Disponibil pe Internet adresa [https://www.apdp.ro/documents/dp/2015/DP_146\(215\)_2015.pdf](https://www.apdp.ro/documents/dp/2015/DP_146(215)_2015.pdf), accesat în 24.06.2023.

46 Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul 17, nr. 206, 16 septembrie 1895, p. 3.

Constantin Olănescu. *Lucrările s'au executat de către Direcțiunea generală a Căilor ferate ale Statului prin Compania Five-Lille din Franța, fiind Director general al căilor ferate George I. Duca, iar autor al proiectului și director al lucrărilor Anghel Saligny.*⁴⁷

Hotărârea de a proiecta și construi calea ferată Fetești – Cernavodă și podul peste Dunăre, cu o singură linie de cale a reprezentat o hotărâre importantă, contestată de-a lungul timpului. Răspunsul vine din înțelegerea situației economico-financiare a țării după obținerea independenței de stat și a condițiilor politice și sociale ale perioadei⁴⁸.

„Mai întâi, este evident că chiar dacă s'ar putea susține că s'a făcut o greșeală, ea nu poate fi imputată nici lui A. Saligny, nici inginerilor care au colaborat cu el, deoarece proiectele s'au făcut pe baza unui program precis, impus de guvern, prin Direcția Generală C. F. R. și Comisiile speciale care au hotărât toate condițiile ce trebuiau respectate. Iar dacă e vorba să se discute hotărârea Guvernului și Direcției Generale C. F. R. de atunci, – nu se poate judeca simplist numai prin prisma situației atât de schimbată de astăzi și pe considerentele nevoilor traficului de astăzi, ci trebuiesc cântărite și motivele care au dus la luarea hotărârii. Să nu se uite că situația financiară a țării la vremea aceea era așa de grea și nevoile de investiții în lucrări, în toată țara, așa de mari, încât o sporire a cheltuielii cerute de porțiunea de linie Fetești – Cernavoda cu podurile ei, viaductele și celelalte lucrări, ar fi putut chiar să impună amânarea realizării trecerii peste Dunăre pentru legătura cu Marea, pentru cine știe câtă vreme încă.”

Principalele motive economice și financiare vizau, printre altele:

1. obținerea independenței României, care fusese condiționată de plata sumei de 421.880.327 de lei aur către concesionarii străini care executaseră și exploatau cei 1.377 km de căi ferate în țară;
2. executarea unui număr de peste 15 linii de cale ferată, în vederea completării rețelei feroviare, care fuseseră votate și aprobate de Corpurile Legiuitoare în 1884;
3. necesitatea realizării a unui program complex de construcții de șosele, cu o lungime de peste 24.000 km și de poduri peste numeroase râuri;
4. construirea întregii rețele de linii telegrafice de pe întreg teritoriul românesc, atât pentru uzul intern cât și pentru traficul internațional, precum și conectarea Dobrogei prin două cabluri, atât la Brăila cât și la Fetești;
5. realizarea de achiziții de ordin militar, impuse odată cu intrarea României în Tripla Alianță, la 3 octombrie 1883, mărirea numărului corpurilor de armată și efectuarea unor lucrări de fortificații deosebit de costisitoare.

În 1945, cu ocazia aniversării a 50 de ani de la darea în folosință a podului peste Dunăre, prof. N. Ciorănescu, rectorul Școlii Politehnice din București, citându-l pe acad. I. Simionescu, referitor la această importantă construcție, spunea că:

„Opera ce s-a realizat formează o intrare în Dobrogea ce e în adevăr triumfală și măgulitoare pentru munca și știința noastră. Privind din mijlocul apei, te bucură tabloul unic al acestui frumos pod, ce e spânzurat deasupra fluviului. La asfințitul soarelui, împletitura barelor de fier, ce este pătrunsă de lumină, seamănă ca o fâșie de dantelă, lată, întinsă dela mal, peste apă, peste ostroave, numai sălcii, până departe, departe, ca puntea cerului, din poveste.”

47 POPESCU, N. D. Inaugurarea podului peste Dunăre. În: *Calendarul pentru toți Români pe anul 1896*, anul XXI, p. 148.

48 STAN, D. A. Semicentenarul podului peste Dunăre. În: *Buletinul Societății Politehnice*, anul LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 284-285.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manoache

„Tabloul farmecă privirea, dar face să-ți bată și inima de bucurie, căci e o operă a energiei românești, în întregime construită după planurile inginerilor români, ce leagă intim Dobrogea de restul țării [...] Dobrogea, acest pământ bătut de legionarii Romani, ce au lăsat atâtea urme acolo, stăpânit de Mircea cel Bătrân și care nu poate fi decât veșnic al României [...] Iar Dorobanții de pază dela portalul podului, ce prezintă atâtea hotărâre în ținuta și privirile lor și cari par vii, spun cui vrea să înțeleagă, ceea ce e și în inimile noastre ale tuturor.”⁴⁹

Inaugurarea podului de la Cernavodă a fost considerat un eveniment de importanță națională, căruia presa i-a alocat spații ample în paginile ei. Numeroșii gazetari străini veniseră încă de la începutul săptămânii pentru a-și lua toate informațiile privitoare la construcția, istoricul și costurile lucrărilor.

Articolele publicate în presa vremii au anunțat din timp programul inaugurării podului peste Dunăre. Astfel, în numărul ziarului „Constituționalul”, apărut în ajunul serbărilor de inaugurare, se prezenta în detaliu desfășurarea evenimentului:

„Trenul regal va sosi la podul Regele Carol I la ora 1 p. m. MM. LL. AA. LL. RR. precum și auguști Lor oaspeți vor fi primiți la capul podului de directorul lucrărilor.

Aici, elevii școlii de Poduri și Șosele vor prezenta armele și corniștii vor suna primirea M. S. Regelui.

Augustele personaje vor străbate pe jos podul până la ultimul picior din apă al podului, unde, după prezentarea personalului tehnic al podului, M. S. Regele va așeza ultimul nit încheindu-se și sfârșindu-se astfel lucrarea podului peste Dunăre. Acest eveniment se va anunța prin salve de Artilerie. Cortegiul va parcurge apoi pe jos restul podului până pe țărmul drept al Dunărei unde Majestățile Lor și Altețele Lor Regale precum și Auguști oaspeți vor fi întâmpinați de înaltul Cler. Cortegiul regal va intra apoi în chioșcul ridicat în stânga ultimului picior al podului pentru serviciul divin.

Aci domnul ministru al lucrărilor publice va da citire documentului inaugurării care după ce va primi semnăturile Majestăților Lor, a Altețelor Lor Regale, a A.S. Principiului Leopold de Hohenzollern, a A.S. Principelui ereditare de Meiningen, a A.S. Principesei ereditare de Saxa Meiningen, a I.P.S.S. Mitropolitului Primat, a d-lui Președinte al Consiliului, a d-lor președinți al Senatului și Camerei, a d-lor miniștri, a P.S.S. Episcopul Dunărei de jos, a d-lui prim președinte al Curții de Casație, a d-lui prim-președinte al Curții de compturi, a d-lui director general al CFR și a d-lui director al lucrărilor, se va așeza de M. S. Regele în zidărie. În timpul când MM. LL. AA. LL. RR. și înalții oaspeți vor pune mortar și vor da cele trei lovituri de ciocan tradiționale, musicile vor intona imnul național. După terminare, întregul cortegi va lua loc într-un chioșc anume clădit din care vor asista la încercarea podului.

Înainte de descindere M.S. Regele va înmâna medaliile serviciului credincios, contra maieștrilor și supraveghetorilor care s-au distins. Apoi, îndrumându-se spre clădirea de recepție Majestățile Lor și Altețele Lor Regale și înalții oaspeți se vor urca în trenul regal care va străbate podul în sunetul imnului național și salutat de salve de artilerie.

Reîntorcându-se trenul regal la clădirea de recepție Majestățile Lor și Altețele Lor Regale și Auguști oaspeți se vor putea retrage în apartamentele Lor rezervate, pe când invitații se vor întruni în sala de recepție unde vor aștepta sosirea Suveranilor și înalții lor oaspeți spre a le urma în sala banchetului. După banchet Suverana, principesa Moștenitoare, înalții oaspeți și domni invitați vor

49 ATANASESCU, Th. Anghel Saligny (1854-1925). În: *Buletinul Societății Politecnice*, anul LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 267-268.

deschide la un debarcader anume construit în dreptul podului și se vor imbarca pe vapoare, spre a observa după Dunăre aspectul lucrărilor.”⁵⁰

Numeroasele articole apărute după încheierea serbărilor prezentau și atmosfera creată cu ocazia acestui eveniment. Astfel, tot în ziarul „*Timpul*”, găsim descrise impresiile reporterului, entuziast participant la serbarea de inaugurare a măreței opere ridicată la Dunăre.

„Nu am pretențiunea a face o dare de seamă amănunțită a serbărei de eri. Toată lumea a citit programa acestei serbări și știe prin urmare în ce chip s'a inaugurat măreața operă de la Dunărea de Jos. Ceea ce n'a putut prevedea și spune programa, e entuziasmul care a cuprins pe toți câți au asistat la acest act memorabil, sunt impresiunile momentane ale diferitelor faze părțite de asemeni împrejurări.

Să spunem înainte de toate că serbarea aceasta a fost protegiată de un timp admirabil. Pe o dimineață de toamnă din cele mai frumoase, un tren compus din peste două-zeci vagoane de clasa I a luat de la gara de Nord pe cei 400 de invitați spre a'i duce în trei ore la Fetești, de unde încep lucrările de artă ale podului peste Dunăre.

Nu mai vorbesc de numeroasele trenuri de plăcere pornite de la București, Constanța, Călărași, Slobozia, etc., care concentraseră pe țărmurile Dobrogei vre-o 30,000 de oameni.”

„După ce oaspeții trecură podul propriu zis peste Dunăre, lângă Cernavoda, până la ultima pilă și se așezară aici conform ordinei din programă, bubuitul tunurilor de pe țărmurile Dobrogei și din canonierele care staționau pe Dunăre, anunțară în curând sosirea trenului regal care venea cu auguștii oaspeți de a dreptul de la Sinaia. Majestățile Lor, Altețele Regale și auguștii oaspeți traversară pe jos podul până la ultima pilă, unde d-nele Olănescu, Duca și Saligny oferiră buchete de flori M. S. Reginei și AA. LL. Regale principesei Maria și ducesei de Saxa-Meiningen. Imediat după aceea M. S. Regele pune în mișcare mecanismul care avea de scop așezarea ultimului nit de argint și apoi toată lumea porni spre țărmul Dobrogei, unde I. P. S. Sa Mitropolitul-Primat, asistat de P. S. S. Episcopul Dunărei de jos și de un numeros cler oficiă serviciul divin într'un pavilion anume construit pentru acest sfârșit.”⁵¹

Ziua aleasă pentru inaugurare s-a dovedit a fi o frumoasă zi de toamnă, ceea ce a făcut ca foarte multă lume să dorească să participe la marea serbare, iar numărul mare de bilete cumpărate a determinat conducerea CFR să pună în circulație șapte trenuri. Într-un articol din ziarul „*Universul*” se spune că:

„Încă de la ora 5 de dimineață gara de Nord era înșesată de lumea care cumpărase bilete din ajun ca să meargă la marea serbare din Cernavodă. Așa că a fost nevoie ca direcția căilor ferate să facă 7 trenuri care să plece la intervale de 10 m. Cu toate astea, toate trenurile erau pline și cea mai mare parte din pasageri se văzură nevoiți a sta pe scări, sus pe vagoane; mulți care aveau bilete la cl. I au fost bucuroși să găsească un locșor de stat în picioare în vagoane de cl. III. Pe la diferite stații până la Dunăre unde s-a oprit trenul o mulțime de lume aștepta cu flori și lăutari sosirea trenului regal. Trenurile au fost oprite pe malul stânga al Dunării, iar pasagerii, cu ajutorul diferitelor remorhere ale marinei române și cu bărcile, pentru o plată de 2-3 gologani, au fost transportați pe malul drept al Dunărei, la Cernavodă.”⁵²

50 Inaugurarea Podului peste Dunăre „Regele Carol I”. În: *Constituționalul*, anul VII, nr. 1.806, 12/24 septembrie 1895, p. 3.

51 Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul 17, nr. 206, 16 septembrie 1895, p. 3.

52 *Universul*, anul XII, nr. 220, 17/29 septembrie 1895, p. 2.

Reporterul delegat al ziarului „Românul”, participant la spectacolul organizat cu acest prilej, a surprins în articol atât atmosfera cât și neajunsurile întâmpinate de oamenii care au dorit să fie prezenți cu ocazia inaugurării podului și a liniei de cale ferată.

„Trenurile erau așa de pline, că oamenii stăteau pe scările pe tampoanele chiar pe acoperământul vagoanelor; până și locurile frânelor erau ocupate de pasagerii cari în schimbul acestui loc reamplasau în atribuțiuni cu multă pricepere pe frânări.

[...] Ajunși înaintea podului, trenul se opri și pasagerii trebuiră să se urce în niște vagonete mici de lemn, cari prin jos de pod, transportau lumea până la malul Dunărei, unde apoi era imbarcată de un vapor care-i ducea de cealaltă parte a podului, unde urma să se facă inaugurarea. Cum numărul vagonetelor era restrâns, lumea fu nevoită se parcurgă pe jos acest drum nisipos, presărat cu bolovani și acoperit cu scaieți și mărăcini care-ți sfășiau hainele. Cu chiu cu vai însă ajunserăm în marginea Dunării și gata a ne imbarca. O dată Dunărea trecută, un frumos spectacol ni se presintă ochilor, dar atât de frumos, că privirea nu ți se mai sătura admirându-l, amintindu-ți una din acele priveliști pe care scriitori talentați ni le zugrăvesc în culori atât de sugestive.

În vârful dealului, era instalată tribuna, de unde invitații puteau cuprinde cu privirea toate împrejurimile și frumosul spectacol ce li se prezenta înaintea ochilor. Mai încolo de tribună și chiar în marginea dealului, care în acea parte servește și de mal Dunărei, era instalat un alt pavilion de unde regele și invitații săi trebuiau să privească la trecerea pe pod a mașinelor.

Erau aproape 12 ore când am ajuns la Cerna-Vodă. O luarăm sus spre a ne instala în tribună.

Trebuie să notez că aci, o mulțime de doamne, nu știu prin ce mijloc, dar reușise a căpăta bilete și pentru micii lor bébé, cari ne putându-se dezlipi de pisica și câinele de acasă, îi târâră aci, și pe când musicile cântau, drăgălașele odrasle plângeau și țipau, supărate poate de o doică nepoliticoasă, cățelușii începeau a urla, iar pisicile a miorlăi. Era un frumos spectacol, n-am ce zice, dar cam supărător pentru noi, care trebuia fîm atenți și să luăm note.”⁵³

Este descrisă și călătoria publicului doritor de a participa la serbare; astfel călătorii veniți cu trenurile dinspre București, erau debarcați înainte de pod, după care erau preluați de niște vagonete mici de lemn, care duceau lumea până pe malul Dunării, pentru a „se imbarca pe diferite remorhere ale marinei române și cu bărcile, pentru o plată de 2-3 gologani”⁵⁴ pentru a a ajunge pe cealaltă parte a podului, unde urma să se vadă spectacolul. Dar pentru că numărul vagonetelor era mult prea mic pentru a face față numărului mare de călători, aceștia s-au văzut nevoiți să parcurgă pe jos drumul nisipos, presărat cu bolovani și acoperit cu scaieți și mărăcini⁵⁵.

Pe malul stâng al Dunării, de la piciorul podului, pe dealul acoperit cu un covor de verdeață fuseseră ridicate mai multe tribune amenajate și frumos decorate.

„Din această tribună vedeai șerpuind la picioarele bătrânului fluviu cu gigantul pod peste el și domina toată balta de la Fetești pe lățime de 28 km, așa că puteai îmbrățișa cu o singură ochire întreaga operă măreață care se inaugura în acel moment. Vedeai în profil podul cel mare cu armătura sa de oțel, ca o dantelă fină lucrată de niscai-va naiade cu viaductul său, întreaga punte de

⁵³ *Românul*, anul XII, nr. 218, 27-28 septembrie 1895, p. 1.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem.

pământ care brăzdează Balta pe o lungime de 13 km, viaductul de la mijlocul Bălții de 1455 m, apoi podul peste Borcea cu viaductele sale și în fine, la capătul acestor lucrări, colina verde și răzătoare de pe țărmul stâng al Borcei cu satele Fetești și altele învecinate.”⁵⁶

În dreapta podului fusese amenajată tribuna din care se oficia serviciul divin, iar pe malul din față se ridicase tribuna pentru presă și alți invitați. În partea stângă, lângă pavilionul regal, se ridicase o clădire a la impruvisto, ca loc de organizare al banchetului.

„În fața podului erau ridicate o mulțime de tribune frumos decorate și împodobite cu steaguri tricolore. În dreapta o tribună unde s-a oficiat serviciul divin, iar vis-a-vis o altă tribună unde s-a pus actul comemorativ într-una din pietrele clădirii podului. Pe malul din față era tribuna presei și a diferiților invitați. În stânga se afla un colosal pavilion de pe care cortegiul regal privea podul. În vale, sala banchetului și mai la vale, aproape de malul Dunării, o enormă hală de bere a fabricii Bragadiru.”⁵⁷

Sosirea, la ora 1 și 20, a trenului regal care-i aducea pe rege, regină și înalții invitații a fost primită cu intonarea imnului regal de către muzicile aflate pe toate vasele de război din port, în timp ce artileria a tras mai multe salve, iar elevii Școlii de Poduri și Șosele au prezentat onorul. La ora 2 și 20, regele a sosit la capul podului, unde a fost primit cu tradiționala pâine cu sare, de către prefectul județului, dl. Istrati, împreună cu primarul orașului și cu Ali Colem, muftiul județului. Fratele regelui a purtat cu această ocazie un frumos costum de colonel de dorobanți. „Regele cu familia, casa sa civilă și militară, miniștri și alți demnitari se cobor jos și parcurg pe jos tot podul”, până la ultimul picior de apă al podului, unde regele a bătut ultimul nit de argint, care a consfințit terminarea lucrării acestui măreț pod.

Ministrul lucrărilor publice a citit documentul inaugurării, semnat apoi de membrii familiei regale, de mitropolitul primat, de președintele consiliului de miniștri, de președinții Camerei și Senatului, de directorul general al CF și de Anghel Saligny, directorul lucrărilor. Documentul a fost așezat de rege în zidărie și în timpul când membrii familiei suveranilor noștri dădeau cele trei lovituri de ciocan, fanfarele intonau imnul regal. Cortegiul a parcurs apoi, tot pe jos, restul podului până la malul drept al Dunării, unde au fost întâmpinați de cler în frunte cu mitropolitul primat. Acolo au intrat în chioșcul ridicat la stânga ultimului picior al podului și au asistat la oficierea serviciului divin ținut de mitropolitul primat, împreună cu Partenie, episcopul Dunărei de Jos. La terminarea ceremoniei, familia regală, demnitarii și invitații s-au îndreptat spre pavilionul de pe marginea Dunării pentru a urmări trecerea locomotivelor.

Momentul mult așteptat, cel al trecerii locomotivelor pe pod, este surprins mai mult sau mai puțin plastic de fiecare participant la serbare. Trebuia să fii prezent pentru a înțelege măreția momentului, după cum spunea, într-un articol din ziarul „Românul”, reporterul care a fost de față și a trăit acele momente. Și trebuie să-l credem pe cuvânt ...

„La ora 3^{3/4}, intră pe pod cele cincisprezece locomotive cu o iuțea vertiginosă. Viteza lor era de 60 kilometri pe oră. Cineva ar fi trebuit să fie față la această trecere a mașinelor, pentru ca să poată pricepe în întregime măreția momentului și a entuziasmului de ne-descriș, ce cuprinsese publicul. Când mașinile au atins primul picior al podului, un sgomot ce făcea

⁵⁶ Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul 17, nr. 206, 16 septembrie 1895, p. 2.

⁵⁷ *Universul*, anul XII, nr. 220, 17/29 septembrie 1895, p. 2.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

să vibreze aerul de sunete și bubuituri, ne făcu să credem că asistăm la un spectacol feeric, un spectacol care-ți ocupă imaginația, simțirea toată ființa, spectacol care pentru un moment te face să uiți totul și să trăiești numai cu imaginația și impresiile ce resimți atunci. Toate vapoarele din port începură a da semnalul de onor: un fluierat prelung, ascuțit, răsunător; tunurile începură a bubui, iar cele cincisprezece mașini fluierând puternic, își urmau drumul, mândre victorioase.

S-a fi părut că drumul lor e lung, că ținta opririi lor e depărtată, că aveau menirea să ducă departe ... departe, știrea despre neamul românesc, despre mândri, ce resimte orice român astăzi când Dunărea nu mai e un obstacol pentru noi, când prin legături de fier suntem uniți cu orientul depărtat.”⁵⁸

Frumusețea parcurgerii unui articol de ziar este că fantezia nu are limite în imaginarea slovelor așternute pe hârtie. Astfel, articolul din ziarul „Timpul” ne poartă cu gândul la povești în care un fum alb venit din depărtare și niște șuerături stridente dădeau de veste că trenul compus din locomotive, ca un balaur furios, a pornit spre pod. La ora 3:45 au intrat pe pod cele 15 locomotive cu o viteză de 60 km pe oră.

Cele unu sau două minute, în care mulțimea venită pe malurile Dunării a asistat cu entuziasm și nerăbdare, la trecerea convoiului de locomotive care încercarea rezistența podului, au fost privite astfel:

„În adevăr, iată că zărim fumul apropiindu-se tot mai mult, șuerăturile devin din ce în ce mai deslușite și vedem venind spre pod, ca un balaur furios, acel tren de locomotive împodobite cu flamure și șuerând fie-care din resputeri. Insist asupra acestui amănunt: că trenul de locomotive avea înfățișarea unei ființe animate supra-naturale, atât din cauza flamurelor multicolore fâlfâitoare care păreau atâte aripioare ale fiarei sălbatice, cât și din cauza sgomotului asurzitor pe care l făceau cele 15 locomotive.

Iată că balaurul a ajuns la capătul podului și dă să intre pe el. Atunci se produce o scenă care face să vibreze întreg sistemul nervos al asistenților. Salve de tunuri salută intrarea trenului pe pod, iar mulțimea de vapoare de resbel și de transport, care staționează în Dunăre la picioarele podului, încep cu sirenele lor un concert asurzitor de răcnete și de mugete, care-ți dau iluziunea desăvârșită a atâtor balauri cari din valurile fluviului țipă, răcnesc și mugesc de bucurie. Acest concert e imposibil de descris, dar am deosebit printre aceste sunete difuze ale sirenelor, răcnetul leului, mugetul bourului, sbieretul elefantului, șuerăturile și țipetele tuturor animalelor terestre și aquatice, cărora le ținea isonul bubuitul salvelor de artilerie, sunetele muzicelor militare și aplausele și aclamațiunile mulțimei.

Un fior de bucurie, de teroare, de mândrie națională, un fel de amestec de simțiminte disparate mă străbătu din tălpi până în creștet, simți acea sguduitură a nervilor pe care ți-o dă emoțiunile mari și pe care o definește francezul sub denumirea de saisissement. Și nu mă îndouiesc că aceiași impresiune simți și cea mai mare parte din asistenți. Vuietul acesta ținu cât ținu trecerea trenului de locomotive peste pod, adică cam un minut și jumătate.

Momentul încercării podului cu un tren de 15 locomotive.

După o mică pauză de reculegere, în care interval toți își comunicau impresiunile [...] aducând în același timp omagii d-lui Saligny, scena de adineaori se mai repetă odată prin trecerea peste pod a trenului regal cu o iuțeală superioară. Acest tren trecu podul în 40 de secunde în mijlocul aceuiași concert de salve de artilerie, de mugete și răcnete ale sirenelor, de sunete muzicale, de aplause și de aclamațiuni ale mulțimei.”⁵⁹.

Alt articol, altă prezentare a momentului:

„Moment sublim, moment măreț, moment cu anevoe de descris! de o dată se audi în spațiu un fluerat teribil, un fluerat prelungit, un fluerat de balaur, uriaș: era țipătul asurditor al celor cincisprezece mașini, care spintecau spațiul pe uscat cu o viteză de vertej, căruia îi respunse prin asemenea țipăt formidabil sirenele nenumăratelor bastimente care se odihneau pe apă în jurul podului gata să despice în ori-ce moment cu aceeași iuțelă spațiul licuid al râului. La vocea geniurilor pământului respunse vocea geniurilor apelor! Într’același timp artileria trăgea focuri, muzicele cântau imnul național, și tote vasele aflate în port salutau prin fluerele mașinelor lor; iar o mulțime imensă, venită într’adins din tote unghiurile țerei, aclama acest mare eveniment cu urale entusiaste.”⁶⁰.

Peste ani, referindu-se la acest moment, ing. insp. gen. (r) Teodor Balș (elev la momentul inaugurării podului) își publica amintirile într-un articol din numărul special al „Buletinului Societății Politecnice” din 1945, dedicat aniversării a jumătate de veac de la construirea podului. Amintirile tânărului licean de atunci legate de „gigantica și în același timp eleganta și svelta lucrare de artă” redau bucuria și emoțiile trăite prin participarea „la fața locului” la acest măreț eveniment.

„După oarecare timp, aud spunându-se că Regele Carol I, cu Regina Elisabeta și Principii Moștenitori Ferdinand și Maria, sosesc în curând. Au venit cu trenul până la portalul din spre Fetești al podului, de unde au pornit pe jos pe pod, pentru a-l putea vedea de aproape, însoțiți de membrii Guvernului, de Gheorghe Duca, de Anghel Saligny și de colaboratorii lui principali. Trenul Regal se înapoiază până la gara vecină, Dunărea, pentru a lăsa linia liberă. La un moment dat, în sunetele Imnului Regal zăresc grupul cu Maestățile Lor apropiindu-se și oprindu-se la oarecare distanță de portalul podului. Regele Carol I așează cu mâna lui și bate un nit de argint purtând pe capul lui inițialele Regale. Este ultimul nit al giganticei construcții. El semnează apoi un document ce se zidește în portal.

Apoi, după efectuarea serviciului divin, grupul se îndreaptă spre pavilionul Regal.

Se apropie momentul cel mai emoționant al ceremoniei: trecerea pe pod a convoiului de încercare. Ca la un semnal nevăzut, o simfonie uriașă se înalță deodată spre cer. Sirenele tuturor vaselor aflate pe Dunăre în preajma podului șueră, muzicele militare cântă Imnul Regal, tunurile unei baterii de artilerie bubue, și se aude apropiindu-se cu un vuet de tunet convoiul celor 15 locomotive lansate cu vitesa maximă permisă de construcția lor, toate fluerând deodată. Iată-le debușând de pe pod și stârnind aplauzele și uralele miilor de spectatori, adăogându-se o nouă notă neuitatului concert ce consacra reușita încercării. Momentul este în adevăr solemn, și azi când, după 50 de ani, îl evoc, resimt, neștearsă, emoția ce mi-a cauzat atunci.”⁶¹

59 Serbarea de eri. În: *Timpul*, anul XVII, nr. 206, 16/28 septembrie 1895, p. 3.

60 POPESCU, N. D. Inaugurarea podului peste Dunăre. În: *Calendarul pentru toți Românii pe anul 1896*, anul XXI, p. 151.

61 BALȘ, Theodor. Amintirile unui licean. În: *Buletinul Societății Politecnice*, anul LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 298-301.

Un moment la fel de important a fost cel în care, Anghel Saligny, aflat pe o barjă, sub pod, a asistat la trecerea convoiului de locomotive peste pod.

„În mulțime, unii susțin că Saligny stătea în acele clipe cu mâna crispată pe revolverul ce l'avea în buzunar și cu care și-ar fi curmat firul vieții dacă podul nu ar fi rezistat probei. De unde aflaseră acest lucru nu știu, dar sunt sigur din contră că conștiinciozitatea cu care fiecare piesă a podului fusese calculată dădea autorului lui întreaga siguranță a reușitei. Totuși este cert că trecerea în goană a celor 15 locomotive constituia un spectacol deosebit de impresionant.

După ce ultima locomotivă a dispărut în tranșeea în curbă spre dreapta ce coprinde linia (gara Cernavoda-Pod nu exista încă), a urmat un sfert de oră de reculegere, fiecare împărțășind vecinilor săi impresiile ce-l stăpâneau.”⁶²

Conform programului, la ora 3:10, Regele Carol I a distribuit medalii și decorații inginerilor și lucrătorilor care au participat la proiectarea și realizarea podului, adresând fiecăruia cuvinte de mulțumire pentru activitatea depusă. Au fost conferite următoarele decorațiuni⁶³:

– Steaua României: Mare ofițer: G. I. Duca, Anghel Saligny; Comandori: Emil Miclescu, Eug. Lantrac, Ernest Gaertner, Adolf Greiner; Ofițeri: Artur Flachet, Jean Baptiste Pradel; Cavaleri: N. Davidescu, St. Georgiu, Al. Davidescu, P. Zahariadi, I. Paola, Ioan I. C. Brătianu, N. P. Ștefănescu, Vintilă I. C. Brătianu;

– Coroana României: Mare Cordon: C. Olănescu; Mare Cruce: Edmond Duval; Comandori: I. Băiulescu, N. Herjeu Rodier; Ofițeri: B. Heuman, Gustave Rochebois, C. Iarca, Antonio Monterumice; Cavaleri: Gr. Casimir, Romulus Băiulescu A. F. Bădescu, Anghel Dimitrescu, I. Scila, V. Cristescu, G. Levideanu, D. Ținc, Camille Dehnert, Silberberg, Marin Guglielmo, Gallopin;

– Serviciu credincios: Medalie de aur: Jules Bezaneou, Zenobie Constantinescu, Gustave Chastrain, Georges Callu, Armand Sergent, Ioseph Doyen; Medalie de argint: August Eniu, Nicolai Budeanu, Spiru Teodorescu, Ștefan Simionescu, August Brun, Nicolae Alexandrescu, Gh. Grigoriu, Ioan Zihil, Constantin Vodislav, Petre Vasiliu, Louis Lefevre, V. Domenico.

Trenul regal, în care s-au aflat regele și regina, principii moștenitori și membrii familiei regale, împreună cu iluștrii invitați, a fost oficial primul tren care a trecut podul, de la un capăt la celălalt, însoțit de sunetele muzicii militare și ale salvelor de artilerie. Acesta a fost:

„[...]remorcat de două locomotive de tipul „Orleans”, cele mai rapide de pe atunci. În cap este locomotiva Nr. 488, iar rotașă este mașina 492. Ele sunt conduse de Inspectori de Tracțiune, impunători în uniformele lor, cu spada pe șoldul stâng și mănuși albe. [...] Familia Regală se urcă în el și trenul pornește, împins încet, astfel ca Majestățile Lor să poată admira în voe, din extremitatea vagonului prevăzută cu veranda cu geamuri, perspectiva interioară a podului și peisajul ce se desfășoară la picioarele lor.

Auguștii călători sunt primii ce traversează Dunărea Românească în tren, și din acel moment circulația pe noua linie Fetești-Cernavoda, atât de bogată în mari opere de artă, este deschisă. De a doua zi se vor pune în funcțiune trenurile directe București-Constanța și, în același timp, trenurile mixte Cernavoda-Constanța, menționate încă în livretul de mersul trenurilor din 19 Aprilie/1 Mai 1895 ca circulând în legătură cu diligența dela și spre Fetești și cu vapoarele dunărene dela și spre Galați și Giurgiu, își încetează circulația.”⁶⁴.

⁶² Ibidem.

⁶³ Știrile zilei. În: *Timpul*, anul XVII, nr. 207, 17/29 septembrie 1895, p. 2.

⁶⁴ Ibidem.

Conform programului stabilit, după terminarea încercărilor, la ora 4:30, a avut loc banchetul organizat în clădirea gării, aflată în stânga podului și transformată *ad-hoc* în salon de recepție.

În stânga se aflau trei mese principale, o masă mare se întindea de-a lungul sălii, iar alte două în lătul ei. Masa din mijloc era prezidată de Regele Carol I, care avea la dreapta sa pe Prințesa de Saxa-Meiningen și la stânga pe I. P. S. Mitropolit Primat, iar în față pe dl. C. Olănescu, ministrul lucrărilor publice. O altă masă era prezidată de Regina Elisabeta, care-l avea la dreapta sa pe Prințul Leopold de Hohenzollern și la stânga pe Prințul Ferdinand, iar în față Reginei era dl. Duca, director general al Căilor Ferate Române. A treia masă era prezidată de Prințesa Maria, care-l avea la dreapta sa pe Prințul de Saxa-Meiningen și la stânga pe Prințul Wilhelm de Hohenzollern, iar în față era dl. A. Saligny. Celelalte două mese cu invitați erau așezate transversal. Fiecare invitat avea locul desemnat și fiecare a găsit pe tacâmul său, o medalie comemorativă de bronz, executată la Viena de gravorul Anton Scharff și o fotografie a podului peste Dunăre.

„La masă, fiecare invitat a găsit la tacâmul său un «menu» foarte artistic lucrat și prezentând diferite vederi, o fotografie a podului și o medalie comemorativă care pe o parte reprezintă figura M.S. Regelui, iar pe revers pe bătrânul Istru privind, din marginea Dunărei, capul uriașului pod. La picioarele acestei figuri alegorice e gravată marca României, iar deasupra capului, două Naiade țin o panglică cu inscripția: «Podul Regele Carol I».”⁶⁵

Meniul servit cu ocazia banchetului a fost compus din următoarele feluri: Caviar frais; Sardines; Consommé de volailles; Petits bouchées à la Reine; Saumon Sauce Régence; Filet de boeuf à la Royale; Chauffroid de cailles en caisses; Punch Romaine; Poularde du Mans truffées; Salade russe; Asperges Sauce Hollandaise; Glaces; Gâteau à la Princesse; Fromage, fruits, café, liqueurs; Vins: Sherry, Johannisberg cabinet, Clos de Vougeot, Chanteree, Château Yquem, Mouton Rothschild, Pommery sec. Au ținut discursuri C. Olănescu, ministrul lucrărilor publice, apoi G. I. Duca, directorul general al căilor ferate române, iar la sfârșit, regele, care a închinat pentru dezvoltarea și propășirea României⁶⁶.

În timpul mesei, muzicile militare au întreținut atmosfera, *„cântând piese alese atât pentru asistenții de la banchet cât și pentru publicul de afară.”*⁶⁷

În discursul său, ținut în numele inginerilor care au participat la proiectarea și construirea căii ferate și a podurilor de peste Dunăre, G. I. Duca a făcut o scurtă prezentare a lucrărilor care s-au realizat pentru podul de peste Dunăre:

„[...]O tăiătură de 500.000 metri cubici, 1.000 m. de poduri și de viaducte peste Borcea, 2.000.000 metri cubici de rambleuri, apărați în contra apelor prin 200,000 metri pătrați de pereturi zidite, un viaduct de un kilometru și jumătate în mijlocul bălței, altul de 900 metri, și tote aceste lucrări pentru a ajunge la ultimul și cel mai mare obstacol: Dunărea.

În zadar bătrânul fluviu a căutat să apere cu furie liniștea sa seculară, turburată cu atâta îndrăsnală, deslănțuind-și valurile și înecând întrăga câmpie, de la malul Dunărei până la malul Borcei; lupta a fost crâncenă, dar el a fost învins.

Fundațiunile podului sunt coborâte la 30 m. sub nivelul apelor mici; pare că el a înfipt cu dragoste rădăcini adânci în fundul râului, ca nici valurile, nici sloiurile, nici furtunile să nu l sdruncine; stăpân să rămână pe țarmurile Dunărei, precum poporul român, cu tote dușmăniile stâncă a rămas pe pământul strămoșesc.

65 Serbările de inaugurare a Podului de peste Dunăre. În: *Timpul*, anul 17, nr. 200, 7/19 septembrie 1895, p. 1.

66 *Românul*, anul XII, nr. 218, 27-28 septembrie 1895, p. 1.

67 Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul 17, nr. 206, 16/28 septembrie 1895, p. 2.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc ogândite în presa vremii...
Mihaela Manoache

El se înalță la 30 m. d'asupra apelor mari, pare că ar avea să coprindă într'o ochire cât mai mult din scumpa țară, să arate cât de sus ea a ajuns, pare că vrea să dică; fie-cărui gândiți-vă ce a fost Muntenia, ce a fost Moldova, priviți ce sus este acum Regatul României.

Imense deschideri de 190 m. despart pilele lăsând trecerei o cale largă, precum largă a fost tot-d'a-una calea ce România a deschis progresului.

Și pe d'asupra stau așezate 5.000.000 kilograme de metal, masă enormă care a trebuit să fie ridicată la 30 m. înălțime.

De oțel este corona pe care România va pus'o pe cap, Sire; de oțel este brațul pe care România îl întinde Dobrogei, ca un simbol de vecinică unire și de puternic sprijin.

Iată podul Regele Carol I".⁶⁸.

Inaugurarea podului peste Dunăre. În: *Constituționalul*, anul VII, nr. 1.810 din 17/29 septembrie 1895. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

La rândul său, regele a rostit un discurs în care arăta că:

„[...]Monumentele sunt istoria viue a popoarelor; până astăzi urmele lui Traian nu s'au șters. Cine nu vorbește de podul său de la Severin ? Să dea Dumnedeu ca al duoilea pod, stabilit după mii de ani pe Dunărea-de-Jos, să trăiască veacuri spre a povesti generațiunilor viitoare, din neam în neam, că numai prin

jertfe, lupte și o muncă statornică, Statul român a putut fi întemeiat.

Mândru pot fi, dar: că sub Domnia Mea s'a conceput și isprăvit, de inginerii noștri, acest măreț pod, care va atrage o însemnată parte a comerțului european pe căile nostre ferate, fiind că astăzi stăpânim linia cea mai scurtă între mările nordice și țările din Orient.

Aruncăm acum o privire mai departe pe Mare, pe această nemărginită cale de apă, unde se încrucișază nenumăratele drumuri ale mișcării întregii lumi, care răspândesc bogățiile asupra națiunilor. Prin portul de la Constanța, podul peste Dunăre ne deschide această cale largă, care va spori într'un mod neașteptat relațiunile nostre comerciale și va asigura dezvoltarea noastră maritimă.

Steagul României, care este deja cunoscut în porturile din Europa, în curând va fâlfâi și în țările cele mai depărtate ale Universului, ducend cu densul renumele scumpei nostre patrii. Cu inima plină de bucurie exprim această convingere în fața acestei impunătoare adunări, în fața uriașului nostru pod, pe care îl privesc ca cheia de aur a unui viitor strălucit, mulțumind călduros tuturor acelor cari au contribuit la marea isbândă ce se sărbătorește astăzi de noi cu atât de adâncă satisfacțiune. Mulțumesc de asemenea pentru cuvântările așa de bine simțite și atât de măgulitoare pentru mine, mulțumesc corpului tehnic pentru râvna și hărnicia ce a desfășurat în numeroasele lucrări publice săvârșite în cursul celor din urmă ani, și cari găsesc cea mai frumoasă a lor încoronare în podul de peste Dunăre.

⁶⁸ Toastul D-lui G. Duca. În: *Constituționalul*, anul VII, nr. 1.811, 19 septembrie/1 octombrie 1895, p. 2.

Fericit Sunt că înalții oșpeți și D-văstre, toți sunteți martori la această memorabilă zi, care însemnă o nouă epocă în viața noastră economică, și Sunt singur că vă veți uni cu Mine în strigarea de: Să trăiască iubita noastră Românie, al cărui avânt nimeni nu-l mai poate opri în drumul măririi și al propășirii. [...].”⁶⁹.

Lucrătorii care au participat la construirea căii ferate și a podului împreună cu o parte din populația venită la inaugurare au fost invitați să participe la mesele populare organizate pe partea dreaptă a malului Dunării, unde au fost instalate 100 de mese pentru câte 50 de persoane, astfel că mai bine de 5.000 de participanți s-au putut ospăta la această serbare. Pentru ei au fost fripți în aer liber 100 de berbeci și 50 de viței, însoțiți de 800 de vedre de vin.

„Pe câmpie, sub cer liber, în niște coloane enorme, un roi de Tătari învârteau în niște frigări colosale, berbeci întregi, a căror grăsime curgând pe jăratec ridicau nori de fum.

Mai departe, pe niște lavițe de lemn construite anume, mii și mii de oameni așteptau, flămânzi și obosiți, hartanele berbecilor care dispăreau aproape nemestecate. Entuziasmul cu care se devoraciașvârtele de berbec și chiotele care însoțeau bardaca de vin ce se oferea fie-cărui oaspete, dedeau acestei mese populare aspectul acelor uriașe cumetrii la cari, zic basmele, împărații din povești ospătau un norod întreg.”⁷⁰

Pentru cei care nu-și aduseseră de acasă mâncare s-au deschis numeroase ospătării în Cernavodă, dar, pentru că lumea se grăbea să se înapoieze la București sau în alte localitățile de unde venise, mulți nu au mai ajuns în Cernavodă.

„Deși la Cernavodă se deschiseseră o mulțime de birturi noi, totuși mulți, care nu s-au îngrijit să-și aducă de acasă de ale mâncărei, au rămas flămânzi sau au mâncat foarte prost. S-a dat lucrătorilor podului un banchet popular în magaziiile de cereale cari au fost transformate pentru această ocazie în săli de mâncare.”⁷¹

După terminarea serbării, toată lumea participantă s-a îndreptat spre gară, iar regele și regina, principii moștenitori și iluștrii oșpeți au coborât la debarcader și au rămas pe vapoarele ancorate pe Dunăre până dimineața următoare când au plecat la Constanța.

Articolul dedicat de ziarul „*Timpul*” încheierii serbărilor inaugurării prezintă, în câteva rânduri, busculada produsă la plecarea publicului, care, nerăbdător să ajungă acasă, nu a mai așteptat trenurile puse la dispoziție cu această ocazie și s-a înghesuit la primul tren.

„Spațiul și timpul mă silesc să scurtez o dare de seamă, asupra căreia ar fi de scris un volum. Voi spune numai că banchetul s’a întins peste ora fixată pentru sfârșitul său, adică până pe la 6 ore, așa că invitații cari plecau spre București sau Constanța au trebuit să renunțe la unul din punctele cele mai interesante din program, preumblarea cu vaporul pe Dunăre, spre a vedea podul și de pe apă. Numai Majestățile și Altețele Lor Regale cu Augustii oșpeți și cu suită restrânsă s’au coborât la debarcader, în mijlocul aclamațiunilor mulțimei, și s’au imbarcat pe vaporul Orient, unde au petrecut noaptea, spre a pleca azi dimineață la Constanța.

Cei mai mulți invitați s’au reîntors la București cu același tren cu care s’au dus, ajungând în capitală pe la 11 ore în loc de orele 9 ¹², obosiți, dar încântați de ziua petrecută pe țăr murle

69 Inaugurarea podului de peste Dunăre. În: *Voința națională*, anul XII, nr. 3.237, 17/29 septembrie 1895, p. 1.

70 Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul 17, nr. 206, 16/28 septembrie 1895, p. 3.

71 *Universul*, anul XII, nr. 220, 17/29 septembrie 1895, p. 2.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc ogîndite în presa vremii...
Mihaela Manoache

Dunării. Ceilalți s'au dus la Constanța. Mulțimea de excursioniști de plăcere au sosit la București mai târziu și în condițiuni de comoditate negreșit mai puțin plăcute. Dar această împrejurare e nedespărțită, în ori-ce țară din lume, de asemenea serbări populare, unde într'un moment dat se ivește o aglomerațiune excepțională de public. Neplăcerea de a călători tescuiți ca sardelele în cutii se datorează însă numai publicului, care, nerăbdător de a pleca, a luat cu asalt primele trenuri de plăcere care au plecat din Cernavoda, nevoind nimeni să aștepte a pleca cu trenurile următoare. De aceea am văzut aceste trenuri așa de încărcate în cât e o adevărată minune că nu s'au întâmplat numeroase accidente. Cele dintâi două trenuri de plăcere erau așa de încărcate de lume, în cât toate platformele și întreg spațiul dintre două vagoane formau ca un fel de ciorchină de ființe omenești. Nu numai punțile dintre două vagoane erau încărcate de asemenea ciorchine, dar unii au călătorit chiar călare pe trampoane sau cocoțați pe coperișurile vagoanelor. Nimeni nu era însă obligat să călătorească în chipu acesta și spre a avea loc n'avea de cât să 'și aștepte rândul în trenurile următoare.

Trecerea peste pod la întoarcere a prezentat un aspect feeric. Pe de o parte zăriai pe țărmul Dobrogei orașelul Cernavoda cu casele sale albe înșirate pe deal, apoi pavilioanele înființate pentru serbare cu culorile lor viu și mulțimea enormă ... În apă, până sub pod, bastimentele vari iluminate, unele cu lanterne venețiane, altele cu electricitate, împodobite cu flamure multicolore și pe deasupra lor focurile de artificii, care veneau să se stingă în albia fluviului ast-fel că cine-va nu se putu opri de a asemăna această serbare cu o miniatură a celei de la Kiel. Trec peste o mulțime de amănunte și incidente și termin zicând că serbătoarea de ieri va lăsa o amintire neștearsă în mintea și inima tutulor acelor cari au asistat la ea.”⁷²

Cu ocazia inaugurării podurilor peste Dunăre, Direcțiunea CFR a împărțit invitațiilor câte o medalie, care avea, pe una din fețe, portretul regelui în uniformă de general, peste care era aruncată mantaua de militar desfăcută la piept, iar în partea de sus, la stânga, în dreptul feței era scris „Carol I Rege” și la dreapta, în spatele regelui, „al României”. Pe cealaltă parte, în sus, planau două sirene cu capetele și corpurile de femei până la mijloc și în partea de jos cu trupuri de delfini; ele purtau în mâini o banderolă pe care era scris: „Podul Regele Carol I”, iar dedesubt, la dreapta, se vedea orașul Cernavodă, Dunărea și malul ce o domină, precum și reproducerea exactă a podului peste Dunăre. Deasupra podului era scris: „Octobre 1890 – Septembre 1895”. În partea de jos, în stânga, era reprezentat bătrânul Danubiu, înconjurat și încoronat cu papură și trestie, care se uita cu atenție spre marele pod, rezemându-se cu mâna dreaptă de un vas răsturnat din care curge un râu de apă, iar cu cealaltă sprijinindu-se de genunchiul stâng. În aceeași parte, la dreapta, sub pod și în corpul malului ce mărginea Dunărea se afla ecusonul cu marca țării, așezat în linie verticală. Această medalie a fost bătută în atelierul lui A. Schaff din Viena: câteva în aur, circa 30 în argint și 500 în bronz galben, mărimea unei medalii fiind de 97 mm⁷³.

Tot atunci a fost pusă în vânzare, de către un speculant, o mică medalie de alamă, care avea pe o parte portretele regelui și reginei și de jur împrejur, în exergă, inscripția: „În amintirea inaugurării Podului peste Dunăre la Fetești – Cernavoda din România”; iar pe cealaltă parte, un pod care nu semăna deloc cu podul inaugurat și, în exergă, inscripția: „Recunoștința Dinastiei, corpurilor legiuitoare și guvernului 1895”.

⁷² Podul Regele Carol I. În: *Timpul*, anul 17, nr. 206, 16 septembrie 1895, p. 2.

⁷³ POPESCU, N. D. Inaugurarea podului peste Dunăre. În: *Calendarul pentru toți Români pe anul 1896*, anul XXI, p. 143.

Inaugurarea podului de peste Dunăre a avut un imens ecou și în presa de dincolo de Carpați, care a dedicat ample articole prezentării în amănunt a acestui important eveniment.

„*Gazeta de Transilvania*”, ziar politic și cultural al românilor din Transilvania, care apărea la Brașov, a inclus un articol în care se descria pe larg inaugurarea, autorul amintind, printre altele, și faptul că au fost prezenți numeroși jurnaliști, atât din țară, cât și din străinătate, lor acordându-li-se o atenție deosebită.

„*Spre completarea raportului mai relev, că întreaga serbare, favorisată de un timp admirabil, o zi împărătescă, cum djice poporul, a decurs în ordinea cea mai frumoasă întocmai după program. O singură abatere s'a făcut prin întârzierea banchetului regal, din care cauză invitații n'au mai putut face preumblarea cu vaporele marinei române pe Dunăre, prevăzută în program.*

Sara la reîntorcere fiind mare aglomerară de public – deorece mii de omeni veniseră cu trenurile de plăcere la Cernavoda, a fost o îndesuielă așa de mare la trenurile ce aveau să plece din Cernavoda, încât pasagerii ședeau aproape unul peste altul ca sardelele și până și scările vagonelor erau ocupate de ei. Fiăcare căuta să se întorcă cât mai curând acasă. Cu totă învălmășela, la plecare nu s'a întâmplat nici un accident și așa, trenurile circulând până după meciul nopții, s'au putut reîntorce aproape toți la București și în celelalte orașe de unde au venit, o parte însemnată rămânând să plece la Constanța.

Numărul celor ce au asistat la serbare se poate evalua cu populațiunea rurală cu tot la 20,000 de omeni.

Presă internă și externă a fost reprezentată la solemnitatea inaugurării podului de peste Dunăre prin următorii domni: Vintilă Rosetti („Românul”); Al. Ciurcu („Timpul”); Em. Culoglu („Voința Națională”); G. Em. Lahovary („L'Independance Roumaine”); I. Bacalbașa („Lupta”); A. Kiriacescu („Constituționalul”); P. Christodulo („Țara”); Bourchier („Times”); Jules Brun („Journal des Débats”); Adolf Loria („Neues Wiener Tagblatt” și „Fremden-blatt”); Frank („Münchner Allgemeine Zeitung”); Fuchling („Tägliche Rundschau”); Dr. Korts („Revue des Vereines der österreichischen Ingenieure und Architekten”); N. I. Paiano, inginer de mine („L'Illustration”); Dr. Hans Kraus („Pester Lloyd”, „Neue Freie Presse” și „Kölnische Zeitung”); Georges Steriadi („Agenția Română”), Dr. I. cavalier de Zotta („Gazeta Bucovinei”); Dr. A. Mureșianu („Gazeta Transilvaniei”); Dr. C. Diaconovich („Dreptatea”); Septimiu Albin („Tribuna”).

Vé este cunoscut din program, că reprezentanților presei li-s'a rezervat pretutindeni un loc onorific și ne servește spre mare plăcere a releva gentileța și amabilitatea, cu care au fost întâmpinați ziariștii și în deosebi cei veniți din afară. D. Al. Florescu, șeful de cabinet al ministrului de externe, care a fost însărcinat de guvern cu primirea membrilor presei s'a degajat de acesta însărcinare cu cea mai mare prevenire, atențiune și amabilitate, atât la mergere cât și după întorcerea dela Cernavoda și Constanța. O deosebită atențiune li s'a dat diariștilor, cari au asistat la serbări, oferindu-li-se, prin d. Florescu, un splendid banchet Sâmbătă séra la 8 ore, în sala restaurantului Capșa din București. După acesta, terminându-se masa, invitații conversară încă împreună în modul cel mai viu și pe la orele 11 1/2 se depărtară, ducând cu ei o plăcută amintire mai mult.”⁷⁴

Cu această ocazie a fost tipărit ziarul „*Podul peste Dunăre Regele Carol I*”, care conținea articole referitoare la istoricul proiectării podului, precum și portrete ale lui C. Olănescu, ministrul

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc ogândite în presa vremii...
Mihaela Manolache

⁷⁴ Inaugurarea podului de peste Dunăre. În: *Gazeta de Transilvania*, anul LVIII, 22 septembrie / 4 octombrie 1895, p. 1-2.

Lucrărilor Publice, G. Duca, director al Căilor Ferate și Anghel Saligny, autorul planurilor podului⁷⁵. Informații despre descrierea bibliografică a acestuia se găsesc în *Publicațiile periodice românești*, vol. I, unde la pagina 498 se precizează: „*Podul peste Dunăre Regele Carol I, București, 14 Septembrie 1895, Nr. unic în 42 X 27 cm. Prețul 10 bani. Edit. Tip. Codreanu și Săvoiu.*”⁷⁶.

Tot atunci, la 15 septembrie 1895, a apărut și primul număr al „*Gazetei matematice*”, revistă de cultură matematică, destinată tineretului, în vederea dezvoltării și întăririi învățământului în domeniu.

Luptele desfășurate în Primul Război Mondial au afectat provinciile din sudul țării noastre, care au fost teatru de operațiuni și unde aproape toate podurile mari au fost distruse prin minare; podurile dunărene n-au scăpat nici ele de această soartă. Podul peste Brațul Borcea cu cele trei deschideri principale s-a prăbușit în apă, iar podul peste Dunăre, la fel ca și podul peste Balta Ezerului, datorită rezistenței lor și unor împrejurări fericite, au scăpat numai cu secționarea unor bare. Acestea din urmă au fost reparate de trupele de ocupație, între anii 1917-1918, prin firma germană MAN. La podul peste Brațul Borcea au fost distruse cele trei deschideri de câte 140 de metri, adică o grindă cu console și două deschideri independente. Rămășițele podului au fost tăiate și îndepărtate de trupele de ocupație. Circulația între Fetești și Cernavodă s-a făcut cu ajutorul unor autocamioane de linie care puteau să treacă podul peste Dunăre, iar la Brațul Borcea se făcea transbordarea cu un ferryboat. Din februarie 1918, când s-a terminat reparația podului peste Dunăre, s-a putut circula cu locomotive pe toată secțiunea, cu transbordare pe ferryboat, la Brațul Borcea, până în decembrie 1921, când s-a dat în circulație normală linia Fetești – Cernavodă, după reconstrucția definitivă a podului. Această lucrare de mare importanță a fost executată de Uzinele Reșița, după proiectele întocmite și sub conducerea Direcțiunii Podurilor CFR. Noul tablier, cu cele trei deschideri de 140 de metri, cu grinzi-console de 217 metri lungime și 3.200 de tone greutate și cu două grinzi independente de 101,7 metri deschidere a fost primit din Ungaria ca despăgubire de război.

Nici evenimentele desfășurate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial nu au cruțat podul de la Cernavodă, precum în 10 august 1941, când două bombe de avion au lovit în plin grinda amonte din a patra deschidere, adică partea centrală a grindei cu console, precum și grinda amonte a traversei independente din a cincea deschidere, spre Cernavodă. Ruperea conductei de petrol montate pe podul Ezer și aprinderea petrolului au adus mari pagube prin deformarea câtorva grinzi. Toate lucrările de reparație au durat opt săptămâni și au fost făcute de echipe ale Direcțiunii Podurilor CFR, cu colaborarea Uzinelor Reșița și a Uzinelor germane MAN care au reparat grinda cu console.

„*Podul să continue să domine cu dantela lui de fier apele bătrânului Danubiu, păstrându-și mai departe locul dintâi între lucrările tehnice din țară: „Operă mare, operă admirabilă, operă de mândrie națională”, cum aprecia odată ilustrul matematician G. Țițeica.*”⁷⁷

Cu ocazia aniversării a 50 de ani de la darea în exploatare a podului de peste Dunăre și a liniei Fetești – Cernavodă, a fost organizată o festivitate la sediul Societății Politecnice, prilej cu care a avut loc o ședință aniversară și s-au ținut numeroase discursuri. A fost organizată o expoziție cu

⁷⁵ Idem, p. 156.

⁷⁶ HODOȘ, Nerva; SADI-IONESCU, Alexandru. *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. Volumul I. Catalog alfabetic 1820-1906. București: Librăriile SOCEC & Comp, 1913, p. 498.

⁷⁷ Comemorarea a 50 de ani dela darea în circulație a podului „Regele Carol I” peste Dunăre. În: *Buletinul Societății Politecnice din România*, anul LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 258-259.

Aniversarea a 50 de ani dela darea în circulație a Podului "Regele Carol I" peste Dunăre.

machetele podului peste Dunăre, mistriile și ciocanul cu care Regele Carol I a început zidăria podului, odăjdiiile de ctitor pe care regele le-a îmbrăcat cu acea ocazie, proiectele pentru construcția podului și diferite fotografii din vremea executării lucrărilor. Au fost expuse și colecții de ziare, reviste, monitoare oficiale, care ofereau informații legate de acest subiect, precum și o serie de medalii și de alte documente referitoare la inaugurarea podului peste Dunăre.

Prof. univ. Petre Sergescu a arătat în cuvântarea rostită că există o legătură strânsă între ingineri și matematicieni, colaborare care a reprezentat una din pârgurile progresului înregistrat în dezvoltarea economică și social a României. Astfel:

*„În 1881 s'a realizat de către Români prima mare lucrare de construcție, a Căii ferate Buzău – Mărășești. Societatea Politehnică a luat naștere cu ocazia acestei creațiuni. Elevii profesorilor din 1881, având în fruntea lor pe Anghel Saligny, au realizat una din capodoperele construcției, pe care o admiră orice cunoscător: Podul peste Dunăre, dela Fetești-Cernavoda. Iar cu ocazia acestei creații s'a născut Gazeta Matematică. Același înfrățire între creația tehnică concretă și creația spirituală a unei societăți politehnice sau matematice, același spirit de camaraderie și de familie, aceeași râvnă de a da totul pentru ridicarea națiunii, ne unesc pe Dvs. care serbați cu justă mândrie cincantenarul celei mai admirate construcții din România, și pe noi matematicienii, cari luăm problemele ce ne puneți și vă dăm în schimb unelte teoretice menite să mărească roadele sforțarilor Dvs. Este o întrepătrundere, pe care ne place s'o subliniem cu această ocazie solemnă jubiliară, aducându-vă omagiul de admirație, frățesc și călduros, al Societății Gazeta Matematică.”*⁷⁸

De asemenea, cu acest prilej a fost tipărit și un număr special al „Buletinului Societății Politehnice din România”, în care au fost publicate lucrări dedicate podului de la Cernavodă. Dintre semnatarii lucrărilor, îi amintim pe N. Vasilescu-Carpen, Petre Sergescu, Th. Atanasescu, N. Bujoreanu etc.⁷⁹ În articolul scris de ing. Flaviu Dem. Baldovin, cu titlul „Relatări contemporane despre construcția și inaugurarea Podului peste Dunăre”, este prezentat un scurt istoric al preocupărilor conducătorilor Statului Român pentru construcția unui atare pod. Câteva pagini din acest articol sunt dedicate ecourilor românești și străine din presa vremii, pe care „construcția marelui Pod le-a trezit în sufletul mulțimii din toate colțurile de țară locuite de Români.”⁸⁰

În prezent, ansamblul arhitectural Podul Carol I este înscris în Lista Monumentelor Istorice de patrimoniu din județul Constanța: „poziția 570: cod CT-II-m-A-02872, cu denumirea: „Podul Carol I cu statuile „Dorobanții””, oraș Cernavodă, adresa: Pod peste Dunăre, lângă gara CFR Cernavodă; datare: 1890-1895”. Lista a fost publicată în „Monitorul oficial” al României nr. 113bis din 15.02.2016.

78 Idem, p. 259.

79 Idem, p. 257-258.

80 Idem, p. 306, 308

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc ogîndite în presa vremii...

Mihaela Manolache

IV. Jubileul de 70 de ani al Căilor ferate române de la introducerea drumului de fier în România

Intervalul de timp 1869-1939 a reprezentat o perioadă în care dezvoltarea căilor ferate a luat un puternic avânt și a atins un nivel care făcuse cinste tuturor conducătorilor care au stat în fruntea CFR-ului timp de șapte decenii.

În iunie 1939, a fost organizat un mare eveniment pentru celebrarea jubileului a 70 de ani de la punerea în circulație a primului tren pe pământ românesc pe linia București Filaret – Giurgiu, serbare continuată cu spectacole desfășurate sub egida Ceferiadei.

Presă centrală publicase, cu câteva zile înainte de începerea festivităților, programul acestora pentru ca publicul doritor să ia cunoștință de ele. Evenimentul s-a desfășurat între 10-12 iunie 1939, iar cadrul ales a fost Stadionul și Palatul Cultural CFR din șoseaua Giulești. De organizarea lui s-a ocupat ing. insp. gen. Ion Macovei, directorul general al CFR, cu concursul tuturor direcțiilor CFR și împreună cu o comisie de ingineri, numită și însărcinată de consiliul de administrație al CFR cu organizarea Jubileului de 70 de ani și a Ceferiadei 1939.

Articole dedicate pregătirilor manifestărilor Ceferiadei din iunie 1939.

„Administrația Căilor Ferate Române hotărâse și anunțase că Ceferiada și Jubileul de 70 de ani vor dura 3 zile (10, 11 și 12 Iunie). În această privință însă prevederile ei nu s’au putut realiza și a trebuit să cedeze stăruințelor și să o prelungească cu câteva zile. Deși au trecut aproape două săptămâni, zeci de mii de persoane continuă a vizita zilnic expoziția și este de prevăzut că nu va putea fi închisă așa de curând, deoarece atât din Capitală cât și din provincie s’au anunțat noi și numeroși vizitatori.

Vizitatorul care te duci la Ceferiada, oprește-te o clipă lângă grădinița de joacă a copiilor personalului CFR de lângă podul Giulești. Cu o lună mai înainte în acest loc se afla un depozit de lemnărie veche, iar în stânga altul de ferărie veche. Organizatorii Ceferiadei au transformat acestea în grădina model de joc a copiilor de ceferiști. Observă groapa cu nisip, diferitele aparate de gimnastică ușoară, potrivite pentru copii, cochetul adăpost, gazonul dătător de veselie și sănătate, ia exemplu și ajută la îndeplinirea unei opere asemănătoare și în altă parte.”⁸¹

Participanți oficiali la acest jubileu au fost Regele Carol al II-lea, Marele Voievod Mihai de Alba Iulia, Principele Paul al Greciei, membrii guvernului în frunte cu primul ministru Armand Călinescu, M. Ghelegeanu, ministrul comunicațiilor și lucrărilor publice, membrii corpului diplomatic, Teofil Sidorovici, comandantul „Strajei Țării”, șeful marelui stat major al armatei. Alături de aceștia au participat

⁸¹ Realizările Căilor Ferate Române în cei 70 de ani de existență. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.084, 26 iunie 1939, p. 4

delegațiile străine: franceză, germană, spaniolă, engleză și greacă, delegațiile a nouă administrații de căi ferate din Europa: franceză, germană, elvețiană, belgiană, engleză, italiană, iugoslavă, turcă și poloneză, compania internațională Wagons-Lits, ofițeri generali din garnizoană și reprezentanți ai diverselor autorități din Capitală. Din partea CFR au participat I. Gr. Periețeanu, președintele consiliului de administrație CFR, ing. I. Macovei, directorul general al Regiei CFR și H. Vogtberg, directorul general al Casei Muncii CFR. În tribunele stadionului au luat loc peste 20.000 de spectatori.

Serbarea jubileului de 70 de ani de cale ferată și Ceferiada 1939 de la stadionul Giulești. În: *Universul*, anul 56, nr. 158, 12 iunie 1939, p. 9.

Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Solemnitatea a început prin oficierea unui serviciu divin de către un sobor de preoți, în frunte cu arhiepiscopul Ploieșteanu, vicarul Sfintei Patriarhii, cu participarea corului mixt al Sf. Patriarhii.

Directorul general al CFR, ing. insp. gen. I. Macovei, scria în „Cuvântul înainte” din numărul aniversar al „*Revistei CFR*” din 1939 că:

„În dorința de a da acestei sărbătoriri o însemnare cărturărească și documentară precum și tuturor straturilor poporului un prilej de desfătare și de cunoaștere a rostului adânc pe care drumul de fier îl are în viața fiecăruia dintre noi, înfățișăm într’o ramă sărbătorească, înfăptuirile sale tehnice în desfășurarea grăbită a veacului, dela întâile lor începuturi până la desăvârșirile timpului de azi.

Și astfel, depe rafturile pe care sunt așezate piesele, depe liniile pe cari strălucesc vagoanele, locomotivele, plugurile și macaralele noi, așezate pentru paradă, din însemnările depe materiale, din cadrele diagramelor, răsare unul și acelaș crez: acel al muncii nesfârșite și ordonate pe care o armată de optzeci și șase mii de oameni o duce zi cu zi pentru propășirea celei dintâi Administrații a Țării noastre.

*Acesta este deci rostul sărbătoarei Căilor Ferate Române: împreunarea trecutului de acum șapte decenii cu înfăptuirile vremurilor de astăzi, pentru ca, din alăturarea lor, să se întrevadă timpurile pe cari ni le va hărăzi viitorul”*⁸²

Spectacolele Ceferiadei au fost susținute de 100 de membri din detașamentele de funcționari ceferiști îmbrăcați în uniforma albastră a „Frontului Renașterii Naționale”, 3.728 de ceferiști, din care: 864 de străjeri mari, 512 străjere, 864 de străjeri mici, 388 de ceferiști din detașamentele purtând uniforma căilor ferate, 729 de sportivi din echipele CFR de: fotbal, rugby, hockey, ski, ciclism, alpinism, sporturi nautice, aviație, 271 de ceferiști, membri ai diverselor fanfare, în uniformele lor speciale etc.

⁸² Aniversarea a 70 de ani dela punerea în circulație a primului tren pe pământ românesc și Ceferiada 1939. În: *Revista CFR*, anul XXVI, nr. 4-9, aprilie-septembrie 1939, p. 82.

Pentru jubileul de 70 de ani, o comisie de ingineri condusă de ing. Vanghelie Mișicu a realizat, în doar 45 de zile, studiile și lucrările pentru *Stadionul CFR*. Situat pe șoseaua Giulești, el a fost construit împreună cu Casa Culturală CFR, de către „Regia Autonomă CFR” și de „Direcțiunea Generală pentru Ocrotirea și Ajutorarea Personalului CFR”. Cele două noi construcții constituiau sediul „Asociației Culturale, Muzicale și Sportive” a personalului CFR și au fost ridicate pe un teren liber de cinci hectare.

Astfel, s-a avut în vedere finalizarea lucrărilor de construcție din beton armat și de zidărie, construirea marelui turn al stadionului, a lojei Regale, construirea camerelor interioare, tencuirea exterioară și interioară, instalarea sistemului de încălzire etc. Capacitatea totală a stadionului era de 25.000 de spectatori pe locuri fixate, putând fi extinsă până la 32.000 de locuri. Sala de recepție situată la intrare avea pereții pictați cu panouri decorative reprezentând diverse tipuri de locomotive, de la primul model pus în funcțiune de CFR și până la cele moderne, cu formă aerodinamică. În galeriile circulare de sub tribunele stadionului erau construite standuri ale tuturor direcțiilor de cale ferată, de exemplu, al apărării pasive CFR, ale secției de vânatoare a personalului CFR, unde erau expuse numeroase trofee, al jandarmeriei CFR, al statisticii generale a căilor ferate, unde a funcționat, pe durata de desfășurare a evenimentului, aparatură americană de ultimul tip. În primul hall erau amenajate încăperi mobilate, în scop de propagandă turistică, precum și încăperi reprezentând birouri de mișcare, cu manechine în uniformă, cu diverse aparate și hărți. În hall-ul următor erau expuse panouri uriașe reprezentând locomotive în secțiune, făcute din placaje lucrate artistic, precum și diferite alte machete, diagrame și piese. În sala dedicată produselor realizate de elevii școlilor de ucenici au fost expuse locomotive în miniatură, vagoane, numeroase aparate, trenuri complete, toate aflate în stare de funcționare. La etaj, era amenajat un laborator psihotehnic, cea mai nouă și de ultimă oră facilități pentru perfecționarea personalului CFR.

Casa Culturală CFR, o construcție de două etaje, situată în dreapta stadionului, cu intrări pe dreapta și pe stânga, a fost construită din fondurile Casei Muncii CFR, sub direcția dlui H. Vogtberg și a dr. Andronescu. Înființată sub înaltul patronaj al Reginei Maria, *Casa Muncii CFR* era locul unde lucrătorii puteau găsi sprijin material și moral, ea având în portofoliu, sanatorii, spitale, policlinici, dispensare, pavilioane de locuit, casă de credit, casă de pensuni, școli, cămine, orfelinate etc. Clădirea Casei Culturale CFR adăpostea produse realizate de elevii celor peste 50 de școli ceferiste susținute de Casa Muncii CFR. Printre produse se numărau: broderii, lenjerii, costume bărbătești, rochii, covoare, unelte casnice și mobilier, într-o frumoasă îmbinare de culori. Construcția avea un mare vestibul, ale cărui ziduri erau îmbrăcate în lemn de nuc lustruit, precum și o bibliotecă și o sală de spectacole de mari dimensiuni, pentru 1.500 de spectatori; la subsol era amenajată o piscină de mari proporții, unică în țară, echipată cu instalații de gimnastică, hidroterapie ș.a. Pereții celor două etaje erau împodobiți cu fotografii de diverse dimensiuni redând imagini din viața socială ceferistă și a străjerilor CFR. Un compartiment special era dedicat realizărilor Casei Muncii CFR, tablourile și fotografiile înfățișând clădiri de școli, biserici, spitale, orfelinate, sanatorii, case de locuit, ridicate în diverse orașe ale țării. Cu acest prilej a fost expusă și o hartă a României Mari, de dimensiunea 3x4 metri, realizată de străjeri, elevi ai școlilor Casei Muncii, prezentând, prin becuri de diferite culori, întreaga operă de asistență socială a instituției: spitale, școli, cămine, farmacii, sanatorii, biserici, orfelinate, policlinici, dormitoare, băi etc.

Cu ocazia acestui eveniment, în spațiul cuprins între șoseaua Giulești, podul Grant și calea ferată a fost amenajat un *parc* în formă de potcoavă, cu pomi, verdeață și flori de trandafiri, cu alei betonate, transformând un vast teren plin de gropi și râpe, într-unul dintre cele mai frumoase parcuri din București.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Mianolache

Tehnica românească ceferistă a impresionat profund străinătatea. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.084, 26 iunie 1939, p. 5. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi. ▶

Realizările Căilor Ferate Române în cei 70 de ani de existență. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.084, 26 iunie 1939, p. 4. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi. ◀

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Ca parte a manifestărilor prilejuite de jubileul căilor ferate a fost organizată și o *expoziție de material rulant*. Amenajată în spatele stadionului și al Casei Culturale CFR, în parcul creat cu ocazia jubileului, expoziția includea: două vagoane salon ale trenului regal al Regelui Carol I, unul, dormitor și celălalt, sufragerie; locomotiva cu nr. 683 din modelele mai vechi din parcul CFR, alături de noua și gigantică locomotivă cu seria 142, fabricată de industria națională. De asemenea, au mai fost expuse: un vechi plug de zăpadă, precum și unul modern, de construcție suedeză, alături de un modern automotor pe patru osii, de culoare cenușie și un altul, dublu, de culoare albastră, pe opt osii; o locomotivă Diesel modernă de 150 CP, pentru manevre, fabricată în țară, alături de o gigantică locomotivă Diesel electrică, fabricată în Elveția, după specificațiile Căilor Ferate Române. Au mai fost prezentate și două vagoane de apărare pasivă, un vagon școală, un vagon dinamometru, un vagon sanitar, un vagon baie și un vagon brutărie, în care, într-una din zile, s-a copt o pâine din care au gustat Regele Carol al II-lea, principele Paul al Greciei și Marele Voievod Mihai de Alba Iulia. Printre alte exponate: ultimul tip de vagon metalic, pentru clasa a 3-a, un vagon frigorifer de ultimul tip, cel mai modern vagon pentru transportul peștelui viu și un altul pentru transportul păsărilor vii.

Cu acest prilej a fost deschis *Muzeul Căilor Ferate*, primul organizat în țară, adăpostit sub tribuna a doua a stadionului Giulești și prezentând o imagine retrospectivă a întregii activități feroviare din România, de la 1869 până la momentul organizării Ceferiadei. Într-o sală de 45 de metri lungime, erau expuse numeroase documente, diferite obiecte și piese istorice, iar în zona liniilor din parcul aceluiași stadion, pe o suprafață de cinci hectare, era garat și expus spre vizitare material rulant de la începutul exploatării căilor ferate: vagoane, locomotive și automotoare reprezentând evoluția CFR. Printre exponate s-au numărat: locomotiva 43 „Călugăreni” din 1869, cu trei vagoane de călători din aceeași perioadă; locomotiva 683 „Tighina”, care a rulat în 1860 pe linia Cernavodă – Constanța; prima locomotivă pentru cale îngustă, numărul 001 „Lespezi”, de pe linia Crasna – Huși (1884); locomotiva 20 „Racova” – prima locomotivă de tip *Orleans* pentru trenurile accelerate, din 1886; locomotiva „142.057”, construită în 1939, la Uzinele Malaxa; prima locomotivă Diesel electrică, de pe linia București – Brașov, construită de firma Sultzer; un parc de automotoare, printre care și automotorul 125, construit în 1906, la Arad. De asemenea, în mijlocul sălii de la intrare putea fi admirat vagonul-salon al Regelui Carol I din 1879, luminat cu sfeșnice cu lumânări, cu bogate decorațiuni interioare și exterioare, și multe altele. Printre exponatele prezentate în cadrul Muzeului

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc ogîndite în presa vremii...
Mihaela Manolache

CFR se număra și vagonul regal nr. 1, tapisat cu pluș roșu, cu mobilier din lemn detrandafir și iluminat cu lumânări. Trenul la care a fost atașat acest vagon a rămas în istorie ca „*primul tren princiar care a circulat pe teritoriul țării noastre*”⁸³.

Primul tren princiar care a circulat pe teritoriul țării noastre.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

În data de 12 iunie, cu ocazia evenimentelor desfășurate în cadrul Ceferiadei, în prezența Regelui Carol al II-lea, a fost pus „*sub piloanele osaturei metalice*”⁸⁴ pergamentul care a fost zidit la temelia *Palatului Administrativ CFR*. Primele lucrări fuseseră începute în 1935, de către Direcțiunea Podurilor prin Secția Dc din Gara de Nord, în 1936 fiind efectuate studii privind rezistența terenului de fundație. În iunie 1937 a fost întocmit proiectul definitiv, în valoare de 40.000.000 de lei, obținut prin licitație de firmele aparținând ing. Gh. Ignat și Fl. Dem. Baldovin; o parte din materiale a fost pusă la dispoziție de CFR și restul manoperei a fost executat prin antreprize.

Palatul Administrativ CFR este ridicat în zona bulevardului Dinicu Golescu, pe locul fostelor Ateliere CFR Grivița, poziționarea lui îndeplinind toate cerințele privitoare la teren, spațiu, apropierea de Gara de Nord și de principalele artere de circulație. Astfel, clădirea a fost înălțată în fața Gării de Nord, la distanță de circa 210 metri față de porticul de ieșire al gării și despărțit de acesta printr-un scuar și piețe de circulație. Conform planurilor, se prevăzuse și lărgirea bulevardului Dinicu Golescu, iar în spatele Palatului, urma să fie creată o piață până la str. G-ral Angelescu. Clădirea era astfel înconjurată de străzi largi și de zone construite, ansamblul având un aspect estetic armonios.

În prezența a numeroși miniștrii, reprezentanți ai căilor ferate străine și ai autorităților civile și militare române a fost zidit actul de temelie al edificiului, după care a fost oficiat tradiționalul serviciu religios de către Prea Sfinția Sa Vicarul Patriarhiei dr. Veniamin Pocitan și de corul Patriarhiei.

Continutul pergamentului semnat era următorul⁸⁵:

„Astăzi 12 iunie, anul una mie nouă sute trei zeci și nouă, în al nouăle an de glorioasă domnie a Majestății Sale Regelui Carol al II-lea, făuritor de țară nouă, Moștenitor al Tronului fiind Marele Voievod Mihai de Alba-Iulia. Președinte al Consiliului de miniștri d. Armand Călinescu, ministru al lucrărilor publice și comunicațiilor d. Mihai Ghelmăgeanu, președinte al consiliului de administrație d. Ion Grigore Periețeanu, director al cfr ing. Ion Macovei. Cu ajutorul lui Dumnezeu, s-a pus piatra de temelie edificiului ce va cuprinde întreaga administrațiune centrală a drumului de fer. Această măreață construcție sporește șiragul marilor înfăptuiri prin care Majestatea sa Regele Carol al II-lea își înseamnă în istorie neamului rodnică sa domnie.”

83 SCANCIALI, Traian. Evoluția mijloacelor de siguranță ale circulației. În: *Buletinul Societății Politehnice*, an XLIV, nr. 8, august 1930, vol. II. Număr comemorativ închinat centenarului căilor ferate, p. 926-928.

84 Punerea pietrei de temelie a noului palat administrativ C.F.R. În: *Argus*, anul XXVIII, nr. 7.849, 14 iunie 1939, p. 5.

85 Punerea pietrei fundamentale a palatului administrativ al c.f.r. În: *Neamul Românesc*, anul XXXIV, nr. 127, 14 iunie 1939, p. 2.

După semnarea pergamentului, acesta a fost introdus în tubul de argint așezat sub cărămizi, iar cu o mistrie de argint regele a împrăștiat tencuiala peste cărămizi, tubul fiind fixat în mortar și bătut cu ciocanul de argint deasupra cărămizii, operație care a fost continuată de ministrul Armand Călinescu, de Mihai Ghelmăgeanu, ministru comunicațiilor, de I. Gr. Periețeanu și ing. I. Macovei. A urmat un nou serviciu divin și s-a aghesmuit noul sediu. Într-un spațiu special amenajat au fost expuse macheta clădirii, planurile și fotografiile, regele vizitând această expoziție împreună cu ministrul comunicațiilor și cu un număr mare de invitați. Au fost inspectate adăposturile subterane din subsolul clădirii și a fost făcută o demonstrație de sudură electrică de către personalul de la Uzinele din Reșița care executau lucrările galeriilor de metal. La sfârșit au fost distribuite întregii asistențe, medalii bătute cu prilejul acestui eveniment și a fost servit un bufet bogat⁸⁶.

Palatul CFR este alcătuit din șapte blocuri (trei cu 11 etaje, două cu opt etaje, unul cu trei etaje și un corp central cu un etaj) și are o suprafață de 40.000 de metri pătrați. Scopul construirii unui astfel de palat a fost strângerea într-o clădire a tuturor serviciilor Administrației Căilor Ferate, până atunci răspândite în 14 imobile izolate, majoritatea închiriate de la particulari. Accesul în clădire se făcea prin patru intrări, una principală, două laterale, pentru funcționari și una în partea din spate. Organele de conducere superioare, consiliul de administrație, direcțiunea generală și comitetul de direcție urmau să fie instalate la etajul I. La parter erau organizate toate unitățile care aveau legătură cu publicul; astfel, în primul hall central era: registratura, evidența datelor, informațiile, reclamațiile; un alt hall, al direcției financiare, cuprindea ghișeu de plăți, încasări și ordonanțări, amenajat special pentru o bună pază și un bun control. În clădire mai funcționa un birou de voiaj CFR, un birou pentru viza permiselor CFR etc., iar în subsoluri erau repartizate serviciile anexe și adăposturile pentru apărarea pasivă⁸⁷.

Pentru evenimentele desfășurate în cadrul Ceferiadei a fost construită o stație de cale ferată cu un tunel în mărime naturală, amplasată sub tribune, unde a funcționat un tren liliputan, cu linii în miniatură, personal care să le deservească, aparatură de semnalizare, telegrafie și săli de așteptare, construite în întregime de străjerii CFR. Trenul care a funcționat cu această ocazie a fost compus din șapte vagoane, fiecare vagon putând transporta câte șase străjeri. Trenul era remorcat de o copie a locomotivei „Străjerul”, de înălțimea unui străjer, înzestrată cu 50 cp și construită în întregime de ucenicii străjeri ceferiști în atelierele CFR. Publicul participant la serbare a putut cumpăra bilete de la stația principală „Cuibușorul” sau „Cuibul” pentru o călătorie cu trenul, al cărui itinerar prin incinta special amenajată totaliza 1.400 de metri și care avea ca punct terminus, cantonul „Gata la datorie” sau „Tabăra”.

Tot sub semnul celebrării punerii pietrei de temelie a drumului de fier românesc a stat și expoziția organizată de subsecretariatul de stat al propagandei, numită „România în chipuri”, amenajată în marea galerie circulară a stadionului și compusă dintr-o succesiune de imagini, grupate într-o suită geografică, începând de la Cazanele Dunării și terminând cu partea nordică a țării. Imaginile reprezentau nu doar o lecție interesantă pentru cunoașterea frumuseților și valorilor noastre specifice, ci și o impresionantă realizare tehnică, prin dimensiunile foarte mari ale materialelor expuse, tablouri de câte șase metri fiecare, produse în laboratoare fotografice din țară, impresionante

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Palatul Administrației CFR. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.066, 8 iunie 1939, p. 7.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manoache

nu doar ca execuție tehnică ci și ca valoare sugestivă și estetică. Expoziția putea fi vizitată și în călătoria cu trenul liliputan, a cărui linie trecea prin fața întregii galerii, care dădea vizitatorilor, iluzia unei adevărate călătorii de-a lungul variatului peisaj românesc, prin toate formele de relief, monumentele și orașele lui.

„Astfel ar putea fi intitulată Expoziția organizată de Subsecretariatul de Stat al Propagandei, în cadrul Ceferiadei de pe stadionul „Giulești”: așezată în culoarul deschis al Stadionului, ea poate fi văzută de toți călătorii din trenul a cărui linii înconjoară arena, întocmai cum ei sta la fereastra unui compartiment de tren: „România în Chipuri” este, astfel, însăși imaginea rezumată a țării; grupată în 50 de tablouri uriașe, asemeni unor largi ferestre care s’ar deschide spre toate frumusețile peisagiului românesc.

În locul unei călătorii prin toată țara, care să dureze săptămâni, spre a putea culege cu ochiul ceea ce această „România în Chipuri” oferă în timpul unei jumătăți de oră, – Subsecretariatul de Stat al Propagandei a făcut miracolul de a aduna – într’un culoar de 200 metri lungime – întreaga țară, în tot ceea ce ea cuprinde cu adevărat caracteristic.

Dimensiunile neobișnuite ale tablourilor dau, în toată poezia, impresia exactă a realității: cei nouă metri ai dreptunghiului fotografiilor, cuprind nu numai aspecte de peisagiu, scene din viață etnică, monumente sau fapte de artă autohtonă; ci toate detaliile care le populează și întregesc, pe fiecare. Niciodată o expoziție n’a grupat, laolaltă, atât de sugestiv și plastic, întreaga gamă de valori naturale țării, redată la proporții atât de apropiate de real.

Desăvârșită ca temă și material prezentat, Expoziția organizată de Subsecretariatul de Stat al Propagandei nu e mai puțin desăvârșită sub raport tehnic: ea reprezintă cea mai amplă lucrare de acest fel, realizată vreodată de un atelier românesc. Dealtfel, dovezi ale acestei noi concepții, Subsecretariatul de Stat al Propagandei le-a dat, în ultima vreme, destul de numeroase, în decorarea principalelor edificii de stat cu prilejul recentelor festivități naționale.”⁸⁸

Pentru cazarea participanților la programul demonstrativ de exerciții străjerești a fost organizată o tabără străjerească de 54 de corturi în care au fost găzduiți ucenicii și elevii meseriași ai atelierelor căilor ferate din întreaga țară, precum și cei 260 de străjeri din orfelinatul Casei Muncii CFR de la Turnu Roșu. Pentru elevii și elevele venite din provincie au fost amenajate la halta Grivița, două dormitoare pentru 250 de eleve de la gimnaziul Lipnic și căminul de perfecționare din Chișinău, precum și de la liceul „Aurel Vlaicu”. Elevii au participat la programele demonstrative de exerciții sau au executat diverse sarcini în cadrul manifestărilor.

„În fața fiecărui cort străjerii stau de pază. Sunt elevi meseriași ai atelierelor c. f. r. din întreaga țară. În tabără pășim spre Răsărit, o troiță uriașă de stejar lucrată cu măiestrie în motive naționale. În cealaltă parte, o pajură străjerească de proporții uriașe. Intrăm într’un cort străjeresc: curățenie și ordine. Cearșafuri de zăpadă, pături frumos aranjate, deasupra rafturi pentru haine, totul frumos și ingenios construit, încheeturi meșteșugit lucrate, gata oricând a fi desfăcute și împachetate în câteva minute. Nici un cui bătut. Corturile și mobilierul sunt opera străjerilor dela atelierile C. F. R. Grivița-Vagoane.”⁸⁹

Festivitățile desfășurate în luna iunie 1939 au arătat publicului o imagine a progresului realizat în domeniul feroviar, în cei 70 de ani parcurși de la inaugurarea în 1869 a primei linii de cale ferată pe

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Mano lache

⁸⁸ România văzută din tren. În: *Porunca vremii*, anul VIII, nr. 1.376, 14 iunie 1939, p. 11.

⁸⁹ Au început azi dimineață serbările Ceferiadei. În: *Seara*, anul II, nr. 488, 11 iulie 1939, p. 3.

pământ românesc. Pe terenul din Giulești au fost ridicate pavilioane de zidărie, cu caracter permanent, unde a fost expus *materialul rulant* care demonstrează întreaga evoluție tehnică a căilor ferate.

Presa vremii a dedicat numeroase articole, evenimentelor organizate în luna iunie 1939, dar și reconstituirii din punct de vedere istoric a etapelor de realizare a primei linii de cale ferată în România, în timpul domniei Regelui Carol I. Ziare ca „Argus”, „Curentul”, „L'Independance”, „Neamul Românesc”, „Ordinea”, „Porunca vremii”, „Seara”, „Semnalul”, „Timpul”, „Universul” etc., aflate și în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României, au prezentat în detaliu aceste manifestări, prin articole bogate în informații și reportaje ilustrate, atât din timpul desfășurării evenimentului, cât și din expozițiile deschise cu această ocazie.

Iată, de exemplu, articolul din ziarul „Porunca vremii”, în care Ștefan Anghelescu aduce informații despre serbarea desfășurată în Giulești, unde istoria s-a îmbinat cu prezentul pentru a demonstra „că între instituțiile noastre tehnice, căile ferate sunt una dintre instituțiile cele mai românești.”

„Se împlinesc 70 de ani de când s'a așezat pe pământul binecuvântat al României, prima traversă de cale ferată, de când s'a pus la noi primul jalon de activitate feroviară.

Pentru sărbătorirea acestui atât de însemnat eveniment, conducerea actuală a drumului de fer a organizat o mare expoziție retrospectivă, pe unul din vastele terenuri din preajma Capitalei.

Manifestarea aceasta culturală prezintă de mai multe ori interes: mai întâi pentru că ea coincide cu centenarul nașterii Regelui Carol I, din inițiativa căruia s'a așezat peste țarinile noastre mănoase, întâia șină de oțel. Apoi, pentru că ea corespunde unui înalt comandament de cinstire a tuturor celor ce au contribuit la progresul tehnicei românești.

Pe terenul dela Giulești, se ridică acum mărețe pavilioane de zidărie, care vor avea un caracter mai permanent, cuprinzând întreaga evoluție tehnică a căilor ferate române, având faleză cu iară și flori, etc.

Dela prima locomotivă care a fluerat prelung peste întinsul câmpiilor noastre și până la marile „pacificuri” care străbat azi, cu 150 de kilometri pe oră, văile cele mai accidentate ale munților, este o cale atât de mare, încât străbătută, acum numai cu ochiul pe tablouri, de expoziție și văzută în cadrul ceferiadei actuale, vizitatorul rămâne uimit de progresul ce l-am făcut în această direcție.

Primele locomotive care aveau iuțeală maximă de 30 de kilometri pe oră și pe care era gravat câte un nume de localitate Lespezi, Tighina, Târgu-Ocna – atât de puține la număr – sunt așezate lângă monștrii actuali, evocă pentru oricine amintirile călătoriilor cu trenurile de altădată.

Pentru cine vrea să gândească la progresul realizat din epoca primelor concesiuni străine și până astăzi, expoziția căilor ferate din acest an trebuie să aibă o înrâurire profundă și să-i suscite un sentiment de legitimă mândrie națională.

După cunoscutele contribuții germane, după răsunătorul faliment al lui Strusberg, care antrenase la concesiunea sa elita berlineză ceea ce a supărat oarecum pe Bismark, România a început să intre, datorită voinței Regelui Carol I, în posesia acestor linii, făcând lucrări în regie, și substituind puțin câte puțin tehnica străină cu priceperea românească.

Controversa și dușmănia care a existat multă vreme între diligență și locomotivă ajunsese să fie cântată de către chiar geniile noastre poetice, care oftau cu adevărat după călești spunând că „toate cântecele pier” din cauza garniturilor de tren care se înmulțeau tot mai mult.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fer românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Manoache

Erau desigur numai vagi nostalgii după felul de viață în care crescuse generația lor.

Acum se pot judeca lucrurile limpede.

În zilele de 10, 11 și 12 Iunie crt. vom avea prilej și vedem deschisă ceferiada în capitala țării întregite.

Sunt acolo expuse vagoanele – cutii de chibrituri de altă dată – cu sobele lor rudimentare, vagonul regal al lui Carol I, gări și linii în miniatură cu personal liliputan, care au absolut toată aparatura de semnalizare și telegrafia din gări, și săli de așteptare la fel, executate de ucenici din atelierele căilor ferate, etc.

Este poate astăzi cel mai nemerit prilej să arătăm că între instituțiile noastre tehnice, căile ferate sunt una dintre instituțiile cele mai românești.

La C.F.R. elementul românesc ocupă locul care i se cuvine.

Aci n'a fost nevoie nici măcar să vie d. Ogilvie dela New-York ca să ne învețe cum să dăm primul telefon la Mizil.

Inginerii noștri începând cu podul dela Cernavodă și terminând cu tunelul dela Teliu au dat dovada capacității lor neîntrecute.

*Țară cu viață patriarhală am acceptat și ne-am însușit cu ușurință toate secretele tehnicii feroviare, pe care o vom desăvârși-o cât de curând. De aceea evenimentul ceferiadei ne bucură și relevăm aci că primul inginer de cale ferată ca și primul macagiu român au dreptul să intre în istorie, înaintea tuturor bonjuriștilor din vremea lor și de astăzi.*⁹⁰

Se remarcă, dintre revistele de specialitate, „Revista CFR”, o publicație tehnică, economică, literară și profesională, tipărită la Editura Regiei autonome CFR, care a inclus, cu prilejul acestui eveniment, un număr festiv, cu numeroase articole și prezentări dedicate, după cum stă scris în cuvântul înainte, semnat de redacție⁹¹:

„[...] Revista își face o datorie de onoare de a publica acest număr festiv, eternizând în paginile lui, prin reportajii și fotografii, o parte din grandioasa manifestare a Căilor Ferate Române cu ocazia aniversării a șaptezeci de ani dela punerea în circulație a primului tren pe pământ românesc și a Ceferiadei 1939. Nu ne vom strădui, în

aceste rânduri, să relevăm evenimentul, văzut prin prisma importantelor realizări tehnice, – aceste caracteristici reeșind în mod evident din discursurile omagiale rostite de marii dregători ai neamului și din elogiase articole scrise în presa românească și străină. În aproape trei decenii de existență, această publicație a căutat în cea mai largă măsură să contribuie la desăvârșirea elementului profesional. Nenumărate și importante studii și probleme feroviare au fost debătute în decursul timpului, de către tehnicienii încercați, aleși tot din sânul Administrației.

⁹⁰ ANGELESCU, Șt. Ceferiada. În: *Porunca vremii*, anul VIII, nr. 1.368, 3 iunie 1939, p. 1.

⁹¹ Aniversarea a 70 de ani dela punerea în circulație a primului tren pe pământ românesc și Ceferiada 1939. În: *Revista CFR*, anul XXVI, nr. 4-9, aprilie-septembrie 1939, p. 84.

[...] Pe o rețea de douăsprezece mii kilometri, care cuprinde, răsfirați, dealungul ei, slujbași și familiile lor, sute de mii de suflete, pulsează dinamic o viață socială aparte, cu munca ei disciplinată de fiecare clipă, cu bucuriile și nevoile ei. Deaceia am căutat să vorbim aci și despre om, nu numai despre opera sa, publicând în acest număr câteva aspecte ale acestei vieți, filtrate prin gândurile scriitorului Ignătescu, cel care a fost mai aproape de cele câteva sute de mii.

[...] Toată această massă de suflete a răspuns ca unul în clipa în care Administrația CFR. avea să-și serbeze aniversarea. În afară de aportul profesional, fiecare a contribuit prin priceperea sa împinsă până la pasiune, din toate puterile, prin colaborarea sa anonimă, dând strălucirea cuvenită acestei sărbători. Lucrările artistice expuse în nenumăratele standuri, producțiile culturale și sportive fac această deplină dovadă și ne obligă să înțelegem că, dincolo de migala profesiunii, fiecare poartă în sufletul său o năzuință delicată, demnă de relevat.”

M.S. Regele Carol II și Măria sa Marele Voievod Mihai au inaugurat azi marile serbări ale Ceferiadei. În: *Ordinea*, anul VIII, nr. 2.149, 11 iunie 1939, p. 1. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Sâmbătă 10 iunie 1939, prima zi a serbării Ceferiadei a început la orele 10 în prezența Regelui Carol II-lea, a Marelui Voievod Mihai și a Principelui Paul al Greciei, moștenitorul tronului. Suveranul a fost întâmpinat, la intrarea pe stadion, de Armand Călinescu, președintele Consiliul de Miniștri, M. Ghelmăgeanu, ministrul comunicațiilor și I. Macovei, director general al CFR. În tribuna oficială au fost prezenți membrii guvernului, ai corpului diplomatic, ai delegațiilor străine, parlamentarii – senatori și deputați –, alături de înalți demnitari ai Statului.

În deschiderea serbării, Mihail Ghelmăgeanu, ministrul comunicațiilor, arăta în discursul său că:

„Sire, Anul acesta, când s’au împlinit 100 de ani dela nașterea primului Rege al României, se împlinesc 70 de ani de când s’a făcut deschiderea primei linii de drum de fer în România, dela București la Giurgiu.

Inaugurarea de atunci, ca și întreaga operă de desăvârșire care a urmat, au fost tălmăcite prin cuvintele pe cari le rostea în 1869 primul ministru al țării și ministru de lucrări publice, Dimitrie Ghica, pe peronul gării Giurgiu: „Gradul de civilizație al unui popor se măsoară prin numărul kilometrilor căilor lui ferate”. Astfel, primul sfetnic al Tronului se identifica în totul cu voința Capului Statului. La români, epocile de mare creațiune au corespuns totdeauna cu acțiunea strâns unită, întemeiată pe dragoste și devotament, între Domnie și Popor.”⁹².

Pe terenul stadionului fuseseră aliniate trupele de străjeri și străjere, cu comandantii și comandantele acestora, pregătiți pentru evenimentele ce aveau să se desfășoare în cursul zilei.

Regele împreună cu suita și înalții demnitari, însoțiți de M. Ghelmăgeanu și I. Macovei, au inspectat tabăra străjerilor, apoi a fost vizitată sala de tir electric, găzduită de galeriile stadionului, și sala

92 Jubileul de 70 de ani al căilor ferate. În: *Argus*, anul XXVIII, nr. 7.848, 12 iunie 1939, p. 3.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fer românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

de vânătoare unde erau expuse numeroase trofee vânătoarești. Mai departe au fost vizitate sălile Muzeului CFR, standul expoziției aviației CFR, tabăra străjerilor Casei Muncii CFR și Palatul Cultural CFR.

În timp ce Regele Carol II-lea vizita diversele obiective din cadrul manifestării, pe stadion s-a desfășurat un program demonstrativ de exerciții al străjerilor ceferiști, realizat în trei reprize și având o notă caracteristică feroviară, simbolizând ritmicitatea muncii de specialitate a ceferistului; exercițiile au fost realizate în sunetele muzicii militare și au inclus figuri de gimnastică suedeză și diverse dansuri naționale. Astfel:

Ceferiada. M.S. Regele a asistat eri la jubileul de 70 de ani al căilor ferate. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.070, 12 iunie 1939, p. 3. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

„În sunetele unei muzici naționale, în care coardele cobzei țin isonul, intră cu pași elastici pe pajiștea stadionului repriza III-a, formată din steajerele școlilor secundare, îmbrăcate în haine naționale. Fote bătute în fluturași sclipitori, ii înflorate cu arnici. Fiecare fată poartă în cosiță câte o garoață roșie ... Sunt costume naționale din toate regiunile țării. Cobza a devenit mai sglobie și de o vioiciune și grație dumnezeiască, străjerele încep să joace: *Hora Mare, Hora în sat, Ciobănașul, Zdroboleanca, Botoșanca, Câte doi, Roata, etc.* Șirurile se strâng, se răsfrâng, brațele se încleștează sau flutură în aer, călcâiele frământă pământul. Coloritul costumelor, agilitatea mișcărilor îți ia ochii. Delegații străini au încremenit în tribune. Nu mai are nici glas și nici putere să mai aplaude.”⁹³

La revenirea în tribuna regală după vizita la stadion, a urmat defilarea vagoanelor și a locomotivelor vechi și noi, varietatea realizărilor tehnice ale industriei autohtone demonstrând, printr-un edificator contrast, puterea creatoare a poporului nostru și evoluția în timp a CFR, sub domniile Regilor Carol I, Ferdinand I și Carol al II-lea.

Deschiderea Ceferiadei a fost făcută de trenul liliputan care a funcționat pe toată perioada evenimentului:

„Un șuerat ascuțit, și din gura unui tunel construit pe sub tribune, își face apariția trenul liliputan, care, pornit din stația „Cuibul” – o admirabilă imitație în miniatură a Gărei de Nord, – trece prin fața asistenței și se oprește cu scârțâit de frâne în halta „Tabăra”. Locomotiva trenului are înălțimea unui străjer, dar e înzestrată cu 50 de cai putere și trage după el șapte vagoane în care au luat loc câte șase străjeri.”⁹⁴

Au defilat, apoi, prin fața invitaților: primul tren care a circulat pe pământ românesc între București și Giurgiu în 1869 și cu care a călătorit Regele Carol I; trenul în care și-au făcut intrarea triumfală, în București, prin Gara Mogoșoaia, Regele Ferdinand și Regina Maria, în decembrie 1918;

⁹³ Au început azi dimineată serbările „Ceferiadei”. În: *Seara*, anul II, nr. 488, 11 iunie 1939, p. 3.

⁹⁴ Ibidem.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manoache

prima locomotivă fabricată în România și material rulant fabricat după 1930: un tren accelerat, un tren rapid, trenuri automotoare, un tren rapid de coletărie, un tren de marfă, un tren petrolifer, un tren macara, un tren plug de zăpadă, un tren sanitar, un tren automotor sanitar, un tren baie și un tren brutărie. Toate garniturile care au defilat în cadrul acestei manifestări au parcurs o linie construită special în marginea stadionului. Defilarea a fost închisă de trecerea trenului liliputan care „își arată întreaga forță trecându-ne fulgerător prin fața ochilor”⁹⁵.

Un alt eveniment l-a reprezentat defilarea personalului CFR; în sunetele fanfarei ceferiste au mărșăluit funcționarii din direcția generală a CFR, conduși de I. Macovei, directorul general, alături de subdirectorii generali T. Pârvu, G. Panaitopol și A. Pușcariu, inspectorii generali de control, directorii și conducătorii direcțiilor din cadrul CFR, iar în fruntea funcționarilor Casei Muncii CFR a defilat H. Vogtberg, directorul instituției. Participanți la această manifestare au fost și membrii asociațiilor sportive, grupuri de cicliști, echipele CFR de rugby, tenis, atletism, box, vâsle, natație, alpinism, schi, aviație, călușarii etc. A urmat defilarea personalului din serviciul exterior: șefii de gară, impiegații de mișcare, telegrafistii, lucrătorii în ateliere, mecanicii de locomotivă, revizorii de vagoane, picherii. Manifestarea s-a încheiat cu defilarea elevilor școlilor profesionale CFR și cu prezentarea avioanelor și a piloților CFR, precum și cu defilarea unui detașament simbolic, îmbrăcat în vechile uniforme, de la înființarea drumului de fier în țara noastră până la momentul Ceferiadei.

La ora prânzului, administrația CFR a oferit în onoarea oaspeților străini, un prânz în saloanele hotelului Athénée Palace, la care au participat membrii celor 12 delegații de căi ferate străine, precum și Mihail Ghelmăgeanu, ministrul comunicațiilor, I. Gr. Periețeanu, președintele consiliului de administrație CFR, ing. I. Macovei, directorul general al Regiei CFR, H. Vogtberg, directorul general al Casei Muncii CFR, toți directorii din administrația centrală CFR, inspectorii generali de control și șefii de cabinet. Cu această ocazie, ing. inspector general Ion Macovei, directorul general CFR, a ținut o cuvântare în care a susținut importanța construcției și dezvoltării căilor ferate în țara noastră:

Jubileul de 70 de ani al căilor ferate române. În: *Timpul*, anul III, nr. 757, 12 iunie 1939, p. 1. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

„Cu sufletul plin de gratitudine față de opera predecesorilor noștri, actuala administrație a căilor ferate române urează valoroșilor săi confrăți profesionali veniți din străinătate, tradiționalul bun venit. Ați venit pentru a sărbători împreună cu noi cei 70 ani de existență a căilor ferate române; ați venit pentru a cinsti, cu prezența d-vs., șapte decenii de necurmată și rodnică activitate, desfășurată în slujba unui ideal comun. Și la o sărbătoare ca aceasta datorii suntem să proslăvim pe toți cei care au contribuit la propășirea căii ferate și tehnicei românești. Primul Rege al țării, Carol I, este Cel care a dat impuls construcției feroviare, Ferdinand I, cel Loial, a întregit patrimoniul moștenit, iar Majestatea Sa Regele Carol al II-lea a asigurat acestui patrimoniu propășirea măreață de acum.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

95 Ibidem.

În 100 de ani de existență, căile ferate au redus la mai puțin de 1/10 durata parcurșurilor, fără să mai vorbim de celelalte condițiuni de siguranță și confort, în care se poate călători azi. În 70 ani de existență, căile noastre ferate au realizat și ele același miracol. Marelui Rege Carol I îi revine meritul de a fi inspirat construirea drumurilor și a vehiculelor necesare, care sunt origina căilor noastre ferate și a trenurilor de azi. El și-a dat seama și a declarat aceasta miniștrilor săi, că unirea dintre cele 2 Principate nu va fi efectivă decât atunci când aceste 2 provincii vor fi legate între ele printr'o cale ferată. Pentru crearea acestor trăsături de unire, ca și pentru construirea celorlalte linii ferate, enorme greutateți se ridicau de pretutindeni, mai ales într'o țară lipsită de industrie, și unde totul trebuia cumpărat din afară, începând cu concepția tehnică și sfârșind cu ultimul bulon de locomotivă. Totuși în 1869, Regele Carol I a putut inaugura prima linie ferată de 80 km lungime, linia București-Giurgiu. Acesteia i'a urmat în curând altele, într'un ritm din ce în ce mai accentuat, încât în 1906 statul român posedă 3100 km. cale ferată, ajungându-se în 1916 la o rețea feroviară de aproape 3700 km, iar după război, în 1918, prin anexarea vechilor provincii românești, la 11.000 km. de linii. Să-mi permiteți încă să menționez un lucru, cu care ne mândrim: Intrați mai târziu în concertul tehnicei construcției de căi ferate, am fost, natural, în situația de a ne lăsa inițiați de inginerii pricepuți ai Occidentului. Concesiunea construcției București-Giurgiu a avut-o englezul John Trevor Barclay; concesiunea altor două artere principale s'a dat la alte două companii germane; directorul tehnic al primei noastre linii ferate a fost francezul Dubois. Într'un timp destul de scurt – 10 ani – guvernele românești făcuseră experiența costisitoare a construcțiilor de linii ferate prin concesiune. Datorită voinței Regelui Carol I, România a început să intre treptat în posesia liniilor ferate, construite de aceștia, executând apoi lucrări în regie și substituind, puțin câte puțin, munca românească celei străine. Ceea ce am avut suprema satisfacție de a vedea realizându-se în rândurile bravei noastre oștiri, am dorit să vedem deopotrivă și în domeniul economic al căilor ferate: o întreprindere gigantică, ridicată mai ales pe conștiința datoriei și pe bucuria muncii; o organizație de neîntreruptă îndeplinire a datoriei. Începând dela modestul lucrător sau acar și până la cel mai înalt funcționar al acestei întreprinderi de stat. Ca reprezentanți emeriți ai tehnicei, ai științei feroviare, sunteți cei dintâiu chemați să apreciați fructul muncii noastre de 70 ani în domeniul construcțiilor de căi ferate, rezultat pe care îl sărbătorim în fericita împrejurare de azi.”⁹⁶

Tot pe 10 și 11 iunie, s-a disputat pe stadionul CFR Giulești⁹⁷, câte un meci de fotbal între echipele personalului căilor ferate iugoslave și turce și echipa căilor ferate române, pentru cupa „Ceferiadei 1939”, oferită de Direcțiunea Generală CFR, în cadrul unei competiții de fotbal la care au participat echipele căilor ferate ale Înțelegerii Balcanice. Ambele meciuri au fost câștigate de echipa română, căreia i-a revenit „Cupa Ceferiadei 1939”.

În ziua de 11 iunie, cu un tren special, membrii delegațiilor străine au participat la o excursie organizată la Sinaia, ocazie cu care a fost vizitat orașul și castelul Peleș, „rămânând impresionați de bogățiile și comorile de artă văzute acolo”⁹⁸, vizita încheindu-se cu o masă oferită de conducerea CFR la hotelul „Palas”. Înainte de a părăsi țara, dl Pasdoud, directorul general al căilor ferate elvețiene și dl Gangy, inginer șef, participanți la serbările Ceferiadei, au remis d-lui ing. I. Macovei, directorul

96 Serbările Ceferiadei. În: *Curentul*, anul XII, nr. 4.070, 12 iunie 1939, p. 4.

97 Banchetul dela Athénée Palace în onoarea delegațiilor străine. În: *Porunca vremii*, anul VIII, 13 iunie 1939, p. V.

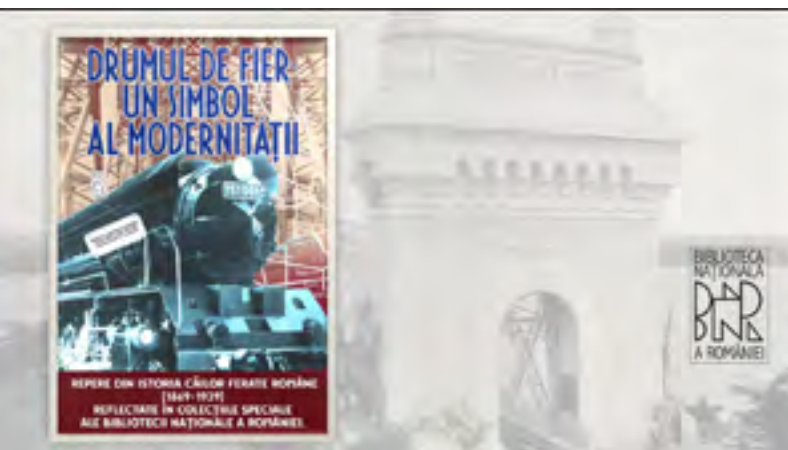
98 Oaspeții străini la Ceferiadă. Vizita la Sinaia. În: *Universul*, anul 56, nr. b160, 14 iunie 1939, p. 9.

CFR, un ceas-pendulă, de fabricație elvețiană, a cărei fotografie a apărut într-un articol din ziarul „Universul”⁹⁹.

Cu prilejul acestui important eveniment, Direcția Generală PTT a emis o serie de timbre poștale, mărcile fiind tipărite după desene realizate de arhitectul Nicolae Nedelescu. Marca de 1 leu reprezenta o locomotivă de tip vechi comparativ cu o locomotivă modernă (142) și un automotor; marca de 4 lei reprezenta o locomotivă modernă (142); marca de 5 lei reprezenta vechea locomotivă „Călugăreni” și Gara Filaret, cea mai veche gară a Bucureștiului; marca de 12 lei reprezenta un automotor modern trecând peste un pod metalic; marca de 15 lei reprezenta macheta Palatului Administrativ CFR¹⁰⁰.

În decembrie 2021, la sediul Bibliotecii Naționale a României, în spațiul expozițional „Dealul Spirii” de la mezanin, a fost deschisă expoziția **Drumul de fier – un simbol al modernității. Repere din istoria căilor ferate române (1869-1939) reflectate în colecțiile speciale ale Bibliotecii Naționale a României.**

Expunerea tablourilor în cadrul expoziției a urmărit, din punct de vedere cronologic, momentele definitorii ale istoriei și evoluției căilor ferate în România: începând cu anul 1869, odată cu construirea primei linii de cale ferată de la București la Giurgiu, apoi cu anul 1881, când a fost deschisă linia Buzău – Focșani – Mărășești, prima linie realizată integral de inginerii români, urmând în anul 1895, inaugurarea podului de

la Cernavodă, creație impresionantă a corpului de ingineri români conduși de Anghel Saligny. Podul „Regele Carol I” a fost prezentat prin câteva tablouri realizate după spectaculoasele fotografii surprinse de fotograful Franz Duschek fiul. Parcursul expoziției a fost completat cu articole din presa vremii care au prezentat aceste momente și importanța lor pentru societatea românească. Pagubele provocate de bombardarea în Primul Război Mondial, a liniilor ferate române, remediate cu mari sacrificii, în perioada interbelică, au fost ilustrate printr-o fotografie realizată în anul 1917, de Serviciul Fotografic al Armatei, și anume, distrugerile șinelor de cale ferată din Gara Mărășești, în urma exploziei unui obuz de calibrul 210 mm.

Perioada interbelică a fost marcată de eforturi de reconstrucție și de extinderea rețelei de cale ferată în România Mare, iar producerea de material rulant în țară a devenit o prioritate, astfel că, în 1926, Uzinele de Fier și Domeniile Reșița au construit prima locomotivă cu abur pentru CFR, iar din 1931 la „Fabrica românească de mașini, ateliere de reparat locomotive și vagoane ing. N. Malaxa et comp.” s-au produs automotoare echipate cu motoare Diesel. În expoziție a fost reprodusă o fotografie a unei hale de la fabrica de locomotive Malaxa, realizată de către ing. fotograf Stelian Petrescu.

⁹⁹ Căile noastre ferate au primit în dar ... un ceasornic elvețian. În: *Universul*, anul 56, nr. 164, 18 iunie 1939, p. 7.

¹⁰⁰ Timbre jubiliare ale Ceferiadei 1939. În: *Revista CFR*, anul XXVI, nr. 4-9, aprilie-septembrie 1939, p. 275.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc ogândite în presa vremii...
Mihaela Manolache

BRUNEA-FOX, F. Trenul fantomă. Primul contact cu cei care călătoresc. În *Dimineața*, anul XXXIX, nr. 9.413, 12 martie 1933 p. 3.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

Gara de Nord din București în perioada interbelică apare în fotografiile lui Iosif Berman, W. Weiss și Al. Petit. Iosif Berman, prin natura meseriei sale de fotoreporter, a fost un pasionat călător cu trenul, iar obiectivul aparatului său de fotografiat a reușit să surprindă tipologia pestriță a călătorilor de la clasa a III-a din trenurile personale, a gărilor de provincie, ilustrând cu instantaneele

realizate, articolele publicate în ziarele vremii. Câteva dintre fotografiile au putut fi văzute în expoziție prin intermediul articolelor din foiletonul „*Trenul fantomă*” publicat în ziarul „*Dimineața*” din luna martie 1933, de scriitorul și jurnalistul F. Brunea-Fox.

Un ultim eveniment din istoria recentă a căilor ferate din România este reprezentat, în expoziție, printr-o pagină din ziarul „*România*” din 11 iunie 1939, un număr special dedicat serbărilor Ceferiadei, jubileul de 70 de ani de la deschiderea primei linii de cale ferată construite în România, ocazie cu care s-au inaugurat stadionul din Giulești și Muzeul CFR.

A doua componentă a expoziției dedicate drumului de fier a fost prezentarea în format digital a unei selecții de cărți poștale ilustrate, de albume de fotografii și de alte documente din Colecțiile Speciale, care au întregit tabloul istoriei căilor ferate românești de la primele linii construite și până la momentul 1939.

Cea de-a treia componentă a expoziției dedicate istoriei de peste 70 de ani a căilor ferate române este prezentarea virtuală ***Drumul de fier un simbol al modernității. Repere din istoria căilor ferate române (1869-1939) reflectate în colecțiile speciale ale Bibliotecii Naționale a României.*** Prezentările momentelor importante surprinse în cronologia expoziției: începând cu anul 1869, odată cu construirea primei linii de cale ferată de la București la Giurgiu, apoi cu anul 1881, când a fost deschisă linia Buzău – Focșani – Mărășești, prima linie realizată integral de inginerii români, urmând inaugurarea în anul 1895 a podului de la Cernavodă, creație impresionantă a corpului de ingineri români conduși de Anghel Saligny, sunt realizate sub forma unor expuneri, cu texte și imagini relevante pentru fiecare prezentare, informațiile fiind selectate din documentele de colecții speciale deținute în Cabinetele de Periodice românești vechi și Fotografii și pot fi vizionate online pe site-ul web al Bibliotecii Naționale a României, la adresa <https://www.bibnat.ro/Evenimente-culturale-s108-ev707-ro.htm>. Un ultim moment în prezentarea virtuală a istoriei căilor ferate române îl constituie marcarea serbărilor din iunie 1939, dedicate jubileului de 70 de ani de la deschiderea primei linii de cale ferată construite în România, în cadrul unui eveniment de amploare, *Ceferiada*, ocazie cu care s-au inaugurat stadionul din Giulești și Muzeul C.F.R. și a fost pusă piatra de temelie a celui mai modern edificiu al momentului – Palatul Administrativ C.F.R.

Lor li se adaugă o cronologie a momentele importante ale istoriei și evoluției căilor ferate în România, precum și o scurtă descriere a reperelor istorice în dezvoltarea căilor ferate din perioada 1869-1939, cu câteva date biografice ale directorilor generali care au asigurat conducerea

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Mianolache

administrației de stat a căilor ferate române și cu cele mai importante obiective care au fost construite în timpul mandatelor lor.

Eforturile de reconstrucție și extindere a rețelei de cale ferată în România Mare, în perioada interbelică, de uniformizare a tipurilor de ecartamente, diferite din cauza unei infrastructuri preluate de la sistemele feroviare din provinciile alipite după Marea Unire, au făcut ca producerea materialului rulant în țară să devină o prioritate, astfel că, în 1926, Uzinele de Fier și Domeniile Reșița au produs prima locomotivă cu abur pentru C.F.R. și, din 1931, la „Fabrica românească de mașini, ateliere de reparat locomotive și vagoane ing. N. Malaxa et comp.” s-au construit automotoare echipate cu motoare Diesel.

Un simbol al Bucureștiului, a cărui piatră de temelie fusese pusă de Domnitorul Carol I la 10 septembrie 1868 și care a fost inaugurat pe 13 septembrie 1872, cu numele de Gara Târgoviștei (păstrat până în 1884), Gara de Nord a fost martora mută a nenumăratelor evenimente fericite sau mai puțin fericite de care au avut parte călătorii care au călcat pe peroanele ei, încă de la inaugurare, a primirilor oficiale ale capetelor încoronate care ne vizitau țara, a sosirilor și plecărilor numeroaselor oficialități românești și străine, pentru care a fost construit și un salon oficial. Cel mai frumos loc din Gara de Nord este Salonul Regal, bogat decorat și realizat în 1896, pentru vizita oficială a împăratului austro-ungar Franz Josef, venit în vizită în România, după ce participase la inaugurarea canalului navigabil de la Porțile de Fier (Orșova), alături de Regele Carol I. Peronul Gării de Nord apărea adesea pe prima pagină a ziarelor, în imaginile fotoreporterilor care așteptau delegațiile de politicieni și personalități sau surprindeau călătorii obișnuiți și evenimentele din interiorul gării.

Drumul de fier a creat un întreg univers în jurul său, centrat pe lucrători și călători deopotrivă, de la calea în sine ce străbătea câmpiile și străpungea munții, prin tuneluri extraordinare, până la gări, spații ce au determinat chiar transformarea înfățișării orașelor, punct de întâlnire al trenurilor conduse de locomotive din ce în ce mai puternice și loc simbolic al întâlnirilor și despărțirilor, al așteptărilor și regăsirilor, al fiorului plecărilor către alte orizonturi. Scriitori, poeți, dramaturgi, jurnaliști, memorialiști, creatori de film au prins în creațiile lor acest univers. Vasile Alecsandri a fost scriitorul căruia îi aparține prima lucrare dedicată căilor ferate în 1868, o „*comédie cu cântice într-un act*” cu titlul *Drumul de fier*, o pledoarie în rândul publicului pentru beneficiile pe care le aducea calea ferată. Ion Luca Caragiale rămâne însă cel mai cunoscut condei care a portretizat într-o notă satirică, mușcătoare uneori, lumea gărilor românești, ce reflecta mentalitățile unei societăți în plin proces de adoptare a modernității: *Di. Goe ...*, *Tren de plăcere*, *Bubico*, *25 de minute ...*, *C.F.R.*, *Accelerat nr. 17*, fiind doar câteva dintre cele mai cunoscute schițe ale sale. Presa cotidiană, revistele și presa de specialitate feroviară a vremii au găzduit pagini literare sau de memorialistică ale unor jurnaliști și scriitori cunoscuți, care au tratat ca subiect și drumul de fier.

Evoluția și dezvoltarea rețelei de căi ferate a marcat viața economică, socială, politică și culturală a României, de la venirea domnitorului Carol I până la izbucnirea celui de-al Doilea Război

Poftiți în vagoane, domnilor! ... În: *Dimineața*, anul XXXIX nr. 9.447, 16 aprilie 1933 p. 15. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Periodice românești vechi.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...
Mihaela Manolache

Caricatură din ziarul *Vremea*, anul VI, nr. 292, 18 iunie 1933, p. 1.
Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale,
Cabinetul de Periodice românești vechi.

Mondial. Construcția de căi ferate a pus în mișcare capitaluri importante, care au conectat regiunile de exploatare a resurselor naturale, cu zonele de prelucrare industrială și cu porturile fluviale și maritime. Călea ferată a fost un simbol al încrederii în puterea științei și a progresului, al dezvoltării economiei și comerțului, dar și al conexiunilor între oameni și idei, în acel secol XIX al naționalităților. Rolul ei economic, social și militar este de pune la îndemâna omenirii un instrument ieftin de transport, de a pune în valoare bogățiile unei țări, de a spori capitalul intelectual al omenirii, dar și de a contribui în cea mai mare măsură la apărarea țării.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

- BELLU, Radu. *Enciclopedia ilustrată a Căilor Ferate din România*. Onești: Magic Print, 2014.
- BOTEZ, Constantin; URMA Dem.; SAIZU Ion. *Epopoea feroviară românească*. București: Sport-Turism, 1977.
- Cuvântările Regelui Carol I. 1886-1914*. Ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu. Vol. I: 1866-1886. București: Fundația pentru literatură și Artă „Regele Carol II”, 1939.
- DOROBANȚU, Mircea. Linia București – Giurgiu: 150 de ani de istorie a primei căi ferate din România. În: *Analele Asociației Profesionale a Geografilor din România*, vol. X, nr. 10, 2019, p. 5-26.
- GUSTI, Dimitrie; ORGHIDAN, Constantin; VULCĂNESCU, Mircea. *Enciclopedia României. Economia națională: circulație, distribuție și consum*, vol. IV. București: Imprimeria Națională, 1943.
- HODOȘ, Nerva; SADI-IONESCU, Alexandru. *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. Volumul I. Catalog alfabetic 1820-1906. București: Librăriile SOCEC & Comp, 1913.
- Istoria României în date*. București: Editura Enciclopedică, 2003.
- Memoriile Regelui Carol I al României. De un martor ocular*. Vol. I: 1866-1869. Ediție și prefață de Stelian Neagoe. București: Scripta, 1992.
- MIHAIL, Alex F. Trenul pe străzile Capitalei. În: *Realitatea ilustrată*, anul XII, nr. 505, 23 septembrie 1938.
- PETCULESCU, Nicolae I. *Problema C.F.R. Istoric, completări, îmbunătățiri*. București: Cultura națională, 1923.
- PETRESCU, Stelian. *Călăuza căilor ferate și a liniilor maritime române*, edițiunea IV. București: Atelierele SOCEC & CO, Săcișeni, 1914.
- POPESCU, Ilie. *Căile ferate în timpul Primului Război Mondial*. [București]: Club Feroviar, 2012.
- POPESCU, Ilie. *Căile ferate române. O istorie în date și imagini. Aniversări feroviare – 2001*. București: Editura ASAB, 2001.
- POPESCU, Toader. *Proiectul feroviar românesc (1842-1916)*. București: Simetria, 2014.
- TOMA MAER, Mihail. *Povestea drumurilor de fer. Date istorice și biografice. Studiu introductiv în serviciul de cale ferată*. București: Tip. Isvorul Al. Alexandrescu, 1926.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Manoache

Resurse electronice:

60 ani de la prima linie de cale ferată Buzău – Mărășești realizată de ingineri români. Disponibil pe Internet la adresa <http://epaminonda-epaminonda.blogspot.com/2014/11/apeldoorn-olanda.html>, accesat în 20.07.2023.

BĂRBULESCU, Adrian. Se împlinesc 140 de ani de la inaugurarea primei căi ferate realizate de statul român, articol din 18 octombrie 2021. Disponibil pe Internet la adresa <https://clubferoviar.ro/inaugurarea-primei-cai-ferate/>, accesat în 20.07.2023.

Documentare privind *Enciclopedia gărilor din România*. [București]: Centrul de Documentare pentru Construcții, Arhitectură, Urbanism și Amenajarea Teritoriului (CDCAS), 2003. Disponibil pe Internet la adresa https://kupdf.net/download/enciclopedia-garilor-din-romania-full-text_59f35ca6e2b6f54c11f09898_pdf, accesat în 22.06.2023.

Institutul Național al Patrimoniului. Patrimoniu cultural construit. Lista Monumentelor Istorice. Disponibil pe Internet la adresa <https://patrimoniu.ro/ro//articles/lista-monumentelor-istorice>, accesat în 20.07.2023.

Întemeierea „Societății Politehnice din România” (6 decembrie 1881), articol din 6 decembrie 2020. Disponibil pe Internet la adresa <https://leviathan.ro/intemeierea-societatii-politehnice-din-romania-6-decembrie-1881/>, accesat în 20.07.2023.

M500 (București Nord-Ploiești Sud-Buzău-Suceava-Dornești). În: *Metrou ușor: totul despre dezvoltarea rețelei de transport și a infrastructurii din România*, 12.08.2013. Disponibil pe Internet la adresa <https://forum.metrouusor.com/ViewTopic?topicId=2866&pageNum=1>, accesat în 20.07.2023.

MARIN, Costel. „Stăpân să rămân peste țărmurile Dunării!”. În: *Drumuri. Poduri*, anul XXIV, serie nouă, nr. 146 (215), august 2015, p. 4. Disponibil pe Internet adresa [https://www.apdp.ro/documents/dp/2015/DP_146\(215\)_2015.pdf](https://www.apdp.ro/documents/dp/2015/DP_146(215)_2015.pdf), accesat în 24.06.2023.

PÂRLOG, Nicu. Gazeta Matematică – 115 ani de apariție, articol din 27 aprilie 2010. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.descopera.ro/stiinta/6067449-gazeta-matematica-115-ani-de-aparitie>, accesat în 20.07.2023.

Podul Regele Carol I. Disponibil pe Internet la adresa https://ro.wikipedia.org/wiki/Podul_Regele_Carol_I, accesat în 20.07.2023.

POPESCU, Roberto George. Istoria trenului regal. Opririle sale în Gara Buzău. În: *Știri din surse Buzău*, 20 iunie 2020. Disponibil pe Internet la adresa <https://stiridinsursebuzau.ro/fotovideo-istoria-trenului-regal-opririle-sale-in-gara-buzau/>, accesat în 22.06.2023.

România Regală. Istoria trenului regal. În: *Evenimentul Zilei. Cel mai bun portal de știri*, 12 aprilie 2018. Disponibil pe Internet la adresa <https://evz.ro/romania-regala-istoria-trenului-regal.html>, accesat în 20.07.2023.

Colecțiile ziarelor și revistelor „Argus” (1939), „Buletinul CFR” (1912), „Binele publicu” (1869, 1881), „Buletinul Societății Politehnice” (1893, 1930, 1941, 1942, 1945), „Calendarul pentru toți Români” (1896), „Constituționalul” (1895), „Curentul” (1939), „Dimineața” (1933), „Gazeta de Transilvania” (1881), „Monitorul oficial al României” (1865, 1869, 2016), „Neamul Românesc” (1939), „Românul” (1869, 1881, 1895), „Porunca vremii” (1939), „România” (1939, 1943, 1944), „Revista CFR” (1932, 1939), „Săptămâna CFR” (1939, 1943, 1944), „Trompeta Carpaților” (1869), „Seara” (1939), „Timpul” (1895), „Universul” (1895, 1939), „Voința națională” (1939).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Momente marcante din istoria drumului de fier românesc oglindite în presa vremii...

Mihaela Manolache

Andreea Răsboiu

ART NOUVEAU / MODERN STYLE / JUGENDSTIL / SECESSION. Noul suflu în arta legăturii și a ilustrației de carte la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Vă place *Art Nouveau*?

În fiecare an, pe data de 10 iunie, este celebrat, la nivel mondial, excepționalul stil artistic ornamental care, înflorind la sfârșitul secolului al XIX-lea, într-una dintre cele mai captivante perioade din istoria artei, a conferit grație și strălucire fără seamăn capodoperelor arhitecturale, lucrărilor de artă și obiectelor decorative fără deosebire, lăsând să se întrevadă totodată zorii modernității.

Pentru a onora această zi însemnată, Biblioteca Națională a României și-a propus să-și surprindă publicul, iubitorii de artă și bibliofili deopotrivă, invitându-l să descopere expoziția **ART NOUVEAU / MODERN STYLE / JUGENDSTIL / SECESSION. Noul suflu în arta legăturii și a ilustrației de carte la cumpăna dintre secolul al XIX-lea și cel de-al XX-lea.**

Pagini alese din ediții bibliofile și legături de carte impresionante, aflate în patrimoniul bibliotecii, reprezentând lucrări remarcabile apărute începând cu ultima decadă a veacului al XIX-lea și până spre anii '20 ai următorului secol, au fost etalate cu acest prilej, sub formă de reproduceri. Subiectele tratate, aspectul fermecător al volumelor, desăvârșit în detalii spectaculare, bogăția și rafinamentul ornamenticii, mai cu seamă ilustrațiile avangardiste semnate de maeștri ai graficii moderne, constituie tot atâtea motive de delectare vizuală și intelectuală. Acestea reușesc să transpună privitorul în peisajul european din „*La Belle Époque*”, străbătut de emoția unei noi și uimitoare concepții artistice.

Apreciate printre emblemele culturale ale timpului, operele expuse au în comun limbajul decorativ al stilului¹, adesea de o frumusețe ireală, regăsit în diferitele sale manifestări de anvergură

1 Istoricul de artă Sir Ernst H. Gombrich observa chintesența sa: „*cuvântul de laudă folosit mult în această perioadă Art Nouveau era <<decorativ>>. Picturile și stampele trebuiau să ofere un subiect plăcut ochiului, mai înainte de a putea să vezi ce reprezentau. Încet, dar sigur, această modă a deschis calea unei noi concepții despre artă. Fidelitatea față de motiv sau de narațiunea unei povești emoționante nu mai conta acum prea mult, dacă tabloul sau stampa făcea o impresie plăcută*”. (GOMBRICH, E. H. *Istoria artei*. Trad. Nicolae Constantinescu. Ed. a 3-a rev. București: Art, 2020, p. 554-555.)

internațională ori versiuni cu parfum local, cunoscute ca *Modern Style*, *Glasgow Style*, *L'Art Moderne*, *Style Bouche de Métro*, *Style Jules Verne*, *Jugendstil*, *Secession*, *Liberty* ori *Stile Floreale*, *Arte Joven*, *Estilo Gaudí*, *Tiffany Style*, *Arta 1900* ș.a.m.d.²

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Introducere

„Pentru prima dată de la Brunelleschi, arhitecților europeni li se propunea un stil în întregime nou.
Nu-i de mirare că aceste invenții au fost numite *Art nouveau*”³.

Urmând calea pavată de artiștii prerafaeliți, impresioniști, simbolști și alții, promotorii acestei noi sensibilități estetice, în contradicție antagonică față de ceea ce s-ar putea intitula *forma mentis* a epocii, au înlăturat barierele culturale impuse de tradiție și au eliberat arta de stereotipurile încă existente la finele secolului al XIX-lea. Deși, la prima vedere, o utopie, țelul lor a fost: „*transformarea societății prin artă*”⁴.

2 Sintagmele atât de diverse sub care mișcarea *Art Nouveau* a devenit cunoscută pretutindeni denotă fără doar și poate rolul însemnat pe care arta l-a avut în transformarea lumii moderne, favorizând un climat social și economic tânăr, în continuă și intensă evoluție, un început de secol nou, pe măsura așteptărilor. Printre sursele de inspirație, regăsim, de pildă, numele unor exponenți de seamă, simboluri culturale precum revista literară și artistică „*Jugend*”, fondată la München, în anul 1896, ori construcțiile delicate din sticlă și fier forjat, amintind de aripile unei libelule, proiectate pentru *Expoziția Mondială de la Paris din 1900*, de către arhitectul Hector Guimard, cu scopul de a decora intrările metroului în curs de construire în capitala franceză la acel moment (a se vedea NICOLAU-GOLFIN, Marin. *Istoria artei*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1968. Vol. 2, p. 169; *Art: architecture, painting, sculpture, graphics, techniques*. Bath, New York: Parragon, 2011, p. 380-382; *Dictionary of art*. New Lanark: Geddes & Grosset, 1999, p. 16-17, 212. ș.a.).

3 GOMBRICH, E. H. *Op. cit.*, p. 536.

4 NĚRET, Gilles. *Gustav Klimt: 1862-1918: the world in female form*. Köln: Taschen, 2016, p. 17 (trad. aut.).

Întocmai în spiritul devizei „*Der Zeit ihre Kunst. Der Kunst ihre Freiheit*” [„Fiecărei epoci, arta sa. Artei, libertatea sa”], înscrise pe fațada Palatului expozițional *Secession* din Viena, care a fost proiectat de reputatul arhitect Joseph Maria Olbrich și care găzduiește totodată o operă cult a genului, „*Friza Beethoven*”⁵ de Gustav Klimt, mișcarea *Art Nouveau* a cucerit chiar și cele mai exigente gusturi. În difuzarea sa, o însemnătate covârșitoare și ecou în afara granițelor au avut evenimentele și revistele-manifest în cadrul cărora avangarda își exprima crezul artistic. De asemenea, expozițiile universale și cele dedicate artelor decorative moderne, organizate la Bruxelles, Paris ori Torino, au oferit un teren fecund nenumăratelor plăsmuirii ale frumosului pe care inovatorii creației le propuneau publicului, în detrimentul a ceea ce fusese apreciat drept un standard până atunci. Lăsând în urmă viziunea și canoanele academiste impuse de școlile de Belle-Arte și de Saloanele Oficiale, acest curent avea să devină cea dintâi paradigmă a modernității în Europa secolului al XX-lea, îmbrățișată totodată în alte părți ale lumii: „*a fost o concentrare de forțe deliberată pentru a crea un stil nou ca reacție la <<istorismul>> artei academice din cea mai mare parte a veacului al XIX-lea, concepția fundamentală fiind utilizarea liniilor sinuoase, asimetrice, inspirate din forma plantelor [...] Stilul a fost cu adevărat internațional, cei mai elogiați exponenți ai săi fiind de la [Aubrey] Beardsley în Marea Britanie la [Alphonse] Mucha, cehul cu activitate reprezentativă la Paris, și totodată [Louis Comfort] Tiffany în Statele Unite ale Americii. Printre cei mai mari arhitecți Art Nouveau se numără [Charles Rennie] Mackintosh în Scoția, [Antoni] Gaudí în Spania, [Hector] Guimard în Franța și [Victor] Horta în Belgia*”⁶.

Receptiv întrucâtva la aceste prefaceri a fost și mediul cultural românesc, impulsivând fondarea *Salonului Artiștilor Independenți* și, ulterior, a societăților *Ileana* și *Tinerimea artistică*, răspunzătoare pentru răspândirea ideilor secesioniste în plan local. Iată cum era descrisă „*sciziunea*” într-o cronică din paginile ziarului „*Adevărul*” din 7 mai 1896: „*o serie de artiști tineri, nemulțumiți de chipul părților cu care se primeau și se recompensau operele, ‘și-au retras lucrările lor din expozițiunea oficială și le-au expus singuri într-un local aflător peste drum de Ateneu. Cu acest chip s-a pus și în țara noastră baza expozițiunii artiștilor independenți [...] prezența tablourilor D-lui Vermont alături de acelea ale D-lor Artachino, Lukian, Angelescu etc. Este foarte instructivă. D. Vermont este acela ce s’ar numi un artist conștiincios de școală nouă, D. Artachino un artist conștiincios modern de școală veche, pe când Lukian este tipul perfect al artistului modern și când zic artist înțeleg acest cuvânt în toată lărgimea înțelesului*”⁷.

5 Omagiu adus lui Ludwig van Beethoven, inspirată de altfel din *Oda Bucuriei*, această lucrare alegorică se numără printre principalele capodopere ale maestrului absolut al mișcării *Secession*. Ea a fost realizată în anul 1902, pentru cea de-a paisprezecea expoziție a grupului reunit în jurul figurii lui Klimt, care includea și alți artiști influenți ai perioadei, cum ar fi Koloman Moser, Alfred Roller, Josef Hoffmann, Otto Wagner. Vizitând expoziția, reputatul August Rodin a descris „*Friza Beethoven*” ca fiind „*atât de tragică și divină*” (Ibidem, p. 44 – trad. aut.).

6 *Oxford illustrated encyclopedia of the arts*. Ed. John Julius Norwich. Oxford, New York, Melbourne: Oxford University Press, 1990, p. 23-24 (trad. aut.).

7 GAL. Expoziția artiștilor independenți: folosul sciziunii – Vermont – Luchian. În: *Adevărul*, anul IX, nr. 2.529, 7 mai 1896, p. 1.

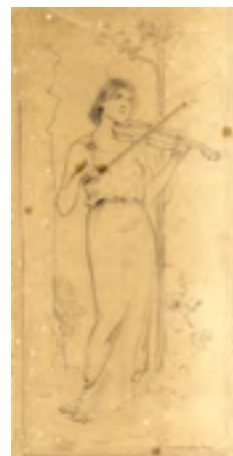

VERMONT, Nicolae. *München*. 1898. Gravură cu acul, semnată în placă „N. Vermont”. Sub cadru, ștampilă de artist „NV” și mențiune în creion „Casă în München 1898. N o 1 Cat. [1]933 Buc.”. În colțul din stânga jos, poartă ștampila în tuș roșu a Muzeului „Al. Saint-Georges”. 8,9 x 6,8 cm. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Grafică.

VERMONT, Nicolae. *Fantezie*. 1910. Gravură cu acul. Sub cadru, ștampilă de artist „NV” și mențiune în creion „Fantezie 1910. N o 46 Cat. 1933”. În colțul din stânga jos, poartă ștampila în tuș roșu a Muzeului „Al. Saint-Georges”. 7 x 7 cm. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Grafică.

VERMONT, Nicolae. *Femeie cântând la vioară* [o alegorie a muzicii, de inspirație *Art Nouveau*, posibil schiță de panou decorativ]. [190-?]. Desen în creion pe carton, semnat dreapta jos „Vermont”. 33 x 18 cm. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Grafică.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

VERMONT, Nicolae. *Profil de femeie (chivuță)*. [1906?]. Gravură cu acul, semnată sub cadru „N. Vermont”. 16 x 12 cm. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Grafică.

ARTACHINO, Constantin. *Portretul publicistului Anton (Toni) Bacalbașa*. [189-?]. Desen în sanguină pe carton, cu semnătura artistului. 28,3 x 20,3 cm. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Grafică.

LUCHIAN, Ștefan. *Profil de femeie cu pălărie*. [189-?]. Desen în cărbune pe hârtie, cu semnătura artistului. 13,2 x 10,2 cm. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Grafică.

Cei trei pictori, Ștefan Luchian, Constantin Artachino și Nicolae Vermont, alături de publicistul Alexandru Bogdan-Pitești, au meritul de a fi fost totodată promotorii mișcării și autorii *Manifestului* prin care se delimitau de arta convențională, retrăgându-se de la „Expoziția oficială anuală a operelor

artiștilor în viață”. Un pasaj memorabil din textul care a făcut de atunci istorie era formulat astfel: „Azi noi voim s’o rupem cu trecutul și să ne declarăm independenți, convinși fiindcă orice tutelă, orice autoritate este o piedică pusă dezvoltării artei și vătămătoare personalității artistice. Arta trebuie să fie liberă, arta trebuie să fie independentă”⁸. Printre beneficiile desprinderii lor, se considera a fi și îndrumarea tinerei generații „pe o cale nouă, deschizându-i sufletul și mintea pentru veritabile producțiuni artistice”⁹.

Mai târziu, în luna martie a anului 1903, cu prilejul vernisării celei de-a doua expoziții a *Tinerimii artistice*, eveniment organizat sub înaltul patronaj și cu participarea principesei moștenitoare a Regatului României, viitoarea regină Maria, istoricul de artă și etnologul Alexandru Tzigara-Samurcaș remarca existența valențelor europene în preocupările expozanților și în tendințele novatoare vădite de operele acestora, printre care și multe lucrări de artă aplicată. Redăm aici, *in extenso*, un fragment din recenzia laudativă, publicată în revista „*Sămănătorul*”: „membrii cercului, partizani ai marei mișcări artistice din restul Europei, s-au încumentat, cei d’întâi, să învingă prin expozițiile lor tradiția, persistentă încă la noi, a împărțirii artei în două categorii: una a așa ziselor arte superioare, singure demne de a fi expuse, și alta a artelor inferioare, decorative sau industriale. Convinși fiind că arta în general nu-și poate împlini înalta ei misiune de cât atunci când sfera frumosului cuprinde și pe cea a utilului, ei au încercat să dea și artei române această îndrumare, care singură o va putea scăpa de peirea spre care o duce indiferența unora și nepriceperea altora. Educația publicului trebuia deci în primul rând îngrijită prin popularizarea așa ziselor produse industriale; căci numai acela care știa să aprecieze un covor sau o țesătură aleasă va fi în stare să înțeleagă și frumusețile unui tablou sau altei opere mai complicată. Acesta era frumosul program ce-și propunea să realizeze Tinerimea artistică [...] Sub Augusta patronare a A. S. R. Principesei Maria, Tinerimea artistică isbuti să împământenească în România mișcarea cea nouă și să formeze un curent favorabil tuturor artelor de o potrivă”¹⁰.

De la artiști și artizani la comanditari, de la curatori și negustori de artă la amatorii de frumos, predilecția generală pentru *Art Nouveau* nu se reflectă numai în capodopere renumite ori în bijuterii arhitecturale a căror splendoare mai poate fi admirată și astăzi în inima centrelor culturale europene. Cu aceeași lumină vie au fost înzestrate obiectele decorative din sticlă, ceramică, lemn, fier forjat, email, bronz, argint și orice alte elemente cu design aparte de la acea vreme. De asemenea, lucrările grafice, în mod special magnificele afișe de teatru, operă sau expoziții, dar și cărțile ilustrate constituie veritabile nestemate ale genului.

Mărturii ale unei perioade boeme, atât de îndrăgite astăzi, se poate afirma că reprezentările *Art Nouveau* aduc nostalgia unui timp pierdut. În contemplarea lor, regăsim semnificații ale conceptului de *artă totală*, așa cum mai este catalogat curentul recunoscut în cea mai mare parte a creațiilor momentului, indiferent de materialul utilizat sau de tehnica de lucru. Aceea era o vreme în care

8 COMITETUL DE INIȚIATIVĂ AL „EXPOZIȚIEI ARTIȘTILOR INDEPENDENȚI” (Const. Artachino, S. D. Lukian, Nicolae Vermont, Alex. Bogdan-Pitești). Scisiune artistică: Manifest. În: *Epoca literară*, anul I, nr. 4, 6 mai 1896, p. 3.

9 GAL. *Op. cit.*, p. 1.

10 ȚIGARA-SAMURCAȘ, Alexandru. Expoziția Tinerimii artistice. În: *Sămănătorul*, anul II, nr. 11, 16 martie 1903, p. 166-167.

atenția nu era îndreptată asupra „*producției industriale în serie*”, dimpotrivă se căutau „*lucrurile autentice, simple, pe scurt făcute manual*”¹¹. Simțul estetic prima, iar gusturile se doreau din ce în ce mai rafinate. Descoperim forța perenă a fenomenul artistic de a înnobilă și de a izbăvi existența umană, căci, după cum am fost încredințați de marele Dostoievski: „*frumusețea va salva lumea!*”¹².

„*Această idee de <<artă nouă>> s-a precizat în anii nouăzeci ai secolului al XIX-lea. Arhitecții s-au arătat interesați de materiale și motive decorative noi [...] Și, dacă tradiția occidentală părea prea legată de vechile metode de construcție, nu oferea Orientul metode și idei noi? Poate că acesta a fost raționamentul arhitectului belgian Victor Horta (1861-1947), ale cărui creații au avut un succes imediat. Învățase de la japonezi să refuze simetria ca să lase întreg efectul pe seama acelor curbe caracteristice artei orientale*”¹³.

Stilul *Art Nouveau* trădează influențe variate, regăsite de pildă în arta Egiptului Antic, între motivele bizantine, dar mai ales în compoziția stampelor japoneze din perioada ukiyo-e. În egală măsură, denotă contribuția unor precursori de prestigiu. Se cuvine a aminti „*Confreria preraphaelită*”, care se confundă cu numele pictorului englez, de origine italiană, Dante Gabriel Rossetti, sau mișcarea estetică „*Arts and Crafts*”, punând în centru mult mai puțin susținutele până atunci arte aplicate, un curent coagulat în jurul figurii literatului și artistului William Morris, celebru pentru imprimeurile sale florale extravagante, dar cu rezultate notabile și în domeniul ilustrației de carte.

Nu în ultimul rând, este recunoscut primatul unora dintre creațiile postimpresioniste. Sir Ernst H. Gombrich, în a sa celebră istorie a artei, sublinia că „*ideile pe care europenii le luaseră de la japonezi s-au dovedit deosebit de utile pentru arta publicitară. Înainte de sfârșitul secolului, un discipol înzestrat al lui Degas, Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901), a aplicat această economie de mijloace pentru a forma o nouă artă: afișul*”¹⁴. Maestrul incontestabil al afișelor „*Belle Époque*”, admirator înfocat al japonismului¹⁵, Toulouse-Lautrec a fost considerat el însuși un înainte-mergător al ilustrației *Art Nouveau*.

„*La Reine de Joie*” (1892) și „*Jane Avril*” (1893), două dintre afișele artistice semnate de Henri de Toulouse-Lautrec, asigurând publicitatea, de pildă, unor noi apariții editoriale sau unor spectacole de cabaret în vogă din Parisul sfârșitului de secol XIX. Reproduse după aceste litografii color celebre au fost publicate, printre altele, în: JOYANT, Maurice. *Henri de Toulouse-Lautrec: 1864-1901. Vol. 2: Dessins, estampes, affiches*. Paris: Henri Floury, Éditeur, 1927. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

11 GOMBRICH, E. H. *Op. cit.*, p. 535.

12 DOSTOIEVSKI, Fiodor. *Idiotul*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1962, p. 513.

13 GOMBRICH, E. H. *Op. cit.*, p. 535-536.

14 Ibidem, p. 554.

15 Încă din 1867, cu prilejul *Expoziției universale de la Paris* a aceluiași an, Pavilionul Regatului Japoniei și exponatele sale au suscitat un interes deosebit pentru cultura niponă, întărit de afluxul de lucrări în tehnica xilogravurii policrome din perioada Edo, așa-numitele *imagini de brocart*, existente pe piața de artă apuseană (a se vedea *Art: architecture, painting, sculpture, graphics, techniques*. Bath, New York: Parragon, 2011, p. 364-365). Stampele japoneze au constituit obiectul colecțiilor și studiilor unor mari artiști, cărora apoi le-au servit drept surse de inspirație. Amintim aici nume precum Monet, Renoir, Alfred Stevens, Degas, Van Gogh, Gauguin, Aubrey Beardsley, Alphonse Mucha, Gustav Klimt, Henri Rivière, George Auriol, Pierre Bonnard ș.a.m.d.

Pe acest fundal de idei, nu este de mirare faptul că așa-numita „Artă 1900” va fi reunit o serie întregă de trăsături inconfundabile, oglindite inclusiv în măiestria tiparului, a graficii și a legătoriei de carte din epocă: „*Arta ilustrației a profitat și ea de aceste noi metode. Gândindu-se la grija și la dragostea cu care realizau cărțile cei din epocile anterioare, oameni precum William Morris nu au fost mulțumiți să vadă cărți făcute de mântuială sau ilustrații care se limitau să istorisească o poveste, fără a ține cont de efectul produs pe pagina imprimată*”¹⁶.

Înflorirea fără seamăn înregistrată în sfera artelor grafice sub înrâurirea stilului *Art Nouveau* s-a dorit a fi pe cât posibil reliefată și în expoziția organizată de Biblioteca Națională a României.

La Cabinetul de Bibliofilie al Colecțiilor Speciale, se păstrează unele dintre realizările editoriale cele mai importante ale sfârșitului veacului al XIX-lea și începutului veacului al XX-lea, multe dintre acestea fiind cărți rare, în tiraje limitate și exemplare numerotate, tipărite pe hârtie de fabricație specială. Uimitor ilustrate, operele prezintă un decor amplu, evidențiat printr-un joc subtil al luminii și al umbrelor, prin culori vibrante, redade adesea în mozaic, cu irizații și scilipiri intense aurii. O impresie estetică aparte produc alternanțele bicolore, alb-roșu, alb-negru, dar și ilustrațiile în *camaïeu*, realizate pe tonurile unei singure culori. Totodată, sunt surprinse detalii încântătoare, iconografia *Art Nouveau* fiind presărată cu o bogăție de elemente inspirate din splendoarea naturii. Predomină motivele fitomorfe și formele geometrice fluide, contopite în compoziții suave, cu linii, volute și chenare care par a fi într-o perpetuă mișcare mlădioasă. Deși extrem de variat, spectrul floral al ornamentației are ca laitmotiv crinii, irișii, macii, crizantemele, rozele, nuferii sau ciulinii stilizați, alături de muguri, frunze, rădăcini și tulpini capricioase, cu ramificații învâlmurate. Nu atât de precumpănitoare, motivele zoomorfe se întâlnesc bunăoară în chip de păuni, aceștia constituind o emblemă *Art Nouveau*, în genere datorită trenei policrome în evantai, dar fie și numai pentru desenul cunoscut drept „*ochi de păun*”. Un cortegiu clarobscur de ființe alegorice descinde din basme și mituri de sorginte diversă, în raport cu specificul local dobândit de acest curent răspândit cu precădere pe plan european. Magistral reprezentat, idealul feminin se descoperă în apariții himerice, amintind de muzele diafane ale lui Alphonse Mucha ori de zeițele impunătoare ale lui Klimt, de o frumusețe neliniștitoare.

16 GOMBRICH, E. H. *Op. cit.*, p. 554.

Provenind cu preponderență din spațiul francez, englez ori german, cărțile aduse în atenție au fost publicate sub egida unor prestigioase case de editură, cum ar fi „Hodder and Stoughton” din Londra, bine-cunoscuta „Hachette” din Paris, deja cu o tradiție bogată de aproape un secol, dar și mai recente, la acel moment, edituri de artă pariziene aparținând lui Édouard Pelletan, Henri Piazza, André Ferroud. În mediul românesc, la concurență cu cele mai moderne imprimerii europene¹⁷, se remarcă Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl” din București, purtând numele fondatorului său, o figură centrală a domeniului tipografic în țara noastră. Activitatea de seamă a acestuia, desfășurată vreme de un sfert de secol, între anii 1876-1901, a fost sărbătorită printr-un album omagial¹⁸, tipărit în condiții grafice de excepție, tributare artei timpului. Decorul primei coperte de inspirație *Art Nouveau* este datat 1902 și semnat Costin Petrescu¹⁹, pictorul și graficianul piteștean, cu studii la București, Viena și Paris, după cum bine se știe, apropiat de Casa Regală a României.

Deosebit de apreciată, măiestria lucrărilor executate în atelierele lui Carol Göbl a fost premiată în mai multe rânduri în cadrul expozițiilor naționale și universale. Diverse materiale publicitare, cărți poștale, calendare, dar și timbre, aplicate pe forțăturile volumelor prestigioasei edituri, tipografii și legătorii bucureștene din Strada Doamnei nr. 16 – „furnisor al Curței regale” – semnalau medalia de aur conferită în Orașul Luminilor, la anul 1900. Acestea nu erau nicidecum în disonanță cu politica grafică a institutului, în pas cu moda și cu fundamentele estetice *Art Nouveau*. Un exemplu elocvent este și o felicitare cu ornamente specifice, purtând urările de Anul Nou ale editurii, păstrată la Colecții Speciale, în Fondul „Al. Saint-Georges”.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

IONESCU, George. *O pagină din istoria tipografiei române contemporane: tipograful Carol Göbl, XXV de ani de muncă, MDCCCLXXVI-MCMI [1876-1901] 16 Aprilie*. București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor Ion St. Rasidescu, 1901[-1902]. Copertă semnată Costin Petrescu și datată „[1]902”. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

17 Carol Göbl își înzestră atelierul cu prese tipografice, instrumente și caractere de literă dintre cele mai competitive, comandate la Viena și Paris. Pe modelul măștrilor tipografi din vechime, la momentul retragerii din activitate, lasă ginerelui și succesorului său, Ion St. Rasidescu, patrimoniul și bunul renume al întreprinderii sale. (MOLIN, Virgil. *Album memorativ: cuprinzând biografia și portretele oamenilor de seamă din industria și arta tiparului*. Craiova: „Grafica Română”, 1926, p. 9-10).

18 IONESCU, George. *O pagină din istoria tipografiei române contemporane: tipograful Carol Göbl, XXV de ani de muncă, MDCCCLXXVI-MCMI [1876-1901] 16 Aprilie*. București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor Ion St. Rasidescu, 1901[-1902].

19 Opera lui Costin Petrescu a cunoscut diferite etape asociate academismului, simbolismului, postimpresionismului, dar și curentului *Art Nouveau*. Printre altele, el a pictat portrete ale monarhilor României, iar cu prilejul Marii Încoronări de la Alba-Iulia a realizat proiectul mantiilor regale, al buzduganului regelui Ferdinand și al coroanei reginei Maria. Maestru al tehnicii frescei, el a executat și lucrarea monumentală de la Ateneul Român (1933-1938), considerată „o adevărată carte deschisă a istoriei naționale, de la cucerirea traiană la Carol al II-lea” (CRUCERU, Florica; POSTOLACHE, Dana; DARIDA, Ioan. *Dicționarul artiștilor din spațiul românesc: 1700-1920: pictori, sculptori, gravori, iconari, scenografi, decoratori, istorici de artă*. Vol. 2. București: Editura ACS, 2019, p. 259-260).

Modele de timbre editoriale, aplicate în interiorul unora dintre volumele publicate cu precădere în perioada 1900-1910, de către Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor Ion St. Rasidescu. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

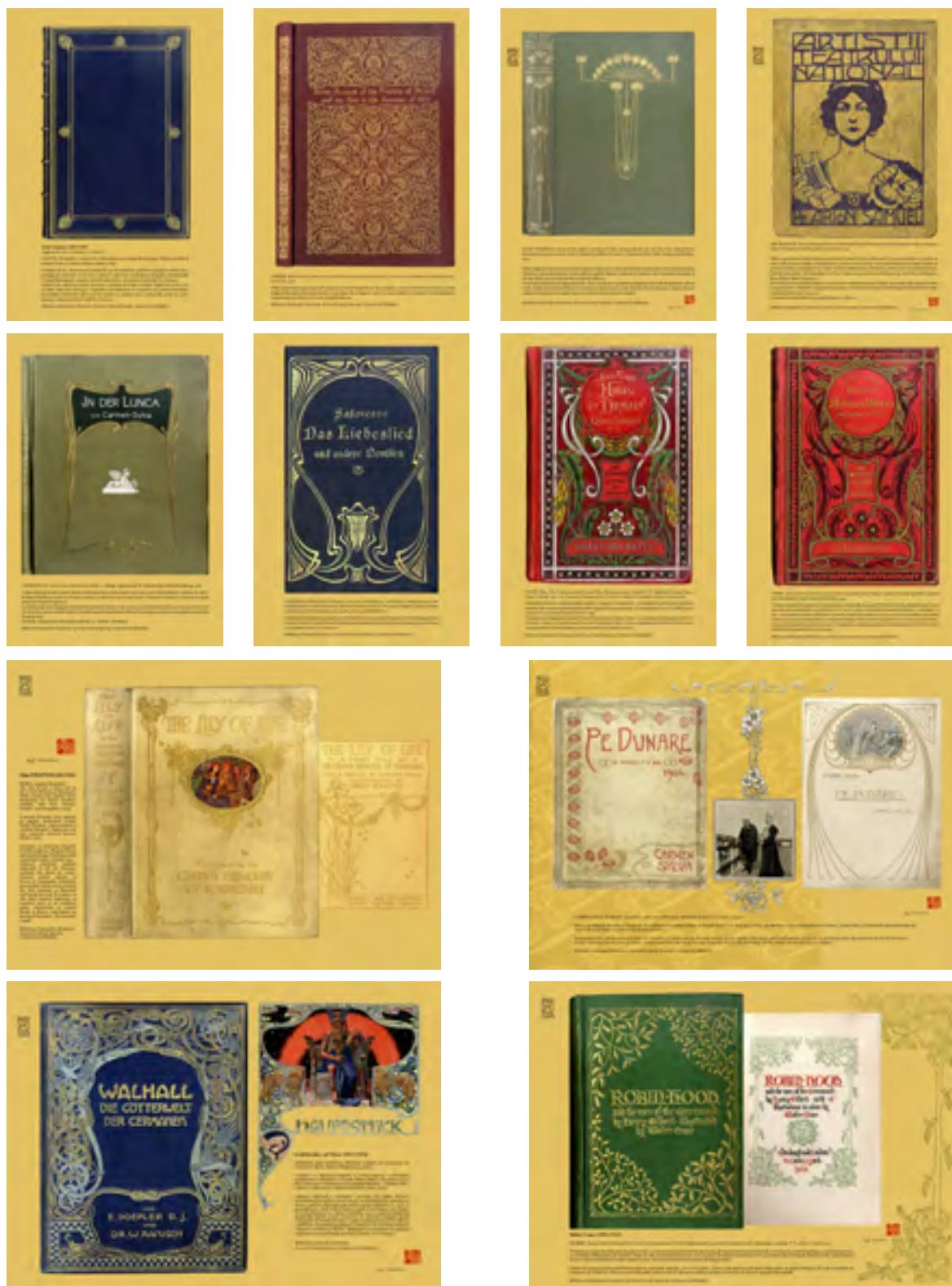
Felicitare de Anul Nou în stil *Art Nouveau*, purtând marca Institutului de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor Ion St. Rasidescu. Pe verso, este tipărit un calendar pe anul 1911. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Arhiva Istorică. Fondul „Al. Saint-Georges”, Arhiva Ing. Emil Pangrati, Dosar 4857, f. 15.

Superlative ale graficii de carte și nu numai, într-o epocă de aur a ilustrației, operele prezente în expoziția noastră au beneficiat de contribuția unor personalități de răsunet, promotoare ale mișcării *Art Nouveau* sau cunoscute a fi avut pe parcursul carierei afinități legate de acest stil. Selecția de imagini redă, în epitom, atmosfera culturală de la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea, lăsând să se întrevadă frânturi din spiritul clocotitor al vremii.

Estetica deosebită și valoarea bibliofilă a edițiilor ilustrate de pildă de către Eugène Grasset, George Auriol, Théophile A. Steinlen, Henri Bellery-Desfontaines, Georges-Antoine Rochegrosse, Henri Caruchet, Aubrey Beardsley, William H. Bradley, Franz von Bayros, Arthur Rackham, Edmund Dulac ori Willy Pogany trezesc emoție, bucură sau, uneori, frapează, fiind, în cuvintele celor care au trecut pragul expoziției, fascinante.

Negreșit, un amănunt pe gustul bibliofililor este și faptul că o bună parte dintre tomuri păstrează legăturile editoriale, cele mai strălucite exemple purtând numele „Hetzl”, „Hachette”, „Ferroud”, „Harper”, „Hodder and Stoughton”, „Socec”, iar altele provin din diverse ateliere artistice, într-o perioadă în care legătorii de carte cochetau, la rândul lor, cu noua manieră decorativă, conferind volumelor un design exterior aparte.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

ART NOUVEAU - MODERN STYLE - JUGENDSTIL - SECESSION
Andreea Rășboiu

Nu în ultimul rând, o suită de reproduceri²⁰ după afișele care făceau cunoscute spectacolele de varietăți, aparițiile unor reviste de profil, vernisarea expozițiilor de artă sau recomandau simple mărci de produse comerciale în Parisul avangardist al sfârșitului de veac XIX completează peisajul de epocă, îndemnând la reverii boeme.

²⁰ A se vedea *The modern poster*. By Arsène Alexandre, M. H. Spielmann, H. C. Bunner and August Jaccaci. New York: Charles Scribner's Sons, 1895; JOYANT, Maurice. *Henri de Toulouse-Lautrec: 1864-1901*. Vol. 1-2. Paris: Henri Floury, Éditeur, 1926-1927. Vol. 2, 1927: *Dessins, estampes, affiches*.

Splendide litografii color de dimensiuni notabile, la momentul lansării lor, au elevat anunțurile și materialele publicitare, transformându-le în artă. Adorate de colecționari, ele dețin astăzi valoarea unui manifest grafic de certă însemnătate în ilustrarea stilului *Art Nouveau*, fapt pentru care ne vom opri în cele ce urmează asupra câtorva exemple.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

ART NOUVEAU - MODERN STYLE - JUGENDSTIL - SECESSION
Andreea Rășboiu

„*Exposition de tableaux et dessins de A. Willette*” din anul 1888 ne dezvăluie numele unui corifeu al noii arte, Jules Chéret, căruia critica îi recunoaște meritul de a fi „*creat un gen, de a fi dat o altă formă afișului și de a fi inaugurat o tehnică destinată să facă școală*”²¹. Una din temele sale predilecte, farmecul feminin, este surprinsă și în creația amintită, realizată cu ocazia expunerii operelor pictorului francez Adolphe Willette.

Renumita galerie de artă pariziană *Salon des Cent*, cunoscută și sub denumirea de *Salon de „La Plume”*, după revista omonimă sub egida căreia își desfășura activitatea, îi dedica unui alt deschizător de drumuri noi în artă, anume lui Eugène Grasset, prima expoziție de artist, totodată cea de-a doua expoziție din istoria salonului, în luna aprilie a anului 1894²². Afișul, care și-a câștigat faima în cadrul mișcării *Art Nouveau*, înfățișează o femeie frumoasă, studiind inflorescența unei crizanteme și ținând în mână un caiet de schițe și un creion, în mod vădit o alegorie a artei desenului și a picturii, purtând semnătura lui Grasset.

21 BÈNÈZIT, E. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays*. Nouvelle édition entièrement refondue sous la direction de Jacques Busse. Paris: Gründ, 1999. Tome 3: Burchard – Couderc, p. 564 (trad. aut).

22 *Eugène Grasset et son œuvre*. Texte par Camille Lemonnier, Gustave Kahn, Thiébauld-Sisson, Arsène Alexandre, Charles Saunier [et. al.]. Paris: Éditions de „La Plume”, 1900, p. 11-50.

Reunind lucrările artistului Théophile Steinlen, o altă expoziție organizată în capitala Franței, în același an 1894, dar „*À La Bodinière*”, sala de teatru din strada Saint-Lazare nr. 18, a avut ca emblemă, în mod deloc neașteptat pentru cunoscătorii operei acestuia, profilul adorabil a două pisici.

Capodopera lui Théophile Steinlen rămâne însă „*Tournée du Chat Noir de Rodolphe Salis*”, afișul memorabil realizat doi ani mai târziu, ca reclamă pentru faimosul teatru de cabaret *Le Chat Noir* din cartierul artiștilor, Montmartre ... „*<<Ce este Montmartre? Nimic. Ce trebuie să fie? Totul!>> – proclama <<gentilomul de cabaret>> Rodolphe Salis, stăpânul aceluia Le Chat Noir frecventat de Lautrec și de amicii săi*”²³.

Alături de inconfundabila felină neagră, un simbol parizian prin excelență, marca Steinlen, publicul expoziției este întâmpinat, în imagini, și de o serie întreagă de celebrități ale vremii, figuri pitorești ale varieteurilor de renume: *Moulin Rouge*, „*cel mai grandios dintre templele muzicii și dansului*”²⁴, *Divan japonais*, *Ambassadeurs*. Sunt personajele immortalizate cu atât de multă atenție și o anumită duiosie de către Henri de Toulouse-Lautrec. Artistul de origine aristocratică, dar cu un destin complicat, marcat de infirmitatea sa fizică, a fost un adevărat prieten al acestora și o prezență obișnuită în cercurile mondene. Biograful Henri Perruchot îl evoca astfel: „*Cu capul sus, Lautrec trece prin mijlocul consumatorilor. Știe astăzi că demnitatea, adevărata lui noblețe e de a fi pictor. Munca este reabilitarea sa. Cum să nu-și însușească disprețul lui [Aristide] Bruant față de feciorii de bani gata, față de incapabili, față de trândavi [...] Fără teamă și răutăcios, îl poate asculta fără să se simtă vizat, pe cântărețul popular, care, cu mâinile în buzunar, își bate joc de <<lumea sfârșitului de veac>>*”²⁵.

Lucrările maestrului surprind atmosfera din aceste localuri aparte, frecventate de artiști, gazetari și scriitori în vogă, înglobând întreaga însuflețire culturală a momentului, respingând vechiile norme de creație, dar și de conduită. În opinia criticului Alain Vaillant, café-concertele și cabaretele „*erau receptaculul a tot ceea ce sistemul literar nu putea asimila în logica sa și pe care, tradițional, îl numim <<boem>>*”²⁶. În saloanele lor, în aplauzele și uralele neconținute ale asistenței, răsunau cântece și monologuri pline de satiră și fără perdea, se punea în scenă „*vechiul dans excentric sub numele – vai, maestre Zola! – de cadrul naturalist*”, ulterior celebrul French-cancan, și lua naștere savuroasele publicații și opere artistice „*Belle Époque*”, construind o nouă artă.

„*Montmartre evoluează. Dacă în vârful colinei Butte se înalță lin bazilica Sacré-Cœur, a cărei construcție a fost hotărâtă în urma înfrângerii, în partea de jos a Montmartre-ului apar cabarete ca La Grande Pinte, Le Plus Grand Bock, L'Auberge du Clou, pe bulevardul Rochechouart, un anume Rodolphe Salis a început, nu de multă vreme, să organizeze întâlniri ale poezilor, cântăreților și pictorilor într-un local botezat Le Chat Noir. Pe urmă, se dansează. Dansul continuă la Moulin de la Galette, balul acela rustic care păstrează încă ultimele două din cele treizeci de mori ale căror aripi se învâртеau odinioară sus pe colină [...] în timp ce pe bulevardul Rochechouart, localul din*

23 PERRUCHOT, Henri. *Viața lui Toulouse-Lautrec*. Trad. Rodica Lipatti. București: Meridiane, 1967, p. 84.

24 MARTIN, Maryline. *La Goulue: regina de la Moulin Rouge*. Trad. din lb. franceză și prefață de Alina Pavelescu. București: Corint, 2022, p. 71.

25 PERRUCHOT, Henri. *Op. cit.*, p. 102.

26 VAILLANT, Alain. *La littérature et ses institutions*, (26). În: VAILLANT, Alain; BERTRAND, Jean-Pierre; RÉGNIER, Philippe. *Histoire de la littérature française du XIXe siècle*. Part. IV: 1870-1900: les ambivalences d'une fin de siècle, 2e édition actualisée [en ligne]. Rennes: Presses universitaires de Rennes, 2007. Disponibil pe Internet la adresa <https://books.openedition.org/pur/188333>, accesat în 14.12.2022 (trad. aut.).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

ART NOUVEAU - MODERN STYLE - JUGENDSTIL - SECESSION
Andreea Rășboiu

*Elysée-Montmartre, încăput pe mâna unui director energetic, ademenește cu cupletele sale îndrăcite o mulțime de cheflii*²⁷.

Preumblările fără întrerupere în acel trepidant și strălucitor Paris îl aduc pe Toulouse-Lautrec față în față cu cei care îi vor servi drept model operelor sale. „Luând creionul în mână de sute de ori într-o seară”²⁸, desenându-i cu fervoare, el conferă astfel formă umană spiritului epocii. Mulțumită artei lui, îi putem privi și noi cu încântarea publicului de altădată pe legendarii dansatori cu nume de scenă dintre cele mai insolite: pe „regina zurbagiilor naturaliste [...] perla Moulin-ului, fiica iubită a casei”²⁹, nonconformista „La Golue”, apoi pe neegalabilul „maestru al cadrilului”³⁰, „Valentin le Désossé” ori pe „exploziva”³¹ și emblematica „Jane Avril”. Cine erau în realitate aceștia se poate spune că nu mai prezintă într-atât de mult relevanță precum locul pe care ei îl ocupă, astăzi, în arta afișului „Belle Époque”.

Regăsim în litografiile expuse vibrația momentului, prin multitudinea detaliilor surprinse de artist: „picioarele Lacomei, atât de minunate arcuite”³² sau pe acel „faimos Valentin-cel-fără-de-oase, care, lungă siluetă filiformă, cu picioare și brațe nemăsurate, dar minunate de mlădioase, a triumfat în toate balurile [...] și care, neobosit, ritmează cu cadențele lui fără cusur evoluțiile partenerelor, dansând cu pleoapele pe jumătate închise, cu jobenul întotdeauna ușor înclinat pe frunte”³³.

TOULOUSE-LAUTREC, Henri de. „L’Estampe originale”. 1895.

Afiș reprodus în: JOYANT, Maurice. *Henri de Toulouse-Lautrec: 1864-1901*. Vol. 2: *Dessins, estampes, affiches*. Paris: Henri Floury, Éditeur, 1927.

Biblioteca Națională a României,
Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

După cum era de așteptat, predomină însă reprezentările modelului preferat al pictorului, Jane Avril, fără îndoială o personalitate fascinantă și în afara vieții de cabaret, preocupările ei intelectuale aducându-i simpatia mai multor scriitori și artiști ai vremii, cu precădere o prietenie deosebită din partea lui Toulouse-Lautrec. Acest fapt este confirmat de ipostazele variate în care aceasta apare: angajată într-o mișcare de dans energetică, în fața orchestrei; admirând un număr al publicației de artă „L’Estampe originale”, proaspăt scos de sub teascuri; ca spectatoare, plină de rafinament, la

27 PERRUCHOT, Henri. *Op. cit.*, p. 70.

28 Ibidem, p. 88.

29 MARTIN, Maryline. *Op. cit.*, p. 71.

30 PERRUCHOT, Henri. *Op. cit.*, p. 89.

31 „La Mélinite” a fost o altă poreclă sub care această dansatoare extravagantă a evoluat la *Moulin Rouge*, *Le Jardin de Paris*, *Divain Japonais* ori *Les Folies Bergère*. (a se vedea HELMICK-BRUNET, Kristin. Avril, Jane („La Mélinite”) French, 1868-1945. În: *Dictionary of artists' models*. Edited by Jill Berk Jimenez. London, Chicago: Fitzroy Dearborn Publishers, 2001, p. 52-56.)

32 PERRUCHOT, Henri. *Op. cit.*, p. 106.

33 Ibidem, p. 89.

Divain Japonais, în timpul unui recital muzical. Deși apreciată în epocă pentru frumusețea ei, autorul afișelor a ales să o înfățișeze în linii simplificate, cu trăsături estompate, alungite, întocmai unui personaj feminin dintr-o stampă japoneză: „Imaginea sa eterică, făcută celebră de afișele lui Lautrec care promovau café-concertele din Montmartre, a fost și este recunoscută numai decît după pălăriile ei distinctive, după mănușile și după părul ei roșu ca focul”³⁴.

Cu toate acestea, nu pot fi date uitării nici alte personaje, de pildă talentata interpretă de muzică Yvette Guilbert, cap de afiș, cu prestație hipnotizantă în varieteturile amintite, purtând consacratele ei mănuși negre, lungi, sau cântărețul, omul de scenă Aristide Bruant, reprezentat în cabaretul său, *Ambassadeurs*, „cu o pălărie neagră de fetru cu boruri largi gen <<dat dracului >>, de sub care țâșnește o coamă întunecată, o pelerină neagră și un fular roșu-aprins”³⁵. Răzbate perfect din imagine personalitatea autentică a acestui cupletist mereu în vervă, mult îndrăgit de Toulouse-Lautrec și despre care se spunea: „De necrezut, se pare că oamenii se duc la Bruant ca să fie jigniți”³⁶.

Exercitând o atracție irezistibilă, toate aceste creații, alături de multe altele, au fost reunite în volum și publicate postum în monografia³⁷ care i-a fost consacrată lui Henri de Toulouse-Lautrec de către prietenul apropiat, scriitorul și colecționarul Maurice Joyant.

JOYANT, Maurice. *Henri de Toulouse-Lautrec: 1864-1901*. Vol. 1-2. Paris: Henri Floury, Éditeur, 1926-1927. Vol. 1, 1926: *Peintre*.

Pe frontispiciu, reproducere alb-negru după un portret al artistului pictat de Édouard Vuillard în anul 1897.

Biblioteca Națională a României,
Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Repere bibliofile *Art Nouveau* în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României

Colecția de carte rară pusă în lumină cu acest prilej relevă nume cu rezonanță deosebită printre amatorii graficii *Art Nouveau*. În rândurile care urmează, se cuvine a face o trecere în revistă a celor mai valoroase titluri și a celor mai surprinzătoare ilustrații.

FRANCE, Anatol. *Le procureur de Judée*. Avec quatorze compositions d'Eugène Grasset, gravée par Ernest Florian. Paris: Édouard Pelletan, 1902. Exemplar numerotat 317/430, tipărit pe hârtie cu filigran.

Ilustrații de Eugène Grasset, xilogravate de Ernest Florian, în culori diferite sau monocrom, pe mai multe tonuri (*camaïeu*).

Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

34 HELMICK-BRUNET, Kristin. *Op. cit.*, p. 55 (trad. aut.).

35 PERRUCHOT, Henri. *Op. cit.*, p. 97.

36 Ibidem, p. 96.

37 JOYANT, Maurice. *Op. cit.*, vol. 2: *Dessins, estampes, affiches*.

Prima stea din constelație, artistul născut la Lausanne, dar naturalizat în Franța, Eugène Samuel Grasset a cunoscut succesul în mai multe domenii, de la grafica editorială la arhitectură, sculptură, pictură murală, arta vitraliilor, ebenistică, feronerie și nu numai. Dată fiind însemnătatea operei acestui pionier al ilustrației *Art Nouveau*, apreciat îndeosebi pentru concepția grafică spectaculară a ediției *Histoire des quatre fils Aymon: très nobles et très vaillants chevaliers*³⁸ din anul 1883, expunerea de față nu putea să debuteze altfel decât printr-un volum purtând semnătura distinctivă a artistului, inițiala prenumelui, „E”, circumscrisă într-un „G” supradimensionat, care se continuă, în partea inferioară, cu litera „T”. Este vorba despre un exemplar numerotat din *Le procureur de Judée*³⁹ a lui Anatole France, în ediție datată 1902, tipărit pe hârtie velină („*Papeterie du Marais*”), cu filigran reprezentând deviza în limba greacă, „*KTHMA ΕΣ ΑΕΡ*”, ce aparținea editurii de artă fondate de către tipograful și editorul Édouard Pelletan în inima capitalei franceze. Textul este înfrumusețat cu inițiale istoriate, chenare, frontispicii și ilustrații după desene aparținând lui Grasset, xilogravate color de Ernest Florian, parțial executate în tehnica numită *camaïeu*, monocrom, pe două, trei sau patru nuanțe. În colofon, se precizează faptul că lucrarea a fost realizată de casa de editură Pelletan, cu „*prețiosul concurs*” al celor doi artiști, în tiraj limitat de patru sute treizeci de exemplare. Totodată, aflăm că un număr de douăzeci și nouă de volume era rezervat pentru așa-numitele „*livres de présent*”. Cărțile din această categorie, într-o anume măsură și cele cunoscute drept „*livres de prix*”⁴⁰, volume deosebite, adesea în ediții de lux, cu vădită valoare bibliofilă, erau menite a fi oferite în dar, respectiv ca premiu, o practică de tradiție îndelungată, larg răspândită în secolul al XIX-lea și diluată apoi în secolul următor.

Totodată, zorii modernității aduceau, pe firmamentul domeniului editorial, o nouă varietate de lucrări, gândită a ocupa un loc de cinste în colecțiile amatorilor de carte rară: „*Punându-se în slujba cărții, mari pictori precum Manet (1879), Toulouse-Lautrec (1899), Bonnard (1900), Denis, Derain, Dufy deschid o nouă eră și cartea de artist domină producția edițiilor de lux [...] scoase în foarte puține exemplare (între 100 și 300) și vândute foarte scump, sunt considerate înainte de orice obiecte de artă sau un capital bine plasat, nicidecum destinate lecturii*”⁴¹.

*

38 „*Ediția Launette, prezentată și adaptată de Charles Marcilly și ilustrată cu minunate compoziții în culori de Eugène Grasset în 1883, a contribuit cu adevărat la recunoașterea literară a scrierii Histoire des quatre fils Aymon, très nobles et très vaillants chevaliers: ediție bibliofilă, aparent destinată tinerilor, dar care de fapt se adresează unui public amator de artă.*” (trad. aut.). – RENONCIAT, Annie. *Tribulations de la chevalerie dans le livre et l’image pour la jeunesse*. În: *Mémoire des chevaliers: édition, diffusion et réception des romans de chevalerie du XVIIe au XXe siècle: Actes du Colloque international organisé par l’École nationale des chartes, l’Université de Reims Champagne-Ardenne [et.al]*. Réunis par Isabelle Diu, Élisabeth Parinet et Françoise Vieillard. Paris: École des chartes, 2007, p. 189.

39 FRANCE, Anatole. *Le procureur de Judée*. Avec quatorze compositions d’Eugène Grasset, gravée par Ernest Florian. Paris: Édouard Pelletan, 1902.

40 Cf. *Histoire de l’édition française*. Tome 3: *Le temps des éditeurs: du Romantisme à la Belle Époque*. Paris: Promodis, 1985, p. 424-426. A se vedea și: LABARRE, Albert. *Histoire du livre*. Paris: Presses Universitaires de France, 1974, p. 112-113; MALAVIEILLE, Sophie. *Reliures et cartonnages d’éditeur en France au XIXe siècle*. Paris: Promodis, 1985, p. 37-38 ș.a.

41 LABARRE, Albert. *Op. cit.*, p. 112 (trad. aut.).

RICHEPIN, Jean. *La chanson des gueux*. Édition integrale décorée de 252 compositions originales de Steinlen. Paris: L'Édition d'Art Édouard Pelletan, 1910. Ilustrații de Théophile A. Steinlen, xilografate de Louis Ernest Ducourtioux. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

O ediție târzie a volumului de poezii *La chanson des gueux*⁴², compuse de scriitorul Jean Richepin și reflectând viața anevoioasă, dar boemă, a păturii de jos a societății franceze din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ne oferă prilejul de a-l prezenta, și în rol de ilustrator de carte, pe renumitul Théophile Alexandre Steinlen. Pictor, artist grafic, sculptor, concitadin al lui Eugène Grasset și, la fel ca acesta, stabilit la Paris, devenea un obișnuit al cabaretului *Le Chat Noir* și membru al salonului de artiști renumiți care se revendica sub acest nume⁴³. Așa cum a fost deja menționat, el este totodată creatorul afișului „*Tournée du Chat Noir de Rodolphe Salis*”, care a consacrat localul drept emblemă culturală a perioadei.

La momentul primei apariții, în anul 1876, moralitatea versurilor lui Richepin – scrise într-un limbaj deosebit de plastic, în mod cert spre deliciul publicului nonconformist, în fața căruia își declama adesea compozițiile lirice sau oferea reprezentații dramatice – fusese pusă sub semnul întrebării. Ca urmare, mai multe pasaje au făcut obiectul cenzurii, iar autorul lor, o lună de închisoare

42 RICHEPIN, Jean. *La chanson des gueux*. Édition integrale décorée de 252 compositions originales de Steinlen. Paris: L'Édition d'Art Édouard Pelletan, 1910.

43 BĂNĂȘTI, E. *Op. cit.* Tome 13: *Solimena – Valentin*, p. 210.

pentru „*ultraj împotriva bunelor moravuri*”, fapt care, așa cum era de așteptat, îl va fi acoperit de faimă, dar și de oprobriu⁴⁴.

Prezenta ediție ulterioară, completă, din 1910 reunește un număr impresionant de desene cu semnătura lui Théophile A. Steinlen, xilografate alb-negru de către Louis Ernest Ducourtioux. Dintre acestea, demn de atenție este și colofonul ornamental al lucrării, care cuprinde mențiuni de responsabilitate și de tiraj, cu tipar roșu, incluse într-un chenar decorat cu trei figuri, aparținând editorului Pelletan, gravorului Ducourtioux și ilustratorului Steinlen însuși. În registrul inferior, pe un fundal tipic parizian, este înfățișată, în mod simbolic și cu accente comice, o pisică neagră, trimitere evidentă către capodopera grafică a artistului.

Steinlen împărtășea interesul pentru cei sărmani, nefericiți, cărora le lipseau mijloacele necesare unei vieți mai bune, în contrast cu opulența și luxul afișate de alte medii sociale din Franța, temă abordată de el și în ilustrația la *Les soliloques du pauvre*⁴⁵, un volum de poezii semnat Jehan Rictus.

*

The modern poster. By Arsène Alexandre, M. H. Spielmann, H. C. Bunner and August Jaccaci. New York: Charles Scribner's Sons, 1895. Exemplar numerotat 230/1000, tipărit pe hârtie *Japon Imperial*. Reproducere după o compoziție a artistului George Auriol, executată pentru coperta cărții *Contes du Chat Noir*. Paris: Librairie illustrée, E. Dentu, 1890-1891. [Vol.] 2, 1891: *Le Printemps* (autor Robert Salis). Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

44 PATRY, Jacques. Richepin, Jean. În: LAFFONT, Robert; BOMPIANI, Valentino. *Dictionnaire biographique des auteurs [de tous les temps et de tous les pays]*. 2e édition. Tome 2: K-Z. Paris: Société d'Édition de Dictionnaires et Encyclopédies, 1964, p. 439. În sursa de referință menționată, se poate citi și un extras dintr-o scrisoare adresată lui Jean Richepin, la numai un an după publicarea poemelor sale, emitentul fiind scriitorul și publicistul Léon Bloy, cunoscut pentru intransigența sa: „în realitate, nu vă pasă de nimic, exceptând două lucruri: să profitați cât mai mult posibil pe această lume și să lansați polemici. Sunteți desigur un cabotin [...] Rolul dumitale este acela de a-i impresiona pe burghezi. Aplauzele, lamentabila clacă a publicului netot, iată pâinea cea de toate zilele care vă bucură inima” (trad. aut.).

45 RICTUS, Jehan. *Les soliloques du pauvre*. Édition revue, corrigée et augmentée de poèmes inédits. Illustrations par A. Steinlen. Paris: Eugène Rey, libraire-éditeur, 1909.

Albumul *Modern poster*⁴⁶, publicat în ediție unică și tiraj limitat la New York, în anul 1895, oferă un tablou de ansamblu al producției de afișe artistice și comerciale franceze, britanice, americane ori italiene de la sfârșitul veacului al XIX-lea, totodată oprindu-se și asupra unora dintre legăturile de carte editoriale ale perioadei.

Ediție de lux, destinată colecționarilor, adesea însoțită de un afiș în original, *Modern poster* ocupă un loc important în prezentarea noastră grație ilustrației bogate, compuse din reproduceri alb-negru și color după opere aparținând unor reprezentanți de marcă ai mișcării *Art Nouveau*.

Dacă despre arta afișelor vremii am amintit anterior, în continuare vom reliefa câte ceva din arta cărții. Astfel, aflăm, din paginile lucrării, faptul că decorul copertelor, semnat de artiști cunoscuți, contribuia în măsură hotărâtoare la succesul volumelor în librării⁴⁷. Bunăoară, George Auriole, un grafician francez remarcabil, realiza, în perioada 1890-1891, macheta legăturii parlante a ediției în două volume, *Contes du Chat Noir*⁴⁸. Dacă desenul de pe coperta primului volum este executat în maniera lui Jules Cheret, coperta celui de-al doilea volum prezintă un design fermecător de inspirație japoneză, dovadă a pasiunii lui Auriole pentru arta orientală. În ceea ce privește conținutul, volumele includ o colecție de povestiri literare scrise de Rodolphe Salis, nimeni altul decât proprietarul mult frecventatului teatru de cabaret din Montmartre, de numele căruia se leagă amănunte dintre cele mai interesante. Salis fondase, sub auspiciile *Le Chat Noir*, revista omonimă care s-a bucurat de o mare simpatie în rândurile publicului. Iată cum a fost catalogată această publicație cu apariție săptămânală: „*Le Chat Noir, sub direcția lui Rodolphe Salis, este organul cel mai stabil al avangardei [...] care adună laolaltă anecdote, poezii, povestiri, ilustrații și chiar benzi desenate, urmând a fi tipărită în mii de exemplare între anii 1882-1895 (justificarea de tiraj din 20 martie 1886: 17000 de exemplare)*”⁴⁹.

46 *The modern poster*. By Arsène Alexandre, M. H. Spielmann, H. C. Bunner and August Jaccaci. New York: Charles Scribner's Sons, 1895.

47 Ibidem, p. 3-4.

48 SALIS, Rodolphe. *Contes du Chat Noir*. Paris: Librairie illustrée, E. Dentu, 1890-1891. [Vol. 1]: *L'Hiver*, [Vol.] 2: *Le Printemps*.

49 VAILLANT, Alain. Op. cit., (33). Disponibil pe Internet la adresa <https://books.openedition.org/pur/188333>, accesat în 19.12.2022. (trad. aut.)

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

ART NOUVEAU - MODERN STYLE - JUGENDSTIL - SECESSION
Andreea Rășboiu

Se cuvine a-l menționa aici și pe William H. Bradley – scriitor, tipograf și ilustrator american, deosebit de apreciat pentru stilul său cu puternice accente *Art Nouveau* europene⁵⁰ – acesta fiind autorul frontispiciului în alb și roșu al albumului *Modern poster*. Compoziția semnată „Bradley Will H.” are ca element central o figură feminină înveșmântată după moda în deplină schimbare a vremii, încadrată într-un chenar ornamental, etalând motivul zoomorf predilect al ilustrației *Art Nouveau*, păunul stilizat.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

AURIOL, George. *Les premier livre des cachets, marques et monogrammes*.

Paris: Librairie Centrale des Beaux-Arts, 1901.

Monograme și embleme realizate de George Auriol.

Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

*

*Le premier livre des cachets, marques et monogrammes*⁵¹ din 1901 constituie cea dintâi colecție de monograme și embleme realizate de pictorul și ilustratorul francez George Auriol, amintind de sigiliile utilizate de maeștrii stampelor japoneze ukyio-e, a căror influență în arta occidentală era din ce în ce mai hotărâtoare. Acea „*vervă ornamentală*”⁵², după cum a fost catalogată arta lui Auriol în prefața lucrării sale, de către criticul Roger Marx, s-a concretizat în alte două ediții cu elegante creații semnate de artist, în anul 1908, respectiv 1924.

Răsfoind filele presărate cu varii modele de simboluri și monograme, imprimate în culoare roșie pe fond alb, ne concentrăm atenția asupra unei sigle cu motive florale a editurii „Hachette et Cie”, luând seamă totodată de o mulțime de alte însemne celebre aparținând reprezentanților avangardei culturale de la finele secolului al XIX-lea, ca de pildă poetului simbolist Stéphane Mallarmé, influentului critic de artă Octave Mirbeau, susținător al impresionismului și al postimpresionismului, colecționarului japonez Tadamas Hayashi, o prezență remarcabilă pe piața de artă pariziană, promotor al culturii nipone, apoi unei serii de tipografi cu contribuții importante în industria cărții și

50 BÈNÈZIT, E. *Op. cit.* Tome 2: *Beduschi – Burchard*, p. 722. Ilustrațiile *Art Nouveau* ale lui William H. Bradley trădează faptul că acesta avea ca izvor de inspirație opera prodigioasă a artistului englez Aubrey Beardsley.

51 AURIOL, George. *Les premier livre des cachets, marques et monogrammes*. Paris: Librairie Centrale des Beaux-Arts, 1901.

52 Ibidem, p. VI.

a afișelor, cum ar fi Charles Gillot, Gustave de Malherbe, și, nu în ultimul rând, maeștrii graficii *Art Nouveau*, Toulouse-Lautrec, Steinlen, Henri Rivière sau autorul însuși.

George Auriol își rezerva pentru sine nu mai puțin de cincisprezece versiuni de monogramă. Dintre acestea, emblema sub formă de gândac-croitor, având imprimată, între perechea de antene, inițialele „G” și „A”, figurează inclusiv pe foaia de titlu a cărții din 1901. Tot cu acest simbol, artistul semnează foaia frontispiciu a lucrării, decorată cu o scenă inspirată din așa-numitele *imagini de brocart* [„*nishiki-e*”] ale xilogravurii japoneze din epoca Edo. Un alt exemplu admirabil este însemnul cu inițialele „A” și „N” îngemănate, în alb și roșu, desemnând mișcarea artistică *Art Nouveau*.

Alături de Théophile Steinlen, Adolphe Willette, Henri de Toulouse-Lautrec și alții, George Auriol a fost una dintre figurile centrale ale grupului de artiști coagulat în jurul a ceea ce a reprezentat din punct de vedere cultural varieteul *Le Chat Noir*⁵³. Colaborator la diverse edituri și publicații periodice promotoare ale noului stil în Franța, printre cele mai de seamă numărându-se „*L’Estampe original*” sau „*Cocorico*”, Auriol a avut totodată contribuții importante în domeniul artelor grafice, fiind autorul mai multor seturi de caractere tipografice, cele mai cunoscute dintre acestea purtând de altfel numele artistului⁵⁴. Regăsim aceste caractere și în tiparul lucrării *Le premier livre des cachets, marques et monogrammes*, care reproduce destul de fidel o scriere caligrafică, cu un tip de literă ușor de deosebit, un model cu totul aparte având majuscula „M”.

*

Un alt artist apreciat pentru originalitatea sa, având una dintre cele mai interesante contribuții în evoluția ilustrației de carte este britanicul Aubrey Vincent Beardsley, cel despre care s-a spus că se confundă practic cu așa-numitul spirit „*fin de siècle*”⁵⁵.

Istoricul de artă Gilles Néret, autorul unor lucrări precum *Gustav Klimt: 1862-1918: the world in female form*, sublinia faptul că una dintre temele centrale ale artei de la cumpăna secolelor XIX-XX a fost aceea a „*femeilor fatale*”⁵⁶. Exponent *Modern Style*, un curent analog cu *Art Nouveau*, artistul Aubrey Beardsley este celebru pentru magnificele ilustrații *pleine page*, în alb și negru, executate pentru o emblemă a genului, opera *Salomé: drame en un acte*⁵⁷ de Oscar Wilde. Rafinamentul deosebit al acestora, de care s-a lăsat cucerit inclusiv pe reputatul Sir Ernst H. Gombrich⁵⁸, le situează pe culmile artei grafice de la acel moment și, firește, la loc de cinste în cadrul expoziției noastre.

Cartea se păstrează la Colecții Speciale în ediție de lux, franceză, publicată în anul 1920, în tiraj limitat, *hors commerce*. Exemplarul, numerotat 30/285, este tipărit pe hârtie japoneză („*Manufactures impériales du Japon*”).

53 BÈNÈZIT, E. *Op. cit.* Tome 1: *Aa – Beduschi*, p. 554.

54 Ibidem, p. 554.

55 Ibidem, p. 919.

56 NÉRET, Gilles. *Op. cit.*, p. 18.

57 WILDE, Oscar. *Salomé: drame en un acte*. Paris, 1920. Volumul include foaie de titlu suplimentară, preluată din ediția engleză apărută în 1920, la Londra și New York: *Salomé: a tragedy in one act*. Translated [by Lord Alfred Douglas] from the French of Oscar Wilde, with sixteen drawings by Aubrey Beardsley. London, New York: John Lane, The Bodley Head, John Lane Company, 1920.

58 Istoricul de artă aprecia că „*inspirat de [James Abbott McNeill] Whistler și de arta japoneză, tânărul Aubrey Beardsley (1872-1898) s-a făcut cunoscut în toată Europa pentru ilustrațiile sale rafinate în alb-negru*” (GOMBRICH, E. H. *Op. cit.*, p. 554).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

ART NOUVEAU - MODERN STYLE - JUGENDSTIL - SECESSION
Andreea Răsboiu

Decorul copertei și cele șaisprezece desene executate de Beardsley au însoțit, încă din 1894, primele imprimări în limba engleză ale piesei de teatru wildiene, inițial aceasta fiind publicată pentru prima dată cu un an înainte, în limba franceză⁵⁹.

Negrul izbitor al imaginilor, decorurile uimitoare și aspectul excentric, aproape caricatural al personajelor, rediate minuțios, cu vădită preocupare în alcătuirea pieptănăturilor și a veșmintelor, împodobite cu elemente florale și zoomorfe de o frumusețe tulburătoare, transmit în crescendo tensiunea conflictului inspirat din legenda biblică a martiriului Sfântului Ioan Botezătorul.

Dincolo de aura satirică și accentele macabre, ilustrațiile lui Beardsley, printre care amintim „*The peacock skirt*”, „*John and Salome*”, „*The stomach dance*”, „*The toilette of Salome – IP*”, „*The Dancer's Reward*”, sunt exemple grăitoare de avangardă, în maniera ostentativă, proprie, a artistului. Acestea se împletesc pe deplin cu abordarea literară temerară a lui Oscar Wilde⁶⁰, la rândul ei o sfidare a societății conservatoare din Anglia acelor timpuri, mult mai bine primită însă de indulgența morală franceză. Inițial cenzurată din motive religioase, piesa nu a putut fi pusă în scenă la Londra, unde rolul principal i-ar fi revenit reputei actriței Sarah Bernhardt, ci doar la Paris, în cadrul celebrului *Théâtre de l'Œuvre*, avându-i ca protagoniști pe Lina Munte și Lugné Poé⁶¹.

WILDE, Oscar. *Salomé: drame en un acte*. Paris, 1920. Volumul include foaie de titlu suplimentară, preluată din ediția engleză:

WILDE, Oscar. *Salomé: a tragedy in one act*. Translated [by Lord Alfred Douglas] from the French of Oscar Wilde, with sixteen drawings by Aubrey Beardsley. London, New York: John Lane, The Bodley Head, John Lane Company, 1920.

Exemplar numerotat 30/285, tipărit pe hârtie japoneză.

În imagine, ilustrațiile „*John and Salome*” și „*The Climax*”, cu semnătura distinctivă a lui Aubrey Beardsley. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

59 Oscar Wilde: *major works*. Edited with an introduction and notes by Isobel Murray. Oxford, New York: Oxford University Press, 2000, p. XXII.

60 Subliniind însemnătatea creațiilor novatoare ale lui Aubrey Beardsley în arta ilustrației, istoricul cărții, Martyn Lyons, preciza referitor la *Salomé* că „*Wilde însuși a considerat că imaginile eclipsau textul*” (LYONS, Martyn. *Istoria cărților*. Trad. din lb. engleză de Ștefania Ferchedău. București: Art, 2011, p. 191).

61 LAFFONT, Robert; BOMPIANI, Valentino. *Dictionnaire des œuvres de tous les temps et de tous les pays: littérature, philosophie, musique, sciences*. 2e édition. Tome 4: Pi-Z. Paris: S.E.D.E., 1955, p. 346.

În încheiere, este excelent reprezentată, într-o compoziție artistică suprareală, replica prințesei Salomeea, „*Ah! J'ai baisé ta bouche, Iokanaan, j'ai baisé ta bouche*”⁶², ilustrație intitulată, în versiune engleză, „*The Climax*”.

Considerate decadente, înscriindu-se în estetica grotescului și a erotismului, creațiile lui Aubrey Beardsley au constituit un capitol controversat în critica de artă a vremii. Recunoașterea însă nu a întârziat să apară. Artistul a exercitat o fascinație fără seamăn în rândul contemporanilor săi, în pofida carierei lui prematur încheiate, în anul 1898, când, abia trecut de jumătatea celui de-al doilea deceniu de viață, morbul secolului, tuberculoza, îi curma existența⁶³. De notorietate rămâne mai ales înrâurirea pe care a avut-o asupra operei grafice a lui Gustav Klimt. Reminiscențe ale stilului lui Beardsley, la rândul său puternic influențat de arta xilografurii japoneze din perioada Edo – fapt reflectat și în semnătura sa stilizată – se regăsesc de pildă în „*Fischblut*”, una dintre ilustrațiile maestrului vienez, publicate în numărul din martie 1898 al celebrei „*Ver Sacrum*”⁶⁴, revista-manifest a mișcării *Secession*.

*

LOUYS, Pierre. *Byblis*. Compositions en couleurs de Henry Caruchet. Preface by Gilbert de Voisins. Paris: Librairie des Amateurs A. Ferroud, 1901.

Exemplar numerotat 191/300, tipărit pe hârtie *vélin d'Arches*.

Ilustrații color de Henry Caruchet.

Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

62 WILDE, Oscar. *Op. cit.*, p. 83.

63 BÈNÈZIT, E. *Op. cit.* Tome 1: *Aa – Beduschi*, p. 919. A se vedea și LYONS, Martin. *Op. cit.*, p. 191.

64 NÈRET, Gilles. *Op. cit.*, p. 23. A se vedea și: Gustav Klimt. În: *Ver Sacrum: Organ der Vereinigung Bildender Künstler Österreichs*, anul 1, nr. 3, martie 1898, p. 6. Disponibil pe Internet la adresa https://www.belvedere.at/sites/default/files/media-directories/1898_versacrum_v16_72dpi.pdf, accesat în 22.12.2022. De asemenea, *Klimt's illustration for Ver Sacrum Magazine*. Credits: Story. Albertina Museum. Disponibil pe Internet la adresa <https://artsandculture.google.com/story/hwWhrpAyS098JQ>, accesat 22.12.2022.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Ilustratorul *Art Nouveau*, Henri Caruchet, renumit pentru frenezia motivelor florale din creațiile sale, semnează aparatul iconografic al lucrării *Byblis*⁶⁵, compuse de scriitorul francez Pierre Louÿs, un apropiat al lui Oscar Wilde, care de altfel îi dedicase *Salomé*⁶⁶.

Exemplarul numerotat 191/300, tipărit pe hârtie *vélin d'Arches*, aflat la Cabinetul de Bibliofilie, păstrează legătura originală a cărții. Decorul primei coperte – realizat de asemenea de artist, acesta semnând cu litera minusculă „h” înscrisă într-o majusculă „C” supradimensionată – are în centru o figură feminină, cu părul deosebit de lung, stilizat, înconjurată de o explozie de elemente vegetale unduioase, compoziția amintind de operele grafice ale reputatului Alphonse Mucha.

Adept al parnasianismului, autorul Pierre Louÿs introduce tema de inspirație clasică sub forma unei povești în ramă, cu un grup de trei tinere filosoafe din Grecia Antică, una dintre acestea, Amaryllys, depănând „istoria nefericitei Byblis”⁶⁷. Iubindu-l nespuse pe fratele ei geamăn Caunos, ce fusese renegat și alungat de mama lor, naiada Cianea, Byblis pleacă în căutarea lui. După un lung și istovitor periplu, rătăcindu-se și pierzându-și orice nădejde, ea varsă într-atât de multe lacrimi pentru dragostea sa interzisă încât este preschimbată într-un izvor, aidoma legendei similare din *Metamorfozele*⁶⁸ lui Ovidiu.

Ilustrațiile lui Henri Caruchet încadrează textul cu multă grație, într-o exuberanță de specii florale, nuduri și personaje mitologice, realizând o veritabilă ediție *Art Nouveau*.

Opera scriitorului Pierre Louÿs include și alte scrieri de factură clasică, printre cele mai cunoscute numărându-se *Les Chansons de Bilitis*, colecția de poeme în proză care, după prima apariție din anul 1894, a suscitat mult interes în epocă, prin evocarea civilizației Greciei Antice, prin abordarea temei erosului și prin atingerea unor subiecte tabu la acea vreme, precum homosexualitatea sau pierderea tinereții și a frumuseții. Toate acestea, valoarea literară deosebită, au făcut ca lucrarea să fie definită de critică drept „unul dintre cele mai fericite momente, totodată încoronarea și apogeul curentului parnasian”⁶⁹.

65 LOUYS, Pierre. *Byblis*. Compositions en couleurs de Henry Caruchet. Preface by Gilbert de Voisins. Paris: Librairie des Amateurs A. Ferroud, 1901.

66 În deschiderea cărții *Salomé: drame en un acte*, este tipărită dedicația autorului: „À mon ami, Pierre Louÿs”.

67 LOUYS, Pierre. *Op. cit.*, p. 4 (trad. aut.).

68 OVIDIUS PUBLIUS NASO. *Metamorfoze*, IX, 450-665. Trad. Ion Florescu. Revizuirea traducerii, prefață, note, anexe Petru Creția. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959, p. 188-193.

69 LAFFONT, Robert; BOMPIANI, Valentino. *Op. cit.*, Tome 1: *A-Dh*. Paris: S.E.D.E., 1955, p. 371 (trad. aut.).

Les Chansons de Bilitis a fost republicată în diverse ediții, remarcabil ilustrate de artiști precum Willy (Wilmos Andras) Pogany ori Georges Barbier⁷⁰.

După încheierea Primului Război Mondial, într-o societate însetată de progres și modernitate, creațiile ilustratorului francez Georges Barbier, totodată designer de decoruri și costume de cabaret, teatru, film⁷¹, fac trecerea către geometria elegantă a stilului *Art Déco*, în pas cu gusturile timpului, păstrând însă sensibilitatea *Art Nouveau* în linii mlădioase, elemente inspirate din natură și motive alegorice.

*

POCHHAMMER, Paul. *Ein Dantekranz aus hundert Blättern*. Ein Führer durch die „Commedia“ von Paul Pochhammer. Mit 100 Federzeichnungen von Franz Stassen und drei Plänen. [Bd 1]: [Die Hölle]. Berlin: G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung, 1905. Frontispiciu semnat Franz Stassen. Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie.

Pentru a surprinde și alte manifestări ale noului stil în arta cărții, menționăm ediția *Ein Dantekranz aus hundert Blättern*⁷², ilustrată de artistul german, Franz Stassen, exponent pentru o perioadă al curentului *Jugendstil*, pasionat de mitologia poporului său⁷³.

Textul constituie o scurtă adaptare în limba germană după *Divina Comedie*, realizată de dantologul Paul Pochhammer, cuprinzând în total o sută de strofe de câte opt versuri, corespunzătoare celor o sută de cânturi din textul original. Lucrarea a fost publicată între anii 1905-1906, în trei volume, fiecare dedicat uneia dintre cele trei părți ale capodoperei dantești: *Die Hölle* [Infernul], *Der Läuterungsberg* [Purgatoriul] și *Das Paradies* [Paradisul].

Foaia frontispiciu a volumului întâi, semnată „F. Stassen”, este decorată cu motive arhitectonice și mitologice, portretul lui Dante Alighieri în medalion și două figuri alegorice feminine,

70 LOUÏS, Pierre. *Chansons de Bilitis: traduit du grec*. Illustrations de G. Barbier, gravées sur bois par F. L. Schmied. Paris: Pierre Corrad, 1922. A se vedea și: *George Barbier*. Étude critique de Jean-Louis Vaudoier. Paris: Henri Babou, 1929 (Les artistes du livre).

71 BĂNĂZIT, E. *Op. cit.* Tome 1: *Aa – Beduschi*, p. 731.

72 POUCHHAMMER, Paul. *Ein Dantekranz aus hundert Blättern*. Ein Führer durch die „Commedia“ von Paul Pochhammer. Mit 100 Federzeichnungen von Franz Stassen und drei Plänen. 3 vol. Berlin: G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung, 1905-1906. La Cabinetul de Bibliofilie, se păstrează primul volum din 1905: [Die Hölle].

73 BĂNĂZIT, E. *Op. cit.* Tome 13: *Solimena – Valentin*, p. 171-172.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

care simbolizează Italia și Germania, prima închinându-i marelui poet florentin o cunună de lauri, iar cea de-a doua, o cunună din frunze de stejar. Cele două personaje poartă de asemenea, ca însemne distinctive, acronimul latin „S.P.Q.R” [„Senatus Populusque Romanum”], respectiv imaginea acvilei bicefale, stema Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană. Nu în ultimul rând, compoziția este însoțită de versuri explicative, în limba germană.

O serie de chenare ornamentale și alte treizeci și cinci de ilustrații alb-negru cu scene inspirate din *Infernul* lui Dante, aparținând de asemenea pictorului și ilustratorului Franz Stassen, înfrumusețează acest prim volum.

*

Avem prilejul, totodată, să îl aducem în atenție pe Franz von Bayros, pictor și ilustrator activ în principal la Viena, reprezentant al mișcării *Secession* și al decadentismului, cunoscut mai ales pentru creațiile sale care se înscriu în categoria *curiosa* sau *infern* de la cumpăna secolelor XIX-XX, eroticismul acestora provocând adesea polemici în societatea vremii. Critica de artă consemnează influența majoră pe care a avut-o opera lui Aubrey Beardsley asupra sa⁷⁴.

Dintre cărțile ilustrate de Franz von Bayros, păstrate în Colecțiile Speciale, amintim o ediție bilingvă, italo-germană, în trei volume, a *Divinei Comedii*⁷⁵, publicată în 1921, la celebrarea a șase sute de ani de la moartea lui Dante. Alături de textul în original, lucrarea include versiunea germană a traducătorului Otto Gildemeister și este împodobită cu imagini color, aplicate, reproducând lucrările în acuarelă ale artistului.

Ilustrațiile acestuia ne poartă cu gândul la arta lui Beardsley, dar și la cea a lui Klimt.

*

⁷⁴ Ibidem. Tome 1: *Aa – Beduschi*, p. 906.

⁷⁵ DANTE ALIGHIERI. *Die göttliche Komödie = La Divina Commedia*. Wien, Zürich, Leipzig: Amalthea, 1921. (Band 1: *Die Hölle = Inferno*, Band 2: *Fegefeuer = Purgatorio* și Band 3: *Paradies = Paradiso*).

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

O importanță deosebită este acordată splendidelor opere realizate de Edmond Dulac, artistul francez care, prețuind creațiile ilustratorului englez Arthur Rackham și fiind pasionat de cultura britanică în general, își părăsea patria pentru a se stabili la Londra și adopta forma anglicizată a prenumelui, *Edmund*⁷⁶. Lucrările sale în acuarelă își aflau izvor în arta orientală, în picturile prerafaeliților și în stilul *Art Nouveau*⁷⁷, purtându-și creatorul pe culmile artei cărții, în ceea ce s-a numit epoca de aur a ilustrației.

76 BÈNÈZIT, E. *Op. cit.* Tome 4: *Coudert – Dzwonowski*, p. 838. A se vedea și: *Catalogue of an exhibition of water-colour drawings and other original works by Edmond Dulac*. With an introduction by Martin Birnbaum. New York: Scott and Fowles, 1916, p. 4.

77 *Ibidem*, p. 838.

Este cunoscut mai ales pentru edițiile de lux, care se înscriau în așa-numita categorie a *cărților-cadou* [în limba franceză, „*livres de présent*”] și pentru cele din sfera literaturii pentru copii și tineri, toate la mare căutare, neconținut, în rândurile colecționarilor bibliofili, grație execuțiilor sale pline de măiestrie. Pot fi admirate, în expoziție, reproduceri din valoroasele și elegantele *Contes des „Milles et Une nuits”*⁷⁸, *Rubáiyát*⁷⁹ de Omar Khayyām, *The bells and other poems*⁸⁰ de Edgar Allen Poe și *The Dreamer of Dreams*⁸¹, aceasta din urmă una dintre cele mai frumoase opere literare compuse de Regina Maria a României, povestea pictorului Eric Gundian, *visătorul de vise*, pe care autoarea a dedicat-o fiicei sale mult iubite, Principesa Ileana.

Publicată de „Hodder and Stoughton” – casa de editură londoneză la care Edmund Dulac a avut o colaborare intensă, fiind considerat „*ilustratorul-vedetă*”⁸² al acesteia – cartea este armonios ornamentată, distingându-se prin vinieta foii de titlu, sub forma unei spade cruciforme înflăcărate, și prin planșele cu ilustrații color, aplicate.

Atenția ne este captată și de ultima filă legată în volum, în afara textului, cu rolul de a semnaliza o apariție editorială similară, sub egida aceleiași „Hodder and Stoughton”, o lucrare care se bucura deja de o primire deosebit de favorabilă în presa britanică a timpului: „*o nobilă carte ilustrată. O poveste plină de grație și poezie, impregnată cu talent veritabil și nu puține simțăminte autentice*”

78 *Contes des „Milles et Une nuits”*. Adaptés par Hadji-Mazem. Illustrés par Edmond Dulac. Paris: L’Édition d’Art H. Piazza & Cie, [191?].

79 KHAYYĀM OMAR. *Rubáiyát*. [Traduction par Edmond Dulac d’après la version poetique de Edward FitzGerald]. Illustrations de Edmond Dulac. Paris: L’Édition d’Art H. Piazza, [191?].

80 POE, Edgar Allan. *The bells and other poems*. With illustrations by Edmond Dulac. London, New York, Toronto: Hodder and Stoughton, [1912].

81 MARIA, REGINĂ A ROMÂNIEI. *The Dreamer of Dreams*. By the Queen of Romania. Illustrated by Edmond Dulac. London, New York, Toronto: Hodder & Stoughton, [1914/15].

82 *Once upon a time: a treasury of classic fairy tale illustrations*. Selected and edited by Jeff A. Menges. Mineola, NY: Dover Publications, 2008, p. 57.

[...] (*The Guardian*)” sau „fantezia desăvârșită, simțirea înaltă, expresia simplă, dar elegantă, asigură un loc de frunte, între ultimele cărți de povești publicate, operei fermecătoare a Reginei României, intitulată *Lily of Life* ... Măiestria povestirii este remarcabilă și are mai departe avantajul de a fi prezentată fastuos, într-o formă artistică deosebită [...] (*The Scotsman*)”⁸³. Încheiem, astfel, prezentarea noastră cu această ultimă operă, care alături de *The Dreamer of Dreams*, constituie o piesă de rezistență în expoziție.

*Lily of Life*⁸⁴ reprezintă primul volum de povești publicat de principesa moștenitoare a Regatului României, ulterior Regina Maria. Cartea este dedicată celei mai mari dintre fiicele viitorilor regi și întregitori ai țării, Principesa Elisabeta, referitor la aceasta, mama sa consemnând: „pentru că iubim aceleași frumuseți și înțelegem aceleași vise”⁸⁵. Nu este poate greșit a cuteza să deslușim în această afirmație și gustul pentru arta vremii.

Decorate în consonanță cu principiile *Art Nouveau*, edițiile *The Dreamer of Dreams* și *Lily of Life* sunt doar două dintre mărturiile prețurii pe care casa regală o cultiva, la acel moment, pentru noul stil, contribuind în bună măsură la difuzarea *Artei 1900*⁸⁶, în diferitele ei manifestări, pe teritoriul Vechiului Regat.

În *Lily of Life*, suntem încântați din nou de un aparat iconografic de excepție, meritele revenind, de această dată, britanicei Helen Stratton, o prolifică ilustratoare, mai cu seamă a basmelor lui Hans Christian Andersen⁸⁷.

Aplicate pe pagină, *hors-texte*, ilustrațiile redată în culori deosebit de vii ne dezvăluie personaje diafane, elemente vegetale și zoomorfe, cu linii și forme fluide, într-un cadru cu totul feeric. Se remarcă frontispiciul ediției, executat în tonuri de albastru dintre cele mai rafinate și reprezentând chintesența acestei îndrăgite scrieri: aflarea plantei vindecătoare, „*crinul vieții*”, de către prințesa cu părul de aur și ochi melancolici, Corona, și, totodată, sacrificiul ei în numele iubirii.

83 Citate extrase din reclama editorială, publicată în afara textului, în ediția menționată, *The Dreamer of Dreams* (trad. aut.).

84 MARIA, REGINĂ A ROMÂNIEI. *The Lily of Life: a fairy tale by the Crown Princess of Roumania*. With a preface by Carmen Sylva. Illustrated by Helen Stratton. London, New York, Toronto: Hodder and Stoughton, [1913].

85 Ibidem, v. f. de tit. (dedicație tipărită).

86 În cadrul expoziției, volumelor menționate li se adaugă opere compuse de Carmen Sylva – jurnalul de călătorie *Pe Dunăre: 27 aprilie – 3 mai 1904* (București: Atelierele Grafice I. V. Socecu, [1904]), decorat cu fotografii în ancadramente *Art Nouveau*, și povestirea *In der Lunca: Rumänische Idylle* (Regensburg: W. Wunderlings Hofbuchhandlung, 1906), volum ilustrat cu reproduceri după picturi de Nicolae Grigorescu și dedicat „*copilului de sufer*”, după cum îl numea, cu afecțiune, Regina Elisabeta pe George Enescu – precum și alte două cărți străine, *Walhall: die Götterwelt der Germanen* (Berlin: M. Oldenbourg, [190?]), cu ilustrații de Emil Doppler cel Tânăr și *The rime of the ancient mariner in seven parts* de Samuel Taylor Coleridge (London: G. Harrap, 1910, în viziunea artistică a lui Willy Pogany), amândouă exemplare oferite în dar de Regina Maria, purtând dedicațiile sale olografe. Lucrările menționate se înscriu, fie și numai prin ornamentica legăturii de carte, în maniera decorativă *Art Nouveau*, cu variațiunile sale specifice.

87 *Once upon a time: a treasury of classic fairy tale illustrations*. Selected and edited by Jeff A. Menges. Mineola, NY: Dover Publications, 2008, p. 149. A se vedea și MENGES, Jeff A. *101 great illustrators from the Golden Age: 1890-1925*. Mineola, NY: Dover Publications, 2016, p. 218-219.

PORTRET COMPUS:
Colecțiile Speciale ale
Bibliotecii Naționale a
României

Sensibilitatea literară a textului este oglindită în estetica imaginilor. Helen Stratton îmbrățișă principiile Școlii de artă de la Glasgow, reprezentate de arhitectul scoțian Charles Rennie Mackintosh, de artistul grafic J. Herbert MacNair și de soțiile lor, surorile Margaret și Frances Macdonald, care activau în mai multe arii, inclusiv în domeniul ilustrației de carte⁸⁸. Contribuțiile celor patru artiști valoroși s-au cristalizat sub denumirea de *Glasgow Style*⁸⁹, evoluând apoi ca *Modern Style*, corespondentul britanic al curentului *Art Nouveau*.

Biblioteca Națională a României deține, din această ediție, un exemplar cu dedicația autografă a Reginei Maria, adresată lui Eugen Buchman, șeful cancelariei regale, și datată 1914⁹⁰. Volumul păstrează legătura editorială în stil *Art Nouveau*, din pânză de culoare crem. Este o așa-numită *legătură parlantă*, decorul primei coperte înscriindu-se în iconografia lucrării. Aceasta prezintă chenar auriu, alcătuit din linii sinuoase și fleuroane sub formă de crini. În centru, regăsim titlul operei, imprimat cu caractere auriu, și un medalion auriu, ornamentat cu motive florale și fluturi, cuprinzând un detaliu al ilustrației „*The beautiful couple*” de Helen Stratton.

⁸⁸ *Dictionary of art*. New Lanark: Geddes & Grosset, 1999, p. 146.

⁸⁹ BILLCLIFF, Roger. *Charles Rennie Mackintosh and the art of The Four*. London: Frances Lincoln, 2017, p. 12.

⁹⁰ „*For Mr. Buchman from Marie. 1914*” (MARIA, REGINĂ A ROMÂNIEI. *Op. cit.*, r. f. de gardă).

INDEXUL ILUSTRATORILOR ȘI GRAFICIENILOR PREZENȚI ÎN EXPOZIȚIE⁹¹

AURIOL, George (Beauvais, 1863 – Paris, 1938)
 BARBIER, Georges (Nantes, 1882 – Paris, 1932)
 BAYROS, Franz von (Zagreb, 1866 – Viena, 1924)
 BEARDSLEY, Aubrey (Brighton, 1872 – Menton, 1898)
 BELLERY-DESFONTAINES, Henri (Paris, 1867 – 1909/10)
 BRADLEY, William Henry (Boston, 1868 – New Jersey, 1962)
 CARUCHET, Henri (Bar-sur-Seine, 1873 – Paris, 1948)
 CHÉRET, Jules (Paris, 1836 – Nice, 1932)
 CRANE, Walter (Liverpool, 1845 – Horsham, West Sussex, 1915)
 DOEPLER, Emil, cel Tânăr (München, 1855 – Berlin, 1932)
 DULAC, Edmund (Toulouse, 1882 – Londra, 1953)
 GRASSET, Eugène Samuel (Laussane, 1845 – Sceaux, Hauts-de-Seine, 1917)
 PETRESCU, Costin (Pitești, 1872 – București, 1954)
 POGANY, William Andrew (Szeged, 1882 – New York, 1955)
 RACKHAM, Arthur (Londra, 1867 – Limpsfield, Surrey, 1939)
 ROCHEGROSSE, Georges Antoine (Versailles, 1859 – Al-Biar, Algeria, 1938)
 STASSEN, Franz (Hanau, 1869 – Berlin, 1949)
 STEINLEN, Théophile Alexandre (Laussane, 1859 – Paris, 1923)
 STRATTON, Helen (Nowganj, India, 1867 – Bath, 1961)
 TOULOUSE-LAUTREC, Henri de (Albi, Tarn 1864 – Saint-André-du-Bois, Gironde, 1901)

Bibliografie:

Art: architecture, painting, sculpture, graphics, techniques. Bath, New York: Parragon, 2011.
 BÈNÈZIT, E. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays.* Nouvelle édition entièrement refondue sous la direction de Jacques Busse, 14 vol. Paris: Gründ, 1999.
 BILLCLIFF, Roger. *Charles Rennie Mackintosh and the art of The Four.* London: Frances Lincoln, 2017.
 COMITETUL DE INIȚIATIVĂ AL „EXPOZIȚIEI ARTIȘTILOR INDEPENDENȚI” (Const. Artachino, S. D. Lukian, Niculae Vermont, Alex. Bogdan-Pitești). Scisiune artistică: Manifest. În: *Epoca literară*, anul I, nr. 4, 6 mai 1896, p. 3.
 CRUCERU, Florica; POSTOLACHE, Dana; DARIDA, Ioan. *Dicționarul artiștilor din spațiul românesc: 1700-1920: pictori, sculptori, gravori, iconari, scenografi, decoratori, istorici de artă.* Vol. 2. București: Editura ACS, 2019.

⁹¹ Pentru datele privind anii și locul de naștere și de deces al artiștilor, au fost consultate următoarele surse: BÈNÈZIT, E. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays.* Nouvelle édition entièrement refondue sous la direction de Jacques Busse, 14 vol. Paris: Gründ, 1999; ULAN: The Union List of Artist Names (The Getty Research Institute). Bază de date disponibilă pe Internet la adresa <https://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/ulan/index.html>; VIAF: The Virtual International Authority File. Bază de date disponibilă pe Internet la adresa <http://viaf.org/>.

PORTRET COMPUS:
 Colecțiile Speciale ale
 Bibliotecii Naționale a
 României

- Dictionary of art*. New Lanark: Geddes & Grosset, 1999.
- Dictionary of artists' models*. Edited by Jill Berk Jiminez. London, Chicago: Fitzroy Dearborn Publishers, 2001.
- Eugène Grasset et son œuvre*. Texte par Camille Lemonnier, Gustave Kahn, Thiébauld-Sisson, Arsène Alexandre, Charles Saunier [et. al.]. Paris: Éditions de „La Plume”, 1900.
- GAL. Expoziția artiștilor independenți: folosul sciziunii – Vermont – Luchian. În: *Adevărul*, anul IX, nr. 2.529, 7 mai 1896, p. 1.
- GOMBRICH, E. H. *Istoria artei*. Trad. Nicolae Constantinescu. Ed. a 3-a rev. București: Art, 2020.
- Gustav Klimt. În: *Ver Sacrum: Organ der Vereinigung Bildender Künstler Österreichs*, anul 1, nr. 3, martie 1898, p. 6. Disponibil pe Internet la adresa https://www.belvedere.at/sites/default/files/media-Directories/1898_versacrum_v16_72dpi.pdf, accesat în 22.12.2022.
- Histoire de l'édition française*. Tome 3: *Le temps des éditeurs: du Romantisme à la Belle Époque*. Paris: Promodis, 1985.
- JOYANT, Maurice. *Henri de Toulouse-Lautrec: 1864-1901*. Vol. 1-2. Paris: Henri Floury, Éditeur, 1926-1927. Vol. 2, 1927: *Dessins, estampes, affiches*.
- Klimt's illustration for Ver Sacrum Magazine*. Credits: Story. Albertina Museum. Disponibil pe Internet la adresa <https://artsandculture.google.com/story/hwWhrpAyS098JQ>, accesat în 22.12.2022.
- LABARRE, Albert. *Histoire du livre*. Paris: Presses Universitaires de France, 1974.
- LAFFONT, Robert; BOMPIANI, Valentino. *Dictionnaire biographique des auteurs [de tous les temps et de tous les pays]*. 2e édition. 2 vol. Paris: Société d'Édition de Dictionnaires et Encyclopédies, 1964.
- LAFFONT, Robert; BOMPIANI, Valentino. *Dictionnaire des œuvres de tous les temps et de tous les pays: littérature, philosophie, musique, sciences*. 2e édition. 5 vol. Paris: S.E.D.E., 1955.
- LYONS, Martyn. *Istoria cărților*. Trad. din lb. engleză de Ștefania Ferchedău. București: Art, 2011.
- MALAVIEILLE, Sophie. *Reliures et cartonnages d'éditeur en France au XIXe siècle*. Paris: Promodis, 1985.
- MARTIN, Maryline. *La Goulue: regina de la Moulin Rouge*. Trad. din lb. franceză și prefață de Alina Pavelescu. București: Corint, 2022.
- The modern poster*. By Arsène Alexandre, M. H. Spielmann, H. C. Bunner and August Jaccaci. New York: Charles Scribner's Sons, 1895.
- MOLIN, Virgil. *Album memorativ: cuprinzând biografia și portretele oamenilor de seamă din industria și arta tiparului*. Craiova: „Grafica Română”, 1926.
- NÉRET, Gilles. *Gustav Klimt: 1862-1918: the world in female form*. Köln: Taschen, 2016.
- NICOLAU-GOLFIN, Marin. *Istoria artei*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1968. Vol. 2. *Once upon a time: a treasury of classic fairy tale illustrations*. Selected and edited by Jeff A. Menges. Mineola, NY: Dover Publications, 2008.
- Oscar Wild: major works*. Edited with an introduction and notes by Isobel Murray. Oxford, New York: Oxford University Press, 2000.
- OVIDIUS PUBLIUS NASO. *Metamorfoze*. Trad. Ion Florescu. Revizuirea traducerii, prefață, note, anexe Petru Creția. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.
- Oxford illustrated encyclopedia of the arts*. Ed. John Julius Norwich. Oxford, New York, Melbourne: Oxford University Press, 1990.

PERRUCHOT, Henri. *Viața lui Toulouse-Lautrec*. Trad. Rodica Lipatti. București: Meridiane, 1967.
 ȚZIGARA-SAMURCAȘ, Alexandru. Expoziția Tinerimei artistice. În: *Sămănătorul*, anul II, nr. 11,
 16 martie 1903, p. 166-171.

ULAN: *The Union List of Artist Names* (The Getty Research Institute). Bază de date disponibilă pe
 Internet la adresa <https://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/ulan/index.html>.

VAILLANT, Alain; BERTRAND, Jean-Pierre; RÉGNIER, Philippe. *Histoire de la littérature
 française du XIXe siècle*. Part. IV: 1870-1900: *les ambivalences d'une fin de siècle*, 2e édition
 actualisée [en ligne]. Rennes: Presses universitaires de Rennes, 2007. Disponibil pe Internet la
 adresa <https://books.openedition.org/pur/188333>, accesat în 14.12.2022.

VIAF: *The Virtual International Authority File*. Bază de date disponibilă pe Internet la adresa [http://
 viaf.org/](http://viaf.org/).

PORTRET COMPUS:
 Colecțiile Speciale ale
 Bibliotecii Naționale a
 României

ART NOUVEAU - MODERN STYLE - JUGENDSTIL - SECESSION
 Andreea Răsboiu

Angela Bilcea

Art Nouveau. Cărți din colecțiile Bibliotecii Naționale a României

- ▶ *1000 de biserici și mănăstiri* / trad. din lb. germană de Crețu Claudiu Mircea. Oradea: Aquila '93, 2007. 480 p.: il. color. (BNaR V 22880)
- ▶ *Au temps de Klimt: La Sécession à Vienne* / responsable éditorial Balthazar Pagani; traduction en français Frédéric Sicamois et Hélène Boisson. Paris: Pinacothèque de Paris, 2015. 229 p.: il.
- ▶ Acea, Daniela. *Forța organică a elementelor fitomorfe în perioada Art Nouveau: reflexii în arta contemporană* / cuv. înainte: prof. univ. dr. Alexandra Titu, prof. univ. dr. Rodica Vârtaciu. Timișoara: Aura, 2006. 170 p.: il. (BNaR II 511309)
- ▶ Aesopus. *Fabule* / ilustr. cop. și il. de Arthur Rackham. București: Vreimea, 1996: Polsib. 80 p.: il. (Bibliografie școlară / Vreimea) (BNaR II 441879)
- ▶ *Alphonse Mucha: à l'occasion de la création du Musée Mucha, Prague* / edition: Sarah Mucha. Paris: Éditions Gründ et Fondation Mucha, 2000. 159 p.: il.
- ▶ Andronic, Eugen. *Brașovul meu: fotografii profund subiective: [album]* / cu o pref. de Bogdan Bălan; texte de Maria David, Dorin Lazăr, Adriana Bărbat; și un interviu cu Valer Rus. București: Vellant, 2013. 201 p.: il. (BNaR III 331099)
- ▶ *Antologie de l'ornement. Dictionnaire des Styles. Recueil chronologique d'ornements en couleurs de toutes les époques d'art* / textes descriptif par H. Dolmetch. Paris: Librairie d'art décoratif Armand Guérinet, f.a. 102 p.: il, 100 f. pl. color. (BNaR V 5931)
- ▶ *Arhitectura românească în detalii: locuințe* / Mircea Bârnaure, Georgiana Butulescu, Mădălin Coman ...; concept și coordonare: Emilia Țugui. București: Ozalid, 2012. 216 p.: il. color, fig., plan. (BNaR V 23691)
- ▶ *Arhitectura românească în detalii: transformări* / ed. coord.: Emilia Țugui; introd.: Kázmér Kovács; text.: Emanuel Dalea, Sebastian Drăghici, Olimpia Marchelov ...; foto.: Șerban Bonciocat, Dragoș Ciorobâtcă, Alex Cozma ... București: Ozalid, 2013. 216 p.: il. în parte color, schem., plan. (BNaR V 23964)
- ▶ *Art Nouveau Belgium France Exhibition, Houston, Chicago, 1976. Catalogue* / edited by Yvonne Brunhammer et al. Houston: Institutes for the Arts, Ria University, 1976. 512 p.: il. în parte color. (BNaR ARS III 1263)

Art Nouveau. Cărți din colecțiile Bibliotecii Naționale a României
Angela Bilcea

Angela Bilcea, bibliotecar
Biblioteca Națională a României
Serviciul Dezvoltare Instituțională
B-dul Unirii, nr. 22, Sector 3, București
E-mail: angela.bilcea@bibnat.ro

- *Art Nouveau în colecțiile particulare din România: [album]* / coord. proiect: Andreea Dicianu; foto.: Cristian Dicianu, Răzvan Beștea. București: [s.n.], 2014. 117 p.: foto. color. Antetitlu: Organizația Culturală pentru Inovație în Arte și Industrii Creative. (BNaR II 599647)
- *Art Nouveau: [album]* / Gabriele Fahr-Becker; translation from the German: Paul Aston, Ruth Chitty, Karen Williams. 425 p.: il. color. (BNaR ARS V 3575)
- *Art Nouveau: [album]* / trad. din lb. engleză: Barabaș Cristina. Oradea: Aquila '93, 2007. 199 p.: il. color. (BNaR ARS IV 7761)
- *Art Nouveau: Paris* / text: Angela Sanna, Violetta Farina; traduction: Denis-Armand Canal et Aygline Bonzon. Paris: Éditions Place des Victoires, 2011. 560 p.: fotogr., il. (Les Plus Grands Musées d'Europe; 12)
- *Arta în România: din preistorie în contemporaneitate* / ed.: acad. Răzvan Theodorescu, acad. Marius Porumb. București: Editura Academiei Române; Cluj-Napoca: Mega, 2018. 2 vol.: fig., fotogr. color. Antetitlu: Academia Română. Vol. 1. *Arta în România: din preistorie în contemporaneitate*, 2018. 656, [6] p. Vol. 2. *Arta în România: din preistorie în contemporaneitate*, 2018. 722, [3] p. (BNaR V 24937)
- *Arts and Crafts Industrial Design in Norway* / compil: Ferdinand Aars. Oslo: The Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs, Office of Cultural Relations, 1953. 32 p.: il. (BNaR ARS II 1042)
- Bagyinszki, Zoltán. *Alföldi szecesszió* / fotó: Gerle János. Debrecen: TKK, 2008. 203 p.: il. color.
- Banville, Theodore de. *Les belles poupées* / avec dessein de George Rochergrasse. Paris, 1888. 344 p. (BNaR II 1937)
- Barie, James Matthew. *Peter Pan în Grădina Kensington* / [trad. și cuvânt înainte: Nina Stănculescu; ilustr.: Arthur Rackham]. București: RAO International, 1995: Elsnerdruck. 172 p.: il. (RAO pentru copii) Trad. după ed.: *Peter Pan in Kensington Gardens*. London: Hodder and Stoughton Publishers, 1902. O ediție din 1971, editura Creangă, 122 p.: il. (BNaR I 96074)
- Barral i Altet, Xavier. *Istoria artei* / trad. de Răzvan Junescu. București: Meridiane, 2002: CNI Coresi. 128 p. (BNaR I 100465)
- Barrie, James Matthew. *Peter Pan în Grădina Kensington: [roman]* / trad. din lb. engleză și cuv. înainte de Nina Stănculescu; il. de Arthur Rackham. București: RAO International, 2005. 128 p.: il. (RAO pentru copii) (BNaR I 102518)
- Bayard fils, Émil. *L'Art de reconnaître les styles. Architecture – Ameublement*. Paris: Garnier frères, f.a. 459 p.: il. (BNaR II 4265)
- Bazin, Germain. *La langage des styles de toutes les manifestations artistiques de Préhistoire à nos jour*. Paris: Aimery Somony, 1976. 400 p.: il. (BNaR A III 1698)
- Boehn, Max von. *La mode*. München: Bruckmann, 1996. Vol. 1: *Eine Kulturgeschichte vom Mittelalter bis zum Barock*. Vol. 2: *Eine Kulturgeschichte vom Barock bis zum Jugendstil*. (BNaR III 231189)
- Botescu, Hortensia; Botescu, Mihai. *Timișoara: [album]* / fotografii: arh. Hortensia Botescu, arh. Mihai Botescu; coord. arh. Gabriel Rădulescu. București: Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, 1993: Arta Grafică. 116 p. (BNaR II 431935)

- Brabcová, Jana. *Alfons Mucha: [album]*. Praha: Svoboda, 1996. 104 p.: il. (Malá Galerie; 54) (BNaR ARS II 7271)
- Brukner Serafina. *Cecilia Cuțescu-Storck: Monografie*. București: Anima, 1992. 32, XIV p.: il. (BNaR II 425261)
- *București – 550 [de ani] de la prima atestare documentară: 1459-2009: [album] /* texte de Constantin Rezachevici, Adrian-Silvan Ionescu, Emanuel Bădescu ...; ed. coord. și îngrij. de Radu Oltean; pref.: Radu Oltean; foto.: Radu Oltean, Cristian Radu, Andrei Pandele ... [București]: s. n., 2009. 290 p.: il., portr., h. în parte color. (BNaR IV 78901)
- *Bucureștii lui Carol I: album / Biblioteca Metropolitană București /* texte, selecție de citate și imagini: arh. Ana Maria Orășanu; argument: dr. Florin Rotaru. Ed. a 2-a, rev. București: Biblioteca Bucureștilor, 2007. 20 p., 190 p. pl. în parte color: il., plan. (București, mărturii de memorie comunitară) Album dedicat împlinirii a 140 de ani de la înscăunarea lui Carol de Hohenzollern ca principe al României și 125 de ani de la declararea României ca regat. (BNaR III 279072)
- Bujić, Maria. *Stolice: vekovi trajanja: iz kolekcije nameštaja za sedenje Muzeja primenjene umetnosti, od renesanse do secesije = Chairs: centuries of style: from the collection of seating furniture of the Museum of Applied Art, from Renaissance to Secession*. Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 2016. 213, [3] p.: il. color. (BNaR III 353229)
- Carmen Sylva. *Lily of Life /* London: Hozeil, Watson, f.a. XI, 146 p.: il., 17 f. pl. (BNaR III 162987)
- Carmen Sylva. *The Dreamer of Dreams /* illustrated by Edmond Dulac. London, New York, Toronto: Hodder and Stoughton, f.a. 179 p., 6 f. pl. (BNaR III 162988)
- Carпов, Aurelia. *Arhitectura Art Nouveau în Cernăuți /* îndr.: prof. dr. arh. Mihail Caffé. București: Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, 1999. 355 p.: fig., h., schem., tab. (BNaR V 40914)
- Căncescu, Aristotel; Măzgăreanu, Titus. *Brașovul de odinioară: album /* [trad.: Hans Butmăloiu]. Brașov: Foton, [2004]. 192 p.: il. în parte color. (BNaR ARS IV 7532)
- Celac, Mariana; Carabela, Octavian; Marcu-Lapadat, Marius. *București: arhitectură și modernitate: un ghid adnotat = Bucharest: architecture and modernity: an annotated guide*. București: Simetria, 2005. 179 p.: il., h. (BNaR III 268194)
- Celac, Mariana; Carabela, Octavian; Marcu-Lapadat, Marius. *București arhitectură: un ghid adnotat*. București: Ordinul Arhitecților din România, 2016. 242 p.: il., h. în parte color. Antetitlu: Ordinul Arhitecților din România – București. (BNaR III 339270)
- *Christopher Dresser: a design revolution: [album] /* edited by Michael Whiteway. London: V&A Publishing, 2004. 240 p.: il. în parte color. (BNaR ARS IV 7483)
- Ciolacu, Dragoș. *Istoria arhitecturii românești*. Iași: Editura Societății Academice „Matei-Teiu Botez”, 2013. 2 vol.: fig., il., schem. Vol. 1. *Istoria arhitecturii românești*, 2013. 489 p. (BNaR III 326854)
- Ciszek, Océane. *Michel Simonidy: 1872-1933: album = Michel Simonidy: 1872-1933: album /* cuv. înainte: dr. Eugen Rădulescu; notă asupra ed.: Ștefan Petre Kirson; trad.: Carmen Oșan; grafica: Mihail Popescu. București, 2006. 151 p.: il. în parte color. (BNaR ARS IV 7728)

- Ciurea, Constantin. *Decorații România: [catalog]*. Buzău: Editgraph, 2010-2011. 5 vol.: il. color, portr. [Vol. 1]. *Al. Cuza și Carol I*, 2010. 76, [9] p. Vol. 2. *Ferdinand, Regență, Mihai*, 2010. 80 p. Vol. 3. *Carol al II-lea*, 2011. 111 p. Vol. 4. *1947-1989*, 2010. 64 p. Vol. 5. *1990-2010*, 2011. 127 p. (BNaR II 550117)
- Ciurea, Constantin. *Decorații România: Al. I. Cuza – 2010* / pref. Dan Berindei. Buzău: Editgraph, 2011. 405, [24] p.: il. (BNaR II 571255)
- Clutton-Brock, Arthur. *William Morris*. New York: Parkstone Press, 2007. 255 p.
- Comșa, Dimitrie. *Album de broderii și țesături românești* / text introductiv, bibliografie și tabele reactualizate de Rodica Irimie-Fota; ediție îngrijită de Ștefan Tancou. [Ed. a 2-a]. Sibiu: Revista Transilvania, 1976. 22 p.+40 f. pl. (mapă). (Din ornamentica română) (BNaR ARS V 1540)
- Constantin, Marian. *Palate și colibe regale din România: arhitectura și decorația interioară în slujba monarhiei: 1875-1925*. București: Compania, 2007. 231 p., [24] p. pl.: il. în parte color. Lucrarea are la bază teza de doctorat a autorului, susținută în 2004 la Universitatea Națională de Arte București. (BNaR III 276619)
- Constantin, Paul. *Arta 1900 în România: monografie* / cop.: Monica Moisescu. București: Meridiane, 1972. 247 p.: il., 4 f. reprod. color. (BNaR III 93408)
- Costescu, Eleonora. *Începuturile artei moderne în sud-estul european*. București: Litera, 1983. 132 p. (BNaR II 334519)
- Couldrey, Vivienne. *The art of Louis Comfort Tiffany*. Edison: The Wellfleet Press, 2001. 192 p.: il.
- Courthion, Pierre. *Curenți și tendințe în arta secolului XX. Privire generală asupra artei internaționale de la 1900 până în zilele noastre* / pref. de Mircea Deac; trad. Maria Carпов. București: Meridiane, 1973. 383 p., 36 f. pl. (BNaR ARS II 548)
- Crăciun, Cornel. *Istoria artei românești: antologie de texte (secolul XIX)*. Sibiu: Techno Media: Astra Museum, 2012. 287 p. (BNaR II 580143)
- Cumming, Elizabeth; Kaplan, Wendy. *The arts and crafts movement*. London: Thames and Hudson, 1993. 216 p.: il.
- Cuțescu-Storck, Cecilia. *Fresca unei vieți*. București: Semne, 2008. 496 p., XXVI pl.: il. (Colecția Facsimil) Reproduce în facsimil ed.: *Fresca unei vieți*. București: „Bucovina” I. E. Torouțiu, 1943. (BNaR III 290831)
- Cuțescu-Storck, Cecilia. *Fresca unei vieți*. București: Vremea, 2006. 464 p.+[16] p. pl. color. (Autori români / Vremea. Arte) (BNaR II 514223)
- De Micheli, Mario. *Avangarda artistică a secolului XX* / în rom. de Ilie Constantin. București: Meridiane, 1968. 376 p., 23 f. pl., 1 f. indicatoare. (BNaR II 118960)
- *Decorații românești de război 1860-1947* / Ion Safta, Rotaru Jipa, Tiberiu Velter, Floricel Marinescu; trad. de: Pușa Roth ..., Margareta Boacă ..., Mihai Toncescu; coperta de: Horia Vladimir Șerbănescu. București: Universitaria, 1993. (BNaR III 219521)
- Demény, Piroska. *Caracteristicile stilului „Art Nouveau” în opera lui Bánffy Miklós: teză de doctorat = [A szecesszió főbb stílárís sajátosságai Bánffy Miklós írásművészetében: doktori disszertáció]* / coord. șt.: prof. cons. dr. Szabó Zoltán. Cluj-Napoca: Universitatea

„Babeș-Bolyai”, 2005. 154 f. Antetitlu: Universitatea „Babeș-Bolyai”. Facultatea de Litere. Catedra de Limba Maghiară și Lingvistică Generală. Cluj-Napoca. (BNaR V 71190)

► Demetrescu, Ruxandra. *Beardsley*. București: Meridiane, 1986. 107 p. (BNaR ARS III 7976)

► Di Stefano, Eva. *Gustav Klimt: Art Nouveau visionary / translated from the Italian by Stephen Jackson*. New York; London: Sterling, 2008. 240 p.: fotogr., il.

► Dickens, Charles. *Canto di natale / illustrazioni di Arthur Rackham; traduzione di Maria Luisa Fehr*. Milano: Mondolibri, 1994. 126 p.

► Dickens, Charles. *Der Weihnachtsabend / il.: Arthur Rackham*. Zürich: Rascher & Cie Verlag, 1918. 142 p.: il.; 12 f. il. (BNaR III 235913)

► Dickens, Charles. *Poveste de Crăciun / il. de Arthur Rackham; trad. de Ioana Soroceanu*. București: Astro, 2016. 136 p.: il. (BNaR II 609892)

► *Dicționar de artă: forme, tehnici, stiluri artistice / colectiv de autori: Irina Cios, Călin Demetrescu, Viorica Dene ...; coordonator Mircea Popescu*. București: Meridiane, 1995-1998: Coresi. 2 vol. [Vol. 1]: *A-M*, 1995. 296 p.: il. [Vol. 2]: *N-Z*, 1998. 224 p.: il. în parte color. (BNaR A III 2991)

► *Die sinnliche Linie: Klimt, Schmalix, Araki, Takano und der japanische Holzschnitt: [Ausstellung im Museum der Moderne Salzburg, Rupertinum, 14. Mai 2005 – 17. Juli 2005] / Herausgegeben von Agnes Husslein-Arco; Übersetzungen: Ingo Wagener, Uli Nickel = The sensual line: Klimt, Schmalix, Araki, Takano and the Japanese woodcut: [exhibition at the Museum der Moderne Salzburg, Rupertinum, 14. Mai 2005 – 17. Juli 2005] / edited by Agnes Husslein-Arco; translations: Ingo Wagener, Uli Nickel*. Weitra: Bibliothek der Provinz, 2005. 158 p.: il. în parte color. (BNaR ARS III 8887)

► Drăguț, Vasile. *Romanian art*. Bucharest: Meridiane, 1984. 2 vol. Vol. 2. *Modern and contemporary ages / translated into English by Leon Levițchi*. 1984. 446 p.: il., port. în parte color. (BNaR ARS V 2638)

► Drișcu, Mihai Corneliu. *Istoria arhitecturii moderne*. Iași: Politehniun, 2015-2021. 2 vol.: il. Vol. 1. *Istoria arhitecturii moderne*, 2015. 106 p.: il. Partea 2. *Istoria arhitecturii moderne*, 2021. (BNaR III 335728)

► Duncan, Alistair. *Art Nouveau and Art Lighting*. London: Themes and Hudson, 1978. 208 p. (BNaR ARS IV 1833)

► Duncan, Alistair. *La sculpture. Art nouveau*. Londres: Academy editions, 1978. 95 p.: il. în parte color. (BNaR ARS IV 2050)

► *Encyclopedia of art and crafts. The international arts movement 1850-1920*. London, 1989. 192 p., il.

► Fahr-Becker, Gabriele. *Art Nouveau*. Köln: Könemann, 1977. 425 p.: il.

► Fahr-Becker, Gabriele. *Art Nouveau*. Köln: Könemann, 1997. 425 p.

► Fahr-Becker, Gabriele. *Art Nouveau*. London: Könemann, 2004. 425 p.

► Fahr-Becker, Gabriele. *L'art nouveau*. Königswinter: Könemann Verlagsgesellschaft, 2004. 424 p.: il.

► Fanelli, Giovanni; Godoli, Enzo. *Art Nouveau la carte postale*. Paris, 1992. 383 p., il.

► Filip, Paul; Mănescu, Ramona. *București: palate și monumente: [album]*. București: [s.n.], 2009. 287 p. pl.: il. în parte color. (BNaR V 23089)

- ▶ Filitti, Georgeta. *Călătorie în timp prin București: [album]*. București: Do-MinoR, 2006. 148 p.: il. în parte color. (BNaR III 280886)
- ▶ Filitti, Georgeta. *Palatul Cantacuzino: istoria unei case*. București: Editura Muzicală, 2011. 106 p.: facs., il., portr. Antetitul: Muzeul Național „George Enescu”. (BNaR III 308894)
- ▶ Florea, Vasile. *Istoria artei românești*. București: Litera Internațional, 2007. 808 p.: il. (BNaR ARS IV 7770)
- ▶ Frelinghuysen, Alice Cooney. *Louis Comfort Tiffany and Laurelton Hall: an artist's country estate / with contributions by Elizabeth Hutchinson, Julia Meech*. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2006. 262 p.: il.
- ▶ Frunză, Viorica. *Istoria artei*. Iași: Palatul Culturii, 2012. 5 vol.: il. color. Vol. 1. *Arhitectura și arta creștină*, 2012. 97 p. Vol. 2. *Arta Evului Mediu*, 2012. 123 p. Vol. 3. *Renașterea*, 2012. 150 p. Vol. 4. *Arhitectura și arta barocă*, 2012. 149 p. Vol. 5. *Arhitectura și arta neoclasică*, 2012. 104 p. (BNaR III 320298)
- ▶ Geffroy, Gustave. *La peinture au Louvre / et ornements de Georges Auriol*. Paris: Librairie Nilsson, f.a. IV, 160 p.: il., 57 f. pl. (BNaR ARS IV 6244)
- ▶ Geffroy, Gustave. *Londres. La National Gallery / couvertures de Georges Auriol*. Paris: Nilsson, f.a. 1 f., IV, 160 p.: il, port., 57 f. pl. (BNaR IV 5217/6)
- ▶ Giftwraps by artists. *Art Nouveau, Paris, 1895*. New York, 1988. 8 p., 16 f.: il.
- ▶ Gombrich, Ernst H. *Istoria artei / trad. de Nicolae Constantinescu*. București: Art, 2012. 688 p.: il. în parte color. (BNaR III 319398)
- ▶ Grasset, Eugene. *Méthode de composition ornamentale*. Tom. 1: *Eléments rectilignes*. Paris: Librairie Centrale des beaux-arts, f.a. XX, 207 p.: il, 4 f. pl. (BNaR ARS V 1220)
- ▶ Graur, Neaga. *Stilurile în arta decorativă*. București: Ceres, 1970. 279 p.: il. (BNaR I 35965)
- ▶ Greenhalgh, Paul. *Essential Art Nouveau / designed by Janet James*. London: V&A Publications, 2000. 96 p.: il. (BNaR ARS II 7348)
- ▶ *Gustav Klimt & Künstlerkompagnie: [catalogul lucrărilor de la Muzeul Național Peleş] / [text și catalog: dr. Ruxandra Beldiman]; [trad.: Alistar Ian Blyth]*. Sinaia: [s.n.], 2012. 61 p. : il. color. (BNaR IV 87260)
- ▶ Hanțiu, Ecaterina; Székely, Éva; Suciu, Giulia. *Art Nouveau, modern art: ecouri literare: antologie*. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2008. 573 p. (BNaR II 533589)
- ▶ Hardy, W. *A guide to Art Nouveau style*. London: Quantum Books, 1996. 128 p.: il.
- ▶ Hârcă, Rodica. *Oradea: Forme ornamentale și simboluri în arhitectura Art Nouveau = Les Formes ornamentales et les symboles dans l'architecture de l'art nouveau = Ornamental Shapes and Symbols in Art Nouveau Architecture / pref.: Aurel Chiriac*. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2014. 102 p.: il. în parte color. (BNaR IV 99489)
- ▶ Hârcă, Rodica. *Oradea: arhitectură și decorație neoromânească / pref.: Aurel Chiriac*. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2011. 80 p.: il. color. (BNaR V 23611)
- ▶ Hârcă, Rodica. *Oradea: decorații Art Nouveau: [album]*. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2007. 112 p.: il. color. (BNaR ARS V 3867)

- Hârcă, Rodica. *Palatul Vulturul Negru* / pref.: dr. Aurel Chiriac. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2009. 78 p.: il. în parte color. (BNaR V 23160)
- Henze, Wolfgang. *Ornament. Dekor und Zeichen*. Dresden: Verlag der Kurnst, 1958. 288 p.: pl. (BNaR V 3026)
- *Histoire de l'art* / sous la direction de Albert Châtelet et de Bernard Philippe Grosslier. Paris: Larousse, 1991. [XV], 780 p.: il. color. (Peinture, sculpture, architecture, arts décoratifs) (BNaR ARS IV 7075)
- *International arts and crafts* / edited by Karen Livingstone and Linda Parry. London: V&A Publications, 2005. 368 p.: il. în parte color. (BNaR ARS IV 7504)
- Ion, Manuela-Salomeea. *Glorie și artă*. Onești: Magic Print, 2017. 2 vol. Vol. 1. *Medalii și decorații britanice din colecția Muzeului Național de Istorie a României*, 2017. (BNaR IV 97786)
- Ion, Narcis Dorin. *Palate din București* / pref.: acad. Dan Berindei; grafica: Gabriel Nicula. București: Noi Media Print, 2013. 208 p.: il., portr. (BNaR IV 90590)
- Ionescu, Grigore. *Istoria arhitecturii românești: din cele mai vechi timpuri până la 1900* / ed. îngrij. de Georgeta Gabrea și prof. dr. arh. Mihail Caffé; pref. de prof. N. Iorga; [postf.: acad. Răzvan Theodorescu]. Ed. a 2-a, revăzută. București: Capitel, 2007. 494 p.: il., plan, h. (Biblioteca de arhitectură). (Serie de autor Grigore Ionescu). Reproduce ed.: *Istoria arhitecturii românești din cele mai vechi timpuri până la 1900*. București: Cartea Românească, 1937. (BNaR III 288186)
- *Istoria artei* / Albert Châtelet (coord.), Bernard-Philippe Groslier (coord.), Christian Peyre ...; trad.: Maria Cazanacli, Rodica Chiriacescu, Alexandrina Monteoru ... Ed. a 2-a. București: Univers Enciclopedic Gold, 2012. 1183 p. (BNaR III 313149)
- *Istoria artei* / coord.: Albert Châtelet, Bernard-Philippe Groslier; trad.: Maria Cazanacli, Rodica Chiriacescu, Alexandrina Monteoru ... București: Univers Enciclopedic, 2006. 3 vol. Vol. 1. *Istoria artei*, 2006. 1183 p. (BNaR ARS III 8853)
- *Istoria artei: de la pictura rupestră la arta urbană* / pref.: Richarde Cork; ed. general: Stephen Farthing; cuv. înainte de Richard Cork; trad.: Graal Soft. București: RAO, 2011. 576 p.: il. color. (BNaR III 314429)
- *Istoria artei: reverberații contemporane* / ed. coord.: D. N. Zaharia; ed.: Ioana-Iulia Oлару, Irina-Andreea Stoleriu, Oana Maria Nicuță. Iași: Artes, 2010. 334 p.: fig., il. Autorii menționați în surse complementare. Antetitlu: Universitatea de Arte „George Enescu” Iași. Facultatea de Arte Plastice, Decorative și Design. Centrul de Cercetare „Estetică și Creație Artistică”. (BNaR III 301942)
- Ivan, Lucian. *Ordinele de arhitectură și ornamente*. Timișoara: Macrosoft, 1997. 2 vol. [Vol. 1]. *Ordinele de arhitectură și ornamente*, 1997. 152 p.: il. (BNaR IV 62820)
- Joja, Constantin. *Façade de sticlă în arhitectura din București și din alte orașe din România: fotografii = Glass façades in the architecture of Bucharest and of other Romanian cities: [photographs] = Glasfassaden in der Architektur Bukarests und anderer rumänischer Städte: [Abbildungen]: 1700-1900* / ed. inițiată și îngrij. de Ioana Mănăilă-Joja; textul introd. [și versiunile germană și română] de Ilinca Mănăilă; versiunea engleză: Della L. Marcus. București: Simetria, 2003. 175 p.: il. (BNaR IV 70504)

- ▶ Jourdain, Francis. *Un grand imagier: Al. Steinlen*. Paris: Editions Cercle d'art, 1954. 144 p.: il., port. (BNaR II 12625)
- ▶ *Județul Brașov: album monografic = Brasov County = Kreis Kronstadt = Le Département de Brașov* / Mihai Pascu, Radu Ștefănescu, Miron Florea ... Brașov: Foton, 2012. 216 p.: il. color. (BNaR IV 91080)
- ▶ *Jugendstil. Der Weg ins 20 / Jahrhundert* Herausgegeben von Helmut. Eingeleitet von Kurt Bauch. München: Keyserische Verlagsbuchhandlung, 1959. 459 p.: il, 40 f. pl. parțial color. (BNaR ARS III 47)
- ▶ *Jugendstil. Exposition. Bruxelles, 1977. Catalogues*. Bruxelles, 1977. 317 p.: il. în parte color. (BNaR ARS IV 1647)
- ▶ *Jugendstil in Wien*. München, Paris, London: Einführung von L. Schmidt, 1976. 40 f: il. în parte color. (BNaR ARS V 1824)
- ▶ Kerr, Gordon. *Art Nouveau*. London: Pulteney Press, 2009. 96 p.: il.
- ▶ Klimt, Gustav. *Gustav Klimt: [album]* / trad.: Laurențiu Zoicaș. București: Humanitas, 2006. 80 p.: il. în parte color. (BNaR ARS III 8888)
- ▶ *Klimt: the collection of the Wien Museum* / [Wolfgang Kos, Ursula Storch, Marian Bisanz-Prakken...]. Ostfildern: Hatje Cantz, 2012. 302 p.: il. color. Antetitolu: Wien Museum. (BNaR IV 88803)
- ▶ Knowles, Eric. *100 years of the decorative arts: Victorian, Arts and Crafts, Art Nouveau and Art Deco*. London: Miller's, 2000. 254 p.: foto.
- ▶ *La „fin-de-siècle” dans le contexte européen: actes du colloque international: 23-24 octobre 1998, Cluj-Napoca* / éditées par Corina Moldovan. Cluj-Napoca: Napoca Star, 1999. 168 p. (BNaR II 465781)
- ▶ *La Grande Encyclopédie*. Paris: Librairie Larousse, 1971-1976. 60 vol.: il., pl., tab. în parte color. Vol. 3. *Art Nouveau to Beetle*, 1971. 784 p.: il. [Vol. 6]. *[Art Nouveau – Austen]*, 1972. p. 1057-1244. (BNaR A IV 461)
- ▶ Lamb, Charles; Lamb, Mary. *Tales from Shakespeare* / illustrated by Arthur Reckham. Iași: Tehnopress, 2010. 332 p.: il. (BNaR II 549822)
- ▶ *L'architecture de l'Art Nouveau* / sous la direction de Frank Russell; trad. par Florence Sebastiani. Paris: Berger-Lamault, 1979. 332 p.: fig., pl. (BNaR V 21107)
- ▶ *L'École de Nancy: Peinture et art nouveau: [catalogue de l'exposition organisée par] Musée des Beaux-Arts de Nancy, 24 avril – 26 juillet 1999*. Paris: Éditions de la Réunion des Musées Nationaux, 1999. 160 p.: il. (M. Réunion des Musées Nationaux) (BNaR ARS IV 7418)
- ▶ Leniaud, Jean-Michel. *L'art nouveau*. Paris: Citadelles et Mazenod, 2009. 620 p.: il. (L'art et les grandes civilisations)
- ▶ Loyer, François. *Art Nouveau in Catalonia*. Köln, 1997. 254 p., il.
- ▶ Mackintosh, Alastair. *Symbolism and Art Nouveau*. London: Thames and Hudson, 1975. 64 p.: il., 64 f. pl. color. (BNaR ARS II 1649)
- ▶ Maldini, Slobodan. *History of Serbian Art: XVIII-XXI century* / translators from Serbian to English: Stela Spasić, Nebojša Pajić, Vladica Rakić, Katie Woznicki. Beograd: Knjiga komerc, 2018. 847 p.: il. color. (BNaR V 24878)

- *Manifestări ale artei totale în România: Art Nouveau, Szecesszió, Sezession, Jugendstil: catalogul expoziției* / [Institutul Național al Patrimoniului]; [texte de: Simina Stan, Florentina Murea-Matache, Françoise Pamfil ...]. București: Patrimonia, 2022. 40 p.: fotogr. color. Lucrare realizată în cadrul proiectului *Art Nouveau 2 – Consolidarea identității culturale a regiunii Dunării pornind de la moștenirea comună a patrimoniului Art Nouveau*, finanțat din fondurile Uniunii Europene. (BNaR III 364043)
- Maria, Regină a României. *Visătorul de vise* / trad. din lb. engleză de Maria Berza; il. de Edmund Dulac. București: Vremea, 2019. 140 p.: il. color. (Aristocărți) (BNaR III 354110)
- Mayeux, Henri. *La composition décorative*. 8-ème éditions. Paris: Librairie d'éducation nationale Alcide Picard, f.a. 318 p.: fig. (BNaR II 148097)
- Mihăilescu, Teofil. *Brașov: Atmosferă, arhitectură și spațiu urban = Atmosphere, architecture and urban space = Atmosphère, architecture et espace urbain = Atmosphäre, Architektur und Stadtraum = Hangulat, építészet és városi terek* / trad.: arh. Andreea Vierling (germană), Elena Anghelescu (franceză), dr. ing. Ana-Maria Biro, drd. arh. Andreea Biro și Ferenc Csorján (maghiară); pref.: prof. dr. arhitect Augustin Ioan, dr. Cristian Muntean. Brașov: Editura Universității „Transilvania”, 2014. [319] p.: il. în parte color. (BNaR II 624384)
- Minoiu Prelipceanu, Rodica; Condurățeanu, Simona. *Mișcarea artistică Art Nouveau*. București: Mayon, 2018. 93 p. (BNaR II 644118)
- Mitchievici, Angelo. *Symbolism și decadentism în arta 1900* / pref. de Ioana Vlasiu. Iași: Institutul European, 2011. 390, [6] p. (Sinteze; 75) (BNaR III 307505)
- Mitrăn, Gheorghe. *Monumente istorice din județul Brașov*. Brașov: Foton, 2013. 2 vol.: il. color. Antetitlu: Direcția Județeană pentru Cultură Brașov. Patrimoniul Național. Vol. 1. *Arhitectura bisericilor fortificate*, 2013. 62 p. Vol. 2. *Cetăți, castele, palate*. (BNaR IV 91084)
- Moorhouse, Jonathan. *Helsinki: Jugendstil = Art Nouveau: promenades*. Helsinki: Taide, 1998. 137 p.: il. (BNaR ARS I 3182)
- Morris, William. *News from nowhere and selected writings and designs*. London: Penguin Books, 1986. 309 p.: 24 planșe.
- Morris, William; Fiell, Peter. *William Morris: (1834-1896): [album]*. Charlotte &. Köln [etc.]: Taschen, 1999. 176 p.: il. în parte color. (BNaR ARS V 3678)
- Mucha, Alfons. *Alfons Mucha: [posters]*. Köln: Könemann, 2017. [24] p.: il.
- Mucha, Alphonse; Maillet, Sandrine. *La Belle Époque de l'affiche: 22 planches détachables en couleurs*. Paris: Bibliothèque Nationale de France, 2020. (BNaR V 114174)
- Murray-Robertson, Anne. *Grasset. Pionnier de l'Art Nouveau*. Lausanne: Editions 24 Heures, 1981. 224 p.: fig., il. în parte color. (BNaR ARS IV 6016)
- Newark, Tim. *Emile Gallé*. London, 1995. 128 p., il.
- Nyström, Bengt. *Rörstrand: jugendstil-porzellan aus Schweden: das weisse gold des Nordens = Art Nouveau porcelain from Sweden: the white gold of the North: collection Hans Schmidts*. Stuttgart: Arnoldsche, 2011. 224 p.: il. în parte color. (BNaR V 2753)
- Oprescu, George. *L'art roumain de 1800 à nos jours*. Malmö: John Kroon, 1935. 197 p.: il., port. (BNaR III 331160)
- Opstad, Jan-Laritz. *Norsk Art Nouveau*. Celso: C. Huritfeldt, 1979. 88 p.: il. în parte color, 7 f. pl. (BNaR ARS II 6525)

- ▶ *Oradea – capitala Art Nouveau & Băilor Termale* / APTOR – Asociația pentru promovarea turismului din Oradea și regiune. Oradea: Treira, 2016. 87 p.: h., il. color. (BNaR II 629236)
- ▶ *Oradea – Romania's capital Art Nouveau & Thermal Baths* / APTOR – Asociația pentru promovarea turismului din Oradea și regiune; [trans.: Dorothea Flondor, Ioana Lucaciu]. Oradea: Treira, 2016. 87 p.: il. color. (BNaR II 629237)
- ▶ *Oradea: la capitale rumena dell'Art Nouveau delle terme* / APTOR [Asociația pentru promovarea turismului din Oradea și regiune]. Oradea: Treira, 2019. 82 p.: il. color. (BNaR II 661144)
- ▶ *Oradea: stolica Art Nouveau & kąpielisk termalnych* / APTOR. Oradea: Treira, 2017. 89 p.: il. (BNaR II 618583)
- ▶ *Oradea: The Art Nouveau Capital of Thermal Baths* / Asociația pentru Promovarea Turismului din Oradea și Regiune; translated by Andrada Malița. [Ed. a 2-a, reviz.]. Oradea: Treira, 2019. 81 p.: fotogr., h., tab. Tit. pe cop.: Oradea: Romania's Capital of Art Nouveau and Thermal Baths. (BNaR II 658913)
- ▶ *Oradea: Vitralii în stil Art Nouveau 1900* / text: Rodica Hârcă. București: Editura CIMEC, 2000. 1 CD-ROM. (Colecția Patrimoniu cultural = Cultural Heritage Collection) Antetitlu: Institutul de Memorie Culturală. (BNaR CDR 108)
- ▶ *Orașele României: sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX: [Muzeul Național de Istorie a României: expoziție: aprilie-mai 2008, București]: catalog* / editat de Muzeul Național de Istorie a României; organiz.: Radu Coroamă, Cristina Manea. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2008. 221 p.: il., facs. în parte color. (BNaR V 22933)
- ▶ *Orașul memorabil Brașov: [album]* / Miruna Stroe, Ovidiu Taloș (coord.), [Ana Maria Zahariade ...]. Brașov: C 2 Design, 2011. 140 p.: il. în parte color. (BNaR II 564563)
- ▶ Ormiston, Rosalind; Wells, Nicholas Michael. *William Morris: Artist: Craftsman: Pioneer*. London: Flame Tree Publishing, 2013. 192 p.: il.
- ▶ Paret, Peter. *Die Berliner Secession: Moderne Kunst und ihre Feinde im Keiserlichen Deutschland*. Berlin: Severin und Siedler, 1981. 432 p.: fig.
- ▶ Pașca, Mircea. *Arhitectul Anton Szallerbeck: stil național românesc: școli greco-catolice în Oradea și Beiuș*. Oradea: Primus, 2011. 155 p.: il., schem. (BNaR IV 84969)
- ▶ Pașca, Mircea. *Arhitectul Ferenc Sztarill la Oradea*. Oradea: Primus; Cluj-Napoca: Argonaut, 2019. 223 p., [2] f.: il., plan. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) (BNaR IV 108316)
- ▶ Pașca, Mircea. *Arhitectul Frigyes Spiegel la Oradea*. Oradea: Arca, 2010. 107 p.: il. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) (BNaR IV 82889)
- ▶ Pașca, Mircea. *Arhitecți budapeșteni în Oradea anilor 1900: Marcell Komar, Dezső Jakab, Zoltán Bálint, Lajos Jámbor, Valér Mende, Vince Zoltán*. Oradea: Primus, 2013. 199 p.: facs., il. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) (BNaR IV 92524)
- ▶ Pașca, Mircea. *Arhitecții József și László Vágó la Oradea* / [foto.: Mircea Pașca și Alexandru Bădinici]. Ed. revăzută și adăugită. Oradea: Primus; Cluj-Napoca: Argonaut, 2019. 280 p.: il., plan. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) (BNaR IV 108315)

- ▶ Pașca, Mircea. *Arhitecții József și László Vágó la Oradea*. Ed. a 2-a, revăzută. Oradea: Arca, 2010. 211 p.: fig., il., plan. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) Lucrarea constituie o ed. rev. și adăug. a cărții *Operele arhitecților Vágó József și Vágó László la Oradea*. Oradea: Tipo MC, 2005. (BNaR IV 8176)
- ▶ Pașca, Mircea. *Dezvoltarea urbanistică a orașului Oradea la începutul secolului al XX-lea*. Oradea: Primus, 2015. 186 p., [5] f. pl.: h., il., plan., schem. (BNaR IV 96635)
- ▶ Pașca, Mircea. *Operele arhitecților Vágó József și Vágó László la Oradea* / [foto.: Alexandru Bădinici și Mircea Pașca]. Oradea: Tipo MC, 2005. 132 p.: il. (BNaR IV 72400)
- ▶ Pașca, Mircea. *Oradea 1900: un ghid de arhitectură*. Oradea: Primus, 2012. 221 p.: il. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea) (BNaR IV 89972)
- ▶ Pașca, Mircea. *Oradea around 1900: an architectural guide*. Oradea: Arca, 2010. 195 p.: il. (BNaR IV 82890)
- ▶ Pașca, Mircea. *Palatul Episcopal Greco-Catolic din Oradea*. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2009. 90 p.: il., plan. în parte color. (BNaR IV 79597)
- ▶ Pașca, Mircea. *Palatul Ullmann [Oradea]*. Oradea: Tipo MC, 2005. 56 p.: il., plan. (BNaR II 528922)
- ▶ Pașca, Mircea. *Palatul Vulturul Negru: [monografie]*. Oradea: Tipo MC, 2007. 168 p.: il. (BNaR IV 77106)
- ▶ Paul, Tessa. *The art of Louis Comfort Tiffany: album*. New York, 1992. 128 p., il.
- ▶ Pavel, Amelia. *Ideii estetice în Europa și arta românească la răscruce de veac*. Cluj: Dacia, 1972. 155 p., 26 f. pl. (BNaR II 145876)
- ▶ Pârvan, Katiușa; Opaschi, Cătălina; Martin, Tudor. *Onoarea națiunilor: ordine și decorații din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României: catalog* / pref.: dr. Ernest Oberländer-Târnoveanu. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2011. 3 vol. Antetitlu: Ministerul Culturii și Patrimoniului Național. Muzeul Național de Istorie a României. Cabinetul Numismatic și Tezaurul istoric. Vol. 1. *Onoarea națiunilor: ordine și decorații din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României: catalog*, 2011. 266 p. (BNaR IV 86781)
- ▶ Philipp, Maja. *Brașov – de la Baroc la Art Nouveau: schimbări în peisajul urban al centrului istoric din Brașov în secolul al XIX-lea și începutul secolului XX* / trad. de Gernot Nussbächer, revizuită de Mihaela Lupu. Brașov: [s.n.], 2020. 72 p.: il., fotogr. Supliment al revistei Astra. Editat de Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov; apare sub egida Consiliului Județean Brașov. (BNaR II 667853)
- ▶ Pirkovic, Jelka; Breda, Mihelic. *Art Nouveau architecture in Slovenia* / Ljubljana: Ministrstvo za Kulturo: Uprava Republike Slovenije za Kulturno Deiscino, 1998. 206 p.: il.
- ▶ Pitz-Thissen, Hiltrud. *Imitații de vitralii Tiffany*. Oradea: Casa, 2012. 32 p.: il. în parte color + [2] șabloane. (Idei creative; 14) (BNaR III 307563)
- ▶ *Places et monuments* / Nada Jakovljevic, Maurice Culot ... Bruxelles: Pierre Mardaga Éditeur, 1984. 190 p.: il. (Archives). Lucrare realizată de Departamentul de Istorie și Arhivă al Institutului Francez de Arhitectură (Paris) (BNaR DB ARS III 8541)
- ▶ Popper, Frank. *L'Art cinétique*. Paris: Gaurhier-Villars, 1970. 304 p.: il. (BNaR ARS III 1417)
- ▶ Riegl, Alois. *Istoria artei ca istorie a stilurilor* / antologie, traducere și prefață de

Ruxandra Demetrescu. București: Meridiane, 1998: RAMO. 348 p., 8 f. pl. (Biblioteca de artă; 584. Teoria și filozofia artei) (BNaR II 457384)

► Robinson, Michael. *Art Nouveau posters: Masterpieces of art*. London: Flame Tree Publishing, 2014. 127 p.: il.

► Roșca, Ion Gh.; Vlad, Liviu Bogdan; Croitoru, Paul. *Arta în Academia de Studii Economice din București*. București: Editura ASE, 2009. 103 p.: il., portr. color. Volumul prezintă lucrări ale maștrilor Cecilia Cuțescu Stork, Sabin Bălașa, Ion Sălișteanu ..., prezente în Academia de Studii Economice București. (BNaR ARS II 7636)

► Sajter, Laura. *Stilul „Art Nouveau” în dramaturgia maghiară: teză de doctorat*. Cluj: Universitatea „Babeș-Bolyai”, 1997.

► Sarnitz, August. *Adolf Loos (1870-1933): arhitect, critic al culturii, dandy* / [trad.: Ioana Luca și Constantin Lucian]. București: Noi Media Print; Köln: Taschen, 2004. 96 p.: il., h. (BNaR ARS III 8825)

► Schmid, Hans Sebastian. *Stilul în artă: arătarea pe scurt a celor mai distinctive semne ale tuturor stilurilor mai însemnate de la stilul egiptean până-n prezent* / trad. I. Bussar. Craiova: Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, f.a. 163 p.: il. (BNaR I 66722/5)

► Schorske, Carl E. *Viena, fin-de-siècle: politică și cultură* / trad. de Claudia Ioana Doroholschi și Ioana Ploșteanu. Iași: Polirom, 1998. 348 p., 8 f. pl.: il., plan, n. muz. (A treia Europă / Polirom) (BNaR III 234351)

► Schwartz, Vanessa R. *Spectacular realities: early mass culture in fin-de-siècle Paris*. Berkeley: University of California Press, 1998. XIII, 230 p.: h., il.

► Sembach, Klaus-Jürgen. *Art Nouveau: Utopia: Reconciling the Irreconcilable*. Köln: Taschen, 2016. 240 p.: il.

► Sembach, Klaus-Jürgen. *Art Nouveau: utopia: reconciling the irreconcilable: album*. Köln; London; Madrid: Taschen, 2000. 240 p.

► Sembach, Klaus-Jürgen. *L'art nouveau; l'utopie de la reconciliation* / traduit de l'allemand par Wolf Fruhtrunk. Köln: Benedikt Taschen, 1991. 240 p.: il.

► *Sesiunea de licitații 15/20 mai 2014: Licitația „Memorabila” – Cinema, Teatru, Muzică, 19.30, Licitația de Art Nouveau și Romantism, 20.30* / Artmark – Investments of passion; texte: Ioana Cicoiu, Alin Ciupală, Loredana Codău ...; foto.: Ioana Bițin, Veronica Dănilă, Ioana Iepureanu, Corina Simion. București: [Artmark], 2014. 203, [20] p.: il. color. (Artmark; 129-132) (BNaR V 24118)

► *Sesiunea de Licitații: 16-18 aprilie 2013* / Artmark – Investments of passion; text: Ioana Beldiman, Cristina Choleva, Ioana Ciocoiu ...; foto.: Ioana Bițin, Ioana Iepureanu. București: [s.n.], 2013. [324] p.: il. color. (Artmark; 83-88) Conține: Licitație de sculptură și mobilier de grădină – postwar & contemporary sale, marți 16 aprilie, Athénée Palace Hilton; Licitația de Art Nouveau și Romantism și Licitația de militaria și antichități, miercuri 17 aprilie, Athénée Palace Hilton; Licitația de pictură și sculptură europeană ... și Licitația „Cabinetului de curiozități”, joi 18 aprilie, J. W. Marriott Bucharest Grand Hotel. (BNaR V 23767)

► Silverman, Debora Leah. *Art Nouveau in fin-de-siècle France: politics, psychology, and style*. Berkeley: University of California Press, 1992. XV, 415 p.: fig., 15 f.pl.

- ▶ Sirat, Jacques; Siriex, Françoise. *Tapis français de XXe siècle: De l'art nouveau aux créations contemporaines* / préface de Bruno Foucart. Paris: Éditions de l'Amateur, 1993. 239 p.: il. (BNaR ARS V 3420)
- ▶ Soós, Zoltán. *A marosvásárhelyi Vártemplom [Biserica din cetatea târgumureșeană]*. Marosvásárhely [Târgu Mureș]: Lector Kiadó, 2016. 48 p.: il., plan. în parte color. (BNaR I 114287)
- ▶ *Stories from the Arabian Nights* / retold by Laurence Housman; with drawings by Edmund Dulac. London: Hodder and Stoughton, 1995. 133 p., 50 f. pl. (BNaR IV 64017)
- ▶ Streanu, Susan A. *Art Nouveau: Spirit of the Belle Epoque*. London, 1996. 128 p., il.
- ▶ Székely, Gabriel. *Enciclopedia arhitecților din Banat: 1700-1990: studii și cercetări legate de etapele și stilurile arhitecturale reprezentative*. Timișoara: Eurostampa, 2017. 302 p.: il. în parte color. (BNaR III 352321)
- ▶ Ștefănuț, Ada. *Arta 1900 în România / foto.:* Noi Media Print. București: Noi Media Print, 2008. 120 p.: il. color. (BNaR ARS IV 7821)
- ▶ Tahara, Keiichi. *Art Nouveau: voyage à travers l'architecture fin-de-siècle*. Paris: Éditions Assouline, 2000. 400 p.: fotogr.
- ▶ Teleagă, Ileana Maria. *Contribuții la difuzarea stilului Art Nouveau în arhitectura și în decorația interioară din Banat*. București: Universitatea Națională de Arte din București, 2003. vol.: plan., il. în parte color. Antetitlu: Universitatea Națională de Arte din București. Facultatea de Istoria și Teoria Artei. Teză de doctorat. Coord. de doctorat: acad. Răzvan Theodorescu. (BNaR V 65271)
- ▶ Theodorescu, Aurel. *Arhitectură și stil. Evoluția stilurilor în arhitectura europeană*. București: Meridiane, 1974. 140 p.: il., 40 f. pl. (BNaR III 103880)
- ▶ *The fin-de-siècle world* / edited by Michael Saler. London; New York: Routledge, 2015. XXI, 761 p.: il.
- ▶ Theodorescu, Răzvan. *Monumentele Bucureștiului*. București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2018. 95 p.: il. Fotogr. din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române și a Muzeului Municipiului București. Antetitlu: Primăria Capitalei. (BNaR IV 105649)
- ▶ *Timișoara: capitala liniilor de fugă = Timișoara: the lines-of-flight's Capital: [album]* / [coord. și aut. al textelor critice: Vladimir Vinea; trad. Ilinca Pop]. București: Editura Fundației Arhitect Design, 2018. [140] p.: il. color, plan. (BNaR I 115446)
- ▶ *Toward a simpler way of life: the arts and crafts architects of California* / edited by Robert Winter. Berkeley etc: University of California Press, 1997. 310 p.: il. (BNaR ARS IV 7272)
- ▶ Tschudi Madsen, Stephen. *Art Nouveau* / trad. Ana Oțel Șurianu; pref. Paul Constantin; prezentare grafică: Ileana Dragomirescu Mardare. București: Meridiane, 1977. 264 p.: il, 24 f. pl. (BNaR I 65765; BNaR ARS I 604)
- ▶ Ulmer, Renate. *Alfons Mucha: 1860-1939: master of Art Nouveau: album*. Köln; London; Los Angeles: Taschen, 1994-2002. 96 p.: il.
- ▶ *Ungarischer Jugendstil Kunst um 1900*. Budapest, 1976. 72 p.: il. în parte color. (BNaR ARS II 1220)
- ▶ Van Lemmen, Hans; Verbrugge, Bart. *Art Nouveau tiles*. London: Laurence King, 1999. 223 p.: il.
- ▶ *Városépítők: a két Rimanóczy Kálmán középületei, bérháza és városi palotája Nagyváradon* / szerkesztette és a bevezetőt írta: Balla Tünde, Lakatos Attila. Nagyvárad

[Oradea]: Partium, 2016. 113, [2] p.: il. (BNaR IV 109942)

► Văzdăuțeanu, Mariana. *Henri de Toulouse Lautrec. Catalogul expoziției de litografii și afișe (1864-1902) / text și redactare de Mariana Văzdăuțeanu*. București, 1967. 96 p.: il., 10 f. pl. color. (BNaR II 112692)

► Vârban, Liliana; Ioniță, Ionel; Vasiliu, Dan. *Casa Storck – Muzeul Storck: [prezentare] / vol. editat de Muzeul Municipiului București*. București: Muzeul Municipiului București, 2005. 132 p.: il., portr. în parte color. (BNaR ARS II 7460)

► Vârban, Liliana; Ioniță, Ionel; Vasiliu, Dan. *Sculptorii Storck: catalogul operelor de artă ale artiștilor din familia Storck aflate în Muzeul „Frederic Storck și Cecilia Cuțescu Storck”: sculptură, plachete și medalii, grafică, pictură / trad. prezentării în lb. franceză: Liana Ivan Ghilia, trad. prezentării în lb. engleză: Liana Ivan Ghilia și Adela Ursachi, trad. prezentării în lb. germană: Lucia Loiso și Anca Talpoș*. București: Editura Muzeului Municipiului București, 2006. 310 p.: il., portr. în parte color. (BNaR ARS IV 7709)

► Veith, Gene Edward, jr. *Starea artelor: o incursiune în istoria artei, de la originile ei antice până azi*. Oradea: Cartea Creștină, 2000. 304 p.: il. (BNaR II 470134)

► Voiculescu, Sanda. *Istoria arhitecturii universale: uz intern*. București: Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, 1993. (BNaR V 9512)

► Watelet, Jacques-Grégoire. *Serrurier – Bovy: de l’Art Nouveau ... l’Art Déco*. Bruxelles, 1989. 134 p., il.

► Webb, Karl Eugene. *Rainer Maria Rilke and Judendstill. Affinities, influences, adaptation*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1978. 137 p.: il. (BNaR III 157970)

► Weill, Alain. *Art Nouveau Postcard. The Posterists’ Postcard: album / trans. by Bernard Jacobson*. London: Thames and Huston, 1978. 32 f. pl. (BNaR ARS III 1604)

► Weinroth, Michelle. *Reclaiming William Morris: Englishness, Sublimity, and the Rhetoric of Dissent*. Montreal: McGill Queen’s University Press, 1996. 302 p. (BNaR III 229955)

► Wheeler, William. *Art Nouveau: fleurs décoratives*. Paris: L’Aventurine, 2002. 174 p.: il.

► Wickmann, Siegfried. *Art Nouveau / trad. Josie Mély, Thérèse Zarémba, Gérard Gabert*. Paris: Hachette Réalités, 1978. 127 p.: il. în parte color. (BNaR ARS V 2313)

► *William Morris and the art of the book: [studies and exhibitions] / with essays on William Morris as Book collector by Paul Needham, as Calligrapher by Joseph Dunlap, and as Typographer by John Dreyfus*. London: Oxford University Press, 1976. 140 p., CXIV p., pl.: il., mss. (BNaR V 485)

► *William Morris: [Exhibition: 9 May – 1 september 1996 London] / edited by Linda Parry*. London: Philip Wilson Publishers: Victoria and Albert Museum, 1996. 384 p.: il. (BNaR ARS IV 7204)

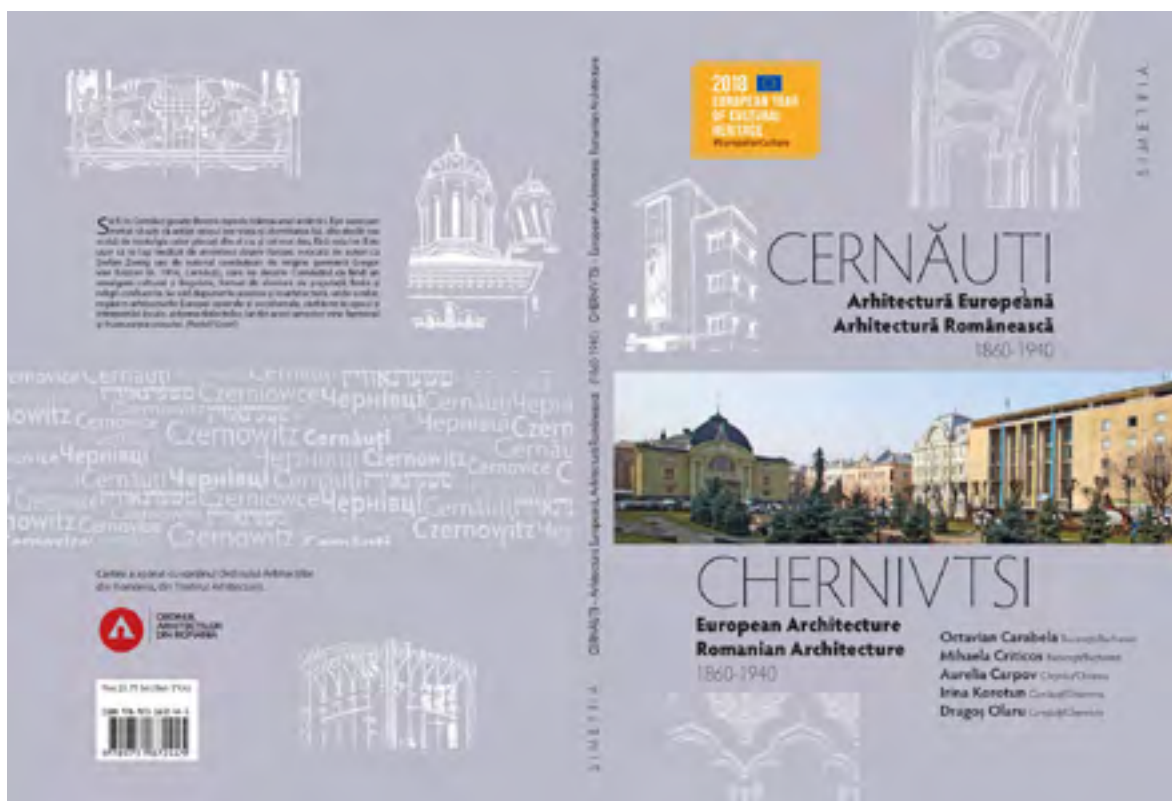
► Woinaroski, Cristina. *Istorie urbană: lotizarea și Parcul Ioanid din București în context european*. București: Simetria, 2013. 261 p.: facs., il., h. în parte color. (BNaR IV 90310)

► Woinaroski, Cristina. *Lotizarea și parcul Ioanid / colab.: Cristina Al-Ali, Marta Jecu, Cerasela Barbone ...* București: Simetria, 2006. 240 p.: il. în parte color, plan. Avanttitlu: Arhitectură bucureșteană – secolul 19 și 20. (BNaR V 22789)

► Young, Robert Alton. *The Secession of Quebec and the Future of Canada*. Rev. and expanded ed.. Montreal [etc]: The Institute of Intergovernmental Relations Queen’s University: McGill Queen’s University Press, 1998. 506 p. (BNaR III 237760)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

Cernăuți – arhitectură europeană, arhitectură românească = Chernivtsi – European architecture, Romanian architecture: (1860-1940) / Octavian Carabela, Mihaela Criticos, Aurelia Carpov, Irina Korotun, Dragoș Olaru; [trad. în lb. engleză: Michael Artaki; prefață: Rudolf Graef]. București: Simetria, 2018. 200 p.: facs., fotogr. în parte color, il., h., pl., portr. Ed. bilingvă română-engleză. Antetitul: 2018. Anul european al patrimoniului cultural #EuropeForCulture.

Albumul bilingv *Cernăuți – arhitectură europeană, arhitectură românească*, realizat de arhitecții Octavian Carabela, Mihaela Criticos, Aurelia Carpov și Irina Korontun, împreună cu istoricul Dragoș Olaru, arhivist la Arhiva de Stat a regiunii Cernăuți, prezintă arhitectura capitalei Bucovinei, aflată vreme de 140 de ani sub stăpânire austriacă și numai aproximativ un sfert de veac sub stăpânire românească (1918-1940). Anii 1860-1940, perioada la care se referă lucrarea, sunt relevanți – 1860 fiind anul când Bucovina a ieșit de sub administrarea Galiției și a devenit o unitate teritorială separată în cadrul Imperiului Habsburgic, Cernăuțiul fiind capitală a Ducatului Bucovinei, până în iunie 1940, când a fost ocupat de către Uniunea Sovietică.

Cartea ne prezintă în detaliu elementele arhitecturale constitutive ale Cernăuțiului de astăzi, care amintesc de multiculturalitatea istorică a orașului care și-a păstrat patrimoniul mai bine decât foarte multe alte orașe din spațiul vorbitor de limbă germană, fiind ferit de distrugerile războiului.

Studiul începe cu o succintă prezentare a istoriei Bucovinei și a evoluției urbanistice a orașului, care pune în lumină contextul istoric, geopolitic și economic, important pentru înțelegerea formării centrului istoric al Cernăuțiului. Un capitol vorbește despre arhitectura din perioada administrației

austriece, cu accent pe stilul Secession, fiind prezentate pe larg diferite instituții de cult sau clădiri reprezentative; iar un altul, despre arhitectura interbelică, din timpul administrației românești, despre stilurile neoromânesc și Art Deco, exemplificate prin prezentarea câtorva clădiri ilustrative.

Din perioada stăpânirii habsburgice a Bucovinei datează unele dintre cele mai frumoase clădiri ale orașului Cernăuți, din care nu putem să excludem Reședința Mitropoliților Bucovinei și Dalmației (care a câștigat, în 1867, Premiul II la Expoziția Universală de la Paris), Templul Israelit în stil neo-maur (vizibil azi doar în planurile de arhivă și în fotografiile de epocă), Catedrala Ortodoxă, Biserica Armenească, Biserica Iezuită „Preasfânta Inimă a lui Isus”, Teatrul Municipal, construit în jurul anului 1905 de frații Helmer și Fellner din Viena după modelul Petit Palais din Paris, Palatul de Justiție, Hotelul Bristol, „Casele Naționale” – a românilor, a germanilor, a ucrainenilor, a evreilor, a polonezilor –, construite de importanți arhitecți central-europeni, ori clădirile în stil Secession.

Din perioada interbelică a administrării românești, orașul păstrează mai multe proiecte imobiliare în stil Art Deco și funcționalist, dar și câteva în stil național românesc. Dintre acestea amintim: Palatul Cultural al Românilor (1937) proiectat în stil modernist de arh. Horia Creangă, Căminul Preoțesc (1929, arh. Tadeusz Kossowski), Biblioteca Universității din Cernăuți (1937-1956, arh. Leon Silion), Aerogara inaugurată în 1933 de Carol al II-lea, precum și o serie de imobile construite în stil modernist (prost întreținute în prezent).

„Să fii în Cernăuți poate deveni repede trăirea unei amintiri. Ești oarecum invitat să uiți că astăzi orașul are viața și identitatea lui, alta decât cea scrisă de nostalgia celor plecați din el cu, și cel mai des, fără voia lor. Este ușor să te lași învăluit de amintirea despre Europa, evocată de autori ca Ștefan Zweig sau de autorul cernăuțean de origine germană Gregor von Rezzori (n. 1914, Cernăuți), care ne descrie Cernăuțiul ca fiind un amalgam cultural și lingvistic, format de aluviuni de populații, limbi și religii confluente. Se văd depunerile acestea și în arhitectură, unde similar, regăsim arhitecturile Europei centrale și occidentale, răsfrânte în epoci și interpretări locale, aidoma dialectelor, iar din acest amestec vine farmecul și frumusețea orașului.” (Rudolf Graef)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

HÂRCĂ, Rodica. Oradea. Forme ornamentale și simboluri în arhitectura Art Nouveau = Les Formes ornamentales et les symboles dans l'architecture de l'art nouveau = Ornamental Shapes and Symbols in Art Nouveau Architecture / prefață de Aurel Chiriac. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2014. 102 p.: il. în parte color. Ed. trilingvă română-franceză-engleză.

„Apropierea de Viena și Budapesta a reprezentat în epocă șansa Oradei de a consacra Secessionul ca orientare arhitecturală definitorie. Cele două mari capitale au fost principalele promotoare în Imperiul Austro-Ungar ale Artei 1900, stil european care în Europa Centrală și de Sud-Est s-a personalizat sub numele de Secession. De fapt, această afirmație trebuie ușor nuanțată: deschizător de drumuri a fost curentul Wiener-Secession, acestuia urmându-i – cu origini budapestane – stilul Lechner (neomaghiar). Iată de ce, în Oradea, au apărut construcții emblematice pentru ambele

variante (Palatul Stern, Palatul «Vulturul Negru» – stilul Lechner; Casa Darvas-La Roche, Școala de Jandarmi – Wiener–Sezession etc.)” (p. 4)

Autoare a numeroase cărți dedicate patrimoniului arhitectural al orașului Oradea (*Oradea, decorații Art Nouveau*, 2007, *Palatul „Vulturul Negru”*, 2009, *Oradea, arhitectură și decorație neoromânească*, 2011 ș.a.), Rodica Hârcă ne prezintă în această carte detaliul decorativ în arhitectura Art Nouveau, din perspectiva simbolisticii acestuia, a mesajelor „pe care le poartă cu sine un ornament sau un grup de ornamente”. Ea analizează câmpurile ornamentale ale Art Nouveau-ului din Europa de Vest și ale Secesionului din Europa Centrală și de Sud-Est, fie că e vorba de Palatul Apollo, Palatul „Vulturul Negru”, Palatul Ullman ori Palatul Moskovits (I, II), fie că e vorba de Palatul Poynar, Palatul Stern, Palatul Adorján, Palatul Sztarill, Camera de Comerț și Industrie, Casa Roth, Vila Ertler, Vila Vágó sau Vila Darvas-

La Roche, și descoperă și *ne* descoperă o abundență de detalii decorative, diferite ca tematică și ca rezolvări plastice: ferestre încadrate în chenare late, festonate cu motive decorative care le modifică forma reală, balcoane, logii și terase ample care se modifică odată cu arhitectura pe care o deservește, intrări cu portale cu meandre în arc dublu sau deschideri în toartă de paner, scări cu parapet din lemn, mozaic sau fier, arcuiri amplasate în scopuri estetice, cupole vitrate în rezalit, bow-window-uri în arc de cerc sau cu aspect de turn, balcoane sau logii cu Arborele vieții, frunziș și semne masonice pe care se profilează în altorelief un „cap de femeie”, atice și balustrade vălurite, „ochi” în timpan – simbol al Marelui Arhitect (în masonerie) etc.

Principalul merit al acestui album este extragerea simbolurilor din decorațiunile Secesionului orădean. Întâlnim, astfel, reprezentări solare – păunul, cocoșul, vulturul, soarele la răsărit, simboluri ale Speranței, Înnoirii, Învierii; coada de păun, semn al cerului înstelat; evantaiul, simbol al zborului; scoica, cochilia, melcul, inima, dar și semne ale Nemuririi, Reînnoirii, Renașterii și Judecății: ochiul, simbol al Marelui Arhitect, templul, harpa lui David sau cupola elipsoidală cu soare și douăsprezece registre simbolizând lunile anului, simboluri ale credinței iudaice; câmpuri ornamentale florale cu figuri feminine, păsări îmbrăcate cu tulpini de plante agățătoare și frunziș, flori singulare – lalele, trandafiri, floarea soarelui, margarete sau garoafe, ciorchini și ramuri de viță de vie, lujeri de trestii și nuferi, vase și coșuri cu buchete de flori, inimi, rozete etc.

Construite în acord cu ceea ce apare și se impune pe plan european, clasându-se printre cele mai valoroase clădiri stil 1900, sunt lucrări ale arhitecților Vágó László (1875-1933), Vágó József (1877-1947), Löbl Ferenc (1882-1942) sau Mende Valér (1886-1918) și exprimă clar, prin formă, structură și ornament, latura funcțională și destinația clădirii, într-un limbaj plastic de tip geometric de filieră vieneză.

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

MINOIU PRELIPCEANU, Rodica; CONDURĂȚEANU, Simona. *Mișcarea artistică Art Nouveau*. București: Mayon, 2018. 93 p.

Cartea *Mișcarea artistică Art Nouveau* prezintă curentul ce a cuprins Europa și apoi America la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, detaliând diferitele denumiri ale acestuia, în funcție de țările unde s-a dezvoltat, principalele școli artistice și domeniile în care se regăsește: *arhitectură*, unde a experimentat tehnici și materiale noi (fier, fontă, oțel, sticlă, ceramică, ciment); *sculptură*, materialul de lucru fiind în special bronzul, dar și marmura, teracota, porțelanul, piatra sau fildeșul, de multe ori alternate în aceeași lucrare; *pictură* – afișul, reclama, grafica, pictura emailată, ilustrația și literele ornate, ornamentele de carte, decorul de teatru; *arte aplicate* – sticla stratificată, mobilierul, ceramica, faianța și porțelanul, tapiseria (textile), argintăria, confecționarea de bijuterii, metaloplastia, toate acestea căpătând o nouă dimensiune.

În Franța și Anglia este numit *Art Nouveau*, de la galeria de artă *La Maison de L'Art Nouveau*, deschisă în 1895, la Paris, de colecționarul de artă german Siegfried Samuel Bing, unde au expus artiști precum: Louis Comfort Tiffany, Emile Gallé, René Lalique, Rennie Macintosh, Fernand Khnopff, Henri de Toulouse-Lautrec, Pierre Bonnard, Camille Pissaro, Paul Signac sau Georges Seurat; în Germania poartă numele *Jugendstil*, după revista „*Jugend*” apărută la München; în Austria – *Secessionstil*, după grupul vienez format în jurul pictorului Gustav Klimt și al arhitecților Joseph Hoffman și Josef Maria Olbrich; în Italia este numit *Liberty*, iar în Spania – *Modernismo*. În România a purtat numele de *Art Nouveau* sau *Arta 1900*, exponenții curentului fiind arhitecții Grigore și Cristofi Cerchez, Petre Antonescu, Nicolae Ghica-Budești, sculptorii Milița Petrașcu, Dumitru Paciurea, pictorii Ștefan Luchian, Victor Brauner, Marcel Iancu sau M. H. Maxy (care și-au deschis și un magazin ce promova noile tendințe).

Antiacademist și utilitar, grupând arhitecți, pictori, sculptori, decoratori, ilustratori de carte, sticlari, ceramiști, bijutieri, stilul Art Nouveau exprimă o tendință decorativă care imită formele naturale – motive decorative de inspirație vegetală și animalieră, sau geometrică, manifestată în arhitectură, creând cu aceste forme tridimensionale, sinuoase, ondulatorii, asimetrice: grilaje, balcoane cu fier forjat, ferestre în formă de potcoavă, ancadrame asimetrice, bow window-uri, frontispicii gravate în lemn, litere ornate, mobilier – fotolii în forma florii de cartof sau de dalie, mese în formă de libelule sau de nuferi, paturi având forma macului, broaște de ușă, în formă de iris etc., cucerind lumea prin formele și materialele folosite, prin caracterul național-folcloric.

„Din punct de vedere social și politic, Art Nouveau a apărut ca o tentativă de a integra arta în viața socială și de a sustrage omul presiunii industriale. Față de mașina considerată «opus diabolicum», stilul Art Nouveau a reînnoțit contactul cu natura și a reabilitat unele. Art Nouveau a elaborat un univers plastic independent de aportul adevăraților creatori ai epocii. Art Nouveau a sustras arhitectura din temporalitatea sa virtuală și a proiectat-o într-o temporalitate convențională. Art Nouveau a apărut ca o paranteză în istorie, a menținut pictorii, sculptorii, arhitecții la distanță de tehnologie și i-a antrenat să se intereseze de artizanat mai degrabă decât de mașini și de produsele lor. Și, în sfârșit, amintind de aplicațiile zis-artistice ale vitraliilor, tapiseriei și ceramicii, a degajat o valoare nemaiîntâlnită a funcției decorative, ca funcție estetică și socială.” (p. 83)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

PAȘCA, Mircea. Oradea 1900: un ghid de arhitectură. Oradea: Primus, 2012. 221 p.: il. (Arhitectură și locuire în Oradea la începutul secolului al XX-lea)

„Arhitectura din Oradea anilor 1900-1914 se încadrează în arhitectura pe care o regăsim în spațiul Europei Centrale, în curentul arhitectural al Secessionului întâlnit în Viena și Ungaria. Se poate constata că Oradea de la începutul secolului al XX-lea a fost direct influențată de arhitectura budapestană prin arhitecți de prim rang, neexistând un alt centru intermediar de influență, ceea ce ne face să considerăm Oradea un caz important în cadrul arhitecturii Secession din România.” (p. 8)

Albumul *Oradea 1900: un ghid de arhitectură* prezintă patrimoniul arhitectural, fondul construit al orașului Oradea, din perioada 1890-1920, care cuprinde edificii cu arhitectură eclectică, dar și numeroase clădiri Secession. În această perioadă, în Oradea, au fost ridicate majoritatea clădirilor de interes public, aceste noi construcții marcând definitiv aspectul orașului, al piețelor publice și al unor străzi. Într-o epocă în care în Europa se afirma Art Nouveau-ul, la Oradea, ca de altfel în toată Ungaria, preferința oficialităților înclina, în general, spre o arhitectură eclectică sau istoricistă, aproape toate clădirile publice ridicate la inițiativa autorităților fiind realizate în manieră eclectică.

Față de vestul Europei, unde arhitecții urmăreau crearea unei arte noi, a unui limbaj arhitectural nou, Budapesta a avut o evoluție diferită în ceea ce privește modernitatea în arhitectură, aici afirmându-se specificul național maghiar, unul dintre arhitecții noului val fiind Ödön Lechner (1845-1914), fondatorul stilului considerat lechnerian sau „Secession maghiar”. El a influențat tânăra generație de arhitecți și a avut mai mulți discipoli,

printre care: frații László Vágó (1875-1933) și József Vágó (1877-1947), Franz Löbl (1882-1942), Valér Mende (1886-1918), Hrigyes Spiegel (1866-1933), Marcel Kommor (1868-1944), Zoltán Bálint (1871-1938) sau Ferenc Sztarill (1859-1943), care au proiectat multe dintre clădirile reprezentative ale orașului Oradea, ilustrate în carte.

Însă arhitectura 1900 în Oradea nu a însemnat doar marile imobile, palatele cu apartamente, vilele, reședințele urbane aristocratice sau burgheze, cafenelele cu interior specific anilor 1900, ci și locuințe modeste, case cu mai multe apartamente, case din zone centrale sau periferice, proiectate și construite de arhitecți, ingineri și meșteri locali, care au fost decorate cu elemente specifice Secession-ului, o parte dintre acestea fiind incluse în carte, în cadrul a șase trasee prin centrul istoric, propuse de autor, astfel încât să ilustreze patrimoniul arhitectural de la 1900.

Angela Bilcea, bibliotecar

Biblioteca Națională a României

Serviciul Dezvoltare Instituțională

B-dul Unirii, nr. 22, Sector 3, București

E-mail: angela.bilcea@bibnat.ro

CEMEMORĂRI
CULTURALE

IN MEMORIAM

In memoriam. Ion Dan Erceanu

Ion Dan Erceanu

PRO DOMO

O Biblioteca Națională are vocația de a aduna, a păstra, a conserva și a comunica creația intelectuală tipărită sau pe alt suport. Biblioteca Națională a României înmagazinează memoria colectivă a neamului. Pentru că este a Națiunii, datorită statului către aceasta, către toți, fie cercetător, fie cititor fidel sau ocazional, tânăr sau bătrân, este să ofere acces liber la colecțiile sale de Patrimoniu care se întoarce în acest fel către proprietarii de drept, germinând noi valori.

Cu mijloace ale timpului nostru Biblioteca Națională, legată de rețelele informatice naționale, prin Catalogul Colectiv, prin accesul la canalele internaționale de informații sau prin Centrul de împrumut interbibliotecar și internațional ar putea satisface solicitanții indiferent de locul de domiciliu al acestora.

B i b l i o t e c a Națională a României este și administratorul legii Depozitului Legal iar prin aceasta se îmbogățește zilnic cu

produsul intelectual național indiferent de suport. Prin această lege, precum și prin achiziții sau donații este un organism care crește continuu.

Pentru această creștere ca și pentru ce conține până acum, de cele mai multe ori în condiții improprie, este nevoie de spațiu. Este nevoie de Casă proprie. Pentru tot ceea ce este precum și pentru ceea ce ar trebui să fie Biblioteca Națională a României are nevoie de Casa Ei – construită cum și-o visează, demnă de poporul căreia îi aparține.

Frumoasă și durabilă, o construcție pentru mileniul III după Cristos, mărturie esențială a ceea ce suntem și suport pentru identitatea celor ce ne urmează.

Fie ca această casă a Bibliotecii Naționale a României să devină o prioritate pentru conștiința publică și pentru aleșii noștri.

În fond cultura este hrană.

Poate o mobilizare generală ar produce, la sunetul goarnei, un nou Exarcu.

COMEMORĂRI
CULTURALE

Ion Dan Erceanu. PRO DOMO

Editorial

BIBLIOTHECA

*Cea mai frumoasă ordine din lume
este o mare de mărunțișuri
îngrămădite la întâmplare*
Heraclit

*Biblioteca Națională a Franței,
sala de lectură Rue Richelieu*

Ca și Leonardo da Vinci mai târziu, Heraclit se minuna de frumusețea unui perete cu tencuiala mâncată de mușegai, de hazardul meșter în aranjamente savante – naturi moarte sau mișcătoare – desăvârșite, cu o logică a punerii în scenă care induce inevitabil ideea unei misterioase legități divine.

Tot astfel, un raft de cărți sau un șir de rafturi, ca o mulțime matematică, poate provoca emoții estetice prin diversitatea cotoarelor, a corpurilor de literă, chiar a dimensiunilor titlului și, cu toată alcătuiră sa după criterii clare ale științei bibliotecărești, poate părea întâmplător – operă a unui neștiut esthet, rafinat și pretențios.

O bibliotecă de mici dimensiuni devine de aceea decor de cameră sau, mai mare fiind, de salon sau chiar de palat. BIBLIOTHECA însă este acea aglomerare în infinit a tuturor cărților foste și viitoare, este dimensiune, estetică de proporții galactice, imensitate de necuprins, de la Big-Bang-ul primei cărți, până dincolo de sfârșitul lumii.

BIBLIOTHECA este ARHIVA TOTALĂ, este cea care-l face pe Borges să gloseze:

(...) Je soupçonne que l'espèce humaine – la seule qui soit – est près de s'éteindre, tandis que la Bibliothèque se perpétuera: éclairée, solitaire, infinie, parfaitement immobile, ornée des volumes précieux, immatériels, incorruptibles, secrets.

Rod al unei Îngemănări în Absolut, BIBLIOTHECA Spațiu – Timp covârșește omul trecător, cel ce nu poate aspira la mai mult decât la titlul de "bibliotecar imperfect și anonim", definitiv ignorant, în ciuda zbaterii lui, CARTEA

strânsă nefiindu-i nicidecum ajutor.

O Bibliotecă MARE este BIBLIOTHECA.

Toate celelalte sunt ca replicile, zvâcnind slab, ale unui cutremur petrecut ciclic în ordinea lucrurilor.

Rafturile BIBLIOTECII se întind la infinit, într-un spațiu aflat în dilatare perpetuă, și orice drum prin BIBLIOTECĂ devine o călătorie în timp.

În cuprinsul unor Convorbiri pe care Paul Gsel le are cu Rodin, acesta din urmă face o remarcă uimitoare referitoare la legătura dintre timp și spațiu și la efortul artistului de a încerca să fixeze în sculptură, cu obstinație, nu instantaneul, nu clipa, ci trecutul și devenirea:

... trecutul este, s-ar zice, extensiv, niciodată pe deplin conținut în prezent, niciodată pe de-a întregul dispărut. El intră în compoziția prezentului, și acest amestec de timpuri dilatate spațial, amestecându-se cu el ca într-o imagine unde mișcarea se naște din relația unor elemente dispartate care aparțin aceluiași moment.

TIMPUL curge în Bibliotecă de-a lungul rafturilor, parcurgând șiruri nesfârșite, pe rânduri nesfârșite, și nu poate fi oprit decât de vreo Carte căzută, oprindu-i trecerea.

Se scrie azi mai mult decât se citește?

Cât timp oare se va mai citi?

Se va comprima limbajul, cuvântul, litera, până la impulsul telepatic?

Față cu aceste interogații, Biblioteca rămâne cu toate cărțile de până acum, cu tot ce va mai fi scris, editat, reeditat, comentat, răs-comentat, criticat, negat și afirmat; masivă – primitoare – o moară a timpului. Biblioteca, marea Bibliotecă, este urâtă, umilită, bărfită, măsurată cu etalon meschin, biciuită precum marea de către Xerxes.

Masivă, hrănită din propria-i substanță, neînțeleasă, slujită de slugi netrebnice, roasă de valuri tenace ... *la nave va*, până torpila ucigașă o va lovi fatal și toată lumea va răsufla ușurată.

- Era inutilă, vor zice cei ce nu au văzut-o vreodată.

- Mi-a mâncat viața, va hărăi un bătrân bibliotecar orb.

- Era o povară pentru bugetul țării, va reflecta politicanul...

Marea Bibliotecă ABC (Alexandrină, Babiloniană, Capitolină) a murit și a reînscut de câteva ori, de fiecare dată mai puternică, mai nesfârșită. A învățat multe de-a lungul mileniilor și de-a latul planetei și s-a gândit ca, pentru supraviețuire, să se mute din infinitul mare în infinitul mic...

Cine ar mai putea – ce hoarde – ce administratori - să lupte cu un vârf de ac?

Dan Erceanu

Dan Erccanu

Despre vocație

Motto:

Se sentir une vocation de...

De multe ori, o vocație se descoperă în timp. Odată revelată, vocația devine misiune, și nu mai poate fi ocolită de către posesor.

În 2008, Claude Lévy-Strauss împlinește un veac de singurătate proprie, și este inclus în Pléiade. Părinte al Structuralismului, a influențat profund gândirea timpului său. Etnolog care declara la începutul carierei sale: „Urâsc călătorurile și explorările”, este nevoit, contrar celebrei și șocantei declarații, să-și recunoască descoperirile și cercetările „sur place” ca determinante pentru existența sa ulterioară. Licențiat în filozofie, s-a dedicat ani buni studierii unor populații primitive, modelându-și gândirea ca urmare a concluziilor din teren: „O societate oarecare este înainte de toate produsul trecutului său sau al obiceiurilor și moravurilor sale; un ansamblu de factori iraționali, în care miracolul civilizațiilor se poate produce sub semnul etern al perisabilității și al caracterului vesnic trecător al întregului tot”.

A prevestit că „Nu mai e nimic de făcut – civilizația nu mai este acea floare fragilă care trebuie păstrată”, pentru că „omunitatea se instalează în monocultură și nu mai poți să lupți pentru diversitate, ci să încerci să păstrezi măcar amintirea ei”. Această „zisă” datează din '67, când totuși vînzoleala lui „Il est interdit d'interdire” și tot cercul sartrianocolombeseditian făceau „furoare”, pregătind '68-ul ale cărui ecouri le trăim și azi (foști lui purtători de stindarde fiind acum inamovibili autocrafi europeni, fondatori de opinie și maitres à penser pentru intelectualii proaspăt eclozați direct-Internet).

În exilul silit la New York, a avut revelația întâlnirii cu lingvistul Roman Jakobson, care l-a influențat profund, oferindu-i „un câmp de doctrine deja constituit”, el glosînd oarecum până atunci ca monsieur Jourdain.

Cât despre propriile modele și propriii maestri, Claude Lévy-Strauss se recunoștea a fi un kantian vulgar iubitor de Wagner și de scrierile refugiantului de holeră J.J. Rousseau.

Bătrînul sceptic nu a așteptat 100 de ani ca să intre în Pléiade, era demult acolo, prin scrierile sale, prin înțelepciunea cu care nu s-a lăsat remorcat de intelighenția de stînga sau de dreapta. Este nemuritor din timpul vieții.

Să mai reținem și sentința că urmează un mit, ca și o mască, afirmă tot atât pe cât contestă.

A vous de penser.

Ce semne exterioare ale vocației ar evidenția oare meseria de bibliotecar? De multe ori, dilema de a alege între mai mulți candidați la un post în bibliotecă e dificilă doar după un examen scris sau oral, unde solicitantul, dacă a buclisit bine manualele, ar putea dovedi cel mult memorie și voință. În rest, fiecare declară sus și tare că pasiunea pentru citit îl ronde de mie și că dragostea de carte poate fi dovedită prin faptul că, după ce a fost citită, o carte e ferfenită.

Cum ar putea fi depistată această vocație? După obiceiul de a respecta obiceiul carte, de a-l ocroti? După pasiunea egoistă de a colecționa, după mania de a strînge, de a clasa, a ordona și de a se mândri cu bunurile dobîndite? După nevoia de a împărțași cu ceilalți bucuria de a ști și de a avea? După sentimentul că

bogăția străngerilor tale e bogăția ta interioară? După mândria de a se bucura de încrederea împăratului, ca păstrător al coroanei de saflet a acestuia, litera secretă și scrisă? Lista poate continua.

Cum vor fi fost totuși primii bibliotecari, cei ai Alexandriei, poate Calimah din Cirene (305 - 240 î.e.n.), cei ai lui Carol cel Mare sau îngrijitorii Depozitului legal din ograda lui François I-er? Se pare totuși că această vocație-de-bibliotecar cuprinde și răspunsul la dilemele de mai sus. Este ca pofta de mîncare: vine mîncînd, Așadar, apare pe parcursul exercitării mîncii de bibliotecă, după niște ani, din care cauză traseul profesional ar trebui regîndit, gradat, însoțit de criterii de definitivare în această profesie.

A vous de choisir.

Vocația unei biblioteci (în cazul național: Națională) se numește misiune și se traduce în termeni de mare concizie și de logică înșurire:

Biblioteca Națională are misiunea de a COLECTA, a CATALOGA, a CONSERVA și a ÎMBOGAȚI patrimoniul național din TOATE DOMENIILE CUNOAȘTERII, pe care îl are în păstrare, îndeosebi cel în limba română sau cel ce privește cultura și civilizația românească. În acest sens, Biblioteca Națională deține și organizează Depozitul legal, avînd obligația administrării sale conform reglementărilor naționale.

Biblioteca Națională constituie și difuzează BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ, adună și comunică CATALOGUL NAȚIONAL de imprimare (cărți, hîrți, documente sonore sau orice fel de documente pe care politica culturală a statului decide să le încredințeze Bibliotecii Naționale).

Biblioteca Națională trebuie să asigure accesul unui număr cât mai mare de oameni la colecțiile sale, în conformitate cu normele de conservare în vigoare, sub rezerva secretelor protejate de lege și a legislației privitoare la proprietatea intelectuală.

A vous de décider.

Dată fiind alăturarea acestor trei stări ale vocației: cea de excepție, cea comună (a unei profesii) și vocația (misiunea) unei instituții, atunci deci cînd acestea conlucrează în a împlini o mare misiune, se stabilește armonios și ideal legătura Constelațiilor cu Pământul.

În decembrie 2008, în spațiul expozițional al Bibliotecii Naționale a Franței - sediul François Mitterrand, a putut fi admirată o vitrină cu manuscrisele lui Claude Lévy-Strauss, organizată de Colecțiile Speciale. (nota redacției)

COMEMORĂRI
CULTURALE

Ion Dan Erccanu. Despre vocație

arh. Codruța de Hillerin¹

Ion Dan Erceanu – viața în slujba unui vis

CEMEMORĂRI
CULTURALE

Viața mea a fost și este legată de cea a lui Dan Erceanu.

În anul 1998, am venit alături de el, în calitate de director de investiții al Bibliotecii Naționale a României, pentru a-l ajuta să ducă la bun sfârșit, construcția noii clădiri a bibliotecii, începute în 1986. Lucrările la această clădire continuaseră după evenimentele din 1989 și fuseseră coordonate direct de către Ministerul Culturii. În anul 1998, ministerul hotăra ca Biblioteca Națională să se ocupe în mod direct de urmărirea execuției lucrărilor, prin crearea unui corp tehnic, condus de un director.

Construcția era proiectată special pentru o bibliotecă națională, așa cum România nu avusese până atunci. Biblioteca Națională, denumită inițial Biblioteca Centrală de Stat, primise drept sediu central, clădirea fostei Burse, construită de Camera de Comerț și Industrie a României și finalizată în anul 1912. Clădire emblematică pentru București, prin arhitectura ei, datorită arhitectului Ștefan Burcuș, școlit la Paris, dar care fusese gândită pentru altă funcțiune, cea de bursă.

Nimeni nu era mai potrivit de a se ocupa de noua construcție decât Dan Erceanu și asta pentru că:

- iubea arhitectura, era pasiunea lui secretă, manifestată pe zeci de caiete de schițe,
- gândea măreț, la scară faraonică,

– îi plăcea să viseze și știa că primul lucru pentru a reuși este să-ți proiectezi gândul în viitor și atunci, „*tot universul, se străduiește să-ți ducă visul la îndeplinire*”,

– era patriot și știa că această țară are nevoie de instituții solide, bine reprezentate, care la rândul lor, pentru a funcționa, trebuie să aibă sedii potrivite și personal specializat.

Când în anul 1997, pe data de 14 aprilie, în urma unui examen, Dan Erceanu era numit Director General al noii bibliotecii, această instituție se afla într-o situație dramatică din punctul de vedere al modului în care cărțile erau depozitate, cele 13.000.000 de ub-uri fiind adăpostite în 14 locații din București și din țară, în condiții precare. Majoritatea acelor locații erau în proces de restituire către proprietari de drept, inclusiv sediul central.

Noua clădire ar fi satisfăcut, prin amploarea ei, nevoia acută de spațiu, pentru a aduna laolaltă comoara de neprețuit a acestei națiuni.

Dan Erceanu conștientizase importanța finalizării lucrărilor și s-a dedicat trup și suflet acestei acțiuni. Bugetul alocat anual pentru lucrări nu era prea mare, dar ele continuau, axându-se în special pe finalizarea depozitelor, unde începuseră, deja, să fie aduse cărți din vechile depozite care trebuiau evacuate.

În același timp, se începuseră și lucrări de consolidare și igienizare a sediului central din str. Ion Ghica, nr. 4, unde condițiile de depozitare din subsol erau dezastruoase. Se lucra în paralel la două șantiere mari, cu mulți constructori și probleme dificile. Alături de proiectantul general Carpați Proiect, se studiau, în paralel cu execuția, și soluții de modernizare a echipamentelor de încălzire și ventilare a noii clădiri, care trebuiau aduse la standardele actuale.

¹ Director adjunct al Bibliotecii Naționale a României, între anii 1998-2002.

Viața lui Dan Erceanu era împărțită între activitățile de zi cu zi ale Bibliotecii Naționale și șantierele care-l pasionau și-i dădeau speranța într-un viitor mai bun al instituției.

În activitatea curentă, apăruse o problemă care trebuia administrată cu mare dificultate și anume, faptul că Germania organiza, în anul 1999, o expoziție care-l comemora pe Carol cel Mare, expoziție în care obiecte aparținând Școlii Carolingiene, răspândite în toată lumea, urmau să fie adunate și oferite publicului larg spre vizitare.

Ministrul român de externe de la vremea aceea (1998) a dorit ca și România să fie prezentă la acest eveniment, cu manuscrisul CODEX AUREUS, aflat în custodia Bibliotecii Batthyaneum din Alba Iulia, filială a Bibliotecii Naționale a României.

În timpul întocmirii contractului de export temporar al manuscrisului, între Germania și România, s-a constatat că germanii aveau în lucru, un facsimil al manuscrisului care urma să fie lansat pe piață cu ocazia expoziției. Acel facsimil era executat după fotocopiile făcute de reprezentanți ai părții germane, încă din anul 1993, în baza unor aprobări date de conducerea de atunci a Bibliotecii Naționale a României și a unor scanări ulterioare, făcute de reprezentanții germani, cu aprobarea șefei de filială de la Alba Iulia, fără înștiințarea conducerii centrale a Bibliotecii Naționale a României.

La aflarea acestor importante amănunte, în contractul de export temporar, încheiat cu partea germană, s-a trecut și obligația acesteia de a acorda gratuit statului roman un număr de facsimile ale manuscrisului.

Pentru acest export temporal al manuscrisului, trebuia întocmită o fișă de conservare care a fost realizată de o restauratoare de la Muzeul Unirii din Alba Iulia, care, la întoarcerea manuscrisului din Germania, a constatat anumite deteriorări neconsemnate la plecare. S-a iscat astfel un mare scandal puternic mediatizat de presă, în care Dan Erceanu era acuzat de neglijență.

Pentru elucidarea problemei, Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor a constituit două subcomisii care au constatat aceleași deteriorări, dar nu au putut stabili data producerii lor.

După luni de discuții și tensiuni, studiindu-se fotocopiile făcute de partea germană în 1993, s-a constatat că deteriorările menționate, pentru care se făcuse atâta scandal, cu atâția nervi consumați, timp pierdut, bani cheltuiți pentru deplasări ale specialiștilor români și germani, se aflau pe manuscris încă de atunci și nu fuseseră consemnate în fișa de conservare din 1998, de către restauratoarea de la muzeul din Alba Iulia.

Au fost luni de zile de tensiuni, acuzații și energie risipită, ca urmare a incompetenței umane, care l-au marcat profund pe Dan Erceanu.

În anul 2000, la conducerea Ministerului Culturii și Cultelor, venea o nouă echipă care, așa cum se obișnuiește, dorea ca la conducerea instituțiilor, mai mult sau mai puțin importante ale statului, să fie oameni care fac parte din echipa proprie. Dan Erceanu era o personalitate care nu intra pe lista lor și atunci au încercat, prin diferite șicane, să îi facă viața grea, ajutați și de mulți „prieteni” pe care și-i făcuse chiar în cadrul Bibliotecii Naționale. La Ministerul Culturii și Cultelor se reînființa serviciul care coordonase până în 1998, lucrările la Biblioteca Națională și care acum încearca să stabilească prioritățile în execuția lucrărilor pe șantier și ne acuza pe noi de lucrări prost executate (de fapt, realizate în perioada anilor 1990-1998).

La începutul anului 2002, Adrian Năstase, primul ministru de atunci, însoțit de o echipă de specialiști din guvern, vizita șantierul Bibliotecii Naționale a României. I-au fost prezentate, la

COMEMORĂRI
CULTURALE

Ion Dan Erceanu – viața în slujba unui vis

modul general, toate spațiile aflate în diverse stadii de execuție, cu speranța că va prevedea mai mulți bani, în bugetul pe 2002, pentru finalizarea lucrărilor. Dar planurile lui erau altele și vizau preluarea clădirii pentru a o transforma în sediu al guvernului, promițând că, pentru Biblioteca Națională, se va aloca un teren pentru o investiție nouă.

Ca urmare, nu se mai aloca nici un fond pentru această investiție și, în 13 iunie 2002, se emitea o hotărâre de guvern, prin care clădirea urma să fie predată RAPPs-ului, pentru a fi transformată în sediu al guvernului.

În clădire erau deja depozitate, în condiții foarte bune, aproximativ 3.000.000 de cărți aduse din sediile care trebuiau retrocedate, mai mult de o treime din depozite fiind finalizate. Era, de asemenea, programat ca, în decurs de trei luni, să fie finalizați încă 14.000 mp de depozite, pentru a putea adăposti aproximativ 6.000.000 de ub-uri.

În zadar ne zbăteam să conștientizăm conducerea țării, inclusiv conducerea Ministerului Culturii și Cultelor, de necesitatea continuării lucrărilor.

La aflarea acestei vești, toți bibliotecarii Bibliotecii Naționale au început să își manifeste nemulțumirea prin proteste și declarații în presă și audiovizual. Conducerea instituției a făcut memorii către toate forurile statului, a înmănat scrisori principalelor organisme internaționale și ambasade. Toată presa a fost alături de BNaR, toate uniunile de creație, toți intelectualii de seamă ai României.

Eram obligați să respectăm hotărârea de guvern și să predăm clădirea RAPPs-ului, după ce era făcut un inventar complet al celor 122.000 mp. Cărțile din depozite urmau să fie duse la Popești Leordeni, în depozitele Rezervei de Stat.

Dan Erceanu a ieșit din nou la luptă, prin confruntări directe cu reprezentanții ai Ministerului Culturii și Cultelor, în cadrul unei întâlniri la sediul Grupului pentru Dialog Social, moderate de actualul Director General al Bibliotecii Naționale a României, domnul Adrian Cioroianu, precum și la radio și la tv. Începuse chiar să se vehiculeze ideea că Biblioteca Națională a României ar putea fi desființată, deoarece dublează, prin activitatea ei, funcțiile Bibliotecii Academiei Române.

Datorită revoltei bibliotecarilor și a celor care i-au sprijinit, guvernul a renunțat să mai întreprindă ceva în legătură cu clădirea Bibliotecii Naționale și, la un an după preluarea ei, s-a emis o nouă hotărâre de guvern prin care clădirea revenea la Biblioteca Națională. În acel an, șantierul a rămas aproape nepăzit, fiind la îndemâna hoților, care au furat tot ce era metal și se putea extrage cu ușurință. Pagubele au fost foarte mari. Tot în această perioadă s-a reușit îndepărtarea lui Dan Erceanu, de la conducerea bibliotecii și arestarea sa pentru 24 de ore, Ministerul Culturii făcându-i plângere penală că ar fi prejudiciat statul român cu suma de 2.000.000 de euro, prin vânzarea dreptului de facsimilare a Codex-ului Aureus. O acuzație care s-a demonstrat apoi că nu este adevărată, dar răul fusese deja făcut, imaginea lui, terfelită, iar cei care au vrut să pună mâna pe noul sediu al bibliotecii se simțeau răzbunați, prin îndepărtare lui Dan Erceanu, din funcția de Director General.

Dan Erceanu a continuat să fie redactor în cadrul Bibliotecii Naționale a României și să lucreze pentru revista pe care o rebranduise, dar și pentru celelalte proiecte editoriale de valorificare a colecțiilor, pe care le începuse.

În anul 2005, când se schimba conducerea MCC, Dan Erceanu era repus în funcție, de noul ministru și începea să se preocupe iar de construcție, dar nu pentru mult timp, pentru că, după o nouă schimbare a conducerii Ministerului Culturii, ministrul hotăra ca fondurile europene, care urmau să

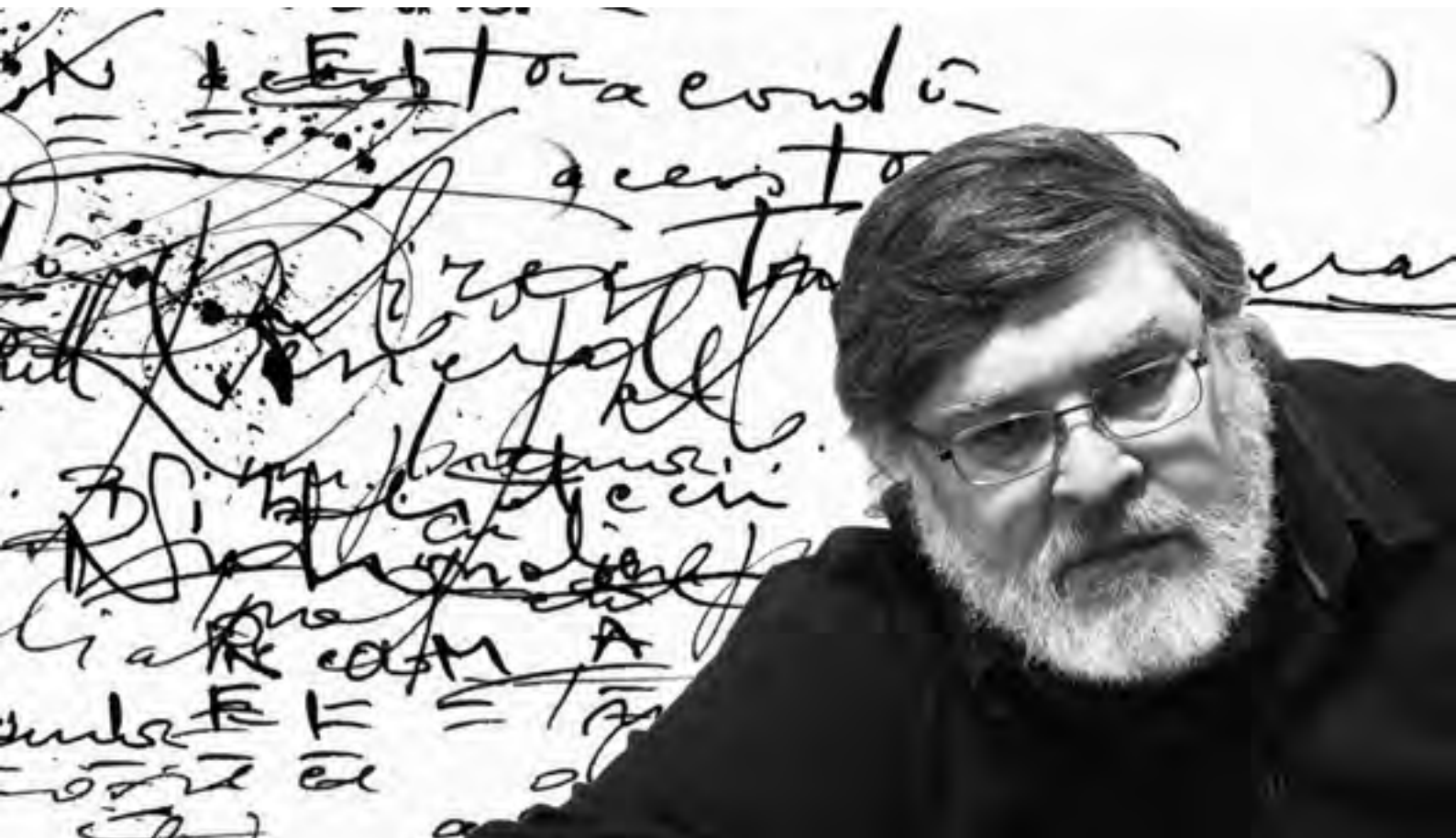

vină pentru finalizarea investiției, să fie administrate direct de minister, fapt care a dus la înființarea structurii numite Unitatea de Implementare a Proiectului. Clădirea a fost preluată de MCC, lucrările au fost continuate prin modificarea proiectului, modificare ce perturba oarecum circuitul cărții în bibliotecă, iar cei patru directori au fost destituiți. Clădirea a fost finalizată și inaugurată în anul 2012.

Dan Erceanu a lucrat la Biblioteca Națională a României până a ieșit la pensie. Între timp se îmbolnăvise, dar și-a păstrat dragostea de carte și de neam, fiind fidel credinței lui pe care o făcuse publică și în timpul unei discuții de la Radio România Internațional, în 2002, când afirma:

„SUNT CONVINS CĂ AVEM UN VIITOR ȘI PENTRU BIBLIOTECĂ ȘI PENTRU ROMÂNIA ȘI PENTRU CEI CE VOR VENI DUPĂ NOI. TREBUIE SĂ AVEM ASTA!”

COMEMORĂRI
CULTURALE

dr. Rodica Maiorescu¹

In memoriam

CEMEMORĂRI
CULTURALE

Comemorăm, în acest număr, graficianul de marcă al acestei arte plastice, dar și colegul și conducătorul, timp de șase ani, al Bibliotecii Naționale a României. Director al bibliotecii într-o perioadă grea pe care a traversat-o instituția: personal deficitar (față de importanța unei biblioteci naționale), buget niciodată suficient, fără un sediu adecvat misiunii celei mai mari biblioteci a unei țări, cu depozite împrăștiate și insalubre.

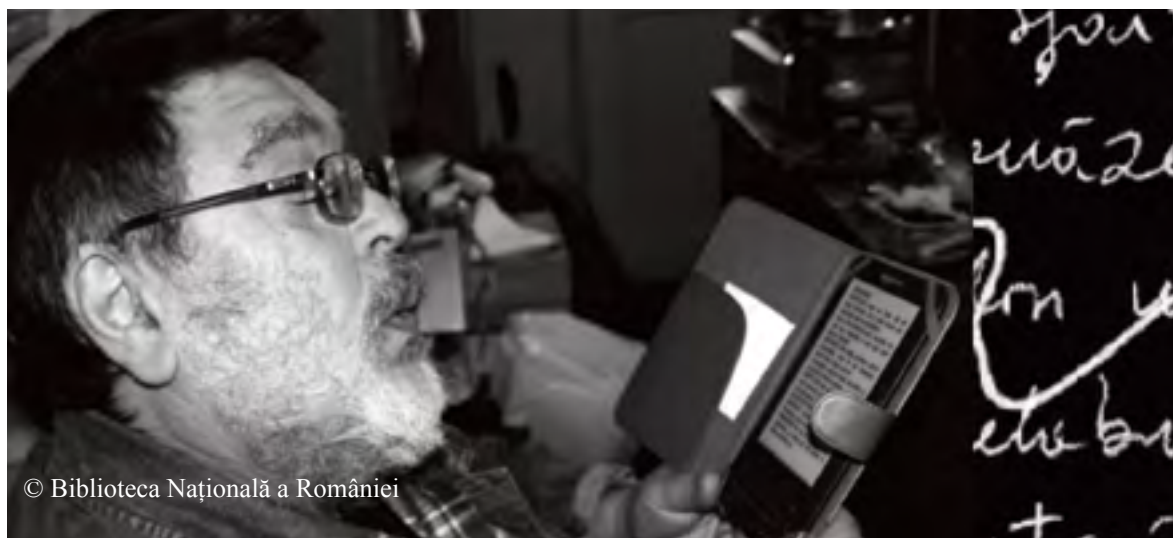
Ion Dan Erceanu, fin intelectual și spirit pătrunzător, mare iubitor de carte și nu numai, datorită tenacității cu care a luptat și a refuzat să accepte schimbarea funcției clădirii (sediul al guvernului sau mall cultural!), plătind cu sănătatea și chiar cu libertatea. România se poate mândri astăzi cu impunătorul sediu al Bibliotecii Naționale.

Ion Dan Erceanu era dăruit și cu un superior simț al umorului, cu ajutorul căruia depășea momentele de tensiune inevitabile.

Ion Dan Erceanu era înzestrat și cu „pană de scriitor”. Editorialele din „Revista Bibliotecii Naționale” sunt o încântare, merită citite și recitite.

Dar vreau să amintesc și de o mare calitate a OMULUI Ion Dan Erceanu. Se mai supăra, mai ridica tonul (cui nu i s-a întâmpat!), dar nu purta ranchiună. Au fost momente grele, cu șicane din partea unor „dușmani”. Trecea peste ele cu multă noblețe.

După ce am ieșit la pensie, mai vorbeam la telefon cu ocazia sărbătorilor sau a zilelor de naștere. De fiecare dată ne luam angajamentul să ne vedem, o mână de apropiați (dacă nu-i prea mult să mă număr printre ei), să stăm la un „pahar” de vorbă, să depănăm amintiri, numai pe cele plăcute! Viața, însă, ne-a dus pe alte căi și nu s-a realizat niciodată această dorință. Acest regret îl resimt și acum.

© Biblioteca Națională a României

In memoriam

¹ Director adjunct al Bibliotecii Naționale a României, între anii 1997-2007 (n. red.).

prof. univ. dr. Elena Tîrziman¹
Universitatea din București

Dan Erceanu – un om special

COMEMORĂRI
CULTURALE

Despre Dan Ion Erceanu nu pot vorbi la trecut. Pentru mine, el face parte din categoria oamenilor deveniți mari personalități care aparțin unui prezent etern. Dan Erceanu *este* un mare grafician al neamului românesc, *este* un mare bibliotecar și iubitor de documente și colecții speciale, *este* un redactor autentic de reviste de istoria a cărții și de biblioteconomie și, prin multe alte activități, *este* o mare personalitate a poporului nostru. Dar dincolo de realizările sale profesionale, Dan Erceanu pe care l-am cunoscut *este* un exemplu de **OM** special, deosebit, datorită caracterului său autentic, lecturilor și culturii sale diverse, atașării față de principiile sănătoase de viață, simpatiei și toleranței arătate tuturor celor întâlniți, datorită dimensiunii sale profund creștine și umane.

Mă consider privilegiată că relația noastră a fost considerată de dânsul ca fiind „o reală prietenie”. Îmi amintesc cu mult drag de ultimele noastre convorbiri telefonice, când, fără să știu că ar fi în suferință, ne întindeam la discuții și discutam despre aproape orice, de la meșterii care sunt greu de găsit și nu înțeleg ce le ceri, de la cum arată atelierul său, la cum ne irosim în inutilități și nu vedem viața și astfel nu știm să mai trăim, ajungând apoi, chiar la rețete de bucătărie.

Am recitit textul scris ca prefață la antologia editorialelor sale, lucrare² realizată ca omagiu adus vârstei de 70 de ani și nu aș dori să reinterpretez ce am spus atunci. Prin urmare, reiau acele paragrafe despre Dan Ion Erceanu și aș vrea ca astfel să-mi exprim omagiul, respectul, prietenia pe care le simt față de dânsul:

„L-am cunoscut pe dl. Dan Erceanu cu mult înainte de a-l întâlni. Reputația sa de grafician depășise cu mult granițele unui public avizat și intrase în ceea ce ar însema cultura generală despre arta contemporană. Era o persoană publică recunoscută, chiar un lider de opinie, când a ajuns directorul Bibliotecii Naționale a României, în anul 1997. L-am văzut prima dată în 1998, la sala de împrumut a Bibliotecii Facultății de Litere, unde analiza foarte atent cum sunt organizate publicațiile în acces liber la raft. L-am întâlnit, însă, prima dată, în 2007, la Biblioteca Națională și am avut ocazia să discutăm despre multe lucruri, multe subiecte, începând cu biblioteca – documente, colecții, și terminând cu proiecte, călătorii, amintiri, oameni, întâmplări de viață. Și de atunci, de fiecare dată când ne întâlnim, găsim subiecte vechi și noi de discuție și fiecare întâlnire se sedimentează într-o frumoasă amintire.

¹ Director general al Bibliotecii Naționale a României, între anii 2008-2013 (n. red.).

² ERCEANU, Dan. *În loc de jurnal: editoriale publicate în Revista Bibliotecii Naționale a României (1997-2012)* / Dan Ion Erceanu; pref.: Elena Tîrziman; postf.: Letiția Constantin; trad.: Ioana Mitea. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2013 (n. red.).

COMEMORĂRI
CULTURALE

Dan Ion Erceanu este o mare personalitate dar în egală măsură și un personaj. Într-o piesă de teatru, un personaj este autentic când este bine conturat, inconfundabil și inimitabil, poate fi dominant în relație cu restul personajelor, replicile sale contează în evoluția piesei, trăiește cu intensitate egală și drama și comedia. Din acest punct de vedere, pe scena vieții și a lumii contemporane, Dan Ioan Erceanu este un mare personaj.

La puțini oameni am întâlnit o dragoste reală față de activitățile pe care le fac, în cazul dânsului regăsim dragostea pentru grafică (artele plastice, în general) și dragostea pentru carte și bibliotecă (Biblioteca Națională, în special). Editorialele reunite în acest volum (pe care îl dorim un mic omagiu din partea breslei bibliotecarilor, pentru activitatea dânsului, alături de noi) ni-l prezintă pe directorul Bibliotecii Naționale și pe directorul publicației „*Revista Bibliotecii Naționale a României*” și regăsim un real atașament față de această instituție, un real respect față de menirea sa în cultura românească, o amărăciune că cei meniți să o susțină manifestă indiferență, bucurie nemărginită față de comorile pe care le descoperă în colecțiile speciale, dorința de a afirma valorile culturale românești în context universal. Și mai regăsim un talent literar autentic, o exprimare când orală, când savantă, dar într-un stil personal bine conturat, un pic memorialistic, din care transpare multă informație acumulată prin lectură și o cultură generală vastă și enciclopedică.

Se mai cuvine să precizăm că, și dacă nu am vorbi despre graficianul Dan Erceanu, bibliotecarul și directorul, publicistul și editorul, tot ne-ar rămâne nespus de mult, Omul Dan Erceanu. Și am vorbi despre viața sa ieșită din tipare, în care a avut parte de întâlnirea cu oameni importanți ai lumii culturale și artistice, despre lucrurile frumoase și urâte pe care le-a văzut, despre dușmanii trecători și despre prietenii numeroși și autentici, despre ceea ce este trecător și efemer și despre ceea ce contează cu adevărat în viață. Și am învăța de la dânsul cum să păstrăm ce e bun și frumos și cum să lăsăm în urmă micimile și inutilitățile vieții, cum să păstrăm bucuria și curiozitatea lucrurilor noi, indiferent de vreme și de vremuri. Pentru lecția dv de viață, DOMNULE Dan Ioan Erceanu, vă mulțumim!”

© Biblioteca Națională a României

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și programe educative organizate în anul 2021

► 16 ianuarie: *Fetele culturii, vocile diasporei*. Eveniment organizat cu prilejul Zilei Culturii Naționale (15 ianuarie), în colaborare cu Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” din București și cu sprijinul școlilor de limbă română „Dacia” din cadrul Asociației Interculturale Româno-Elene din Grecia și Școlile românești „Nicolae Iorga” din Marea Britanie. Eveniment transmis live pe platforma Zoom;

► 25 ianuarie: *The American Higher Education System*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 14 februarie: Expoziție de colaje având ca temă *Ziua îndrăgostiților*: manechine cu veșminte de inspirație literară, ce „orbitează” în jurul cărții, ca obiect al pasiunii scriitorilor;

► 20 februarie: *Ambassador Moses on His Years in Romania*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 20 februarie: *Dialoguri la Masa tăcerii*. 145 de ani de la nașterea sculptorului Constantin Brâncuși. Eveniment organizat în parteneriat cu Asociația Interculturală Româno-Elenă „Dacia” din Atena, Consiliul Județean Gorj, Școala Populară de Arte „Constantin Brâncuși” Târgu Jiu și Biblioteca Județeană „Christian Tell”. Eveniment transmis live pe platforma Zoom, pe canalul de YouTube al Bibliotecii Naționale a României;

► 22, 26 februarie: *Celebrating African-American History Month I, II*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 12 martie: *College Education*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 15, 16, 30 martie, 26 aprilie: *Rachel Carson: Raising Awareness on the Human Impact over the Environment I, II, III, IV*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► aprilie – iulie: *Oradea sub tipar – Cărți și imagini din colecțiile Bibliotecii Naționale a României*. Expoziție de cărți și imagini din colecțiile curente ale Bibliotecii Naționale a României, care spune povestea orașului Oradea și a județului Bihor, din perspectivă bibliografică, organizată la Muzeul Orașului Oradea;

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și programe educative

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și programe educative

- ▶ 20, 26 aprilie: *Women of Our Time I, II*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 22 aprilie: *Discovering the Legacies of the US First Ladies*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 23 aprilie: *Biblioteca și provocările secolului XXI*. Dezbateri desfășurate sub patronajul Comisiei permanente comune a Camerei Deputaților și Senatului pentru relația cu UNESCO, eveniment dedicat aniversării a 65 de ani de prezență a României în UNESCO;
- ▶ 7-10 mai: Maraton de vaccinare la Biblioteca Națională a României. Timp de trei zile și trei nopți, Atriumul Bibliotecii Naționale a României a fost un spațiu neconvențional de vaccinare, acțiunea contribuind la efortul general de stopare a răspândirii infecției cu SARS-CoV-2 și întoarcerea cât mai grabnică la normalitate. Cu acest prilej, cei prezenți au putut viziona un program artistic organizat în colaborare cu Teatrul Național de Operetă și Musical „Ion Dacian”, Centrul Național de Artă Tinerimea Română și Filarmonica „George Enescu”;
- ▶ 14 mai: *“Banned” Books*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 18 mai: *US National Pet Day 2021*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 19 mai: *Exploring US Higher Education: 5 Steps to US Study*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 20 mai: *Caring for the Environment*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 28-31 mai: Maraton de vaccinare la Biblioteca Națională a României – ediția a II-a. Biblioteca Națională a României și-a reafirmat dorința de a se alătura efortului general de a stopa răspândirea infecției cu SARS-CoV-2. Cei prezenți au avut posibilitatea de a asista la o serie de momente artistice realizate cu sprijinul Exces Music, Tinerimea Română, Teatrul Ambasadorii și Opera Națională;
- ▶ iunie-august: *Mărturii evreiești, atunci și acum*. Expoziție de documente care ilustrează procedura administrativă a naturalizării, activitățile comunităților evreiești, presă, teatru, dar și documente administrative privind deportările și persecuțiile suferite. Eveniment organizat în colaborare cu Arhivele Naționale ale României;
- ▶ 2 iunie: *Mărturii evreiești, atunci și acum*. Vernisajul expoziției de documente care ilustrează procedura administrativă a naturalizării, activitățile comunităților evreiești, presă, teatru, dar și

documente administrative privind deportările și persecuțiile suferite. Eveniment organizat în colaborare cu Arhivele Naționale ale României. Invitați: Tova Ben Nun (președinte executiv și fondator, Complexul educațional Lauder-Reut), Cristian Anița (director, Arhivele Naționale ale României), Irina Sanda Cajal Marin (subsecretar de stat, Ministerul Culturii), Alexandru Muraru (consilier onorific al Primului-ministru, reprezentant special al Guvernului României pentru Promovarea Politicilor Memoriei, Combaterea Antisemitismului și a Xenofobiei), Daniel Cain (cercetător, Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române), Paul Schwartz (președinte, Comunitatea Evreiască din București);

► 7 iunie: *Finding Better Information Online. Tips & Drills*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 18 iunie: *Women's Empowerment: Women in the Workforce with Vice Consul Elizabeth Strimer*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 22 iunie, 25 octombrie: *How to Find Better Information Online. Tips and Drills 1, 2, 3*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 23 iunie: *Rencontre entre*. Monique Canto-Sperber, filosof, autorul cărții «Sauver la liberté d'expression» și Cristian Ifode, filosof român. Moderator: prof. univ. dr. Camelia Beciu, director al școlii doctorale – Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării. Eveniment organizat în colaborare cu Institutul Francez din România;

► 24 iunie: *How to Spot Fake News. Tips and Drills*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► iulie – octombrie: *Relațiile româno-franceze*. Expoziție de carte din colecțiile curente ale Bibliotecii Naționale a României, expoziție organizată de Biblioteca Națională a României, Serviciul Dezvoltare Instituțională;

► 2 iulie: *Emil Gârleanu*. Atelier de lectură pentru copii;

► 7 iulie – 15 septembrie: *Béla Bartók – un erudit cercetător al folclorului universal*. Expoziție organizată de Biblioteca Națională a României – Serviciul Comunicarea Colecțiilor. Curator: Raluca Bucinschi;

► 8 iulie, 28 iulie, 17 august, 3 noiembrie: *Copacul cu povești*. Atelier de lectură pentru copii;

► 1 septembrie: *Trenulețul cu povești*. Activitate organizată în colaborare cu Biblioteca comunală Pietrari (județul Vâlcea). Eveniment online;

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și programe educative

► 2-3 septembrie: *Media Literacy Workshop for Romanian English Teachers* (US Embassy – Fulbright Commission – AC Bucharest);

► 8 septembrie – 31 decembrie: *Linie, ritm, culoare – portal către imaginarul artistic al Magdalenei Rădulescu*. Expoziția celebrează activitatea creatoare a artistei, aducând pe simeze imagini cu desene și documente din cabinetele Colecțiilor Speciale, Biblioteca Națională a României;

► 23 septembrie: *Then&Now*, expoziție cu filmare la sediul BNaR (invitat: William O'Connor, atașat cultural al Ambasadei SUA). Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 24 septembrie – 31 decembrie: *George Enescu – ambasador al muzicii românești: 140 de ani de la nașterea mării personalități artistice*. Expoziție organizată de Biblioteca Națională a României – Serviciul Comunicarea Colecțiilor. Curator: Raluca Bucinschi;

► 24 septembrie: *Lectură de seară – Nocturna Bibliotecilor la Biblioteca Națională*. Eveniment desfășurat cu ocazia ediției a XI-a a Nocturnei Bibliotecilor;

► octombrie: *Ion I. C. Brătianu (1864 – 1927) – Prim Ministru al României, creator și mare reformator al construirii, întăririi și dezvoltării Statului Național Unitar Român: acțiuni politice ale liderului Partidului Național Liberal oglindite în documente și materiale bibliofle din perioada 1914-1927*. Expoziție organizată de Biblioteca Națională a României – Serviciul Colecții Speciale, Cabinetul de Cartografie. Curator: Olimpia Vulcu;

► 22-25 octombrie: Maraton de vaccinare la Biblioteca Națională a României – ediția a treia. În colaborare cu UMF Carol Davila;

► 1 noiembrie – 31 decembrie: *Premiul Goncourt*. Expoziție de carte din colecțiile curente ale Bibliotecii Naționale a României, organizată de Biblioteca Națională a României, Serviciul Dezvoltare Instituțională, cu ocazia decernării Premiului Goncourt – Alegerea României 2021;

► 2 noiembrie: Premiul Goncourt – Alegerea României 2021. Eveniment organizat în parteneriat cu Ambasada Franței în România și Institutul Francez din România. La finalul conferinței de presă cu tema „Choix Goncourt de la Roumanie”, doamna ambasador Laurence Auer a anunțat romanul preferat de studenții români, ales dintre cele șaisprezece titluri ce fac parte din selecția oficială propusă de Academia Goncourt. Eveniment transmis live pe platforma Zoom;

► 16 noiembrie – 27 decembrie: *Mediu construit – Ghid alternativ al Japoniei*. Expoziție de fotografie, arhitectura, peisagism și infrastructură, organizată sub patronajul Ministerului Culturii, în colaborare cu Ambasada Japoniei în România, Fundația Japonia;

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

- ▶ 17 noiembrie: *4 anotimpuri. Toamna*. Atelier de lectură pentru copii;

- ▶ 17 noiembrie: *Zilele Porților Deschise*. Eveniment comemorativ, prin care s-a marcat împlinirea a 223 de ani de la moartea episcopului Ignatius de Batthyán. Cu acest prilej, Aula Magna, Observatorul astronomic și spațiul expozițional al Bibliotecii Batthyaneum au fost deschise vizitatorilor; totodată, în prezența unui public numeros, precum și a directorului Bibliotecii Naționale a României, prof. univ. Adrian Cioroianu, a fost vernisată expoziția cu tema „Un proiect european – preocupările astronomice ale episcopului Ignatius de Batthyán”;

- ▶ 22, 23, 25 noiembrie: *Meaningful Ways to Celebrate Thanksgiving Day 1, 2, 3*. Evenimente online realizate în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

- ▶ 24 noiembrie: *Cum au apărut păsările cu penaj viu colorat*. Poveste din America de Sud. Atelier de lectură pentru copii;

- ▶ 25 noiembrie: *Harold și creionul mov*. Atelier de lectură pentru copii;

- ▶ 10, 16, 17, 20, 22 decembrie: *Meaningful Ways to Celebrate the Winter Holidays 1, 2, 3, 4, 5, 6*. Evenimente online realizate în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

- ▶ 15 decembrie: Eveniment de lansare a proiectului „Arta, minune într-o carte”. Proiect finanțat prin Programul „Ro-Cultura”;

- ▶ 15 decembrie 2021 – 31 martie 2022: *Drumul de fier, un simbol al modernității. Repere din istoria căilor ferate române (1869-1939) reflectate în colecțiile speciale ale Bibliotecii Naționale a României*. Expoziție organizată de Biblioteca Națională a României – Serviciul Colecții Speciale. Curatori: Adriana Dumitran și Mihaela Manolache;

- ▶ 16 decembrie: *Biblioteca versus Google – de la Gutenberg la era digitală*. Dezbateră face parte din cea de a XXIV-a ediție a „Zilelor Bibliotecii Naționale a României”. Eveniment hibrid (online și fizic);

- ▶ 17 decembrie: *De Alma En Alma*. Recital vocal-instrumental cu lucrări din repertoriul compozitorilor sud-americani Astor Piazzolla, Heitor Villa-Lobos și a compozitorului mexican Manuel Ponce. Evenimentul face parte din cea de a XXIV-a ediție a „Zilelor Bibliotecii Naționale a României”;

- ▶ 21 decembrie: *To Kill a Mockingbird: reading and discussion with US Fulbright Scholar Prof. Tanya L. Bennett*. Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

Expoziții virtuale:

► *Ars scribendi artificialiter: capodopere din perioada de leagăn a tiparului*. Expoziție virtuală ce prezintă cele mai surprinzătoare și mai somptuoase incunabule păstrate la Cabinetul de Bibliofilie al Colecțiilor Speciale din Biblioteca Națională a României;

► *Bucureștiul istoric – mix, desen, stil, arhivă*. Expoziție virtuală ce reunește schițe, planșe, crochiuri, desene, fotografii și albume de fotografii, cărți poștale ale unor clădiri gândite, proiectate și realizate în București, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, documente ce provin din fondurile Colecțiilor Speciale ale Bibliotecii Naționale a României:

► *Nostalgii dantești: excurs documentar și iconografic pe urmele „creatorului sufletului italian”*. Expoziție virtuală organizată de Biblioteca Națională a României – Serviciul Colecții Speciale, Cabinetul de Bibliofilie. Curator: Andreea Răsboiu.

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și programe educative organizate în anul 2022

► 7 ianuarie: *Floarea cuvintelor: limba română în comori literare și bibliofile din patrimoniul Bibliotecii Naționale a României*, expoziție redeschisă cu ocazia Zilei Culturii Naționale. Curator: Andreea Răsboiu;

► 12-21 ianuarie: *Expoziția Premiile de carte ale Ordinul Arhitecților din România – 2021*, expoziție de carte curentă din colecțiile Bibliotecii Naționale a României și biblioteca Ordinului Arhitecților din România. Curator: Angela Bilcea;

► 13 ianuarie: *Trecut-au anii ... 172 de ani de Eminescu*. Atelier de lectură în cadrul Programului „Scriitori români de ieri și de azi”. Eveniment online organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu”;

► 14 ianuarie: *Expoziție de documente muzicale din colecția multimedia – note muzicale a Bibliotecii Naționale*, în cadrul Zilei Culturii Naționale la Biblioteca Națională a României. Curator: Raluca Bucinschi;

► 14 ianuarie: *Evenimentul Ziua Culturii Naționale la Biblioteca Națională a României*, organizat în colaborare cu Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, Teatrul Muzical Ambasadorii și Centrul Educațional Laude-Reut;

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

Biblioteca Națională a României. Evenimente culturale și programe educative

- ▶ 14 ianuarie: Lansarea publicației *Atlasul Culturii. Așezămintele culturale în spațiul rural*, eveniment organizat în parteneriat cu Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, în cadrul *Zilelor Culturii Naționale la Biblioteca Națională a României*;
- ▶ 14 ianuarie: *Recital poezii de Mihai Eminescu* în interpretarea copiilor de la Centrul Educațional Laude-Reut, în cadrul *Zilelor Culturii Naționale la Biblioteca Națională a României*;
- ▶ 14 ianuarie: Concert susținut de soliștii Teatrului Muzical Ambasadorii, alături de actrița Daniela Nane, în cadrul *Zilelor Culturii Naționale la Biblioteca Națională a României*;
- ▶ 18 ianuarie: A 3-a întâlnire transnațională a membrilor proiectului *TECH.LIBRARY – Îmbunătățirea serviciilor de bibliotecă publică pentru utilizatorii cu deficiențe de vedere prin instrumente și instruire TIC*, finanțat în cadrul Programului Erasmus+ și implementat în ultimii doi ani de un consorțiu format din instituții de cultură din șase țări: Italia, Slovenia, Bulgaria, Croația, Letonia și România;
- ▶ 27 ianuarie: *How to Build An Effective Resume, with US Fulbright ETA Dr. Bri Ard*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 1 februarie: *Ziua Internațională a cititului împreună (ZICI)*. Atelier de lectură organizat la Ludotecă;
- ▶ 2, 3 februarie: *Copacul cu povești*. Atelier de lectură organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu” în cadrul Programului „Ora de lectură”;
- ▶ 9, 15-17, 21-22 februarie: *Ziua Națională a lecturii*. 13 evenimente online realizate în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 10 februarie: *Innovation and Ideas: Intellectual Property in History*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 15 februarie: Evenimentul *Ziua Națională a Lecturii la Biblioteca Națională a României*, organizat în colaborare cu Asociația Editorilor din România;
- ▶ 15 februarie: Dezbateră pe tema situației actuale a lecturii și a modalităților de stimulare a acesteia, organizată cu sprijinul Asociației Editorilor din România, în cadrul *Zilei Naționale a Lecturii la Biblioteca Națională*;
- ▶ 15 februarie: *Ziua Națională a Lecturii la Biblioteca Națională*. Două ateliere de lectură organizate la Ludotecă;
- ▶ 15, 16, 17 februarie: *Ziua Lecturii la Biblioteca Națională*. Ateliere de lectură, evenimente online organizate de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu”;

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

- ▶ 16 februarie: *Simbolul „melcului” la Sf. Antim Ivireanu*, în cadrul Programului „Atelier de carte rară” organizat la Ludotecă;
- ▶ 17 februarie: *Cyber safe in 2022*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 27 februarie – 8 martie: *Mărțișor*. Ateliere de creativitate organizate la Ludotecă;
- ▶ 18 februarie – 1 septembrie: Expoziția *Constantin Brâncuși: viața și opera*, expoziție de carte curentă din colecțiile Bibliotecii Naționale a României. Curator: Angela Bilcea;
- ▶ 24 februarie – 30 aprilie: Expoziția *Mărțișor – tradiții și obiceiuri de primăvară*, expoziție de carte curentă din colecțiile Bibliotecii Naționale a României. Curator: Angela Bilcea;
- ▶ 25 februarie: *Ora de poveste la Biblioteca Națională*. Atelier de lectură în cadrul Programului „Jurnal de lectură la Biblioteca Națională”;
- ▶ martie: Expoziția *Armonii de primăvară*. O selecție de lucrări de pictură, grafică sau artă decorativă ale elevilor, create în cadrul orelor de curs sau individual, realizate în cadrul Programului „4 Anotimpuri”;
- ▶ 1 martie: *Ora de poveste la Biblioteca Națională*. Atelier de lectură în cadrul Programului „Jurnal de lectură la Biblioteca Națională”;
- ▶ 3 martie: *Citim împreună la Biblioteca Națională*. Atelier de lectură organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu” în cadrul Programului „O lume întreagă ni se deschide atunci când citim!”;
- ▶ 14 martie: *140 de ani de la nașterea inventatorului George Constantinescu*, expoziție itinerantă organizată cu ocazia lansării Caravanei „Știință & Imaginație”, în parteneriat cu Revista „Știință & Tehnică”;
- ▶ 15 martie: *Citim și povestim cu Apolodor*. Atelier de lectură, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- ▶ 15 martie – 31 mai: Expoziția *Voci din exilul parizian: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, Paul Goma*, expoziție de carte curentă din colecțiile Bibliotecii Naționale a României. Curator: Angela Bilcea;
- ▶ 17 martie: *Solidari cu Ucraina*, eveniment caritabil organizat în colaborare cu Teatrul Muzical Ambasadorii și Muzeul Ororilor Comunismului în România;

- ▶ 17 martie: *Desenăm cu Apolodor*. Atelier de educație plastică, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- ▶ 18 martie: *Women's History Month: how far have we come*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 23 martie: *Un album de călătorie din prima jumătate a secolului al XIX-lea – Album valaque. Vues et costumes pittoresques de la Valachie*, în cadrul Programului „Atelier de carte rară”;
- ▶ 24 martie: *Ziua Internațională a Francofoniei*, eveniment organizat în colaborare cu Teatrul Muzical Ambasadorii;
- ▶ 28 martie–1 aprilie: Curs de instruire a membrilor proiectului *TECH.LIBRARY – Îmbunătățirea serviciilor de bibliotecă publică pentru utilizatorii cu deficiențe de vedere prin instrumente și instruire TIC*, implementat de un consorțiu format din instituții de cultură din șase țări: Italia, Slovenia, Bulgaria, Croația, Letonia și România;
- ▶ 30 martie: A 4-a întâlnire transnațională a membrilor proiectului *TECH.LIBRARY – Îmbunătățirea serviciilor de bibliotecă publică pentru utilizatorii cu deficiențe de vedere prin instrumente și instruire TIC*;
- ▶ 1, 4, 5, 8, 11, 13 aprilie: *Desenăm cu Apolodor*. Ateliere de educație plastică, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- ▶ 4, 8, 11, aprilie: *Citim și povestim cu Apolodor*. Ateliere de lectură, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- ▶ 8 aprilie: *Copacul cu povești*. Atelier de lectură organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu” în cadrul Programului „Ora de lectură”;
- ▶ 11-12 aprilie: *Celebrating US National Pet Day*. Două evenimente online realizate în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 11, 13 aprilie: *Cum protejăm planeta Pământ*. Atelier de lectură organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu” în cadrul Programului național „Săptămâna Verde”;
- ▶ 13 aprilie: *Rachel Carson: Raising Awareness on the Human Impact over the Environment*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 14 aprilie: *Ziua Internațională a Cărții și a Drepturilor de autor și Ziua Bibliotecarului din România*, împlinirea a zece ani de la inaugurarea sediului nou al Bibliotecii Naționale din Bd. Unirii,

expoziția celor cinci manuscrise originale achiziționate de Ministerul Culturii aparținând scriitorilor Emil Cioran și Mircea Eliade;

► 15 aprilie: *Vizionare documentară – Planetele*. Atelier de lectură organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu în cadrul Programului național „Săptămâna Verde”;

► 15 aprilie: *Ora de poveste la Biblioteca Națională*. Atelier de lectură în cadrul Programului „Jurnal de lectură la Biblioteca Națională”;

► mai – decembrie: *60 de evenimente pentru copiii refugiați ucraineni*, în parteneriat cu Asociația „Romanian Angel Appeal”;

► 3 mai: *Lectura și beneficiile ei*. Atelier de lectură organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu” în cadrul Programului „O lume întregă ni se deschide atunci când citim!”;

► 10 mai – 31 decembrie: *Armonizarea modală a cântecului popular românesc în creația corală a lui Gavriil Musicescu*, expoziție de documente muzicale din colecția multimedia – note muzicale a Bibliotecii Naționale. Curator: Raluca Bucinschi;

► 5 mai: *Women in Diplomacy: Madeleine Albright's Legacy*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 10 mai: *Concert coral al Corului Regal*, sub bagheta maestrului Răzvan Rădos, eveniment de deschidere în cadrul expoziției *Armonizarea modală a cântecului popular românesc în creația corală a lui Gavriil Musicescu*;

► 10 mai: *John F. Kennedy – 105 ani de la naștere*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 11-31 mai: *Un vizionar american: Viața și vremurile lui John F. Kennedy*, expoziție organizată în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii în România;

► 14 mai: *Noaptea Muzeelor la Biblioteca Batthyaneum*, tururi ghidate în cadrul cărora au fost prezentate colecțiile și istoricul bibliotecii;

► 14 mai: *Recital de muzică la Batthyaneum*, cu participarea orchestrei de cameră „Harmony of Sounds”, formată din profesori și elevi ai Liceului de Arte „Regina Maria” din Alba Iulia, în cadrul *Noptii Muzeelor la Biblioteca Batthyaneum*;

► 16-30 mai: *Bun de tipar*, expoziție de ilustrație de carte organizată în colaborare cu Clubul ilustratorilor, în cadrul Romanian Design Week;

- 17 mai: *U.S. Romania Collaboration on Space Exploration: NASA's OSIRIX Rex Mission*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- 20 mai: *Citim și povestim cu Apolodor*. Atelier de lectură, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- 20 mai: *Desenăm cu Apolodor*. Atelier de educație plastică, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- 25 mai: *Îngeri, păsări, flori și fructe – miniaturi dintr-un manuscris creștin din secolul al IX-lea*, în cadrul Programului „Atelier de carte rară”;
- 30 mai – 21 decembrie: *Măiestria lui Ciprian Porumbescu în slujba marilor idei ale timpului său – 170 de la nașterea compozitorului*, expoziție de reproduceri de partituri aflate în colecțiile Bibliotecii. Curator: Raluca Bucinschi;
- 30 mai: *Cutiuța muzicală – Aventurile Pălăriei fermecate*, spectacol pentru copii organizat în parteneriat cu Teatrul Muzical Ambasadorii, cu ocazia *Zilei Internaționale a Copilului*;
- 30 mai: Evenimentul de închidere a expoziției *BUN DE TIPAR*, expoziție de ilustrații de carte pentru copii în cadrul Romanian Design Week;
- 1-30 iunie: *Luna copiilor la Biblioteca Națională – „Povești în rame colorate”*. Expoziție de pictură cu lucrări ale elevilor din ciclul preuniversitar din București și din țară;
- 1 iunie – 31 august: *Culegătorii de nestemate. Folclor cules de copii în manuscrisele din Colecțiile Speciale ale BNaR*. Curator: Cristina Marinescu;
- 2 iunie: *Clubul copiilor curioși*. Atelier organizat de Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu” în cadrul Programului „Micul astronom”;
- 6 iunie: *Environment Day: Raising Awareness on the Human Actions over the Environment*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- 6, 7, 16 iunie: *Citim și povestim cu Apolodor*. Atelier de lectură, în cadrul programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- 8 iunie: Conferința *Căderea Regimului Comunist în Europa și în Lume*, susținută de scriitorul și jurnalistul Stelian Tănase, urmată de un dialog cu istoricul Adrian Cioroianu, eveniment organizat în colaborare cu Publisol și Teatrul Muzical Ambasadorii, în cadrul seriei *Conferințele Bibliotecii Naționale a României*;

► 9 iunie – 31 decembrie: *Art Nouveau / Modern Style / Jugendstil / Secession. Noul suflu în arta legăturii și a ilustrației de carte la cumpăna dintre sec. al XIX-lea și cel de al XX-lea*, expoziție de reproducere după ediții bibliofile aflate în patrimoniul Bibliotecii Naționale. Curator: Andreea Răsboiu;

► 9 iunie – 31 decembrie: *Expoziția Art Nouveau*, expoziție de carte curentă din colecțiile Bibliotecii Naționale a României. Curator: Angela Bilcea;

► 17 iunie: *Summer Work and Travel: Non-Immigrant Visas*. Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 20 iunie: *Expoziția Art Nouveau la Batthyaneum*;

► 20 iunie: Eveniment *Arh. Liz Teston, Ph D*, Universitatea din Tennessee, Knoxville, la care a participat autoarea. Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 24 iunie: *Ziua iei*. Atelier de desen – motive tradiționale românești;

► 27 iunie: *Concert de Muzică Bizantină* susținut de Formația de muzică bizantină „Psalmodia” a Universității Naționale de Muzică din București;

► 30 iunie: *Ziua Porților Deschise la Batthyaneum*, moment aniversar – 30 iunie 1741;

► 4 iulie: *Ziua Independenței în SUA*. Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 8, 17 iulie: *Ora de poveste la Biblioteca Națională*. Atelier de lectură în cadrul Programului „Jurnal de lectură la Biblioteca Națională”;

► 22 iulie: *Citim și povestim cu Apolodor*. Atelier de lectură, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;

► 24 august: *Desenăm cu Apolodor*. Atelier de educație plastică, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;

► 28 august: *Celebrarea a 60 de ani de la discursul „I Have a Dream” al lui Martin Luther King, Jr.* Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

► 30 august – 14 septembrie: *Expoziția Ukrainian Wartime Poster*, expoziție de afișe de război realizate de tineri artiști ucraineni. Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

- ▶ 3-7 septembrie: Expoziția *Gender: discriminare sexuală, egalitate de gen*, expoziție de carte curentă din colecțiile Bibliotecii Naționale a României. Curator: Angela Bilcea;
- ▶ 26 septembrie: *College Essay Writing Workshop*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 27 septembrie: Vernisajul expoziției de fotografie *Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava – o istorie în imagini de patrimoniu mondial*, eveniment organizat în parteneriat cu Arhiepiscopia Sucevei și Rădăușilor, în cadrul căruia a avut loc un recital de muzică psaltică, în interpretarea Grupul „Dimitrie Suceveanu” al Catedralei Arhiepiscopale;
- ▶ 28 septembrie: *Esop. Fabule*, în cadrul Programului „Atelier de carte rară”;
- ▶ 1-30 octombrie: *Expoziție de toamnă*. O selecție de lucrări de pictură, grafică sau artă decorativă ale elevilor, create în cadrul orelor de curs sau individual, realizate în cadrul programului „4 Anotimpuri”;
- ▶ 1-30 octombrie: *Expoziție de documente muzicale* din colecția multimedia – note muzicale a Bibliotecii Naționale, în cadrul evenimentului „MusicalFest 2022”. Curator: Raluca Bucinschi;
- ▶ 3-5 octombrie: *Festivalul de muzică clasică pentru copii și tineri – MusicalFest 2022* – Concurs de interpretare muzicală, eveniment organizat în colaborare cu Teatrul Muzical Ambasadorii, în parteneriat cu Universitatea Națională București și Inspectoratul Școlar al Municipiului București și cu susținerea Operei Naționale București, Operei Comice pentru Copii, Filarmonicii „Ion Dumitrescu” Râmnicu Vâlcea, Filarmonicii „Paul Constantinescu” Ploiești;
- ▶ 4-30 octombrie: *Colecția romă la Biblioteca Națională a României*, Sala de copii și tineret „Ionel Teodoreanu”. Expoziție de carte romă pentru copii;
- ▶ 6 octombrie: *Desenăm cu Apolodor*. Atelier de educație plastică, în cadrul Programului „Citim, ne jucăm și creștem împreună”;
- ▶ 12 octombrie: *The College Application Process with Michigan State University*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- ▶ 14 octombrie 2022 – 31 martie 2023: *Un drum. Un destin. O poveste. Serbările Încoronării 15-17 octombrie 1922 în documentele de colecții speciale din Biblioteca Națională a României*, expoziție de fotografii și colaje ale articolelor din presa vremii. Curatori: Adriana Dumitran, Mihaela Manolache;
- ▶ 21 octombrie: *Geography, Demography and America’s Diverse Landscape*. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

- ▶ 24 octombrie: *Expoziția de carte anastatică despre Dobrogea Book Impact – Cartea Dobrogeană*, organizată în parteneriat cu Centrul Cultural „Teodor Burada” din Constanța;

- ▶ 24 octombrie: Vernisajul expoziției *Regina Maria și Dobrogea*, curator: Delia Roxana Cornea), în cadrul căruia a avut loc lansarea volumului *Reședințele regale de la Marea Neagră. Casele de vis ale reginelor României* și proiecția filmului *Reședințele Regale de la Marea Neagră*, eveniment în parteneriat cu Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța;

- ▶ 24 noiembrie: *Studying Social Work in the US* – program comun cu Ohio State University și FEAC/Comisia Fulbright. Eveniment online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

- ▶ 24 octombrie: Conferința omagială *Grigore Antipa și Emil Racoviță, personalități ale științei mondiale*, organizată în parteneriat cu Asociația „Science & Technology”;

- ▶ 25 octombrie: Masa rotundă *Cum l-am cunoscut pe Regele Mihai*, eveniment organizat în parteneriat cu Asociația Tineretului Regalist, în cadrul seriei *Conferințele Bibliotecii Naționale a României*;

- ▶ 4 noiembrie: Evenimentul *Ziua Internațională a stiloului. Frumusețea scrierii de mână*, expoziția colecției de stilouri „Petre Crăciun”;

- ▶ 9-10 noiembrie: Participare la expoziția *Wealth of Color and Tradition*, expoziție organizată în cadrul proiectului cu același nume, în colaborare cu bibliotecile naționale ale Bulgariei, Serbiei, Georgiei, Croației și Republicii Muntenegru, în Sofia (Bulgaria);

- ▶ 17 noiembrie: *Ziua Porților Deschise la Batthyaneum*, moment comemorativ;

- ▶ 17 noiembrie: *Astro-povești și animații mecanice despre Observatorul Astronomic din Alba Iulia*, expoziție organizată la Biblioteca Batthyaneum în cadrul unui proiect realizat în colaborare cu Asociația „Zeppelin”;

- ▶ 17 noiembrie: Prezentarea rezultatelor proiectului *TECH.LIBRARY. Îmbunătățirea serviciilor oferite de bibliotecile publice utilizatorilor cu deficiențe de vedere prin instrumente de instruire în domeniul TIC*, finanțat în cadrul programului Erasmus+ și implementat de un consorțiu format din instituții de cultură din șase țări: Italia, Slovenia, Bulgaria, Croația, Letonia și România. Eveniment organizat sub egida *Conferinței Managerilor Culturali*;

- ▶ 17-18 noiembrie: *Conferința Națională a Managerilor Culturali*, ediția a IX-a, organizată în colaborare cu Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală;

- 24, 29 noiembrie: *Celebrating Thanksgiving Day*. Evenimente online realizate în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- 28 noiembrie: *Recital de muzică patriotică a Fanfarei*, eveniment în cadrul căruia au fost interpretate „Imnul Național al României”, „Hora Unirii”, „Treceți batalioane române”;
- 30 noiembrie: *Îngeri, păsări, flori și fructe – miniaturi dintr-un manuscris creștin din secolul al IX-lea*, în cadrul Programului „Atelier de carte rară”;
- 1-30 decembrie: *Expoziție de iarnă*. O selecție de lucrări de pictură, grafică sau artă decorativă ale elevilor, create în cadrul orelor de curs sau individual, realizate în cadrul programului „4 Anotimpuri”;
- 1 decembrie 2022 – 1 februarie 2023: *România, Decembrie 1989*, expoziție de carte curentă din colecțiile Bibliotecii Naționale a României, în cadrul *Zilelor Bibliotecii Naționale a României*, ediția a XXV-a. Curator: Angela Bilcea;
- 7 decembrie: Dezbateră „*Decembrie 1989 – Căderea unui dictator*”, invitat Petre Roman, eveniment în cadrul *Zilelor Bibliotecii Naționale a României*, ediția a XXV-a;
- 7 decembrie: Vizionarea documentarului *89: Oglinzi și fum* realizat de Alexandru Stănescu, în cadrul *Zilelor Bibliotecii Naționale a României*, ediția a XXV-a;
- 7, 8 decembrie: *Felicitări cu ocazia Sfintelor Sărbători de iarnă*, în cadrul Programului „Atelier de carte rară”;
- 8 decembrie: *Gala Musicalfest 2022*, în cadrul evenimentului *Zilele Bibliotecii Naționale a României*, ediția a XXV-a, eveniment organizat în colaborare cu Universitatea Națională de Muzică din București, Inspectoratul Școlar al Municipiului București, Opera Națională din București, Teatrul Muzical Ambasadorii și cu susținerea Operei Comice pentru Copii, a Filarmonicii „Ion Dumitrescu” din Râmnicu Vâlcea și a Filarmonicii „Paul Constantinescu” din Ploiești;
- 8-9 decembrie: *Celebrating the Winter Holidays*. Trei evenimente online realizate în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- 9 decembrie: *Model Parliament Course by New Data Academy*. Eveniment realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;
- 13 decembrie: Concertul caritabil *După datini, colindăm*, ediția a XII-a, susținut de Grupul Psaltic „Tronos” al Catedralei Patriarhale, Corul Asociației Studenților Teologi Ortodocși și Grupul vocal „Etheros”, eveniment organizat în parteneriat cu Asociația Studenților Teologi Ortodocși;

► 16 decembrie: *Advancing Peace through Media Literacy and Art*. Două evenimente online realizat în colaborare cu Ambasada Statelor Unite ale Americii;

Expoziții virtuale:

► *Claritatea expresiei muzicale în simfoniile clasice vieneze – 290 de ani de la nașterea lui Joseph Haydn*. Expoziție virtuală. Curator: Raluca Bucinschi;

► *Reunirea artelor în simfonia programatică a lui Hector Berlioz – 220 ani de la naștere*, Expoziție virtuală în care expuse fotografii de colecție și partituri cu valoare bibliofilă. Curator: Raluca Bucinschi;

► Completarea colecției digitale *Lectura Dantis: 700 de ani de la moartea divinului poet florentin, Dante Alighieri*, creată în anul 2021, în secțiunea Expoziții virtuale din Biblioteca Digitală Națională”, cu un număr de șase volume bibliofile. Curator: Andreea Răsboiu.

Angela Bilcea, bibliotecar
Serviciul Dezvoltare Instituțională
angela.bilcea@bibnat.ro

AGENDA
CULTURALĂ ȘI
PROFESIONALĂ

► **Elena Cojuhari. *The Royal Coronation from 1922: tradition, symbols, threats, security measures, and the fulfillment of the national ideal***

100 years ago, on October the 15th, 1922, the coronation of the Romanian Sovereigns as King and Queen of All the Romanians was taking place in Alba-Iulia. The event was being held four years after the end of the Great War and the union of the historical Romanian provinces of Bessarabia, Transylvania, and Bukovina with the Kingdom of Romania, in a single state called Greater Romania. The idea of a coronation ceremony in Alba Iulia appeared in 1920 and, for the Romanians, this was the natural consequence of the Union from 1600 (when all the Romanian principalities were under the same ruler, the Prince Michael the Brave, 1558-1601), Alba-Iulia being, for the Romanians from Transylvania, also a sacred place, of the martyrdom of Horea, Cloșca, and Crișan (the leaders of the Revolt of 1784). One of the main goals in organizing the three days of Coronation Celebrations aimed at ensuring the order and safety of the participants, through the "Definitive Program of the Coronation Celebrations" which accurately indicated every manifestation and movement within the very big and extremely complex event. The Coronation Ceremony comprised of two key moments: the religious service at the Coronation Cathedral and the actual Royal Coronation that took place under the canopy set up in front of the Cathedral. On the occasion of the Coronation, King Ferdinand I issued a proclamation, read by announcers in Alba-Iulia and throughout the country. On the second day of the Coronation Celebrations, the manifestations continued in Bucharest, when the Royal Family and their guests attended the official service at the Metropolitan Cathedral and the parade of the troops, followed by the parade of the mayors and by the historical and ethnographical processions, from the University Square, where, in front of Michael the Brave's statue, an official tribune was set up for the members of the Royal Family and the rest of the guests. On the third day of the Coronation Celebrations, a feast was organized for the ten thousand mayors who came from all over the country, in "Carol I" Park and at the Roman Arenas in Bucharest.

► **Elena Cojuhari. *Le couronnement royal de 1922: tradition, symboles, menaces, mesures de sécurité et réalisation de l'idéal national***

Il y a 100 ans, le 15 octobre 1922, avait lieu à Alba-Iulia le couronnement des souverains de Roumanie en tant que Roi et Reine de tous les Roumains. L'événement a eu lieu quatre ans après la fin de la Grande Guerre et l'union des provinces roumaines historiques de Bessarabie, Transylvanie et Bucovine avec le Royaume de Roumanie, dans un seul État appelé Grande Roumanie. L'idée d'une cérémonie de couronnement à Alba Iulia est apparue en 1920 et, pour les Roumains, ce fut la conséquence naturelle de l'Union de 1600 (lorsque toutes les principautés roumaines étaient sous le même souverain, le prince Michel le Brave, 1558-1601), Alba-Iulia étant, pour les Roumains en Transylvanie, aussi un lieu sacré, du martyr de Horea, Cloșca et Crișan (les dirigeants de la révolte de 1784). L'un des principaux points de l'organisation des trois jours des fêtes du couronnement visait à assurer l'ordre et la sécurité des participants, à travers le „Programme final des célébrations du couronnement” qui prévoyait avec précision chaque manifestation et mouvement au sein du très vaste et extrêmement complexe événement. La cérémonie du couronnement comprenait deux moments clés: le service religieux à la Cathédrale du Couronnement et le couronnement royal lui-même qui a eu lieu sous la verrière disposée devant la cathédrale. À l'occasion du couronnement, le roi Ferdinand Ier a donné une proclamation, lue par les annonceurs à Alba-Iulia et dans tout le pays. Le deuxième jour des fêtes du couronnement, les manifestations se sont poursuivies à Bucarest, lorsque la famille royale et ses invités ont assisté au service officiel à la Cathédrale métropolitaine et au défilé des troupes, suivi par le défilé des maires et le cortège historique et ethnographique de Place de l'Université, où devant la statue de Michel le Brave a été organisé une tribune officielle pour les membres de la famille royale et le reste des invités. Le troisième jour des célébrations du Couronnement, une fête a été organisée pour les dix mille maires de tout le pays, au parc „Carol Ier” et aux Arènes Romaines de Bucarest. Un film documentaire a

The Parisian Gaumont Film Company produced a special documentary, and the General Directorate of the Post Office printed four types of jubilee stamps. The Coronation Celebrations were appreciated, but also criticized by the spectators, witnesses, and participants at the event, either representatives of the power or of the opposition. The organizers of the three-day celebration had to combine the continuity and tradition, with various internal and external threats, the symbols, with the safety measures, leaving us a legacy of the memory of this unique and fabulous event of Romanian history: the Coronation of the Sovereigns of All the Romanians.

The article is published in the section *Centenary of the Coronation of Alba Iulia. 1922-2022*, on the occasion of the 100th anniversary of the Coronation of the Sovereigns of Romania as King and Queen of All the Romanians (October 15-17, 1922).

Keywords: National Library of Romania – Special Collections – Historical Archive, “Al. Saint-Georges” Fund. Coronation of the Sovereigns of Romania, October 15-17, 1922. Centenary of the Coronation: 1922-2022. Queen Marie of Romania (1875-1938). King Ferdinand I of Romania (1865-1927).

► **Mihaela Manolache. *The Coronation Celebrations of October 1922 reflected in the Romanian press***

In the year that marks 100 years since King Ferdinand I and Queen Marie’s coronation of as King and Queen of Greater Romania, the National Library of Romania proposed an incursion through the pages of the newspapers and magazines of that time, from its Special Collections, aiming to present several testimonies regarding the way the celebrations were organized on that occasion. Thus, between October 14, 2022 and March 31, 2023, an exhibition comprised of 32 paintings, as a visual reenactment of the Coronation Celebrations, could be visited. The exhibition included collages of articles from the press of the time and photos taken on the spot by special envoys, as well as by representatives of the Royal House. The manifestations held between October

également été réalisé par la Maison Gaumont à Paris et la Direction générale des Postes a imprimé quatre types de timbres jubilaires. Les célébrations de couronnement ont été appréciées, mais aussi critiquées par les spectateurs, témoins et participants à l’événement, représentants du Pouvoir ou de l’opposition. Les organisateurs des trois jours de célébration ont dû combiner continuité et tradition avec diverses menaces, symboles internes et externes, avec mesures de sécurité, nous laissant un héritage de la mémoire de cet événement unique et fabuleux de l’histoire roumaine: le Couronnement des Souverains. de tous les Roumains.

L’article est publié dans la section *Centenaire du Couronnement d’Alba Iulia. 1922-2022*, à l’occasion du 100ème anniversaire du Couronnement des Souverains de Roumanie comme Roi et Reine de tous les Roumains (15-17 octobre 1922).

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections spéciales – Archives historiques, Collection „Al. Saint-Georges”. Couronnement des Souverains de Roumanie, 15-17 octobre 1922. Centenaire du couronnement: 1922-2022. Reine Marie de Roumanie (1875-1938). Roi Ferdinand Ier de Roumanie (1865-1927).

► **Mihaela Manolache. *Les célébrations du Couronnement d’octobre 1922 évoquées dans la presse roumaine***

En l’année qui marque le centenaire du Couronnement du roi Ferdinand Ier et de la reine Marie comme roi et reine de la Grande Roumanie, la Bibliothèque nationale de Roumanie a proposé une incursion à travers les pages des journaux et revues de l’époque, à partir de ses collections spéciales, dans le but de présenter plusieurs témoignages sur la manière dont les célébrations ont été organisées à cette occasion. Ainsi, entre le 14 octobre 2022 et le 31 mars 2023, une exposition composée de 32 peintures, en tant que reconstitution visuelle des célébrations du Couronnement, a pu être visitée. L’exposition comprenait des collages d’articles de la presse de l’époque et des photos prises sur place par des envoyés spéciaux, ainsi que par des

15-17, 1922, in Alba Iulia and Bucharest, represented the moment of confirmation of the Romanian nation and of its status as a sovereign and independent country. At these important events, numerous guests of the clergy and the military, as well as guests of foreign diplomatic missions from more than twenty countries attended, together with a large number of Romanians from all the Romanian provinces. The city of Alba Iulia was chosen as the venue for the Coronation ceremony, as a tribute to Prince Michael the Brave (1558-1601), who, in 1600, unified all the Romanian countries, under the authority of a single ruler, Alba Iulia being also the place where, on December 1, 1918, the union of Transylvania, Banat, Crişana, and Maramureş, with Romania had been proclaimed. According to the "Official Coronation Program", established by the Celebrations organizing committee, on October 15, 1922, the service inside the Cathedral, the coronation ceremony and the reading of the proclamation, the dinner offered by the Royal Family to more than 300 official guests and the popular banquet, for more than 30,000 participants, as well as a large military parade were to take place. On October 16-17, the manifestations continued in Bucharest, and the program included: the "Te Deum" service at the Metropolitan Cathedral and the parade of the historical and ethnographic processions, of the allegorical chariots and of the ten thousand mayors dressed in their picturesque folk costumes, the parade being watched by the Royal Family and their guests, from the official tribune, erected next to Michael the Brave's statue from the University Square. The last day of the Coronation Celebrations had as its central point, "Carol I" Park in Bucharest, where, at lunchtime, a large feast was organized for over ten thousand mayors. On the occasion of the Coronation Celebrations, a film of the event was realized, for the first time, by the famous Gaumont Film Company in Paris; amnesties and pardons, as well as decorations and distinctions, were granted.

The article is published in the section *Centenary of the Coronation of Alba Iulia. 1922-2022*, on the occasion of the 100th anniversary of the Coronation of the Sovereigns of Romania as King and Queen of

représentants de la Maison royale. Les manifestations tenues entre le 15 et le 17 octobre 1922, à Alba Iulia et à Bucarest, ont représenté le moment de confirmation de la nation roumaine et de son statut de pays souverain et indépendant. Lors de ces événements importants, de nombreux invités du clergé et de l'armée, ainsi que des invités de missions diplomatiques étrangères de plus de vingt pays, ainsi qu'un grand nombre de Roumains de toutes les provinces roumaines ont participé. La ville d'Alba Iulia a été choisie comme lieu de la cérémonie du Couronnement, en hommage au prince Michel le Brave (1558-1601), qui en 1600 unifia tous les pays roumains, sous l'autorité d'un seul souverain, Alba Iulia étant également l'endroit où, le 1er décembre 1918, avait été proclamée l'union de la Transylvanie, du Banat, de Crişana et du Maramureş avec la Roumanie. Selon le „Programme officiel du couronnement”, établi par le comité organisateur des célébrations, le 15 octobre 1922, le service à l'intérieur de la cathédrale, la cérémonie du couronnement et la lecture de la proclamation, le dîner offert par la Famille royale à plus de 300 invités officiels et le banquet populaire, pour plus de 30000 participants, ainsi qu'un grand défilé militaire devaient avoir lieu. Du 16 au 17 octobre, les manifestations se sont poursuivies à Bucarest et le programme comprenait le service „Te Deum” à la Cathédrale métropolitaine et le défilé des processions historiques et ethnographiques, des chars allégoriques et des dix mille maires vêtus de leurs costumes folkloriques pittoresques, le défilé étant surveillé par la Famille royale et leurs invités, de la tribune officielle, érigée à côté de la statue de Michel le Brave depuis la place de l'Université. Le dernier jour des célébrations du couronnement avait pour point central le parc „Carol Ier”, où, à l'heure du déjeuner, un grand repas était organisé pour les plus de dix mille maires. À l'occasion des célébrations du Couronnement, un film de l'événement a été réalisé, pour la première fois, par la célèbre Maison Gaumont à Paris; des amnisties et des grâces, ainsi que des décorations et des distinctions, furent accordées.

L'article est publié dans la section *Centenaire du Couronnement d'Alba Iulia. 1922-2022*, à l'occasion du 100e anniversaire du Couronnement des Souverains

All the Romanians and the launch of the exhibition “A road. A destiny. A story. The Coronation Celebrations October 15-17, 1922 in the documents of the special collections from the National Library of Romania” (October 14, 2022 – March 31, 2023).

Keywords: National Library of Romania – Special Collections – Cabinet of Old Romanian Periodicals. Coronation of the Sovereigns of Romania, October 15-17, 1922. Centenary of the Coronation: 1922-2022, exhibition. Queen Marie of Romania (1875-1938). King Ferdinand I of Romania (1865-1927).

► **Andreea Răsboiu. *Dante’s nostalgia. Documentary and iconographic tour following the footsteps of the “creator of the Italian soul”***

In the tribute year 2021, the National Library of Romania set out to delight its audience, through a virtual exhibition organised by its Cabinet of Bibliophilia from the Special Collections, and dedicated to Dante Alighieri. This article completes the exhibition with the homonymous name, through a series of bio-bibliographical considerations and information regarding the displayed editions. One of the most appreciated and most valuable is *Comedia di Danthe Alighieri poeta divino: co[n] l’espozitione di Christophoro La[n]dino, nuovame[n]te impressa e con somma dilige[n]tia revista et eme[n]data et di nuovissime postille adornata* (Venice, 1529). Outside the Italian territory, the *Divine Comedy* was printed for the first time in Lyon, in 1547, under the title *Il Dante, con argomenti et dichiaratione di molti luoghi*, followed in 1551 by *Dante con nuove, et utili ispositioni*, an illustrated edition, with reprints in 1552, 1571 and 1575. One of these three reprints is also preserved in the collection of old foreign books of the National Library of Romania. We also mention an edition of the *Divine Comedy*, produced after the one published in 1595, under the auspices of the Accademia della Crusca in Florence, in six volumes published between 1771-1774. *Le prime quattro edizioni della Divina Commedia: letteralmente ristampate per cura di G. G. Warren Lord Vernon* was published in the

de Roumanie comme Roi et Reine de tous les Roumains et du lancement de l’exposition „Une route. Un destin. Une histoire. Les célébrations du couronnement du 15 au 17 octobre 1922 dans les documents des Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie” (14 octobre 2022 – 31 mars 2023).

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections spéciales – Cabinet des périodiques roumains anciens. Couronnement des souverains de Roumanie, 15-17 octobre 1922. Centenaire du couronnement: 1922-2022, exposition. Reine Marie de Roumanie (1875-1938). Roi Ferdinand Ier de Roumanie (1865-1927).

► **Andreea Răsboiu. *Des nostalgies dantesque. Voyage documentaire et iconographique sur les traces du „créateur de l’âme italienne”***

Au cours de l’année d’hommage 2021, la Bibliothèque nationale de Roumanie, à travers son Cabinet de bibliophilie des Collections spéciales, a proposé de ravir son public à travers une exposition virtuelle consacrée à Dante Alighieri. Cet article complète l’exposition homonyme à travers une série de considérations bio-bibliographiques et d’informations concernant les éditions portées à l’attention. L’une des plus appréciées et des plus précieuses est *Comedia di Danthe Alighieri poeta divino: co[n] l’espozitione di Christophoro La[n]dino, nuovame[n]te impressa e con somma dilige[n]tia revista et eme[n]data et di nuovissime postille adornata* (Venise, 1529). Hors du territoire italien, la *Divine Comédie* fut imprimée pour la première fois à Lyon, en 1547, sous le titre *Il Dante, con argomenti et dichiaratione di molti luoghi*, suivie en 1551 par *Dante con nuove, et utili ispositioni*, une édition illustrée, avec réimpressions en 1552, 1571 et 1575. L’une de ces trois réimpressions est également conservée dans la collection d’anciens livres étrangers de la Bibliothèque nationale de Roumanie. On mentionne également une édition de la *Divine Comédie*, réalisée après celle publiée en 1595, sous les auspices de l’Accademia della Crusca de Florence, en six volumes publiés entre 1771-1774. *Le prime quattro edizioni della*

middle of the 19th century, and the National Library of Romania keeps at the Cabinet of Bibliophilia, a copy with a handwritten dedication by Lord Vernon. A famous edition of Dante's masterpiece is the one accompanied for the first time by Gustave Doré's illustrations, when the Parisian Publishing House Hachette printed, in 1861, *L'Enfer*, of which the Special Collections of the National Library of Romania has an incomplete copy. A copy of the volume *Die Hölle* [*Inferno*] that appeared in 1870 as part of the German edition *Dante Alighieri's Göttliche Komödie*, with illustrations by Gustave Doré, is also preserved at the Cabinet of Bibliophilia. The album of lithographs *La materia della Divina Commedia di Dante Allighieri dichiarata in VI tavole*, created by Michelangelo Caetani and first published in 1855 should also be mentioned. At the Cabinet of Graphics of the Special Collections, a valuable copy of this first edition is preserved. The rare foreign book collection of the National Library includes also an *in-folio* edition of the *Divine Comedy*, with reproductions after works of art by the masters of the Italian Renaissance, Mannerism and Baroque. The edition was published in 1908, under the title *La Divina Commedia di Dante Alighieri nell'arte del Cinquecento. La Divina Commedia nella figurazione artistica e nel secolare commento* is another work of which the first volume, printed in 1924, is the only one in our collections and begins with the dedicatory letter to King Victor Emmanuel III. From the bibliophile tribute edition *Divina Commedia = Die göttliche Komödie*, published by the Viennese Amalthea Publishing House in 1921, the National Library of Romania owns three sets of copies, bearing the signature of the illustrator Franz von Bayros. The first more comprehensive version in Romanian of the *Divine Comedy* is that of the writer and translator Maria Chițu, published by the printers and booksellers brothers Ralian and Ignat Samitca from Craiova: *Infernulu* – 1883 and *Purgatoriulu* – 1888; these volumes can also be found at the Cabinet of Bibliophilia from the Special Collections. Among the copies owned by the National Library of Romania from the first complete translation into Romanian of the *Divine Comedy*, made

Divina Commedia: letteralmente ristampate per cura di G. G. Warren Lord Vernon a été publié au milieu du XIXe siècle, et la Bibliothèque nationale de Roumanie en conserve au Cabinet de bibliophilie, un exemplaire avec une dédicace manuscrite de Lord Vernon. Une édition célèbre du chef-d'œuvre de Dante est celle accompagnée pour la première fois des illustrations de Gustave Doré, lorsque les éditions parisiennes Hachette publièrent, en 1861, *L'Enfer*, dont les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie possèdent un exemplaire incomplet. Un exemplaire du livre *Die Holle* [*L'Enfer*], publié en 1870 dans l'édition allemande *Dante Alighieri's Göttliche Komödie*, avec des illustrations de Gustave Doré, est également conservé au Cabinet de bibliophilie. Il convient également de citer l'album de lithographies *La materia della Divina Commedia di Dante Allighieri dichiarata in VI tavole*, réalisé par Michelangelo Caetani et publié pour la première fois en 1855. Un précieux exemplaire de cette édition originale est conservé au Cabinet des Œuvres Graphiques des Collections spéciales. La collection de livres étrangers rares de la Bibliothèque nationale comprend également une édition *in-folio* de la *Divine Comédie*, avec des reproductions d'après des œuvres d'art des maîtres de la Renaissance, du Maniérisme et du Baroque italien. L'édition a été publiée en 1908, sous le titre *La Divina Commedia di Dante Alighieri nell'arte del Cinquecento. La Divina Commedia nella figurazione artistica e nel secolare commento* est un autre ouvrage dont le premier volume imprimé en 1924 est le seul de nos collections et commence par l'épître de dédicace au roi Victor-Emmanuel III. De l'édition hommage bibliophile *Divina Commedia = Die göttliche Komödie*, publiée par la maison d'édition viennoise Amalthea, en 1921, la Bibliothèque nationale de Roumanie possède trois séries d'exemplaires, portant la signature de l'illustrateur Franz von Bayros. La première version plus complète en roumain de la *Divine Comédie* est celle de l'écrivain et traductrice Maria Chițu, publiée par les frères imprimeurs et libraires Ralian et Ignat Samitca de Craiova: *Infernulu* – 1883 et *Purgatoriulu* – 1888; et ces volumes se trouvent au Cabinet de Bibliophilie des Collections Spéciales. Parmi

by George Coșbuc (*Infernul* – 1925, *Purgatoriul* – 1927, and *Paradisul* – 1932), the ones bearing the artistic book binding signed “R. Kernescher. Bucharest” stand out. In turn, the work *Vita Nuova* is preserved at the Special Collections of the National Library of Romania, in two art editions, illustrated by two exponents of the artistic life of the 19th and 20th centuries: Dante Gabriel Rossetti and Erwin Lang, both editions being published in the commemorative year 1921.

The article is published in the section *Composite portrait: the Special Collections of the National Library of Romania*, on the occasion of the 700th commemoration of Dante Alighieri’s death and the launch of the virtual exhibition “Dante’s nostalgia. Documentary and iconographic tour following the footsteps of the “creator of the Italian soul””.

Keywords: National Library of Romania – Special Collections – Cabinet of Bibliophilia, Cabinet of Graphics, virtual exhibition. Dante Alighieri (1265-1321), Italian poet, writer, and philosopher. *Divina Commedia* (1308-1321, 1472), *La Vita Nuova* (1292-1294), bibliophile editions.

► **Mihaela Manolache.** *Significant moments in the history of the Romanian railway reflected in the press of the time preserved in the Special Collections of the National Library of Romania*

The year 2021 was dedicated to the anniversary of two important moments of the history of railways: the European Year of Rail and the 140th anniversary of the construction of the railway line Buzău – Mărășești by Romanian engineers. This article focuses on four significant moments of the history of the railway in Romania, in the second half of the 19th century and the first part of the 20th century, as they were rendered in the articles from the press of the time: 1869 – the inauguration of Bucharest – Giurgiu line – the first railway line on Romanian soil; 1881 – the first railway work carried out by Romanian engineers: Buzău – Mărășești line; 1895 – the inauguration of

les exemplaires appartenant à la Bibliothèque Nationale de Roumanie de la première traduction complète en roumain de la *Divine Comédie*, due à George Coșbuc (*Infernul* – 1925, *Purgatoriul* – 1927 et *Paradisul* – 1932), ceux qui portent le lien artistique „R. Kernescher. Bucarest” sont distingués. À son tour, l’œuvre *Vita Nuova* est conservée dans les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie, dans deux éditions d’art, illustrées par deux représentants de la vie artistique des XIXe et XXe siècles: Dante Gabriel Rossetti et Erwin Lang, tous deux éditions publiés dans l’année commémorative 1921.

L’article est publié dans la section *Portrait composite: les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie*, à l’occasion de la commémoration du 700e anniversaire de la mort de Dante Alighieri et du lancement de l’exposition virtuelle „Des nostalgies dantesque. Voyage documentaire et iconographique sur les traces du „créateur de l’âme italienne””.

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections spéciales – Cabinet de bibliophilie, Cabinet des Œuvres Graphiques, exposition virtuelle. Dante Alighieri (1265-1321), poète, écrivain et philosophe italien. *Divina Commedia* (1308-1321, 1472), *La Vita Nuova* (1292-1294), éditions bibliophiles.

► **Mihaela Manolache.** *Moments significatifs de l’histoire du chemin de fer roumain reflétés dans la presse de l’époque conservée dans les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie*

L’année 2021 a été consacrée à l’anniversaire de deux moments importants pour l’histoire des chemins de fer: l’année européenne du rail et le 140e anniversaire de la construction par les ingénieurs roumains de la ligne de chemin de fer Buzău – Mărășești. Cet article se concentre sur quatre moments significatifs de l’histoire du chemin de fer en Roumanie, dans la seconde moitié du XIXe siècle et dans la première partie du XXe siècle, tels qu’ils ont été retranscrits dans les articles de la presse de l’époque: 1869 – inauguration de la ligne Bucarest – Giurgiu – la première ligne ferroviaire sur le territoire roumain; 1881

Fetești – Cernavodă line and of the bridges over the Danube; 1939 – the 70th jubilee of the railways and the celebration of Ceferiada (Celebrations of the Romanian Railways). In its Special Collections, the National Library of Romania has numerous titles of newspapers and magazines published in over 150 years of history of the railway. In the pages of periodicals such as „Monitorul oficial”, „Binele publică”, „Românul” or „Trompeta Carpaților”, one can read about the events that took place in October 1869, on the occasion of the inauguration of the first railway line on Romanian soil. Buzău – Mărășești line, 90 km long, was built between May 1, 1879 and June 1, 1881, by the newly established Buzău – Mărășești Railway Department. The inauguration of Fetești – Cernavodă railway line and of “King Carol I” bridge over the Danube in 1895 represented an event of major importance, that took place at a time when the number of newspapers and magazines published in Romania was increasing, the media extensively presenting the events before and during the inauguration. The 1869-1939 time interval represented a period in which the development of the Romanian railways reached a level that honored all the leaders who were at the head of the Romanian Railways for seven decades. In June 1939, a great event was organized to celebrate the 70th anniversary of the first train running on Romanian soil. The event took place between June 10-12, 1939, and the chosen settings were the Stadium and the Cultural Palace of the Romanian Railways built for the occasion. In December 2021, the National Library of Romania opened an exhibition dedicated to the main milestones in the history of the Romanian railways, from the period 1869-1939, the exhibition of the slides following these milestones chronologically. The presentation, in digital format, of a selection of illustrated postcards, photo albums and other documents from the Special Collections, that completed the exhibition, should also be mentioned.

The article is published in the section *Composite portrait: the Special Collections of the National Library of Romania*, on the occasion of the European

– premiers travaux ferroviaires réalisés par des ingénieurs roumains: la ligne Buzău – Mărășești; 1895 – inauguration de la ligne Fetești – Cernavodă et des ponts sur le Danube; 1939 – 70ème anniversaire des chemins de fer et célébration de la Ceferiada (Fête des chemins de fer roumains). La Bibliothèque nationale de Roumanie détient dans ses Collections spéciales de nombreux titres de journaux et de magazines publiés au cours des plus de 150 ans d’histoire du chemin de fer. Dans les pages de périodiques tels que „Monitorul oficial”, „Binele publică”, „Românul” ou „Trompeta Carpaților”, on peut lire des histoires sur les événements qui ont eu lieu en octobre 1869, à l’occasion de l’inauguration de la première ligne de chemin de fer sur le sol roumain. La ligne Buzău – Mărășești, d’une longueur de 90 km, a été construite entre le 1er mai 1879 et le 1er juin 1881 par la nouvelle Direction Ferroviaire Buzău – Mărășești. L’inauguration de la ligne ferroviaire Fetești – Cernavodă et du pont „Roi Carol Ier” sur le Danube en 1895 a représenté un événement d’importance majeure, survenu à une époque où le nombre de journaux et de revues publiés en Roumanie augmentait, la presse présentant largement les événements avant et pendant l’inauguration. La plage de temps 1869-1939 représente une période au cours de laquelle le développement des chemins de fer roumains (CFR) atteint un niveau qui fait honneur à tous les dirigeants qui furent à la tête de la CFR pendant sept décennies. En juin 1939, un grand événement fut organisé pour célébrer le 70e anniversaire du premier train circulant sur le sol roumain. L’événement s’est déroulé du 10 au 12 juin 1939 et le cadre choisi était le Stade et le Palais Culturel CFR construits à cette occasion. En décembre 2021, la Bibliothèque nationale de Roumanie, a inaugurée une exposition consacrée aux principales étapes de l’histoire des chemins de fer roumains de la période 1869-1939, l’exposition de diapositives suivant ces étapes chronologiquement. Il faut également mentionner ici la présentation sous format numérique d’une sélection de cartes postales illustrées, d’albums photos et d’autres documents issus des Collections Spéciales qui complétaient l’exposition.

L’article est publié dans la section *Portrait composite: les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de*

Year of Rail and the 140th anniversary of the construction of the railway line Buzău – Mărășești, as well as the launch of the exhibition “The iron road as a symbol of modernity. Landmarks from the history of Romanian railways (1869-1939) reflected in the special collections of the National Library of Romania”.

Keywords: National Library of Romania – Special Collections – Cabinet of Old Romanian Periodicals, Cabinet of Photographs, exhibition. 2021 – European Year of Rail. Romanian Railways – history. Bucharest – Giurgiu line (1869). Buzău – Mărășești line (1881). “Carol I” Bridge from Cernavodă (1895). Ceferiada (Celebrations of the Romanian Railways) (1939).

► **Andreea Răsboiu.** *ART NOUVEAU / MODERN STYLE / JUGENDSTIL / SECESSION. The new breath in the art of book binding and book illustration at the end of the 19th and the beginning of the 20th century*

Every year, on June 10, is celebrated worldwide the exceptional ornamental artistic style that, flourishing at the end of the 19th century, gave unparalleled grace and brilliance to architectural masterpieces, works of art and decorative objects alike. Leaving behind the vision and the academic canons imposed by the schools of Belle-Arte and the Official Salons, the *Art Nouveau* would become the first paradigm of the modernity in the 20th century Europe. At the Cabinet of Bibliophilia of the Special Collections from the National Library of Romania, some of the most important publishing achievements from the end of the 19th century and the beginning of the 20th century are preserved, many of these being rare books, in limited editions and numbered copies, printed on specially manufactured paper. Eugène Samuel Grasset experienced success in many fields, from editorial graphics to architecture, sculpture, mural painting, stained glass art, cabinet making, and ironwork. He is present in the Special Collections with the illustrations at *Le procureur de Judée* by Anatole

Roumanie, à l’occasion de l’année européenne du rail et du 140e anniversaire de la construction de la ligne ferroviaire Buzău – Mărășești, ainsi que du lancement de l’exposition „La Route du fer, symbole de modernité. Faits marquants de l’histoire des chemins de fer roumains (1869-1939) reflétés dans les collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie”.

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections spéciales – Cabinet des vieux périodiques roumains, Cabinet des photographies, exposition. 2021 – L’année européenne du rail. Chemins de fer roumains – histoire. Ligne Bucarest – Giurgiu (1869). Ligne Buzău – Mărășești (1881). Pont „Roi Carol Ier” de Cernavodă (1895). Ceferiada (Fête des chemins de fer roumains) (1939).

► **Andreea Răsboiu.** *ART NOUVEAU / STYLE MODERNE / JUGENDSTIL / SÉCESSION. Le nouveau souffle dans l’art de la reliure et de l’illustration du livre au tournant des XIXème et XXème siècles*

Chaque année, le 10 juin, est célébré dans le monde entier le style artistique ornemental exceptionnel qui, florissant à la fin du XIXe siècle, donnait une grâce et un éclat sans précédent aux chefs-d’œuvre architecturaux, aux œuvres d’art et aux objets décoratifs. Abandonnant la vision et les canons académiques imposés par les écoles du Belle-Arte et les Salons Officiels, l’*Art Nouveau* deviendra le premier paradigme de la modernité dans l’Europe du XXe siècle. Au Cabinet de Bibliophilie des Collections Spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie sont conservées certaines des réalisations éditoriales les plus importantes de la fin du XIXe siècle et du début du XXe siècle, dont beaucoup sont des livres rares, en éditions limitées et exemplaires numérotés, imprimés sur papier d’une fabrication spéciale. Eugène Samuel Grasset a connu le succès dans de nombreux domaines, du graphisme éditorial à l’architecture, en passant par la sculpture, la peinture murale, l’art du vitrail, l’ébénisterie et la ferronnerie. Il est présent dans les Collections spéciales et avec les illustrations du *Le procureur de Judée* par Anatole France, de 1902.

France, from 1902. A late 1910 complete edition of the volume of poems *La chanson des gueux* by Jean Richepin has the renowned Théophile Alexandre Steinlen as book illustrator. The *Modern poster* album, published in 1895, provides an overview of the production of artistic and commercial posters from the end of the 19th century. Another volume from the Special Collections is titled *Le premier livre des cachets, marques et monogrammes* (1901): the first collection of monograms and emblems created by George Auriol. Another artist appreciated for his originality is the British Aubrey Vincent Beardsley, famous for the magnificent black and white illustrations executed for *Salomé: drame en un acte* by Oscar Wilde. The book is kept at the Special Collections in a deluxe French edition, published in 1920. Famous for the frenzy of the floral motifs in his creations, Henri Caruchet signs the iconographic apparatus of the work *Byblis*, written by Pierre Louÿs. The copy numbered 191/300, located at the Cabinet of Bibliophilia, preserves the original binding of the book. We also mention the edition *Ein Dantekranz aus hundert Blättern*, illustrated by Franz Stassen. Among the books illustrated by Franz von Bayros, preserved in the Special Collections, we mention a three-volume edition of the *Divine Comedy*, published in 1921. Of Edmond Dulac's works, reproductions of the elegant *Contes des „Milles et Une nuits”, Rubáiyát* by Omar Khayyám, *The bells and other poems* by Edgar Allen Poe, and *The Dreamer of Dreams* by Queen Marie of Romania can be admired. One last piece of resistance in the collections is *Lily of Life*, a volume of stories published by the Crown Princess of the Kingdom of Romania (Queen Marie), of which the National Library of Romania holds a copy with a dedication from 1914, and where the exceptional iconographic apparatus is signed by Helen Stratton.

The article is published in the section *Composite portrait: the Special Collections of the National Library of Romania*, on the occasion of the launch of the virtual exhibition “ART NOUVEAU / MODERN STYLE / JUGENDSTIL / SECESSION. The new breath in the art of book binding and book illustration at the end of the 19th and the beginning

Une édition complète tardive, de la fin des années 1910, du volume de poèmes *La chanson des gueux* de Jean Richepin, a pour illustrateur le célèbre Théophile Alexandre Steinlen. L'album *Modern poster*, de 1895, dresse un aperçu de la production d'affiches artistiques et commerciales de la fin du XIXème siècle. Un autre volume des Collections spéciales est intitulé *Le premier livre des cachets, marques et monogrammes* (1901): le premier recueil de monogrammes et emblèmes réalisé par George Auriol. Un autre artiste apprécié pour son originalité est le britannique Aubrey Vincent Beardsley, célèbre pour les magnifiques illustrations en noir et blanc, exécutées pour *Salomé: drame en un acte* d'Oscar Wilde. Le livre est conservé aux Collections spéciales dans une édition française de luxe datant de 1920. Henri Caruchet, célèbre pour la frénésie des motifs floraux dans ses créations, signe l'iconographie de l'œuvre *Byblis* de Pierre Louÿs. L'exemplaire numéroté 191/300, localisé au Cabinet de bibliophilie, conserve la reliure originale de l'ouvrage. On mentionne également l'édition *Ein Dantekranz aus hundert Blättern*, illustrée par Franz Stassen. Parmi les livres illustrés par Franz von Bayros, conservés dans les Collections spéciales, nous mentionnons une édition en trois volumes de la *Divine Comédie*, publiée en 1921. Parmi les œuvres d'Edmond Dulac, on peut admirer des reproductions des élégants *Contes des „Milles et Une nuits”, Rubáiyát* d'Omar Khayyaam, *The bells and other poems* d'Edgar Allen Poe et *The Dreamer of Dreams* de la Reine Marie de Roumanie. Une dernière pièce de résistance dans les collections est *Lily of Life*, un volume d'histoires publiées par la princesse héritière du Royaume de Roumanie (Reine Marie), dont la Bibliothèque nationale de Roumanie possède une copie avec une dédicace de 1914 et où l'appareil iconographique est signé par Helen Stratton.

L'article est publié dans la section *Portrait composite: les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie*, à l'occasion du lancement de l'exposition „ART NOUVEAU / STYLE MODERNE / JUGENDSTIL / SÉCESSION. Le nouveau souffle dans l'art de la reliure et de l'illustration du livre au tournant des XIXème et XXème siècles”. L'article

of the 20th century”. The article is accompanied by the bibliography “Art Nouveau. Books from the collections of the National Library of Romania” compiled by Angela Bilcea (Institutional Development Department), who also signs the reviews for four of the books mentioned in the bibliography, within the subsection *Reviews – News*.

Keywords: National Library of Romania – Special Collections – Cabinet of Graphics, Cabinet of Bibliophilia, Historical Archive, “Al. Saint-Georges” Fund, exhibition. Art Nouveau. Modern Style. Jugendstil. Secession. Book illustration. Art poster. Limited editions. Eugène Samuel Grasset (1845-1917). Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923). George Auriol (1863-1938). Aubrey Vincent Beardsley (1872-1898). Henri Caruchet (1873-1948). Franz Stassen (1869-1949). Franz von Bayros (1866-1924). Edmond Dulac (1882-1953). Helen Straton (1867-1961).

► **Cultural commemorations. Ion Dan Erceanu (1943-2021)**

Ion Dan Erceanu (August 29, 1943, Bucharest – June 2, 2021, Bucharest) is a Romanian graphic designer. He graduated from the Institute of Fine Arts in Bucharest in 1969. Doctor of Arts and a teaching professor at the University of Art in Bucharest. Throughout his career, he received numerous national and international awards and had personal exhibitions in Bucharest, Braşov, Iaşi, Munich, Würzburg, Heidelberg, Tel-Aviv, Boston, New York. Between 1997-2002 and 2005-2006, he was the General Director of the National Library of Romania. In this capacity, he is commemorated through three of his editorials published in the journal and three articles signed by architect Codruţa de Hillerin (Ion Dan Erceanu – a life in the service of a dream), dr. Rodica Maiorescu (*In memoriam*), and univ. prof. dr. Elena Tîrziman (Dan Erceanu – a special man). Arch. Codruţa de Hillerin recalls the moment when, in 1998, she became a Deputy Director of the National Library of Romania, to help finishing the new building of the Library, started in 1986.

est accompagné de la bibliographie „Art Nouveau. Livres des collections de la Bibliothèque nationale de Roumanie” compilés par Angela Bilcea (Service de Développement institutionnel), qui signe également les chroniques de quatre des livres mentionnés dans la bibliographie, dans la sous-section *Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés*.

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections Spéciales – Cabinet de Graphiques, Cabinet de Bibliophiles. Archives historiques, collection „Al. Saint-Georges”, exposition. Art Nouveau. Modern Style. Jugendstil. Sécession. Illustration de livre. Affiche artistique. Éditions limitées. Eugène Samuel Grasset (1845-1917). Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923). Georges Auriol (1863-1938). Aubrey Vincent Beardsley (1872-1898). Henri Caruchet (1873-1948). Franz Stassen (1869-1949). Franz von Bayros (1866-1924). Edmond Dulac (1882-1953). Hélène Stratton (1867-1961).

► **Commémorations culturelles. Ion Dan Erceanu (1943-2021)**

Ion Dan Erceanu (29 août 1943, Bucarest – 2 juin 2021, Bucarest) est un graphiste roumain. Il est diplômé de l’Institut des Beaux-Arts de Bucarest en 1969. Docteur des arts et professeur universitaire à l’Université des Arts de Bucarest. Tout au long de sa carrière, il a reçu de nombreux prix nationaux et internationaux et a réalisé des expositions personnelles à Bucarest, Braşov, Iaşi, Munich, Würzburg, Heidelberg, Tel-Aviv, Boston et New York. Entre 1997-2002 et 2005-2006, il a été Directeur général de la Bibliothèque nationale de Roumanie. À ce titre, il est commémoré à travers des trois de son éditoriaux publiée dans la revue et des trois articles signés par l’architecte Codruţa de Hillerin (Ion Dan Erceanu – une vie au service d’un rêve), le Dr Rodica Maiorescu (*In memoriam*) et la prof. univ. Elena Tîrziman (Dan Erceanu – un homme spécial). L’architecte Codruţa de Hillerin se souvient du moment où, en 1998, elle est devenue directrice adjointe de la Bibliothèque nationale de Roumanie, pour aider à terminer le nouveau bâtiment de la Bibliothèque,

Important moments in the history of the six years in which Dan Erceanu was the director of NLR are mentioned: the taking over by the National Library of the works on the new building, by creating a Technical Department, led by a director, the "Codex Aureus" moment, when the director Dan Erceanu was criminally charged for prejudicing the Romanian state by selling the right to facsimile the Codex Aureus, an accusation that was later proven to be untrue, the taking over of the works at the National Library by the Ministry of Culture and Cults, the moment of June 13, 2002, when, through a government decision, an attempt was made to change the destination of the NLR's building, the reinstatement as a General Director from 2005, etc. For her part, dr. Rodica Maiorescu (Deputy Director of the NLR, between 1997-2007) remembers the famous graphic designer, but also the colleague and leader of the National Library of Romania, a fine intellectual and a penetrating spirit, a great bibliophile and supporter of the Library. Univ. prof. dr. Elena Tîrziman (General Director of the NLR, between 2008-2013) states that about Dan Ion Erceanu one cannot speak in the past tense: he remains a great graphic designer, but also a great librarian and bibliophile, an authentic editor of specialized periodicals and a great Romanian personality.

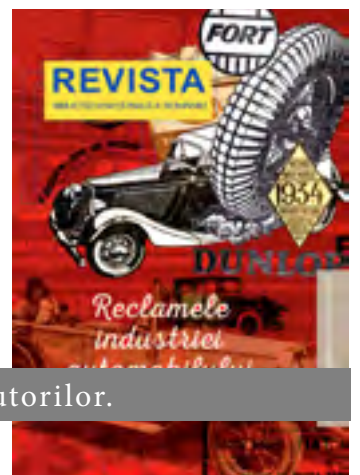
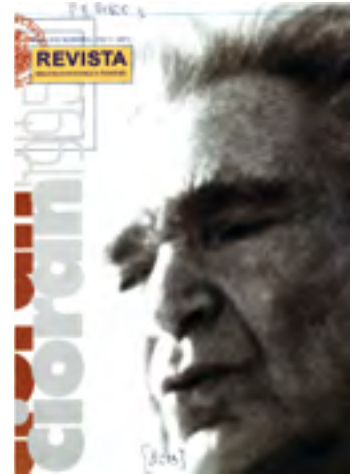
The article is published in the section *Cultural Commemorations*, on the occasion of the death of the Romanian grafician.

Keywords: National Library of Romania – cultural personalities. Ion Dan Erceanu (1943-2021) – commemoration.

commencé en 1986. Moments importants de l'histoire des six années dans lesquels Dan Erceanu était le directeur de la BnR sont mentionnés: la prise en charge par la Bibliothèque Nationale des travaux du nouveau bâtiment, en créant un Département Technique, dirigé par un directeur, le moment du „Codex Aureus”, où le directeur Dan Erceanu a été accusé pénalement d'avoir porté préjudice à l'État roumain en vendant le droit de télécopier le Codex Aureus, une accusation qui s'est avérée fautive par la suite, la saisie des œuvres de la Bibliothèque nationale par le ministère de la Culture et des Cultes, le moment du juin 13 décembre 2002, lorsque, par décision gouvernementale, on a tenté de changer la destination du bâtiment de la BnR, la réintégration en tant que directeur général de 2005 etc. De son côté, le Dr. Rodica Maiorescu (directrice adjointe de la BnR, entre 1997-2007) se souvient du célèbre graphiste, mais aussi du collègue et dirigeant de la Bibliothèque nationale de Roumanie, un intellectuel fin et un esprit pénétrant, un grand bibliophile et partisan de la Bibliothèque. Prof. univ. dr. Elena Tîrziman (directrice générale du BnR, entre 2008-2013) déclare qu'à propos de Dan Ion Erceanu on ne peut pas parler au passé: il reste un grand graphiste, mais aussi un grand bibliothécaire et bibliophile, un éditeur authentique de périodiques spécialisés et une grande personnalité roumaine.

L'article est publié dans la section *Commémorations culturelles*, à la mort du graphiste roumain.

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – personnalités culturelles. Ion Dan Erceanu (1943-2021) – commémoration.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.

BIBLIOTECA
NĂȚIONALĂ
A ROMÂNIEI

Art Nouveau

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ
A
ROMÂNIEI
BUCUREȘTI
BULEVARDUL UNIRII NR.22 SECTOR 3

TELEFOANE:
004/021/3142434
004/021/3142433
004/021/3157063

e-mail: biblioteca@bibnat.ro

ENTRÉE
0.50^{rs}

SALON DES CENT 31 Rue Bonaparte

ALABODINIÈRE
18 RUE S LAZARE

EXPOSITION
de l'œuvre
dessiné
et peint de
T.A. Steinlen

DU 10 AVRIL AU 15 MAI
1894

SALON DES CENT

l'estampe
originale
publiée
par
le Journal des
artistes

ISSN 3008-2390
ISSN-L 3008-2390

